

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ОУ-е Дескован
О. школа „Аца Синадиновић“ п.о.
Бр. 435
07.07.2023. год
Предејане

ОСНОВНА ШКОЛА “АЦА СИНАДИНОВИЋ”
ПРЕДЕЈАНЕ

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ЗА ОБА ЦИКЛУСА
ЗА УЧЕНИКЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ
ПЕРИОД 2023/2024. - 2027/2028.ГОДИНЕ

У Предејану

7.7. 2023. г.

ОСНОВНА ШКОЛА “АЦА СИНАДИНОВИЋ“

ПРЕДЕЈАНЕ

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ЗА ОБА ЦИКЛУСА

ЗА УЧЕНИКЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

ПЕРИОД 2023/2024.-2027/2028.ГОДИНЕ

У Предејану

7.7. 2023. г.

Основни подаци о школи

Назив школе	„ Аца Синадиновић“
Адреса	Омладинска28
Издвојена одељења:	Граово
Контакт подаци школе:	
• Телефон/факс	0163406117
• Званични мејл школе	acasinadinovic@gmail.com
• Сајт	asinadinovic.edu.rs
• фејсбук страница школе	https://www.facebook.com/asinadinovic.osnovnaskola
ПИБ	102134788
Име и презиме директора школе	Данијела Пешић
Датум прославе Дана школе	10. октобар

Школски програм је документ на основу којег се остварује развојни план и укупан образовноваспитни рад у школи и представља основу на којој сваки наставник и стручни сарадник планира и реализује свој рад.

Овим документом:

- обезбеђује се остваривање наставних планова и програма и потреба ученика и родитеља, школе и јединице локалне самоуправе.
- омогућава оријентацију ученика и родитеља, односно старатеља у избору школе, праћење квалитета образовно-васпитног процеса и његових резултата, као и процену индивидуалног рада и напредовања сваког ученика.
- доноси се на основу наставног плана и програма у складу са Законом
- поједини делови школског програма иновирају се у току његовог остваривања.

Школски програм урађен је у складу са Националним оквиром образовања и васпитања и садржи:

1. Циљеве школског програма;
2. Наставни план основног образовања и васпитања;
3. Програме обавезних и изборних предмета по разредима, са начинима и поступцима

- за њихово остваривање;
4. Изборне програме по разредима, са начинима и поступцима за њихово остваривање;
  5. Програме активности по разредима, са начинима и поступцима за њихово остваривање
  6. Програм допунске и додатне наставе;
  7. Програм културних активности школе;
  8. Програм школског спорта и спортско рекреативних активности;
  9. Програм заштите од насиља, злостављања и занемаривања, програми спречавања дискриминације, трговине људима и програми превенције других облика ризичног понашања;
  10. Програм ваннаставних активности ученика;
  11. Програм професионалне оријентације;
  12. Програм здравствене заштите;
  13. Програм социјалне заштите;
  14. Програм безбедности и здравља на раду
  15. Програм рада школске библиотеке;
  16. Програм рада Ученичког парламента;
  17. Програм продуженог боравка
  18. Програм припремне наставе за завршни испит
  19. Индивидуални образовни планови свих ученика који се образују по индивидуалном образовном плану чине прилог школског програма. (Овај прилог ради се кад и ако се за њим укаже потреба.)
  20. Програм сарадње са породицом
  21. Програм сарадње са локалном самоуправом
  22. Праћење остваривања школског програма

ЦИЉЕВИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА:

1. Пун и усклађен интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког детета и ученика, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;
2. Стицање квалитетних знања и вештина и формирање вредносних ставова, језичке, математичке, научне, уметничке, културне, медијске, техничке, финансијске и информатичке писмености, неопходних за наставак школовања и активну укљученост у живот породице и заједнице;
3. Развој стваралачких способности, креативности, естетске перцепције и укуса, као и изражавање на језицима различитих уметности;
4. Развој способности проналажења, анализирања, примене и саопштавања информација, уз вешто и ефикасно коришћење медија I информационокомуникационих технологија;
5. Оспособљавање за решавање проблема, повезивање и примену знања и вештина у даљем образовању и свакодневном животу;
6. Развој мотивације за учење и оспособљавање за самостално учење и образовање током целог живота;
7. Развој свести о себи, самоиницијативе, способности самовредновања и изражавања свог мишљења
8. Оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања,

- сопственог развоја и будућег живота;
9. Развој кључних компетенција потребних за живот у савременом друштву;
  10. Развој и практиковање здравог начина живота, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности;
  11. Развој свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине, еколошке етике и заштите животиња;
  12. Развој способности комуницирања, дијалога, осећања солидарности, квалитетне и ефикасне сарадње са другима и способности за тимски рад и неговање другарства и пријатељства;
  13. Развијање способности за улогу одговорног грађанина, за живот у демократски уређеном и хуманом друштву заснованом на поштовању људских и грађанских права, као и основних вредности правде, истине, слободе, поштења и личне одговорности;
  14. Формирање ставова, уверења и система вредности, развој личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности држави Србији, поштовање и неговање српског језика и свог матерњег језика, традиције и културе српског народа, националних мањина и етничких заједница, других народа, развијање мултикултурализма, поштовање и очување националног и светског културног наслеђа;
  15. Развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне и узрастне равноправности и толеранције

ТРАЈАЊЕ ПРОГРАМА

Школски програм се реализује у периоду од четири године, односно од почетка школске 2023/2024. године до краја школске 2027/2028. године.

ЈЕЗИК НА КОМЕ СЕ ПРОГРАМ РЕАЛИЗУЈЕ

Програм се реализује на српском језику и сви ученици похађају наставу на српском језику, тако да је у свим табелама изостављен српски као нематерњи језик. Ако дође до промене урадиће се анекс на Школски програм и поменуте табеле ће се изменити.

ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ ЗА ИЗРАДУ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

1. Закон о основном образовању и васпитању („Службени гласник РС" 55/2013, 101/2017, 10/2019, 27/2018 – др. закон и 129/2021)
2. Закон о основама система образовања („Службени гласник РС" бр. 88/2017, 27/2018 – др. закон, 10/2019, 27/2018 – др. закон, 6/2020 и 129/2021)

Циљ школског програма

Континуирано унапређивање квалитета наставног процеса и учења ради развијања компетенција ученика и наставника, потребних за сналажење и активно учешће у социјалној заједници, у подстицајном и безбедном окружењу.

План и програм наставе и учења обавезних предмета по разредима у основном образовању и васпитању.

План и програм наставе и учења обавезних предмета по разредима реализује се по важећим документима:

Разред	Службени гласник – Просветни гласник РС
1.разред	Правилник о плану наставе и учења за први циклус основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања („Просветни гласник“, бр. 10/2017-1; 12/2018-1; 15-2018-1; 18/2018- 1; 1/2019-18; 2/2020-1)
2.разред	Правилник о програму наставе и учења за други разред основног образовања и васпитања (Просветни гласник, бр. 16/2018-47; 3/2019-1; 5/2021-1)
3.разред	Правилник о програму наставе и учења за трећи разред основног образовања и васпитања (Просветни гласник, бр. 5/2019-6; 1/2020-1;6/2020-1)
4.разред	Правилник о програму наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања (Просветни гласник, бр. 11/2019-1; 6-2020-20; 7/2021/671
5.разред	Правилник о програму наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања (Просветни гласник, бр. 15/2018-77; 18/2018-1; 3/2019- 83; 3/2020-3; 6/2020-94; 17/2021-1)
6.разред	Правилник о програму наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања (Просветни гласник, бр. 15/2018-77; 18/2018-1; 3/2019- 83; 3/2020-3; 6/2020-94; 17/2021-1)
7.разред	Правилник о програму наставе и учења за седми разред основног образовања и васпитања (Просветни гласник, бр. 5/2019-61; 1/202-60; 6-2020-99; 8/2020-597; 5/2021-4; 17/2021-42)
8.разред	Правилник о програму наставе и учења за осми разред основног образовања и васпитања (Просветни гласник, бр. 11/2019-61; 2/20-118; 5/2021-8; 17/2021-58)

Табела 1. Важећи документи по ком се реализују обавезни предмети, по разредима

Први циклус образовања
 Предмет: Српски језик
 Разред: I-IV

Предмет	Српски језик	
Разред	I. разред	
Трајање школског програма	180 часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
Ученик влада основном техником читања и писања ћириличног текста; – разуме оно што прочита;	ПОЧЕТНО ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ 86 часова,	Глас и слово; штампана и писана слова ћириличног писма. Речи и реченице као говорне и писане целине. Текстови засићени словима која се обрађују/текстови предвиђени за глобално читање. Све врсте текстова који су написани штампаним или писаним словима. Језичке игре. Аналитичко-синтетичка вежбања; лексичка и синтаксичка вежбања; моторичке вежбе. Писање (преписивање, самостално писање и диктат). Читање (шчитавање/глобално читање, гласно и тихо читање); питања којима се проверава разумевање прочитаног. Изговор и писање гласова који ученицима причињавају тешкоће (нпр. ђ, ћ; ц, ч; ј, љ).
Ученик препознаје песму, причу и драмски текст; – одреди главни догађај, време (редослед догађаја) и место дешавања у вези са прочитаним текстом; – уочи ликове и прави разлику између њихових позитивних и негативних особина; – изрази своје мишљење о понашању ликова у књижевном делу; – препозна загонетку и разуме њено значење; – препозна басну и разуме	КЊИЖЕВНОСТ 45 часова	ШКОЛСКА ЛЕКТИРА Поезија Народна песма, Ја сам чудо видео Јован Јовановић Змај, Зимска песма Војислав Илић, Пролетња зора/Воја Царић, Пролеће/Мира Алечковић, Ветар сејач Десанка Максимовић, Првак; Хвалисави зечеви/У гостима/Ливадско звонце Гвидо Тартаља, Китова беба/Мрави/Постеља за зеку Бранко Ћопић, Жежева кућица (читање у наставцима) Душан Радовић, Јесења песма/Срећна Нова година Љубивоје Ршумовић, Ау што је школа згодна;

<p>њено значење; – пажљиво и културно слуша саговорнике; – слуша, разуме и парафразира поруку; – слуша интерпретативно читање и казивање књижевних текстова ради разумевања и доживљавања;</p>		<p>Дете/Деца су украс света Стеван Раичковић, Цртанка/Бранислав Лазаревић, Сликар Перо Зубац, Дobar друг ти вреди више Драгомир Ђорђевић, Није лако бити дете Проза Народна прича, Свети Сава и ђаци Народна прича, Деда и репа /Голуб и пчела Народна басна, Лисица и гавран Доситеј Обрадовић, Два јарца; Две козе Лав Николајевић Толстој, Два друга Драган Лукић, Јоца вози тролејбус/Игор Коларов, Дум-дум Оливер и његов бубањ Ђуро Дамјановић, Дан кад је јутро било слово/Весна Ђоровић Бутрић, Ноћни ћошак Избор из народних и ауторских загонетки (Десанка Максимовић, Загонетке лаке за прваке ђаке, Загонетке Григора Витеза и Бране Цветковића) Драмски текстови Гвидо Тартаља, Зна он унапред Душан Радовић, Тужибаба Александар Поповић, Неће увек да буде први Бора Ољачић, Први дан у школи Популарни и информативни текстови Избор из илустрованих енциклопедија и часописа за децу о значајним личностима српског језика, књижевности и културе (Свети Сава, Вук Стефановић Караџић, знаменита завичајна личност и др.); Милан Шипка: Буквар ДОМАЋА ЛЕКТИРА Јован Јовановић Змај, Песме за децу (избор) Избор из басни и сликовница за децу</p>
<p>Ученик разликује слово, реч и реченицу; – правилно изговори и напише кратку и потпуну реченицу једноставне структуре са одговарајућом интонацијом, односно интерпункцијским знаком на крају; – правилно употреби велико слово;</p>	<p>ЈЕЗИК Граматика, правопис и ортоепија 13 часова</p>	<p>Реченица; реч; слово. Улога гласа/слова у разликовању значења изговорене односно написане речи. Реченице као обавештење, питање и заповест. Велико слово на почетку реченице, у писању личних имена и презимена, имена насеља (једночланих) и назива места и улице у којој ученик живи, као и назив школе коју похађа. Правилно потписивање (име, па презиме). Тачка на крају реченице; место и функција упитника и узвичника у реченици.</p>

<p>Ученик учтиво учествује у вођеном и слободном разговору; – обликује усмену поруку служећи се одговарајућим речима; – усмено препричава; усмено прича према слици/сликама и о доживљајима; – усмено описује ствари из непосредног окружења; – бира и користи одговарајуће речи у говору; на правилан начин користи нове речи у свакодневном говору; – напамет говори краће књижевне текстове; – учествује у сценском извођењу текста;</p>	<p>ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА 36 часова</p> <p>Говорење</p>	<p>Вођени и слободни разговор. Говорни предлошци. Усмена порука. Причање, препричавање и описивање. Казивање књижевног текста. Драмски, драматизовани текстови, сценска импровизација. Сценско извођење текста (драмско и луткарско). Богаћење речника: лексичке и синтаксичке вежбе. Разговорне, ситуационе и језичке игре</p>
<p>– пажљиво и културно слуша саговорнике; – слуша, разуме и парафразира поруку; – слуша интерпретативно читање и казивање књижевних текстова ради разумевања и доживљавања;</p>	<p>ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА</p> <p>Слушање</p>	<p>Стварне и симулиране ситуације. Слушна порука. Аудио-визуелни записи. Игре за развијање слушне пажње.</p>
<p>– примењује основна правописна правила; – пише читко и уредно; – писмено одговара на постављена питања; – спаја више реченица у краћу целину; – пише реченице по диктату примењујући основна правописна правила;</p>	<p>ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА</p> <p>Писање</p>	<p>Питања о сопственом искуству, бићима, предметима, појавама, сликама, о књижевном и некњижевном тексту. Писана порука. Краћа текстуална целина: о сопственом искуству, о доживљају, о сликама, поводом књижевног текста. Реченице/кратак текст погодан за диктирање.</p>
<p>Ученик гласно чита, правилно и са разумевањем; – тихо чита (у себи) са разумевањем прочитаног; – пронађе информације експлицитно изнете у тексту.</p>	<p>ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА</p> <p>Читање</p>	<p>Књижевни текстови. Текстови са практичном наменом: позивница, упутство, списак за куповину и др. Нелинеарни текстови: текст у табели, распоред часова, стрип, улазница и др. Информативни текстови: 1. уџбенички: Буквар; текстови о знаменитим личностима српске културе; 2. вануџбенички: о правилима</p>

		учтивог понашања (бонтон); о месту у којем ученици живе; о животињама итд
--	--	---

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава - један угледни / огледни час - семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процес процењивања почиње иницијалном проценом нивоа знања на коме се ученик налази на почетку школске године, а завршава се на крају године проценом нивоа знања завршним тестом. Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су: свакодневна посматрања, усмена одговарања, активност на часу, самосталан рад, рад у групи, рад у тиму, рад на пројектним задацима, тестови који помажу да се сагледа постигнуће ученика и оставареност исхода. Критеријум оцењивања писаних радова (контролних, писмених задатака, тестова), усмених одговора, активности и ангажовања ученика биће усклађен међу наставницима.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Прилагођавање домаћих задатака индивидуалним способностима ученика са посебним акцентом на почетно читање и писање.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организација излета и посета.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, дигитални алати, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Програм предмета Српски језик у првом разреду основне школе чине четири предметне области: Почетно читање и писање, Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Почетно читање и писање – 90 часова, Књижевност – 45 часова, Језик – 10 часова и Језичка култура – 35 часова. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Настава почетног читања и писања изводи се у првом полугодишту првог разреда основне школе, али, ако је потребно, наставља се и у другом полугодишту. Почетно читање и писање реализује се самостално, али обухвата и садржаје из Књижевности, Језика и Језичке културе. Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама (укупан број часова за тему, број часова за обраду новог градива + број часова за утврђивање, увежбавање и систематизацију градива). Приликом израде оперативних планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова (обрада новог градива, утврђивање и увежбавање, понављање, проверавање и систематизација градива), водећи рачуна о циљу предмета и исходима.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Ликовна култура, свет око нас Физичко и здравствено васпитање	ПОЧЕТНО ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ	– превођење једноставних појмова и информација у ликовни рад – налази се у простору помоћу просторних одредница: напред – назад, лево – десно, горе – доле и карактеристичних објеката, учествовање у одржавању простора у коме борави – правилно се понаша за столом – одржава личну хигијену	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Ликовна култура, свет око нас, музичка култура	КЊИЖЕВНОСТ	Подстицати уредност, орјентацију у свесци кроз илиустрације књижевних дела.	
Математика Ликовна култура	ЈЕЗИК (ГРАМАТИКА, ПРАВОПИС И ОРТОЕПИЈА)	– описивање својим речима, визуелне карактеристике по којима препознаје облике и простор разликовање криву, праву, изломљену, затворену и отворену линију - Ученике подстцати на уредност и орјентацију у раду	
Свет око нас Грађанско васпитање	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА (ГОВОРЕЊЕ И СЛУШАЊЕ)	Ученици се подстичу на описивање природе, са њима се разговара о биљкама, дивљим и домаћим животињама, кућним љубимцима, рецитију се песме или читају текстови о годишњим добима, причају занимљиви догађаји на снегу, мору,	квиз, тест,провере кроз продукте практичног рада.

		ливади, у воћњаку, читају састави о обичајима везаним за одређене празнике, описују односи у породици и међу вршњацима итд. Поштовање правила учтивог понашањапажљиво слушање саговорника.	
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
Примењује основна знања о српском језику и основна начела тумачења књижевних дела; поштује књижевнојезичку норму и користи језик као низ стваралачких могућности у усменој и писаној комуникацији – обликује логичан и структуриран говорени и писани текст; чита, тумачи, упоређује и вреднује књижевне и неуметничке текстове из националне и светске културне баштине прикладне узрасту ученика; уме да изабере дела за читање према свом литерарном укусу; чува, негује и воли српски језик Усвајање правилног изговарања гласова, гласовних скупова, речи и реченица; савладавање технике читања и писања на ћириличном писму; навикавање на употребу књижевног језика у говору и писању; формирање навике за читко, уредно и лепо писање; поступно увођење у доживљавање и разумевање књижевних текстова; уочавање врста књижевних дела према захтевима програма; усвајање основних књижевно теоријских и функционалних појмова према захтевима програма; оспособљавање за усмено и писмено препричавање, причање и описивање према захтевима програма.			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
Читанка,Буквар,Наставни листови уз Буквар - издавачка кућа Нови Логос			

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фон д часо ва	
Теме	Операционализовани исход		I X	X	XI	XII	I	II	III	I V	V	VI		
ПОЧЕТНО ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ	разликује изговорени глас и написано слово; изговорене и написане речи и реченице; - влада основном техником читања и писања ћириличног текста;- разуме оно		1 2	2 2	16	19	1 5	2			/	/	/	86

		што прочита;											
	КЊИЖЕВНОСТ	- активно слуша и разуме садржај књижевноуметничког текста који му се чита; препозна песму, причу и драмски текст; - одреди главни догађај, време (редослед догађаја) и место дешавања у вези са прочитаним текстом; - уочи ликове и прави разлику између њихових позитивних и негативних особина; - изрази своје мишљење о понашању ликова у књижевном делу; - препозна загонетку и разуме њено значење; - препозна басну и разуме њено значење;			2	1	1	5	10	9	15	2	45
	ЈЕЗИК(ГРАМАТИКА,ПРАВО ПИС И ОРТОЕПИЈА)	- разликује слово, реч и реченицу; - правилно изговори и напише кратку и потпуну реченицу једноставне структуре са одговарајућом интонацијом, односно интерпункцијским знаком на крају; - правилно употреби велико слово;							6	3	2	2	13
	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	- обликује усмену поруку служећи се одговарајућим речима; - усмено	9	1	2	/	1	2	6	4	3	8	35

	препричава; усмено прича према слици/сликама и о доживљајима; - усмено описује ствари из непосредног окружења; - бира и користи одговарајуће речи у говору;											
Фонд часова 180 ПРЕДМЕТ: српски језик РАЗРЕД: први		2 1	2 3	20	20	1 7	9	22	1 6	2 0	12	180

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	ПОЧЕТНО ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ	86	45	41
2.	КЊИЖЕВНОСТ	45	37	8
3.	ЈЕЗИК	13	9	4
4.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	36	5	31
		180	96	84

Предмет	Српски језик	
Разред	2. разред	
Трајање програма	школског 180 часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
Ученик ће бити у стању да: разликује књижевне врсте: песму, причу, басну, бајку, драмски	КЊИЖЕВНОСТ	ШКОЛСКА ЛЕКТИРА Поезија Народна песма: Да вам певам што истина није/Мишја моба Народна песма: Мајка Јова у ружи родила/Санак иде низ улицу

<p>текст;</p> <ul style="list-style-type: none"> – одреди главни догађај, време и место дешавања у прочитаном тексту; – одреди редослед догађаја у тексту; – уочи главне и споредне ликове и разликује њихове позитивне и негативне особине; – разликује стих и строфу; – уочи стихове који се римују; – објасни значење пословице и поуке коју уочава у басни; – наведе једноставне примере поређења из текстова и свакодневног живота; – износи своје мишљење о тексту 	<p>67 часова</p>	<p>Јован Јовановић Змај: Пролећница/Хвала Војислав Илић: Први снег Бранко Ћопић: Огласи „Шумских новина“ (одломци), Болесник на три спрата Душан Радовић: Лепо је све што је мало, Мама Драган Лукић: Школа, Равнотежа Мирослав Антић: Тајна Душко Трифуновић: Два јарца Григор Витез: Дохвати ми, тата, мјесец Александар Сергејевич Пушкин: Бајка о рибару и рибици (читање у наставцима) Проза Народна прича: Свети Сава, отац и син/Свети Сава и отац и мати са малим дететом Народна прича: Седам пругова Народна басна: Бик и зец/Коњ и магарац Доситеј Обрадовић: Пас и његова сенка/Коњ и магаре Десанка Максимовић: Бајка о лабуду Гроздана Олујић: Шаренорепа Градимир Стојковић: Деда Милоје Мирјана Стефановић: Златне рибице не праве штету Ђани Родари: Кад дедица не зна да прича приче Су Ју Ђин: Свитац тражи пријатеља Феликс Салтен: Бамби (одломак по избору) Драмски текстови Александар Поповић: Два писма Ана Миловановић: Слатка математика Гвидо Тартаља: Оцене Тоде Николетић: Шума живот значи Популарни и информативни текстови Избор из илустрованих енциклопедија и часописа за децу о значајним личностима српског језика, књижевности и културе (Доситеј Обрадовић (баснописац), Никола Тесла (приче из детињства), знаменита завичајна личност и др.) ДОМАЋА ЛЕКТИРА 1. Избор из кратких народних умотворина (загонетке, пословице, брзалице, питалице, разбрајалице) 2. Ханс Кристијан Андерсен: Принцеза на зрну грашка, Царево ново одело, Девојчица са шибицама 3. Десанка Максимовић: Ако је веровати мојој баки, Прстен на морском дну, Бајка о трешњи, Сликарка зима, Како су пужу украли кућу, Три патуљка, Чика-Мраз, Божић-батини цртежи, Траве говоре бакиним гласом, Орашчићи-палчићи, Кћи вилиног коњица (три бајке по избору ученика) 4. Љубивоје Ршумовић, избор из збирке песама Ма шта ми рече (Једног дана, Др, Десет љутих гусара, Ишли смо у</p>
---	------------------	---

		<p>Африку, Ако желиш мишице, Уторак вече ма шта ми рече, Има један, Телефонијада, Дете, Вуче вуче бубо лења, Вук и овца) 5. Драгомир Ђорђевић, избор песама (Кад сам био мали, Бабе су нам сјајне, Рецепт за деду, Све су мајке, Ја сам био срећно дете, Једном давно ко зна када, Првоаприлска песма, Ми имамо машту, Тајанствена песма, Бити пекар то је сјајно, Успон једног лава, Стонога, Вештице су само трик) 6. Избор из кратких прича за децу: Бранко Стевановић, Прича из ормана, Весна Видојевић Гајевић, Бркљача, Дејан Алексић, Једном је један дечко зевнуо. Књижевни појмови: – стих, строфа, рима; – народна успаванка; – басна; – бајка; – тема, место и време збивања, редослед догађаја; – главни и споредни лик (изглед, основне особине и поступци); – лица у драмском тексту за децу</p>
<p>– разликује глас и слог и препозна самогласнике и сугласнике; – разликује врсте речи у типичним случајевима; – одређује основне граматичке категорије именица и глагола; – разликује реченице по облику и значењу; – поштује и примењује основна правописна правила;</p>	<p>ЈЕЗИК ГраMATика, правопис и ортоeпија 44 часова</p>	<p>Глас и слог; самогласници и сугласници. Врсте речи: именице (властите и заједничке); род и број именица; глаголи; глаголска времена: прошло, садашње, будуће време; потврдни и одрични глаголски облици; придеви (описни); бројеви (основни и редни). Реченице: обавештајне, упитне, заповедне и узвичне. Потврдне и одричне реченице. Велико слово: писање назива држава, градова и села (једночланих и вишечланих) и једночланих географских назива. Спојено и одвојено писање речи: писање речце ли и речце не уз глаголе. Интерпункција: тачка (на крају реченице и иза редног броја); две тачке и запета у набрајању; писање датума арапским и римским цифрама. Писање скраћеница: (мерне јединице и опште скраћенице ОШ, бр., итд., стр. и нпр.).</p>
<p>– изражајно чита ћирилички текст; – влада основном техником читања и писања латиничког текста; – чита текст поштујући интонацију реченице/стиха; – пронађе</p>		<p>Друго писмо (латиница): штампана и писана слова. Разумевање прочитаног кроз одговоре на питања. План за препричавање кратких текстова (лирских, епских, драмских) састављен</p>

<p>експлицитно исказане информације у једноставном тексту (линеарном и нелинеарном); – разликује основне делове текста (наслов, пасус, име аутора, садржај); – користи различите облике усменог и писменог изражавања: препричавање, причање, описивање; – правилно састави дужу и потпуну реченицу и споји више реченица у краћу целину; – изражајно рецитије песму; – изводи драмске текстове.</p>	<p>ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА 69 часова</p>	<p>од уопштених питања. План описивања на основу непосредног посматрања. Правописне вежбе: преписивање, диктат и самостално писање. Језичке вежбе: загонетке, ребуси, укрштене речи, осмосмерке, асоцијације, састављање реченица, проширивање задатих реченица. Лексичко-семантичке вежбе: допуњавање реченица, опис бића и предмета. Сценско приказивање драмског/драматизованог текста.</p>
--	--------------------------------------	--

<p>ЦИЉ ПРЕДМЕТА</p>
<p>Циљ наставе српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности.</p>
<p>ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)</p>
<p>-употреба савремених наставних средстава - један угледни / огледни час - семинари</p>
<p>НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)</p>
<p>Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Процес праћења и вредновања једног ученика треба започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Наставник током процеса наставе и учења континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити прилагођена, довољно јасна и информативна како би имала улогу подстицајне повратне информације. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.</p>

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Домаћи задаци треба да буду увежбавање садржаја, посебно овладавања основном техником читања и писања латиничког писма. Израда панона темељи се на графичком приказу садржаја из области језика, тематских речника и сл.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организација излета и посета.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Разноврсна средства која су прилагођена потребама наставе: - уџбеник и радна свеска; - књиге и часописи; - табла; - рачунар/ лаптоп; - пројектор; - визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, панои, слике, фотографије, апликације, филомови, тв емисије, ППТ презентације...); -аудио средства (аудио текстови, композиције, звукови...); - прибор за цртање и бојење; - дигитални алати; - интернет стране; - дидактички материјали (словарица, слагалица...).
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Програм наставе и учења Српског језика заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области. Планирање наставе и учења Планирање наставе и учења обухвата креирање годишњег и оперативних планова, као и развијање припрема за час/дан/седмицу. Годишњи план креира се у форми гантограма и садржи број часова по областима распоређених по месецима, а у складу са школским календаром, планирани фонд часова по областима и годишњим фондом часова. Програм наставе и учења предмета Српски језик у другом разреду основне школе чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура (у оквиру које уче и друго писмо – латиницу). Препоручени број часова по предметним областима је: Књижевност – 70 часова, Језик – 40 часова и Језичка култура 70 часова. Све области се прожимају. Уз годишњи план, формира се листа распоређених текстова по месецима, као и домаћа лектира. Корелативност је омогућена комбиновањем текстова у сродне тематско-мотивске целине према различитим критеријумима. Оперативни план садржи рубрику са операционализованим исходима, дефинисаним наставним јединицама, рубрику за планирану међупредметну повезаност и рубрику за евалуацију квалитета испланираног, као и друге елементе према процени наставника и у складу са Школским календаром и активностима које прате живот школе. Припрема за час подразумева дефинисање циља часа, дефинисање исхода у односу на циљ часа, планирање активности ученика и наставника у односу на циљ и дефинисане исходе, планиране начине провере остварености исхода, избор наставних стратегија, метода и поступака учења и подучавања. Књижевност У настави књижевности најважније је код ученика развијати љубав према читању, градити осећај за лепо и вредно, васпитавати укус. Читање тражи време, истрајност и посвећеност, а неговање ових карактеристика представља основ за сва даља учења. Кроз читање књижевноуметничких текстова и у разговору о њима на часу гради се критичко мишљење, јер ученици треба да имају суд о поступцима и особинама ликова, као и о различитим догађајима у тексту. Посебно је важно што књижевност код деце интензивно развија емпатију, тиме што од читалаца тражи да се ставе на место другог и да разумеју најразличитије особине и поступке ликова. Настава књижевности јача национални и културни идентитет ученика, кроз упознавање своје књижевности и културе, као и књижевности и културе других народа. Школска лектира је разврстана по књижевним родовима – поезија, проза, драмски текстови за децу и обогаћена избором научнопопуларних и информативних текстова. Језик (граматика, правопис и ортоепија) У настави језика, ученици овладавају писаним и усменим стандардним српским језиком. Програм је усмерен на развијање исхода и ученичких компетенција за примену граматичких правила у писаној и говорној комуникацији. Језичка култура (усмено и писмено изражавање) Развијање и

унапређивање језичке културе ученика представља један од најзначајнијих задатака наставе српског језика. Њен крајњи циљ је да ученици буду оспособљени да квалитетно и сврсисходно усмено и писмено комуницирају. Основни облици усменог и писменог изражавања су препричавање, причање и описивање. Усвајање другог писма – латинице планира се најчешће за друго полугодиште јер су ученици у првом разреду овладали ћириличким писмом, али је потреба добро утврдити читање и писање ћириличног писма и радити на што бољој техници читања.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Ликовна култура, свет око нас, музичка култура	КЊИЖЕВНОСТ	Илиустрације књижевних дела. Проширивање знања о живом и неживом свету, култури жиљења. Слушање одговарајућих мелодија које су у вези са делом	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Математика Ликовна култура, свет око нас	ЈЕЗИК (ГРАМАТИКА, ПРАВОПИС И ОРТОЕПИЈА)	Читање и писање бројева, скраћеница. Временске одреднице; писање датума. Графички и шематски прикази.	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Математика Ликовна култура Свет око нас Грађанско васпитање Физичко и здравствено васпитање	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА (ГОВОРЕЊЕ И СЛУШАЊЕ)	Усвајање новог писма – линије, облици и простор. Описивање, причање, препричавање – жива и нежива природа, култура живљења. Поштовање правила учтивног понашањапажљиво слушање саговорника. Драматизација текстова	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
Компетенција за целоживотно учење – ученик уочава структуру текста; издваја непознате речи и изразе; износи и аргументује идеје у вези са књижевним делом; проналази одговоре			

експлицитно дате у тексту. Комуникација – ученик учествује у дијалогу приликом тумачења књижевног дела, описивања, причања на задату тему; уважава саговорника и поштује различитости; одговара на питања, описује и препричава одређени садржај усмено или писано износећи лично мишљење и осећања. Рад с подацима и информацијама – ученик увежбава читање текста приказаног табеларно и графички и уме да овако приказане податке тумачи и примењује; примењује стечена знања из области граматике и правописа (попуњавање табела, упитника и др.). Дигитална компетенција – ученик користи одговарајућа ИКТ средства (уређаје и софтверске производе) за увежбавање читања и писања штампаних слова латинице. Решавање проблема – ученик ангажује личне капацитете и друге ресурсе (књиге, часописи и енциклопедије за децу и сл.) испитујући проблемску ситуацију. Сарадња – ученик учествује у дискусијама, групном облику рада поштујући саговорнике и сараднике. Одговорно учешће у демократском друштву – разумевањем, тумачењем и доживљавањем дела народне књижевности, препричавањем и описивањем обичаја, причањем о традицији, манифестацијама ученик има осећање припадности одређеним културним заједницама, региону у којем живи, ширем друштву, држави Србији. Естетичка компетенција – ученик исказује опажања, осећања и идеје у вези са уметничким изразима у књижевним делима, усменом и писаном изражавању, рецитовању и драматизацији текстова и изграђује личне естетске критеријуме; култивише културне навике слушањем саговорника, прилагођавањем језика и стила одређеној комуникацији, уважавањем различитости.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Читанк, Наставни листови, Учимо латиницу- издавачка кућа Фреска

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фон д часо ва
	Теме	Операционализовани исход	I X	X	XI	XII	I	II	III	I V	V	VI	
1	КЊИЖЕВНОСТ	– разликује књижевне врсте: песму, причу, басну, бајку, драмски текст; – одреди главни догађај, време и место дешавања у прочитаном тексту; – одреди редослед догађаја у тексту; – уочи главне и споредне ликове и разликује њихове	6	8	6	1	1 0	4	6	4	1 6	6	67

		позитивне и негативне особине; – разликује стих и строфу; – уочи стихове који се римују; – објасни значење пословице и поуке коју уочава у басни;											
2	ЈЕЗИК(ГРАМАТИКА,ПРАВО ПИС И ОРТОЕПИЈА)	разликује глас и слог и препозна самогласнике и сугласнике; – разликује врсте речи у типичним случајевима; – одређује основне граматичке категорије именица и глагола; – разликује реченице по облику и значењу; – поштује и примењује основна правописна правила;	1 0	1 1	7	7	/	3	1	2	/	3	44
3	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	– влада основном техником читања и писања латиничког текста; – пронађе експлицитно исказане информације у једноставном тексту (линеарном и нелинеарном); – користи различите облике усменог и писменог изражавања: препри - чавање, причање, описивање; – правилно састави дужу и потпуну реченицу и споји више реченица у краћу целину; – учествује у разговору	5	4	7	12	7	2	15	1 0	4	3	69

	и пажљиво слуша саговорника; – разликује основне делове текста (наслов, пасус, име аутора, садржај); изражајно чита ћирилички текст; – чита текст поштујући интонацију реченице/стиха;											
Фонд часова 180 ПРЕДМЕТ: српски језик РАЗРЕД: први		2 1	2 3	20	20	1 7	9	22	1 6	2 0	12	180

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	КЊИЖЕВНОСТ	67	46	21
2.	ЈЕЗИК	44	26	18
3.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	69	28	41
		180	100	80

Предмет	Српски језик	
Разред	3. разред	
Трајање програма	школског 180 часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– чита са разумевањем различите текстове; – опише свој доживљај прочитаних књижевних дела; – изнесе своје мишљење о	КЊИЖЕВНОСТ	ШКОЛСКА ЛЕКТИРА Лирска поезија 1. Душан Костић: Септембар 2. Григор Витез: Какве је боје поток / Десанка Максимовић: Вожња 3. Душан Васиљев: Зима 4. Мирослав Антић: Шта је највеће / Ф.

<p>тексту;</p> <ul style="list-style-type: none"> – разликује књижевне врсте: лирску и епску песму, причу, басну, бајку, роман и драмски текст; – одреди тему, редослед догађаја, време и место дешавања у прочитаном тексту; – именује главне и споредне ликове и разликује њихове позитивне и негативне особине; – уочи основне одлике лирске песме (стих, строфа и рима); – разуме пренесено значење пословице и басне и њихову поучност; – разуме идеје књижевног дела; – уочи основне одлике народне бајке; – разликује народну од ауторске бајке; – представи главне особине јунака; – уочи основне одлике народне епске песме; – уочи поређење у књижевном делу и разуме његову улогу; – разликује опис од приповедања у књижевном делу; – покаже примере дијалога у песми, причи и драмском тексту; – уочи хумор у књижевном делу; – чита текст поштујући интонацију реченице/стиха; – изражајно рецитије песму и чита прозни текст; – изводи драмске текстове; 	<p>75 часова</p>	<p>Г. Лорка: Луцкаста песма</p> <p>5. Драган Лукић: Свакога дана / Шта је отац 6. Бранислав Црнчевић: Љутито мече / Љубивоје Ршумовић: Аждаја своје чеду тепа 7. Милован Данојлић: Љубавна песма</p> <p>8. Љубивоје Ршумовић: Домовина себрани лепотом</p> <p>9. Химна Светоме Сави</p> <p>10. Бранко Стевановић: Занимање Марка Краљевића Епска поезија</p> <p>11. Народне песме: Марко Краљевић и бег Костадин, Орање Марка Краљевића</p> <p>Проза</p> <p>1. Ла Фонтен: Цврчак и мрав / Езоп: Корњача и зец</p> <p>2. Народна приповетка: Свети Сава и сељак без среће</p> <p>3. Народна бајка: Чардак ни на небу ни на земљи</p> <p>4. Народна приповетка: Свијету се не може угодити</p> <p>5. Бранко Ћопић: Изокренута прича</p> <p>6. Оскар Вајлд: Себични цин</p> <p>7. Светлана Велмар Јанковић: Златно јагње (одломак)</p> <p>8. Бранко В. Радичевић: Прича о дечаку и Месецу</p> <p>9. Ијан Маџуен: Реч -две о Питеру (одломак) 10. Јохана Шпири: Хајди (одломак)</p> <p>11. Народна бајка: Баш -Челик (читање у наставцима)</p> <p>12. Јасминка Петровић: Од читања се расте (читање у наставцима)</p> <p>Драмски текстови</p> <p>1. Душан Радовић: А зашто он вежба</p> <p>2. Александар Поповић: Лед се топи</p> <p>3. Јованка Јоргачевић: Никад два добра</p> <p>4. Лаза Лазић: Суђење</p> <p>Популарни и информативни текстови</p> <p>Избор из илустрованих енциклопедија и часописа за децу о значајним личностима српског језика, књижевности и културе (Милева Ајнштајн, Михаило Пупин), знаменита завичајна личност и др.</p> <p>ДОМАЋА ЛЕКТИРА</p> <p>1. Бранко Ћопић: Доживљај Мачка Тоше</p> <p>2. Избор из поезије Душана Радовића (Замислите, Да ли ми верујете, Страшан лав, Кад је био мрак, Тужне ђачке</p>
---	------------------	--

		<p>исповести, Здравница, Плави зец и друге песме)</p> <p>3. Браћа Грим: Бајке (по избору)</p> <p>Књижевни појмови:</p> <ul style="list-style-type: none"> – лирска песма, – химна, – епска песма, – народна бајка, – роман, – поређење, – персонификација (на нивоу препознавања), – опис, – дијалог, – приповедање, – епски јунак, – драмска радња
<ul style="list-style-type: none"> – разликује врсте (и подврсте) речи у типичним случајевима; – одреди основне граматичке категорије именица, придева и глагола; – примењује основна правописна правила; – јасно и разговетно изговори обавештајну, упитну и заповедну реченицу, поштујући одговарајућу интонацију и логички акценат, паузе, брзину и темпо; – споји више реченица у краћу и дужу целину; 	<p>ЈЕЗИК</p> <p>Грамматика, правопис и ортоепија</p> <p>52 часова</p>	<p>Врсте речи: именице (градивне, збирне); придеви (присвојни, градивни); род и број придева; заменице (личне заменице); глаголи; лице и број глагола.</p> <p>Подела речи на крају реда (граница на самогласник).</p> <p>Управни говор (први и други модел). Неуправни говор.</p> <p>Велико слово: писање имена народа, вишечланих географских назива (планина, река, језера, мора и сл.), празника, наслова књига и часописа;</p> <p>Писање присвојних придева изведених од властитих имена (суфикси: -ов, -ев, -ин; -ски, -чки, -шки).</p> <p>Речца не уз именице и придеве.</p> <p>Наводници (у управном говору, насловима дела, називима школа).</p> <p>Сугласник ј (између самогласника и-о и о-и). Скраћенице (мерне јединице за масу, дужину, време и запремину течности).</p>
<ul style="list-style-type: none"> – чита текст поштујући интонацију реченице/стиха; – изражајно рецитије песму и чита прозни текст; – изводи драмске текстове; – споји више реченица у краћу и дужу целину; – препричава, прича и описује и на сажет, и на опширан начин; – извештава о догађајима 	<p>ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА</p> <p>53 часова</p>	<p>Различите комуникативне ситуације (комуникација са одраслима и са вршњацима; у школи, у продавници, телефонски разговор, поздрављања, честитања и сл.). Богаћење речника: речи истог или сличног значења; речи супротног значења; речи које значе нешто умањено и увећано (уз одговарајуће текстове из лектире).</p> <p>Правописне вежбе: вежбе допуњавања и избора правилног облика речи; диктат, аутодиктат. Језичке вежбе: проширивање и допуњавање реченица различитим</p>

<p>водећи рачуна о прецизности, тачности, објективности и сажетости;</p> <ul style="list-style-type: none"> – варира језички израз; – попуни једноставан образац у који уноси основне личне податке; – разликује формални од неформалног говора (комуникације); – учествује у разговору поштујући уобичајена правила комуникације и пажљиво слуша саговорника. 		<p>врстама речи, промена реда речи у реченици, промена дужине реченице. Лексичко-семантичке вежбе: речи који припадају различитим тематским скуповима; речи супротног значања али исте врсте и истог рода и броја, промена граматичког лица у тексту; основно и пренесено значење речи и друго. Стилске вежбе: састављање прича на основу задатих речи; сажимање или проширивање познате приче (текста), мењање краја приче (текста); настављање приче на основу датог почетка; промена становишта (нпр. увести у текст нове ликове; сместити бајку у далеку будућност...). Говорне вежбе: рецитовање, изражајно читање, сценско приказивање драмског / драматизованог текста и сл.</p>
--	--	---

<p>ЦИЉ ПРЕДМЕТА</p>
<p>Циљ наставе српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности (уз разумевање и уважавање људи из различитих култура могу и треба да уче једни од других..)</p>
<p>ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)</p>
<ul style="list-style-type: none"> -употреба савремених наставних средстава - један угледни / огледни час - семинари
<p>НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)</p>
<p>Процес процењивања почиње иницијалном проценом нивоа знања на коме се ученик налази на почетку школске године, а завршава се на крају године проценом нивоа знања завршним тестом. Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су: свакодневна посматрања, усмена одговарања, активност на часу, самосталан рад, рад у групи, рад у тиму, рад на пројектним задацима, тестови који помажу да се сагледа постигнуће ученика и оставареност исхода. Критеријум оцењивања писаних радова (контролних, писмених задатака, тестова), усмених одговора, активности и ангажовања ученика биће усклађен међу наставницима</p>
<p>ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ</p>
<p>Прилагођавање домаћих задатака индивидуалним способностима ученика. Израда плаката и паноя са садржајем из грамике и правописа</p>
<p>НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)</p>
<p>Организација излета и посета.</p>
<p>НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО</p>

-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, дигитални алати, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, савремена наставна средства која доприносе ефикасности наставе, дигитални уџбеници, разни он-лајн квизови, да кроз игру науче нешто ново, утврде или систематизују своја знања

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета Српски језик у трећем разреду основне школе чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Књижевност – 75 часова, Језик – 52 часова и Језичка култура – 53 часова. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Књижевност Увођење ученика у свет књижевности али и осталих, тзв. некњижевних текстова (научнопопуларних, информативних), представља изузетно одговоран наставни задатак. Управо, на овом ступњу школовања стичу се основна и не мало значајна знања, умења и навике од којих ће у доброј мери зависити не само ученичка књижевна култура већ и његова општа култура на којој се темељи укупно образовање сваког школованог човека. Уз годишњи план, формира се листа распоређених текстова по месецима, као и домаћа лектира. Дистрибуција текстова по месецима заснована је на груписању и повезивању текстова према различитим критеријумима. Потребно је градити код ученика критичко мишљење анализом књижевних текстова. Упућивати ученика на коришћење додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради израде паноя, кратких записа, кратких излагања, коришћење е-уџбеника, и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Такође упутити ученике како да се поставе на место другог и да разумеју најразличитије особине и поступке ликова. Подстицати љубав према читању применом различитих метода и облика рад. Богатити речник ученика путем усвајања непознатих речи из прочитаних текстова. Примењивати рад у групи и рада у пару. Што се тиче школске лектире, разврстана је према књижевним родовима, лирска и епска поезија, проза, драмски текстови за децу и обогаћена избором научно-популарних и информативних текстова. Домаћа лектира обухвата значајна поетска и прозна дела дечје књижевности. („Бајке“, Браћа Грим, избор из поезије Душана Радовића, „Доживљај Мачка Тоше“, Бранко Ћопић). Језик У настави језика ученици овладавају писменим и усменим стандардима српским језиком. Програм је усмерен на усвајање основних граматичких правила и њихову адекватну употребу у писаној и говорној комуникацији. Језичка култура Област језичка култура обухвата усмено и писмено изражавање. Усмено изражавање ученика треба развијати у разговору којем их учитељ усмерава да јасно, прецизно и разговетно изговарају реченице, поштовање интонације и правилно акцентовање у реченицама . Кроз игровне активности, посебно кроз језичке и ситуационе игре, увежбавати усмену комуникацију. Учитељ треба да ствара прилике и подстиче ученике да говоре, износе информације, своја мишљења и осећања. У трећем разреду би требало подстицати ученике да препричавају, причају, описују на сажет и на опширан начин, како усмено тако и писмено. Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама (укупан број часова за тему, број часова за обраду новог градива + број часова за утврђивање, увежбавање и систематизацију градива). Приликом израде оперативних планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова (обрада новог градива, утврђивање и увежбавање, понављање, проверавање и систематизација градива), водећи рачуна о циљу предмета и исходима.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА

<p>Природа и друштво Музичка култура Ликовна култура</p>	<p>КЊИЖЕВНОСТ</p>	<p>Природа и друштво (Прошлост историјски извори, Начини живота данас и у прошлости; Природа, човек, друштво - Услови за живот, ланац исхране и међусобни утицаји у животним заједницама) Музичка култура (Слушање музике: Ликовна култура (Споразумевање: Слика, текст, звук; Кратки анимирани филмови)</p>	<p>Праћењем постигнућа ученика, усменим испитивањем Бележењем постигнућа ученика оценом Усмене и писмене провере степена усвојености знања; Свеске ученика и њихови практични радови</p>
<p>Природа и друштво Музичка култура Ликовна култура Математика</p>	<p>ЈЕЗИК (ГРАМАТИКА, ПРАВОПИС И ОРТОЕПИЈА)</p>	<p>Природа, човек, друштво - Услови за живот, Облици рељефа; Материјали – Промене материјала) Слушање музике: Музички дијалог (Споразумевање: Тумачење вузелних информација) (Мерење и мере: Јединице мере</p>	<p>Праћењем постигнућа ученика, усменим испитивањем Бележењем постигнућа ученика оценом Усмене и писмене провере степена усвојености знања; Свеске ученика и њихови практични радови</p>
<p>Природа и друштво Музичка култура Ликовна култура Грађанско васпитање</p>	<p>ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА (ГОВОРЕЊЕ И СЛУШАЊЕ)</p>	<p>(Природа, човек, друштво - Животне заједнице у мом крају и човеков однос према њима. Музичка култура (Слушање музике: Композиције различитог карактера; Музичко стваралаштво: Стварање звучне приче Споразумевање: Слика, текст, звук; Кратки анимирани филмови)</p>	<p>Праћењем постигнућа ученика, усменим испитивањем Бележењем постигнућа ученика оценом Усмене и писмене провере степена усвојености знања; Свеске ученика и њихови практични радови</p>

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Компетенција сарадња Изражава своје ставове, мишљења, осећања, на позитиван, конструктивни, аргументовани начин. Уважава саговорника реагујући на оно што говори, а не

на његову личност. Компетенција одговорно учешће у демократском друштву. Негује своју националну, културну баштину и активно учествује у интеркултуралном дијалогу. Компетенција решавање проблема Формулише објашњења и закључке на основу резултата до којих је дошао у раду, презентује их и дискутује са другим особама и преиспитује их у светлу добијених коментара. Стечена нова сазнања и вештине повезује у јединствену целину са претходним. Проверава применљивост решења у пракси и користи стечена знања и вештине у новим ситуацијама. Естетичка компетенција Препознаје и развија сопствене стваралачке способности и креативност у свим уметничким и неуметничким пољима свог деловања. Рад са подацима и информацијама Користи информације у различитим симболичким модалитетима (табеларни, графички, текстуални приказ), чита, тумачи и примењује их, повезујући их са претходним знањем из различитих области; селекује, обрађује наводећи извор и аутора, чува и презентује податке у различитим форматима, укључујући и ИКТ; користи податке из различитих извора, начине добијања података и на основу тога процењује њихову поузданост и препознаје могуће грешке уз помоћ наставника. Предузимљивост и оријентација ка предузетништву Способан је да развије идеју, представи је, образложи и преговара у тиму о њеној реализацији; учествује у активностима са другима у оквиру своје тимске улоге; препознаје сопствене предности и своје могућности у односу на будуће образовање и професионалну оријентацију; спреман је да учествује у самосталним и тимским пројектима; способан је да прихвати и развије нове вештине, које ће применити у практичном раду; зна да истакне своје добре особине које су важне за обављање школских и радних задатака; зна да постави реалне циљеве и на основу датих могућности уме да планира и проналази начине њиховог остваривања Компетенција за учење Има позитиван и одговоран однос према учењу; мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје; користи различите изворе информација и има критички однос према њима; примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Читанка, Наставни листови, Радни листови- издавачка кућа Фреска

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

	Теме	Операционализовани исход	Месец											Фонд часова
			I X	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI		
1	КЊИЖЕВНОСТ	–чита са разумевањем различите текстове; – опише свој доживљај прочитаних књижевних дела; – изнесе своје мишљење о	7	8	8	6	6	3	12	9	9	7	75	

	<p> тексту; – разликује књижевне врсте: лирску и епску песму, причу, басну, бајку, роман и драмски текст; – одреди тему, редослед догађаја, време и место дешавања у прочитаном тексту; – именује главне и споредне ликове и разликује њихове позитивне и негативне особине; – уочи основне одлике лирске песме (стих, строфа и рима); – разуме пренесено значење пословице и басне и њихову поучност; – разуме идеје књижевног дела; – уочи основне одлике народне бајке; – разликује народну од ауторске бајке; – представи главне особине јунака; – уочи основне одлике народне епске песме; – уочи поређење у књижевном делу и разуме његову улогу; – разликује опис од приповедања у књижевном делу; </p>														
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

		– покаже примере дијалога у песми, причи и драмском тексту; – уочи хумор у књижевном делу;											
2	ЈЕЗИК(ГРАМАТИКА,ПРАВОПИС И ОРТОЕПИЈА)	– разликује врсте (и подврсте) речи у типичним случајевима; – одреди основне граматичке категорије именица, придева и глагола; – примењује основна правописна правила; – јасно и разговетно изговори обавештајну, упитну и заповедну реченицу, поштујући одговарајућу интонацију и логички акценат, паузе, брзину и темпо; споји више реченица у краћу и дужу целину;	7	7	3	9	2	3	7	7	4	3	52
3	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	– влада основном техником читања и писања латиничког текста; – пронађе експлицитно исказане информације у једноставном тексту (линеарном и нелинеарном); – користи различите облике усменог и	8	7	7	7	6	2	4	5	3	4	53

	писменог изражавања: препри - чавање, причање, описивање; – правилно састави дужу и потпуну реченицу и споји више реченица у краћу целину; – учествује у разговору и пажљиво слуша саговорника; – разликује основне делове текста (наслов, пасус, име аутора, садржај); изражајно чита ћирилички текст; – чита текст поштујући интонацију реченице/стиха;												
Фонд часова 180 ПРЕДМЕТ: српски језик РАЗРЕД: први		2 2	2 2	18	22	1 4	8	23	2 1	1 6	14	180	

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	КЊИЖЕВНОСТ	75	41	34
2.	ЈЕЗИК	52	29	23

3.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	53	19	34
		180	89	91

Предмет	Српски језик		
Разред	4. разред		
Трајање школског програма	180 часова (за период 2023-2027)		
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ	
<p>- чита са разумевањем различите врсте текстова; укратко образложи свој утисак и мишљење поштујући и другачије ставове;</p> <p>– разликује књижевне врсте: шаљиву народну песму, басну и причу о животињама, приповетку, роман за децу и драмски текст;</p> <p>– одреди тему, редослед догађаја, време и место дешавања у прочитаном тексту;</p> <p>– именује позитивне и негативне особине ликова;</p> <p>– уочи и издвоји основне елементе лирске песме (стих, строфа, рима и ритам);</p> <p>– тумачи идеје књижевног дела;</p> <p>– препозна ситуације кршења/остваривања права детета и стереотипе у књижевним делима;</p> <p>– уочи персонификацију и разуме њену улогу у књижевном делу;</p> <p>– разликује описивање, приповедање (у 1. и 3. лицу) и дијалог у</p>	<p>КЊИЖЕВНОСТ</p> <p>80 часова</p>	<p>Поезија</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Шаљива народна песма Женидба врапца Подунавца 2. Војислав Илић: Јесен/Владислав Петковић Дис: Зима 3. Момчило Мошо Одаловић: Молитва за маму 4. Мирослав Антић: Космонаутска песма 5. Бранко Миљковић: Песма о цвету 6. Добрица Ерић: Завичај/Отаџбина је наша очевина/Момчило Мошо Одаловић: Птице косовчице 7. Мирослав Антић: Прва љубав/Најљубавнија песма/Алексије Марјановић: Љубав 8. Бранко Ћопић: Месец и његова бака/Десанка Максимовић: Пауково дело 9. Бранислав Црнчевић: Кад би мени дали један дан 10. Владимир Андрић: Дај ми крила један круг 11. Народна песма Милош у Латинима 12. Народна песма Јетрвица адамско колена <p>Проза</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Народна прича о животињама: Међед, свиња и лисица 2. Народна приповетка: Најбоље задужбине 3. Народна приповетка: Ветар и сунце 4. Народна бајка: Пепељуга 5. Бранислав Нушић: Прва љубав (одломак из Аутобиографије) 6. Бранислав Црнчевић: Босоноги и небо 7. Гроздана Олујић: Стактарева љубав 8. Светлана Велмар Јанковић: Стефаново 	

<p>књижевном делу; – преприча текст из различитих улога/перспектива; – уочи основни тон књижевног текста (ведар, тужан, шaljив); – уочи супротстављеност лица у драмском тексту; – чита текст поштујући интонацију реченице/стиха; – изражајно рецитије песму и чита прозни текст; – изводи драмске текстове; – усвоји позитивне људске вредности на основу прочитаних књижевних дела;</p>		<p>дрво 9. Лав Николајевич Толстој: Врабац и ласте/Два мраза 10. Драган Алексић: Позориште на небу 11. Весна Алексић: Детективско срце 12. Ханс Кристијан Андерсен: Ружно Паче – читање у наставцима Драмски текстови 1. Гвидо Тартаља: Подела улога 2. Љиљана Крстић: Кад пролеће дође 3. Дејан Алексић: Слава Научно популарни и информативни текстови (из књига, енциклопедија и часописа за децу) ● о нашим знаменитим књижевницама, сликаркама и научницама; ● о природним лепотама и културним знаменитостима Србије; ● о занимљивим пределима, народима, обичајима у свету ● бонтон. Домаћа лектира 1. Милован Данојлић: Избор из поезије за децу 2. Драган Лукић: Избор из поезије за децу 3. Јасминка Петровић: О дугмету и срећи 4. Рене Гијо: Бела Грива 5. Ерик Најт: Леси се враћа кући 6. Александар Поповић: Пепељуга ДОПУНСКИ ИЗБОР (са наведеног списка или по сопственом избору бирају се три дела) 1. Избор драмских текстова за децу 2. Бранко В. Радичевић: Песме о мајци 3. Светлана Велмар Јанковић: Књига за Марка/Очаране наочаре 4. Горан Петровић: Разлике 5. Едмондо де Амичис: Срце 6. Јохана Шпири: Хајди 7. Михаел Енде: Бескрајна прича (одломак) 8. Астрид Линдгрен: Пипи Дуга Чарапа 9. Златко Васић: Чаробно путовање 10. Урош Петровић: Мартинина велика загонетна авантура 11. Гордана Тимотијевић: Сличице/Владимир из чудне приче 12. Угљеша Шајтинац: Чарна и Несвет 13. Момо Капор: Сања 14. Весна Алексић: Брљиво срце</p>
--	--	--

<p>-повеже граматичке појмове обрађене у претходним разредима са новим наставним садржајима;</p> <p>– разликује речи које мењају облик (именице, заменице, придеви, бројеви, глаголи)</p> <p>– одреди основне реченичне чланове;</p> <p>– разликује врсту речи од службе речи у реченици;</p> <p>– поштује и примени основна правописна правила;</p> <p>-правилно пише сва три модела управног говора;</p>	<p>ЈЕЗИК</p> <p>Грамматика, правопис и ортоепија</p> <p>50 часова</p>	<p>Речи које у писању и говору мењају облику; речи које не мењају облик (без именована врста непроменљивих речи). Реченица и реченични чланови (subjekat, предикат, објекат, прилошке одредбе). Појам subjekta: различите врстеречи (именице и личне заменице)у функцији subjekta; изостављени subjekat. Појам предиката (глахолски предикат). Појам објекта (именице у функцији објекта). Прилошке одредбе за време, место и начин. Речи и групе речи у функцији subjekta, објекта и прилошких одредаба; придев уз именицу у служби атрибута у оквиру групе речи која има службу subjekta или објекта. Управни говор (трећи модел). Велико слово: имена становника држава и насеља; називи улица и тргова; имена из уметничких дела (примери из обрађених дела, нпр. Ружно паче) устаљена и посебно наденута имена животиња; називи институција, предузећа и установа; манифестација; устаљена имена историјских догађаја и личности (усклађено са предметом Природа и друштво); Речца ли; скраћени упитни облик је ли (је л) према узрочном везнику јер; предлог са уз заменице (нпр. са мном, с њом). Писање вишечланих бројева</p>
<p>-употреби основне облике усменог и писменог изражавања: препричавање, причање и описивање;</p> <p>– употреби речи истог облика, а различитог значења, као и речи истог значења, а различитог облика;</p> <p>– препозна значење речи и фразеологизама који се употребљавају у свакодневnoj комуникацији; – напише разгледницу, честитку, приватно писмо;</p> <p>– прилагоди језички израз комуникативној ситуацији</p>	<p>ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА</p> <p>50 часова</p>	<p>Основни облици усменог и писменог изражавања: препричавање текста у целини и по деловима (по датом плану); причање у дијалогској форми (уношење дијалога, управног говора у структуру казивања); описивање односа међу предметима, бићима и појавама; описивање природе, личности, књижевних ликова и сл. Речи истог облика, а различитог значења; речи истог значења, а различитог облика (на примерима књижевних текстова); устаљени језички изрази. Разгледница, честитка, писмо. Књижевни и други текстови (линеарни и нелинеарни) у функцији унапређивања језичке културе. Говорне вежбе: рецитовање, изражајно читање, сценско Приказивање драмског/драматизованог текста и сл. Правописне вежбе: диктат; управни</p>

<p>– формалној и неформалној; – повеже информације исказане у линеарном и нелинеарном тексту и на основу њих изводи закључак; – правилно структурира текст; учествује у предлагању садржаја и начина рада.</p>		<p>говор (сва три модела); наводници; велико слово; заменица Ви из поштовања; спојено и одвојено писање речи (речца ли, предлог са, вишечлани бројеви). Језичке вежбе: допуњавање реченица предикатом у садашњем, прошлом и будућем времену; проширивање реченица; укрштене речи; асоцијације. Лексичко-семантичке вежбе: одређивање значења устаљених израза; састављање речи на основу датог почетног и последњег слова; допуњавање низа речима које су повезане са датом речју. Два школска писмена задатка – један у првом и један у другом полугодишту.</p>
--	--	--

<p>ЦИЉ ПРЕДМЕТА</p>
<p>Циљ наставе српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности (уз разумевање и уважавање људи из различитих култура могу и треба да уче једни од других..)</p>
<p>ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)</p>
<p>-употреба савремених наставних средстава - један угледни / огледни час - семинари</p>
<p>НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)</p>
<p>Процес оцењивања почиње иницијалном проценом нивоа знања на коме се ученик налази на почетку школске године, а завршава се на крају године проценом нивоа знања завршним тестом. Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су: свакодневна посматрања, усмена одговарања, активност на часу, самосталан рад, рад у групи, рад у тиму, рад на пројектним задацима, тестови који помажу да се сагледа постигнуће ученика и оставареност исхода. Критеријум оцењивања писаних радова (контролних, писмених задатака, тестова), усмених одговора, активности и ангажовања ученика биће усклађен међу наставницима</p>
<p>ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ</p>
<p>Прилагођавање домаћих задатака индивидуалним способностима ученика. Израда плаката и паноя са садржајем из грамике и правописа</p>
<p>НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)</p>
<p>Организација излета и посета.</p>
<p>НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЛИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО</p>
<p>-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, дигитални алати, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, савремена наставна средства која доприносе ефикасности наставе, дигитални уџбеници, разни он-лајн квизови, да кроз игру науче нешто ново, утврде или систематизују своја знања</p>

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета Српски језик у четвртном разреду основне школе чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Књижевност – 74 часа, Језик – 58 часова и Језичка култура – 48 часова. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама (укупан број часова за тему, број часова за обраду новог градива + број часова за утврђивање, увежбавање и систематизацију градива). Приликом израде оперативних планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова (обрада новог градива, утврђивање и увежбавање, понављање, проверавање и систематизација градива), водећи рачуна о циљу предмета и исходима.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Природа и друштво Музичка култура Ликовна култура Грађанско васпитање Математика	КЊИЖЕВНОСТ	Природа и друштво (Прошлост историјски извори, Начини живота данас и у прошлости; Природа, човек, друштво - Услови за живот, ланац исхране и међусобни утицаји у животним заједницама) Музичка култура (Слушање музике: Ликовна култура (Споразумевање: Слика, текст, звук; Кратки анимирани филмови)	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Природа и друштво Музичка култура Ликовна култура	ЈЕЗИК (ГРАМАТИКА, ПРАВОПИС И	Природа, човек, друштво - Услови за живот,	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.

Математика Грађанско васпитање	ОРТОЕПИЈА)	Облици рељефа; Материјали – Промене материјала) Слушање музике: Музички дијалог (Споразумевање: Тумачење вузелних информација) (Мерење и мере: Јединице мере	
Природа и друштво Музичка култура Ликовна култура Грађанско васпитање Математика	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА (ГОВОРЕЊЕ И СЛУШАЊЕ)	(Природа, човек, друштво - Животне заједнице у мом крају и човеков однос према њима. Музичка култура (Слушање музике: Композиције различитог карактера; Музичко стваралаштво: Стварање звучне приче Споразумевање: Слика, текст, звук; Кратки анимирани филмови)	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Компетенција сарадња

Изражава своје ставове, мишљења, осећања, на позитиван, конструктивни, аргументовани начин. Уважава саговорника реагујући на оно што говори, а не на његову личност. Компетенција одговорно учешће у демократском друштву. Негује своју националну, културну баштину и активно учествује у интеркултуралном дијалогу. Компетенција решавање проблема Формулише објашњења и закључке на основу резултата до којих је дошао у раду, презентује их и дискутује са другим особама и преиспитује их у светлу добијених коментара. Сечена нова сазнања и вештине повезује у јединствену целину са претходним. Проверава применљивост решења у пракси и користи стечена знања и вештине у новим ситуацијама. Естетичка компетенција Препознаје и развија сопствене стваралачке способности и креативност у свим уметничким и неуметничким пољима свог деловања. Рад са подацима и информацијама Користи информације у различитим симболичким модалитетима (табеларни, графички, текстуални приказ), чита, тумачи и примењује их, повезујући их са претходним знањем из различитих области; селекује, обрађује наводећи извор и аутора, чува и презентује податке у различитим форматима, укључујући и ИКТ; користи податке из различитих извора, начине добијања података и на основу тога процењује њихову поузданост и препознаје могуће грешке уз помоћ наставника. Предузимљивост и оријентација ка предузетништву Способан је да развије идеју, представи је, образложи и преговара у тиму о њеној реализацији; учествује у активностима са другима у оквиру своје тимске улоге; препознаје сопствене предности и своје могућности у односу на будуће образовање и професионалну оријентацију; спреман је да учествује у самосталним и тимским пројектима; способан је да прихвати и развије нове вештине, које ће применити у практичном раду; зна да истакне своје добре особине које су важне за обављање школских и радних задатака; зна да постави реалне циљеве и на основу

датих могућности уме да планира и проналази начине њиховог остваривања Компетенција за учење Има позитиван и одговоран однос према учењу; мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје; користи различите изворе информација и има критички однос према њима; примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом.

УЦБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Читанка, Наставни листови, Радни листови, Граматика, уџбеник са радном свеском- издавачка кућа Фреска

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

	Теме	Операционализовани исход	Месец										Фон д часо ва
			I X	X	XI	XII	I	II	III	I V	V	VI	
1	КЊИЖЕВНОСТ	-чита са разумевањем различите врсте текстова; – укратко образложи свој утисак и мишљење поштујући и другачије ставове; – разликује књижевне врсте: шаљиву народну песму, басну и причу о животињама, приповетку, роман за децу и драмски текст; рима и ритам); – тумачи идеје књижевног дела; – препозна ситуације кршења/остваривања права детета и стереотипе у	7	9	10	10	2	9	11	7	8	7	80

		књижевним делима; – уочи персонификацију и разуме њену улогу у књижевном делу; – разликује описивање, приповедање (у 1. и 3. лицу) и дијалог у књижевном делу;												
2	ЈЕЗИК(ГРАМАТИКА, ПРАВОПИС И ОРТОЕПИЈА)	-повеже граматичке појмове обрађене у претходним разредима са новим наставним садржајима; – разликује речи које мењају облик (именице, заменице, придеви– правилно пише сва три модела управног говора;	5	7	5	6	1	6	6	4	6	4	50	
3	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	-употреби основне облике усменог и писменог изражавања: препричавање, причање и описивање; – употреби речи истог облика, а различитог значења, као и речи истог значења, а различитог облика; – учествује у предлагању садржаја и начина рада. – препозна	10	5	5	6	2	2	6	4	6	4	50	

	значење речи и фразеологизама који се употребљавају у свакодневној комуникацији; – напише разгледницу, честитку, приватно писмо; – прилагоди језички израз комуникативној ситуацији – формалној и неформалној;												
Фонд часова 180 ПРЕДМЕТ: српски језик РАЗРЕД: четврти		2 2	2 1	20	22	5	17	23	1 5	2 0	15	180	

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	КЊИЖЕВНОСТ	80	41	39
2.	ЈЕЗИК	50	29	21
3.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	50	21	29
		180	91	89

Предмет: Математика

Предмет	Математика	
Разред	1. разред	
Трајање школског програма	180 часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ

<ul style="list-style-type: none"> - одреди међусобни положај предмета и бића и њихов положај у односу на тло; - упореди предмете и бића по величини; - уочи и именује геометријске облике предмета из непосредне околине; - именује геометријска тела и фигуре; - групише предмете и бића са заједничким својством; - сложи/разложи фигуру која се састоји од познатих облика; 	<p>ГЕОМЕТРИЈА ПОЛОЖАЈ, ВЕЛИЧИНА И ОБЛИК ПРЕДМЕТА (27; 11 + 16)</p>	<p>Просторне релације. Величина предмета и бића. Геометријска тела: лопта, коцка, квадар, ваљак, пирамида и купа. Геометријске фигуре: круг, правоугаоник, квадрат и троугао.</p>
<p>разликује: криву, праву, изломљену, затворену и отворену линију; - црта праву линију и дуж помоћу лењира;</p>	<p>ГЕОМЕТРИЈА ЛИНИЈЕ (27; 11 + 16)</p>	<p>Права, крива и изломљена линија. Затворена и отворена линија. Тачка и линија. Дуж.</p>
<ul style="list-style-type: none"> - броји унапред и уназад и са прескоком; - прочита, запише, упореди и уреди бројеве прве стотине и прикаже их на бројевној правој; - користи редне бројеве; - разликује парне и непарне бројеве, одреди највећи и најмањи број, претходника и следбеника; - користи појмове: сабирак, збир, умањеник, умањилац разлика; - сабира и одузима два једноцифрена броја не записујући поступак; - сабира и одузима до 100 без прелаза преко десетице; - растави број на сабирке и примени замену места и здруживање сабирака ради лакшег рачунања; - реши текстуални задатак са једном операцијом; - разликује новчане апоене до 100 динара и упореди њихову вредност; - уочи правило и одреди следећи члан започетог низа; - прочита и користи податке са једноставнијег стубичног и сликовног дијаграма или 	<p>БРОЈЕВИ (146; 57 + 89)</p>	<p>Бројање, писање и читање бројева. Приказивање бројева помоћу тачака на бројевној правој. Упоредивање бројева. Редни бројеви. Сабирање и одузимање бројева у оквиру 20 и приказивање на бројевној правој. Сабирање и одузимање бројева до 100 без прелаза преко десетице и приказивање на бројевној правој. Својства сабирања. Откривање непознатог броја у једнакостима с једном операцијом. Динар, кованице и новчанице до 100 динара</p>

табеле;		
– измери дужину задатом, нестандартном јединицом мере; – преслика тачке и фигуре у квадратној мрежи на основу задатог упутства.	МЕРЕЊЕ И МЕРЕ (7; 3 + 4)	Мерење дужине нестандартним јединицама мере.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења предмета математика је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава - један угледни / огледни час - семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процес оцењивања почиње иницијалном проценом нивоа знања на коме се ученик налази на почетку школске године, а завршава се на крају године проценом нивоа знања завршним тестом. Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су : свакодневна посматрања, усмена одговарања, активност на часу, самосталан рад, рад у групи, рад у тиму, рад на пројектним задацима, тестови који помажу да се сагледа постигнуће ученика и оставареност исхода. Критеријум оцењивања писаних радова (контролних, писмених задатака, тестова), усмених одговора, активности и ангажовања ученика биће усклађен међу наставницима
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Циљ израде домаћих задатака усмерен је на развијање способности логичког и критичког мишљења, кроз самостални рад ученика на њиховом решавању. Водити рачуна о времену потребном за израду домаћих задатака. Задавање домаћих задатака треба бити брижљиво промишљено и припремљено. Домаћи задаци се такође могу индивидуализовати. Можемо их задавати ученицима према њиховим могућностима и способностима, али је још боље да им се дозволи да одаберу или саставе неке задатке по жељи, наравно у складу са оним што је рађено на часу. Ученици могу радити и паное везане за математичке појмове.
НАСТАВА VAN УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организација излета и посета.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, дигитални алати, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, савремена наставна средства која доприносе ефикасности наставе, дигитални уџбеници, разни он-лајн квизови, да кроз игру науче нешто ново, утврде или систематизују своја знања
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама (укупан број часова за тему, број часова за обраду новог градива + број часова за утврђивање, увежбавање и систематизацију градива). Приликом израде оперативних планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова (обрада новог градива, утврђивање и увежбавање, понављање, проверавање и систематизација градива), водећи рачуна о циљу предмета и исходима. За остваривање програма планирано је 5 часова недељно тј. 180 часова годишње.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик	Геометрија Природни бројеви до 100 Мерење и мере	–Учтиво учествовање у вођеном и слободном разговору; –Усмено описвање ствари из непосредног окружења.	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Свет око нас	Геометрија Природни бројеви до 100 Мерење и мере	Све активности које се односе на истраживање својства облика (величина, боја, текстура...) и положај облика у простору	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Ликовна култура	Геометрија Природни бројеви до 100 Мерење и мере	Све активности које се односе на истраживање својства облика (величина, боја, текстура...) и положај облика у простору	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Физичко и здравствено васпитање	Геометрија Природни бројеви до 100 Мерење и мере	– У игровним активностима поштују правила игре. – Комбинују и користе усвојене моторичке вештине у игри и у свакодневном животу;	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Грађанско васпитање	Геометрија Природни бројеви до 100 Мерење и мере	Комуницирање слушајући саговорника и тражијење објашњење онога што не разуме	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
Основни математички концепти (нумерички, геометријски, статистички), математички процеси (расуђивање, комуникација, повезивање, примена, моделовање), вештине (рачунање, мерење, рад са подацима, процена, коришћење информационо – комуникационих технологија). Анализирање и тумачење природних и друштвених појава и решавање проблема у свакодневном контексту. Развијена комуникација коришћењем математичког језика. Математичко знање и резонување, примена математичких знања и вештина на решавање проблема, математичка комуникација.			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

	Теме	Операционализовани исход	Месец											Фон д часо ва
			I X	X	XI	XII	I	II	III	I V	V	VI		
1	ГЕОМЕТРИЈА ПОЛОЖАЈ, ВЕЛИЧИНА И ОБЛИК ПРЕДМЕТА	-одреди међусобни положај предмета и бића и њихов положај у односу на тло; - упореди предмете и бића по величини; - уочи и именује геометријске облике предмета из непосредне околине; - именује геометријска тела и фигуре; - групише предмете и бића са заједничким својством; - сложи/разложи фигуру која се састоји од познатих облика;	2 1	1 1										32
2	Геометрија – линија и област	- разликује: криву, праву, изломљену, затворену и отворену линију; - црта праву линију и дуж помоћу лењира;												
3	Природни бројеви до 100	броји унапред и уназад и са прескоком; - прочита, запише, упореди и уреди бројеве прве стотине и прикаже их на бројевној правој; - користи редне бројеве; - разликује парне и		1 2	20	20	1 7	9	22	1 3	2 0	12	145	

		непарне бројеве, одреди највећи и најмањи број, претходника и следбеника; - користи појмове: сабирак, збир, умањеник, умањилац разлика; - сабира и одузима два једноцифрена броја не записујући поступак;											
4.	Мерење и мере	– измери дужину задатом, нестандартном јединицом мере; – преслика тачке и фигуре у квадратној мрежи на основу задатог упутства.								3			3
Фонд часова 180 ПРЕДМЕТ: математика РАЗРЕД: први			2 1	2 3	20	20	1 7	9	22	1 6	2 0	12	180

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Геометрија – предмети у простору и односи међу њима	16	7	9
2.	Геометрија – линија и област	11	5	6
3.	Природни бројеви до 100	146	57	89
4.	Мерење и мере	7	3	4
укупно:		180	72	108

Предмет: Математика

Предмет	Математика	
Разред	2. разред	
Трајање школског програма	180 часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– одреди десетице најближе датом броју; – усмено сабира и одузима бројеве до 100; – користи појмове чинилац, производ, дељеник, делилац, количник, садржалац;	БРОЈЕВИ	Први део Сабирање и одузимање са преласком. Замена места и здруживање сабирака. Веза сабирања и одузимања. Једначине са једном операцијом (сабирање или одузимање). Римске цифре I, V, X, L, C
_примени замену места и здруживање сабирака и чинилаца ради лакшег рачунања; – усмено множи и дели у оквиру прве стотине; – израчуна вредност бројевног израза са највише две операције; – одреди делове (облика) дате величине;		Други део Множење и дељење (таблично) Нула и јединица као чиниоци; нула као дељеник. Замена места и здруживање чинилаца.
– реши текстуални задатак постављањем израза са највише две рачунске операције и провери тачност решења; – одреди непознати број у једначини са једном аритметичком операцијом; – одреди делове (облика) дате величине;		Редослед рачунских операција. Множење и дељење збира и разлике бројем. Веза множења и дељења. Једначине са једном операцијом (множење или дељење). Бројевни изрази. Формирање израза на основу реалистичних ситуација.
– изрази одређену суму новца преко различитих апоена; – прочита број записан римским цифрама и напише дати број римским цифрама; – прикаже мањи број података у табlici и стубичастим дијаграмом; – уочи правило и одреди следећи члан започетог низа;		Разломци облика , $\leq n \leq 10$, визуелно и симболичко представљање
– разликује дуж, полуправу и праву; – одреди дужину изломљене линије (графички	ГЕОМЕТРИЈА	Први део Дуж, права и полуправа. Тачка и права. Отворена и затворена изломљена линија.

и рачунски); – одреди обим геометријске фигуре; – нацрта правоугаоник, квадрат и троугао на квадратној мрежи и тачкастој мрежи;		Графичко надовезивање дужи. Дужина изломљене линије. Обим геометријских фигура без употребе формула
– уочи подударне фигуре на датом цртежу; – уочи симетричне фигуре; – допуни дати цртеж тако да добијена фигура буде симетрична у односу на дату праву;		Други део Цртање правоугаоника, квадрата и троугла на квадратној мрежи, на тачкастој мрежи. Симетричне фигуре. Подударност фигура (интуитивно).
– изрази дужину у различитим јединицама за мерење дужине; – измери дужину дужи и нацрта дуж дате дужине – чита и запише време са часовника; – користи јединице за време у једноставним ситуацијама	МЕРЕЊЕ И МЕРЕ	Мерење дужине стандардним мерним јединицама (m, dm, cm). Мерење времена (дан, месец, година, час, минут).

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења предмета математика је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Наставници би требало да одрже у току школске године један угледни и један интегративни час. Употреба савремених наставних средстава . Семинари .
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Контролни задаци, блиц тест, писмена вежба, иницијални тест, графички рад, активност на часу, практичан рад , усмени одговори на часу.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
За израду домаћих задатака се користе - уџбеници , радне свеске , наставни листови и све што развија математичку радозналост код деце. На одељењском пану би требало да суистакнути цртежи и слике геометријских слика и геометријских тела.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организација излета и посета.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Уџбеник, Радна свеска, прилагођени дидактички материјал, наставни листови, прибор за цртање, модели геометријских фигура и тела, картице декадних јединица, куглице, коцкице, предмети из околине са одређеним својствима, цртежи, слике, апликације, презентације, рачунаљка, компјутер/лаптоп, пројектор.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Ради лакшег планирања наставе, даје се оријентациони предлог броја часова по темама (укупан број часова за тему, број часова за обраду новог градива + број часова за утврђивање, увежбавање и

систематизацију градива). Приликом израде оперативних планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова (обрада новог градива, утврђивање и увежбавање, понављање, проверавање и систематизација градива), водећи рачуна о циљу предмета и исходима. Предложена подела тема и редослед реализације нису обавезни за наставнике, већ само представљају један од могућих модела. Овакав предлог је дат због тога што је пожељно комбиновати алгебарске и геометријске садржаје. Основа за писање исхода и избор садржаја је чињеница да се учењем математике ученици оспособљавају за: решавање разноврсних практичних и теоријских проблема, комуникацију математичким језиком, математичко резонување и доношење закључака и одлука. Сам процес учења математике има своје посебности које се огледају у броју година изучавања и недељног броја часова предмета и неопходности континуираног развијања знања. Наставници у својој свакодневној наставној пракси треба да се ослањају на исходе, јер они указују шта је то за шта ученици треба да буду оспособљени током учења предмета у једној школској години. Остваривањем исхода, ученици граде основне математичке концепте, основним математичким процесима и вештинама оспособљавају се за примену математичких знања и вештина и комуникацију математичким језиком. Кроз исходе се омогућава остваривање образовних стандарда и међупредметних компетенција.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик Ликовна и музичка култура Грађанско васпитање	Бројеви Геометрија	понаша се тако да уважава различитости других људи. изражава мимиком и телом различита расположења, покрете и кретања саслуша излагање саговорника без упадица и са уважавањем. пева по слућу дечје песме ,поштује договорена правила понашања при слушању музике.	Прикупљање информација из различитих извора: свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови. Праћењем постигнућа ученика, усменим испитивањем Бележењем постигнућа ученика оценом Усмене и писмене провере степена усвојености знања;
		поштује и примењује основна правописна правила влада основном техником читања и писања ћириличног и латиничног текста пронађе експлицитно исказане информације у једноставном тексту користи различите облике усменог изражавања (причање,	Прикупљање информација из различитих извора: свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови. Праћењем постигнућа ученика, усменим испитивањем Бележењем постигнућа ученика оценом Усмене и

		описивање ...) учествује у разговору и пажљиво слуша саговорника	писмене провере степена усвојености знања;
Свет око нас Грађанско васпитање Српски језик		учествује у разговору и пажљиво слуша саговорника Саслуша излагање саговорника без упадица и са уважавањем. Одреди време помоћу часовника и календара, користећи временске одреднице: сат, дан, седмица, месец, година.	Прикупљање информација из различитих извора: свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови. Праћењем постигнућа ученика, усменим испитивањем Усне и писмене провере степена усвојености знања.
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
<p>Комуникација</p> <p>- Уме јасно да се изрази усмено и писано, у складу са потребама и карактеристикама ситуације, поштујући ограничења у погледу дужине и намене .</p> <p>Компетенција за учење</p> <p>Користи различите изворе информација и има критички однос према њима.</p> <p>Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује нова знања.</p> <p>Сарадња</p> <p>- Активно и конструктивно учествује у раду групе или пара. Критички процењује свој рад и рад чланова групе, доприноси унапређивању рада групе и уме да представи резултате рада.</p> <p>Решавање проблема</p> <p>Препознаје проблем, рашчлањује проблемску ситуацију на делове и уочава везе између њих.</p> <p>Дигитална компетенција</p> <p>Приликом решавања проблема уме да одабере средство ИКТ-а и да га користи на одговарајући начин.</p>			
УЦБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
Математика уџбеник и радна свеска : Фреска			

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фон д часо ва
	Теме	Операционализовани исход	I X	X	XI	XII	I	II	III	I V	V	VI	
1	Бројеви	- одреди десетице најближе датом броју; -усмено сабира и одузима бројеве до	2 1	2 0		15	1 7	9	22	9	2 0	12	

		100; – користи појмове чинилац, производ, дељеник, делилац, количник, садржалац; – примени замену места и здруживање сабирака и чинилаца ради лакшег рачунања; – усмено множи и дели у оквиру прве стотине;											145
2	Геометрија				10	5				7			22
3	Мерење и мере			3	10								13
Фонд часова 180 ПРЕДМЕТ: математика РАЗРЕД: први			2 1	2 3	20	20	1 7	9	22	1 6	2 0	12	180

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Геометрија – предмети у простору и односи међу њима	22	8	14
	Геометрија – линија и област			
2.	Природни бројеви до 100	145	55	90
3.	Мерење и мере	13	5	8
укупно:		180	68	112

Предмет: Математика

Предмет	Математика	
Разред	3. разред	
Трајање школског програма	180 часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
<p>прочита, запише и упореди бројеве прве хиљаде и прикаже ихна бројевној правој;</p> <p>- прочита број записан римским цифрама и напише дати број римским цифрама (до 1.000); - изврши четири основне рачунске операције, писмено и усмено (до 1.000);</p> <p>- подели број бројем прве десетице, са и без остатка, и провери резултат; - процени вредност израза са једном рачунском операцијом; - израчуна вредност бројевног израза са највише три рачунске операције; - одреди десетице и стотине најближе датом броју; - реши једначину са једном рачунском операцијом; - одреди и запише скуп решења неједначине са сабирањем и одузимањем; - реши проблемски задатак користећи бројевни израз или једначину; - уочи и речима опише правило за настајање бројевног низа; - чита и користи податке представљене табеларно или графички (стубичасти дијаграм и сликовни дијаграм);</p>	Блок бројева до 1000	<p>Декадно записивање и читање бројева до 1000. Упоредивање бројева према њиховим декадним записима. Писање бројева римским цифрама. Сабирање и одузимање бројева у блоку до 1000. Делјење са остатком у блоку бројева до 100 (укључујући и усмене вежбе).</p> <p>Множење и делјење троцифреног броја једноцифреним. Изрази. Коришћење заграда и њихово изостављање. Својства рачунских операција и њихова примена на трансформисање израза и за рачунске олакшице. Употреба знакова за скуп и припадност скупу: $\{ \}$, $\in$. Једначине облика попут: $x \pm 13 = 25$, $125 - x = 25$, $5 \cdot x = 225$. Неједначине облика попут: $x > 15$, $x < 245$. Скуп решења неједначине. Текстуални задаци</p>
<p>уочи делове целине и запише разломке облика $\frac{m}{n}$ ($m < 10$);</p> <p>- упореди разломке облика $\frac{m}{n}$ са једнаким именицима;</p>	Разломци	<p>Разломци облика $\frac{m}{n}$ ($a \leq 10$)</p> <p>Упоредивање разломака са једнаким именицима.</p>
<p>- црта паралелне и нормалне праве, правоугаоник и квадрат; - конструише троугао и круг; - именује елементе угла,</p>	Геометрија	<p>Геометријски објекти и њихови међусобни односи Кружница (кружна линија) и круг. Цртање помоћу шестара. Угао. Врсте углова оштар, прав, туп. Паралелне и нормалне праве и њихово</p>

<p>правоугаоника, квадрата, троугла и круга; - разликује врсте углова и троуглова; - одреди обим правоугаоника, квадрата и троугла, применом обрасца; - опише особине правоугаоника и квадрата; - преслика геометријску фигуру у квадратној или тачкастој мрежи на основу задатог упутства; - користи геометријски прибор и софтверске алате за цртање;</p>		<p>цртање помоћу обичног и троугаоног лењира. Правоугаоник и квадрат. Троугао. Цртање ових фигура помоћу лењира и шестара Поређење и графичко надовезивање дужи. Обим правоугаоника, квадрата и троугла.</p>
<p>- чита, упореди и претвара јединице за мерење дужине, масе, запремине течности и времена; - упореди величине (дужина, маса, запремина течности и време); - измери површину геометријске фигуре задатом мером (правоугаоником, квадратом и троуглом); - примењује концепт мерења у једноставним реалним ситуацијама.</p>	<p>МЕРЕЊЕ И МЕРЕ</p>	<p>Милиметар и километар. Килограм. Литар. Година и век . Односи између мањих и већих јединица који остају у оквиру блока бројева до 1000</p>

<p>ЦИЉ ПРЕДМЕТА</p>
<p>Циљ учења предмета математика је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.</p>
<p>ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)</p>
<p>Наставници би требало да одрже у току школске године један угледни и један интегративни час. Употреба савремених наставних средстава . Семинари .</p>
<p>НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)</p>
<p>Процес оцењивања почиње иницијалном проценом нивоа знања на коме се ученик налази на почетку школске године, а завршава се на крају године проценом нивоа знања завршним тестом. Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су: свакодневна посматрања, усмена одговарања, активност на часу, самосталан рад, рад у групи, рад у тиму, рад на пројектним задацима, тестови који помажу да се сагледа постигнуће ученика и оставареност исхода. Критеријум оцењивања писаних радова (контролних, писмених задатака, тестова), усмених одговора, активности и ангажовања ученика</p>

Контролни задаци, блиц тест, писмена вежба, иницијални тест, графички рад, активност на часу, практичан рад, усмени одговори на часу.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
За израду домаћих задатака се користе - уџбеници , радне свеске , наставни листови и све што развија математичку радозналост код деце. Прилагођавање домаћих задатака индивидуалним способностима ученика.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организација излета и посета.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, дигитални алати, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Блок бројева до 1000
Бројеви прве хиљаде; Сабирање и одузимање (усмени и писмени поступак); Множење једноцифреним бројевима и бројем 10 и дељење бројевима прве десетице са и без остатка (усмени и писмени поступак); Зависност резултата од промене компонената. Једначине облика: $a + x = b$, $a - x = b$, $x - a = b$, $a \cdot x = b$. Неједначине облика: $a \pm x < b$, $a \pm x > b$, $x - a < b$, $x - a > b$. Римске цифре D, M
Разломци
Разломци облика $\frac{m}{n}$ ($m \leq n \leq 10$). Упоредивање разломака са једнаким именицима.
Геометрија
Узајамни положаји правих (паралелне праве и праве које се секу). Угао, врсте углова. Троугао, врсте троуглова. Кружница и круг. Правоугаоник и квадрат. Обим троугла, квадрата и правоугаоника. Цртање паралелних и нормалних правих помоћу лењира. Конструкције троугла и кружнице. Пресликавање геометријских фигура на квадратној мрежи.
Мерење и мере Мерење масе (kg, g, t). Мерење времена (дценија, век, секунд). Мерење дужине (mm, km). Мерење запремине течности (l, dl, cl, ml, hl). Мерење површине геометријских фигура задатом мером. Кључни појмови садржаја: бројеви прве хиљаде, разломак, децимални запис броја, круг, троугао, правоугаоник, квадрат, угао, паралелне праве, нормалне праве, појам површине, једначине и неједначине, мерење дужине, масе, времена и запремине течности.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА

Ликовна култура	Геометрија Блок бројева до 1000	- коришћење, одржавање и одлагање материјала и прибора; – протумачи једноставне визуелне информације и поруке из свакодневног живота.	Праћењем постигнућа ученика, усменим испитивањем Бележењем постигнућа ученика оценом Усмене и писмене провере степена усвојености знања; Свеске ученика и њихови практични радови
Музичка култура	Разломци	- тактира у 2/4 такту; - разликује половину, четвртину и осмину ноте.	
Физичко и здравствено васпитање	Мерење и мер	- Мери брзину трчања; - Разуме команде: „паралелно стопала“, савите руке „под правим углом	
Природа и друштво	Блок бројева до 1000 Геометрија	- чита надморску висину на географској карти; - израчунава раздаљину између градова; - чита и разуме размеру на географској карти.	
Грађанско васпитање	Блок бројева до 1000 Геометрија Мерење и мере	– примени правила друштвено прихватљивог понашања поштујући права, обавезе и различитости међу људима; – сарађује са другима у групи на заједничким активностима; – повеже резултате рада са уложеним трудом	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Компетенција сарадња

Изражава своје ставове, мишљења, осећања, на позитиван, онструктивни, аргументовани начин. Уважава саговорника реагујући на оно што говори, а не на његову личност.

Компетенција одговорно учешће у демократском друштву.

Негује своју националну, културну баштину и активно учествује у интеркултуралном дијалогу.

Компетенција решавање проблема

Формулише објашњења и закључке на основу резултата до којих је дошао у раду, презентује их и дискутује са другим особама и преиспитује их у светлу добијених коментара. Стечена нова сазнања и вештине повезује у јединствену целину са претходним. Проверава применљивост решења у пракси и користи стечена знања и вештине у новим ситуацијама.

Естетичка компетенција

Препознаје и развија сопствене стваралачке способности и креативност у свим уметничким и

неуметничким пољима свог деловања.

Рад са подацима и информацијама

Користи информације у различитим симболичким моделима (табеларни, графички, текстуални приказ), чита, тумачи и примењује их, повезујући их са претходним знањем из различитих области; селекује, обрађује наводећи извор и аутора, чува и презентује податке у различитим форматима, укључујући и ИКТ; користи податке из различитих извора, начине добијања података и на основу тога процењује њихову поузданост и препознаје могуће грешке уз помоћ наставника.

Компетенција за учење

Има позитиван и одговоран однос према учењу; мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје; користи различите изворе информација и има критички однос према њима; примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Математика уџбеник и радна свеска : Фреска

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

ОБЛАСТ/ТЕМА/МОДУЛ		МЕСЕЦ										ОБРА ДА	УТВРЂИВА ЊЕ	СВЕГА
		IX	X	X I	XII	I	II	II I	I V	V	V I			
1.	Бројеви – први део	22	2 2	1 8	10							28	44	72
2.	Геометрија – први део				9							4	5	9
3.	Бројеви – други део				3	1 4	8	2 3	5			26	27	53
4.	Геометрија – други део								1 6	5	1	9	13	22
5.	Мерење и мере									1 1	2	6	7	13
6.	Бројеви – трећи део										1 1	2	9	11
УКУПНО		22	2	1	22	1	8	2	2	1	1	75	105	180

		2	8		4		3	1	6	4			
--	--	---	---	--	---	--	---	---	---	---	--	--	--

			Месец										Фон д часо ва
	Теме	Операционализовани исход	I X	X	XI	XII	I	II	III	I V	V	VI	
1	Бројеви	- одреди десетице најближе датом броју; - усмено сабира и одузима бројеве до	2 1	2 0		15	1 7	9	22	9	2 0	12	

		100; – користи појмове чинилац, производ, дељеник, делилац, количник, садржалац; – примени замену места и здруживање сабирака и чинилаца ради лакшег рачунања; – усмено множи и дели у оквиру прве стотине;											145
2	Геометрија				10	5				7			22
3	Мерење и мере			3	10								13
Фонд часова 180 ПРЕДМЕТ: математика РАЗРЕД: први			2 1	2 3	20	20	1 7	9	22	1 6	2 0	12	180

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Геометрија – предмети у простору и односи међу њима	22	8	14
	Геометрија – линија и област			
2.	Природни бројеви до 100	145	55	90
3.	Мерење и мере	13	5	8
укупно:		180	68	112

Предмет: Ликовна култура Разред I, II, III, IV

Предмет	ЛИКОВНА КУЛТУРА	
Разред	1. разред	
Трајање школског програма	36 часова (за период од 2023-2027.)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
<p>– опише, својим речима, визуелне карактеристике по којима препознаје облике и простор; – пореди своје утиске и утиске других о уметничким делима, изгледу објеката/предмета и облицима из природе и окружења</p> <p>– одреди, самостално и у сарадњи са другима, положај облика у простору и у равни;</p>	ЛИКОВНА КУЛТУРА И ОКРУЖЕЊЕ	<p>Простор. Отворени и затворени простор, природа и простор који је човек обликовао. Карактеристичне визуелне одлике по којима се препознаје врста простора. Значај чувања споменика или значајних објеката у најближем окружењу. Значај уређења простора у коме ученик борави. Уметничка занимања и производи. Слика – сликар, вајар – скулптура, фотограф – фотографија...</p> <p>Изглед употребних предмета које су дизајнирали уметници. Установе културе (биоскоп, музеј, галерија, позориште, библиотека...). Правила понашања и облачења у различитим установама културе, договорена правила понашања. Положај облика у простору и у равни (горе, доле, између, испод, у, на, испред, иза, усправно, положено, косо, лево, десно)</p>
– црта на различитим подлогама и форматима папира; – користи материјал и прибор у складу са инструкцијама	ОДНОСИ У ВИДНОМ ПОЉУ	<p>Кретање. Покретни и непокретни облици. Кретање бића и машина. Смер кретања облика (налево, надесно, нагоре и надолу). Безбедност у саобраћају – илузија величине покретних и непокретних објеката у односу на удаљеност од посматрача. Светлост и сенка. Природни и вештачки извори осветљења.</p>

		<p>Промена осветљености у току дана. Изглед облика и сенке у зависности од осветљења. Материјал и прибор. Поступци правилног и безбедног руковања и одржавања материјала, прибора и радне површине, значај одржавања хигијене и безбедног руковања прибором</p>
<p>обликује једноставне фигуре од меког материјала; – одабере, самостално, начин спајања најмање два материјала; –преведе једноставне појмове и информације у ликовни рад; – преобликује, сам или у сарадњи са другима, употребне предмете мењајући им намену</p>	<p>ОБЛИКОВАЊЕ</p>	<p>Обликовање скулптуре. Обликовање меких материјала поступком додавања. Спајање разноврсних материјала. Обликовање цртежа. Врсте линија (отворена, затворена, права, крива, светла, тамна, широка, уска, дугачка, кратка, непрекинута, испрекидана, груба, нежна, спирална, таласаста, степенаста...). Изражајна својства линија у односу на материјал и прибор. Обликовање слике. Боја природних облика и боја обликакоје је створио човек. Изражајна својства боје у односу на материјал и прибор. Преобликовање. Предмети и материјал погодни за преобликовање (оштећени предмети, амбалажа, остаци тканина...)</p>

<p>-изрази познате појмове мимиком и покретом тела, без звука; – повеже одабрану установу културе са њеном наменом; – поштује договоре и правила понашања и облачења приликом посете установама културе.</p>	<p>СПОРАЗУМЕВАЊЕ</p>	<p>Читање визуелних информација. Илустрација у дечјим књигама и уџбеницима. Стрип. Цртани и анимирани филм – традиционално урађени (слободоручно обликовани или нацртани ликови) и савремени (урађени у апликативном програму). Прича у цртаном и анимираном филму. Изглед места и ликова. Знак. Графички знак (ноте, слова и цифре), гестовни и звучни знак. Лепо писање. Украсна слова. Традиција. Празници и украшавање. Невербално изражавање. Пантомима, игре, перформанс</p>
--	----------------------	--

<p>ЦИЉ ПРЕДМЕТА</p>
<p>Циљ учења предмета ликовна култура је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа</p>
<p>ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)</p>
<p>Наставници би требало да одрже у току школске године један угледни и један интегративни час. Употреба савремених наставних средстава . Семинари .</p>
<p>НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ</p>
<p>Напредовања у остваривању исхода; ангажовања ученика кроз игровне, практичне, сардничке и комуникативне активности; односа према раду (доношење прибора); учешћа уч. и доприноса у раду у групи и у пару; ученикове маштовитости, креативности и стваралачког деловања; степена самосталности у изражавању ликовних доживљаја на основу постављених захтева, интересовања, индивидуалних могућности; ангажовања ученика у естетској самопроцени/процени рада.</p>
<p>ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ</p>
<p>Припрема изложби у част школских и државних празника; припрема радова за конкурсе током целе школске године; излагање радова у школи; уређење школског ентеријера; улепшавање простора наше учионице; израда паноя, реферата.</p>
<p>НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)</p>
<p>Организација излета и посета изложбама, музејима, галеријама, часови у школском дворишту (описивање).</p>
<p>НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО</p>

- уџбеник -књиге и часописи; -рачунар/ лаптоп; -пројектор; -визуелна средства (слике, фотографије, ППТ презентације...); -прибор за цртање и бојење; -дигитални алати; -интернет стране; дидактички материјали

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Структура програма је оквирна, тематске целине постоје искључиво ради прегледности (наставник планира структуру). Наставне јединице се планирају оквирно, а било би добро да назив упућује на тренутак када се кључни појам први пут уводи. По завршетку наставне јединице не завршава се учење појма. На пример, ако је назив прве наставне јединице Простор, то не значи да ученици треба да уче о простору само током трајања те наставне јединице. У настави ликовне културе знања, умења и ставови изграђују се на јединствен начин у интеракцији програмских елемената (креативност–медијуми – садржаји) и активности наставника и ученика, па се од наставника очекује да адекватно подржи развој опажања, стваралачког мишљења и индивидуални потенцијал сваког ученика.

Ликовна култура и окружење

У овој целини су груписани васпитни садржаји који се реализују током целе године. Један од циљева је да ученици постепено уочавају везу уметности и уметника са свакодневним животом. Наставник ће током године, сваки пут када се укаже прилика, упућивати ученике на предмете које користе или виђају у свом окружењу (аутомобили, мобилни телефони, школски прибор, прибор за јело...), а чији изглед (дизајн) су осмислили уметници. Односи у видном пољу Облик је ликовни елемент који гради композицију, а ради се о појму из теорије обликовања који се у првом разреду учи искуствено. Све активности које се односе на истраживање својства облика (величина, боја, текстура...) и положај облика у простору могу да се реализују на интегрисаним часовима. Обликовање само додавањем је предложено како би се подстакло развој ученика, нарочито развијање пажње. Наставник може прво да зада ученицима да заједно обликују једну скулптуру од глине (резултат није важан). Поступак спајање се примењује код обликовања разноврсним материјалом. Од ученика се очекује да размишљају, истражују, да се договарају и размењују идеје и искуства како би смислили како да ефикасно споје два или више материјала када обликују ликовни рад. Наставник води ове активности и, уколико је потребно, може да наведе начине спајања (лепком, везивањем, спајалицама, дечјом хефталицом, чачкалицама...), али ученик треба да одабере начин. Када је реч о рециклажи, треба да знају да могу да преобликују материјал и предмете које желе да баце. На пример, амбалажу, поломљене или покварене играчке, остатке тканина... На тај начин се штеди, па се и неке књиге и свеске праве од старог (рециклираног) папира. То је довољно информација за овај разред. Споразумевање У овој целини су предложени садржаји који се односе на читање (разумевање) информација, у првом реду визуелних, односно слике у најширем значењу (рекламе, илустрације у уџбеницима и дечјим часописима, изрази лица...) и различите начине споразумевања. У првом разреду ученици треба да стекну свест о томе да се разне (и важне) поруке не преносе само говором и реченицом, већ и звуком (на пример, школско звоно), бојом (семафор), сложеним сликама, музиком, мимиком, гестом...

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
---------	------	------------------------------------	------------

Српски језик, математика	Ликовна култура и окружење	Српски језик: Опише својим речима, визуелне карактеристике Математика Својства облика (цело, део, велико, мало, високо, ниско, краће, дуже)	провере кроз продукте практичног рада
Свет око нас, математика, дигитални свет	Односи у видном пољу	Свет око нас, математика : Положај облика у простору и у равни (горе, доле, између, испод, у, на, испред, иза, усправно, положено, косо, лево, десно) Дигитални свет –Пиксел Арт	
Свет око нас, математика, грађанско васпитање	Обликовање	Свет око нас :Преобликује предмет за рециклажу, Математика: Врсте линија (отворена, затворена, права, крива) Грађанско васпитање: Пажљиво слушање упутстава	
Свет око нас, српски језик,	Споразумевање	Свет око нас: Традиција. Празници и украшавања; Српски језик: Украсна слова, лепо писање	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Компетенција за целоживотно учење –подстицање и развијање стваралачког мишљења и овладавање визуелним вештинама, развијање ликовних стваралачких способности ученика. Комуникација -ученик активно учествује у презентацији стваралаштва и исказује свој утисак о свом раду и раду вршњака уз поштовање и примену правила позитивне комуникације; Рад с подацима и информацијама –ученици треба да стекну свест о томе да се разне (и важне) поруке не преносе само говором и реченицом, већ и звуком (на пример, школско звоно), бојом (семафор), сложеним сликама, музиком, мимиком, гестом.; ученик анализира, процењује и самопроцењује ликовно стваралаштво/естетску вредност рада на основу постављених критеријума. Сарадња – ученик учествује у дискусијама, групном облику рада поштујући саговорнике и сараднике. Одговорно учешће у демократском друштву – када је реч о рециклажи, треба да знају да могу да преобликују материјал и предмете које желе да баце. На пример, амбалажу, поломљене или покварене играчке, остатке тканина... На тај начин се штеди, па се и неке књиге и свеске праве од старог (рециклираног) папира. Естетичка компетенција – ученици развијају стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практичан рад, оспособљавају се за комуникацију и изграђују

позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

ЛИКОВНА КУЛТУРА , за уџбеник први разред основне школе: Фреска

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фон д часо ва	
	Теме	Операционализовани исход	I X	X	XI	XII	I	II	III	I V	V	VI		
1	Ликовна култура и окружење	– опише, својим речима, визуелне карактеристике по којима препознаје облике и простор; – пореди своје утиске и утиске других о уметничким делима, изгледу објеката/предмета и облицима из природе и окружења; – одреди, самостално и у сарадњи са другима, положај облика у простору и у равни;	1	2			1				1			5
2	Односи у видном пољу	-црта на различитим подлогама и форматима папира; – користи материјал и прибор у складу са инструкцијама			2	3	2	2	3					12
3	Обликовање	– обликује једноставне фигуре од меког материјала; – одабере, самостално, начин спајања најмање два материјала; -преведе једноставне појмове и	2	1	1	1					1	1	2	10

		информације у ликовни рад; – преобликује, сам или у сарадњи са другима, употребне предмете мењајући им намену;											
4	Споразумевање	-изрази познате појмове мимиком и покретом тела, без звука; – повеже одабрану установу културе са њеном наменом; – поштује договоре и правила понашања и облачења приликом посете установама културе.	1	1				1	1	2	2	1	9
Фонд часова 180 ПРЕДМЕТ: ликовна култура РАЗРЕД: први			4	4	3	4	3	3	4	4	4	3	36

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Ликовна култура и окружење	5	3	2
2.	Односи у видном пољу	12	10	2
3.	Обликовање	10	9	1
4.	Споразумевање	9	5	4
		36	27	9

Предмет	ЛИКОВНА КУЛТУРА	
Разред	2. разред	
Трајање школског програма	72 часова (за период од 2023-2027.)	
ИСХОДИ: По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
<p>– користи материјал и прибор на безбедан и одговоран начин; – изрази, одабраним материјалом и техникама своје емоције, машту, сећања и замисли; – користи једноставне информације и одабрана ликовна дела као подстицај за стваралачки рад; – изражава, светлим или тамним бојама, свој доживљај уметничког дела; – идентификује истакнути део целине и визуелне супротности у свом окружењу; – преобликује, самостално или у сарадњи са другима, материјале и предмете за рециклажу; – тумачи једноставне визуелне информације које опажа у свакодневном животу; – изражава мимиком и/или телом различита расположења, покрете и кретања; – упоређује свој и туђ естетски доживљај простора, дизајна и уметничких дела; – повезује уметничко занимање и одговарајуће продукте; – пружи основне информације о одабраном музеју; – разматра, у групи, шта и како је учио/ла и где та знања може применити</p>	ОБЛИЦИ	Облици (светлост као услов за опажање облика; визуелне карактеристике природних и вештачких облика; дизајн предмета за свакодневну употребу). Супротности (обојено и безбојно, једноставно и сложено, испупчено и удубљено, ближе и даље...). Облик и целина (истакнути део целине; везивање и спајање облика).
	СПОРАЗУМЕВАЊЕ	Тумачење (невербално и визуелно изражавање; садржај визуелних информација). Слика и реч (редослед радње у стрипу; знаци; лепо писање; честитке).
	ЛИКОВНЕ ИГРЕ	Боја (светле и тамне боје; боја и облик; боја и звук). Замишљања (стварност и машта).
	ПРОСТОР	Простор (обликовање простора – школа, учионица, соба; музеј). Кретање (кретање једног облика у простору; кретање више облика у простору). Сцена (маске, костими, реквизити).

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

Циљ учења предмета ликовна култура је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према

култури и уметничком наслеђу свог и других народа
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Наставници би требало да одрже у току школске године један угледни и један интегративни час. Употреба савремених наставних средстава . Семинари . Иновативна наставна средства
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ
У настави Ликовне културе исходи су процесни. Формулисани су тако да до краја разреда сви ученици могу да их достигну у већој или мањој мери. Могући елементи за процењивање напредовање и оцењивање су: - Однос према раду(уколико је ученик припремљен за час), - Однос према себи(поставља питања и труди се, учи на грешкама и самосталан је у индивидуалном раду) - Однос према другима(поштује договорена правила понашања, спреман да помогне и сарађује), - Разумевање(разуме задатак, разуме појмове, разуме процес, разуме визуелне информације), - Повезивање(повезује и пореди познате и нове информације , људе, места и догађаје), - Оригиналност(оригиналан је у односу на туђе радове, оригиналан и у односу на своје претходне радове...) - Вербално изражавање (учтиво комуницира, кратко и јасно образлаже вој рад, замисао, утисак и опажање.) - Употреба техника(примењује одговарајући процес, контролише однос воде и боје, бира подлогу у односу на технику).
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Израда паноя у учионици и изван ње, израда радова за ликовне конкурсе
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Часови у школском дворишту (описивање).
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Глина, боје (водене и темпере), оловке и фломастери, креде у боји, различит вид материјала за израду честитки и 3д фигура.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
У другом разреду ученици се развијају и уче кроз разноврсне активности и задатке који подстичу радозналост и задовољство у истраживању, експериментисању, размишљању, повезивању, изражавању , стварању, дружењу и сарадњи. Кључни појмови чине конструкцију, основ за развијање програма.Централни појам је простор, јер се све што видимо доживљава и налази у простору. Из овог појма су изведени и други појмови. У првом разреду кључних појмова има три: простор, облик и линија. У другом разреду их има четири: простор-облик, линија, боја , текстура.Док у трећем има пет: простор-облик, линија, боја, текстура и светлина. Централни појам простор указује да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује. Сви садржаји везани су за визуелну уметност и у блиској вези са савременим светом. Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и могу се повезати са појмовима из свакодневног живота, уметности и других појмова. Приликом планирања интегрисане наставе наставник одређује кључне појмове и подпојмове наставне јединице тако што их бира из програма свих предмета. Називи, број и редослед наставних тема нису фиксни (прописани или препоручени) да би се омогућило планирање интегрисане и пројектне наставе. Наставник планира број и распоред наставних тема, као и број часова за реализацију сваке теме. У настави треба да доминирају ликовни задаци који циљају више исхода и међупредметних компетенција.
КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА
Са свим предметима.
КОМПЕТЕНЦИЈЕ

РАЗРЕД: други											
---------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	ОБЛИЦИ	32	20	12
2.	ПРОСТОР	14	8	6
3.	СПОРАЗУМЕВАЊЕ	16	12	4
4.	ЛИКОВНЕ ИГРЕ	10	4	6
		72	44	28

Предмет	ЛИКОВНА КУЛТУРА	
Разред	3. разред	
Трајање школског програма	72 часова (за период од 2023-2027.)	
ИСХОДИ: По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ

<p>– Поштује инструкције за припремање, коришћење, одржавање и одлагање материјала и прибора; – повеже уметничко занимање и уметнички занат са одговарајућим продуктом; – преобликује, самостално или у сарадњи са другима, амбалажу и предмете за рециклажу мењајући им употребну функцију; – изрази своје доживљаје, емоције, имагинацију и запажања одабраним материјалом, прибором и техникама; користи одабране податке и информације као подстицај за стваралачки рад;</p>	<p>МАТЕРИЈАЛИ</p>	<p>Својства материјала. Својства материјала за ликовно обликовање – тврдоћа, еластичност, растворљивост или постојаност (промене у току сушења, у контакту са светлошћу, у контакту са различитим супстанцама и подлогама...), материјали који могу да се користе као алатке (пера, крзно, длака, лишће, дрвца...). Изглед материјала – основне и изведене боје, природне и створене текстуре. Технике. Однос материјала, ликовне технике и идеје. Производи уметничких заната (накит, уметничке лутке, шешири, таписерије, ћилими, осликани текстил, собне светиљке и сенила, грнчарија, дуборез, гравуре...). Значај рециклирања, уметничка рециклажа.</p>
<p>– протумачи једноставне визуелне информације и поруке из свакодневног живота; – укаже на сличности и разлике које опажа у уметничким делима и традицији различитих народа;</p>	<p>СПОРАЗУМЕВАЊЕ</p>	<p>Говор тела. Поглед, израз лица, држање тела, гест и кретање, однос вербалне и невербалне комуникације. Тумачење визуелних информација. Визуелне карактеристике биљака и животиња, знаци, симболи, униформе, заставе, ношње... Пејзаж, портрет, аутопортрет. Слика, текст, звук. Кратки анимирани филмови, рекламе, билборди... Лепо писање – плакат, позивнице, честитке...</p>
<p>– изрази одабране садржаје изразом лица, положајем тела, покретима или кретањем; изрази одабране садржаје изразом лица, положајем тела, покретима или кретањем; – распореди облике, боје, линије и/или текстуре креирајући оригиналне</p>	<p>КОМПОЗИЦИЈА</p>	<p>Композиција. Дводимензионалне и тродимензионалне композиције, организација композиције, равнотежа. Орнамент. Традиционална и савремена употреба</p>

композиције;		орнамената, симетрија.
– разговара са вршњацима о доживљају простора, дизајна, уметничких и ученичких радова, уважавајући различитости; – учествује у обликовању и уређењу простора у школи, код куће или у окружењу; разматра, у групи, шта и како је учио/ла и где та знања може применити.	ПРОСТОР	Облици у простору.Непокретни објекти у отвореном и затвореном простору (споменици, уметничка дела, експонати...). Композиција у простору – поставка изложбе, уређење просторије, уређење школе, уређење околине у локалној заједници... Оптичке илузије на дводимензионалној подлози, специјални ефекти на сцени, у филмовима, игрицама... Кретање. Покрет и кретање у природи, окружењу и уметничким делима.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења предмета ликовна култура је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Наставници би требало да одрже у току школске године један угледни и један интегративни час. Употреба савремених наставних средстава . Семинари . Иновативна наставна средства
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ
Напредовања у остваривању исхода; ангажовања ученика кроз игровне, практичне, сардничке и комуникативне активности; односа према раду (доношење прибора); учешћа уч. и доприноса у раду у групи и у пару; ученикове маштовитости, креативности и стваралачког деловања; степена самосталности у изражавању ликовних доживљаја на основу постављених захтева, интересовања, индивидуалних могућности; ангажовања ученика у естетској самопроцени/процени рада.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Припрема изложби у част школских и државних празника; припрема радова за конкурсе током целе школске године; излагање радова у школи; уређење школског ентеријера; улепшавање простора наше учионице; израда паноя.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Часови у школском дворишту (описивање).
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Могућност посете изложбама, музејима, галеријама, часови у школском дворишту (описивање).

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и чине конструкцију, основу за развијање програма. Централни појам је простор, јер се све што видимо и доживљавамо налази у простору. Из овог појма су изведени остали кључни појмови. У трећем разреду их има пет: простор – облик, линија, боја, текстура. Централни појам, простор, указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. Сви садржаји везани за визуелну уметност у блиској су вези са савременим светом и ученици треба постепено да истражују и откривају те везе.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Са свим предметима.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

У оквиру израде заједничких пројеката, истраживачких и проблемских задатака ученици могу развијати следеће компетенције:

Сарадња: Активно и конструктивно учење у групи или пару, поштовање правила заједничког вежбања и играња. Такође може да се научи и прихватању различитих мишљења и ставова и допусти другима да равноправно учествују као чланови тима, групе. Критички може да процењује свој рад и рад чланова групе, али и да доприноси унапређењу и резултатима рада.

Предузимљивост и оријентација предузетништву: Спреман је да учествује у самосталним и тимским пројектима, да прихвати нове вештине које ће да примени у практичном раду да уме да планира и долази до нових сазнања.

Одговорно учење у демократском друштву: Примењује процедуре друштва у одлучивању и избору и уважава мишљење мањине.

Компетенција за учење: Има позитиван и одговоран однос према учењу мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење као и да проналази нова интересовања и изворе информација.

УЦБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Ликовна култура, уџбеник за трећи разред основне школе.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фон д часо ва
	Теме	Операционализован и исход	I X	X	XI	XII	I	II	III	I V	V	VI	
1	Материјали	– Поштује инструкције за припремање, коришћење, одржавање и одлагање материјала и прибора; – повеже уметничко занимање и уметнички занат са одговарајућим	1 0	4		4		4		4	4		30

		продуктом;											
2	Споразумевање	– протумачи једноставне визуелне информације и поруке из свакодневног живота;		4	6		2	2					14
3	Композиција	распореди облике, боје, линије и/или текстуре креирајући оригиналне композиције; – разговара са вршњацима о доживљају простора, дизајна, уметничких и ученичких радова, уважавајући различитости;				6			10	2			18
4	Простор	– учествује у обликовању и уређењу простора у школи, код куће или у окружењу; разматра, у групи, шта и како је учио/ла и где та знања може применити.		4						2	4		10
Фонд часова 180 ПРЕДМЕТ: ликовна култура РАЗРЕД: трећи													72

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова

1.	Материјали	30	12	18
2.	Споразумевање	14	6	8
3.	Композиција	18	9	9
4.	Простор	10	4	5
		72	31	41

Предмет	ЛИКОВНА КУЛТУРА	
Разред	4. разред	
Трајање школског програма	72 часова (за период од 2023-2027.)	
ИСХОДИ: По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
<p>– поштује инструкције за припремање, одржавање и одлагање материјала и прибора; – изражава замисли, интересовања, сећања, емоције и машту традиционалним ликовним техникама; – користи амбалажу и предмете за једнократну употребу у стваралачком раду; – примени, у стваралачком раду, основна знања о композицији; – користи одабрана уметничка дела и визуелне информације као подстицај за стваралачки рад; – тумачи једноставне знаке, симболе и садржаје уметничких дела; – разговара о значају одабраног уметника, уметничког дела, споменика и музеја; – учествује у планирању и реализацији ликовног пројекта или радионице; – разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може применити.</p>	КОМПОЗИЦИЈА	Елементи композиције – облик, боја, линија, текстура, светлина (валер). Положај елемената у композицији – хоризонтални, вертикални, дијагонални. Материјали и технике – графитна оловка, туш и четка, туш и перо, акварел, гваш, темпере, фротаж, колаж, деколаж, асамблаж, меки материјали.
	СПОРАЗУМЕВАЊЕ	Хералдика – застава, грб, печат. Пиктограми. Споразумевање сликом
	НАСЛЕЂЕ	Споменици природе и споменици културе у Србији. Археолошки локалитети, замкови и утврђења, манастири, музеји. Познати уметници и најзначајнија дела

	СЦЕНА	Сценографија за позориште, филм и телевизију.
--	-------	---

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења предмета ликовна култура је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Наставници би требало да одрже у току школске године један угледни и један интегративни час. Употреба савремених наставних средстава . Семинари . Иновативна наставна средства
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ
Напредовања у остваривању исхода; ангажовања ученика кроз игровне, практичне, сардничке и комуникативне активности; односа према раду (доношење прибора); учешћа уч. и доприноса у раду у групи и у пару; ученикове маштовитости, креативности и стваралачког деловања; степена самосталности у изражавању ликовних доживљаја на основу постављених захтева, интересовања, индивидуалних могућности; ангажовања ученика у естетској самопроцени/процени рада
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Припрема изложби у част школских и државних празника; припрема радова за конкурсе током целе школске године; излагање радова у школи; уређење школског ентеријера; улепшавање простора наше учионице; израда паноя, реферата.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Часови у школском дворишту (описивање).
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
уџбеник -књиге и часописи; -рачунар/ лаптоп; -пројектор; -визуелна средства (слике, фотографије, ППТ презентације...); -прибор за цртање и бојење; -дигитални алати; -интернет стране; дидактички материјали
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и чине конструкцију, основу за развијање програма. Централни појам је простор, јер се све што видимо и доживљавамо налази у простору. Из овог појма су изведени остали кључни појмови. У четвртном разреду их има шест: простор – облик, линија, боја, текстура, светлина. Централни појам, простор, указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. Сви садржаји везани за визуелну уметност (укључујући и уметничка остварења из ближе и даље прошлости) у блиској су вези са савременим светом и ученици треба постепено да истражују и откривају те везе.
КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА
Са свим предметима.
КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Ученик развија креативан, радознао и истраживачки дух кроз упознавање и коришћење различитих уметничких медија и техника. Способан је и мотивисан да користи своје искуство, да експериментираше и развија идеје кроз самосталан рад и рад у групи. Ученик развија машту и апстрактан начин размишљања који успешно примењује у различитим животним ситуацијама које захтевају креативна решења. Уочава специфичности различитих уметничких дисциплина (визуелне, драмске, музичке) али и уочава њихове заједничке принципе и сличности. Ученик познаје и разуме вредност сопствене културе и културе других народа повезујући знања из различитих области или предмета. Знања и искуства стечена кроз предмет Ликовна култура (истрајност, упорност,

стрпљивост...) примењује у друштвеном животу и у даљем стручном усавршавању и професионалном развоју.

УЦБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Ликовна култура, уџбеник за четврти разред основне школе.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фон д часо ва	
			I X	X	XI	XII	I	II	III	I V	V	VI		
1	КОМПОЗИЦИЈ А	Операционализовани исход поштује инструкције за припремање, одржавање и одлагање материјала и прибора; – изражава замисли, интересовања, сећања, емоције и машту традиционалним ликовним техникама; – користи амбалажу и предмете за једнократну употребу у стваралачком раду; – примени, у стваралачком раду, основна знања о композицији;	8	8	10	8	4	6	6				50	
2	СПОРАЗУМЕВ АЊЕ								2	2			4	
3	НАСЛЕЂЕ											2	6	8
4	СЦЕНА										4	6		10
Фонд часова 180 ПРЕДМЕТ: ликовна култура РАЗРЕД: четврти													72	

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр.	НАСТАВНЕ	број часова по	број часова за
--------	----------	----------------	----------------

наставне теме	ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	теми	обраду	остале типове часова
1.	КОМПОЗИЦИЈА	50	28	22
2.	СПОРАЗУМЕВАЊЕ	4	2	2
3.	НАСЛЕЂЕ	8	6	2
4.	СЦЕНА	10	6	4
		72	42	31

Предмет	МУЗИЧКА КУЛТУРА	
Разред	1. разред	
Трајање школског програма	36 часова (за период од 2023-2027.)	
ИСХОДИ: По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
<p>– разликује одабране звукове и тонове, певање/свирање; хор/један певач/група певача; оркестар/један свирач/група свирача, боју различитих певачких гласова и инструмената и музичке изражајне елементе; – препозна музички почетак и крај и понављање теме или карактеристичног мотива у слушаном делу; – повезује музичко дело у односу на њему блиске ситуације, врсту гласа и боју инструмента са карактером дела; – поштује договорена правила понашања при слушању музике; – користи самостално или уз помоћ одраслих, доступне носиоце звука; – изговара у ритму уз покрет бројалице; – пева по слуху песме различитог садржаја</p>	<p>СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ</p> <p>7 часова</p>	<p>Уметничка музика у цртаним и анимираним филмовима. Однос звук – лик, музика – радња. Композиције које илуструју различита осећања. Звук и тон (извори). Звуци тела (пулс, куцање срца, дисање...). Звуци из природе и окружења. Звучни знак (школско звоно, аутомобилска сирена...). Тон: боја (различити гласови и инструменти), трајање (кратак – дуг), јачина (гласан – тих), висина (висок –</p>
	<p>ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ</p> <p>24 часа</p>	
	<p>МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО</p> <p>5 часова</p>	

<p>и расположења; – пева по слуху уз покрет народне песме, музичке игре; – примењује правилан начин певања и договорена правила понашања у групном певању и свирању; – свира по слуху звучне ономатопеје и илустрације, ритмичку пратњу уз бројалице и песме, једноставне аранжмане, свирачке деонице у музичким играма; – повезује почетне тонове песама-модела и једноставних наменских песама са бојама, ритам са графичким приказом; – објашњава својим речима доживљај свог и туђег извођења; – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – направи дечје ритмичке инструменте; – ствара звучне ефекте, покрете уз музику, мању ритмичку целину помоћу различитих извора звука, ритмичку пратњу за бројалице, песме и музичке игре помоћу различитих извора звука, музичко питање и одговор на ритмичким ударалкама, једноставну мелодију на краћи задати текст; – изабере према литерарном садржају одговарајући музички садржај..</p>		<p>дубок). Тишина и одсуство звука. Композиције које илуструју различите боје људског гласа и инструмената. Музички дијалог (хор, глас и хор, глас и инструмент, два гласа, два инструмента, један свирач, група свирача, оркестар). Различити жанрови везани за ситуације значајне за ученике (празници, приредбе, свечаности, рођендани, венчања, новогодишње и божићне песме...). Музичка прича. Карактер дела и елементи музичке изражајности (условљеност). Музички бонтон. Музика и здравље. Носиоци звука (це-де плејер, ем пе 3 плејер, рачунар...). Изговор бројалице у ритму уз покрет – плескање, пуцкетање прстима, корачање, дланом о надланицу, ударом о клупу. Звучне ономатопеје и илустрације. Држање тела и дисање – правилан начин певања. Правилна дикција – изговарање брзалица и бројалица. Певање песама по слуху различитог садржаја и карактера. Певање песама уз покрет – песме уз игру и народне песме. Певање модела и наменских песама и повезивање њихових почетних тонова уз боју (до-зелено, ре-браон, ми-жуто, фа-плаво и сол-црвено). Дечји ритмички инструменти и начини свирања на њима. Свирање по слуху пратње уз бројалице и песме – пулс, ритам, груписање удара. Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима – песме уз игру, дидактичке игре, музичке</p>
---	--	---

		<p>драматизације. Свирање инструменталних аранжмана на дечјим ритмичким инструментима и на алтернативним изворима звука. Свирање графички представљеног ритма. Музички бонтон. Израда дечјих ритмичких инструмената од различитих материјала. Стварање звукова из непосредне околине и природе спонтаном или договореном импровизацијом. Креирање сопствених покрета уз музику која се изводи или слуша. Стварање звучних ефеката и једноставне ритмичке пратње користећи различите изворе звука. Бирање инструмената на основу звука и стварање једноставне ритмичке пратње уз бројалице, песме и музичке игре. Стварање мањих ритмичких целина на основу музичког искуства – изговором у ритму, различитим покретима, предметима и дечјим ритмичким инструментима. Стварање музичких питања и одговора на дечјим ритмичким инструментима у дијалогу. Стварање једноставне мелодије на краћи текст. Бирање познатих музичких садржаја, звучних ономатопеја и илустрација за стварање звучне приче – праћење литерарног текста.</p>
--	--	---

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

Циљ учења предмета музичка култура је да код ученика развије интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности,

естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)

Наставници би требало да одрже у току школске године један угледни и један интегративни час. Употреба савремених наставних средстава . Семинари . Иновативна наставна средства

НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ

Природа саме музике, па и предмета музичка култура указује на стално прожимање и садејство свих области и тематских јединица које су предвиђене наставним програмом. Ниједна област се не може изучавати изоловано од друге и бити сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима музике. Музику од почетка треба повезивати са што више догађаја у животу детета. Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика. Музичке активности су говор у ритму, певање, свирање, покрет уз музику, слушање музике и видови стваралаштва. Препоручени музички садржаји (бројалице, песме, ритмички аранжмани, композиције за слушање музике) остављају простор за избор других садржаја у складу са могућностима ученика и инвентивношћу наставника. Да би постигао очекиване исходе васпитно-образовног процеса, наставник реализује наставу користећи глас, покрет и музичке инструменте. Када је у питању вредновање области Музичко извођење и стваралаштво, ученичка постигнућа треба вредновати у смислу изражајног и стваралачког ангажовања ученика, а не према квалитету насталог дела, јер су и најскромније музичке импровизације, креативно размишљање и стварање, педагошки оправдане. Узимајући у обзир циљ предмета, неопходно је имати на уму да се оквир вредновања процеса и резултата учења одвија највише у ученичком живом контакту са музиком, тј. извођењу и стваралаштву, а такође и слушању музике. Теоретско знање треба да има своју примену и функцију у ученичком изражавању кроз музику и у контакту са музиком. Како процес учења у оквиру сваког часа треба да обухвати све области, посматрање ученика у живом контакту са музиком је истовремено показатељ квалитета процеса учења, као и идеална сцена за вредновање остварености исхода. Сумативно вредновање треба да буде осмишљено кроз задатке и активности које захтевају креативну примену знања. Диктате не треба практиковати, ни задавати. У смислу активности, постигнућа ученика треба проценити на основу учениковог контакта са музиком и то:

1. допринос ученика за време групног рада,
2. израда креативних задатака на одређену тему,
3. рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне потребе),
4. специфичне вештине.
5. начин размишљања и ставови

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Прилагођавање домаћих задатака индивидуалним способностима ученика

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Организација излета и наставе у природи.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, дигитални алати, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, музички инструменти.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета Музичка култура у првом разреду основне школе чине три предметне области: Слушање музике, Извођење музике и Музичко стваралаштво. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама (укупан број часова за тему, број часова за обраду новог градива + број часова за утврђивање, увежбавање и систематизацију градива). Приликом израде оперативних планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова (обрада новог градива, утврђивање и увежбавање, понављање, проверавање и систематизација градива), водећи рачуна о циљу предмета и исходима.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Са предметима: Српски језик, Свет око нас, Грађанско васпитање

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

На основу музичког искуства у основној школи ученик ужива у музици и отворен је за различите уметничке садржаје. Користи музичко знање и вештине да изрази своја осећања, размишљања, ставове и на креативан и конструктиван начин остварује своје циљеве. Ученик користи језик музике за изражавање својих осећања и идеја и за комуникацију са другима. Кроз познавање музичког језика и стилова ученик увиђа везу музике са догађањима у друштву и доприноси њиховом обликовању. Ученик истражује везу између музике и изражавања покретом.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Музичка култура 1, уџбеник за први разред основне школе

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фон д часо ва
			I X	X	X I	XII	I	II	III	I V	V	VI	
	Теме	Операционализовани исход											
1	Слушање музике	– објасни својим речима утиске о слушаном делу, особине тона, доживљај прегласне музике и њеног утицаја на тело и зашто је тишина важна; – разликује одабране звукове и тонове, певање/свирање; хор/један певач/група певача; оркестар/један свирач/група	2			1		1	2		1		7

		свирача, боју различитих певачких гласова и инструмената и музичке изражајне елементе; – препозна музички почетак и крај и понављање теме или карактеристичног мотива у слушаном делу;												
2	Извођење музике	користи самостално или уз помоћ одраслих, доступне носиоце звука; – изговара у ритму уз покрет бројалице; – пева по слуху песме различитог садржаја и расположења;	2	3	2	3	1	3	3	3	2	2	24	
3	Музичко стваралаштво	– направи децје ритмичке инструменте; – ствара звучне ефекте, покрете уз музику, мању ритмичку целину помоћу различитих извора звука, ритмичку пратњу за бројалице, песме и музичке игре помоћу различитих извора звука,		1	1	1					2		5	
Фонд часова 36 ПРЕДМЕТ: Музичка култура РАЗРЕД: први													36	

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Слушање музике	7	3	4
2.	Извођење музике	24	17	7
3.	Музичко стваралаштво	36	22	14
4.				

Предмет	МУЗИЧКА КУЛТУРА	
Разред	2. разред	
Трајање школског програма	36 часова (за период од 2023-2027.)	
ИСХОДИ: По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
– објасни својим речима утиске о слушаном делу, особине тона, доживљај прегласне музике и њеног утицаја на тело; – разликује различите инструменте по боји звука и изражајним могућностима; – издвоји основне музичке изражајне елементе; – препозна музичку тему или карактеристични мотив који се понавља у слушаном делу; – повезује карактер дела са изражајним музичким елементима и инструментима;	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ 16 часова	Уметничка музика у цртаним и анимираним филмовима. Однос звук – лик, музика – радња. Композиције које илуструју различита осећања. Звук и тон (извори). Звуци тела (пулс, куцање срца, дисање...). Звуци из природе и окружења. Звучни знак (школско звоно, аутомобилска сирена...). Тон: боја (различити гласови и инструменти), трајање (кратак – дуг), јачина (гласан – тих), висина (висок –
– изговара бројалице у ритму, уз покрет; – пева по слуху песме различитог садржаја и расположења; – изводи уз покрет музичке и традиционалне игре; – примењује правилан начин певања и договорена правила понашања у	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ 17 часа	Изговор бројалице у ритму уз покрет. Звучне ономотопеје и илустрације Правилан начин певања – држање тела и дисање. Правилна дикција – изговарање брзалица и бројалица. Певање песама по

<p>групном певању и свирању; – свира по слуху ритмичку пратњу уз бројалице и песме, једноставне аранжмане, свирачке деонице у музичким играма; – повезује почетне тонове песамамодела и једноставних наменских песама са бојама; – повезује ритам са графичким приказом; – објашњава својим речима доживљај свог и туђег извођења; – учествује у школским приредбама и манифестацијама;</p>		<p>слуху различитог садржаја и карактера. Певање песама уз покрет – песме уз игру и народне песме. Певање модела и наменских песама и повезивање њихових почетних тонова уз боју (a1 бела, ха1 љубичаста боја). Дечји и алтернативни инструменти и начини свирања на њима. Инструментална пратња по слуху уз бројалице и песме – пулс, ритам, груписање удара. Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима – песме уз игру, дидактичке игре, музичке драматизације. Свирање инструменталних аранжмана на дечјим ритмичким инструментима и на алтернативним изворима звука. Музички бонтон.</p>
<p>– направи дечје ритмичке инструменте; – осмисли покрете уз музику; – осмисли ритмичку пратњу за бројалице, песме и музичке игре помоћу различитих извора звука; – осмисли одговор на музичко питање; – осмисли једноставну мелодију на краћи задати текст; – према литерарном садржају изабере од понуђених, одговарајући музички садржај; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – користи самостално или уз помоћ одраслих, доступне носиоце звука.</p>	<p>МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО 3 часа</p>	<p>Израда дечјих ритмичких инструмената од различитих материјала. Креирање сопствених покрета уз музику. Стварање једноставне ритмичке пратње коришћењем различитих извора звука. Музичка питања и одговори и музичка допуњалка. Стварање звучне приче од познатих музичких садржаја, звучних ономатопеја и илустрација на краћи литерарни текст.</p>

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења предмета музичка култура је да код ученика развије интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Наставници свакодневно употпуњују своје знање и способности ради бољег квалитета наставе Музичке културе. Редовно реализују угледне и огледне часове, прате и похађају семинаре и предавања.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ
Приликом евалуације и вредновања постигнућа ученика у настави Музичке културе најчешће се користе усмена испитивања. Она се односе како на теорију тако и на практичан рад односно извођење различитих композиција
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Осим уџбеника који је радан неретко ученици имају задатак да уз помоћ инструмената који су направили осмисле неке нове композиције и то касније излажу пред вршњацима.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организација излета и наставе у природи и школском дворишту.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, дигитални алати, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, музички инструменти.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Природа саме музике, и предмета Музичка култура, указује нам на присуство садржаја из свих области и програмских садржаја. Зато, музику треба од самог почетка повезивати са што више догађаја из живота ученика. Настава Музичке културе одвија се уз помоћ музичких активности и то: говор у ритму, певање, свирање, покрет уз музику, слушање музике и видови стваралаштва. Препоручени музички садржаји су :бројалице, песме, музичке игре, ритмички аранжмани, композиције за слушање музике. Наставник остварује наставу користећи глас, покрет и музичке инструменте. Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити ангажовани као истраживачи, креатори и извођачи
КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА
Са предметима: Српски језик, Свет око нас, Грађанско васпитање
КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Ученик поштује друге и њихово излагање односно извођење различитих композиција. Радо учествује у активностима. Залаже се и активно сарађује приликом рада у пару или у групи. Поштује рад у групи приликом извођења бројалица уз помоћ инструмената. Истражује могућности инструмената које је направио самостално и радо их дели са другима.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Музичка култура 2, уџбеник за други разред основне школе

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фон д часо ва	
			I X	X	X I	XII	I	II	III	I V	V	VI		
1	Теме Слушање музике	Операционализовани исход Препознаје природу композиције и разликује инструменте који је изводе.	4	4	4	4								16
2	Извођење музике	Самостално изводи различите брзалице, бројалице и песме.					1	3	5	3	4	1	17	
3	Музичко стваралаштво	Самостално осмишљава деонице и покрете уз песме или композиције.										3	3	
Фонд часова 36 ПРЕДМЕТ: Музичка култура РАЗРЕД: други													36	

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова

1.	Слушање музике	16	14	2
2.	Извођење музике	17	15	2

Предмет	МУЗИЧКА КУЛТУРА
Разред	3. разред
Трајање школског програма	36 часова (за период од 2023-2027.)

3.	Музичко стваралаштво	3	1	2
4.		36	30	6

ИСХОДИ: По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
<p>– опише своја осећања у вези са слушањем музике; – примењује правилан начин држања тела и дисања при певању; – изговара бројалице у ритму, уз покрет; – пева по слуху и са нотног текста песме различитог садржаја и расположења; – наведе особине тона и основне музичке изражајне елементе; – разликује инструменте по боји звука и изражајним могућностима; – повезује карактер дела са избором инструмента и музичким изражајним елементима;</p>	<p>СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ</p>	<p>Композиције различитог карактера и елементи музичке изражајности (мелодијска линија, темпо, ритам, динамика). Особине тона: боја (различити гласови и инструменти), трајање, јачина, тонске висине. Музички дијалог (хор, глас и хор, глас и инструмент, два гласа, два инструмента, један свирач, група свирача, оркестар). Различити жанрови везани за уобичајене ситуације у животу. Музичка прича. Филмска музика. Музички бонтон. Музика и здравље. Дигитализација.</p>
<p>препозна музичку тему или карактеристични мотив који се понавља у слушаном делу ; – повезује почетне тонове песама–модела и једноставних наменских песама са тонском висином ; – комуницира са другима кроз извођење традиционалних и музичких игара уз покрет ; – свира по слуху и из нотног текста ритмичку и мелодијску пратњу ; – осмисли и изведе једноставну ритмичку и мелодијску пратњу ; – осмисли музички одговор на музичко питање ; – осмисли једноставну мелодију на краћи задати текст ; – изабере одговарајући музички садржај(од понуђених) према литерарном садржају ; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике ; – коментарише своје и туђе извођење музике ; – самостално или уз помоћ одраслих, користи предности дигитализације ; – учествује у</p>	<p>ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ</p>	<p>Дидактичке музичке игре. Правилан начин певања – држање тела и дисање. Правилна дикција. Певање песама по слуху различитог садржаја и карактера Певање песама уз покрет. Певање модела и наменских песама и повезивање њихових почетних тонова у тонском опсегу од ха до це 2 . Певање и свирање песама из нотног текста . Дечји и алтернативни инструменти и начини свирања на њима . Инструментална пратња по слуху . Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима – песме уз игру, дидактичке игре, музичке драматизације . Свирање инструменталних аранжмана на дечјим ритмичким инструментима и на алтернативним изворима звука . Музички бонтон . Особине тона: боја (различити</p>

школским приредбама и манифестацијама .		гласови и инструменти), трајање (нотна трајања), јачина (динамичке ознаке – пиано, форте, крешендо и декрешендо), тонске висине (од це 1 до ге 1). Елементи музичког писма: линијски систем, виолински кључ, трајање тонова (половина, четвртина, осмина ноте и одговарајуће паузе) у такту 2/4. Јединица бројања . Тактирање у 2/4 такту .
	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Стварање једноставне ритмичке и мелодијске (једноставне) пратње. Музичка питања и одговори и музичка допуњалка. Стварање звучне приче од познатих музичких садржаја, звучних ономатопеја и илустрација на краћи литерарни текст (учење у контексту)

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

Циљ учења предмета музичка култура је да код ученика развије интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Наставници свакодневно употпуњују своје знање и способности ради бољег квалитета наставе Музичке културе. Редовно реализују угледне и огледне часове, прате и похађају семинаре и предавања.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ
Оцењивање из предмета Музичка култура обавља се полазећи од ученикових способности и степена умешности. Узима се у обзир индивидуално напредовање у односу на сопствена претходна постигнућа, могућности и ангажовање ученика. Оцењује се одговоран однос према раду, постављеним задацима, активно учествовање у настави, сарадња са другима, рад у групи, рад у тиму, учешће у пројектима, исказано интересовање и мотивација за учење и напредовање.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Осим уџбеника који је радан неретко ученици имају задатак да уз помоћ инструмената који су направили осмисле неке нове композиције и то касније излажу пред вршњацима.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организација излета и наставе у природи и школском дворишту.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, дигитални алати, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, музички инструменти.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Природа саме музике, па и предмета Музичка култура указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене програмом наставе и учења. Нагласак у свакој од области је на развоју способности код ученика да комуницирају са другима кроз слушање, извођење и стварање музике као и способности да изражавају своје мисли и осећања кроз музику. Инсистирање на развоју критичко-аналитичког мишљења има за циљ да помогне ученицима да превазиђу површно расуђивање и да развију лично гледиште (засновано на адекватним информацијама) као и да науче како да артикулишу своје креативне и уметничке изборе. Ученицима треба дати могућност да буду инвентивни и маштовити у свом размишљању, а не само да пронађу тачан одговор.
КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА
Са предметима: Српски језик, Свет око нас, Грађанско васпитање
КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Ученик поштује друге и њихово излагање односно извођење различитих композиција. Радо учествује у активностима. Залаже се и активно сарађује приликом рада у пару или у групи. Поштује рад у групи приликом извођења бројалица уз помоћ инструмената. Истражује могућности инструмената које је направио самостално и радо их дели са другима.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Музичка култура 3, уџбеник за други разред основне школе

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фон д часо ва
	Теме	Операционализовани исход	I X	X	X I	XII	I	II	III	I V	V	VI	
1	Слушање музике Извођење музике	Препознаје природу композиције и разликује инструменте који је изводе.	3	2	4	4	2	3	5	3	4	3	33
2	Музичко стваралаштво	Самостално осмишљава деонице и покрете уз песме или композиције.		1			1			1			3
Фонд часова 36 ПРЕДМЕТ: Музичка култура РАЗРЕД: трећи													36

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Слушање музике Извођење музике	33	28	5
2.	Музичко стваралаштво	3	2	1
		36	30	6

Предмет	МУЗИЧКА КУЛТУРА	
Разред	4. разред	
Трајање школског програма	36 часова (за период од 2023-2027.)	
ИСХОДИ: По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
<p>– опише своја осећања у вези са слушањем музике; – препознаје народну и уметничку музику; – опише улогу музике у медијима; – разликује инструменте по боји звука и изражајним могућностима; – повеже карактер дела са избором инструмента и елементима музичке изражајности; – уочи контраст и понављање у музичком делу; – пева и свира по слуху и са нотног текста песме различитог садржаја и расположења; – примени изражајне музичке елементе; – осмисли и изведе једноставну ритмичку и мелодијску пратњу;</p>	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	<p>- Композиције различитог карактера. Елементи музичке изражајности (инструмент, глас, мелодијска линија, темпо, ритам, динамика). Вокална и инструментална музика (композиције домаћих и страних композитора).</p> <p>Дела фолклорне традиције српског и других народа.</p> <p>Музичка прича.</p> <p>Музика у служби других медија. Музички бонтон.</p> <p>Музика и здравље</p>
<p>– осмисли музички одговор на музичко питање; – осмисли једноставну мелодију на краћи задати текст; – учествује у школским приредбама и манифестацијама. – изабере одговарајући музички садржај (од понуђених) према литерарном садржају; поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – коментарише своје и туђе извођење музике; – самостално или уз помоћ одраслих користи предности дигитализације:</p>	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	<p>Музичке игре (дидактичке). Певање песама различитог садржаја и карактера по слуху. Певање и свирање песама из нотног текста. Свирање песама по слуху на дечјим инструментима и/или на другим инструментима. Народни инструменти нашег и других народа. Музичке драматизације. Свирање инструменталних аранжмана на дечјим инструментима и на алтернативним изворима звука. Динамика (крешендо, декрешендо). Темпо (Andante. Moderato. Allegro). Боја (различити гласови и</p>

		инструменти). Трајање (цела нота и пауза. нота четвртине са тачком). Савладавање тонске висине и солмизације у обиму це1-це2. Тактирање у 3/4 и 4/4 такту. Це-дур лествица. Репетиција, прима и секунда волта.
поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – учествује у школским приредбама и манифестацијама. – коментарише своје и туђе извођење музике; – самостално или уз помоћ одраслих користи предности дигитализације:	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Једноставна ритмичка и мелодијска пратња. Музичка питања и одговори и музичка допуњалка. Звучна прича на основу познатих музичких садржаја, звучне оноματοпеје и илустрације на краћи литерарни текст (учење у контексту). Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. Креирање мелодије на одабрани текст.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења предмета музичка култура је да код ученика развије интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Наставници свакодневно употпуњују своје знање и способности ради бољег квалитета наставе Музичке културе. Редовно реализују угледне и огледне часове, прате и похађају семинаре и предавања.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ
Оцењивање из предмета Музичка култура обавља се полазећи од ученикових способности и степена умешности. Узима се у обзир индивидуално напредовање у односу на сопствена претходна постигнућа, могућности и ангажовање ученика. Оцењује се одговоран однос према раду, постављеним задацима, активно учествовање у настави, сарадња са другима, рад у групи, рад у тиму, учешће у пројектима, исказано интересовање и мотивација за учење и напредовање.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Осим уџбеника који је радан неретко ученици имају задатак да уз помоћ инструмената који су направили осмисле неке нове композиције и то касније излажу пред вршњацима.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Организација излета и наставе у природи и школском дворишту.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, дигитални алати, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, музички инструменти.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Природа саме музике, па и предмета Музичка култура указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене програмом наставе и учења. Нагласак у свакој од области је на развоју способности код ученика да комуницирају са другима кроз слушање, извођење и стварање музике као и способности да изражавају своје мисли и осећања кроз музику. Инсистирање на развоју критичко-аналитичког мишљења има за циљ да помогне ученицима да превазиђу површно расуђивање и да развију лично гледиште (засновано на адекватним информацијама) као и да науче како да артикулишу своје креативне и уметничке изборе. Ученицима треба дати могућност да буду инвентивни и маштовити у свом размишљању, а не само да пронађу тачан одговор.
КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА
Са предметима: Српски језик, Свет око нас, Грађанско васпитање, Ликовна култура, Физичко васпитање
КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Компетенција за целоживотно учење –подстицање и развијање стваралачког мишљења и овладавање визуелним вештинама, развијање музичких стваралачких способности ученика. Сарадња – ученик учествује у дискусијама, групном облику рада поштујући саговорнике и сараднике. Естетичка компетенција – ученици развијају стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практичан рад, оспособљавају се за комуникацију и изграђују позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа. Рад с подацима и информацијама –ученици треба да стекну свест о томе да се разне (и важне) поруке не преносе само говором и реченицом, већ и звуком (на пример, школско звоно), бојом (семафор), сложеним сликама, музиком, мимиком, гестом.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Музичка култура 4, уџбеник за четврти разред основне школе.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализован и исход	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	
1	Слушање музике	-описује своја осећања у вези са слушањем музике; - препознаје народну и уметничку музику; -описује улогу музике у медијима;		2	1		2			1	1		7

2.	Извођење музике	-пева и свира по слуху и са нотног текста песме различитог садржаја и расположења; - примени изражајне музичке елементе; - коментарише своје и туђе извођење музике;	3	4	2	4		2	5	1	3	2	26
3.	Музичко стваралаштво	-осмисли и изведе једноставну ритмичку и мелодијску пратњу; -осмисли једноставну мелодију на краћи задати текст; - изабере одговарајући музички садржај (од понуђених) према литерарном садржају.			1		1			1			3
Фонд часова 36 ПРЕДМЕТ: Музичка култура РАЗРЕД: четврти													36

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Слушање музике	7	7	

2.	Извођење музике	26	22	4
3.	Музичко стваралаштво	3	/	3
		36	29	7

Предмет	ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ	
Разред	1. разред	
Трајање школског програма	108 часова (за период од 2023-2027.)	
ИСХОДИ: По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
– примени једноставне, двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања); – правилно изведе вежбе, разноврсна природна и изведена кретања; – комбинује и користи усвојене моторичке вештине у игри и у свакодневном животу; – одржава равнотежу у различитим кретањима; – разликује правилно од неправилног држања тела и правилно држи тело; – примењује правилну технику дисања приликом вежбања; – изведе	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ (На свим часовима.)	Вежбе за развој снаге. Вежбе за развој покретљивости. Вежбе за развој издржљивости. Вежбе за развој брзине. Вежбе за развој координације. ХОДАЊЕ И ТРЧАЊЕ Ходање: – кратким корацима, – дугим корацима, – у различитом ритму, – ходање са реквизитом, – ходање са променом, правца и смера. Техника трчања: – трчање преко препрека, – трчање са променом правца и смера, – брзо трчање 20 м са стартом из
	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ (55 часова)	
	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА (На свим часовима.)	

<p>кретања, вежбе и кратке саставе уз музичку пратњу; – игра дечји и народни плес; – користи основну терминологију вежбања; – поштује правила понашања на просторима за вежбање; – поштује мере безбедности током вежбања; – одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима у просторима за вежбање; – поштује правила игре; – навија фер и бодри учеснике у игри; – прихвати сопствену победу и пораз; – уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; – наведе делове свога тела и препозна њихову улогу; – очисти промену у расту код себе и других; – очисти разлику између здравог и болесног стања; – примењује здравственохигијенске мере пре, у току и након вежбања; – одржава личну хигијену; – учествује у одржавању простора у коме живи и борави; – схвати значај коришћења воћа у исхрани; – правилно се понаша за столом.</p>		<p>различитих почетних положаја, – игре са коришћењем научених облика ходања и трчања. СКАКАЊА И ПРЕСКАКАЊА Поскоци у месту. Поскоци у кретању. Скакања удаљ. Скакања увис. Прескакање дуге вијаче. Вежбе скакања и прескакања упором рукама. Игре уз коришћење различитих облика скакања и прескакања. БАЦАЊА И ХВАТАЊА Бацање лоптице из места у даљину и у циљ. Бацање лоптице из кретања. Бацање лопте увис. Вођење лопте. Додавање лопте. Игре са вођењем, додавањем лопте и гађањем у циљ. ПУЗАЊА, ВИШЕЊА, УПОРИ И ПЕЊАЊА Пузања на тлу. Пењања. Провлачења. Вис лежећи опружено. Помицања улево и удесно у вису лежећем и вису слободном. Упори. ВЕЖБЕ НА ТЛУ Основни садржаји Основни ставови и положаји. Поваљка на леђима. Став на лопатицама (свећа). Колут напред из чучња у чучањ. Поваљка на стомаку. Састав од научених елемената. Игре са усвојеним вежбама. Проширени садржаји Колут назад из чучња у чучањ, низ косу површину. ВЕЖБЕ РАВНОТЕЖЕ Одељењско такмичење са задатом комбинацијом вежби. Ходање по линији. Ходање по шведској клупи. Лагано трчање на шведској клупи или ниској греди. Кратак састав на линији обележеној на тлу, шведској клупи и ниској греди. ВЕЖБЕ СА РЕКВИЗИТИМА Вежбе обликовања са реквизитима.</p>
---	--	---

		<p>Трчања, поскоци и скокови уз коришћење реквизита. Дизање и ношење предмета и реквизита на различите начине. Елементарне игре са реквизитима. Игре са ластишом.</p> <p>ПЛЕС И РИТМИКА Ходање и трчање са променом ритма, темпа и динамике уз плесак и уз музичку пратњу. Галоп напред. Дечији поскок. Њихање и кружење вијачом или траком. Суножни скокови кроз вијачу са обртањем напред. Народно коло по избору. ПОЛИГОНИ Комбиновани полигон од усвојених вештина (вежби). КУЛТУРА ВЕЖБАЊА И ИГРАЊА Основни термини у вежбању. Вежбам безбедно. Чувам своје и туђе ствари. Правила елементарних игара. Некад изгубим, а некада победим. Навијам фер. Упознај своје тело. Растемо. Видим, чујем, осећам. Моје здравље. Ко све брине о мом здрављу. Лична хигијена. Хигијена простора у коме живим. Хигијена простора у коме вежбам. Животне намирнице и правилна исхрана. Заједно за столом</p>
--	--	---

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
<p>Циљ учења предмета физичко и здравствено васпитање је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.</p>
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
<p>- употреба савремених реквизита - један угледни / огледни час</p>
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ

У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе, препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује: – стање физичких способности; – стање здравља и хигијенских навика; – достигнути ниво савладаности моторичких вештина; – однос према раду. Оцењивање се врши описно, на три нивоа, на основу достигнутоги предвиђених исхода. Први ниво 1. Стање физичких способности Ученик има висок степен развијености физичких способности на основу оцене: а) координације: – у цикличним кретањима и у повезивању једноставних покрета у целину; – правилно изводи комплекс од осам вежби обликовања без реквизита; четири вежбе на рипстољу; и четири вежбе са палицом; – на основу брзине учења: вежби на тлу; трчања преко поређаних препрека у једнаком ритму; – вођење лопте без прекида (неколико пута); – додавање лопте једном или обема рукама и хватање лопте; б) глпкости: – раменог појаса, кичме и у зглобу кука; – покрете трупа, руку и ногу изводи меко у оптималним амплитудама (заклони, претклон, заножења, предножења и одножења...); в) одржавања равнотеже: – на суженим површинама (линијама, шведској клупи, ниској греди или ставовима на једној нози) покрете изводе без поремећаја тежишта тела; г) експлозивне снаге, брзине и репетитивне снаге: – скокове и прескакања изводи са већом висином и даљином; – брзо трчи са и без промене правца; – вежбе обликовања за снагу изводи са више понављања; д) издржљивост: – трчи и учествује у игри дуже време без замора. 2. Стање здравља и хигијенске навике Ученик има висок степен развијености хигијенских навика и добар здравствени статус када: – нема постуралне поремећаје ни телесне деформитете, има нормално развијен свод стопала, уредног је општег изгледа; не показује видљиве знаке умора приликом вежбања; – његов телесни развој је у складу са узрастом; – има уредну опрему за вежбање и у потпуности усвојене хигијенске навике. 3. Достигнути ниво савладаности моторичких вештина Ученик има висок степен развијености моторичких вештина уколико је успешно савладао кретања и захтеве предвиђене основним и проширеним садржајима. 4. Однос према раду Ученик има позитиван активан однос према раду уколико је редован и активан на часовима и ако се ангажује у ваннаставним активностима. Ученик је у потпуности достигао предвиђене исходе за први разред. Други ниво Ученик има задовољавајући степен: развијености физичких способности, здравственог стања и хигијенских навика, савладаности моторичких вештина и однос према раду, ако значајно не одступа од критеријума наведених за први ниво. Ученик на овом нивоу достигао је предвиђене исходе уз одређене потешкоће (навести најбитније), има позитиван однос према раду ако је редован и активан на свим, или на већини часова. Трећи ниво Ученик делимично или потпуно одступа од критеријума наведених за први и други ниво. Не носи редовно и не одржава опрему за вежбање и има недовољно развијене хигијенске навике. Делимично је достигао, или у потпуности није достигао већину предвиђених исхода (навести најбитније), није заинтересован за вежбање и не показује напредак. На крају сваке описне оцене, наставник треба да наведе које су могуће препоруке за даљи напредак и укључи родитеље. Ученик може бити ослобођен само од практичног дела програма наставе за одређени период, полугодиште или целу школску годину на основу препоруке изабраног лекара. Ученик ослобођен практичног дела у обавези је да присуствује часовима. За рад са ослобођеним ученицима наставник сачињава посебан програм рада базиран на усвајању теоријских и васпитних садржаја у складу са програмом и корелацији са садржајима других предмета. Ослобођеним ученицима треба пружити могућност да: – прате игру и усвајају правила игре, на часу или ваннаставним активностима, – направе едукативни постер или цртеж са спортског догађаја, – на други начин помажу у настави. Пример исхода за ученике ослобођене од практичног дела наставе: По завршетку теме ученик ће бити у стању да: – наведе основна правила елементарне игре која се најчешће примењује у настави; – примени основна здравствено-хигијенска правила; – помогне у организацији активности предвиђених програмом

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Прилагођавање домаћих задатака индивидуалним способностима ученика

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Организација излета и наставе у природи места.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, дигитални алати, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, спортски реквизити.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета Физичко и здравствено васпитање у првом разреду основне школе чине три предметне области: Физичке способности, Моторичке вештине и Физичка и здравствена култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Физичке способности – На свим часовима, Моторичке вештине – 55 часова и Физичка и здравствена култура – На свим часовима. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама (укупан број часова за тему, број часова за обраду новог градива + број часова за утврђивање, увежбавање и систематизацију градива). Приликом израде оперативних планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова (обрада новог градива, утврђивање и увежбавање, понављање, проверавање и систематизација градива), водећи рачуна о циљу предмета и исходима.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик, Свет око нас	Физичке способности	– сналази се у простору помоћу просторних одредница: напред – назад, лево – десно, горе – доле и карактеристичних објеката, учествовање у одржавању простора у коме борави – одржава личну хигијене - Подстицати на развијање говорне културе	
Српски језик, Музичка култура	Моторичке вештине	Подстицати развијање говорне културе. Слушање одговарајућих мелодија које су у вези са наставном јединицом.	
Српски језик, Свет око нас, Грађанско васпитање	Физичка и здравствена култура	- Ученике подстицати на уредност и оријентацију у раду. - Поштовање правила учтивог понашањапажљиво слушање саговорника. -Подстицати на развијање свести о здравој исхрани (пирамида исхране).	

--	--	--	--

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Учењем наставног предмета физичко васпитање ученик стиче вештине и овладава знањима и културним вредностима телесног вежбања, примењује их у свакодневном животу, новим и ванредним животним ситуацијама; разуме значај континуираног развоја физичких способности, разноврсних моторичких активности, утицај на здравље, здравље околине и квалитет живота. Сагледава да физичка активност и спорт омогућавају исказивање: личног идентитета, креативности, емоција, самопотврђивања и учешћа у тимском раду, као и да смањује негативне утицаје савременог живота на здравље и социјално понашање. Јача свест о толеранцији, одговорности, поштовању правила и квалитетним комуникацијама. Активно учествује у развоју хуманих односа, односа према окружењу у оквирима локалних, регионалних, националних и ширих оквира. Специфичне предметне компетенције Ученик је стекао знања и у стању је да користи разноврсне програме и облике индивидуалног и колективног вежбања и разне изворе информација, како би усавршио своја знања и унапредио своје моторичке способности и вештине. Има позитиван став према физичким активностима и спорту у свакодневном животу, поштује правила и негује здраве међуљудске односе. Промовише улогу физичке активности и спорта у унапређивању здравља и превентивно деловање на настанак хроничних незаразних обољења и социопатолошких појава.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Физичке способности		На свим часовима	На свим часовима
2.	Моторичке вештине	108	47	55
3.	Физичка и здравствена култура		На свим часовима	На свим часовима
		108	47	55

--	--	--	--

Предмет	ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ	
Разред	2. разред	
Трајање школског програма	108 часова (за период од 2023-2027.)	
ИСХОДИ: По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
примени једноставне, двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања); – правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања; – комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу; – одржава равнотежу у различитим кретањима; – разликује правилно од неправилног држања тела; – успостави правилно држање тела; правилно дише током вежбања; – изведе кретања, вежбе и кратке саставе уз музичку пратњу; – изведе дечји и народни плес; – користи основну терминологију вежбања; – поштује правила понашања у и на просторима за вежбање; – поштује мере безбедности током вежбања; – одговорно се односи према објектима, справама и	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ (На свим часовима.)	Вежбе за развој снаге. Вежбе за развој покретљивости. Вежбе за развој издржљивости. Вежбе за развој брзине. Вежбе за развој координације. ХОДАЊЕ И ТРЧАЊЕ Ходање: – кратким корацима, – дугим корацима, – у различитом ритму, – ходање са реквизитом, – ходање са променом, правца и смера. Техника трчања: – трчање преко препрека, – трчање са променом правца и смера, – брзо трчање 20 м са стартом из различитих почетних положаја, – игре са коришћењем научених облика ходања и трчања. СКАКАЊА И ПРЕСКАКАЊА Поскоци у месту. Поскоци у кретању. Скакања удаљ. Скакања увис.

<p>реквизитима у просторима за вежбање; – поштује правила игре; – навија и бодри учеснике у игри на начин којим никога не вређа; – прихвати победу и пораз као саставни део игре и такмичења; – уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; – уочава улогу делова тела у вежбању; – очи промене у расту код себе и других; – препозна сопствено болесно стање и не вежба када је болестан; – примењује здравствено - хигијенске мере пре, у току и након вежбања; – одржава личну хигијену; – учествује у одржавању простора у коме живи и борави; – наведе врсте намирница у исхрани; – препознаје везу вежбања и уноса воде; – повеже ходање и трчање са позитивним утицајем на здравље; – препозна лепоту покрета у вежбању; – се придржава правила вежбања; – вреднује успех у вежбању;</p>		<p>Прескакање дуге вијаче. Вежбе скакања и прескакања упором рукама. Игре уз коришћење различитих облика скакања и прескакања. БАЦАЊА И ХВАТАЊА Бацање лоптице из места у даљину и у циљ. Бацање лоптице из кретања. Бацање лопте увис. Вођење лопте. Додавање лопте. Игре са вођењем, додавањем лопте и гађањем у циљ. ПУЗАЊА, ВИШЕЊА, УПОРИ И ПЕЊАЊА Пузања на тлу. Пењања. Провлачења. Вис лежећи опружено. Помицања улево и удесно у вису лежећем и вису слободном. Упори. ВЕЖБЕ НА ТЛУ Основни садржаји Основни ставови и положаји. Поваљка на леђима. Став на лопатицама (свећа). Колут напред из чучња у чучањ. Поваљка на стомаку. Састав од научених елемената. Игре са усвојеним вежбама. Проширени садржаји Колут назад из чучња у чучањ, низ косу површину. ВЕЖБЕ РАВНОТЕЖЕ Одељењско такмичење са задатом комбинацијом вежби. Ходање по линији. Ходање по шведској клупи. Лагано трчање на шведској клупи или ниској греди. Кратак састав на линији обележеној на тлу, шведској клупи и ниској греди. ВЕЖБЕ СА РЕКВИЗИТИМА Вежбе обликовања са реквизитима. Трчања, поскоци и скокови уз коришћење реквизита. Дизање и ношење предмета и реквизита на различите начине. Елементарне игре са реквизитима. Игре са</p>
	<p>МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ</p>	
	<p>ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА (На свим часовима.)</p>	

		<p>ластишом.</p> <p>ПЛЕС И РИТМИКА Ходање и трчање са променом ритма, темпа и динамике уз плесак и уз музичку пратњу. Галоп напред. Дечији поскок. Њихање и кружење вијачом или траком. Суножни скокови кроз вијачу са обртањем напред. Народно коло по избору. ПОЛИГОНИ Комбиновани полигон од усвојених вештина (вежби).</p>
		<p>КУЛТУРА ВЕЖБАЊА И ИГРАЊА Основни термини у вежбању. Вежбам безбедно. Чувам своје и туђе ствари. Правила елементарних игара. Некад изгубим, а некада победим. Навијам фер. Упознај своје тело. Растемо. Видим, чујем, осећам. Моје здравље. Ко све брине о мом здрављу. Лична хигијена. Хигијена простора у коме живим. Хигијена простора у коме вежбам. Животне намирнице и правилна исхрана. Заједно за столом Моје здравље и вежбање. Мишићи, зглобови и кости мога тела. Телесни развој.. Лична хигијена. Хигијена простора за вежбање. „Шарени-разноврсни оброк” – правилна исхрана. Значај воде за организам и вежбање.</p>

<p>ЦИЉ ПРЕДМЕТА</p>
<p>Циљ учења предмета физичко и здравствено васпитање је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.</p>
<p>ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)</p>
<p>- употреба савремених реквизита - један угледни / огледни час</p>
<p>НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)</p>

<p>Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Процес праћења и вредновања једног ученика треба започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Наставник током процеса наставе и учења континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити прилагођена, довољно јасна и информативна како би имала улогу подстицајне повратне информације. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика</p>
<p>ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ</p>
<p>Прилагођавање домаћих задатака индивидуалним способностима ученика</p>
<p>НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)</p>
<p>Организација излета и наставе у природи места.</p>
<p>НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО</p>
<p>-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, дигитални алати, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, спортски реквизити.</p>
<p>УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА</p>
<p>Концепција физичког и здравственог васпитања заснива се на јединству наставних, ваннаставних и ваншкских организационих облика рада, као основне претпоставке за остваривање циља кроз достизање исхода овог васпитно-образовног подручја које се састоји из три предметне области: -физичке способности; - Моторичке вештине, - Физичка и здравствена култура . Већина исхода у програму је развојног карактера и протеже се кроз цео први циклус основног образовањаи васпитања, узимајући у обзир узраст ученика и сензитивне периоде азвоја физичких способности. Прогеам другог разреда базиран је на континуираном развијање знања, вештина, ставова и вредности. ОРГАНИЗАЦИОНИ ОБЛИЦИ РАДА А.часови физичког и здравственог васпитања Б. Слободне активности В. Недеља школског спорта Г. Активности у природи(крос, спортски дан, излети, летовања и зимовања) Д. Школска такмичења Ђ. Корективно-педагошки рад и допунска настава. А. Часови физичког и здравственог васпитања Наставне области:</p> <p>1. ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ На свим часовима као и на други организационим облицима рада, посебан аспект е ставња на : -развијање физичких способности које се континуирано реализују у припремном делу часа. Део главне фазе користи се за развој основних физичких способности узимајући у обзир утицај који наставна тема има на развој. Методе и облици рада бирају се у складу са потребама и могућностима ученика и материјално-техничким условима за рад: -подстицање ученика на самостално вежбање, -учвршћивање правилног држања тела.</p> <p>2. МОТОРИЧКЕ ВЕЖБЕ Усвајање моторичких вештина остварује се утем основних и проширених програмских садржаја тако што се примењују основни дидактичко-методички принципи и методе рада неопходне за достизање постављених исхода. Усвојене моторичке вештине ученицима треба да омогуће примену у свакодневним и специфичним животним ситуацијама. Ученицима који имају потешкоће да усвоје неке од садржаја задају се вежбања слична или лакша од предвиђених или предвежбе. Ученику који има потешкоће да достигне предвиђени исход, оставња се могућност да тај исход достигне у наредном периоду. Усавршавање неких моторичких задатака је континуирани процес без обзира на садржаје програма(техника ходања, трчања, примена научене игре и сл.) У раду са напреднијим ученицима реализују се проширени садржаји. Кроз процес реализације програма неопходно је пратити способности ученика за различите физичке активности.</p> <p>3.ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА Ова наставна област реализује се кроз организационе облике рада , наставне области и теме уз практичан рад.Достизањем исхода из наставне области ученици стичу знања, вештине и вредности о вежбању(основним појмовима о вежби, како се неко вежбање изводи и чему конкретна вежба и вежбање служи), физичком васпитању, спорту и здрављу. Основне информације о вежбању и здрављу преносе се непосредно пре, током и након вежбања на часу. Ова наставна област обухвата: формирање правилног односа премаа вежбању и здрављу, развијање и неговање другарства,</p>

препознавање негативних –неприхватљивих облика понашања у игри и др. Поред наведеног, у овој области потребно је радити на : неговању патриотских вредности(народне традиције), и мултикултуралности, формирању правилног односа према различитостима, чувању школске и личне имовине, неговању друштвених вредности и сл.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик, Свет око нас	Физичке способности	– сналази се у простору помоћу просторних одредница: напред – назад, лево – десно, горе – доле и карактеристичних објеката, учествовање у одржавању простора у коме борави – одржава личну хигијене - Подстицати на развијање говорне културе	
Српски језик, Музичка култура	Моторичке вештине	Подстицати развијање говорне културе. Слушање одговарајућих мелодија које су у вези са наставном јединицом.	
Српски језик, Свет око нас, Грађанско васпитање	Физичка и здравствена култура	- Ученике подстицати на уредност и оријентацију у раду. - Поштовање правила учтивног понашањапажљиво слушање саговорника. -Подстицати на развијање свести о здравој исхрани (пирамида исхране).	

--	--	--	--

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Учењем наставног предмета физичко васпитање ученик стиче вештине и овладава знањима и културним вредностима телесног вежбања, примењује их у свакодневном животу, новим и ванредним животним ситуацијама; разуме значај континуираног развоја физичких способности, разноврсних моторичких активности, утицај на здравље, здравље околине и квалитет живота. Сагледава да физичка активност и спорт омогућавају исказивање: личног идентитета, креативности, емоција, самопотврђивања и учешћа у тимском раду, као и да смањује негативне утицаје савременог живота на здравље и социјално понашање. Јача свест о толеранцији, одговорности, поштовању правила и квалитетним комуникацијама. Активно учествује у развоју хуманих односа, односа према окружењу у оквирима локалних, регионалних, националних и ширих оквира. Специфичне предметне компетенције Ученик је стекао знања и у стању је да користи разноврсне програме и облике индивидуалног и колективног вежбања и разне изворе информација, како би усавршио своја знања и унапредио своје моторичке способности и вештине. Има позитиван став према физичким активностима и спорту у свакодневном животу, поштује правила и негује здраве међуљудске односе. Промовише улогу физичке активности и спорта у унапређивању здравља и превентивно деловање на настанак хроничних незаразних обољења и социопатолошких појава.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Предмет	ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ	
Разред	3. разред	
Трајање школског програма	108 часова (за период од 2023-2027.)	
ИСХОДИ: По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
– примени једноставне, двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања); – правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања; – комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу; – одржава равнотежу у различитим кретањима; – коригује сопствено држања тела на основу савета наставника; – правилно држи тело; – правилно подиже, носи и спушта терет; – изведе кретања, вежбе и саставе уз музичку пратњу; – изведе дечји и народни плес; – користи терминологију вежбања; – поштује правила понашања на вежбалиштима; – поштује мере безбедности током вежбања; – одговорно се односи	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ (13 часова.)	Вежбе за развој снаге са и без реквизита. Вежбе за развој покретљивости са и без реквизита. Вежбе за развој аеробне издржљивости. Вежбе за развој брзине и експлозивне снаге. Вежбе за развој координације. Примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности.

<p>према објектима, справама и реквизитима; – примени правила игре; – навија и бодри учеснике у игри на начин којим никога не вређа; – прихвати победу и пораз као саставни део игре и такмичења; – уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања и у другим ситуацијама; – правилно изводи и контролише покрете у различитим кретањима; – прати промене у тежини и висини код себе и других; – препозна здравствено стање када не треба да вежба; – примењује хигијенске мере пре, у току и након вежбања и другим животним ситуацијама; – уредно одржава простор у коме живи и борави; – користи здраве намирнице у исхрани; – повезује различита вежбања са њиховим утицајем на здравље; – препозна лепоту покрета у вежбању; – се придржава правила вежбања; вреднује сопствена и туђа постигнућа у вежбању.</p>		
	<p>МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ</p> <p>82 ЧАСОВА</p>	<p>АТЛЕТИКА</p> <p>Техника трчања. Истрајно трчање. Скок удаљ згрчном техником. Бацање лоптице из залета. Скок увис прекорачном техником.</p> <p>СПОРТСКА ГИМНАСТИКА</p> <p>Вежбе на тлу: вежбе и комбинације. Прескоци и скокови. Вежбе у вису, вежбе у упору и вежбе и вежбе променама висова и упора. Вежбе равнотеже на шведској клупи и ниској греди.</p> <p>ПЛЕС И РИТМИКА</p> <p>Између четири ватре Мини-рукомет. Футсал – „мали фудбал“.</p> <p>Вежбе са вијачом. Вежбе са лоптом. Народно коло „Савила се бела лоза винова“. Народно</p>

		<p>коло из краја у којем се школа налази.</p> <p>Полигон у складу са реализованим моторичким садржајима.</p>
	<p>ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА (13 часова.)</p>	<p>Основна правила: Између четири ватре, Мини-рукомета и Футсала. Понашање према осталим учесницима у игри (према судији, играчима супротне и сопствене екипе). Чување и одржавање материјалних добара.</p> <p>Постављање, склањање и чување справа и реквизита неопходних за вежбање.</p> <p>„Ферплеј” (навијање, победа, пораз). Породица и вежбање.</p> <p>Вежбање као део дневних активности Моје срце – пулс.</p> <p>Дисање и вежбање. Хигијена простора за вежбање. Значај воћа и поврћа у исхрани.</p> <p>Значај воде за организам и вежбање. Поступање у случају повреде.</p>

--	--	--

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења предмета физичко и здравствено васпитање је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба савремених реквизита - један угледни / огледни час
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Процес праћења и вредновања једног ученика треба започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Наставник током процеса наставе и учења континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити прилагођена, довољно јасна и информативна како би имала улогу подстицајне повратне информације. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Прилагођавање домаћих задатака индивидуалним способностима ученика
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организација излета и наставе у природи места.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, дигитални алати, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, спортски реквизити.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ При планирању вежбања у припремној фази часа, треба узети у обзир утицај наставне теме на физичке способности ученика и применити вежбе чији делови биомеханичке структуре одговарају основном задатку главне фазе часа и служе за обучавање и увежбавање конкретног задатка. Методе вежбања које се примењују у настави су тренажне методе (континуирани, понављајући метод), прилагођене узрасним карактеристикама ученика. У раду са ученицима треба примењивати диференциране облике рада, доzirати вежбања у складу са њиховим могућностима и примењивати одговарајућу терминологију вежби. Време извођења вежби и број понављања задају се групама ученика или појединцима у складу са њиховим способностима, водећи рачуна о постизању што веће радне ефикасности и оптимализацији интензитета рада. Препоручени начини рада за развој физичких способности ученика. • Развој снаге: без и са реквизитима; на

справама и уз помоћ справа. • Развој покретљивости: без и са реквизитима; уз коришћење справа. • Развој издржљивости: трчање; елементарне игре; вежбање уз музику; плес. • Развој координације: извођење координационих вежби у различитом ритму и променљивим условима. • Развој брзине: вежбе изводити максималном брзином из различитих почетних положаја на одређени знак – старт из различитих положаја; трчање са убрзањем; штафетне игре. За ученике који из здравствених разлога изводе посебно ода бране вежбе, потребно је обезбедити посебно место за вежбање. **МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ 1. Атлетика** Поновити различите варијанте ходања и трчања из претходних разреда. Трчање уз правилно постављање стопала и правилан рад руку, са подизањем колена, трчање преко препрека, трчање са променом ритма, трчање са променом правца и смера, брзо трчање 40 m са стартом из различитих почетних положаја, елементарне игре са трчањем. Спринтерско трчање: вежбе технике трчања, (ниски скип, високи скип, забацивање потколенице, итд.), ниски старт и фазе трчања. Истрајно трчање: вежбе технике кроз континуирано трчање. Скок удаљ основни елементи згрчне технике. Бацање лоптице у даљ: усвајање вежбе у целини. Скок увис прекорачном техником; Обучавање технике врши се у целини а по потреби рашчлањивањем на фазе. 1. Спортска гимнастика 1. Вежбе на тлу: Основни садржаји: колут напред из упора стојећег опружених ногу; колут напред преко препреке; два повезана колута назад; став на лопатицама „свећа” – опружање и издржај; мост из лежања на леђима уз помоћ; припремне вежбе за вагу претклоном и заножњем; припремне вежбе за став на шакама. Проширени садржаји: комбинације две и више савладаних вежби. Одељењско такмичење са задатом комбинацијом вежби. 2. Прескок – специфичне припремне вежбе: Основни садржаји: суножни одскок и доскок на повишену површину; на одскочној дасци (држећи се за руке помагача) узастопнисуножни скокови; са неколико корака залета једноножни одскок испред даске, доскок суножно на даску, одскок, фаза лета и доскок; упором о козлић неколико узастопних одскока са подизањем кукова (суножно и са разножењем, доскок на даску суножно (уз помоћ испред и иза справа). Проширени програм: мали козлић, разношка; Одељењско такмичење: суножни одскок и доскок на повишену површину. 3. Вежбе у вису и упору и променама висова и упора (одређене вежбе се могу реализовати и на другим погодним справама, уколико су безбедне) Основни садржаји: вратило или двовисински разбој – прилагодити висину: на скок у вис предњи, померања улево и удесно; њих у вису предњем; наскок у упор предњи на различитим справама; померања у упору; дочелно вратило или нижа притка разбоја: узмак корацима уз косу површину до упора предњег активног; паралелни разбој: упор, њих, предњихом упор разножно пред рукама; дохватни кругови: суножним одривом вис узнето (кроз згиб); уз помоћ), спуст напред до суножног става (кроз згиб, уз помоћ). Проширени садржаји: одривом једне ноге узмак до упора предњег и сп. зањихом саскок. 4. Вежбе равнотеже: шведска лупа и ниска греда Основни садржаји: лицем према клупи – греди бочно: залети одразом једне ноге наскок у став на другој ноzi, слободном заножити; различити начини ходања: у успону, са згрченим предножењем, са заножњем, са одножењем, са високим предножењем, различити начини ходања уназад При избору облика рада узимају се у обзир просторни услови, број ученика на часу, опремљеност справама и реквизитима и планирана динамика рада. Избор дидактичних облика рада треба да буде у функцији ефи касне организације и повећања радне ефикасности на часу у циљу достизања постављених исхода. У настави треба да преовладавају игре и садржаји који захтевају прецизност извођења. Свим вежбањима претходе тачна упутства наставника и приказ вежби. Наставник прати рад ученика, указује и исправља грешке.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Природа и друштво	Природа, човек, друштво; Оријентација у простору и времену; Кретање; Култура живљења; Моје здравље		Праћење учешћа у играма; Праћење рада и активности; Процена способности

Српски језик	Језичка култура (комуникација)		
Математика	Бројеви; Геометрија; Релације у простору		
Музичка култура	Ритам; Покрети/плес уз музику;		
Ликовна култура	Споразумевање; Простор		

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Учењем наставног предмета физичко васпитање ученик стиче вештине и овладава знањима и културним вредностима телесног вежбања, примењује их у свакодневном животу, новим и ванредним животним ситуацијама; разуме значај континуираног развоја физичких способности, разноврсних моторичких активности, утицај на здравље, здравље околине и квалитет живота. Сагледава да физичка активност и спорт омогућавају исказивање: личног идентитета, креативности, емоција, самопотврђивања и учешћа у тимском раду, као и да смањује негативне утицаје савременог живота на здравље и социјално понашање. Јача свест о толеранцији, одговорности, поштовању правила и квалитетним комуникацијама. Активно учествује у развоју хуманих односа, односа према окружењу у оквирима локалних, регионалних, националних и ширих оквира. Специфичне предметне компетенције Ученик је стекао знања и у стању је да користи разноврсне програме и облике индивидуалног и колективног вежбања и разне изворе информација, како би усавршио своја знања и унапредио своје моторичке способности и вештине. Има позитиван став према физичким активностима и спорту у свакодневном животу, поштује правила и негује здраве међуљудске односе. Промовише улогу физичке активности и спорта у унапређивању здравља и превентивно деловање на настанак хроничних незаразних обољења и социопатолошких појава.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Физичке способности	13		
2.	Моторичке вештине	82		

3.	Физичка и здравствена култура	13		
		108	40	68

Предмет	ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ		
Разред	4. разред		
Трајање школског програма	108 часова (за период од 2023-2027.)		
ИСХОДИ: По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ	

<p>– примени једноставне, двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања); – правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања; – комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу; – одржава равнотежу у различитим кретањима; – коригује сопствено држања тела на основу савета наставника; – правилно држи тело; – правилно подиже, носи и спушта терет; – изведе кретања, вежбе и саставе уз музичку пратњу; – изведе дечји и народни плес; – користи терминологију вежбања; – поштује правила понашања на вежбалиштима; – поштује мере безбедности током вежбања; – одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима; – примени правила игре; – навија и бодри учеснике у игри на начин којим никога не вређа; – прихвати победу и пораз као саставни део игре и такмичења; – уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања и у другим ситуацијама; – правилно изводи и контролише покрете у различитим кретањима; – прати промене у тежини и висини код себе и других; – препозна здравствено стање када не треба да вежба; – примењује хигијенске мере пре, у току и након вежбања и другим животним ситуацијама; – уредно одржава простор у коме живи и борави; – користи здраве намирнице у исхрани; – повезује различита вежбања са њиховим утицајем на здравље; – препозна лепоту покрета у вежбању; – се придржава правила вежбања; вреднује сопствена и туђа постигнућа у вежбању.</p>	<p>ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ</p>	<p>Вежбе за развој снаге са и без реквизита. Вежбе за развој покретљивости са и без реквизита. Вежбе за развој аеробне издржљивости. Вежбе за развој брзине и експлозивне снаге. Вежбе за развој координације. Примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности.</p>
	<p>МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ</p>	<p>АТЛЕТИКА</p> <p>Техника трчања. Истрајно трчање. Скок удаљ згрчном техником. Бацање лоптице из залета. Скок увис прекорачном</p>

		техником.
		<p>СПОРТСКА ГИМНАСТИКА</p> <p>Вежбе на тлу: вежбе и комбинације. Прескоци и скокови. Вежбе у вису, вежбе у упору и вежбе и вежбе променама висова и упора. Вежбе равнотеже на шведској клупи и ниској греди.</p>
		<p>ПЛЕС И РИТМИКА</p> <p>Између четири ватре Мини-рукомет. Футсал – „мали фудбал“.</p> <p>Вежбе са вијачом. Вежбе са лоптом. Народно коло „Савила се бела лоза винова“. Народно коло из краја у којем се школа налази.</p> <p>Полигон у складу са реализованим моторичким садржајима.</p>

	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА	<p>Основна правила: Између четири ватре, Мини-рукомета и Футсала. Понашање према осталим учесницима у игри (према судији, играчима супротне и сопствене екипе). Чување и одржавање материјалних добара. Постављање, склањање и чување справа и реквизита неопходних за вежбање. „Ферплеј” (навијање, победа, пораз). Породица и вежбање. Вежбање као део дневних активности Моје срце – пулс. Дисање и вежбање. Хигијена простора за вежбање. Значај воћа и поврћа у исхрани. Значај воде за организам и вежбање. Поступање у случају повреде.</p>

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења предмета физичко и здравствено васпитање је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба савремених реквизита - један угледни / огледни час
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Континуирано пратити и вредновати: -ниво ангажованости (активност) и однос ученика према обавезама у Физичком и здравственом васпитању који обухвата: -вежбање у адекватној спортској опреми; -активно учествовање на часовима Физичког и здравственог васпитања; --вежбање и играње у слободно време; - приказ два комплекса усвојених општеприпремних вежби (вежби обликовања), без реквизита; --постигнућа у моторичким вештинама; -индивидуални напредак ученика. Индивидуални напредак сваког ученика процењује се у односу на претходно проверено стање. Приликом оцењивања неопходно је узети у обзир способности ученика, степен спретности и умешности. Уколико ученик нема развијене посебне способности, приликом вредновања (оцењивања) узима се у обзир његов индивидуални напредак у односу на претходна достигнућа и могућности као и ангажовање ученика у наставном процесу. Код ученика ослобођених од практичног дела наставе прати се и вреднује: -познавање основних правила елементарних и спортских игара, основних здравствено-хигијенских правила вежбања и здраве исхранучешће у ваннаставним активностима. Праћење, вредновање и оцењивање ученика ослобођених од практичног дела наставе, врши се на основу посебног ангажовања у настави. Праћење, вредновање и оцењивање ученика са инвалидитетом врши се на основу њиховог индивидуалног напретка.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Прилагођавање домаћих задатака индивидуалним способностима ученика
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Такмичења, спортске седмице, турнири, излети, настава у природи места, крос...
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
- Лопте, струњаче, обручи, вијаче, шведске клупе, чуњеви, греда,вратило, разбој, цд, пројектор, рачунар, интернет стране
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
За остваривање програма планирано је 3 часа недељно тј. 108 часова годишње.Концепција Физичког и здравственог васпитања заснива се на јединству наставних, ваннаставних и ваншколских организационих облика рада, као основне претпоставке за остваривање циља кроз достизање исхода овог васпитно-образовног подручја које се састоји из три предметне области: физичке способности, моторичке вештине и физичка и здравствена култура. Већина исхода у програму је развојног карактера и протежу се кроз цео први циклус основног образовања и васпитања и узима се у обзир узраст ученика и сензитивни периоди развоја физичких способности. Програм четвртог разреда базиран је на континуираном развијању знања, вештина, ставова и вредности. Неопходно је посебну пажњу обратити на исходе које није могуће достићи током једног или више часова, већ је у ту сврху потребно реализовати различите активности током године. У раду са ученицима постепено уводити терминологију вежбања и упознати их са утицајем примењених вежби на организам. Основне карактеристике реализације наставе: -јасноћа наставног процеса; -оптимално коришћење расположивог простора, справа и реквизита; -избор рационалних облика и метода рада; -избор вежби усклађен са програмским садржајима и исходима; -функционална повезаност делова часа – унутар једног и

више узастопних часова одређене наставне теме.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Природа и друштво	Природа, човек, друштво; Оријентација у простору и времену; Кретање; Култура живљења; Моје здравље		Праћење учешћа у играма; Праћење рада и активности; Процена способности
Српски језик	Језичка култура (комуникација)		
Математика	Бројеви; Геометрија; Релације у простору		
Музичка култура	Ритам; Покрети/плес уз музику;		
Ликовна култура	Споразумевање; Простор		

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Учењем наставног предмета физичко васпитање ученик стиче вештине и овладава знањима и културним вредностима телесног вежбања, примењује их у свакодневном животу, новим и ванредним животним ситуацијама; разуме значај континуираног развоја физичких способности, разноврсних моторичких активности, утицај на здравље, здравље околине и квалитет живота. Сагледава да физичка активност и спорт омогућавају исказивање: личног идентитета, креативности, емоција, самопотврђивања и учешћа у тимском раду, као и да смањује негативне утицаје савременог живота на здравље и социјално понашање. Јача свест о толеранцији, одговорности, поштовању правила и квалитетним комуникацијама. Активно учествује у развоју хуманих односа, односа према окружењу у оквирима локалних, регионалних, националних и ширих оквира. Специфичне предметне компетенције Ученик је стекао знања и у стању је да користи разноврсне програме и облике индивидуалног и колективног вежбања и разне изворе информација, како би усавршио своја знања и унапредио своје моторичке способности и вештине. Има позитиван став према физичким активностима и спорту у свакодневном животу, поштује правила и негује здраве међуљудске односе. Промовише улогу физичке активности и спорта у унапређивању здравља и превентивно деловање на настанак хроничних незаразних обољења и социопатолошких појава.

УЦБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Физичке способности	На свим часовима		
2.	Моториче вештине	На свим часовима		
3.	Физичка и здравствена култура	На свим часовима		
		108		

Предмет: Свет око нас I и II разред

Предмет	Свет око нас	
Разред	1. разред	
Трајање школског програма	72 часова (за период од 2023-2027.)	
ИСХОДИ: По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ

<p>-препозна и искаже радост, страх, тугу и бес уважавајући себе и друге; -правовремено и примерено ситуацији искаже своје основне животне потребе за храном, водом и одласком у тоалет;</p>	<p>Ја и други</p>	<p>Основна осећања (радост, страх, туга и бес). Основне животне потребе (дисање, храна, вода, спавање и потреба за тоалетом). Сличности и разлике по полу, старости, способностима и интересовањима.</p>
<p>- понаша тако да уважава различитости својих вршњака и других људи; - придржава се договорених правила понашања у школи и прихвата последице ако их прекрши; - сарађује са вршњацима у заједничким активностима;</p>	<p>Породични дом, школа</p>	<p>Групе људи: породица, школска заједница, разред, одељење, суседи. Права и обавезе чланова група. Правила понашања појединаца и групе. Празници: породични, школски...</p>
<p>-одржава личну хигијену и адекватно се одева у циљу очувања здравља; - чува своју, школску и имовину других; - прати инструкције одраслих у опасним ситуацијама: поплава, земљотрес, пожар; - својим речима опише пример неке опасне ситуације из свог непосредног окружења; - примењује правила безбедног понашања на путу од куће до школе приликом кретања улицом са и без тротоара и преласка улице;</p>	<p>Здравље и безбедност</p>	<p>Здрав начин живота: становање, одевање, исхрана, лична хигијена, рад, одмор. Безбедно понашање у саобраћају на путу од куће до школе (кретање улицом са и без тротоара, прелажење преко улице, безбедно место за игру). Опасне ситуације по живот, здравље и околину, превенција и правилно понашање (у дому и школској средини, саобраћају, током природних непогода).</p>
<p>-снађе се у простору помоћу просторних одредница: напред назад, леводесно, горе-доле и карактеристичних објеката; - одреди време својих активности помоћу временских одредница: делови дана, обданица и ноћ, дани у недељи, пре, сада, после, јуче, данас, сутра, прекјуче, прекосутра;</p>	<p>Оријентација у простору и времену</p>	<p>Кретање и сналажење у простору у односу на просторне одреднице: напред-назад, лево-десно, горедоле и карактеристичне објекте. Сналажење у времену у односу на временске одреднице: делови дана, обданица и ноћ, дани у недељи, пре, сада, после, јуче, данас, сутра,</p>

		прекјуче, прекосутра
<p>-препознаје облике појављивања воде у непосредном окружењу: потоци, реке, баре, језера; - препознаје изглед земљишта у непосредном окружењу: равница, брдо, планина; - идентификује биљке и животиње из непосредног окружења на основу њиховог спољашњег изгледа; - уочава разноврсност биљака и животиња на основу спољашњег изгледа; - препознаје главу, труп руке и ноге као делове тела и њихову улогу у његовом свакодневном животу; - препознаје улогу чула вида, слуха, мириса, укуса и додира у његовом свакодневном функционисању и сазнавању окружења; - штеди воду и одлаже отпад на предвиђена места; - се понаша тако да не угрожава биљке и животиње у непосредном окружењу; - повезује резултате учења и рада са уложеним трудом.</p>	Разноврсност природе	<p>Сунчева светлост и топлота. Основна својства ваздуха: провидност, мирис, кретање. Облици појављивања воде: потоци, реке, баре, језера, киша, снег. Облици појављивања воде у непосредном окружењу. Основна својства воде: укус, мирис, провидност, раствара поједине материјале. Изглед земљишта: равница, брдо, планина. Изглед земљишта у непосредном окружењу. Основна својстваземљишта: боја, растреситост, влажност; Карактеристичне биљке и животиње у непосредном окружењу. Изглед и делови тела биљака. Изглед и делови тела животиња на примерима сисара, птица, риба, инсеката. Човеково тело - делови тела (глава, труп, руке и ноге) и чула (вида, слуха, укуса, мириса и додира). Значај воде, ваздуха, земљишта, сунчеве светлости и топлоте за живот биљака, животиња/човека. Одговоран однос човека према животној средини (штедња воде, одлагање отпада на предвиђена места, брига о биљкама и животињама).</p>
<p>-посматрањем и опипавањем предмета одреди својства материјала: тврдо меко, провидно непровидно, храпавоглатко; - учествује у извођењу једноставних огледа којима испитује природне феномене; - разликује природу од производа људског рада на примерима из</p>	Човек ствара	<p>Човек ради и ствара (материјали и средства за рад, производи људског рада). Материјали за израду предмета (дрво, камен, метал, стакло, гума, пластика, папир, тканина) и њихова својства (тврдо -меко, провидно - непровидно, храпаво - глатко).</p>

непосредног окружења;		
-----------------------	--	--

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења предмета свет око нас јесте упознавање себе, свог природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговоран живот у њему
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава - један угледни / огледни час - семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ
Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су: свакодневна посматрања, усмена одговарања, активност на часу, самосталан рад, рад у групи, рад у тиму, рад на пројектним задацима, тестови који помажу да се сагледа постигнуће ученика и оставареност исхода. Критеријум оцењивања писаних радова (контролних, тестова), усмених одговора, активности и ангажовања ученика биће усклађен међу наставницима.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Прилагођавање домаћих задатака индивидуалним способностима, израда панона темељи се на графичком приказу садржаја наставних јединица
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Часови у школском дворишту (описивање).
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Разноврсна средства која су прилагођена потребама наставе: -уџбеник и радна свеска; -књиге и часописи; -табла; -рачунар/ лаптоп; -пројектор; -штампач; -визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, панои, слике, фотографије, апликације, филмови, тв емисије, ППТ презентације...); -аудио средства (аудио текстови, композиције, звукови...); -прибор за цртање и бојење; -дигитални алати; -интернет стране;
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
У оквиру теме Ја и други налазе се садржаји интердисциплинарног карактера који се односе на ученика као друштвено биће, његова права и обавезе у окружењу и друштвеним групама којима припада (породица, школа, вршњаци). Без обзира о којим друштвеним групама је реч, неопходно је, на адекватним и ученицима блиским примерима, указивати на дуализам права и обавеза ученика. Када се говори о основним животним потребама, ту се првенствено мисли на физиолошке потребе заједничке за све људе, као и на одређена правила понашања која омогућавају задовољавање тих потреба. У оквиру ове теме налазе се и садржаји који се односе на здравље и безбедност. Посебну пажњу у овом сегменту потребно је обратити на безбедност ученика у саобраћају, првенствено на оспособљавање ученика за безбедно кретање од куће до школе. Садржаје који се односе на кретање и сналажење у простору коришћењем просторних одредница (напред-назад, лево-десно, горе-доле) и карактеристичних објеката пожељно је практично истраживати, како у учионици тако и ван ње. Сналажење у времену конципирано је тако да се полази од основних, временски ближих појмова (делови дана; сада, пре, после; прекјуче, јуче, данас, сутра, прекосутра; дани у недељи) који су потребни ученику за планирање и реализовање свакодневних активности. Област под називом Разноврсност природе односи се на елементе и узајамно дејство живе и неживе природе. Појмови који се односе на живи свет надограђују се постепено, од препознавања и именовања биљака и животиња које су карактеристичне за непосредно окружење ученика, преко класификација које су базиране на спољашњем изгледу, односно чулно доступним карактеристикама (делови тела у првом разреду). Картографско описивање ученика млађих разреда основне школе започиње још у првом разреду, посматрањем околине и именовањем и

упоређивањем географских појмова, објеката и појава у непосредном окружењу (брдо, равница, река, језеро...), као и оспособљавањем за сналажење у непосредној околини помоћу карактеристичних објеката. Концепт одрживог развоја и активно учешће ученика у заштити животне средине заједнички су и за Свет око нас и за Природу и друштво. У првом разреду акценат треба да буде на подстицању ученика да у свакодневним активностима (у школи и ван ње) примењују неке од основних принципа рационалне потрошње - штеде воду, одлажу отпад на предвиђена места, не угрожавају биљке, брину о добробити животиња уз помоћ одраслих. У првом разреду акценат је на препознавању, именовању, упоређивању материјала који се користе у свакодневном животу, и основних, непосредно чулно доступних својстава (тврдо-меко, провиднонепровидно, храпаво-глатко. Садржаји о материјалима су такви да омогућавају висок ниво активности ученика приликом њиховог савладавања, односно коришћење различитих чула за њихово упознавање, бележење уоченог, извођење огледа, описивање итд. Ученике је неопходно доводити у везу са предметима направљеним од тих материјала, односно повезати својства која се изучавају са употребном вредношћу одређених предмета, као и пажљивом употребом и одлагањем употребљених производа и амбалаже на одговарајућа места.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Са свим предметима.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Компетенција за целоживотно учење - стицање елементарне научне писмености и стварање основа за даље учење; развијање еколошке свести, овладавање почетним техникама сазнајног процеса: посматрање, уочавање, упоређивање, класификовање, именовање. Комуникација – уважавање саговорника и поштовање различитости; одговара на питања, износи лично мишљење и осећања. Рад с подацима и информацијама – коришћење података са једноставнијег сликовног дијаграма или табеле. Решавање проблема – учествује у извођењу једноставних огледа којим испитује природне феномене, уочавања једноставних узрочно-последичних веза, појава и процеса, слободног исказивања својих запажања и предвиђања. Сарадња – ученик учествује у дискусијама, групном облику рада поштујући саговорнике и сараднике. Одговорно учешће у демократском друштву – штеди воду и одлаже отпад на предвиђена места, одговорно се понаша тако да не угрожава биљке о животиње у непосредном окружењу. Естетичка компетенција – код ученика треба развијати осећај богатства у различитостима међу припадницима различитих националности указивањем на постојање људи који славе другачије празнике, имају различите обичаје, културу становања, исхрану, облачење и сл

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Свет око нас , уџбеник за први разред основне школе.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

	Месец	Фонд

													часова
	Теме	Операционализован и исход	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	
1	ЈА И ДРУГИ	-препозна и исказе радост, страх, тугу и бес уважавајући себе и друге; - правовремено и примерено ситуацији исказе своје основне животне потребе за храном, водом и одласком у тоалет;	2								1		3
2	ПОРОДИЧНИ ДОМ, ШКОЛА	понаша тако да уважава различитости својих вршњака и других људи; - придржава се договорених правила понашања у школи и прихвата последице ако их прекрши; - сарађује са вршњацима у заједничким активностима	4	4									8
3	ЗДРАВЉЕ И БЕЗБЕДНОСТ	-одржава личну хигијену и адекватно се одева у циљу очувања здравља; - чува своју, школску и имовину других; - прати инструкције одраслих у опасним ситуацијама: поплава, земљотрес, пожар; - својим речима опише	2	4	4						2		12
4	ОРИЈЕНТАЦИ ЈА У ВРЕМЕНУ И	-снађе се у простору помоћу			4	5							9

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	ЈА И ДРУГИ	3	2	1
2.	ПОРОДИЧНИ ДОМ, ШКОЛА	8	6	2
3.	ЗДРАВЉЕ И БЕЗБЕДНОСТ	12	6	6
4.	ОРИЈЕНТАЦИЈА У ВРЕМЕНУ И ПРОСТОРУ	9	5	4
5	РАЗНОВРСНОСТ ПРИРОДЕ	33	21	12
6	ЧОВЕК СТВАРА	7	3	4
		72	43	29

Предмет	Свет око нас	
Разред	2. разред	
Трајање школског програма	72 часова (за период од 2023-2027.)	
ИСХОДИ: По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ

<p>-идентификује групе људи којима припада и своју улогу у њима; – оствари права и изврши обавезе у односу на правила понашања у групама којима припада; – се понаша тако да уважава различитости других људи; – прихвати последице када прекрши правила понашања групе; – сарађује са другима у групи на заједничким активностима; – разликује потребе од жеља на једноставним примерима из сопственог живота;</p>	<p>Други и ја (12 часова)</p>	<p>Групе људи: родбина, (ван)школска заједница, становници насеља. Права и обавезе чланова група. Однос потреба и жеља. Правила понашања појединаца и група. Породични, школски и празници насеља.</p>
<p>– препозна грб, заставу и химну Републике Србије и примерено се понаша према симболима; – одреди тип насеља на основу његових карактеристика; – повеже личну хигијену, боравак у природи, физичку активност и разноврсну исхрану са очувањем здравља; – одржава личну хигијену – руку, зуба и чулних органа; – примени правила културног и безбедног понашања у саобраћају и превозним средствима у насељу са околином; – безбедно поступа пре и током временских непогода;</p>	<p>Култура живљења (16 часова)</p>	<p>Симболи Републике Србије: грб, застава и химна. Типови насеља: село, град. Здрав начин живота: хигијена тела, разноврсна исхрана, број оброка, боравак у природи и физичка активност. Врсте саобраћаја (копнени, водни и ваздушни и одговарајућа превозна средства). Безбедно понашање у саобраћају у насељу (кретање улицом и путем без тротоара, прелажење улице и пута без пешачког прелаза. Правила понашања у превозним средствима (аутомобил и јавни превоз). Временске непогоде (олуја, град, мећава) и безбедно понашање у затвореном и на отвореном простору</p>
<p>– истезањем, савијањем и сабијањем одреди својства материјала; – одабере материјале који својим својствима највише одговарају употреби предмета; – пронађе нову намену коришћеним предметима;</p>	<p>Човек ствара (7 часова)</p>	<p>Материјали (дрво, камен, метал, стакло, гума, пластика, папир, тканина, глина/пластелин) и производи људског рада. Еластичност материјала. Својства материјала одређују њихову употребу. Нова намена предмета направљених од различитих материјала.</p>

		Занимања људи у граду и селу.
<p>– наводи примере различитих облика кретања у окружењу; – одабере начин кретања тела, узимајући у обзир облик тела, врсту подлоге и средину у којој се тело креће; – измери растојање које тело пређе током свог кретања; – пронађе тражени објекат у насељу помоћу адресе/карактеристичних објеката; – именује занимања људи у свом насељу са околином; – одреди време помоћу часовника и календара користећи временске одреднице: сат, дан, седмицу, месец, годину; – забележи и прочита податке из личног живота помоћу ленте времена;</p>	<p>Кретање и оријентација у простору и времену (17 часова)</p>	<p>Различити облици кретања тела (хода, скаче, трчи, пада, лети, плива, котрља се, клизи). Утицај облика тела, подлоге и средине на кретање по равној подлози и пређено растојање тела. Сналажење у насељу помоћу адресе (улица, кућни број) и карактеристичних објеката. Сналажење у времену у односу на временске одреднице: минут, сат, дан, седмица, месец, година, датум, годишња доба. Средства за мерење времена: часовник, календар, лента времена.</p>
<p>разликује облике рељефа у свом насељу и околини; – разликује облике и делове површинских вода у свом насељу и околини; – идентификује заједничке особине живих бића на примерима из окружења; – повеже делове тела живих бића са њиховом улогом/улогама; – разврста биљке из окружења на основу изгледа листа и стабла; – разврста животиње из окружења на основу начина живота и начина исхране; – наведе примере који показују значај биљака и животиња за човека; – штедљиво троши производе које користи у свакодневним ситуацијама; – разврста отпад на предвиђена места; – негује и својим понашањем не угрожава биљке и</p>	<p>Разноврсност природе (20 часова)</p>	<p>Рељеф и облици рељефа: узвишења, (брдо, планина) удубљења (долине, котлине) и равнице. Рељеф у насељу и околини. Облици појављивања воде: површинске воде (текуће, стајаће) и њихови делови (извор, ток, корито, обала). Површинске воде у насељу и околини. Заједничке особине живих бића (дисање, исхрана, раст, остављање потомства). Функције (улога) делова тела живих бића. Разноврсност биљака у окружењу (зељасте и дрвенасте; лишћарске и четинарске). Разноврсност животиња у околини (домаће и дивље; биљоједи, месоједи и сваштоједи). Значај биљака и животиња за човека. Улога</p>

животиње у окружењу; – препозна примере повезаности живих бића са условима за живот; – повеже промене у природи и активности људи са годишњим добима; – изведе једноставне огледе пратећи упутства; – повеже резултате рада са уложеним трудом.		човека у очувању природе (штедња производа који се користе у свакодневном животу, разврставање отпада на предвиђена места, брига о биљкама и животињама). Сунчева светлост и топлота, вода, ваздух и земљиште – неопходни услови за живот. Промене у природи и активности људи у зависности од годишњих доба.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења предмета свет око нас јесте упознавање себе, свог природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговоран живот у њему
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Садржаји ће се реализовати у оквиру индивидуалног, фронталног, групног облика рада ученика са акцентом на диференцираној настави, вршњачком подучавању, тимског рада наставника и употребу ИКТ у настави
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ
Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика само је део праћења и вредновања образовно-васпитне праксе. Резултат целокупног праћења и вредновања наставник узима као основу за планирање наредних корака у раду са ученицима и развијању своје образовно-васпитне праксе. Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Наставник континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити прилагођена, довољно јасна и информативна. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба охрабрити и оспособити да процене свој напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Поред радне свеске која обухвата и прати наставне теме, ученици имају пројекте на којима раде самостално или у групи.
НАСТАВА VAN УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Часови у школском дворишту (описивање).
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
У настави Света око нас најчешће користимо: <ul style="list-style-type: none"> • Уџбеник • Радну свеску • Свеску за рад • ИКТ • Дигиталне уређаје и пројекторе • Наставна средства прилагођена садржајима који се обрађују (нпр. Часовник за оријентацију у

времену)
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА Програм наставе и учења Света око нас налази се у оквиру од 2 часа недељно, односно 72 часа годишње и ослања се на завичајни принцип. Завичајни принцип(принцип животне близине) одређује просторну и временску блискост природних и друштвених појава и процеса и као такав представља једну од суштинских одлика овог процеса. Уважавање окружења у којем ученици живе директно је у вези са уважавањем искустава и знања ученика. Циљ наставе Света око нас усмерен је на развој интелектуалних, психофизичких, когнитивно-конативних и социјално-афективних сфера личности ученика. Ученике треба оспособљавати да самостално истражују и анализирају природне и друштвене појаве и процесе. Такође, приступ настави и учењу треба да буде повезан и са логиком и са методологијом научне дисциплине одакле произилази одређени садржај. Ради бољег квалитета учења неретко се, у настави Света око нас, ослањамо и на остале наставне предмете. Зато је веома важна и корелација и интегрисан приступ садржајима. Настава у природу, коришћење ИКТ-а као и многе друге иновативне идеје, чине наставу Света око нас занимљивијом и приближнијом за ученике.
КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА
Са свим предметима. Ликовна култура, српски језик, музичка култура, математика, грађанско васпитање
КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Ученик активно слуша и учествује, радећи самостално, у пару или у групи. Поштује саговорника и његово мишљење. Проналази и користи информације из различитих извора. Самостално процењује веродостојност информација. Радо учествује у самосталним и тимским пројектима, поштујући смернице и правила. Познаје појмове право и обавеза, и понаша се одговорно, у складу са њима. Познаје различите облике изражавања и комуникације и користи их у складу са одређеном ситуацијом.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ Свет око нас , уџбеник за други разред основне школе.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализован и исход	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	
1	Други и ја	Идентификује групе људи којима припада, познаје и уважава права и обавезе унутар групе.	9	3									12
2	Култура живљења	Препозна грб, заставу и химну Републике Србије и примерено се понаша према		5	6	5							16

		символима;											
3	Кретање и оријентација у простору и времену	Самостално мери време уз помоћ часовника и календара.				4	2	6	5				17
4	Разноврсност природе	Разликује појмове жива и нежива природа и развија правилан однос према истим.							5	6	8	1	20
5	Човек ствара	Разликује и именује материјале и познаје њихову употребу										7	7
			9	8	6	9	2	6	10	6	8	8	72
Фонд часова :72 ПРЕДМЕТ: Свет око нас РАЗРЕД: други													

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Други и ја	12	6	6
2.	Култура живљења	16	9	7
3.	Кретање и оријентација у простору и времену	17	11	6
4.	Разноврсност природе	20	12	8
5	Човек ствара	7	4	3
		72	42	30

Предмет: Природа и друштво

Разред: 3. и 4.

Предмет	Природа и друштво	
Разред	3. разред	
Трајање школског програма	72 часова (за период од 2023-2027.)	
ИСХОДИ: По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
– идентификује облике рељефа и површинских вода у свом крају; – одреди положај задатог објекта у односу на истакнуте облике рељефа и површинске воде у свом крају; – илуструје примерима како рељеф и површинске воде утичу на живот људи у крају; – повеже различита занимања и делатности са потребама људи у крају у коме живи	ПРИРОДА-ЧОВЕК ДРУШТВО 25 часова Мој завичај	Облици рељефа и појављивања воде у окружењу. Површинске воде мог краја. Мерење температуре воде, ваздуха и тела. Животне заједнице и међусобни утицаји у животној заједници. Копнене животне заједнице Култивисане животне заједнице. Карактеристични биљни и животињски свет копнених животних заједница. Значај и заштита рељефа. Водене животне заједнице. Карактеристични биљни и животињски свет водених животних заједница. Значај и заштита вода и водених животних заједница
разликује чврсто, течно и гасовито стање воде у природи и свакодневном животу; – повеже температурне промене са променама запремине и кретања ваздуха; – очита вредности температуре воде, ваздуха и тела помоћу термометра;	Нежива природа	Разлике и сличности воде и других течности. Понашање тела у води и различитим течностима. Промене при загревању и хлађењу течности. Основне карактеристике течности. Ваздух притиска и покреће. Променљивост облика и запремине . Промене које настају при загревању и хлађењу ваздуха. Чврсто, течно, гасовито – разлике и сличности. Промене материјала и објеката: повратне и неповратне

<p>прикаже везе међу живим бићима у различитим животним заједницама помоћу ланаца исхране; – илуструје примерима одговоран и неодговоран однос човека према животној средини; – примени поступке (мере) заштите од заразних болести;</p>	<p>Веза неживе и живе природе</p>	<p>Својства земљишта и њихов значај за живи свет. Својства воде и ваздуха која су значајна за живи свет и људску делатност. Кружење воде у природи. _ Временске прилике и њихов значај за живот у окружењу. Различити звуци у природи као последица кретања. Повезаност животних заједница и улога човека у очувању природне равнотеже.</p>
<p>– повеже јачину деловања на тело са његовим пређеним растојањем; – доводи у везу брзину падања тела са његовим обликом; – се оријентише у простору помоћу компаса и оријентира из природе/окружења; – идентификује географске објекте у свом крају користећи географску карту Републике Србије; – опише пут којим се може стићи од једне до друге тачке помоћу плана насеља; – разликује природне и вештачке изворе светлости; – повеже промену величине и положаја сенке са променом положаја извора светлости; – повеже промену јачине звука са променом удаљености од његовог извора;</p>	<p>КРЕТАЊЕ У ПРОСТОРУ И ВРЕМЕНУ 10 часова</p>	<p>Различити облици кретања и њихове основне карактеристике. Кретање производи звук. Када и како тела падају, клизају се и котрљају наниже. Оријентација према Сунцу и одређивање главних страна света. Оријентација помоћу плана насеља. Оријентација на географској карти Републике Србије. Временске одреднице</p>
<p>– користи временске одреднице (година, деценија, век) у свакодневним ситуацијама и приликом описивања догађаја из прошлости; – прикупи и представи податке о прошлости породице и краја; – представи резултате истраживања (писано, усмено, помоћу ленте времена, Power Point презентацијом и/или цртежом и др); повеже резултате рада са уложеним трудом.</p>	<p>НАШЕ НАСЛЕЂЕ 7 часова</p>	<p>Како откривамо прошлост. Трагови прошлости: писани, материјални, усмени и обичајни. Чувамо и негујемо остатке прошлости. Некад и сад Одређивање ближе и даље прошлости. Мој завичај и његова прошлост – културна и историјска. Ликови из наших народних песама, приповедака и бајки – повезаност догађаја из прошлости са местом и временом догађања. Знаменити</p>

		људи нашег краја.
<p>– разликује повратне и неповратне промене материјала; – уочи сличности и разлике међу течностима – тече, променљивост облика; провидност, боја, густина;</p> <p>– одабере материјале који по топлотној проводљивости највише одговарају употреби у свакодневном животу; – објасни како рециклажа помаже очувању природе; – изведе једноставне огледе/експерименте и повеже резултат са објашњењем/закључком; – сарађује са другима у групи на заједничким активностима;</p>	<p>МАТЕРИЈАЛИ И ЊИХОВА УПОТРЕБА</p> <p>20 часова</p>	<p>Специфичне промене материјала под топлотним и механичким утицајима. Електрична проводљивост воде, водених раствора и ваздуха. Ваздух- топлотни изолатор. Магнетна својства материјала. Својства материјала одређују њихову употребу.</p>
<p>– примени правила друштвено прихватљивог понашања поштујући права, обавезе и различитости међу људима; – повеже различита занимања и делатности са потребама људи у крају у коме живи; – повеже врсте и значај саобраћаја у свом крају са потребама људи;</p>	<p>ЉУДСКА ДЕЛАТНОСТ</p> <p>9 часова</p>	<p>Становништво нашег краја Дечија права, правила група. Производне и непроизводне делатности људи и њихова међузависност. Село и град, њихова повезаност, зависност и међуусловљеност. Саобраћајнице у окружењу. Међусобни утицаји човека и окружења, утицај на здравље и живот</p>

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Општи циљ интегрисаног наставног предмета Природа и друштво јесте упознавање себе, свог природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговоран живот у њему.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Употреба савремених наставних средстава које школа поседује, један угледни/огледни час, семинари, вебинари, предавања која организују стручњаци за дату област.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ
Праћење и вредновање ће се обављати континуирано, усменим и писменим проверама као и активностима ученика у складу са Правилником о оцењивању ученика. Ученици ће се оцењивати сумативно и формативно. Процес процењивања почиње иницијалном провером знања, а завршава се завршном годишњом провером. Ученик треба да има минимум једну оцену за сваку тематску област.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
У оквиру сваке теме ученици треба да имају по један домаћи задатак (извођење огледа, прикупљање података...), излагање реферата на одређену тему и прикупљање материјала за израду одељењског

	ТВО	површинских вода у свом крају ; – одреди положај задатог објекта у односу на истакнуте облике рељефа и површинске воде у свом крају; – илуструје примерима како рељеф и површинске воде утичу на живот људи у крају; – повеже различита занимања и делатности са потребама људи у крају у коме живи – разликује чврсто, течност и гасовито стање воде у природи и свакодневном животу;								6	6	4	25
2	КРЕТАЊЕ У ПРОСТОРУ И ВРЕМЕНУ	повеже јачину деловања на тело са његовим пређеним растојањем; – доводи у везу брзину падања тела са његовим обликом; – се оријентише у простору помоћу компаса и оријентира из природе/окружења ; – идентификује географске објекте у свом крају користећи географску карту Републике Србије;	9	1									10
3	НАШЕ НАСЛЕЂЕ	– користи временске одреднице (година, деценија, век) у свакодневним ситуацијама и приликом описивања догађаја из прошлости ; – прикупи и представи податке о прошлости породице и			7								7

		краја;											
4	МАТЕРИЈАЛИ И ЊИХОВА УПОТРЕБА	– разликује повратне и неповратне промене материјала; – уочи сличности и разлике међу течностима – тече, променљивост облика; провидност, боја, густина; – одабере материјале који по тоplotној проводљивости највише одговарају употреби у свакодневном животу;			2	9	6	3					20
5	ЉУДСКА ДЕЛАТНОСТ	– примени правила друштвено прихватљивог понашања поштујући права, обавезе и различитости међу људима; – повеже различита занимања и делатности са потребама људи у крају у коме живи; – повеже врсте и значај саобраћаја у свом крају са потребама људи;							8	2			10
													72
Фонд часова :72 ПРЕДМЕТ: Природа и друштво. РАЗРЕД: трећи													

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Природа-човек-друштво	25	18	7

2.	Кретање у простору и времену	10	5	5
3.	Наше наслеђе	7	4	3
4.	Материјали и њихова употреба	20	12	8
5	Људска делатност	10	5	5
		72	44	28

Предмет	Природа и друштво	
Разред	4. разред	
Трајање школског програма	72 часова (за период од 2023-2027.)	
ИСХОДИ: По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
<p>– одреди положај и границу Србије, положај главног града и већих насеља на географској карти Србије; – одреди положај и именује природне и друштвене објекте на географској карти Србије; – повеже различите природногеографске карактеристике Србије са размештајем становништва, изгледом насеља и делатностима људи; – уважава националну и културну разноликост као основу за суживот свих грађана Републике Србије; – представи знамените личности, културна добра и природне лепоте по којима је Србија препознатљива у свету; – у дискусији даје предност коришћењу локалних производа, производа направљених од рециклираних материјала, као и коришћењу обновљивих природних ресурса;</p>	<p>МОЈА ОТАЏБИНА РЕПУБЛИКА СРБИЈА</p> <p>Природне и друштвене одлике Србије</p>	<p>Положај, територија, граница и симболи Србије (грб, застава и химна) и национална валута. Природне карактеристике Србије – рељеф, воде, шуме. Типичне, ретке и угрожене врсте биљака и животиња – значај и заштита. Национални паркови Србије. Друштвене карактеристике Србије (становништво, насеља и делатности). Грађани Србије (права и обавезе, демократски односи и интеркултуралност). Привредне карактеристике Србије (природни ресурси и делатности у различитим крајевима). Одржива употреба природних ресурса (извори енергије, чиста вода, чист ваздух, плодно земљиште, руде, разноврсност биљног и Животињског света).</p>

<p>– повеже промене у изгледу свог тела и понашања са одрастањем; – планира своје дневне активности и време проведено уз ИКТ уређаје; – затражи помоћ уколико се суочи са непримереним садржајима у дигиталном окружењу;</p>	<p>Човек – природно и друштвено биће</p>	<p>Човек – природно, друштвено и свесно биће. Физичке промене пубертету. Дигитална безбедност и последице прекомерног коришћења информационо-комуникационих технологија; непримерени садржаји.</p>
<p>– идентификује и самостално раздваја смеше просејавањем, одливањем, цеђењем и испаривањем; – испита електричну проводљивост материјала помоћу једноставног струјног кола; – наведе примере штедљивог коришћења електричне енергије; – наведе примере употребе магнета у свакодневном животу; – наведе примере превенције и заштите од пожара; – прикаже хронолошки на ленти времена значајне историјске догађаје и личности;</p>	<p>Материјали</p>	<p>Смеше (течности, храна, земљиште, ваздух). Раздвајање састојака смеше (просејавање, одливање, цеђење, испаривање). Наелектрисавање предмета од различитих материјала. Електрична проводљивост – проводници и изолатори. Рационална потрошња електричне енергије и правилно руковање електричним апаратима у домаћинству. Магнетна својства материјала (природни магнети, могућност намагнетисавања тела и својства које тада испољавају). Запаљиви материјали (ознаке за запаљиве материјале). Ваздух – кисеоник као чинилац сагоревања. Опасност и заштита од пожара.</p>
<p>- опише начин живота људи кроз време користећи различите изворе информација; – представи ток и резултате истраживања (писано, усмено, помоћу ленте времена, презентацијом и/или цртежом и др.); – пронађе и одабере потребне информације из различитих извора (писаних, сликовних, дигиталних); – повеже резултате рада са уложеним трудом; – сарађује са другима у групи на заједничким активностима; – учествује у друштвенкорисним акцијама уз подршку одраслих.</p>	<p>Прошлост Србије</p>	<p>Живот у далекој прошлости (долазак Словена на Балканско полуострво, области које су Срби населили; начин живота). Српска држава за време владарске породице Немањића – успон и слабљење (владари – Стефан Немања, цар Душан, цар Урош; култура, начин живота). Живот под турском влашћу (начин живота, облици пружања отпора). Настанак и развој модерне српске државе (Први и Други српски устанак – узрок и ток; вође устанка;</p>

		култура, начин живота). Србија у савремено доба (Први светски рат, настанак југословенске државе, Други светски рат, промена облика владавине, распад југословенске државе и осамостаљење Србије; култура, начин живота).
--	--	---

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења природе и друштва јесте упознавање себе, свог природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговоран живот у њему.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Употреба савремених наставних средстава које школа поседује, један угледни/огледни час, семинари, вебинари.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ
Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су: свакодневна посматрања, усмена одговарања, активност на часу, самосталан рад, рад у групи, рад у тиму, рад на пројектним задацима, тестови који помажу да се сагледа постигнуће ученика и оставареност исхода. Критеријум оцењивања писаних радова (контролних, писмених задатака, тестова), усмених одговора, активности и ангажовања ученика биће усклађен међу наставницима
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Прилагођавање домаћих задатака индивидуалним способностима, израда паное темељи се на графичком приказу садржаја наставних јединица.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Часови у школском дворишту (описивање).
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Разноврсна средства која су прилагођена потребама наставе: -уџбеник и радна свеска; -књиге и часописи; -табла; -рачунар/ лаптоп; -пројектор; -штампач; -визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, панои, слике, фотографије, апликације, филмови, тв емисије, ППТ презентације...); -аудио средства (аудио текстови, композиције, звукови...); -прибор за цртање и бојење; -дигитални алати; -интернет стране;
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Програм предмета Природа и друштво задржао је постојећи оквир, план наставе и учења од два часа недељно, односно 72 часа годишње и досадашњи завичајни принцип. І. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА Планирање обухвата креирање годишњег и оперативних планова, као и развијање припрема за час/дан/седмицу. Годишњи план креира се у форми гантограма и садржи број часова по темама распоређених по месецима, а у складу са школским календаром, годишњим фондом часова, планираним фондом часова по темама. Полазећи од датих предметних исхода и препоручених садржаја од наставника се очекује да дати програм контекстуализује према потребама конкретног одељења имајући у виду карактеристике ученика, уџбенике и друге наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, као и друге ресурсе школе и локалне средине.
КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА
Са свим предметима. Ликовна кутура, српски језик, математика, грађанско васпитање, музичка култура, физичко и здравствено васпитање.

Представљање географске карте и симбола Републике Србије кроз цртеж. Упознавање ученика са природним материјалима и начином њихове прераде за свакодневну употребу у настави. Упознавање ученика са текстом химне Републике Србије и извођење исте. Упознавање ученика са правима и обавезама становника Републике Србије кроз текстове и наставне садржаје, давање примера из животног окружења, проучавање енциклопедија и додатне литературе, коришћење мерних јединица у извођењу огледа, упознавање са знаменитим личностима кроз епске и лирске песме, упознавање са историјским догађајима кроз обраду текстова.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Развијање основних појмова о непосредном окружењу природном и друштвеном и повезивање тих појмова, развијање способности запажања основних својстава објеката, појава, процеса у окружењу и уочавање њихове повезаности, развијање основних елемената логичког мишљења, развијање радозналости, интересовања, и способности за активно упознавање окружења, оспособљавање за самостално учење и проналажење информација, интегрисање искуствених и научних сазнања у контуре система појмова из области природе и друштва, стицање елементарне научне писмености и стварање основа за даље учење, развијање еколошке свести. Формирање елементарних научних појмова из природних и друштвених наука. Овладавање почетним техникама сазнајног процеса, подстицање дечјих интересовања у вези са појавама, процесима и ситуацијама у окружењу у складу са њиховим когнитивно-развојним способностима. Подстицање и развијање истраживачкох активности деце, уочавања једноставних узрочно-последичних веза, појава и процеса. Решавање једноставних проблем- ситуација кроз огледе, самостално и у тиму. Развијање одговорног односа према себи и окружењу и уважавање других.

УЦБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Природа и друштво, уџбеник за четврти разред основне школе, Фреска

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фонд часова
	Теме	Операционализовани исход	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	
1	Моја отаџбина Република Србија Природне и друштвене одлике Србије	одреди положај и границу Србије, положај главног града и већих насеља на географској карти Србије; одреди положај и именује природне и друштвене објекте на географској карти Србије повеже различите природногеографске карактеристике Србије са размештајем становништва, изгледом насеља и	8	8	9	4							29

		делатностима људи уважава националну и културну разноликост као основу за суживот свих грађана Републике Србије;											
2	Човек – природно и душтвено биће	-повеже промене у изгледу свог тела и понашања са одрастањем; планира своје дневне активности и време проведено уз ИКТ уређаје;			5	1							6
3	Материјали	идентификује и самостално раздваја смеше просејавањем, одливањем, цеђењем и испаривањем;				2	6	9	6	1			24
4	Прошлост Србије	прикаже хронолошки на ленти времена значајне историјске догађаје и личности; опише начин живота људи кроз време користећи различите изворе информација;								7	6		13
													72
Фонд часова :72 ПРЕДМЕТ: Природа и друштво. РАЗРЕД: четврти													

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Моја отаџбина Република	29	18	11

	Србија Природне и друштвене одлике Србије			
2.	Човек –природно и друштвено биће	6	3	3
3.	Материјали	24	15	9
4.	Прошлост Србије	13	8	5
		72	44	28

Предмет: Дигитални свет

Разред: I-IV

Предмет	ДИГИТАЛНИ СВЕТ	
Разред	1. разред	
Трајање школског програма	36 часова (за период од 2023-2027.)	
ИСХОДИ: По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
– препозна дигиталне уређаје из окружења и именује неке од њих; – наведе неке од животних ситуација у којима дигитални уређаји олакшавају обављање послова; – упореди начине рада и живота људи пре и после појаве дигиталних уређаја; – упореди начине креативног изражавања са дигиталним уређајима и без њих; – користи дигиталне уџбенике за учење (самостално и/или уз помоћ наставника); – упореди дигитални и папирни уџбеник;	ДИГИТАЛНО ДРУШТВО 18 часова	Различит изглед дигиталних уређаја. Дигитални уређаји у различитим занимањима. Учење уз помоћ дигиталних уџбеника. Креативно изражавање са дигиталним уређајима и без њих. Комуникација посредством дигиталних уређаја. Дигитални уређај и паметни дигитални уређај. Коришћење дигиталних уређаја за повећање прилика за учење и стицање искуства ученика у области науке, културе и уметности.
упореди традиционалне видове комуникације са комуникацијом посредством дигиталних уређаја; – наведе неке од карактеристика „паметног“ дигиталног уређаја; – наведе на који начин дигитални уређаји могу да допринесу	БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА 8 часова	Дигитални уређај и наше здравље (вид, положај тела, време пред екраном, дигитални уређај као отпад). Подаци о личности и њихова заштита при комуникацији помоћу дигиталних уређаја. Помоћ у

<p>уознавању културне баштине; – наведе основна правила за коришћење дигиталних уређаја како не би угрозио здравље; – наведе неке од здравствених ризика везаних за прекомерно или неправилно коришћење дигиталних уређаја; – доведе у везу начин одлагања електронског отпада са загађењем животне средине; – наброји основне податке о личности; – објасни зашто саопштавање података о личности представља ризично понашање при комуникацији помоћу дигиталних уређаја; – именује особе или институције којима се треба обратити за помоћ у случају контакта са непримереним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин; – наведе основне препоруке за руковање дигиталним уређајем на одговоран начин (примена мера физичке заштите) и објасни зашто је важно примењивати их...</p>		<p>случају контакта са непримереним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин. Одговорно руковање дигиталним уређајем (мере физичке заштите, коришћење лозинке).</p>
<p>анализира једноставан познати поступак/активност и предлаже кораке за његово спровођење; – протумачи симболе познатог/договореног значења и спроведе поступак описан њима; – уочи и исправи грешку у симболима израженом упутству (алгоритму), провери ваљаност свог решења и по потреби га поправи (самостално или сараднички); – доведе у везу алгоритам и понашање дигиталног уређаја.</p>	<p>АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА</p> <p>10 часова</p>	<p>Разлагање проблема на мање целине. Осмишљавање корака који воде до решења једноставног проблема. Тумачење постојећих и креирање алгоритама изражених симболима. Уочавање и исправљање грешака у алгоритму. Тумачење понашања дигиталног уређаја у односу на приказани алгоритам.</p>

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе и учења предмета Дигитални свет је развијање дигиталне компетенције ученика ради њиховог оспособљавања за безбедну и правилну употребу дигиталних уређаја за учење, комуникацију, сарадњу и развој алгоритамског начина размишљања.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава - један угледни / огледни час - семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ
У настави оријентисаној на процес учења и достизање исхода учења вреднују се процес и продукти учења. Устаљене методе процене постигнућа ученика, које наставници примењују у другим обавезним предметима и изборним програмима, могуће је примењивати и у настави овог предмета. Ипак, изазови попут чињенице да процена постигнућа заснована само на резултатима практичних задатака које ученици раде није довољан показатељ онога што они знају и умеју, или да је, при сарадничком раду, врло тешко идентификовати допринос сваког појединца, доводи до потребе за издвајањем неколико техника које се посебно препоручују за примену у оквиру предмета Дигитални свет (превасходно зато што у највећој мери корелирају са његовом природом): – самопроцена: програм наставе и учења очекује да ученици објасне нпр. начин функционисања једноставних алгоритама (укључујући и оне које су сами креирали), тестирају их, а затим откривају и исправљају грешке у њима. Неговање праксе исказивања рефлексивних коментара током представљања онога што су урадили прилика је за развој самоувида и саморегулације у учењу и основа за процену властитог постигнућа ученика; – вршњачка процена: ова врста процене постигнућа ученика природно се надовезује на процес самопроцене – ученици раде у пару или групи на истом задатку и имају могућност да, делећи одговорност, стварају и исправљају решења, те пружају конструктивне повратне информације. (Ова метода широко је распрострањена у ИТ индустрији од стране професионалних програмера (програмирање у пару) и лако ју је превести у учионицу.); – отворена питања: знање ученика о концептима који су обухваћени програмом неће увек бити лако уочљиво. Постављање отворених питања један је од начина на који наставник може да процени постигнућа својих ученика, али и да допринесе продубљивању њиховог разумевања конкретнoг концепта. Питања која почињу са „Зашто” или „Како” посебно су корисна: Зашто није добро да чашу са слатким пићем држиш поред дигиталног уређаја? Како ради твој алгоритам? Зашто је потребно да водиш рачуна о дужини времена које проводиш у раду са дигиталним уређајем? итд.; – Већ знам – Желим да научим – Научио/ла сам: коришћење рубрика за идентификацију онога што већ знају, шта желе да науче и, накнадно, онога што су научили, корисна је техника коју ученици могу да користе за подршку самосталном учењу, а наставник за процену њихових постигнућа. Примењујући предложене методе процене постигнућа ученика наставник креира и конзистентно гради персонализовано и подстицајно образовно окружење. Он прати постигнућа ученика из улоге активног посматрача и ментора. Избегнута је формална ситуација процењивања (наставник не прозива и не пропитује ученике), чиме је ниво стреса ученика битно смањен (потенцијално и елиминисан). Јачање самопоуздања ученика и саморегулације у учењу посебна је добробит која произилази из наведеног.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Ученички тематски панои, истраживачки задаци прилагођени узрасту и могућностима ученика.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Ученички излети, посете музејима по могућности.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Дидактички материјали, онлајн квизови, панои, шеме, слике, фотографије, презентације, интернет стране, књиге и часописи, компјутер, пројектор
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Предмет Дигитални свет намењен је развијању дигиталне компетенције код ученика првог разреда

основне школе. Програм наставе и учења за први разред оријентисан је на процес учења и остваривање исхода. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет Дигитални свет. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика, који су груписани у три наставне теме: Дигитално друштво, Безбедно коришћење дигиталних уређаја и Алгоритамски начин размишљања. Наведене исходе могуће је остварити са различитим нивоима расположивости дигиталних намењених за коришћење од стране ученика, укључујући и могућност да само наставник располаже дигиталним уређајем. Уколико наставник има на располагању одговарајуће дигиталне уређаје (рачунаре, таблете, мобилне телефоне, роботе и друге физичке дигиталне уређаје...), ученици треба да их користе на начин који директно доприноси остваривања дефинисаних исхода учења. Вероватно је да ученици имају искуства са коришћењем дигиталних уређаја. Од изузетног је значаја да та искуства наставник увиди и уважи. Ученици могу бити вешти корисници технологије, али то не значи да су и компетентни у овој области. У том смислу, наставник има слободу да наставу организује у складу са техничким могућностима, предзнањима и потребама својих ученика. Током реализације наставе, рад наставника мора бити континуирано усмерен ка смањивању дигиталног јаза. Важно је да наставници помогну ученицима да увиде да технологија није свима једнако доступна, те да немогућност приступа технологији може да угрози одређене групе или појединце у друштву. Отуда је неопходно да наставник, пре него што планира конкретне активности учења, уочи постојање ученика који би, због ограниченог приступа технологији, могли да буду искључени или у неповољном положају. На пример, ако наставник предвиђа коришћење апликације на таблету или мобилном телефону, он мора да буде сигуран да те активности нису неповољне за ученике који немају приступ таквој технологији код куће. Обавезивање ученика да користе наставне материјала за које им је потребан приступ интернету од куће неправедно је према онима који га немају. За такве ученике наставник мора да обезбеди алтернативу – могућност приступа школским дигиталним уређајима, пре или после наставе. Значајно је и да наставник упозна ученике са стереотипом да је бављењем информатиком и програмирањем поље рада резервисано за мушку популацију и да га демантује кроз навођење адекватних примера

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Са свим предметима. Ликовна кутура, српски језик, свет око нас, грађанско васпитање, физичко и здравствено васпитање.
 – сарађује са вршњацима у заједничким активностима; – чува своју, школску и имовину других; – групише предмете и бића са заједничким својством; – учтиво учествује у вођеном и слободном разговору; – пажљиво и културно слуша саговорнике; пише читко и уредно; – разликује правилно од неправилног држања тела и правилно држи тело;

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Дигитална компетенција, компетенција за учење, комуникација, рад са подацима и информацијама, решавање проблема, сарадња, одговоран однос према околини, одговоран однос према здрављу. Код ученика треба развијати свест о томе да примена стечених знања и вештина у реалном окружењу подразумева стално стручно усавршавање и целоживотно учење. Кључни појмови за 2. разред: онлајн учење, дигитална слика, покретна слика, умрежавање дигиталних уређаја, комуникација, лични подаци, одлагање електронског отпада, алгоритам, програмирање у визуелном програмском језику.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Дигитални свет 1

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

	Месец	Фонд часова

	Теме	Операционализовани исход	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI		
1	ДИГИТАЛНО ДРУШТВО	препозна дигиталне уређаје из окружења и именује неке од њих; – наведе неке од животних ситуација у којима дигитални уређаји олакшавају обављање послова; – упореди начине рада и живота људи пре и после појаве дигиталних уређаја; – упореди начине креативног изражавања са дигиталним уређајима и без њих; – користи дигиталне уџбенике за учење (самостално и/или уз помоћ наставника); – упореди дигитални и папирни уџбеник;	4	4	5	4	1							18
2	БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА	упореди традиционалне видове комуникације са комуникацијом посредством дигиталних уређаја; – наведе неке од карактеристика „паметног“ дигиталног уређаја; – наведе на који начин дигитални уређаји могу да допринесу упознавању културне баштине; уређаја; – именује особе или институције којима се треба обратити за помоћ у случају контакта са непримереним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин;				2	2	4						8
3	АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА	– анализира једноставан познати поступак/активност и предлаже кораке за његово спровођење; – протумачи								4	4	2		10

		симболе познатог/договореног значења и спроведе поступак описан њима; – уочи и исправи грешку у симболима израженом упутству (алгоритму), провери ваљаност свог решења и по потреби га поправи (самостално или сараднички); – доведе у везу алгоритам и понашање дигиталног уређаја.											
	Фонд часова 36												36
	ПРЕДМЕТ: дигитални свет РАЗРЕД: први												

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	ДИГИТАЛНО ДРУШТВО	11	7	18
2.	БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА	7	1	8
3.	АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА	6	4	10
		24	12	36

Предмет	ДИГИТАЛНИ СВЕТ	
Разред	2. разред	
Трајање школског програма	36 часова (за период од 2023-2027.)	
ИСХОДИ: По завршетку садржаја,	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ

<p>ученик ће бити у стању да...</p>		
<p>упореди начин на који учи у школи са онлајн учењем путем школске платформе; – користи школску платформу за онлајн учење (уз помоћ наставника и/или родитеља/законског заступника); – самостално користи дигиталне уџбенике за учење; – креира, чува и поново уређује дигиталну слику (самостално и/или уз помоћ наставника) користећи одговарајућу апликацију; – својим речима објасни појам покретне слике; – креира елементе покретне слике; – креира једноставан графички дигитални материјал намењен познатој публици; – својим речима објасни због чега дигиталне уређаје повезујемо на мреже, укључујући интернет; – наведе могућности за размену материјала, комуникацију и заједнички рад (учење) које су настале захваљујући умрежавању дигиталних уређаја; – објасни добитке и ризике који произилазе из комуникације путем дигиталних уређаја; – разликује неприхватљиво од прихватљивог понашања при комуникацији на интернету; – реагује на одговарајући начин ако дође у додир са непримерним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин; – наведе неке од начина на које корисници дигиталних уређаја остављају личне податке у дигиталном окружењу; – организује сопствено учење у онлајн окружењу на начин који не угрожава здравље и личну безбедност, као и сигурност</p>	<p>ДИГИТАЛНО ДРУШТВО</p> <p>БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА</p>	<p>Учење путем школске платформе за онлајн учење. Учење уз помоћ дигиталних уџбеника. Креативно графичко изражавање коришћењем дигиталног уређаја. Умрежавање дигиталних уређаја и прилике за размену материјала, комуникацију и заједнички рад који из умрежавања произилазе. Добици и ризици који произилазе из комуникације путем дигиталних уређаја. Понашање на интернету – интернет бонтон. Остављање личних података при коришћењу дигиталних уређаја. Примерена реакција у случају контакта са непримерним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин. Организација времена и услова за рад при онлајн учењу. Коришћење дигиталних уређаја и заштита животне средине.</p>

дигиталног уређаја;		
<p>– предложи начине одлагања електронског отпада који не угрожавају животну средину; – својим речима објасни појам алгоритам; – анализира једноставан познати поступак који садржи понављања одређених радњи и представи га алгоритамски; – креира одговарајући рачунарски програм у визуелном програмском језику; – анализира једноставан програм креиран у визуелном програмском језику и објасни шта и на који начин тај програм ради; – уочи и исправи грешку у једноставном програму, провери ваљаност новог решења и по потреби га додатно поправи (самостално или сараднички); – креира програм у визуелном програмском језику којим управља понашањем расположивог физичког дигиталног уређаја.</p>	<p>АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА</p>	<p>Разлагање проблема на мање целине. Осмишљавање алгоритама линијске и цикличне структуре који води до решења једноставног проблема. Креирање рачунарског програма у визуелном програмском језику. Анализа постојећег програма креираног у визуелном програмском језику и тумачење функције блокова од којих је сачињен. Управљање понашањем физичког дигиталног уређаја креирањем програма у визуелном програмском језику. Уочавање и исправљање грешака у програму.</p>

Кључни појмови садржаја: онлајн учење, дигитална слика, покретна слика, умрежавање дигиталних уређаја, комуникација, лични подаци, одлагање електронског отпада, алгоритам, програмирање у визуелном програмском језику .

<p>ЦИЉ ПРЕДМЕТА</p>
<p>Циљ наставе и учења предмета Дигитални свет је развијање дигиталне компетенције ученика ради њиховог оспособљавања за безбедну и правилну употребу дигиталних уређаја за учење, комуникацију, сарадњу и развој алгоритамског начина размишљања.</p>
<p>ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)</p>

-употреба савремених наставних средстава - један угледни / огледни час - семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ
Примењујући предложене методе процењивања постигнућа ученика наставник креира и конзистентно гради персонализовано и подстицајно образовно окружење. Он прати постигнућа из улоге активног посматрача и ментора. Избегнута је формална ситуација процењивања (наставник не прозива и не пропитује ученика), чиме је ниво стреса битно умањен (потенцијално и елиминиран). Јачање самопоуздања код ученика и саморегулације у учењу посебна је добробит која произилази из наведеног.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Израда дигиталне слике, креирање анимације...
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Упутити ученике да код својих кућа заједно са родитељима приступе школској платформи за учење и проуче материјале.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
-сви расположиви дигитални уређаји(сат, телефон, таблет, лап топ, десктоп рачунар...)
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Предмет Дигитални свет намењен је развијању дигиталне компетенције ученика другог разреда основне школе. Програм наставе и учења за други разред је оријентисан на процес учења и остваривање исхода. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет Дигитални свет. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика, који су груписани у три наставне теме: Дигитално друштво, Безбедно коришћење дигиталних уређаја и Алгоритамски начин размишљања.
КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА
Са свим предметима. Ликовна култура, српски језик, свет око нас, грађанско васпитање, физичко и здравствено васпитање. – сарађује са вршњацима у заједничким активностима; – чува своју, школску и имовину других; – групише предмете и бића са заједничким својством; – учтиво учествује у вођеном и слободном разговору; – пажљиво и културно слуша саговорнике; пише читко и уредно; – разликује правилно од неправилног држања тела и правилно држи тело;
КОМПЕТЕНЦИЈЕ
У оквиру израде заједничких прјеката, истраживачких и проблемских задатака ученици могу развијати следеће компетенције: Сарадња: Активно и конструктивно учење у групи или пару, поштовање правила заједничког вежбања и играња. Такође може да се научи и прихватању различитих мишљења и ставова и допусти другима да равноправно учествују као чланови тима, групе. Критички може да процењује свој рад и рад чланова групе, али и да доприноси унапређењу и резултатима рада. Предузимљивост и оријентација предузетништву: Спреман је да учествује у самосталним и тимским пројектима, да прихвати нове вештине које ће да примени у практичном раду да уме да планира и долази до нових сазнања. Одговорно учешће у демократском друштву: Примењује процедуре друштва у одлучивању и избору и уважава мишљење мањине. Компетенција на учење: Има позитиван и одговоран однос према учењу мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење као и да проналази нова интересовања и изворе информација.
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Дигитални свет 2

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

			Месец										Фон д часо ва
	Теме	Операционализовани исход	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	
1	ДИГИТАЛНО ДРУШТВО	У стању је да упореди начин на који учи у школи са онлајн учењем путем школске платформе.	4	4	5	4	1	2					20
2	БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА	Самостално користи дигиталне уџбенике за учење, у стању је да креира дигиталну слику					2	4	1				7
3	АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА	Креира одговарајући рачунарски програм у визуелном програмском језику.								3	4	2	9
Фонд часова 36													36
ПРЕДМЕТ: дигитални свет													
РАЗРЕД: други													

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	ДИГИТАЛНО ДРУШТВО	20	13	7

2.	БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА	7	5	2
3.	АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА	9	5	4
		36	23	13

ДИГИТАЛНИ СВЕТ 3 И 4*****

Час одељењског старешине

Предмет	ЧАС ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ	
Разред	ПРВИ ЦИКЛУС	
Трајање школског програма	36 часова (за период од 2023-2027.)	
ИСХОДИ: По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да...	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
-Ученик је упознат са школским календаром и распоредом часова, општом организацијом и структуром школе (просторни услови, постојеће службе, секције, уџбеници, прибор, повластице, члановима Тима за превенцију насиља, злостављања и занемаривања ученика) -Ученици су изабрали председника и друге органе одељењске заједнице	Организација рада у школи и организација одељењског колектива 3 часа	Представљање одговарајућег календара за текућу школску годину, представљање и подела распореда часова ученицима, упознавање са распоредом кабинета; представљање директора и помоћника директора, ПП службе, чланова Тима за превенцију насиља, злостављања и занемаривања ученика, упознавање са начином рада библиотеке Организовање избора руководства одељењске заједнице
-Ученик је упознат са Правилником о понашању ученика у школи и Правилником о васпитнодисциплинској и материјалној одговорности ученика -Ученик зна одељењска правила понашања -Ученик је	Правила у установи 5 часова	Представљање Правилника о правилима понашања ученика у школи и Правилника о васпитно-дисциплинској и материјалној одговорности ученика Организовање доношења одељењских

<p>усвојио донета правила понашања и свхата важност њихових поштовања</p>		<p>правила понашања, њихово истицање на панџу</p>
<p>- развијена свест о припадности групи, поштовању правила групе - развијене социјалне вештине на тренутном узрасном нивоу - самосвесно одређује своје место у групи - правилно и ефикасно функционише у групи - успешно решава проблеме и несугласице - развија принцип праведности - разуме значај међусобног уважавања</p>	<p>Ја и други 10 часова</p>	<p>Садржај обухвата теме посвећене односима у групи, решавању проблема, међусобног уважавања.</p>
<p>- успоставља правила понашања (индивидуална и у групи) - успоставља правила понашања на јавним местима и манифестацијама - коректно се понаша у односу на другове у групи - развијена свест о одговорном понашању - развија толерантност</p>	<p>Бонтон 5 часова</p>	<p>Садржај обухвата теме везане за правила понашања у групи на јавним местима као и правила индивидуалног понашања према старијима, млађима, учитељу, родитељима....</p>
<p>успешно превазилази проблеме - подстиче на критичко мишљење - подстиче о размишљањима о себи и својој околини - развија еколошку свест и има позитиван став - има позитиван став о здрављу - развијање свести о благовременом решавању проблема - подстицање на доношење закључака и решења</p>	<p>Моја осећања и ја 7 часова</p>	<p>Садржај обухвата теме везане за дечија осећања, решавање проблема, недоумица, осећања према групи, породици, природи, решавања проблема у учењу, дружењу...</p>
<p>-развијање реалне слике о себи, својим особинама</p>	<p>ПРОФЕСИОНАЛНА ОРИЈЕНТАЦИЈА 6 часова</p>	<p>Упознавање индивидуалних карактеристика, посебности, интересовања и склоности ученика. Представљам Вам мог тату, маму... Занимања мојих родитеља; Изградња и неговање позитивних ставова према раду. Имитација основних радњи у појединим занимањима и употреба</p>

		<p>средстава рада везаних за њих. Креативна обрада тема: Моје жеље и снови Волео бих да постанем „У здравом телу, здрав дух“ – формирање навика за бављењем физичким активностима Израда, сакупљање и изложба литерарних и ликовних радова везаних за професионалну оријентацију.</p>
--	--	---

<p>-Коришћење различитих социјалних вештина у непосредном друштвеном окружењу -Оспособљавање за самостално учење и проналажење информација -Развијање одговорног односа према себи и окружењу и уважавање других -Подстицање групног рада, разумевања и сарадње -Развијање свести о потреби чувања и заштите природе.</p>
<p>НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ) Организовање наставе у природи, посете музејима, ђачки излети.</p>
<p>НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО -панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, он – лајн квизови, паметна табла, дигитални алати.</p>
<p>УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА За остваривање програма планиран је 1 час недељно тј. 36 часова годишње. Начин реализације тема: разговори, дискусије, радионице, предавања, цртежи, прикупљање материјала на задату тему, израда паноа, игре улога, посете институцијама. Сарадници у реализацији тема: педагог, наставници веронауке, наставници физичког и здравственог васпитања, стручњаци ван школе: медицинске сестре, лекари, спортисти, полицајци, социјални радници, родитељи.</p>
<p>КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА</p>
<p>Корелација ће се вршити са свим предметима.</p>

Други циклус образовања

Предмет: Српски језик и књижевност

Разред: V-VIII

Предмет	Српски језик	
Разред	5. разред	
Трајање школског програма	180 часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
- разликује књижевни и некњижевни текст; - упоређује одлике фикционалне и нефикционалне књижевности; - чита са разумевањем и опише свој доживљај различитих врста књижевних дела; - чита са разумевањем одабране примере осталих типова текстова; - одреди род књижевног дела и књижевну врсту, - разликује карактеристике народне од карактеристика уметничке књижевности; -	КЊИЖЕВНОСТ 67 часова	Л Е К Т И Р А - ЛИРИКА 1. Народна песма: Вила зида град 2. Народне лирске песме о раду(избор); народне лирске породичне песме (избор) 3. Бранко Радичевић: Певам дању, певам ноћу 4. Милица Стојадиновић Српкиња: Певам песму 5. Душан Васиљев: Домовина/Алекса Шантић: Моја отаџбина 6. Војислав Илић: Зимско јутро 7. Милован Данојлић: Шљива/Десанка Максимовић: Сребрне плесачице 8. Пеђа Трајковић: Кад књиге буду у моди Књижевни термини и појмови

<p>разликује реалистичну прозу и прозу засновану на натприродној мотивацији;</p> <ul style="list-style-type: none"> - анализира елементе композиције лирске песме (строфа, стих); епског дела у стиху и у прози (делови фабуле - поглавље, епизода; стих); драмског дела (чин, сцена, појава); - разликује појам песника и појам лирског субјекта; појам приповедача у односу на писца; - разликује облике казивања; - увиђа звучне, визуелне, тактилне, олфакторне елементе песничке слике; - одреди стилске фигуре и разуме њихову улогу у књижевно-уметничком тексту; - процени основни тон певања, приповедања или драмске радње (шаљив, ведар, тужан и сл.); - развија имагинацијски богате асоцијације на основу тема и мотива књижевних дела; - одреди тему и главне и споредне мотиве; - анализира узрочно - последично низање мотива; - илуструје особине ликова примерима из текста; - вреднује поступке ликова и аргументовано износи ставове; - илуструје веровања, обичаје, начин живота и догађаје у прошлости; 		<p>Песник и лирски субјекат. Мотиви и песничке слике као елементи композиције лирске песме. Врста строфе према броју стихова у лирској песми: катрен; врста стиха по броју слогова (десетерац и осмерац). Одлике лирске поезије: сликовитост, ритмичност, емоционалност. Стилске фигуре: епитет, оноματοпеја. Врсте ауторске и народне лирске песме: описне (дескриптивне), родољубиве (патриотске); митолошке, песме о раду (посленичке) и породичне.</p> <p>ЕПИКА</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Народна песма: Свети Саво 2. Народна песма: Женидба Душанова (одломак) 3. Еро с онога свијета 4. Девојка цара надмудрила 5. Милован Глишић: Прва бразда 6. Стеван Сремац: Чича Јордан (одломак) 7. Бранко Ћопић: Поход на Мјесец 8. Иво Андрић: Мостови 9. Данило Киш: Дечак и пас 10. Горан Петровић: Месец над тепсијом (одломак) 11. Антон Павлович Чехов: Шала <p>Књижевни термини и појмови Писац и приповедач. Облици казивања: приповедање у првом и трећем лицу. Фабула: низање догађаја, епизоде, поглавља. Карактеризација ликова - начин говора, понашање, физички изглед, животни ставови, етичност поступака</p> <p>ДРАМА</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Бранислав Нушић: Кирија 2. Душан Радовић: Капетан Џон Пиплфокс 2. Љубиша Ђокић: Биберче <p>Књижевни термини и појмови Позоришна представа и драма. Чин, појава, лица у драми, драмска радња. Сцена, костим, глума, режија. Драмске врсте: једночинка, радиодрама.</p> <p>НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вук Ст. Караџић: Моба и прело
---	--	--

		<p>(одломак из дела Живот и обичаји народа српскога) 2. Доситеј Обрадовић: О љубави према науци 3. М. Петровић Алас: У царству гусара (одломци) 4. Милутин Миланковић: Успомене, доживљаји, сазнања (одломак) 5. Избор из енциклопедија и часописа за децу</p> <p>ДОМАЋА ЛЕКТИРА</p> <p>1. Епске народне песме (о Немањићима и Мрњавчевићима - преткосовски тематски круг) 2. Народне бајке, новеле, шаљиве народне приче (избор); кратке фолклорне форме (питалице, брзалице, пословице, загонетке) 3. Бранислав Нушић: Хајдуци 4. Данијел Дефо: Робинсон Крусо (одломак о изградњи склоништа) 5. Марк Твен: Доживљаји Хаклберија Фина/Краљевић и просјак /Доживљаји Тома Сојера 6. Избор ауторских бајки (Гроздана Олујић; Ивана Нешић: Зеленбабини дарови (одломци)) 7. Игор Коларов: Аги и Ема 8. Избор из савремене поезије за децу (Александар Вучо, Мирослав Антић, Драгомир Ђорђевић, Владимир Андрић, Дејан Алексић...)</p> <p>ДОПУНСКИ ИЗБОР</p> <p>1. Иван Цанкар: Десетица 2. Густав Шваб: Приче из старине 3. Џон Р. Р. Толкин: Хобит (одломци) 4. Вида Огњеновић: Путовање у путопис (одломак) 5. Владислава Војновић: Приче из главе (Видра)</p>
<p>-разликује променљиве речи од непроменљивих; - разликује категорије рода, броја, падежа речи које имају деклинацију;</p>	<p>ЈЕЗИК – граматика</p>	<p>Променљиве речи: именице значење и врсте (властите, заједничке, збирне, градивне, мисаоне, глаголске). Промена именица (деклинација):</p>

<p>- разликује основне функције и значења падежа; - употребљава падежне облике у складу са нормом; - употребљава глаголске облике у складу са нормом; - зна да одреди инфинитивну и презентску основу (разликује инфинитивну и презентску основу); - разликује основне реченичне чланове (у типичним случајевима);</p>	<p>74 часа</p>	<p>граматичка основа, наставак за облик, појам падежа. Основне функције и значење падежа (с предлозима и без предлога): номинатив (субјекат); генитив (припадање и део нечега); датив (намена и усмереност); акузатив (објекат); вокатив (дозивање, обраћање); инструментал (средство и друштво); локатив (место).</p> <p>Придеви – значење и врсте придева (описни, градивни, присвојни; месни и временски); род, број, падеж и компарација придева. Слагање придева са именицом у роду, броју и падежу.</p> <p>Заменице личне заменице; промена, наглашени и ненаглашени облици, употреба личне заменице сваког лица <i>себе,се</i>.</p> <p>Бројеви – врсте и употреба: главни (основни основни,збирни бројеви, бројне именице на -ица) и редни бројеви.</p> <p>Глаголи - глаголски вид (несвршени и свршени); глаголски род (прелазни, непрелазни и повратни глаголи); глаголски облици (грађење и основно значење): инфинитив (и инфинитивна основа), презент (презентска основа, наглашени и ненаглашени облици презента помоћних глагола), перфекат, футур I.</p> <p>Предикатска реченица - предикат (глаголски; именски); слагање предиката са субјектом у лицу, броју и роду; прави и неправи објекат; прилошке одредбе (за место, за време, за начин; за узрок и за меру и количину);атрибут и апозиција.</p>
<p>- доследно примењује правописну норму; - користи правопис (школско издање);</p>	<p>ПРАВОПИС</p>	<p>Велико слово у вишечланним географским називима; у називима институција, предузећа, установа, организација (типични примери); велико и мало слово у писању присвојних придева. Заменица Ви из</p>

		поштовања. Одрична речца не уз именице, придеве и глаголе; речца нај у суперлативу; вишечлани основни и редни бројеви. Интерпункцијски знаци: запета (у набрајању, уз вокатив и апозицију); наводници (наслови дела и називи школа); црта (уместо наводника у управном говору).
- правилно изговара речи водећи рачуна о месту акцента и интонацији реченице; - говори јасно поштујући књижевнojeзичку норму; - течно и разговетно чита наглас књижевне и неуметничке текстове;	ОРТОЕПИЈА	Место акцента у вишесложним речима (типични случајеви). Интонација и паузе везане за интерпункцијске знакове; интонација упитних реченица. Артикулација: гласно читање брзалица, најпре споро, а потом брже (индивидуално или у групи)
- користи различите облике казивања: дескрипцију (портрет и пејзаж), приповедање у 1. и 3. лицу, дијалог; - издваја делове текста (наслов, пасусе) и организује га у смисаоне целине (уводни, средишњи и завршни део текста); - саставља говорени или писани текст о доживљају књижевног дела и на теме из свакодневног живота и света маште; - проналази експлицитно и имплицитно садржане информације у једноставнијем књижевном и некњижевном тексту; - напамет говори одабране књижевне текстове или одломке.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА 39 часова	Препричавање, причање, описивање - уочавање разлике између говорног и писаног језика; писање писма (приватно, имејл) Богаћење речника: синоними и антоними; некњижевне речи и туђице - њихова замена језичким стандардом; уочавање и отклањање безначајних појединости и сувишних речи у тексту и говору. Техника израде писменог састава (тежиште теме, избор и распоред грађе, основни елементи композиције и груписање грађе према композиционим етапама); пасус као уже тематске целине и његове композицијско-стилске функције.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
развијање љубави према матерњем језику и потребе да се он негује и унапређује; - основно описмењавање најмлађих ученика на темељима ортоепских и ортографских стандарда српског књижевног језика; - поступно и систематично упознавање граматике и правописа српског језика; - упознавање језичких појава и појмова, овладавање нормативном граматиком и стилским могућностима српског језика; - оспособљавање за успешно служење књижевним језиком у различитим видовима његове усмене и писмене употребе и у различитим комуникационим

<p>ситуацијама (улога говорника, слушаоца, саговорника и читаоца); - развијање осећања за аутентичне естетске вредности у књижевној уметности; - развијање смисла и способности за правилно, течно, економично и уверљиво усмено и писмено изражавање, богаћење речника, језичког и стилског израза; - увежбавање и усавршавање гласног читања (правилног, логичког и изражајног) и читања у себи (доживљајног, усмереног, истраживачког); - оспособљавање за самостално читање, доживљавање, разумевање, свестрано тумачење и вредновање књижевноуметничких дела разних жанрова; - упознавање, читање и тумачење популарних и информативних текстова из илустрованих енциклопедија и часописа за децу; - поступно, систематично и доследно оспособљавање ученика за логичко схватање и критичко процењивање прочитаног текста; - развијање потребе за књигом, способности да се њоме самостално служе као извором сазнања; навикавање на самостално коришћење библиотеке (одељењске, школске, месне); поступно овладавање начином вођења дневника о прочитаним књигама; - поступно и систематично оспособљавање ученика за доживљавање и вредновање сценских остварења (позориште, филм); - развијање потребе за књигом, способности да се њоме ученици самостално служе као извором сазнања</p>
<p>ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)</p>
<p>-употреба савремених наставних средстава - један угледни / огледни час - семинари,узети могућност коришћења и online семинара</p>
<p>НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)</p>
<p>Процес праћења и вредновања ученика треба започети иницијалном проценом нивоа постигнућа ученика. Инструменти за проверавање остварености прописаних исхода (разговор, посматрање, краткепровере 15 мин. Провера знања, тематске провере знања , тест – полугодишњи тест, годишња провера знања). Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета , као и напредак других ученика (различите анкете, скале процене, табеле и сл.) Примена инструмената прикупљања података и њихово поређење са прописаним исходима. Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту. Контролни задаци током школске године; иницијални тест знања на почетку школске године; полугодишњи тест знања на крају првог полугодишта и годишњи тест знања на крају школске године. Усмена испитивања су део свакодневне провере ученичког праћења наставе и континуираног рада. Формативно мерење подразумева прикупљање података о ученичким постигнућима, при чему се најчешће примењују следеће технике: реализација практичних задатака, посматрање и бележење ученикових активности током наставе, непосредна комуникација између ученика и наставника, регистар за сваког ученика (мапа напредовања) итд. Резултати формативног вредновања на крају наставног циклуса треба да буду исказани и бројчаном оценом. Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања, праћења и вредновања. Важно је да наставник, поред постигнућа ученика, континуирано прати и вреднује властити рад. Све што се покаже добрим и ефикасним, наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а оно што буде процењено као недовољно делотворно, требало би унапредити.</p>
<p>ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ</p>
<p>Писмене вежбе и домаћи задаци - њихова анализа на часу. Пројекти ученика (појединачни или као рад у групи).</p>
<p>НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)</p>
<p>Одлазак на Сајам књига октобра. Одлазак у позориште.Али све по могућности родитеља и школе.</p>
<p>НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО</p>
<p>Лаптоп, пројектор, табла, дигитални уџбеници, панои.</p>
<p>УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА</p>
<p>Програм наставе и учења Српског језика и књижевности чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа:</p>

Књижевност – 67 часова, Језик – 74 часа и Језичка култура – 39 часова. Укупан фонд часова, на годишњем нивоу, износи 180 часова. Све три области програма наставе и учења се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Програм наставе и учења Српског језика и књижевности заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области овог предмета. Програм наставе и учења оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника јесте да начине реализације подучавања и учења прилагоди потребама сваког одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја, наставник најпре креира свој годишњи, тј. глобални план рада, из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију на нивоу конкретних наставних јединица. Током планирања треба, такође, имати у виду да се неки исходи остварују брже и лакше, али је за већину исхода (посебно за предметну област Књижевност) потребно више времена, више различитих активности и рад на различитим текстовима. Увођење ученика у главне појмове граматике, српског језика прво теоријски, а потом и практично, применом на примерима, задацима. Наставник ће комбиновати различите врсте дидактичког материјала. Изражајним читањем ученици утичу на говорну културу; читањем самостално доносе закључке о стваралаштву појединих писаца; уочавањем стилских средстава ученици вреднују литерарни поступак; на примеру песме стичу и примењују знања о строфи, стиху и рими. Читањем различитих приповедних врста ученици развијају позитиван став о прозном стваралаштву. Познавањем стваралачког опуса неког писца ученици самостално закључују о вредностима тих дела. Читајући уче да препознају оно што ће их лично највише заинтересовати и подстаћи да се тиме додатно баве. На основу анализе дела стичу знања о приповедним поступцима, перспективи приповедача. Упоређују народно и уметничко прозно стваралаштво и уочавају сличности и разлике. Јавним излагањем ученици развијају реторичке способности. Изражајним казивањем стихова потврђују лепоту народног стваралаштва. Кроз многобројне примере ученици практично примењују усвојена теоријска знања о речима, реченици и падежима.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
историја	Друштвено-историјска локализација књижевних текстова и ликова који се у њима појављују, историјски оквири језичког развоја	Кроз обраду наставних јединица у вези са народним епским песмама.	Праћење ученичког рада, проверавање и прикупљање података, процена знања из дате области усменим или писменим путем. Самоевалуација наставника.
ликовна култура	Илустрације књижевних текстова	Током наставе кроз обраду књижевних	

		текстова / као домаћи задатак	
страни језици	Тумачење непознатих речи, порекло речи у нашем језику, поређење граматичких особина		
географија	Демографске одлике средине за које се везују радње књижевних текстова, легенде	Кроз упознавање ученика о месту дешавања радње одређеног књижевног дела	
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
Компетенција за учење, решавање проблема, сарадња, рад са подацима и информацијама, комуникација, одговорно учешће у демократском друштву, естетичка компетенција.			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
- Зона Мркаљ, Зорица Несторовић, „ Расковник , читанка за 5. разред основне школе, Klett, Београд, 2022. - Весна Ломпар, Граматика , српски језик и књижевност за 5. разред основне школе, Klett, Београд, 2022. - Весна Ломпар, Зорица Несторовић, Радна свеска , српски језик и књижевност за 5. разред основне школе, Klett, Београд, 2022.			

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Књижевност	67	43	24
2.	Језик	74	40	34
3.	Језичка култура	39	6	33
		180	89	91

Предмет	Српски језик	
Разред	6. разред	
Трајање школског програма	144 часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
- повеже књижевне термине и појмове		ЛЕКТИРА ЛИРИКА

<p>обрађиване у претходним разредима са новим делима која чита;</p> <p>- чита са разумевањем; парафразира прочитано и описује свој доживљај различитих врста књижевних дела и научно-популарних текстова;</p> <p>- одреди род књижевног дела и књижевну врсту;</p> <p>- прави разлику између дела лирског, епског и драмског карактера;</p> <p>- разликује ауторску приповетку од романа; - анализира структуру лирске песме (строфа, стих, рима);</p> <p>- уочава основне елементе структуре књижевноуметничког дела: тема, мотив; радња, време и место радње;</p> <p>- разликује заплет и расплет као етапе драмске радње; - разликује појам песника и појамлирског субјекта; појам приповедача у односу на писца;</p> <p>- разликује облике казивања;</p> <p>- увиђа звучне, визуелне, тактилне, олфакторне елементе песничке слике; - одреди стилске фигуре и разуме њихову улогу у књижевноуметничком тексту;</p> <p>- анализира узрочно - последичне односе у тексту и вреднује истакнуте идеје које текст нуди;</p> <p>- анализира поступке ликова у</p>	<p>КЊИЖЕВНОСТ 46 часова</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Обредне лирске народне песме (избор) 2. Ђура Јакшић: Вече 3. Јован Дучић: Село 4. Мирослав Антић: Плава звезда 5. Вељко Петровић: Ратар / Алекса Шантић: О, класје моје 6. Десанка Максимовић: Грачаница 7. Војислав Илић: Свети Сава 8. Стеван Раичковић: Хвала сунцу, земљи, трави 9. Милован Данојлић: Овај дечак зове се Пепо Крста 10. Сергеј Јесењин: Песма о керуши <p>Књижевни термини и појмови Врста строфе према броју стихова у лирској песми: дистих; терцет; врста стиха по броју слогова (лирски и епски десетерац). Одлике лирске поезије: нагласак речи и ритам; рима – парна, укрштена, обгрљена; улога риме у обликовању стиха. Стилске фигуре: контраст, хипербола. Врсте ауторске и народне лирске песме: социјалне песме, дитирамб, елегија; обредне песме (колеларске, краљичке, додолске, божићне).</p> <p>ЕПИКА</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Комади од различнијех косовскијех пјесама 2. Народна песма: Смрт Мајке Југовића 3. Народна песма: Марко Краљевић укида свадбарину 4. Петар Кочић: Јаблан 5. Исидора Секулић: Буре (одломак) 6. Бранко Ћопић: Чудесна справа 7. Иво Андрић: Аска и вук 8. Антон Павлович Чехов: Вањка/Италио Калвино: Шума на ауто-путу 9. Светлана Велмар Јанковић: Сирото ждребе <p>Књижевни термини и појмови Основна тема и кључни мотиви. Облици казивања: нарација (хронолошко приповедање), описивање, дијалог, монолог. Фабула/радња, редослед догађаја. Врсте епских дела: приповетка, роман. Културно-историјско предање (нпр. Смрт Марка Краљевића)</p> <p>ДРАМА</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Коста Трифковић: Избирачица (одломак) 2. Миодраг Станисављевић: И ми трку за коња имамо(одломак) 3. Бранислав Нушић: Аналфабета (одломак) <p>Књижевни термини и појмови Драмске врсте: комедија – основне одлике. Монолог и дијалог у драми. Дидаскалије, реплика. Етапе драмске радње (заплет и расплет).</p> <p>НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вук Караџић: Живот и обичаји народа српскога:
---	---------------------------------	---

<p>књижевноуметничком делу, служећи се аргументима из текста; - уочава хумор у књижевном делу;</p> <ul style="list-style-type: none"> -разликује хумористички и дитирамбски тон од елегичног тона; -илуструје веровања, обичаје, начин живота и догађаје у прошлости описане у књижевним делима; -разликује дуги и кратки акценат у изговореној речи; -употребљава различите облике усменог и писменог изражавања: препричавање различитих типова текстова, без сажимања и са сажимањем, причање (о догађајима и доживљајима) и описивање; -разликује и гради аугментативе и деминутиве; 		<p>Божић(одломак); Ђурђевдан(одломак); Додоле, прпоруше и чароице(одломци)</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Владимир Хулпах: Легенде о европским градовима (избор) 3. Никола Тесла: Моји изуми (поглавље по избору) 4. Жан -Бернар Пиј, Серж Блок, Ан Бланшар: Енциклопедија лоших ђака, бунтовника и осталих генијалаца(избор) 5. Гроздана Олујић: Били су деца као и ти (избор) <p>ДОМАЊА ЛЕКТИРА</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Епске народне песме о Косовском боју (избор) 2. Епске народне песме о Марку Краљевићу (избор) 3. Бранислав Нушић: Аутобиографија 4. Анђела Нанети: Мој дека је био трешња 5. Весна Алексић: Каљави коњ (Прича о богињи Лади – Звездана вода; Прича о богу Сварогу – Небески ковач и Прича о богу Стрибору – Сеченско светло) 6. Бранко Ћопић: Орлови рано лете 7. Ференц Молнар: Дечаџи Павлове улице <p>ДОПУНСКИ ИЗБОР ЛЕКТИРЕ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Владимир Стојиљковић: Писмописац (Писмо Бранку Ћопићу) 2. Тиодор Росић: Приче старог чаробњака(једна прича по избору) 3. Вилијем Саројан: Зовем се Арам 4. Џејмс Крис: Тим Талир или Продати смех 5.Реј Бредбери: Маслачково вино(избор) 6. Александар Поповић: Снежана и седам патуљака,драмска бајка
<p>-повезује граматичке појмове обрађене у претходним разредима са новим наставним садржајима;</p> <ul style="list-style-type: none"> - препозна делове речи у вези са њиховим грађењем; - разликује гласове српског језика по звучности и месту изговора; - разликује врсте гласовних промена у 	<p>ЈЕЗИК – граматика 63 часа</p>	<p>Подела речи по постанку:просте речи и творенице,породица речи,уочавање корена речи. Саставни делови твореница(творбене основе,суфикси и префикси). Граматичка основа и граматички наставци у поређењу са творбеном основом и суфиксима. Настанак гласова и говорни органи,подела гласова,самогласници и сугласници(прави сугласници и сонанти). Подела сугласника по месту изговора и звучности. Подела речи на слоге, слоготворно р. Гласовне промене- уочавање у грађењу и промени речи:непостојано а, једначење сугласника по звучности и месту изговора, промена л у о, палатализација, сибиларизација, јотовање, губљење сугласника. Заменице:неличне именичке(односноупитне, неодређене,опште,одричне),придевске заменицеприсвојне(с</p>

<p>једноставним примерима и примењује књижевнојезичку норму;</p> <ul style="list-style-type: none"> - одреди врсте и подврсте заменица, као и њихов облик; - препознаје глаголска времена и употребљава их у складу са нормом; - разликује реченице по функцији; - правилно изговара речи водећи рачуна о дужини; - разликује дуги и кратки акценат у изговореној речи. 		<p>нагласком на употребу заменице свој,показне,односноупитне,неодређене,опште,одричне). Граматичке категорије заменица: род,број падеж и лице. Грађење и основна значења глаголских времена:аорист, имперфекат(само на нивоу препознавања;имперфекат глагола бити), плусквамперфекат. Независне предикатске реченице-појам комуникативне функције, подела на обавештајне, упитне, заповедне, жељне и узвичне реченице.</p>
<ul style="list-style-type: none"> - доследно примењује правописну норму; - користи правопис (школско издање); 	<p>ПРАВОПИС</p>	<p>Писање имена васионских тела. Растављање речи на крају реда(основна правила). Правописна решења у вези са глаголским променама. Писање именичких придевских одричних заменица са предлозима. Писање заменице Ваш великим почетним словом. Правописна решења у вези са писањм обрађених глаголских облика</p>
<p>-говори јасно, поштујући стандарднојезичку норму; изражајно чита обрађене књижевне текстове.</p>	<p>ОРТОЕПИЈА</p>	<p>Правилан изговор гласова ч,ћ,џ,р Дуги и кратки акценти</p>
<p>саставља обавештење, вест и кратак извештај;</p> <ul style="list-style-type: none"> - разуме основна значења књижевног и неуметничког текста; - проналази, повезује и тумачи експлицитно и имлицитно садржане информације у краћем, једноставнијем књижевном и неуметничком тексту; -драматизује одломак одабраног књижевноуметничког текста; -уважава националне вредности и негује културноисторијску баштину; -препоручи књижевно дело уз кратко образложење; -упореди књижевно и 	<p>ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА 35 часова</p>	<p>Текстови у функцији унапређивања језичке културе. Анализирање снимљених казивања и читања (звучна читанка). Говорне вежбе на унапред одређену тему. Учтиве форме обраћања. Лексикологија: аугментативи (са пејоративима), деминутиви (са хипокористцима). Правописне вежбе: диктат; допуњавање текста; уочавање и објашњавање научених правописних правила у тексту. Богађење речника: лексичко-семантичке вежбе (нпр. избегавање сувишних речи и туђица; фигуративна значења речи; проналажење изостављених реченичних делова); стилске вежбе: (нпр. текст као подстицај за сликовито казивање; ситуациони предложак за тражење погодног израза). Писмене вежбе и домаћи задаци и њихова анализа на часу. Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту (један час за израду задатка и два за анализу и писање унапређене верзије састава).</p>

филмско дело, позоришну представу и драмски текст;		

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења Српског језика и књижевности је да се ученик оспособи да правилно користи српски језик у различитим комуникативним ситуацијама, у говору и писању; да кроз читање и тумачење књижевних дела развија читалачке компетенције које, уз књижевно знање, обухватају емоционално и фантазијско уживљавање, живо памћење, истраживачко посматрање; подстичу имагинацију и уметнички сензибилитет, естетско доживљавање и критичко мишљење, морално просуђивање и асоцијативно повезивање; да се одговарајућим врстама читања оспособљава да усмерењо приступа делу и приликом тумачења открива различите слојеве и значења; да стиче основна знања о месту, улози и значају језика и књижевности у култури, као и о медијској писмености; да стиче и развија најшира хуманистичка знања и да научи како функционално да повезује садржаје предметних области.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба савремених наставних средстава; - сваки наставник мора да одржи један огледни час у току школске године; - планирати по два стручна семинара годишње из области српског језика и књижевности, узети могућност коришћења и online семинара - похађати бар један изборни семинар годишње На састанцима стручних већа презентовати семинаре.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процес праћења и вредновања ученика треба започети иницијалном проценом нивоа постигнућа ученика. Инструменти за проверавање остварености прописаних исхода (разговор, посматрање, кратке провере 15 мин. Провера знања, тематске провере знања , тест – полугодишњи тест, годишња провера знања). Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета , као и напредак других ученика (различите анкете, скале процене, табеле и сл.) Примена инструмената прикупљања података и њихово поређење са прописаним исходима. Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту. Контролни задаци током школске године; иницијални тест знања на почетку школске године; полугодишњи тест знања на крају првог полугодишта и годишњи тест знања на крају школске године. Усмена испитивања су део свакодневне провере ученичког праћења наставе и континуираног рада. Формативно мерење подразумева прикупљање података о ученичким постигнућима, при чему се најчешће примењују следеће технике: реализација практичних задатака, посматрање и бележење ученикових активности током наставе, непосредна комуникација између ученика и наставника, регистар за сваког ученика (мапа напредовања) итд. Резултати формативног вредновања на крају наставног циклуса треба да буду исказани и бројчаном оценом. Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања, праћења и вредновања. Важно је да наставник, поред постигнућа ученика, континуирано прати и вреднује властити рад. Све што се покаже добрим и ефикасним, наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а оно што буде процењено као недовољно делотворно, требало би унапредити.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Писмене вежбе и домаћи задаци - њихова анализа на часу. Пројекти ученика (појединачни или као рад у групи).
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Одлазак на Сајам књига октобра. Одлазак у позориште, музеј, али све по могућности родитеља и школе.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Лаптоп, пројектор, табла, дигитални уџбеници, панои.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења Српског језика и књижевности чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Књижевност – 46 часова, Језик – 63 часа и Језичка култура – 35 часа. Укупан фонд часова, на годишњем нивоу, износи 144 часа. Све три области програма наставе и учења се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Програм наставе и учења Српског језика и књижевности заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области овог предмета. Програм наставе и учења оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника јесте да начине реализације подучавања и учења прилагоди потребама сваког одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја, наставник најпре креира свој годишњи, тј. глобални план рада, из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију на нивоу конкретних наставних јединица. Током планирања треба, такође, имати у виду да се неки исходи остварују брже и лакше, али је за већину исхода (посебно за предметну област Књижевност) потребно више времена, више различитих активности и рад на различитим текстовима. Увођење ученика у грађење речи - упознавање поделе гласова, гласовних промена, уочавање у грађењу и промени речи; уочавање неличних именичких заменица ; проширивање знања о глаголским облицима кроз репрезентативне примере, презентације и вежбе. Наставник ће комбиновати различите врсте дидактичког материјала. Изражајним читањем ученици утичу на говорну културу; читањем самостално доносе закључке о стваралаштву појединих писаца; уочавањем стилских средстава ученици вреднују литерарни поступак ; на примеру песме стичу и примењују знања о строфи, стиху и рими. Читањем различитих приповедних врста ученици развијају позитиван став о прозном стваралаштву. Познавањем стваралачког опуса неког писца ученици самостално закључују о вредностима тих дела. Читајући уче да препознају оно што ће их лично највише заинтересовати и подстаћи да се тиме додатно баве. На основу анализе дела стичу знања о приповедним поступцима, перспективи приповедача. Упоредјују народно и уметничко прозно стваралаштво и уочавају сличности и разлике. Јавним излагањем ученици развијају реторичке способности. Изражајним казивањем стихова потврђују лепоту народног стваралаштва. Кроз многобројне примере ученици практично примењују усвојена теоријска знања о речима, реченици и падежима.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
историја	Друштвено-историјска локализација књижевних текстова и ликова који се у њима појављују, историјски оквири језичког	Кроз обраду наставних јединица у вези са народним епским песмама.	Праћење ученичког рада, проверавање и прикупљање података, процена знања из дате области усменим или писменим путем. Самоевалуација настав-

	развоја		ника.
ликовна култура	Илустрације књижевних текстова	Током наставе кроз обраду књижевних текстова / као домаћи задатак	
страни језици	Тумачење непознатих речи, порекло речи у нашем језику, поређење граматичких особина		
географија	Демографске одлике средине за које се везују радње књижевних текстова, легенде	Кроз упознавање ученика о месту дешавања радње одређеног књижевног дела	
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
Компетенција за учење, решавање проблема, сарадња, рад са подацима и информацијама, комуникација, одговорно учешће у демократском друштву, естетичка компетенција.			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
Зона Мркаљ, Зорица Несторовић, „Извор“, читанка за шести разред основне школе, Klett, Београд, 2020. Весна Ломпар, Зона Мркаљ, Зорица Несторовић, Радна свеска , српски језик и књижевност за 6. разред основне школе, Klett, Београд, 2020. Весна Ломпар, Граматика , српски језик и књижевност за 6. разред основне школе”, Klett, Београд, 2020.			

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Књижевност	46	28	18
2.	Језик	63	36	27
3.	Језичка култура	35	20	15
		144	84	60

Предмет	Српски језик	
Разред	7. разред	
Трајање школског програма	144 часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
<p>- користи књижевне термине и појмове обрађиване у претходним разредима и повезује их са новим делима која чита;</p> <p>– истакне универзалне вредности књижевног дела и повеже их са сопственим искуством и околностима у којима живи;</p> <p>– чита са разумевањем различите врсте текстова и коментарише их, у складу са узрастом;</p> <p>– разликује народну од ауторске књижевности и одлике књижевних родова и основних књижевних врста; – разликује основне одлике стиха и строфе – укрштену, обгрљену и парну риму; слободни и везани стих; рефрен;</p> <p>– тумачи мотиве (према њиховом садејству или контрастивности) и песничке слике у одабраном лирском тексту;</p> <p>– локализује књижевна дела из обавезног школског програма;</p> <p>– разликује етапе драмске радње;</p> <p>– разликује аутора књижевноуметничког текста од наратора, драмског лица или лирског субјекта;</p>	<p>КЊИЖЕВНОСТ 54 часова</p>	<p>ЛИРИКА</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Јован Дучић: Подне 2. Милан Ракић: Божур 3. Владислав Петковић Дис: Међу својима 4. Милутин Бојић: Плава гробница 5. Десанка Максимовић: Крвава бајка 6. Стеван Раичковић: После кише 7. Јован Јовановић Змај: Јутутунска јухахаха 8. Рабиндранат Тагоре: Папирни бродови 9. Вислава Шимборска: Облаци <p>ЕПИКА</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Народна бајка (једна по избору): Међедовић / Чудотворни прстен / Златорунни ован 2. Стефан Митров Љубиша: Кањош Мацедоновић (одломак) 3. Радоје Домановић: Вођа 4. Петар Кочић: Кроз међаву 5. Иво Андрић: Јелена, жена које нема (одломак) 6. Данило Киш: Прича о печуркама / Еолска харфа 7. Алфонс Доде: Последњи час / Владимир Набоков: Лош дан 8. Дневник Ане Франк (одломак) 9. Ефраим Кишон: Код куће је најгоре (једна прича по избору) 10. Афоризми (Душан Радовић и други) <p>ДРАМА</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Бранислав Нушић: Власт (одломак) 2. Вида Огњеновић: Кањош Мацедоновић (одломак о сусрету Кањоша и Фурлана) <p>НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ</p> <p>Обавезна дела</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Михајло Пупин: Са пашњака до научењака (одломак) 2. Јелена Димитријевић: Седам мора и три океана (одломак) / Милош Црњански: Наша небеса („Крф, плава гробница” – одломак) Једно дело по избору 1. Јован Цвијић: Охридско језеро (одломак) / Пеђа Милосављевић: Потера за пејзажима 2. Светлана Велмар Јанковић: Српски Београд деспота Стефана (Капија Балкана) 3. Уметнички и научнопопуларни текстови о природним лепотама и културноисторијским споменицима завичаја 4. Избор из енциклопедија и часописа за децу

<p>– разликује облике казивања (форме приповедања);</p> <p>– идентификује језичкостилска изражајна средства и разуме њихову функцију;</p> <p>- анализира идејни слој књижевног дела служећи се аргументима из текста;</p> <p>– уочи разлике у карактеризацији ликова према особинама: физичким, говорним, психолошким, друштвеним и етичким;</p> <p>– разликује хумористички од ироничног и сатиричног тона књижевног дела;</p> <p>– критички промишља о смислу књижевног текста и аргументовано образложи свој став;</p> <p>– доведе у везу значење пословица и изрека са идејним слојем текста;</p> <p>– препозна националне вредности и негује културноисторијску баштину;</p> <p>– размотри аспекте родне равноправности у вези са ликовима књижевно-уметничких текстова;</p> <p>– препоручи књижевно дело уз кратко образложење;</p> <p>– упореди књижевно и филмско дело настало по истом предлошку, позоришну представу и драмски текст;</p> <p>– разликује глаголске начине и неличне глаголске облике и употреби их у складу са нормом;</p> <p>– одреди врсте непроменљивих речи у типичним случајевима;</p>		<p>ДОМАЋА ЛЕКТИРА</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Епске народне песме покосовског тематског круга (Смрт војводе Пријезде, Диоба Јакшића и песма по избору) 2. Епске народне песме о хајдучима и ускоцима (Мали Радојица, Стари Вујадин, Старина Новак и кнез Богосав; Иво Сенковић и ага од Рибника, Ропство Јанковић Стојана) 3. Свети Сава у књижевности: – одломак из Житија Светог Симеона (о опроштају оца од сина); – избор из народних прича и предања (на пример Свети Сава и ђаво, легенде о Светом Сави); – избор из ауторске поезије о Св. Сави (на пример Матија Бећковић: Прича о Светом Сави) 4. Мирослав Антић: Плави чуперак и Шашава књига (избор) 5. Антоан де Сент Егзипери: Мали Принц; Момо Капор: Мали Принц 6. Јован Стерија Поповић: Покондирена тиква 7. Душан Ковачевић: Свемирски змај 8. Дејан Алексић: Ципела на крају света / Игор Коларов: Дванаесто море <p>ДОПУНСКИ ИЗБОР ЛЕКТИРЕ (бирати 3 дела)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Милорад Павић: Руски хрт (одломак) 2. Антон Павлович Чехов: Чиновникова смрт 3. Јанко Веселиновић: Хајдук Станко (одломак из првог дела романа) <p>КЊИЖЕВНИ ТЕРМИНИ И ПОЈМОВИ</p> <p>Опкорачење. Рефрен. Цезура. Везани и слободни стих. ауторске лирске песме: рефлексивна и сатирична песма. Језичко-стилска изражајна средства: метафора, алегорија, градација, словенска антитеза, фигуре понављања (асонанца и алитерација). Функција мотива у композицији лирске песме. Песма у прози. Фабула и суже. Статички и динамички мотиви. Композиција. Епизода. Идејни слој књижевног текста. Хумор, иронија и сатира. Врсте карактеризације књижевног лика. Унутрашњи монолог. Хронолошко и ретроспективно приповедање. Дневник. Путопис. Аутобиографија. Легендарна прича. Предања о постанку бића, места и ствари. Афоризам. Пословице, изреке; питалице; загонетке. Драмска радња; етапе драмске радње: увод, заплет, врхунац, перипетија, расплет. Драмска ситуација. Драма у ужем смислу.</p>
---	--	---

<ul style="list-style-type: none"> – уочи делове именичке синтагме; – разликује граматички и логички субјекат; – разликује сложени глаголски предикат од зависне реченице са везником да; – препозна врсте напоредних односа међу реченичним члановима и независним реченицама; – идентификује врсте зависних реченица; – исказе реченични члан речју, предлошко - падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом; – примени основна правила конгруенције у реченици; – доследно примени правописну норму; – разликује дугосилазни и дугоузлазни акценат; – говори на задату тему поштујући књижевнојезичку норму; – разликује књижевноуметнички од публицистичког функционалног стила; – састави кохерентан писани текст у складу са задатом темом наративног и дескриптивног типа; – напише једноставнији аргументативни текст позивајући се на чињенице; – користи технички и сугестивни опис у изражавању; – препозна цитат и фусноте и разуме њихову улогу; – пронађе потребне информације у нелинеарном тексту; – напише електронску 		
---	--	--

<p>(имејл, SMS) поруку поштујући нормативна правила; – примени различите стратегије читања (информативно, доживљајно, истраживачко и др.); – састави текст репортажног типа (искуствени или фикционални); – правилно употреби фразеологизме и устаљене изразе који се јављају у литерарним и медијским текстовима намењеним младима;</p>		
<p>- повеже граматичке појмове обрађене у претходним разредима са новим наставним садржајима; -разуме и зна грађење и значење футура II, императива и потенцијала; трпног глаголског придева, глаголског прилога садашњег и глаголског прилога прошлог; повезује нове садржаје са градивом обрађеним у претходним разредима, па прегледом свих обрађених глаголских облика прави синтезу и дели све глаголске облике најпре на личне и неличне, а потом личне глаголске облике на времена и начине; -у стању је да разликује поделу свих глаголских облика на просте и сложене; разуме да футур II треба првенствено сврставати у начине, али зна да се њиме могу изразити и временска значења (о чему ће више</p>	<p>ЈЕЗИК – граматика 52 часа</p>	<p>Грађење и основна значења глаголских облика: футур II, императив, потенцијал; трпни гл. придев, гл. прилог садашњи и гл. прилог прошли. Подела глаголских облика на просте и сложене и на личне (времена и начини) и неличне. Непроменљиве врсте речи: везници, речце, узвици. Појам синтагме (главни члан и зависни чланови); врсте синтагми: именичке, придевске, прилошке и глаголске. Атрибут у оквиру синтагме. Логички субјекат. Сложени глаголски предикат. Напоредни односи међу реченичним члановима – саставни, раставни и супротни. Појам комуникативне и предикатске реченице. Независне предикатске реченице – напоредни односи међу независним реченицама (саставни, раставни, супротни). Зависне предикатске реченице (изричне, односне, месне, временске, узрочне, условне, допусне, намерне, последичне и поредбене). Реченични чланови исказани речју, предлошко-падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом. Конгруенција – основни појмови.</p>

<p>учити у средњој школи); -ученик је у стању да разуме појам синтагме и да уочи главни и зависни члан у оквиру ње;разликује и врсту синтагме; -разликује атрибут као синтагматски, а не реченични члан. -ученик прави разлику између граматичког и логичког субјекта. -уочава разлику између сложеног предиката и зависних реченица са везником да. -прави разлику између комуникативне и предикатске реченице; -ученик разуме разлику између типова напоредних независних реченица и реченичних чланова (саставни, раставни и супротни однос); -ученик је у стању да разликује и типове зависних реченица у једноставним примерима, а то се повезује са морфолошким знањима о везницима, с једне стране, а с друге са правописним решењима у вези са запетом; -ученик разликује синтагму од предлошко-падежне конструкције;</p>		
<p>-доследно примењује правописну норму; – користи правопис (школско издање);</p>	<p>ПРАВОПИС</p>	<p>Правописна решења у вези са обрађеним глаголским облицима. Интерпункција у вези са зависним реченицама (запета, тачка и запета). Писање скраћеница, правописних знакова.</p>
<p>- разликује дуги и кратки, узлазни и силазни акценат у изговореној речи;</p>	<p>ОРТОЕПИЈА</p>	<p>Дугоузлазни и дугосилазни акценат.</p>
<p>- употребљава различите облике усменог и писменог изражавања:</p>	<p>ЈЕЗИЧКА</p>	<p>Књижевни и остали типови текстова у функцији унапређивања језичке културе. Књижевноуметнички и публицистички текстови. Усмени и писмени састави према</p>

<p>- препричавање различитих типова текстова, без сажимања и са сажимањем, причање (о догађајима и доживљајима) и описивање; – разликује и гради аугментативе и деминутиве; – саставља обавештење, вест и кратак извештај; – разуме основна значења књижевног и неуметничког текста; – проналази, повезује и тумачи експлицитно и имплицитно садржане информације у краћем, једноставнијем књижевном и неуметничком тексту; – драматизује одломак одабраног књижевноуметничког текста; – говори јасно, поштујући стандарднојезичку норму; – изражајно чита обрађене књижевне текстове.</p>	<p>КУЛТУРА 38 часова</p>	<p>унапред задатим смерницама (ограничен број речи; задата лексика; одређени граматички модели и сл.). Текст заснован на аргументима. Технички и сугестивни опис. Репортажа. Цитати и фусноте из различитих књижевних и неуметничких текстова. Нелинеарни текстови: табеле, легенде, графикони, мапе ума и друго. Говорне вежбе: интерпретативноуметничке (изражајно читање, рецитовање); вежба аргументовања (дебатни разговор). Правописне вежбе: диктат, исправљање правописних грешака у тексту; запета у зависносложеним реченицама; глаголски облици; електронске поруке. Језичке вежбе: допуњавање текста различитим облицима променљивих речи; допуњавање текста непроменљивим речима; обележавање комуникативне реченице у тексту; исказивање реченичног члана на више начина (реч, синтагма, предлошкопадежна конструкција, реченица); фразеологизми (разумевање и употреба) и друге. Писмене вежбе и домаћи задаци и њихова анализа на часу. Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту</p>
--	------------------------------	--

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

- да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика на којем ће се усмено и писмено правилно изражавати, да упознају, доживе и оспособе се да тумаче одабрана књижевна дела, позоришна, филмска и друга уметничка остварења из српске и светске баштине. - развијање љубави према матерњем језику и потребе да се он негује и унапређује; - упознавање језичких појава и појмова, овладавање нормативном граматиком и стилским могућностима српског језика; - уочавање разлика између месног говора и књижевног језика; - описмењавање ученика на темељима ортоепских и ортографских стандарда српског књижевног језика; - поступно и систематично упознавање граматике и правописа српског језика; - оспособљавање за читање, разумевање, свестрано тумачење и вредновање књижевноуметничких дела разних жанрова; упознавање, читање и тумачење популарних и информативних текстова; - поступно и систематично оспособљавање ученика за логичко схватање и критичко процењивање прочитаног текста; - развијање потребе за књигом, способности да се њоме ученици самостално служе као извором сазнања - усвајање основних функционалних појмова и теоријских појмова из књижевности, позоришне и филмске уметности;

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)

употреба савремених наставних средстава; - сваки наставник мора да одржи један огледни час у току школске године - планирати по два стручна семинара годишње из области српског језика и књижевности, узети могућност коришћења и online семинара - похађати бар један изборни семинар годишње На састанцима стручних већа презентовати семинаре .

НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)

Праћење и вредновање резултата напредовања ученика је у функцији остваривања исхода, а започиње иницијалном проценом достигнутог нивоа знања, у односу на који ће се одмеравати даљи напредак и формирати оцена. Сваки наставни час и свака активност ученика је прилика за формативно оцењивање, односно регистровање напретка ученика и упућивање на даље активности. Формативно вредновање је саставни део савременог приступа настави и подразумева процену знања, вештина, ставова и понашања, као и развијања одговарајуће компетенције током наставе и учења. Формативно мерење подразумева прикупљање података о ученичким постигнућима, при чему се најчешће примењују следеће технике: реализација практичних задатака, посматрање и бележење ученикових активности током наставе, непосредна комуникација између ученика и наставника, регистар за сваког ученика (мапа напредовања) итд. Резултати формативног вредновања на крају наставног циклуса треба да буду исказани и бројчаном оценом. Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања, праћења и вредновања. Важно је да наставник, поред постигнућа ученика, континуирано прати и вреднује властити рад. Све што се покаже добрим и ефикасним, наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а оно што буде процењено као недовољно делотворно, требало би унапредити. Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту. Четири контролна задатка током школске године; иницијални тест знања на почетку школске године; полугодишњи тест знања на крају првог полугодишта и годишњи тест знања на крају школске године. Усмена испитивања су део свакодневне провере ученичког праћења наставе и континуираног рада.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Писмене вежбе и домаћи задаци - њихова анализа на часу. Пројекти ученика (појединачни или као рад у групи).

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Одлазак на Сајам књига октобра. Одлазак у позориште, музеј, али све по могућности родитеља и школе.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Лаптоп, пројектор, табла, дигитални уџбеници, панои.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења Српског језика и књижевности чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Књижевност – 54 часа, Језик – 52 часа и Језичка култура – 38 часова. Укупан фонд часова, на годишњем нивоу, износи 144 часа. Све три области програма наставе и учења се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Програм наставе и учења Српског језика и књижевности заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области овог предмета. Програм наставе и учења оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника јесте да начине реализације подучавања и учења прилагоди потребама сваког одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја, наставник најпре креира свој годишњи, тј. глобални план рада, из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на нивоу конкретних наставних

јединица. Окосницу програма књижевности чине текстови из лектире. Лектира је разврстана по књижевним родовима – лирика, епика, драма и обogaћена избором нефикционалних, научнопопуларних и информативних текстова. Избор дела је у највећој мери заснован на принципу прилагођености узрасту. Уз текстове које је потребно обрадити на часу дат је и списак домаће лектире. Циљ обраде дела у оквиру домаће лектире је формирање, развијање или неговање читалачких навика код ученика. Уз обавезни списак дела за обраду додат је допунски избор текстова. Изборни део допушта наставнику већу креативност у достизању исхода. Обрада књижевног дела пожељно је да буде проткана решавањем проблемских питања која су подстакнута текстом и уметничким доживљавањем. Многи текстови, а поготову одломци из дела, у наставном поступку захтевају умесну локализацију, често и вишеструку. Ситуирање текста у временске, просторне и друштвено-историјске оквире, као и обавештења о битним садржајима који претходе одломку – све су то услови без којих се у бројним случајевима текст не може интензивно доживети и правилно схватити. Ученици треба да буду оспособљени да разликују особености књижевног текста (конолативност, књижевни поступци, сликовитост, ритмичност и сл.) у односу на денотативност, информативност и казивање засновано на чињеницама и подацима у различитим видовима некњижевних текстова. Корелативност је омогућена адекватним комбиновањем обавезних и изборних дела. Књижевна дела која су доживела позоришно извођење или екранизацију могу послужити за компаративну анализу и уочавање разлике између књижевне и позоришне/филмске (адаптиране, измењене) фабуле и израза (у случају драматизације Кочићеве приче, драме Б. Нушића, В. Огњеновић, Д. Ковачевића, Дневника Ане Франк или екранизације Егзиперијевог Малог принца / романа Корнелије Функе), чиме ученици могу доћи до закључка о природи различитих медија и развијати своју медијску писменост. Ученици се могу упутити и на филмове са тематиком сличном прочитаним књижевним текстовима и додатно повезати обраду једне тематско-мотивске целине. Кроз упоредну анализу филма и књижевног дела, ученици треба да разумеју да је филм независно уметничко остварење а не препичавање књиге, односно да је књига само предлогак за ново, оригинално уметничко дело. Поред корелације међу текстовима, неопходно је да наставник успостави вертикалну корелацију. Наставник се претходно обавезно упознаје са садржајима Српског језика и књижевности из претходних разреда ради успостављања принципа поступности и систематичности. Наставник, такође, треба да познаје садржаје других предмета који се обрађују у петом, шестом и седмом разреду основне школе, који корелирају с предметом Српски језик и књижевност. Хоризонталну корелацију наставник успоставља, пре свега, са наставом историје, ликовне културе, музичке културе, верске наставе и грађанског васпитања. Ученици треба да разумеју фикционалну природу књижевног дела и његову аутономност (односно да праве разлику између лирског субјекта и песника, приповедача и писца), као и чињеницу да књижевно дело обликује једну могућу слику стварности. Поређење књижевног и научнопопуларног текста о истој теми (нпр. средњовековни начин живота у Београду за време Деспота Стефана Лазаревића у књижевном тексту Гордане Малетић и научнопопуларном тексту Светлане Велмар Јанковић) омогућава ученику да лакше уочи ту врсту разлике. У седмом разреду уводе се и неки гранични, нефикционални жанрови: дневник, путопис и аутобиографија, па ученици треба да разумеју како се и у текстовима који почивају на стварносном искуству примењују књижевни поступци. При обради текста примењиваће се у већој мери јединство аналитичких и синтетичких поступака и гледишта. У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писану комуникацију стандардним српским језиком. Отуда захтеви у овом програму нису усмерени само на усвајање језичких правила и граматичке норме, већ и на разумевање њихове функције и правилну примену у усменом и писменом изражавању. Када се у садржајима програма наводе наставне јединице које су ученици већ обрађивали у претходним разредима, подразумева се да се степен усвојености и способност примене раније обрађеног градива проверава, а понављање и увежбавање на новим примерима претходи обради нових садржаја, чиме се обезбеђује континуитет рада и систематичност у повезивању новог градива са постојећим знањима. Садржаје из правописа неопходно је повезивати са одговарајућим темама и на часовима граматике и на часовима књижевности. На пример, када се обрађује грађење глаголских облика, треба обрадити и правописна решења у вези са писањем глаголских облика. То

подразумева и обнављање научног и усвајање нових садржаја (нпр. писање негације уз глаголе, писање облика у футуру I, облици помоћног глагола у потенцијалу, облици императив сл.). У вези са усвајањем типова реченица неопходно је обрадити интерпункцију, првенствено, запету као најважнији интерпункцијски знак. Потребно је јасно навести правила када се запета мора писати, а када је запета необавезни знак или одлика стила. Повезивање садржаја из граматике и књижевности врши се анализирањем употребе запете у издвојеним реченицама и уочавањем употребе запете у књижевним делима. У основним цртама потребно је указати на специфичност књижевноуметничког стила, где се понекад, као резултат пишчеве креативности, намерно не примењују правописна правила (нарочито у поезији). Комбиновање правописних знакова усваја се још у млађим разредима у вези са управним говором, али се сада указује на остале типове комбиновања правописних знакова, пре свега на употребу запете иза скраћеница и редних бројева. Писање скраћеница односи се на обнављање научног у вези са скраћеницама, али и на проширивање типова скраћеница које се наводе у важећем правопису. Правописна правила се усвајају путем систематских вежбања (правописни диктати, исправка грешака у датом тексту, тестови са питањима из правописа итд.). Ученике треба упућивати на служење правописом и правописним речником (школско издање). Пожељно је да наставник доноси примерак Правописа на час кад год се обрађују правописне теме (тако би могао појединачно ученицима задавати да пронађу реч у правописном речнику и одреде њен правилан облик или правилно писање). Један од основних задатака наставе језичке културе односи се на усавршавање језичкоизражајних средстава код ученика, а њен крајњи циљ је да ученици буду оспособљени за успостављање квалитетне и сврсисходне комуникације. Иако је област језичке културе програмски конституисана као посебно подручје, предвиђено је да се у целокупној настави српског језика и књижевности повезује са другим двема областима: са књижевношћу и са језиком. Област Језичка култура обухвата усмено и писмено изражавање. Притом, једнаку пажњу би требало посветити усменом и писаном изражавању. На овом узрасту требало би разматрати специфичности два функционална стила: књижевноуметничког и публицистичког. Оспособљавање ученика за успешно читање, коришћење и разумевање нелинеарног текста један је од задатака наставе језичке културе на овом узрасту. Ученици би требало да направе једноставне табеле на основу задатог текста који садржи податке погодне за табеларни приказ; да читају податке из табеле и тумаче их; да праве једноставне дијаграме на основу задатих података, као и да тумаче податке из једноставнијих дијаграма и да изводе закључке на основу тих података. Требало би да смештају садржаје погодних граматичких јединица у табеларне приказе и да на основу података из нелинеарног текста саставе линеарни текст и друго. Имајући у виду утицај медијских технологија на језик, током наставе језичке културе требало би подстицати ученике да примењују експлицитну норму и када комуницирају посредством савремених информационо-комуникационих технологија. Примењивање различитих стратегија читања повезано је са разумевањем прочитаног и са успешним читањем текста. Стога би у настави језичке културе требало подстицати ученике, на пример, да уочавају разлике у функцији и квалитету различитих типова читања; да дефинишу ситуације у којима би требало употребити неку стратегију читања; да вежбају да брзо, временски ограничено пронађу информације у задатом тексту; да тумаче доживљај прочитаног текста; да разликују чињенице од коментара у склопу истраживачког читања; да аргументовано образлажу читалачки доживљај. Да би говорна вежба у потпуности остварила своју улогу у настави језичке културе, потребно је да буде прецизно испланирана, ваљано припремљена и детаљно организована. Кроз говорне вежбе треба указивати и на основне особине правилног и доброг говора (није важно само шта се каже већ и како се каже), као и на најчешћа огрешења као што су употреба поштапалица, непримерене лексике и сл. На овом узрасту најпогодније могу бити следеће говорне вежбе: интерпретативно-уметничке (изражајно читање, рецитовање); вежба аргументовања (дебатни разговор). Правописне вежбе представљају најбољи начин да се правописна правила науче, провере, као и да се уочени недостаци отклоне. На овом узрасту најбоље је примењивати и просте и сложене правописне вежбе које су погодне за савлађивање како само једног правописног правила из једне правописне области, тако и више правописних правила из неколико правописних области. Врсте језичких вежби потребно је одабрати према интересовањима ученика или у контексту наставног

садржаја. То могу бити: допуњавање текста различитим облицима променљивих речи; допуњавање текста непроменљивим речима; обележавање комуникативне реченице у тексту; исказивање реченичног члана на више начина. Применом језичких вежби код ученика се ствара навика да промишљају и траже адекватан језички израз за оно што желе да искажу (у зависности од комуникативне ситуације) и повећава се фонд таквих израза у њиховом речнику, са нарочитим нагласком на фразеологизме и устаљене изразе.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
историја	Средњи век, Први светски рат, Други светски рат	Кроз пројектну наставу ученика, реферате и презентације наставника кроз обраду наставних јединица у вези са народним епским песмама покосовског тематског круга; обрадом песме „Крвава бајка“ Десанке Максимовић; обрада песме „Плава гробница“ Милутина Бојића; обрадом „Дневника Ане Франк“ ; обрада народних прича и предања и Светом Сави.	Праћење ученичког рада, проверавање и прикупљање података, процена знања из дате области усменим или писменим путем. Самоевалуација наставника
ликовна култура	Књижевноисторијски правци (романтизам , реализам, надреализам , модерна)	Током наставе кроз обраду књижевних текстова и упознавање ученика са особинама књижевно-уметничких праваца у књижевности и ликовној култури. Повезивање књижевника са сликарима.	
страни језици	Транскрипција страних имена у нашем језику	Повезивање енглеског и немачког језика са српским језиком у смислу различитости	

		писања и изговарања имена страног порекла у нашем језику.	
географија	Дијалекатска карта српског говорног подручја	Кроз упознавање ученика о територијалној распрострањености одређених дијалеката и њиховим особинама, сличностима и разликама како би ученици лакше тумачили одређена књижевна дела.	
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
Компетенција за учење, решавање проблема, сарадња, рад са подацима и информацијама, комуникација, одговорно учешће у демократском друштву, естетичка компетенција.			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
Зона Мркаљ, Зорица Несторовић, „Плетисанка“ читанка за седми разред основне школе, Klett, Београд, 2020. – Весна Ломпар, Зона Мркаљ, Зорица Несторовић, Радна свеска, српски језик и књижевност за 7. разред основне школе, Klett, Београд, 2020. – Весна Ломпар, Граматика, српски језик и књижевност за 7. разред основне школе, Klett, Београд, 2020.			

Предмет	Српски језик	
Разред	8. разред	
Трајање школског програма	136 часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– чита са разумевањем књижевноуметничке текстове и остале типове текстова, примењујући различите стратегије читања; – тумачи значења, језичке, естетске и структурне особине уметничких текстова, користећи књижевне термине и појмове; – критички промишља о	КЊИЖЕВНОСТ	Л Е К Т И Р А ЛИРИКА 1.Ђура Јакшић: „Отаџбина“ 2.Јован Јовановић Змај: „Светли гробови“ 3.Јован Јовановић Змај: „Ђулићи“ (избор) 4.Десанка Максимовић: „Пролетња песма“ / „Опомена“ 5.Момчило Настасијевић: „Труба“ 6. Иван В. Лалић: „Ветар“ 7.Марина Цветајева: „Месечев сјај“ ЕПСКО-ЛИРСКЕ ВРСТЕ Бранко Радичевић: Ђачки растанак (одломак „Ој Карловци, место моје драго...“) Народна епско-лирска песма: Женидба Милића Барјактара ЕПИКА

<p>стварности на основу прочитаних дела; – истакне универзалне вредности књижевног дела и повеже их са сопственим искуством и околностима у којима живи; – повеже писце и дела из обавезног дела програма од 5. до 8. разреда; – издвоји основне одлике књижевног рода и врсте у конкретном тексту, као и језичко-стилске карактеристике текста у склопу интерпретације; – уочи слојевитост књижевног дела и међужанровско прожимање;</p>	<p>52 часова</p>	<p>-Вук Стефановић Караџић: О народним певачима -Вук Стефановић Караџић: Житије Ајдук Вељка Петровића (одломак) -Доситеј Обрадовић: Живот и прикљученија (одломак) -Прота Матеја Ненадовић: Мемоари (одломак) -Петар Петровић Његош: Горски вијенац (одломак „Бадње вече”) -Симо Матавуљ: „Пилипенда” Лаза Лазаревић: „Све ће то народ позлатити” -Милош Црњански: Сеобе (одломак) / Роман о Лондону („Пролеће је стигло у Лондон”) -Бранимир Ћосић: Покошено поље (одломак из прве књиге „Читава једна младост”) -Дино Буцати: „Колумбар” Херман Хесе: „Магија књиге” / Нил Гејмен: „Зашто наша будућност зависи од библиотека, читања и сањарења” / Милорад Павић: Роман као држава (избор одломака из огледа: „Кратка историја читања”, „Последњих сто читалаца”, „Нова генерација електронске књиге”, „Скакутаво читање или повратак фусноте”, „Романи без речи”) ДРАМА 1. Данило Киш: Ноћ и магла 2. Петар Кочић: Јазавац пред судом (одломак) 3. Жан Батист Поклен Молијер: Грађанин племић (одломак) НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ -Веселин Чајкановић: „О ускршњим обичајима” -Милутин Миланковић: Кроз васиону и векове (одломак) -Хилда Дајч: Писма – одломак, (обавезна напомена о власнику права: Јеврејски историјски музеј)</p> <p>ДОМАЋА ЛЕКТИРА 1. Народне епске песме новијих времена (тематски круг о ослобођењу Србије: „Почетак буне против дахија”; „Бој на Мишару”, „Бој на Чокешини”...) 2. Љубавне народне лирске песме („Српска дјевојка”, „Љубавни растанак”...); обичајне народне лирске песме (избор) 3. Избор из савремене српске поезије (нпр. Васко Попа: „Очију твојих да није”, Бранко Миљковић: „Критика метафоре”, Војислав Карановић: „О читању поезије”, Момчило Мошо Одаловић: „Ршуме, јеси ли знао Црњанског”, Ана Ристовић: „Гледајући у дрвеће”...) 4. Иво Андрић: Деца („Деца”, „Књига” и „Панорама”) 5. Бранислав Нушић: Сумњиво лице 6. Клод Кампањ: Збогом мојих петнаест година 7. Давид Албахари, Мамац</p> <p>ДОПУНСКИ ИЗБОР ЛЕКТИРЕ 1. Оскар Давичо: „Србија” 2. Народна приповетка: Усуд 3. Вук Стефановић Караџић: Српски рјечник (избор, нпр. „Отмица”...); 4. Милорад Павић: Хазарски речник, одреднице о Ћирилу и Методију (одломци) 5. Душан Ковачевић: Ко то тамо пева</p>
---	------------------	---

		<p>6. Гроздана Олујић: Гласам за љубав</p> <p>КЊИЖЕВНИ ТЕРМИНИ И ПОЈМОВИ</p> <p>Стилска средства: анафора и епифора, апострофа. Лирске врсте: народне љубавне песме, обичајне песме (сватовске, тужбалице и здравице); љубавна песма (ауторска). Епско-лирске врсте: поема, балада. Драмски спев. Мемоари. Биографија.</p>
<p>- повеже граматичке појмове обрађене у претходним разредима са новим наставним садржајима;</p> <p>-разуме и зна грађење и значење футура II, императива и потенцијала; трпног глаголског придева, глаголског прилога садашњег и глаголског прилога прошлог;</p> <p>повезује нове садржаје са градивом обрађеним у претходним разредима, па прегледом свих обрађених глаголских облика прави синтезу и дели све глаголске облике најпре на личне и неличне, а потом личне глаголске облике на времена и начине;</p> <p>-у стању је да разликује поделу свих глаголских облика на просте и сложене; разуме да футур II треба првенствено сврставати у начине, али зна да се њиме могу изразити и временска значења (о чему ће више учити у средњој школи);</p> <p>-ученик је у стању да разуме појам синтагме и да уочи главни и зависни члан у оквиру ње;</p> <p>разликује и врсту синтагме;</p> <p>-разликује атрибут као синтагматски, а не</p>	<p>ЈЕЗИК – граматика 52 часа</p>	<p>Грађење и основна значења глаголских облика: футур II, императив, потенцијал; трпни гл. придев, гл. прилог садашњи и гл. прилог прошли. Подела глаголских облика на просте и сложене и на личне (времена и начини) и неличне. Непроменљиве врсте речи: везници, речце, узвици. Појам синтагме (главни члан и зависни чланови); врсте синтагми: именичке, придевске, прилошке и глаголске. Атрибут у оквиру синтагме. Логички субјекат. Сложени глаголски предикат. Напоредни односи међу реченичним члановима – саставни, раставни и супротни. Појам комуникативне и предикатске реченице. Независне предикатске реченице – напоредни односи међу независним реченицама (саставни, раставни, супротни). Зависне предикатске реченице (изричне, односне, месне, временске, узрочне, условне, допусне, намерне, последичне и поредбене). Реченични чланови исказани речју, предлошко-падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом. Конгруенција – основни појмови.</p>

<p>реченични члан; -ученик прави разлику између граматичког и логичког субјекта; -уочава разлику између сложеног предиката и зависних реченица са везником да; -прави разлику између комуникативне и предикатске реченице. - ученик разуме разлику између типова напоредних независних реченица и реченичних чланова (саставни, раставни и супротни однос); ученик је у стању да разликује и типове зависних реченица у једноставним примерима, а то се повезује са морфолошким знањима о везницима, с једне стране, а с друге са правописним решењима у вези са запетом; -ученик разликује синтагму од предлошко-падежне конструкције;</p>		
<p>-доследно примењује правописну норму; – користи правопис (школско издање);</p>	<p>ПРАВОПИС</p>	<p>Правописна решења у вези са обрађеним глаголским облицима. Интерпункција у вези са зависним реченицама (запета, тачка и запета). Писање скраћеница, правописних знакова.</p>
<p>- разликује дуги и кратки, узлазни и силазни акценат у изговореној речи;</p>	<p>ОРТОЕПИЈА</p>	<p>Дугоузлазни и дугосилазни акценат.</p>
<p>- употребљава различите облике усменог и писменог изражавања: препричавање различитих типова текстова, без сажимања и са сажимањем, причање (о догађајима и доживљајима) и описивање; – разликује и гради аугментативе и</p>	<p>ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА 38 часова</p>	<p>Књижевни и остали типови текстова у функцији унапређивања језичке културе. Књижевноуметнички и публицистички текстови. Усмени и писмени састави према унапред задатим смерницама (ограничен број речи; задата лексика; одређени граматички модели и сл.). Текст заснован на аргументима. Технички и сугестивни опис. Репортажа. Цитати и фусноте из различитих књижевних и неуметничких текстова. Нелинеарни текстови: табеле, легенде, графикони, мапе ума и друго. Говорне вежбе: интерпретативноуметничке (изражајно читање, рецитовање); вежба аргументовања (дебатни разговор). Правописне вежбе: диктат, исправљање правописних</p>

<p>деминутиве; – саставља обавештење, вест и кратак извештај; – разуме основна значења књижевног и неуметничког текста; – проналази, повезује и тумачи експлицитно и имлицитно садржане информације у краћем, једноставнијем књижевном и неуметничком тексту; – драматизује одломак одабраног књижевноуметничког текста; – говори јасно, поштујући стандарднојезичку норму; – изражајно чита обрађене књижевне текстове.</p>		<p>грешака у тексту; запета у зависнословеним реченицама; глаголски облици; електронске поруке. Језичке вежбе: допуњавање текста различитим облицима променљивих речи; допуњавање текста непроменљивим речима; обележавање комуникативне реченице у тексту; исказивање реченичног члана на више начина (реч, синтагма, предлошкопадежна конструкција, реченица); фразеологизми (разумевање и употреба) и друге. Писмене вежбе и домаћи задаци и њихова анализа на часу. Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту</p>

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

- да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика на којем ће се усмено и писмено правилно изражавати, да упознају, доживе и оспособе се да тумаче одабрана књижевна дела, позоришна, филмска и друга уметничка остварења из српске и светске баштине. - развијање љубави према матерњем језику и потребе да се он негује и унапређује; - упознавање језичких појава и појмова, овладавање нормативном граматиком и стилским могућностима српског језика; - уочавање разлика између месног говора и књижевног језика; - описмењавање ученика на темељима ортоепских и ортографских стандарда српског књижевног језика; - поступно и систематично упознавање граматике и правописа српског језика; - оспособљавање за читање, разумевање, свестрано тумачење и вредновање књижевноуметничких дела разних жанрова; упознавање, читање и тумачење популарних и информативних текстова; - поступно и систематично оспособљавање ученика за логичко схватање и критичко процењивање прочитаног текста; - развијање потребе за књигом, способности да се њоме ученици самостално служе као извором сазнања - усвајање основних функционалних појмова и теоријских појмова из књижевности, позоришне и филмске уметности;

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)

употреба савремених наставних средстава; - сваки наставник мора да одржи један огледни час у току школске године - планирати по два стручна семинара годишње из области српског језика и књижевности, узети могућност коришћења и online семинара - похађати бар један изборни семинар годишње На састанцима стручних већа презентовати семинаре .

НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)

Праћење и вредновање резултата напредовања ученика је у функцији остваривања исхода, а започиње иницијалном проценом достигнутог нивоа знања, у односу на који ће се одмеравати даљи напредак и формирати оцена. Сваки наставни час и свака активност ученика је прилика за

формативно оцењивање, односно регистровање напретка ученика и упућивање на даље активности. Формативно вредновање је саставни део савременог приступа настави и подразумева процену знања, вештина, ставова и понашања, као и развијања одговарајуће компетенције током наставе и учења. Формативно мерење подразумева прикупљање података о ученичким постигнућима, при чему се најчешће примењују следеће технике: реализација практичних задатака, посматрање и бележење ученикових активности током наставе, непосредна комуникација између ученика и наставника, регистар за сваког ученика (мапа напредовања) итд. Резултати формативног вредновања на крају наставног циклуса треба да буду исказани и бројчаном оценом. Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања, праћења и вредновања. Важно је да наставник, поред постигнућа ученика, континуирано прати и вреднује властити рад. Све што се покаже добрим и ефикасним, наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а оно што буде процењено као недовољно делотворно, требало би унапредити. Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту. Четири контролна задатка током школске године; иницијални тест знања на почетку школске године; полугодишњи тест знања на крају првог полугодишта и годишњи тест знања на крају школске године. Усмена испитивања су део свакодневне провере ученичког праћења наставе и континуираног рада.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Писмене вежбе и домаћи задаци - њихова анализа на часу. Пројекти ученика (појединачни или као рад у групи).

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Одлазак на Сајам књига октобра. Одлазак у позориште, музеј, али све по могућности родитеља и школе.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Лаптоп, пројектор, табла, дигитални уџбеници, панои.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења Српског језика и књижевности чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Књижевност – 54 часа, Језик – 52 часа и Језичка култура – 38 часова. Укупан фонд часова, на годишњем нивоу, износи 144 часа. Све три области програма наставе и учења се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Програм наставе и учења Српског језика и књижевности заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области овог предмета. Програм наставе и учења оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника јесте да начине реализације подучавања и учења прилагоди потребама сваког одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја, наставник најпре креира свој годишњи, тј. глобални план рада, из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на нивоу конкретних наставних јединица. Окосницу програма књижевности чине текстови из лектире. Лектира је разврстана по књижевним родовима – лирика, епика, драма и обogaћена избором нефикционалних, научнопопуларних и информативних текстова. Избор дела је у највећој мери заснован на принципу прилагођености узрасту. Уз текстове које је потребно обрадити на часу дат је и списак домаће лектире. Циљ обраде дела у оквиру домаће лектире је формирање, развијање или неговање читалачких навика код ученика. Уз обавезни списак дела за обраду додат је допунски избор текстова. Изборни део допушта наставнику већу креативност у достизању исхода. Обрада књижевног дела пожељно је да буде проткана решавањем проблемских питања која су подстакнута текстом и

уметничким доживљавањем. Многи текстови, а поготову одломци из дела, у наставном поступку захтевају умесну локализацију, често и вишеструку. Ситуирање текста у временске, просторне и друштвено-историјске оквире, као и обавештења о битним садржајима који претходе одломку – све су то услови без којих се у бројним случајевима текст не може интензивно доживети и правилно схватити. Ученици треба да буду оспособљени да разликују особености књижевног текста (конотативност, књижевни поступци, сликовитост, ритмичност и сл.) у односу на денотативност, информативност и казивање засновано на чињеницама и подацима у различитим видовима некњижевних текстова. Корелативност је омогућена адекватним комбиновањем обавезних и изборних дела. Књижевна дела која су доживела позоришно извођење или екранизацију могу послужити за компаративну анализу и уочавање разлике између књижевне и позоришне/филмске (адаптиране, измењене) фабуле и израза (у случају драматизације Кочићеве приче, драме Б. Нушића, В. Огњеновић, Д. Ковачевића, Дневника Ане Франк или екранизације Егзиперијевог Малог принца / романа Корнелије Функе), чиме ученици могу доћи до закључка о природи различитих медија и развијати своју медијску писменост. Ученици се могу упутити и на филмове са тематиком сличном прочитаним књижевним текстовима и додатно повезати обраду једне тематско-мотивске целине. Кроз упоредну анализу филма и књижевног дела, ученици треба да разумеју да је филм независно уметничко остварење а не препичавање књиге, односно да је књига само предложак за ново, оригинално уметничко дело. Поред корелације међу текстовима, неопходно је да наставник успостави вертикалну корелацију. Наставник се претходно обавезно упознаје са садржајима Српског језика и књижевности из претходних разреда ради успостављања принципа поступности и систематичности. Наставник, такође, треба да познаје садржаје других предмета који се обрађују у петом, шестом и седмом разреду основне школе, који корелирају с предметом Српски језик и књижевност. Хоризонталну корелацију наставник успоставља, пре свега, са наставом историје, ликовне културе, музичке културе, верске наставе и грађанског васпитања. Ученици треба да разумеју фикционалну природу књижевног дела и његову аутономност (односно да праве разлику између лирског субјекта и песника, приповедача и писца), као и чињеницу да књижевно дело обликује једну могућу слику стварности. Поређење књижевног и научнопопуларног текста о истој теми (нпр. средњовековни начин живота у Београду за време Деспота Стефана Лазаревића у књижевном тексту Гордане Малетић и научнопопуларном тексту Светлане Велмар Јанковић) омогућава ученику да лакше уочи ту врсту разлике. У седмом разреду уводе се и неки гранични, нефикционални жанрови: дневник, путопис и аутобиографија, па ученици треба да разумеју како се и у текстовима који почивају на стварносном искуству примењују књижевни поступци. При обради текста примењиваће се у већој мери јединство аналитичких и синтетичких поступака и гледишта. У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писану комуникацију стандардним српским језиком. Отуда захтеви у овом програму нису усмерени само на усвајање језичких правила и граматичке норме, већ и на разумевање њихове функције и правилну примену у усменом и писменом изражавању. Када се у садржајима програма наводе наставне јединице које су ученици већ обрађивали у претходним разредима, подразумева се да се степен усвојености и способност примене раније обрађеног градива проверава, а понављање и увежбавање на новим примерима претходи обради нових садржаја, чиме се обезбеђује континуитет рада и систематичност у повезивању новог градива са постојећим знањима. Садржаје из правописа неопходно је повезивати са одговарајућим темама и на часовима граматике и на часовима књижевности. На пример, када се обрађује грађење глаголских облика, треба обрадити и правописна решења у вези са писањем глаголских облика. То подразумева и обнављање наученог и усвајање нових садржаја (нпр. писање негације уз глаголе, писање облика у футуру I, облици помоћног глагола у потенцијалу, облици императив сл.). У вези са усвајањем типова реченица неопходно је обрадити интерпункцију, првенствено, запету као најважнији интерпункцијски знак. Потребно је јасно навести правила када се запета мора писати, а када је запета необавезни знак или одлика стила. Повезивање садржаја из граматике и књижевности врши се анализирањем употребе запете у издвојеним реченицама и уочавањем употребе запете у књижевним делима. У основним цртама потребно је указати на специфичност књижевноуметничког стила, где се понекад, као резултат пишчеве креативности, намерно не примењују правописна

правила (нарочито у поезији). Комбиновање правописних знакова усваја се још у млађим разредима у вези са управним говором, али се сада указује на остале типове комбиновања правописних знакова, пре свега на употребу запете иза скраћеница и редних бројева. Писање скраћеница односи се на обнављање научног у вези са скраћеницама, али и на проширивање типова скраћеница које се наводе у важећем правопису. Правописна правила се усвајају путем систематских вежбања (правописни диктати, исправка грешака у датом тексту, тестови са питањима из правописа итд.). Ученике треба упућивати на служење правописом и правописним речником (школско издање). Пожељно је да наставник доноси примерак Правописа на час кад год се обрађују правописне теме (тако би могао појединачно ученицима задавати да пронађу реч у правописном речнику и одреде њен правилан облик или правилно писање). Један од основних задатака наставе језичке културе односи се на усавршавање језичкоизражајних средстава код ученика, а њен крајњи циљ је да ученици буду оспособљени за успостављање квалитетне и сврсисходне комуникације. Иако је област језичке културе програмски конституисана као посебно подручје, предвиђено је да се у целокупној настави српског језика и књижевности повезује са другим двома областима: са књижевношћу и са језиком. Област Језичка култура обухвата усмено и писмено изражавање. Притом, једнаку пажњу би требало посветити усменом и писаном изражавању. На овом узрасту требало би разматрати специфичности два функционална стила: књижевноуметничког и публицистичког. Оспособљавање ученика за успешно читање, коришћење и разумевање нелинеарног текста један је од задатака наставе језичке културе на овом узрасту. Ученици би требало да направе једноставне табеле на основу задатог текста који садржи податке погодне за табеларни приказ; да читају податке из табеле и тумаче их; да праве једноставне дијаграме на основу задатих података, као и да тумаче податке из једноставнијих дијаграма и да изводе закључке на основу тих података. Требало би да смештају садржаје погодних граматичких јединица у табеларне приказе и да на основу података из нелинеарног текста саставе линеарни текст и друго. Имајући у виду утицај медијских технологија на језик, током наставе језичке културе требало би подстицати ученике да примењују експлицитну норму и када комуницирају посредством савремених информационо-комуникационих технологија. Примењивање различитих стратегија читања повезано је са разумевањем прочитаног и са успешним читањем текста. Стога би у настави језичке културе требало подстицати ученике, на пример, да уочавају разлике у функцији и квалитету различитих типова читања; да дефинишу ситуације у којима би требало употребити неку стратегију читања; да вежбају да брзо, временски ограничено пронађу информације у задатом тексту; да тумаче доживљај прочитаног текста; да разликују чињенице од коментара у склопу истраживачког читања; да аргументовано образлажу читалачки доживљај. Да би говорна вежба у потпуности остварила своју улогу у настави језичке културе, потребно је да буде прецизно испланирана, ваљано припремљена и детаљно организована. Кроз говорне вежбе треба указивати и на основне особине правилног и доброг говора (није важно само шта се каже већ и како се каже), као и на најчешћа огрешења као што су употреба поштапалица, непримерене лексике и сл. На овом узрасту најпогодније могу бити следеће говорне вежбе: интерпретативно-уметничке (изражајно читање, рецитовање); вежба аргументовања (дебатни разговор). Правописне вежбе представљају најбољи начин да се правописна правила науче, провере, као и да се учени недостаци отклоне. На овом узрасту најбоље је примењивати и просте и сложене правописне вежбе које су погодне за савлађивање како само једног правописног правила из једне правописне области, тако и више правописних правила из неколико правописних области. Врсте језичких вежби потребно је одабрати према интересовањима ученика или у контексту наставног садржаја. То могу бити: допуњавање текста различитим облицима променљивих речи; допуњавање текста непроменљивим речима; обележавање комуникативне реченице у тексту; исказивање реченичног члана на више начина. Применом језичких вежби код ученика се ствара навика да промишљају и траже адекватан језички израз за оно што желе да искажу (у зависности од комуникативне ситуације) и повећава се фонд таквих израза у њиховом речнику, са нарочитим нагласком на фразеологизме и устаљене изразе.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
историја	Средњи век, Први светски рат, Други светски рат	Кроз пројектну наставу ученика, реферате и презентације наставника кроз обраду наставних јединица у вези са народним епским песмама покосовског тематског круга; обрадом песме „Крвава бајка“ Десанке Максимовић; обрада песме „Плава гробница“ Милутина Бојића; обрадом „Дневника Ане Франк“ ; обрада народних прича и предања и Светом Сави.	Праћење ученичког рада, проверавање и прикупљање података, процена знања из дате области усменим или писменим путем. Самоевалуација наставника
ликовна култура	Књижевноисторијски правци (романтизам , реализам, надреализам , модерна)	Током наставе кроз обраду књижевних текстова и упознавање ученика са особинама књижевно-уметничких праваца у књижевности и ликовној култури. Повезивање књижевника са сликарима.	
страни језици	Транскрипција страних имена у нашем језику	Повезивање енглеског и немачког језика са српским језиком у смислу различитости писања и изговарања имена страног порекла у нашем језику.	
географија	Дијалекатска карта српског говорног подручја	Кроз упознавање ученика о територијалној распрострањености	

		одређених дијалеката и њиховим особинама, сличностима и разликама како би ученици лакше тумачили одређена кижевна дела.	
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
Компетенција за учење, решавање проблема, сарадња, рад са подацима и информацијама, комуникација, одговорно учешће у демократском друштву, естетичка компетенција.			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
Зона Мркаљ, Зорица Несторовић, „Цветник“ читанка за осми разред основне школе, Klett, Београд, 2021 – Весна Ломпар, Зона Мркаљ, Зорица Несторовић, Радна свеска, српски језик и књижевност за 8. разред основне школе, Klett, Београд, 2021 – Весна Ломпар, Граматика, српски језик и књижевност за 8. разред основне школе, Klett, Београд, 2021.			

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Књижевност	50	36	14
2.	Језик	48	26	22
3.	Језичка култура	38	5	33
		136	67	69

Предмет:

Математика

Разред: V-VIII

Предмет	Математика	
Разред	5. разред	
Трајање школског програма	144 часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ

<p>Чита елементе задатих скупова Ради четири основне рачунске операције на скупу N (природних бројева) и скупу N_0 (природних бројева са нулом) Уме да формира и графички прикаже скупове, зна урадити унију и пресек два скупа • Ради четири основне рачунске операције на скупу N (природних бројева) и скупу N_0 (природних бројева са нулом) са вишечланим изразима Уме да формира и графички приказују скупове и њихове подскупове Изводи скуповне операције и правилно употребљава одговарајуће ознаке Схвата смисао речи "и", "или", "не", "сваки", "неки" Одреди вредност сложенијег бројевног израза Користи бројеве и бројевне изразе у реалним ситуацијама</p>	<p>СКУПОВИ</p>	<p>Обновити својства скупова N и N_0 (претходник и следбеник) и подсетити се придруживања бројева тачкама бројевне полуправе - Кроз разноврсне задатке са изразима, једначинама и неједначинама из свакодневног живота, наставити са изграђивањем појмова бројевни израз, променљива, израз с променљивом и придруживање, користећи при томе и термине израз, формула, исказ. -Уочавати примере једноставнијих (функцијских) зависности у разним областима При томе је важно коришћење дијаграма и табела</p>
<p>бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину или неједначину (у скупу природних бројева); - реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину (у скупу природних бројева); - примени правила дељивости са 2, 3, 4, 5, 9, 25 и декадним јединицама; - разликује просте и сложене бројеве и растави број на просте чиниоце; - одреди и примени НЗС и НЗД; - изводи скуповне операције уније, пресека, разлике и правилно употребљава одговарајуће скуповне ознаке; - правилно користи речи и, или, не, сваки у математичкологичком</p>	<p>ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ И ДЕЉИВОСТ</p>	<p>Први део Својства операција сабирања, множења, одузимања и дељења у скупу N_0. Дељење са остатком у скупу N_0 (једнакост $a = bq + r, 0 \leq r$) Својства дељивости; чиниоци и садржаоци природног броја. Дељивост са 2, 5 и декадним јединицама. Дељивост са 4 и 25. Дељивост са 3 и 9. Скупови и скуповне операције: унија, пресек и разлика. Други део Прости и сложени бројеви. Ератостеново сито. Растављање природних бројева на просте чиниоце. Заједнички делилац и највећи заједнички делилац. Еуклидов алгоритам за налажење НЗД. Заједнички садржалац и најмањи заједнички садржалац. Веза између НЗД и НЗС.</p>

<p>смислу;</p> <p>анализира односе датих геометријских објеката и запише их математичким писмом; - опише основне појмове у вези са кругом (центар, полупречник, тангента, тетива) и одреди положај тачке и праве у односу на круг; - нацрта праву паралелну датој правој користећи геометријски прибор; - упореди, сабира и одузима дужи, конструктивно и рачунски; - преслика дати геометријски објекат централном симетријом и транслацијом, - правилно користи геометријски прибор;</p>	<p>ОСНОВНИ ПОЈМОВИ ГЕОМЕТРИЈЕ</p>	<p>Тачке и праве; односи припадања и распореда. Однос правих у равни; паралелност. Мерење дужине и једнакост дужи. Кружница и круг. Кружница и права. Преношење и надовезивање дужи. Централна симетрија. Вектор и транслација.</p>
<p>- идентификује врсте и опише својства углова (суседни, упоредни, унакрсни, углови на трансверзали, углови са паралелним крацима) и примени њихове узајамне односе; - нацрта праву нормалну на дату праву користећи геометријски прибор; - измери дати угао и нацрта угао задате мере; - упореди, сабере и одузме углове рачунски и конструктивно, - реши једноставан задатак применом основних својства паралелограма (једнакост наспрамних страница и наспрамних углова);</p>	<p>УГАО</p>	<p>Угао, централни угао; једнакост углова. Надовезивање углова (суседни углови, конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање углова). Упоредни углови; врсте углова. Мерење углова, сабирање и одузимање мере углова. Угао између две праве; нормалне праве; унакрсни углови. Углови на трансверзали. Транслација и углови.</p>
<p>прочита, запише, упореди и представи на бројевној полуправој разломке и децималне бројеве и преводи их из једног записа у други; - одреди месну вредност цифре у запису децималног броја, - заокружи број и процени грешку заокруживања; - израчуна вредност једноставнијег</p>	<p>РАЗЛОМЦИ</p>	<p>Први део Појам разломка облика $\frac{a}{b}$ ($a, b \in \mathbb{N}$). Придруживање тачака бројевне полуправе разломцима. Проширивање, скраћивање и упоређивање разломака. Децимални запис броја и преводјење у запис облика $\frac{a}{b}$ ($b \neq 0$). Упоредивање бројева у децималном запису. Заокруживање бројева. Други део Основне рачунске операције с разломцима (у оба записа) и њихова својства. Изрази. Једначине и неједначине у скупу разломака.</p>

<p>бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину и неједначину; - реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину; - одреди проценат дате величине; - примени размеру у једноставним реалним ситуацијама; - примени аритметичку средину датих бројева; - сакупи податке и прикаже их табелом и кружним дијаграмом и по потреби користи калкулатор или расположиви софтвер;</p>		<p>Трећи део Примене разломака (проценти, аритметичка средина, размера). Основна неједнакост $p < (p+q)/2$</p>
<p>идентификује осносиметричну фигуру и одреди њену осу симетрије; - симетрично преслика тачку, дуж и једноставнију фигуру користећи геометријски прибор; - конструише симетралу дужи, симетралу угла и примењује њихова својства; - конструише праву која је нормална на дату праву или паралелна датој прави.</p>	<p>ОСНА СИМЕТРИЈА</p>	<p>Осна симетрија у равни и њене особине. Оса симетрије фигуре. Симетрала дужи и конструкција нормале. Симетрала угла.</p>

<p>ЦИЉ ПРЕДМЕТА</p>
<p>Циљ наставе и учења математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.</p>
<p>ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)</p>
<p>-употреба савремених наставних средстава -сваки наставник мора да одржи један огледни час у току школске године (огледни час према плану стручног већа) -планирати по два стручна семинара годишње из области математике, узети могућност коришћења и online семинара -по могућности, похађати бар један изборни семинар годишње На састанцима стручних актива презентовати семинаре.</p>
<p>НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)</p>
<p>Формативним оцењивањем прати се рад ученика, напредовање, активност и залагање на часу. Осим тога прати се оствареност постигнућа ученика и дају се препоруке за даљи рад. Сумативно оцењивање врши се писмено (кроз контролне и писмене задатке). Ученик може добити оцену и усмено, за домаће задатке, кроз пројекте и активност на часу. Писмена оцењивања врше се након пређене области, уз ранију најаву, а према распореду писаних провера знања (у току једног полугодишта предвиђене су 4 писане провере – два контролна и два писмена задатка). Писане провере у трајању од 15 минута се не најављују и не оцењују</p>

сумативном оценом, већ служе наставнику да провери степен постигнућа ученика . Усмено оцењивање
Опис потребних знања и вештина за добијање оцене из математике: 1. Одличан (5) – ученик редовно извршава своје обавезе, доноси прибор на час и редовно ради домаће задатке. Изузетно је активан и има изражен интерес за предмет. Показује жељу за напредовањем и стицањем нових знања и вештина.

2. Врло добар (4) – ученик се у великој мери труди да редовно извршава обавезе на часу, редовно ради домаће задатке, активан је на часу.

3. Добар (3) – ученик прати наставу, скоро увек доноси прибор на час и ради домаће задатке, често је активан на часу.

4. Довољан (2) – ученик повремено прати наставу, повремено доноси прибор и ради домаће задатке, ретко је активан на часу али записује оно што се од њега очекује.

5. Недовољан (1) – ученик не записује, не прати наставу и не ради домаће задатке. Није активан на часу.

Скала која изражава однос између процента тачно урађених задатака на писаној провери и одговарајуће оцене је следећа: 85-100% - одличан (5) 70-84% - врло добар (4) 50-69% - добар (3) 30-49% - довољан (2) 0-29% - недовољан (1) У зависности од тежине теста дозвољена су одступања од неколико процената.

Ученик који стиче образовање по ИОП-у 1 оцењује се на основу ангажовања и степена остварености исхода, уз прилагођавање начина поступка оцењивања. Ученик који стиче образовање по ИОП-у 2 оцењује се на основу ангажовања и степена остварености прилагођених циљева и исхода, који су дефинисани у персонализованом плану наставе и учења, уз прилагођавање поступка оцењивања.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Домаћи задаци се задају после сваког часа.

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Табла, уџбеник, збирка, пројектор

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Лаптоп, пројектор, табла, дигитални уџбеници, панои.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Наставни предмет математика намењен је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.. Наставни програм за пети разред оријентисан је на остваривање исхода. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет математика.

Главна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхода је настава усмерена на учење у школи. То значи да ученик треба да учи: смислено (повезивањем оног што учи са оним што му је познато из свакодневног живота као и повезивањем знања стечених кроз различите предмете), проблемски (самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација, постављањем релевантних питања себи и другима, развијањем плана решавања задатог проблема), дивергентно (предлагањем нових решења, смишљањем нових примера, повезивањем садржаја у нове целине), критички (поређењем важности појединих чињеница и података) и кооперативно (кроз сарадњу са наставником и другим ученицима, кроз дискусију и размену мишљења, уважавајући аргументе саговорника). Програм се реализује у форми предавања (теоријска настава) и вежби. Повезаност теорије и праксе постиже се кроз јединство теоријских садржаја и вежби које у реализацији треба да се преплићу и допуњују. Настава се реализује превасходно коришћењем метода визуелног и практичног приказа, коришћењем савремених наставних средстава.

Програм вежби реализује се у форми заокружених програмских целина (модула) које омогућују ученицима креативну слободу. Овакав приступ омогућује индивидуализацију наставе, према надарености, способностима, мотивима и интересовањима ученика. Приликом конкретизације појединих садржаја програма, прилагодити исте специфичностима средине у којој се настава изводи и опремљености кабинета. Природни бројеви и дељивост, Скупови и скуповне операције Ова тема представља природну везу са градивом првог циклуса и у оквиру ње треба проширити и продубити знања која су ученици раније

стекли. Обновити својства скупова N и N_0 (претходник или следбеник) и подсетити се придруживања бројева тачкама бројевне праве. Кроз разноврсне задатке са изразима, једначинама и неједначинама из свакодневног живота, наставити са изграђивањем појмова бројевни израз, променљива, израз с променљивом и придруживање, користећи при томе и термине израз, формула, исказ. Код једначина и неједначина задржати се на једноставнијим облицима, у циљу усвајања концепта решавања датог проблема. Уочавати примере једноставнијих (функцијских) зависности у разним областима (придруживање по датом правилу бројева - бројевима, бројева - дужима, бројева - површинама и др.). При томе је важно коришћење дијаграма и табела (дијаграм тока алгорита, табела резултата неког пребројавања или мерења и др). У овом делу треба користити и примере са геометријским облицима, у којима се појављује зависност међу величинама. У делу који се односи на дељивост, подсетити ученике да дељење у скупу природних бројева без остатка није увек могуће. Увести дељење са остатком, једнакост $a = bq + r$, $0 \leq r$ постоји јединствена права која пролази кроз дату тачку и паралелна је датој правој; заједно са овом чињеницом показати цртање (обичним и троугаоним лењиром) праве паралелне датој правој кроз тачку која јој не припада. Кроз задатке истаћи симетричност и транзитивност паралелности (без увођења тих појмова), као и области на које је подељена равна задатим правима. Као посебно важне области (заједно са границом) истаћи троуглове и паралелограме и начине њиховог означавања. Објаснити практичан значај стандарних јединица мере и потребу за деловима јединице мере. Изражавати дужине вишеименованим бројевима и истаћи претварање у једноимене најнижих јединица. Једнакост дужи увести као једнакост њихових дужина (уз истицање да се једнакост не односи на једнакост дужи као скупова тачака). Увести појмове: кружница, круг, центар, полупречник, пречник, лук, тетива и тангента. Однос две кружнице, односно два круга разматрати на конкретним примерима и задацима. Користити шестар као геометријски инструмент за цртање кружница, упоређивање дужи и операције над њима. Конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање дужи повезати са мерењем. У задацима користити изломљене линије (отворене и затворене) без експлицитне дефиниције и увести појам обима затворене изломљене линије. Централном симетријом пресликавати тачке, дужи, кружнице, троуглове, квадрате и правоугаонике. Истаћи основне особине централне симетрије и повезати их са особинама паралелограма. Увести појмове усмерених дужи и вектора (интензитет, правац, смер). Транслацијом ("паралелним преношењем") пресликавати тачке, дужи, кружнице, троуглове, квадрате и правоугаонике и остале једноставне фигуре, користећи при томе геометријски прибор. Истаћи основне особине транслације и повезати их са особинама паралелограма Угао Угаону линију увести као унију две полуправе са заједничким почетком. Ако угаона линија није опружена, истаћи разлику између конвексне и неконвексне области у зависности од тога да ли та област садржи или не садржи дуж чији су крајеви на крацима. Угао увести као унију угаоне линије и једне од поменутих области, али даља разматрања ограничити само на конвексне углове. Увести и означавање углова малим словима грчког алфавета. Користећи се механичким моделима (кретање клатна, лепеза и сл.) мотивисати придруживање кружних лукова (и одговарајућих тетива) угловима. Једнаке углове увести као углове чије су одговарајуће тетиве у круговима једнаких полупречника једнаке. На ово објашњење надовезати конструктивно преношење углова помоћу шестара и лењира, а затим и конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање углова. Развити код ученика вештину мерења и цртања угла помоћу угломера. Повезати једнакост углова са једнакошћу њихових мера. Увести делове степена (минуте и секунде) и поступке сабирања и одузимања мера углова. Објаснити једнакост унакрсних углова и увести нормалност правих. Ученике треба оспособити да цртају нормалу на праву из дате тачке употребом троугаоног лењира, а након истицања нормалности тангенте и одговарајућег полупречника, и за цртање тангенте на кружницу у задатој тачки кружнице. Објаснити шта се подразумева под растојањем тачке од праве. Под углом између правих које нису међусобно нормалне подразумевати одговарајући оштар угао. Истаћи углове које образује трансверзала две паралелне праве. Када трансверзала није нормална на паралелним правима, добијене углове поделити на оштре и тупе и истаћи да су сви углови исте врсте међусобно једнаки. Обновити једнакост наспрамних страница паралелограма, и извести једнакост наспрамних углова паралелограма. Објаснити шта се подразумева под растојањем између две паралелне праве. Истаћи односе углова са паралелним крацима. Разломци Појам разломка, као дела целине, ученици су упознали у првом циклусу. На почетку увести појмове правог односно неправог разломка, као и мешовитог броја. Претварање мешовитог броја у неправи разломак и

обрнуто, повезати са поступком дељења са остатком. Геометријску интерпретацију ненегативних рационалних бројева уводимо помоћу бројевне полуправе. Примери за то треба да буду разноврсни, имениоци разломака не треба да буду већи од 10, а ученици треба да схвате важност избора јединичне дужи за прецизно приказивање датих разломака. Бројевна полуправа се може користити и за упоређивање разломака. Проширивање и скраћивање разломака уводити на основу особине количника да се он не мења када се и дељеник и делилац помноже, односно поделе истим бројем различитим од нуле. Скраћивање разломка до несводљивог повезати са познатим поступком налажења највећег заједничког делиоца бројиоца и имениоца. На примерима показати да се скраћивање може извести и поступно, али да је претходни поступак ефикаснији. Упознати ученике са различитим начинима упоређивања разломака. Примере који се користе треба илустровати помоћу кружних исечака или фигура у квадратној мрежи и на тај начин повезати овај део теме са темама из геометрије (нпр. угао и мерење угла). Увођење децималног записа разломка и њихово приказивање на бројевној полуправој повезати са мерењем дужине, масе и запремине течности, коришћењем примера из свакодневног живота. Превођење разломака у децимални запис започети са разломцима који се могу свести на децималне разломке, а након тога увести и појам периодичног децималног записа. Сабирање и одузимање разломака увести свођењем на заједнички именилац, с тим што на почетку не треба инсистирати на најмањем заједничком садржаоцу. Множење разломака најлакше је илустровати у квадратној мрежи нпр. преко површине правоугаоника. Пре дељења разломака упознати ученике са појмом реципрочне вредности разломка и природног броја. Само дељење увести помоћу једноставних примера дељења разломка природним бројем и на крају уопштити да је дељење разломком исто што и множење његовом реципрочном вредношћу. Код сабирања, одузимања и множења децималних бројева користити аналогију са извођењем истих операција са природним бројевима. Код дељења увести прво дељење децималног броја природним, а након тога, кроз добро одабране примере, показати како се дељење децималних бројева своди на претходни случај. Упознати ученике са чињеницом да особине рачунских операција које су важиле у скупу природних бројева, важе и у скупу разломака. Код израза се треба задржати на примерима који нису сувише сложени, јер је циљ увежбавање извођења рачунских операција и примена њихових особина. Приликом обраде једначина и неједначина треба се задржати на једноставнијим примерима и користити аналогију са решавањем једначина и неједначина у скупу природних бројева. Треба имати у виду да су исходи који се односе на изразе, једначине и неједначине развојног типа, односно исходи који се развијају и током наредних разреда. Веома важан део ове теме су проблемски - текстуални задаци у којима се користе разломци и децимални запис разломака, помоћу којих се подстиче развој логичког начина мишљења. Могу се обрадити и разни проблеми из свакодневног живота, нпр. планирање кућног буџета којим се, поред увежбавања операција са децималним записом бројева, ствара и основа за развој финансијске писмености, а има и своју васпитну улогу. У делу који се односи на примену, потребно је ученике оспособити да процентни запис разломка, аритметичку средину и размеру повежу са проблемима из свакодневног живота (попусти, поскупљења, подела новца у одређеној размери, израчунавање просечне оцене, висине или примена аритметичке средине у спорту). Увођење процентног записа разломка пожељно је обрадити кроз визуелне представе на дијаграмима (најпре квадрата подељеног на стотине, а затим произвољног правоугаоника, правилног многоугла или круга) и кроз ситуације у којима се проценат појављује, као што су израчунавања снижења или поскупљења неког производа, најпре за 25%, 50% и 75%, а након разумевања појма и концепта, и за било коју другу вредност. Кроз ове примере уједно се може увежбавати и превођење разломка у децимални и процентни запис, кроз примере који изискују овакву врсту записа броја. Аритметичку средину је пожељно обрадити и вежбати на конкретним примерима (оцене у дневнику, спорт, кроз истраживачке задатке и сл.). Важно је правилно формирање и разумевање појма размере. Оспособити ученике за њено коришћење у пракси: при цртању и читању разних планова и графикона; при одређивању растојања; при решавању проблема поделе у датој размери и при повећавању и смањивању слика. Обраду овог градива подредити практичном циљу, уз повезивање с већ упознатим садржајима математике и других предмета. Ова област је погодна за развијање разних других компетенција, кроз задатке који би од ученика изискивали различите врсте истраживања. Резултате истраживања ученици треба да представљају графички и на тај начин стекну осећај за упоређивање разломака у различитим записима. За исход који се односи на прикупљање података и приказивање

података у табели и кружном дијаграму не постоји одговарајући садржај, јер је предвиђено да се на остваривању овог исхода ради током реализације целе теме. Осна симетрија Код увођења појма осне симетрије од велике важности су: примери који се ученицима дају на непосредно посматрање и експериментисање и питања која ученицима постављамо како би дошли до њихових основних представа о најважнијим карактеристикама осне симетрије. Примере са осном симетријом започети на квадратној мрежи са осам симетрије које су идентичне са линијама мреже, са циљем да ученици самостално дођу до основних особина осне симетрије, а затим прећи на примере без квадратне мреже. Осном симетријом пресликавати тачку, дуж, круг, троугао, квадрат и правоугаоник, а приликом цртања користити геометријски прибор. Појам осносиметричне фигуре се такође усваја интуитивно, што значи да се низом примера указује да постоје фигуре које имају једну или више оса симетрија и фигуре које немају ту особину. Ученике научити да користећи геометријски прибор, конструишу симетралу дужи, симетралу угла, нормалу из тачке на праву и примене њихове особине у проблемским задацима.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик	Глобално	неговање правописа током рада и учења и правилним изражавањем у формулацији математичких знања кроз све часове наставних тема, рад са текстом и тумачење текстуалних задатака	
Енглески језик	Основи Геометрије	коришћење слова енглеског писма за означавање темена, права, тачака	
ТИТ	Основи Геометрије, Угао	примена осне симетрије и размере при техничком цртању, развијање ученичке способности за прецизност у мерењу, цртању и геометријским конструкцијама	
Биологија	Скупови и скуповне операције	примери скупова и подскупова из животињског и биљног света	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

1. ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ И ДЕЉИВОСТ, СКУПОВИ И СКУПОВНЕ ОПЕРАЦИЈЕ- Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама -Комуникација -Сарадња - Дигитална компетенција

2. ОСНОВНИ ПОЈМОВИ ГЕОМЕТРИЈЕ Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама - Комуникација -Дигитална компетенција
3. УГАО-Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама -Комуникација -Дигитална компетенција -Сарадња
4. РАЗЛОМЦИ-Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама -Комуникација - Сарадња - Дигитална компетенција
5. ОСНА СИМЕТРИЈА-Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама -Комуникација - Сарадња
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Математика за 5. разред основне школе, уџбеник, збирка задатака за 5.разред - Нови Логос

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Скупови	14	8	6
2.	Природни бројеви и дељивост	14	7	7
3.	Основни геометријски појмови	11	5	6
4.	Угао	20	11	9
5.	Разломци	62	27	35
6.	Осна симетрија	15	5	10
		144	53	91

Предмет	Математика	
Разред	6. разред	
Трајање школског програма	144 часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
прочита, запише, упореди и		Скуп целих бројева (Z). Супротан број. Апсолутна

<p>представи на бројевној правој целе (записане у облику разломка или у децималном запису); – одреди супротан број, апсолутну вредност и реципрочну вредност целог броја; – израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину и неједначину у скупу целих бројева; – реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину;</p>	<p>Цели бројеви</p>	<p>вредност целог броја. Приказ целих бројева на бројевној правој. Упоредивање целих бројева. Основне рачунске операције у скупу Z и њихова својства. Изрази са целим бројевима</p>
<p>прочита, запише, упореди и представи на бројевној правој рационалне бројеве (записане у облику разломка или у децималном запису); – одреди супротан број, апсолутну вредност и реципрочну вредност рационалног броја; – израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину и неједначину у скупу рационалних бројева; – реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину; – примени пропорцију и проценат у реалним ситуацијама; – прикаже податке и зависност између две величине у координатном систему (стубичасти, тачкасти и линијски дијаграм); – тумачи податке приказане табелом и графички;</p>	<p>Рационални бројеви</p>	<p>Први део Скуп рационалних бројева. Супротан број. Апсолутна вредност рационалног броја. Приказ рационалних бројева на бројевној правој. Упоредивање рационалних бројева. Основне рачунске операције у скупу Q и њихова својства. Изрази са рационалним бројевима. Једначине и неједначине: $ax + b = c$; $ax + b \leq c$; $ax + b < c$; $ax + b \geq c$; $ax + b > c$ ($a, b, c \in Q, a \neq 0$).</p> <p>Други део Координатни систем. Приказ података у координатном систему. Приказ зависности међу величинама. Размере, пропорције и проценти. Директна пропорционалност. Обрнута пропорционалност.</p>
<p>класификује троуглове на основу њихових својстава; – конструише углове од 90° и 60° и користи њихове делове за конструкције других</p>	<p>Троугао</p>	<p>Први део Појам троугла. Обим троугла. Једнакокраки и једнакостранични троуглови. Висина троугла. Углови троугла. Збир углова троуглова. Врсте троуглова према угловима.</p>

<p>углова; – уочи одговарајуће елементе подударних троуглова; – утврди да ли су два троугла подударна на основу ставова подударности; – конструише троугао на основу задатих елемената (странице и углови троуглова); – примени својства троуглова у једноставнијим проблемским задацима; – одреди центар описане и уписане кружнице троугла;</p>		<p>Однос између страница и углова троугла. Неједнакост троугла. Конструкције неких углова (60°, 120°, 30°, 45°, 75°, 135°) Други део Основне конструкције троуглова. Појам подударности и ставови подударности. Централна симетрија и подударност. Осна симетрија и подударност. Центар описане и уписане кружнице троугла.</p>
<p>класификује четвороуглове на основу њихових својстава; – конструише паралелограм и трапез на основу задатих елемената (странице и углови четвороуглова и дијагонала четвороугла); – примени својства четвороуглова у једноставнијим проблемским задацима; – сабира и одузима векторе и користи их у реалним ситуацијама; – примењује особине централне и осне симетрије и транслације у једноставнијим задацима</p>	<p>Четвороугао</p>	<p>Четвороугао. Углови четвороугла. Збир углова четвороугла. Паралелограм. Особине паралелограма. Услови да четвороугао буде паралелограм. Ромб, правоугаоник и квадрат. Конструкција паралелограма. Сабирање и одузимање вектора. Множење вектора бројем. Трапез. Особине трапеца. Средња линија троугла и трапеца. Конструкције трапеца. Делтоид</p>
<p>– израчуна површину троугла и четвороугла користећи обрасце или разложиву једнакост.</p>	<p>Површина четвороугла и троугла</p>	<p>Појам површине фигуре, површина правоугаоника и квадрата. Једнакост површина подударних фигура. Површина паралелограма, троугла, трапеца. Површина четвороугла с нормалним дијагоналама.</p>

<p>ЦИЉ ПРЕДМЕТА</p>
<p>Циљ учења Математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.</p>
<p>ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)</p>
<p>- употреба савремених наставних средстава; један обавезни огледни час у току школске године, према плану стручног већа; - планирати два стручна семинара годишње; - један изборни семинар годишње.</p>
<p>НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)</p>

У току школске године планирана су 4 контролна и 4 писмена задатка, по два у сваком полугодишту
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Домаћи задаци се задају после сваког часа.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Лаптоп, пројектор, табла, дигитални уџбеници, панои.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
При избору садржаја и писању исхода за предмет Математика узета је у обзир чињеница да се учењем математике ученици оспособљавају за: решавање разноврсних практичних и теоријских проблема, комуникацију математичким језиком, математичко резонување и доношење закључака и одлука. Такође, у обзир је узета и чињеница да сам процес учења математике има своје посебности које се огледају у броју година изучавања и недељног броја часова предмета и неопходности стицања континуираних знања. Наставници у својој свакодневној наставној пракси, треба да се ослањају на исходе, јер они указују шта је оно за шта ученици треба да буду оспособљени током учења предмета у једној школској години. Исходи представљају очекиване и дефинисане резултате учења и наставе. Остваривањем исхода, ученици усвајају основне математичке концепте, овладавају основним математичким процесима и вештинама, оспособљавају се за примену математичких знања и вештина и комуникацију математичким језиком. Кроз исходе се омогућава остваривање и међупредметних компетенција као што су комуникација, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, решавање проблема, сарадња и компетенција за целоживотно учење

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Физика	Геометрија	Израчунавање површине у задацима у реалном контексту	Кроз задатке на часу и домаће задатке.
Ликовна култура	Геометрија	Коришћење геометријских фигура у сликарству	Кроз задатке на часу и домаће задатке.
Техника и технологија	Геометрија	Конструкције	Кроз задатке на часу и домаће задатке.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Компетенција за целоживотно учење – ученик уме да планира време за учење, организује процес учења и управља њим; – активно конструише знање. Уочава структуру градива, активно разликује познато од непознатог, важно од неважног; уме да сведе/закључи и образложи основне идеје; – ефикасно користи различите методе учења, прилагођава их природи градива и циљевима учења; – разликује чињенице од интерпретација, ставова и мишљења; препознаје и може да репродукује аргументе за одређену тезу, разликује аргументе према релевантности и снази; – уме да процени сопствену успешност у учењу; идентификује тешкоће у учењу и зна како да их превазиђе.

Комуникација – ученик познаје различите облике комуникације (усмена, писана, комуникација телефоном, преко интернета) и користи их на сврсисходан и конструктиван начин када комуницира у приватном, јавном и образовном контексту; – у комуникацији са другима уме да изрази своје мишљење, ставове, вредности и циљеве на позитиван, конструктиван и аргументован начин, поштујући и уважавајући друге. – ученик има развијену свест о значају позитивне и конструктивне комуникације и активно доприноси неговању културе дијалога. Рад са подацима и информацијама – ученик зна да је за разумевање догађаја и доношење компетентних одлука потребно имати релевантне и поуздане податке; – уме да упореди различите изворе и начине добијања података, уме да процени поузданост података и препозна могуће грешке уз помоћ наставника; – користи табеларни и графички приказ података и уме да чита и тумачи податке приказане на тај начин; – користи информационе технологије за чување, презентацију и основну обраду података; – зна разлику између податка и њиховог тумачења. Зна да исти подаци, у зависности од контекста, могу бити тумачени на различите начине; – разуме разлику између јавних и приватних података, зна које податке може да добије од надлежних институција и користи основна правила чувања приватности података. Дигитална компетенција – уме да претражује, процењује релевантност и поузданост, анализира и систематизује информације у електронском облику користећи одговарајућа информационо-комуникациона средства (ИКТ); – уме да представи, организује и обликује информације користећи ИКТ; – при решавању проблема уме да одабере одговарајуће ИКТ средство и да га користи на одговарајући начин; – успешно користи ИКТ за комуникацију и сарадњу; – препознаје предности, мане и опасности употребе ИКТ и у односу на то одговорно поступа. Решавање проблема – испитујући проблемску ситуацију, ученик идентификује ограничења и важне карактеристике проблемске ситуације и разуме њихову међусобну повезаност на основу претходног искуства и стечених знања; – проналази могућа решења проблемске ситуације; – упоређује могућа различита решења преко релевантних критеријума, самостално или уз помоћ других, уме да објасни шта су предности и слабе стране различитих решења и да се определи за боље решење; – ученик примењује изабрано решење, прати примену и усваја нова сазнања која стиче током примене изабраног решења успешно решавајући проблем; – вреднује примену изабраног решења, уме да увиди које су добре и слабе стране и формулише препоруке за наредно искуство са истим или сличним проблемским ситуацијама. Сарадња – ученик конструктивно, аргументовано и креативно доприноси раду групе и остварењу заједничких циљева; – доприноси постизању договора о правилима заједничког рада и тих правила се придржава; – активно слуша и поставља релевантна питања, поштујући саговорнике, а дискусију заснива на аргументима; – ангажује се у реализацији преузетих обавеза у оквиру групног рада на одговоран и креативан начин; – учествује у критичком, аргументованом и конструктивном преиспитивању рада групе и доприноси унапређењу рада групе. Одговорно учешће у демократском друштву – ученик активно учествује у животу школе и заједнице тако што поштује друге ученике, зна дечја и основна људска права, уме да препозна њихово кршење и спреман је да их брани; – понаша се одговорно, хумано и толерантно; – критички и аргументовано учествује у разматрању отворених питања за која је заинтересован поштујући разлике у мишљењу и интересима и даје лични допринос постизању договора. Естетичка компетенција – позитивно вреднује допринос културе и уметности развоју људске заједнице; – повезује уметничка и културна дела са историјским, друштвеним и географским контекстом њиховог настанка; – уме да анализира и критички вреднује уметничка дела која су представници различитих стилова и епоха. Одговоран однос према околини – разуме концепт здравог и безбедног окружења за живот људи; – процењује ризике и користи од употребе неких супстанци по околину и здравље људи; – разуме значај и користи могућности рециклирања.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Математика за 6. разред основне школе, Небојша Икодиновић, Слађана Димитријевић, Klett. Збирка задатака из математике за 6. разред основне школе, Бранислав Поповић, Марија Станић, Ненад Вуловић, Сања Милојевић, Klett.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Цели бројеви	24	9	15
2.	Рационални бројеви	50	18	32
3.	Троугао	24	9	15
4.	Четвороугао	22	8	14
5.	Површина четвороугла и троугла	16	6	10
6.				
		136		

Напомена: За обнављање градива, иницијални тест и анализу резултата иницијалног теста планирана су 4 часа. За реализацију 4 писмена задатка (у трајању по једног часа), са исправкама, планирано је 8 часова. $136+8=144$

Предмет	Математика	
Разред	7. разред	
Трајање школског програма	144 часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– израчуна степен реалног броја и квадратни корен потпуног квадрата и примени одговарајућа својства операција; – одреди бројевну вредност једноставнијег израза са реалним бројевима; – на основу реалног проблема састави и израчуна вредност једноставнијег бројевног израза са реалним бројевима; – одреди приближну вредност реалног броја и	РЕАЛНИ БРОЈЕВИ	Квадрат рационалног броја. Решавање једначине $x^2 = a$, $a \geq 0$; Постојање ирационалних бројева (на пример решења једначине $x^2 = 2$). Реални бројеви и бројевна права. Квадратни корен, једнакост Децимални запис реалног броја; приближна вредност реалног броја; апсолутна грешка. Основна својства операција с реалним бројевима. Функција директне пропорционалности $y = kx, k \in \mathbb{R} \setminus \{0\}$. Продужена пропорција.

процени апсолутну грешку; – нацрта график функције у $y = kx$, $k \in \mathbb{R} \setminus \{0\}$; – примени продужену пропорцију у реалним ситуацијама;		
– примени Питагорину теорему у рачунским и конструктивним задацима;	ПИТАГОРИНА ТЕОРЕМА	Питагорина теорема (директна и обратна). Важније примене Питагорине теореме. Конструкције тачака на бројевној правој које одговарају бројевима, итд. Растојање између две тачке у координатном систему
- трансформише збир, разлику и производ полинома; – примени формуле за разлику квадрата и квадрат бинома; – растави полином на чиниоце (користећи дистрибутивни закон и формуле за квадрат бинома и разлику квадрата); – примени трансформације полинома на решавање једначина;	ЦЕЛИ АЛГЕБАРСКИ ИЗРАЗИ	Први део - Степен чији је изложилац природан број; степен декадне јединице чији је изложилац цео број; операције са степенима; степен производа, количника и степена. Други део - Алгебарски изрази. Полиноми и операције (мономи, сређени облик, трансформације збира, разлике и производа полинома у сређени облик полинома). Квадрат бинома и разлика квадрата. Растављање полинома на чиниоце коришћењем дистрибутивног закона, формуле за квадрат бинома и разлику квадрата. Примене.
– примени својства страница, углова и дијагонала многоугла; – израчуна површину многоугла користећи обрасце или разложиву једнакост; – конструише ортоцентар и тежиште троугла; – примени ставове подударности при доказивању једноставнијих тврђења и у конструктивни	МНОГОУГАО	Појам многоугла. Врсте многоуглова. Збир углова многоугла. Број дијагонала многоугла. Правилни многоуглови (појам, својства, конструкције). Обим и површина многоугла. Тежишна дуж троугла. Ортоцентар и тежиште троугла. Сложеније примене ставова подударности
– примени својства централног и периферијског угла у кругу; – израчуна обим и површину круга и његових делова; – преслика дати геометријски објекат ротацијом;	КРУГ	Централни и периферијски угао у кругу. Обим круга, број π . Дужина кружног лука. Површина круга, кружног исечка и кружног прстена. Ротација
одређује средњу вредност, медијану и мод.	ОБРАДА ПОДАТАКА	Средња вредност, медијана и мод.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

Циљ учења Математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба савремених наставних средстава; један обавезни огледни час у току школске године, према плану стручног већа; - планирати два стручна семинара годишње; - један изборни семинар годишње.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Формативним оцењивањем прати се рад ученика, напредовање, активност и залагање на часу. Осим тога прати се оствареност постигнућа ученика и дају се препоруке за даљи рад. Сумативно оцењивање врши се писмено (кроз контролне и писмене задатке). Ученик може добити оцену и усмено, за домаће задатке, кроз пројекте и активност на часу. Писмена оцењивања врше се након пређене области, уз ранију најаву, а према распореду писаних провера знања (у току једног полугодишта предвиђене су 4 писане провере – два контролна и два писмена задатка). Писане провере у трајању од 15 минута се не најављују и не оцењују сумативном оценом, већ служе наставнику да провери степен постигнућа ученика. Усмено оцењивање Опис потребних знања и вештина за добијање оцене из математике: 1. Одличан (5) – ученик редовно извршава своје обавезе, доноси прибор на час и редовно ради домаће задатке. Изузетно је активан и има изражен интерес за предмет. Показује жељу за напредовањем и стицањем нових знања и вештина. 2. Врло добар (4) – ученик се у великој мери труди да редовно извршава обавезе на часу, редовно ради домаће задатке, активан је на часу. 3. Добар (3) – ученик прати наставу, скоро увек доноси прибор на час и ради домаће задатке, често је активан на часу. 4. Довољан (2) – ученик повремено прати наставу, повремено доноси прибор и ради домаће задатке, ретко је активан на часу али записује оно што се од њега очекује. 5. Недовољан (1) – ученик не записује, не прати наставу и не ради домаће задатке. Није активан на часу. Скала која изражава однос између процента тачно урађених задатака на писаној провери и одговарајуће оцене је следећа: 85-100% - одличан (5) 70-84% - врло добар (4) 50-69% - добар (3) 30-49% - довољан (2) 0-29% - недовољан (1) У зависности од тежине теста дозвољена су одступања од неколико процената. Ученик који стиче образовање по ИОП-у 1 оцењује се на основу ангажовања и степена остварености исхода, уз прилагођавање начина поступка оцењивања. Ученик који стиче образовање по ИОП-у 2 оцењује се на основу ангажовања и степена остварености прилагођених циљева и исхода, који су дефинисани у персонализованом плану наставе и учења, уз прилагођавање поступка оцењивања.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Домаћи задаци се задају после сваког часа.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Лаптоп, пројектор, табла, дигитални уџбеници, панои.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Реални бројеви Увести појам квадрата рационалног броја p/q и илустровати га површином квадрата чија је страница управо p/q , на основу чега ученици треба да закључе да је квадрат произвољног рационалног броја ненегативан број. При израчунавању квадрата рационалних бројева равноправан статус треба дати квадрирању бројева у запису p/q и у децималном запису. Код решавања једначина облика $x^2 = a$, ученици уз наставникову помоћ изводе следеће закључке: дата једначина се може свести на једначину $x^2 = a = b^2$ и може имати једно ($a = 0$) или два решења ($a > 0$), али може бити и без решења ($a < 0$). Приликом увођења ознаке за квадратни корен нагласити разлику између, на пример, вредности и решења једначине $x^2 = 4$. У даљем раду показати да неке једначине облика $x^2 = a$ (на пример $x^2 = 2$) немају решења у скупу рационалних бројева, тј. да се у скупу рационалних мерних бројева не може израчунати мерни број странице квадрата чија је површина 2 (не инсистирати да ученици репродукују одговарајући доказ). На тај начин мотивисати увођење ирационалних бројева, јер из претходног следи да осим рационалних бројева

треба имати на располагању и неке друге бројеве (на пример оне чији квадратни корен није рационалан број). Тада се уводи скуп реалних бројева као унија два дисјунктна скупа – скупа рационалних и скупа ирационалних бројева. Сада је природно и да се „рационална” права прошири у реалну праву и покаже како на таквој реалној правој постоје рационалне и ирационалне тачке. Нагласити, међутим, да скуп (позитивних) ирационалних бројева, осим квадратних корена рационалних бројева, садржи и многе друге елементе, од којих ће неки бити 892 поменути касније (рецимо број π). На конкретним примерима ученици треба да уоче да сваки рационалан број има коначну или бесконачну периодичну децималну репрезентацију, а ирационални бројеви бесконачну непериодичну репрезентацију и обратно (ове чињенице не треба доказивати у општем случају). При израчунавању вредности корена и рачунања са коренима, када су њихове вредности ирационални бројеви, користити калкулатор или расположиве софтвере. За све реалне бројеве без обзира да ли имају коначну или бесконачну децималну репрезентацију увести појам приближне вредности и појам апсолутне грешке. Правила заокруживања реалних бројева увести на следећи начин: на конкретним примерима, посматрањем могућих граница (интервала) у зависности од прецизности, ученици бирају приближне вредности тако да се при заокруживању бира вредност са мањом апсолутном грешком, након чега се формулишу правила. Основна својства операција сабирања и множења реалних бројева посматрати и анализирати у поређењу с одговарајућим својствима у скупу рационалних бројева. Основна својства операција кореновања у $\mathbb{R}^+$ треба такође реализовати на примерима при чему се посебно третирају збир, разлика, производ и количник корена и њихови односи са кореном збира, разлике, производа и количника. При том посебно пажњу обратити на једнакост и њено тумачење. У оквиру ове теме се обрађује и функција директне пропорционалности $y = kx$ коју треба увести на конкретним примерима блиским искуству ученика (раст дужине пута са временом путовања при константној брзини, смањење водостаја реке ако је дневни пад протока константан ...). У почетним примерима ученици цртају тачкасти график којим се приказује функција за дискретне вредности променљиве, након чега се долази до конструкције графичког приказа у координатном систему. Тематску јединицу: продужена пропорција треба, такође, реализовати на конкретним примерима (подела дате суме у датој размери, одређивање угла троугла ако је дат њихов однос, присуство метала у легурама ...). Посебну пажњу поклонити вези продужене пропорције са класичном двојном пропорцијом.

Питагорина теорема

Питагорина теорема је од великог значаја за даље математичко образовање и потребно је пажљиво методички и дидактички обрадити. Као мотивација за тему могуће користити историјски подаци најпре о потреби човека за употребом и конструкцијом правоуглих троуглова током изградње различитих објеката у укупном напретку цивилизације, а чије је законитости Питагора уочио и математички уобличио и формулисао. На примеру египатског троугла експериментом са конопцем, цртежом или симулацијом на неком од динамичких софтвера упознати ученике са теоремом, а затим је и исказати и дати комплетан доказ. Потребно је да ученици схвате концепт Питагорине теореме, а не да напамет науче исказ. У том циљу током вежбања инсистирати на различитим ознакама катета и хипотенузе, као и различитим положајима самог правоуглог троугла, како би се ученици оспособили да Питагорину теорему користе касније у образовању у различитим задацима из планиметрије, стереометрије и тригонометрије. Упознати ученике са карактеристичним Питагориним тројкама кроз примере и напоменути да таквих тројки има бесконачно много. Формулисати обрат Питагорине теореме и применити га у задацима. У другом делу теме пажњу је потребно усмерити на примену Питагорине теореме на конструкције дужи чији је мерни број дужине ирационалан број и примену на квадрат, правоугаоник, једнакокраки и једнакостранични троугао, ромб и правоугли и једнакокраки трапез. Ученици треба да примењују Питагорину теорему и на једнакокрако правоугли троугао, правоугли троугао са углом од 30° и одређивање растојања двеју тачака у координатном систему. Уколико наставник има техничких могућности у учионици, након усвајања Питагорине теореме на традиционалан начин, део ове теме може обрадити коришћењем неког од бесплатних динамичких софтвера који ученицима може још очигледније дочарати Питагорину теорему и примену теореме у различитим геометријским задацима и проблемима из свакодневног живота.

Цели алгебарски изрази

У првом делу ове теме уводи се појам степена променљиве природним бројем и изводе се основна својства те операције (множење и дељење степена једнаких основа, степеновање степена, као и правила за степен

производа и количника). Ученици треба у потпуности да овладају одговарајућим трансформацијама да би, између осталог, били припремљени за упознавање са операцијама са полиномима које следе. Такође, уводи се појам степена са изложивоцем који је нула или негативан цеоброј, али само у случају основе која је декадна јединица. Примери обухватају краће записивање врло малих рационалних бројева (примене у физици), као и канонско представљање рационалних бројева у децималном запису. Други део теме обухвата операције с целим алгебарским изразима (полиномима). Најпре се уводи појам полинома и увежбава израчунавање вредности таквог израза за конкретне вредности променљивих који у њему учествују. Затим се дефинишу основне операције са полиномима (сабирање, одузимање и множење) и увежбава довођење полинома на сређени облик. Притом се, по потреби, користи дистрибутивни закон (у облику $(a + b)(x + y) = ax + ay + bx + by$) и формула за квадрат бинома (у облику $(a + b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$). У наставку ове теме ученици треба да, на погодним примерима, уоче потребу растављања полинома на чиниоце (посебно у циљу решавања једначина). Затим треба увежбати то растављање коришћењем претходно наведених формула (али сада записаних у облику $ax + ay + bx + by = (a + b)(x + y)$, односно $a^2 + 2ab + b^2 = (a + b)^2$), као и формуле за разлику квадрата. Примере растављања тзв. непотпуног квадратног тринома обрађивати само на додатној настави. Сем поменуте примене на решавање једначина (на пример, облика $ax^2 + bx = 0$ и $x^2 - c^2 = 0$), овде се могу приказати примери решавања геометријских проблема за које је потребно познавање операција са полиномима.

Многоугао

Многоугао увести као део равни ограничен многоугаоном линијом. Нагласити разлику између конвексних и неконвексних многоуглова, али даља разматрања ограничити самона конвексне многоуглове. Ученике треба наводити да уоче зависност броја дијагонала, као и зависност збира унутрашњих углова од броја темена многоугла. Приликом увођења правилних многоуглова, ученици треба да уоче да постоје многоуглови који нису правилни иако су све њихове странице једнаке, као и да постоје многоуглови који нису правилни иако су сви њихови углови једнаки. Посебно истаћи основу симетричности правилног многоугла и број оса симетрије, као и чињенице да се око правилног многоугла може описати круг и да се у њега може уписати круг. Из одговарајућих формула за једнакостранични троугао, ученици, уз помоћ наставника ако је потребно, изводе формуле којима се у правилном шестоуглу успостављају везе између странице, дуге дијагонале, краће дијагонале, полупречника уписаног и описаног круга. Кроз разноврсне примере и задатке (који се односе на троуглове, четвороуглове и правилне многоуглове) истицати примену ставова подударности троуглова и поступно развијати код ученика вештину доказивања. Доказати најважније особине троуглова и паралелограма. Увести појмове ортоцентар, тежишна дуж и тежиште троугла, и навести њихове особине. Примену ставова подударности и њихових последица проширити и на конструктивне задатке. Истаћи разлику између цртања и конструкције. Посебно треба издвојити 1) конструкције троуглова које поред датих страница/углова одређује и једна висина, односно тежишна дуж; 2) конструкције паралелограма и трапеца које поред датих страница/углова одређује и висина; 3) конструкције делтоида; 4) конструкције правилних многоуглова са 3, 4, 6, 8 или 12 темена које одређује страница, односно полупречник описаног/уписаног круга. На примерима илустровати ситуације када конструктивни задатак има више решења или нема решења, али не инсистирати на оваквим задацима. Израчунавање обима и површине многоугла илустровати разноврсним примерима и задацима. Приликом израчунавања површине користити разлагање многоуглова на троуглове и четвороуглове. Посебну пажњу посветити израчунавању површине правилног шестоугла. Важно је укључити и одређени број практичних примена рачунања површина.

Круг

Полазећи од раније стечених знања и дефиниција кружне линије и кружне површи, треба размотрити могуће положаје и односе круга и праве, а такође и два круга у равни. Ученике треба подсетити на дефиниције тангенте и тетиве круга и искористити Питагорину терему за успостављање везе између полупречника круга, тетиве и централног одстојања тетиве. Централне теме су увођење појмова централног и периферијског угла, уочавање и доказивање тврђења о њиховом међусобном односу, као и одређивање обима и површине круга. Ученици би требало да експериментално утврде сталност односа обима и пречника кружнице. Када се уведе број π , ученике треба информативно упознати са

његовои рационалном природом. После обраде обима и површине круга, треба извести формуле за дужину кружног лука, површину кружног исечка и кружног прстена. У практичним израчунавањима користити приближну вредност 3,14 али повремено радити и са проценама 3,142; 22/7; 3,1. У оквиру дела теме који се односи на ротацију, треба се ограничити на ротације једноставнијих фигура око задате тачке и за задати угао. Објаснити ученицима позитиван и негативан смер ротације и урадити неколико примера ротације у координатном систему. Важно је да ученици уоче да се дужине дужи и величине углова не мењају при ротацији. Обрада података Ову тему реализовати као пројектни задатак. Циљ пројектног задатка је да ученици овладају појмовима средња вредност, медијана и мод и истовремено се увере у применљивост обраде података у свакодневной пракси. Препорука је да се пројектни задатак реализује на конкретним примерима и предлог је да у седмом разреду то буде прикупљање, обрада и анализа података добијених анкетом. Теме се могу одабрати из животног окружења и њихов садржај би требало да буде близак узрасту ученика (на пример: коришћење ИКТ од стране ученика, расподела слободног времена ученика, еколошка свест младих ...). Број питања у анкети не мора бити велики, највише 5-6, а истраживање треба реализовати тако да узорак не буде премали, али нипрелик и да се може реализовати у најближем окружењу (школа, породица, комшилук ...)

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Физика	Цели алгебарски изрази, обрада података, Питагорина теорема		Кроз задатке на часу и домаће задатке.
Ликовна култура	Геометрија	Коришћење геометријских фигура у сликарству	Кроз задатке на часу и домаће задатке.
Техника и технологија	Многоугао, круг	примена осне симетрије и размере при техничком цртању, развијање ученичке способности за прецизност у мерењу, цртању и геометријским конструкцијама	Кроз задатке на часу и домаће задатке.
Српски језик	Глобално	неговање правописа током рада и учења и правилним изражавањем у формулацији математичких знања кроз све часове наставних тема, рад са текстом и тумачење текстуалних задатака	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ	
1. РЕАЛНИ БРОЈЕВИ- Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама -Комуникација - Сарадња - Дигитална компетенција	
2. ПИТАГОРИНА ТЕОРЕМА Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама - Комуникација -Дигитална компетенција	
3. ЦЕЛИ АЛГЕБАРСКИ ИЗРАЗИ-Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама - Комуникација -Дигитална компетенција -Сарадња	
4. МНОГОУГАО-Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама -Комуникација - Сарадња - Дигитална компетенција	
5. КРУГ-Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама -Комуникација -Сарадња	
6. ОБРАДА ПОДАТАКА- Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама - Комуникација - Дигитална компетенција -Сарадња	
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ	
Математика за 7. разред основне школе уџбеник, збирка задатака за 7.разред Нови Логос	

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	РЕАЛНИ БРОЈЕВИ	24	9	15
2.	ПИТАГОРИНА ТЕОРЕМА	22	8	14
3.	ЦЕЛИ АЛГЕБАРСКИ ИЗРАЗИ	48	20	28
4.	МНОГОУГАО	22	9	13
5.	КРУГ	20	3	17
6.	ОБРАДА ПОДАТАКА	8		8
		144	53	91

Предмет	Математика	
Разред	7. разред	
Трајање школског програма	144 часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– израчуна степен реалног броја и квадратни корен потпуног квадрата и примени одговарајућа	РЕАЛНИ БРОЈЕВИ	Квадрат рационалног броја. Решавање једначине $x^2 = a$, $a \geq 0$; Постојање ирационалних бројева (на пример решења једначине $x^2 = 2$). Реални бројеви и бројевна права. Квадратни корен, једнакост Децимални запис

<p>својства операција; – одреди бројевну вредност једноставнијег израза са реалним бројевима; – на основу реалног проблема састави и израчуна вредност једноставнијег бројевног израза са реалним бројевима; – одреди приближну вредност реалног броја и процени апсолутну грешку; – нацрта график функције $y = kx$, $k \in \mathbb{R} \setminus \{0\}$; – примени продужену пропорцију у реалним ситуацијама;</p>		<p>реалног броја; приближна вредност реалног броја; апсолутна грешка. Основна својства операција с реалним бројевима. Функција директне пропорционалности $y = kx$, $k \in \mathbb{R} \setminus \{0\}$. Продужена пропорција.</p>
<p>– примени Питагорину теорему у рачунским и конструктивним задацима;</p>	<p>ПИТАГОРИНА ТЕОРЕМА</p>	<p>Питагорина теорема (директна и обратна). Важније примене Питагорине теореме. Конструкције тачака на бројевној правој које одговарају бројевима, итд. Растојање између две тачке у координатном систему</p>
<p>- трансформише збир, разлику и производ полинома; – примени формуле за разлику квадрата и квадрат бинома; – растави полином на чиниоце (користећи дистрибутивни закон и формуле за квадрат бинома и разлику квадрата); – примени трансформације полинома на решавање једначина;</p>	<p>ЦЕЛИ АЛГЕБАРСКИ ИЗРАЗИ</p>	<p>Први део - Степен чији је изложилац природан број; степен декадне јединице чији је изложилац цео број; операције са степенима; степен производа, количника и степена. Други део - Алгебарски изрази. Полиноми и операције (мономи, сређени облик, трансформације збира, разлике и производа полинома у сређени облик полинома). Квадрат бинома и разлика квадрата. Растављање полинома на чиниоце коришћењем дистрибутивног закона, формуле за квадрат бинома и разлику квадрата. Примене.</p>
<p>– примени својства страница, углова и дијагонала многоугла; – израчуна површину многоугла користећи обрасце или разложиву једнакост; – конструише ортоцентар и тежиште троугла; – примени ставове подударности при доказивању једноставнијих тврђења и у конструктивни</p>	<p>МНОГОУГАО</p>	<p>Појам многоугла. Врсте многоуглова. Збир углова многоугла. Број дијагонала многоугла. Правилни многоуглови (појам, својства, конструкције). Обим и површина многоугла. Тежишна дуж троугла. Ортоцентар и тежиште троугла. Сложеније примене ставова подударности</p>
<p>– примени својства централног и периферијског угла у кругу; – израчуна обим и површину круга и његових делова; – преслика дати геометријски објекат ротацијом;</p>	<p>КРУГ</p>	<p>Централни и периферијски угао у кругу. Обим круга, број π. Дужина кружног лука. Површина круга, кружног исечка и кружног прстена. Ротација</p>

одређује средњу вредност, медијану и мод.	ОБРАДА ПОДАТАКА	Средња вредност, медијана и мод.
---	-----------------	----------------------------------

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења Математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба савремених наставних средстава; један обавезни огледни час у току школске године, према плану стручног већа; - планирати два стручна семинара годишње; - један изборни семинар годишње.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Формативним оцењивањем прати се рад ученика, напредовање, активност и залагање на часу. Осим тога прати се оствареност постигнућа ученика и дају се препоруке за даљи рад. Сумативно оцењивање врши се писмено (кроз контролне и писмене задатке). Ученик може добити оцену и усмено, за домаће задатке, кроз пројекте и активност на часу. Писмена оцењивања врше се након пређене области, уз ранију најаву, а према распореду писаних провера знања (у току једног полугодишта предвиђене су 4 писане провере – два контролна и два писмена задатка). Писане провере у трајању од 15 минута се не најављују и не оцењују сумативном оценом, већ служе наставнику да провери степен постигнућа ученика. Усмено оцењивање Опис потребних знања и вештина за добијање оцене из математике: 1. Одличан (5) – ученик редовно извршава своје обавезе, доноси прибор на час и редовно ради домаће задатке. Изузетно је активан и има изражен интерес за предмет. Показује жељу за напредовањем и стицањем нових знања и вештина. 2. Врло добар (4) – ученик се у великој мери труди да редовно извршава обавезе на часу, редовно ради домаће задатке, активан је на часу. 3. Добар (3) – ученик прати наставу, скоро увек доноси прибор на час и ради домаће задатке, често је активан на часу. 4. Довољан (2) – ученик повремено прати наставу, повремено доноси прибор и ради домаће задатке, ретко је активан на часу али записује оно што се од њега очекује. 5. Недовољан (1) – ученик не записује, не прати наставу и не ради домаће задатке. Није активан на часу. Скала која изражава однос између процента тачно урађених задатака на писаној провери и одговарајуће оцене је следећа: 85-100% - одличан (5) 70-84% - врло добар (4) 50-69% - добар (3) 30-49% - довољан (2) 0-29% - недовољан (1) У зависности од тежине теста дозвољена су одступања од неколико процената. Ученик који стиче образовање по ИОП-у 1 оцењује се на основу ангажовања и степена остварености исхода, уз прилагођавање начина поступка оцењивања. Ученик који стиче образовање по ИОП-у 2 оцењује се на основу ангажовања и степена остварености прилагођених циљева и исхода, који су дефинисани у персонализованом плану наставе и учења, уз прилагођавање поступка оцењивања.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Домаћи задаци се задају после сваког часа.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Лаптоп, пројектор, табла, дигитални уџбеници, панои.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Реални бројеви Увести појам квадрата рационалног броја p/q и илустровати га површином квадрата чија је страница

управо p/q , на основу чега ученици треба да закључе да је квадрат произвољног рационалног броја ненегативан број. При израчунавању квадрата рационалних бројева равноправан статус треба дати квадрирању бројева у запису p/q и у децималном запису. Код решавања једначина облика $x^2 = a$, ученици уз наставникову помоћ изводе следеће закључке: дата једначина се може свести на једначину $x^2 = a = b^2$ и може имати једно ($a = 0$) или два решења ($a > 0$), али може бити и без решења ($a < 0$). Приликом увођења ознаке за квадратни корен нагласити разлику између, на пример, вредности и решења једначине $x^2 = 4$. У даљем раду показати да неке једначине облика $x^2 = a$ (на пример $x^2 = 2$) немају решења у скупу рационалних бројева, тј. да се у скупу рационалних мерних бројева не може израчунати мерни број странице квадрата чија је површина 2 (не инсистирати да ученици репродукују одговарајући доказ). На тај начин мотивисати увођење ирационалних бројева, јер из претходног следи да осим рационалних бројева треба имати на располагању и неке друге бројеве (на пример оне чији квадратни корен није рационалан број). Тада се уводи скуп реалних бројева као унија два дисјунктна скупа – скупа рационалних и скупа ирационалних бројева. Сада је природно и да се „рационална” права прошири у реалну праву и покаже како на таквој реалној правој постоје рационалне и ирационалне тачке. Нагласити, међутим, да скуп (позитивних) ирационалних бројева, осим квадратних корена рационалних бројева, садржи и многе друге елементе, од којих ће неки бити касније (рецимо број π). На конкретним примерима ученици треба да уоче да сваки рационалан број има коначну или бесконачну периодичну децималну репрезентацију, а ирационални бројеви бесконачну непериодичну репрезентацију и обратно (ове чињенице не треба доказивати у општем случају). При израчунавању вредности корена и рачунања са коренима, када су њихове вредности ирационални бројеви, користити калкулатор или расположиве софтвере. За све реалне бројеве без обзира да ли имају коначну или бесконачну децималну репрезентацију увести појам приближне вредности и појам апсолутне грешке. Правила заокруљивања реалних бројева увести на следећи начин: на конкретним примерима, посматрањем могућих граница (интервала) у зависности од прецизности, ученици бирају приближне вредности тако да се при заокруљивању бира вредност са мањом апсолутном грешком, након чега се формулишу правила. Основна својства операција сабирања и множења реалних бројева посматрати и анализирати у поређењу с одговарајућим својствима у скупу рационалних бројева. Основна својства операције кореновања у $\mathbb{R}^+$ треба такође реализовати на примерима при чему се посебно третирају збир, разлика, производ и количник корена и њихови односи са кореном збира, разлике, производа и количника. При том посебну пажњу обратити на једнакост и њено тумачење. У оквиру ове теме се обрађује и функција директне пропорционалности $y = kx$ коју треба увести на конкретним примерима блиским искуству ученика (раст дужине пута са временом путовања при константној брзини, смањење водостаја реке ако је дневни пад протока константан ...). У почетним примерима ученици цртају тачкасти график којим се приказује функција за дискретне вредности променљиве, након чега се долази до конструкције графичког приказа у координатном систему. Тематску јединицу: продужена пропорција треба, такође, реализовати на конкретним примерима (подела дате суме у датом размери, одређивање угла троугла ако је дат њихов однос, присуство метала у легурама ...). Посебну пажњу поклонити вези продужене пропорције са класичном двојном пропорцијом.

Питагорина теорема

Питагорина теорема је од великог значаја за даље математичко образовање и потребно је пажљиво методички и дидактички обрадити. Као мотивација за тему могуће користити историјски подаци најпре о потреби човека за употребом и конструкцијом правоуглих троуглова током изградње различитих објеката у укупном напретку цивилизације, а чије је законитости Питагора уочио и математички уобличио и формулисао. На примеру египатског троугла експериментом са конопцем, цртежом или симулацијом на неком од динамичких софтвера упознати ученике са теоремом, а затим је и исказати и дати комплетан доказ. Потребно је да ученици схвате концепт Питагорине теореме, а не да напамет науче исказ. У том циљу током вежбања инсистирати на различитим ознакама катета и хипотенузе, као и различитим положајима самог правоуглог троугла, како би се ученици оспособили да Питагорину теорему користе касније у образовању у различитим задацима из планиметрије, стереометрије и тригонометрије. Упознати ученике са карактеристичним Питагориним тројкама кроз примере и напоменути да таквих тројки има бесконачно много. Формулисати обрат Питагорине теореме и применити га у задацима. У другом делу теме пажњу је потребно усмерити на примену Питагорине теореме на конструкције дужи чији је мерни

број дужине ирационалан број и примену на квадрат, правоугаоник, једнакокраки и једнакостранични троугао, ромб и правоугли и једнакокраки трапез. Ученици треба да примењују Питагорину теорему и на једнакокрако правоугли троугао, правоугли троугао са углом од 30° и одређивање растојања двеју тачака у координатном систему. Уколико наставник има техничких могућности у учионици, након усвајања Питагорине теореме на традиционалан начин, део ове теме може обрадити коришћењем неког од бесплатних динамичких софтвера који ученицима може још очигледније дочарати Питагорину теорему и примену теореме у различитим геометријским задацима и проблемима из свакодневног живота.

Цели алгебарски изрази

У првом делу ове теме уводи се појам степена променљиве природним бројем и изводе се основна својства те операције (множење и дељење степена једнаких основа, степеновање степена, као и правила за степен производа и количника). Ученици треба у потпуности да овладају одговарајућим трансформацијама да би, између осталог, били припремљени за упознавање са операцијама са полиномима које следе. Такође, уводи се појам степена са изложивоцем који је нула или негативан цеоброј, али само у случају основе која је декадна јединица. Примери обухватају краће записивање врло малих рационалних бројева (примене у физици), као и канонско представљање рационалних бројева у децималном запису. Други део теме обухвата операције с целим алгебарским изразима (полиномима). Најпре се уводи појам полинома и увежбава израчунавање вредности таквог израза за конкретне вредности променљивих који у њему учествују. Затим се дефинишу основне операције са полиномима (сабирање, одузимање и множење) и увежбава довођење полинома на сређени облик. Притом се, по потреби, користи дистрибутивни закон (у облику $(a + b)(x + y) = ax + ay + bx + by$) и формула за квадрат бинома (у облику $(a + b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$). У наставку ове теме ученици треба да, на погодним примерима, уоче потребу растављања полинома на чиниоце (посебно у циљу решавања једначина). Затим треба увежбати то растављање коришћењем претходно наведених формула (али сада записаних у облику $ax + ay + bx + by = (a + b)(x + y)$, односно $a^2 + 2ab + b^2 = (a + b)^2$), као и формуле за разлику квадрата. Примере растављања тзв. непотпуног квадратног тринома обрађивати само на додатној настави. Сем поменуте примене на решавање једначина (на пример, облика $ax^2 + bx = 0$ и $x^2 - c^2 = 0$), овде се могу приказати примери решавања геометријских проблема за које је потребно познавање операција са полиномима.

Многоугао

Многоугао увести као део равни ограничен многоугаоном линијом. Нагласити разлику између конвексних и неконвексних многоуглова, али даља разматрања ограничити самона конвексне многоуглове. Ученике треба наводити да уоче зависност броја дијагонала, као и зависност збира унутрашњих углова од броја темена многоугла. Приликом увођења правилних многоуглова, ученици треба да уоче да постоје многоуглови који нису правилни иако су све њихове странице једнаке, као и да постоје многоуглови који нису правилни иако су сви њихови углови једнаки. Посебно истаћи осну симетричност правилног многоугла и број оса симетрије, као и чињенице да се око правилног многоугла може описати круг и да се у њега може уписати круг. Из одговарајућих формула за једнакостранични троугао, ученици, уз помоћ наставника ако је потребно, изводе формуле којима се у правилном шестоуглу успостављају везе између странице, дуге дијагонале, краће дијагонале, полупречника уписаног и описаног круга. Кроз разноврсне примере и задатке (који се односе на троуглове, четвороуглове и правилне многоуглове) истицати примену ставова подударности троуглова и поступно развијати код ученика вештину доказивања. Доказати најважније особине троуглова и паралелограма. Увести појмове ортоцентар, тежишна дуж и тежиште троугла, и навести њихове особине. Примену ставова подударности и њихових последица проширити и на конструктивне задатке. Истаћи разлику између цртања и конструкције. Посебно треба издвојити 1) конструкције троуглова које поред датих страница/углова одређује и једна висина, односно тежишна дуж; 2) конструкције паралелограма и трапеза које поред датих страница/углова одређује и висина; 3) конструкције делтоида; 4) конструкције правилних многоуглова са 3, 4, 6, 8 или 12 темена које одређује страница, односно полупречник описаног/уписаног круга. На примерима илустровати ситуације када конструктивни задатак има више решења или нема решења, али не инсистирати на оваквим задацима. Израчунавање обима и површине многоугла илустровати разноврсним примерима и задацима. Приликом израчунавања површине користити разлагање многоуглова на троуглове и четвороуглове. Посебну пажњу посветити израчунавању

површине правилног шестоугла. Важно је укључити одређени број практичних примена рачунања површина.

Круг

Полазећи од раније стечених знања и дефиниција кружне линије и кружне површи, треба размотрити могуће положаје и односе круга и праве, а такође и два круга у равни. Ученике треба подсетити на дефиниције тангенте и тетиве круга и искористити Питагорину терему за успостављање везе између полупречника круга, тетиве и централног одстојања тетиве. Централне теме су увођење појмова централног и периферијског угла, уочавање и до-казивање тврђења о њиховом међусобном односу, као и одређивање обима и површине круга. Ученици би требало да експериментално утврде сталност односа обима и пречника кружнице. Када се уведе број π , ученике треба информативно упознати са његовоирационалном природом. После обраде обима и површине круга, треба извести формуле за дужину кружног лука, површину кружног исечка и кружног прстена. У практичним израчунавањима користити приближну вредност 3,14 али повремено радити и са проценама 3,142; 22/7; 3,1. У оквиру дела теме који се односи на ротацију, треба се ограничити на ротације једноставнијих фигура око задате тачке и за задати угао. Објаснити ученицима позитиван и негативан смер ротације и урадити неколико примера ротације у координатном систему. Важно је да ученици уоче да се дужине дужи и величине углова не мењају при ротацији. Обрада података Ову тему реализовати као пројектни задатак. Циљ пројектног задатка је да ученици овладају појмовима средња вредност, медијана и мод и истовремено се увере у применљивост обраде података у свакодневной пракси. Препорука је да се пројектни задатак реализује на конкретним примерима и предлог је да у седмом разреду то буде прикупљање, обрада и анализа података добијених анкетом. Теме се могу одабрати из животног окружења и њихов садржај би требало да буде близак узрасту ученика (на пример: коришћење ИКТ од стране ученика, расподела слободног времена ученика, еколошка свест младих ...). Број питања у анкети не мора бити велики, највише 5-6, а истраживање треба реализовати тако да узорак не буде премали, али нипревелик и да се може реализовати у најближем окружењу (школа, породица, комшилук ...)

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Физика	Цели алгебарски изрази, обрада података, Питагорина теорема		Кроз задатке на часу и домаће задатке.
Ликовна култура	Геометрија	Коришћење геометријских фигура у сликарству	Кроз задатке на часу и домаће задатке.
Техника и технологија	Многоугао, круг	примена осне симетрије и размере при техничком цртању, развијање ученичке способности за прецизност у мерењу, цртању и геометријским конструкцијама	Кроз задатке на часу и домаће задатке.
Српски језик	Глобално	неговање правописа	

		током рада и учења и правилним изражавањем у формулацији математичких знања кроз све часове наставних тема, рад са текстом и тумачење текстуалних задатака	
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
1. РЕАЛНИ БРОЈЕВИ- Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама -Комуникација - Сарадња - Дигитална компетенција			
2. ПИТАГОРИНА ТЕОРЕМА Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама - Комуникација -Дигитална компетенција			
3. ЦЕЛИ АЛГЕБАРСКИ ИЗРАЗИ-Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама - Комуникација -Дигитална компетенција -Сарадња			
4. МНОГОУГАО-Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама -Комуникација - Сарадња - Дигитална компетенција			
5. КРУГ-Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама -Комуникација -Сарадња			
6. ОБРАДА ПОДАТАКА- Компетенција за учење - Рад са подацима и информацијама - Комуникација - Дигитална компетенција -Сарадња			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
Математика за 7. разред основне школе уџбеник, збирка задатака за 7.разред Нови Логос			

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	РЕАЛНИ БРОЈЕВИ	24	9	15
2.	ПИТАГОРИНА ТЕОРЕМА	22	8	14
3.	ЦЕЛИ АЛГЕБАРСКИ ИЗРАЗИ	48	20	28
4.	МНОГОУГАО	22	9	13
5.	КРУГ	20	3	17
6.	ОБРАДА ПОДАТАКА	8		8
		144	53	91

Предмет	Математика	
Разред	8. разред	
Трајање школског програма	136 часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
примени Талесову теорему у геометријским задацима и реалном контексту; - примени сличност троуглова у геометријским задацима и реалном контексту	Сличност троуглова	Пропорционалне величине. Талесова теорема. Сличност троуглова. Примене сличности
- анализира односе тачака, правих и равни у простору и запише те односе математичким писмом; - представља цртежом односе геометријских објеката у равни и простору и користи их приликом решавања задатака; уочи правоугли троугао у простору и примени Питагорину теорему у геометријским задацима и реалном контексту.	Тачка, права, раван	Однос тачке и праве, тачке и равни. Елементи који одређују положај праве и равни. Односи правих; мимоилазне праве. Односи праве и равни, нормала на раван, растојање тачке од равни. Односи две равни. Полиедар.
- реши линеарну једначину и неједначину; - реши реалне проблеме користећи линеарну једначину или неједначину	Линеарне једначине и неједначине с једном непознатом	
- израчуна површину и запремину праве призме; - примени обрасце за површину и запремину тела у реалним ситуацијама.	Призма	Призма: појам, врсте и елементи. Мрежа призме. Површина призме: површина правилне четворостране, правилне тростране и правилне шестостране призме. Запремина призме: правилне четворостране, правилне тростране и правилне шестостране призме. Маса тела.
- израчуна површину и запремину четворостране пирамиде (основа правоугаоник), правилне тростране и шестостране пирамиде; - примени обрасце за површину и запремину тела у реалним ситуацијама	Пирамида	Пирамида; појам, врсте, елементи. Мрежа пирамиде. Површина пирамиде: израчунавање површине четворостране, правилне тростране и правилне шестостране пирамиде. Запремина пирамиде: четворостране, правилне тростране и правилне шестостране пирамиде.
- нацрта и анализира график линеарне функције	Линеарна функција	Линеарна функција ( ). График линеарне функције; нула функције. Имплицитни облик задавања линеарне функције. Цртање и читање графика линеарне функције.

решити систем линеарних једначина са две непознате; - решити реалне проблеме користећи систем линеарних једначина.	Системи линеарних једначина	Појам линеарне једначине са две непознате. Појам система линеарних једначина са две непознате. Еквивалентност система линеарних једначина. Решавање система методом замене и методом супротних коефицијената; графички приказ решавања. Разноврсни примери примене система линеарних једначина у решавању проблема из живота, геометрије, физике и др.
- израчуна површину и запремину ваљка; - примени обрасце за површину тела у реалним ситуацијама.	Ваљак	Појам ваљка. Елементи ваљка. Површина и запремина правога ваљка
израчуна површину и запремину купе; - примени обрасце за површину тела у реалним ситуацијама	Купа	Појам купе. Елементи купе. Површина и запремина праве купе.
- израчуна површину и запремину лопте; - примени обрасце за површину тела у реалним ситуацијама.	Лопта	Појам лопте. Елементи лопте. Површина и запремина лопте.
- учествује у избору истраживачког пројекта и начина рада	Пројектни задатак	Конструкција теста из математике за завршни испит Ученици се деле у групе нехомогених математичких знања, тако да свака група има најмање три ученика. Свака група има задатак да састави низ од 20 задатака, уз следеће услове: – да 9 задатака буду задаци основног нивоа, 7 средњег нивоа, 4 напредног нивоа; – да по 5 задатака буде из области Бројеви и операције са њима и Алгебра и функције, 6 из области Геометрија и по 2 задатка из области Мерење и Обрада података. Област и ниво за сваки од задатака у тесту одређује наставник у договору са ученицима. Улога наставника је да координира рад група, по потреби помаже ученицима, проверава да ли су тестови конструисани по договореној методологији, организује израду теста тако да сваки ученик решава тест у чијој конструкцији није учествовао (ученици једне групе решавају појединачно тест друге групе), организује прегледање тестова и презентацију резултата. Ученици врше избор задатака, решавају задатке, израђују кључ теста и припремају тест и кључ у неком програму за обраду текста, решавају тест друге групе, прегледају урађене тестове које је њихова група конструисала, обрађују добијене резултате и презентују их.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

Циљ учења Математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких

појмова.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба савремених наставних средстава; један обавезни огледни час у току школске године, према плану стручног већа; - планирати два стручна семинара годишње; - један изборни семинар годишње.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
<p>Формативним оцењивањем прати се рад ученика, напредовање, активност и залагање на часу. Осим тога прати се оствареност постигнућа ученика и дају се препоруке за даљи рад. Сумативно оцењивање врши се писмено (кроз контролне и писмене задатке). Ученик може добити оцену и усмено, за домаће задатке, кроз пројекте и активност на часу. Писмена оцењивања врше се након пређене области, уз ранију најаву, а према распореду писаних провера знања (у току једног полугодишта предвиђене су 4 писане провере – два контролна и два писмена задатка). Писане провере у трајању од 15 минута се не најављују и не оцењују сумативном оценом, већ служе наставнику да провери степен постигнућа ученика . Усмено оцењивање</p> <p>Опис потребних знања и вештина за добијање оцене из математике: 1. Одличан (5) – ученик редовно извршава своје обавезе, доноси прибор на час и редовно ради домаће задатке. Изузетно је активан и има изражен интерес за предмет. Показује жељу за напредовањем и стицањем нових знања и вештина. 2. Врло добар (4) – ученик се у великој мери труди да редовно извршава обавезе на часу, редовно ради домаће задатке, активан је на часу. 3. Добар (3) – ученик прати наставу, скоро увек доноси прибор на час и ради домаће задатке, често је активан на часу. 4. Довољан (2) – ученик повремено прати наставу, повремено доноси прибор и ради домаће задатке, ретко је активан на часу али записује оно што се од њега очекује. 5. Недовољан (1) – ученик не записује, не прати наставу и не ради домаће задатке. Није активан на часу.</p> <p>Скала која изражава однос између процента тачно урађених задатака на писаној провери и одговарајуће оцене је следећа:</p> <p>85-100% - одличан (5) 70-84% - врло добар (4) 50-69% - добар (3) 30-49% - довољан (2) 0-29% - недовољан (1) У зависности од тежине теста дозвољена су одступања од неколико процената. Ученик који стиче образовање по ИОП-у 1 оцењује се на основу ангажовања и степена остварености исхода, уз прилагођавање начина поступка оцењивања. Ученик који стиче образовање по ИОП-у 2 оцењује се на основу ангажовања и степена остварености прилагођених циљева и исхода, који су дефинисани у персонализованом плану наставе и учења, уз прилагођавање поступка оцењивања.</p>
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Домаћи задаци се задају после сваког часа.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Лаптоп, пројектор, табла, дигитални уџбеници, панои.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>При избору садржаја и писању исхода за предмет математика узета је у обзир чињеница да се учењем математике ученици оспособљавају за: решавање разноврсних практичних и теоријских проблема, комуникацију математичким језиком, математичко резонување и доношење закључака и одлука. Такође, у обзир је узета и чињеница да сам процес учења математике има своје посебности које се огледају у броју година изучавања и недељног броја часова предмета и неопходности стицања континуираних знања.</p> <p>Наставници у својој свакодневној наставној пракси, треба да се ослањају на исходе, јер они указују шта је оно за шта ученици треба да буду оспособљени током учења предмета у једној школској години. Исходи представљају очекиване и дефинисане резултате учења и наставе. Остваривањем исхода, ученици усвајају основне математичке концепте, овладавају основним математичким процесима и вештинама, оспособљавају се за примену математичких знања и вештина и комуникацију математичким језиком. Кроз</p>

исходе се омогућава остваривање и међупредметних компетенција као што су комуникација, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, решавање проблема, сарадња и компетенција за целоживотно учење.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Физика	Линеарне једначине, запремина тела		Кроз задатке на часу и домаће задатке.
Ликовна култура	Геометрија	Коришћење геометријских фигура у сликарству	Кроз задатке на часу и домаће задатке.
Техника и технологија	Геометрија	Прављење геометријских тела	Кроз задатке на часу и домаће задатке.
Српски језик	Глобално	неговање правописа током рада и учења и правилним изражавањем у формулацији математичких знања кроз све часове наставних тема, рад са текстом и тумачење текстуалних задатака	Кроз задатке на часу и домаће задатке.
Географија	Сличност троуглова	Израчунавање најкраћег пута на карти између два места, размера	Кроз задатке на часу и домаће задатке.
Кроз Хемију	Линеарна функција	Примена функције	

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Компетенција за целоживотно учење

– ученик уме да планира време за учење, организује процес учења и управља њим; – активно конструише знање. Уочава структуру градива, активно разликује познато од непознатог, важно од неважног; уме да сведе/закључи и образложи основне идеје; – ефикасно користи различите методе учења, прилагођава их природи градива и циљевима учења; – разликује чињенице од интерпретација, ставова и мишљења; препознаје и може да репродукује аргументе за одређену тезу, разликује аргументе према релевантности и снази; – уме да процени сопствену успешност у учењу; идентификује тешкоће у учењу и зна како да их превазиђе.

Комуникација

– ученик познаје различите облике комуникације (усмена, писана, комуникација телефоном, преко интернета) и користи их на сврсисходан и конструктиван начин када комуницира у приватном, јавном и образовном контексту; – у комуникацији са другима уме да изрази своје мишљење, ставове, вредности и циљеве на позитиван, конструктиван и аргументован начин, поштујући и уважавајући друге. — ученик има развијену свест о значају позитивне и конструктивне комуникације и активно доприноси неговању културе дијалога.

Рад са подацима и информацијама

– ученик зна да је за разумевање догађаја и доношење компетентних одлука потребно имати релевантне и поуздане податке; – уме да упореди различите изворе и начине добијања података, уме да процени поузданост података и препозна могуће грешке уз помоћ наставника; – користи табеларни и графички приказ података и уме да чита и тумачи податке приказане на тај начин; – користи информационе технологије за чување, презентацију и основну обраду података; – зна разлику између податка и њиховог тумачења. Зна да исти подаци, у зависности од контекста, могу бити тумачени на различите начине; – разуме разлику између јавних и приватних података, зна које податке може да добије од надлежних институција и користи основна правила чувања приватности података.

Дигитална компетенција

– уме да претражује, процењује релевантност и поузданост, анализира и систематизује информације у електронском облику користећи одговарајућа информационо-комуникациона средства (ИКТ); – уме да представи, организује и обликује информације користећи ИКТ; – при решавању проблема уме да одабере одговарајуће ИКТ средство и да га користи на одговарајући начин; – успешно користи ИКТ за комуникацију и сарадњу; – препознаје предности, мане и опасности употребе ИКТ и у односу на то одговорно поступа.

Решавање проблема

– испитујући проблемску ситуацију, ученик идентификује ограничења и важне карактеристике проблемске ситуације и разуме њихову међусобну повезаност на основу претходног искуства и стечених знања; – проналази могућа решења проблемске ситуације; – упоређује могућа различита решења преко релевантних критеријума, самостално или уз помоћ других, уме да објасни шта су предности и слабе стране различитих решења и да се определи за боље решење; – ученик примењује изабрано решење, прати примену и усваја нова сазнања која стиче током примене изабраног решења успешно решавајући проблем; – вреднује примену изабраног решења, уме да увиди које су добре и слабе стране и формулише препоруке за наредно искуство са истим или сличним проблемским ситуацијама.

Сарадња

– ученик конструктивно, аргументовано и креативно доприноси раду групе и остварењу заједничких циљева; – доприноси постизању договора о правилима заједничког рада и тих правила се придржава; – активно слуша и поставља релевантна питања, поштујући саговорнике, а дискусију заснива на аргументима; – ангажује се у реализацији преузетих обавеза у оквиру групног рада на одговоран и креативан начин; – учествује у критичком, аргументованом и конструктивном преиспитивању рада групе и доприноси унапређењу рада групе.

Одговорно учешће у демократском друштву

– ученик активно учествује у животу школе и заједнице тако што поштује друге ученике, зна дечја и основна људска права, уме да препозна њихово кршење и спреман је да их брани; – понаша се одговорно, хумано и толерантно; – критички и аргументовано учествује у разматрању отворених питања за која је заинтересован поштујући разлике у мишљењу и интересима и даје лични допринос постизању договора.

Естетичка компетенција

– позитивно вреднује допринос културе и уметности развоју људске заједнице; – повезује уметничка и културна дела са историјским, друштвеним и географским контекстом њиховог настанка; – уме да анализира и критички вреднује уметничка дела која су представници различитих стилова и епоха.

Одговоран однос према околини

– разуме концепт здравог и безбедног окружења за живот људи; – процењује ризике и користи од употребе неких супстанци по околину и здравље људи; – разуме значај и користи могућности рециклирања. Предузимљивост и предузетничка компетенција

– ученик препознаје сопствене вредности и могућности у односу на будуће образовање и професионалну оријентацију; – спреман је да учествује у самосталним и тимским пројектима; – уме

да искаже и заступа своје идеје, да утиче на друге, кроз развој вештине јавног говора, преговарања и вештине решавања конфликта; – има способност постављања реалних циљева процењујући и прихватајући ризике; – уме да напише свој CV и мотивационо писмо.

УЦБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Математика за 8. разред основне школе уџбеник, збирка задатака за 8.разред Нови Логос

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Сличност	16	6	10
2.	Тачка, права, раван	12	6	6
3.	Линеарне једначине с једном непознатом	18	6	12
4.	Призма	14	6	8
5.	Пирамида	16	6	10
6.	Линеарна функција	12	5	7
7.	Системи линеарних једначина с две непознате	15	6	9
8.	Ваљак, купа и лопта	16	6	10
9.	Пројектни задатак	5		5
		124	47	77

Напомена: За обнављање градива, иницијални тест и анализу резултата иницијалног теста планирана су 4 часа. За реализацију 4 писмена задатка (у трајању по једног часа), са исправкама, планирано је 8 часова.

Предмет:

Енглески језик

Разред: V-VIII

Предмет	Енглески језик	
Разред	5. разред	
Трајање школског програма	72 часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
- разуме краће текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе; - поздрав и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставнија језичка средства; -размени једноставније информације личне природе; -у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;	Поздрављање и представљање себе и других и тражење/давањ е основних информација о себи и другима у ширем друштвеном контексту	The Present Simple Tense за изражавање сталних радњи; Have got/Have за изражавање поседовања. Личне заменице у функцији субјекта – I, you ... Присвојни придеви – my, your... Показне заменице – this/these, that/those Питања са Who/What/Where/When /How(old)... Основни бројеви (1-1000). Предлози за изражавање места – in, at Предлози за изражавање времена –in, on, at... Употреба неодређеног члана са именицама у једнини. Изостављање члана испред назива спортова. Употреба одређеног члана уз називе музичких инструмената
разуме једноставнији опис особа, биљака, животиња, предмета , појава или места; -	Описивање карактеристика	The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense за изражавање радњи и стања у садашњости Глаголи have got, to be за давање описа Питања са Who/What/Where/When/ Which/How (old, far, deep, long...)

<p>упореди и опише карактеристике жива бића, предмета, места и појава користећи једноставнија језичка средства;</p>	<p>живих бића, предмета, појава и места</p>	<p>Егзистенцијално There is / are... Употреба одређеног члана са именицама које означавају лица и предмете који су познати саговорнику, као и уз имена река, мора и океана. Употреба/изостављање одређеног члана уз имена градова и држава. Поређење придева (правилно и неправилно поређење). (Интер)културнисадржаји: географске карактеристике Велике Британије; биљни и животињски свет;</p>
<p>разуме једноставније предлоге и одговори на њих; – упуту једноставан предлог; – пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање;</p>	<p>Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности</p>	<p>Императив How about + глаголска именица Why don't we + инфинитивна основа глагола Would you like + инфинитив глагола Модални глаголи за изражавање предлога – can/could/shall Глагол will за изражавање одлука (Интер)културни садржаји: прикладно позивање и прихватање/одбијање позива;</p>
<p>разуме и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; – упуту једноставне молбе и захтеве; – затражи и пружи кратко обавештење; – захвали и извине се на једноставан начин; – саопшти кратку поруку (телефонски разговор, дијалог уживо, СМС, писмо, имејл) којом се захваљује;</p>	<p>Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, захвалности</p>	<p>Can I help you? It's OK, I can do it. May I ask a question? Sure. What do you want? Do you want an orange? Yes, please. No, thank you. Can you pass me an orange, please? Of course, here you are. Thank you very much / so much. I want an apple. Can I have this one? Anything else? Can I borrow your pen? Sorry, you can't. I want to go home. Can we buy lemonade there? No, we can't. Oh no. I'm sorry. When does the movie start? It starts at 8. Модални глаголи за изражавање молбе и захтева – can/could/may. (Интер)културни садржаји: правила учтивне комуникације.</p>
<p>– разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота (правила игре, рецепт за припремање неког јела и сл.) са визуелном подршком без ње; – да једноставна упутства (нпр. може да опише како се нешто користи / прави, напише рецепт и сл);</p>	<p>Разумевање и давање упутстава</p>	<p>Drag (the word) and drop it in the correct place. Throw the dice. Move your token... Press the button and wait. Insert the coin in the slot. Peel the onions and chop them. Put the saucepan on the stove. Императив Личне заменице у функцији објекта – me, her, him... (Интер)културни садржаји: традиционалне / омиљене врсте јела. Board games</p>
<p>– разуме честитку и одговри на њу; – упуту пригодну честитку; – разуме и, примењујући једноставнија језичка средства, опише начин прославе рођендана, празника и важних догађаја;</p>	<p>Описивање и честитање празника, рођендана и значајних догађаја, честитање на успеху и изражавање жаљења</p>	<p>Children in Britain usually have their birthday parties at home. Everybody sings Happy Birthday! In my country we celebrate a lot of different festivals, but my favourite is... Good luck! Congratulations! Well done! Lucky you! I'm so happy for you! I'm sorry to hear that/about that! It's a pity! The Present Simple Tense за изражавање уобичајених радњи. Изостављање члана испред назива празника. Изостављање члана испред именица употребљених у општем смислу. (Интер)културни садржаји: значајни празници и догађаји и начин обележавања / прославе; честитање.</p>

<p>– разуме једноставније текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње и способности; – размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију; – опише сталне, уобичајене и тренутне догађаје / активности и способности користећи неколико везаних исказа;</p>	<p>Описивање догађаја и способности у садашњости</p>	<p>The Present Simple Tense за изражавање уобичајених и сталних радњи The Present Continuous Tense за изражавање тренутних и привремених радњи Модални глагол can за изражавање способности Прилози за учесталост – usually, often... Предлози за изражавање правца кретања – to, from... Предлози за описивање начина кретања – by (car), on (foot)... (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања.</p>
<p>– разуме краће текстове у којима се описују догађаји и способности у прошлости; – размени информације у вези са догађајима и способностима у прошлости; – опише у неколико краћих, везаних исказа догађај у прошлости; – опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.;</p>	<p>Описивање догађаја и способности у прошлости</p>	<p>The Past Simple Tense правилних и најчешћих неправилних глагола Модални глагол could за изражавање способности у прошлости (Интер)културни садржаји: историсјки догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости (историјска личност, писац)</p>
<p>– разуме жеље планове и намере и реагује на њих; – размени једноставне исказе у вези са својим и туђим жељама, плановима и намерама; – саопшти шта он/ она или неко други жели, планира, намерава;</p>	<p>Исказивање жеља, планова и намера</p>	<p>The Present Simple Tense (want) Would like + именица/инфинитив глагола. Going to за изражавање будућих планова. Употреба неодређеног члана уз називе занимања. (Интер)културни садржаји: свакодневни живот и разонода; породични односи</p>
<p>– разуме и реагује на свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима; – изрази, основне потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима;</p>	<p>Исказивање просторних односа и величина</p>	<p>Предлози за изражавање положаја и просторних односа – in front of, behind, between, opposite... Питања са What/Where/Which/How (far, deep, long...) Поређење придева (правилно и неправилно поређење). Употреба одређеног члана са суперлативом придева. (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед школског и стамбеног простора; природа.</p>
<p>разуме, тражи и даје једноставнија обавештења о хронолошком времену и метеоролошким приликама у ширем</p>	<p>Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)</p>	<p>The Present Simple Tense за изражавање утврђених програма, планова и распореда (ред возње, ТВ/биоскопски програм и сл.) и уобичајених радњи. The Present Continuous Tense за изражавање тренутних и привремених радњи The Past Simple Tense. Предлози за изражавање времена – in, on, at, to, past, after... Питања са</p>

<p>комуникативном контексту; – опише дневни / недељни распоред активности; – опише метеоролошке прилике и климатске услове у својој земљи и једној од земаља циљне културе једноставним језичким средствима;</p>		<p>When, What (time/day)... Редни бројеви до 100. (Интер)културни садржаји: климатски услови у Великој Британији; разлика у часовној зони (Београд – Лондон)</p>
<p>– разуме и реагује на једноставније исказе који се односе на описивање интересовања, хобија и изражавање допадања и недопадања; – опише своја и туђа интересовања и хобије и изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење</p>	<p>Изражавање интересовања, допадања и недопадања</p>	<p>Придевско-предлошке фразе – interested in, good/bad at, crazy about... Глаголи like/love/hate + глаголска именица Питања са What, Who, Why ... (Интер)културни садржаји: интересовања, хобији, забава, разонода, спорт и рекреација; уметност (књижевност за младе, стрип, музика, филм)</p>
<p>– разуме и формулише једноставније исказе којима се тражи мишљење, изражава слагање/неслагање</p>	<p>Изражавање мишљења (слагања и неслагања)</p>	<p>Питања са What, Why, How ... (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима</p>
<p>– разуме једноставније изразе који се односе на количину нечега; – пита и каже колико нечега има/ нема, користећи једноставнија језичка средства; – на једноставан начин затражи артикле у продавници једноставним изразима за количину, наручи јело и/или пиће у ресторану и пита/каже/ израчуна колико нешто кошта; – састави списак за куповину – намирнице и количина намирница (две векне хлеба, пакет тестенине, три конзерве туњевине и сл.) – изрази количину у мерама – 100 гр шећера, 300 гр брашна и сл.</p>	<p>Изражавање количине, бројева и цена</p>	<p>Основни бројеви до 1000. Правилна множина именица. Множина именица које се завршавају на -y, - f/fe: strawberries, shelves, knives... Множина именица које се завршавају на -o: kilos, potatoes... Синкретизам једнине и множине: sheep, fish... Најчешћи облици неправилне множине (men, women, children, people, feet, teeth, mice....) Бројиве и небројиве именице – pounds, money... Детерминатори – some, any, no. Квантификатори – much, many, a lot of. Питања са How much / many. (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; локална мерна јединица за тежину (фунта); валута, намирнице и производи специфични за циљну културу.</p>

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
У настави се употребљавају савремена наставна средства. Планирано је да сваки наставник одржи по један угледни час у току једног полугодишта према плану стручног већа. Планира се похађање стручних семинара или вебинара у току сваке школске године. На састанцима стручних актива презентују се похађани семинари.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процењивање знања и напретка ученика вреднује се формативно, у току стицања одређених компетенција, и сумативно, на крају наставних целина. Знања и вештине ученика процењују се редовно током реализације процеса учења. У оквиру формативног оцењивања наставник прикупља информације о постигнућима ученика и бележи активности ученика током наставе. Резултати формативног вредновања на крају циклуса исказују се и сумативно, бројчаном оценом. У сваком класификационом периоду присутне су и сумативне писмене и усмене провера знања. Предвиђена су два писмена задатка, по један у сваком полугодишту, и контролни задаци који се раде по завршеним већим целинама градива. Елементи за проверу и оцењивање су: разумевање говора, разумевање краћег писаног текста, усмено изражавање, писмено изражавање, усвојеност лексичких садржаја, усвојеност граматичких структура, правопис, залагање на часу, израда домаћих задатака и пројеката (појединачних, у пару, у групи). Ученик се током целе школске године учи да сам процени свој напредак. Ученици који су у програму индивидуализације оцењују се по посебно прилагођеним критеријумима.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Ученици редовно раде кратке домаће задатке којима развијају различите језичке вештине. Такође, у сваком полугодишту се планира се израда различитих пројеката који се презентују на крају већих тематских целина. Пројекти се раде као индивидуални истраживачки радови, у пару или групи у форми презентација, постера, итд.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Ако постоји могућност посета културним установама и манифестацијама.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Лаптоп, пројектор, табла, дигитални уџбеници, панои.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови: – циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери; – говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика; – наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе; – битно је значење језичке поруке; – знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник; – са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем; – наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и

њиховог међусобног односа; – сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту. Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије: – усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину; – поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности; – наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја; – ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину; – уџбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала; – учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан; – рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад; – за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик; Немачки језик; Верска настава	Festivals	Корелативни часови; Пројекат	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада
Биологија	Animals	Корелативни часови; Пројекат	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада
географија	My Country	Корелативни часови; Пројекат	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
Сарадња; Решавање проблема; Предузимљивост и оријентација ка предузетништву; Одговорно учење у демократском друштву; Комуникација; Компетенција за учење; Дигитална компетенција; Естетичка компетенција; Рад са подацима и информацијама.			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
Уџбеник и радна свеска за 5. Разред – Издавачка кућа Фреска			

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

	Месец	Фонд часова

	Теме	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Обрада	Остали типови часа	
1.	Лични идентитет, породица	4											4	4
2.	Уже друштвено окружење, становање, навике	5	6									4	7	11
3.	Живи свет – природа, љубимци, еколошка свест		3	5	2							4	6	10
4.	Путовања, транспорт и превозна средства				7	3						4	6	10
5.	Исхрана и гастрономске навике					3	4	5				7	8	12
6.	Географске особености, клима и временске прилике							1	8	1		4	6	10
7.	Слободно време - забава, разонода									5	4	4	5	9
8.	Први писмени задатак			3										3
9.	Други писмени задатак							3						3
Фонд часова 72												24	48	72
ПРЕДМЕТ: Енглески језик		9	9	8	9	6	4	9	8	6	4			

Р.број	ОБЛАСТ / ТЕМА	ИСХОДИ
--------	---------------	--------

1.	Лични идентитет, породица	разумеју краће текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/ давање информација личне природе; - поздраве и отпоздраве, представе себе и другог користећи једноставна језичка средства; - у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима; -разумеју једноставније текстове у којима се описују способности у садашњости; - размене информације које се односе на способности; - разумеју једноставнији опис живих бића, предмета и места и положаја у простору; - опишу жива бића, предмете и места и положаја у простору, користећи једноставнија језичка средства; - питају и кажу шта неко има / нема и чије је нешто;
2.	Уже друштвено окружење, становање, навике	- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове у којима се описују сталне и уобичајене радње/активности; - размене информације које се односе на дату комуникативну ситуацију; - опишу сталне, уобичајене радње користећи неколико везаних исказа; - поставе и одговоре на једноставнија питања личне природе; - у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима; - опишу дневни / недељни распоред активности; - изразе допадање и недопадање уз једноставно образложење; - разумеју честитку и одговоре на њу; - упуте пригодну честитку;
3.	Живи свет – природа, љубимци, еколошка свест	- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове у којима се описују тренутне радње; - размене информације које се односе на тренутне радње/активности; - разумеју и размене информације које се односе на тренутне и сталне

		<p>/уобичајене радње/активности - разуме и реагује на своје и туђе обавезе; - представе листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства; - разумеју и реагују на једноставније исказе који се односе на жеље, интересовања и изражавање допадања и недопадања; - опишу своје и туђе жеље и интересовања и изразе допадање и недопадање уз једноставно образложење.</p>
4.	Путовања, транспорт и превозна редства	<p>- разумеју краће текстове у којима се описују догађаји и способности у прошлости; - размене информације у вези са догађајима и способностима у прошлости; - опишу у неколико краћих, везаних исказа догађај из прошлости; - опишу неки историјски догађај, историјску личност и сл.</p>
5.	Исхрана и гастрономске - навике	<p>- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју и реагују на свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима; - изразе, основне потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима; - разумеју једноставне исказе који се односе на присуство/одсуство нечега и реагују на њих; - изразе присуство/одсуство нечега; - изразе допадање и недопадање уз једноставно образложење; - разумеју и једноставне молбе и захтеве и реагују на њих; - упуте једноставне молбе и захтеве; - се захвале на једноставан начин; - разумеју једноставније изразе који се односе на количину нечега; - питају и кажу колико нечега има/ нема, користећи једноставнија језичка средства;</p>
6.	Географске особености, клима и временске прилике	<p>разумеју једноставне описе живих бића, појава и места и опишу их користећи једноставна језичка</p>

		средства; -упореде и опишу карактеристике живих бића, појава и места, користећи једноставнија језичка средства; - разумеју, траже и дају једноставнија обавештења метеоролошким приликама у ширем комуникативном контексту; - опишу метеоролошке прилике и климатске услове у својој земљи и једној од земаља циљне културе једноставним језичким средствима – ВБ и САД;
7.	Слободно време - забава, разонода	- разумеју жеље планове и намере и реагују на њих; - размене једноставне исказе у вези са својим и туђим жељама, плановима и намерама; - саопште шта они или неко други желе, планирају, намеравају; - разумеју једноставније предлоге и одговоре на њих; - упуте једноставан предлог; - пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање;

Предмет	Енглески језик	
Разред	6. разред	
Трајање школског програма	72 часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
- разуме једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе; - поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставнија језичка средства; -размени једноставније информације личне природе; -у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;	Поздрављање и представљање себе и других и тражење/давање основних информација о себи и другима	The Present Simple Tense за изражавање сталних и уобичајених радњи. The Past Simple Tense глагола to be и осталих глагола. The Past Continuous Tense. The Present Perfect Tense учесталијих глагола. Питања са Who/What/Where/ When/Why... Питања са препозиционим глаголима. Употреба и чланова са основним географским појмовима.
разуме једноставнији опис		The Present Simple Tense и The Present Continuous

<p>особа, биљака, животиња, предмета, појава или места; -упореди и опише карактеристике жива бића, предмета, места и појава користећи једноставнија језичка средства;</p>	<p>Описивање карактеристика живих бића, предмета, појава и места</p>	<p>Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у садашњости, The Past Simple Tense и The Past Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у прошлости. Поређење придева по једнакости as...as, not so/as...as. Поређење придева са less и the least. Придеви са наставцима –ed и –ing. Творба и употреба прилога за начин (beautifully, quickly, happily, well, badly, fast, hard...) Употреба одређеног члана уз суперлатив придева. Употреба/изостављање одређеног члана уз називе места. Релативне заменице who, which, that, whose, where. Неодређене заменице (somebody, something, anybody, anything, nobody, no one, nothing, everything). Питања са What...like, How, Why...</p>
<p>-разуме једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; -описује и упореди жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства;</p>	<p>Описивање и представљање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања</p>	<p>The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у садашњости, The Past Simple Tense и The Past Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у прошлости. Поређење придева по једнакости as...as, not so/as...as. Поређење придева са less и the least. Придеви са наставцима –ed и –ing. Творба и употреба прилога за начин (beautifully, quickly, happily, well, badly, fast, hard...) Употреба одређеног члана уз суперлатив придева. Употреба/изостављање одређеног члана уз називе места. Релативне заменице who, which, that, whose, where. Неодређене заменице (somebody, something, anybody, anything, nobody, no one, nothing, everything). Питања са What...like, How, Why...</p>
<p>-разуме једноставније предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; -упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; -затражи и пружи додатне информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности;</p>	<p>Изношење предлога и савета, упућивање позива за учешће у заједничкој активности, реаговање на њих</p>	<p>The Present Continuous Tense за унапред договорене радње. Заповедни начин. Изрази: How about...? What about...? Why don't we...? Would you like...? Do you want...? Shall we...? Let's... Модални глаголи за изражавање предлога - can/could/may/might. Модални глаголи should за давање савета. Први кондиционал.</p>
<p>-разуме уобичајене молбе и захтеве и реагује на њих; -упути уобичајене молбе и</p>	<p>Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, честитања и</p>	<p>Модални глаголи за изражавање молбе и захтева –can/could/may. Would you like...? Will за изражавање молби. The Present Simple Tense за</p>

захтеве; -честита, захвали се и извини се користећи једноставнија језичка средства;	захвалности	изражавање утврђених програма, реда вожње, распореда и сл. Заменице one, ones.
-разуме и следи једноставнија упутства у вези са уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; -пружи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота;		
- разуме једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; -разуме једноставније текстове у којима се описују способности и умећа; - размени појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа;	Описивање радњи у садашњости	The Present Simple Tense за изражавање сталних и уобичајених радњи. The Present Continuous Tense за изражавање тренутних и привремених радњи. Разлике у употреби глаголских облика. The Present Perfect Simple Tense за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају. Нулти кондиционал. Модални глагол can за изражавање способности.
-разуме једноставније текстове у којима се описују искуства, догађаји и способности у прошлости; - размени појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости; -опише у неколико краћих, везаних исказа искуства, догађај из прошлости; -опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.	Описивање радњи у прошлости	The Past Simple Tense правилних и неправилних глагола. The Past Continuous Tense, Used to. The Present Perfect Simple Tense за изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости и са ever, never, just, already, yet... Контрастирање употребе и значења прошлих глаголских облика. Модални глагол could за изражавање способности у прошлости Linking words and phrases (first, then, next, as soon as, after that, finally...).
-разуме једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагује на њих; - размени једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; -	Описивање будућих радњи (планова, намера, предвиђања)	Would like + именица/инфинитив глагола. Stative verbs (want, promise, believe ,think...) The Future Simple Tense за изражавање одлука донетих у тренутку говора, обећања и предвиђања на основу знања, искуства и веровања. Going to за изражавање планова, намера и предвиђања на основу чулних опажања. The Present Continuous Tense за изражавање унапред договорених/

саопшти шта он/она или неко други планира, намерава, предвиђа;		испланираних радњи.
-разуме уобичајене изразе у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; -изрази жеље, интересовања, потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима;	Исказивање жеља, интересовања, потреба, осета и осећања	Stative verbs (be, want, hurt, have, feel, know) Заповедни начин. Why don't we/you + инфинитивна основа глагола. Would like + именица/инфинитив глагола. Употреба придевско-предлошких изрза tired of / sick of / fed up with / bored with. The Present Perfect Simple Tense
-разуме једноставнија питања која се односе на оријентацију/положај предмета и бића у простору и правац кретања и одговори на њих; -затражи и разуме обавештења о оријентацији/положају предмета и бића у простору и правцу кретања; -опише правац кретања и просторне односе једноставним, везаним исказима;	Исказивање просторних односа и упутстава за оријентацију у простору	Excuse me. How do I get to...? What's the best way to...? Could you tell me the way to...? Go straight on until you get to (a bridge)...Заповедни начин. Предлози за изражавање положаја и просторних односа – in front of, behind, between, opposite... (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед места.
-разуме једноставније забране, правила понашања, своје и туђе обавезе и реагује на њих; -размени једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту, као и на своје и туђе обавезе; - саопшти правила понашања, забране и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства;	Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза	Заповедни начин. Модални глаголи за изражавање дозволе, забране, правила понашања и присуство/одсуство обавезе – can/can't, must/mustn't, have to/don't/doesn't have to, had to/didn't have to, should/shouldn't. Let/Make + инфинитивна основа глагола.
разуме једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност; -формулише једноставније исказе који се односе на поседовање и припадност; -пита и каже шта неко има/нема и чије је нешто;	Изражавање припадања и поседовања	Саксонски генитив са именицом у једнини и множини (правилна и неправилна множина) – my friend's/ friends'/ children's books. Присвојне заменице mine, yours... Питања са Whose.
-разуме једноставније исказе који се односе на изражавање допадања и недопадања и реагује на њих; -изрази допадање и	Изражавање допадања и недопадања	Придевско-предлошке фразе - interested in, good/bad at, crazy about... Глаголи like/love/hate/enjoy/can't stand + глаголска именица Питања са What, Who, Why ...

недопадање уз једноставно образложење;		
-разуме једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих; -изражава мишљење, слагање/неслагање и даје кратко образложење;	Изражавање мишљења	Tea is better than coffee. Of course. That's true. You are right. The food was great! I disagree/don't agree with you. It was awful. Stative verbs (think, like, agree, believe..) Питања са What, Why, How ...
-разуме једноставније изразе који се односе на количину и цену; - пита и саопшти колико нечега има/нема, користећи једноставнија језичка средства; - пита/каже/израчуна колико нешто кошта.	Изражавање количине, бројева и цена	Основни бројеви преко 1000. Правилна множина именица. Множина именица које се завршавају на - y, -f/fe: strawberries, shelves, knives... Множина именица које се завршавају на – o: kilos, potatoes Синкретизам једнине и множине: sheep, fish... Најчешћи облици неправилне множине (men, women, children, people, feet, teeth, mice...). Бројиве и небројиве именице – pounds, money... Квантификатори – much, many, a lot of, lots of, a few, a little. Питања са How much/many.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

Циљ наставе енглеског језика је развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естетских ставова, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији, стицање свести и сазнања о функционисању страног и матерњег језика.

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)

У настави се употребљавају савремена наставна средства. Планирано је да сваки наставник одржи по један угледни час у току једног полугодишта према плану стручног већа. Планира се похађање стручних семинара или вебинара у току сваке школске године. На састанцима стручних актива презентују се похађани семинари.

НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)

Процењивање знања и напретка ученика вреднује се формативно, у току стицања одређених компетенција, и сумативно, на крају наставних целина. Знања и вештине ученика процењују се редовно током реализације процеса учења. У оквиру формативног оцењивања наставник прикупља информације о постигнућима ученика и бележи активности ученика током наставе. Резултати формативног вредновања на крају циклуса исказују се и сумативно, бројчаном оценом. У сваком класификационом периоду присутне су и сумативне писмене и усмене провера знања. Предвиђена су два писмена задатка, по један у сваком полугодишту, и контролни задаци који се раде по завршеним већим целинама градива. Елементи за проверу и оцењивање су: разумевање говора, разумевање краћег писаног текста, усмено изражавање, писмено изражавање, усвојеност лексичких садржаја, усвојеност граматичких структура, правопис, залагање на часу, израда домаћих задатака и пројеката (појединачних, у пару, у групи). Ученик се током целе школске године учи да сам процени свој напредак. Ученици који су у програму индивидуализације оцењују се по посебно прилагођеним критеријумима.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Ученици редовно раде кратке домаће задатке којима развијају различите језичке вештине. Такође, у сваком полугодишту се планира се израда различитих пројеката који се презентују на крају већих тематских целина. Пројекти се раде као индивидуални истраживачки радови, у пару или групи у форми презентација, постера, итд.

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Ако постоји могућност посета културним установама и манифестацијама.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Лаптоп, пројектор, табла, дигитални уџбеници, панои.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови: – циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери; – говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика; – наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе; – битно је значење језичке поруке; – знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник; – са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем; – наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа; – сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту. Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије: – усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину; – поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности; – наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја; – ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину; – уџбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала; – учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан; – рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад; – за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Настава енглеског језика је, у мањој или већој мери, повезана са свим наставним областима: природним и друштвеним наукама, уметношћу, информатиком и физичким васпитањем. Постоји изузетно тесна веза са наставом српског и немачког језика. Знања стечена из осталих предмета чине тематски оквир, док су знања стечена у настави српског језика најчешће полазиште у настави енглеског језика.

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Географија	Cities: London; New York	Корелативни часови; Пројекат	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног

			рада
Информатика	Safety on the Net	Корелативни часови; Пројекат	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада
Биологија	Making people aware; екологија	Корелативни часови; Пројекат	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
Сарадња; Решавање проблема; Предузимљивост и оријентација ка предузетништву; Одговорно учење у демократском друштву; Комуникација; Компетенција за учење; Дигитална компетенција; Естетичка компетенција; Рад са подацима и информацијама.			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
Уџбеник и радна свеска за 6. Разред – Издавачка кућа Фреска			

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН

		Месец											Фонд часова		
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Обрада		Остали типови часа	
1	Школа, школски живот	2												2	2
2.	Животни циклуси; породица и уже животно окружење	7	5									4	8	12	
3.	Доживљај времена - будућност		4	5	1							4	6	10	
4.	Доживљај времена – прошлост				7	3						4	6	10	
5.	Географске особености, путовања					4	4	4				4	8	12	
6.	Временско искуство, еколошка свест, очување животне средине							2	6	2		4	6	10	
7.	Здравље, превенција									6	4	4	6	10	

	болести													
8.	Први писмени задатак			3										
9.	Други писмени задатак							3						
Фонд часова 72												24	48	72
ПРЕДМЕТ:Енглески језик		9	9	8	8	7	4	9	6	8	4			

Р.број	ОБЛАСТ / ТЕМА	ИСХОДИ
1.	Школа,школски живот Поздрављање; представљање себе и других и тражење/ давање информација о себи и другима у ширем комуникативном контексту; описивање догађаја у садашњости.	- разумеју једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација о себи и другима; - поздраве и отпоздраве, представе себе и другог користећи једноставнија језичка средства; - поставе и одговоре на сложенија питања личне природе; - у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима; - разумеју једноставније текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње; - размене информације које се односе на дате комуникативне ситуације; - опишу сталне, уобичајене и тренутне догађаје / активности и способности користећи неколико везаних исказа; - разумеју и примењују правила учтиве комуникације
2.	Животни циклуси; породица и уже животном окружење Тражење и давање информација о другима и давање информација о себи у ширем комуникативном контексту; описивање догађаја у прошлости; изражавање допадања/	- препознају и именују појмове који се односе на тему; - поставе и одговоре на једноставнија питања личне природе; - у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима; - разумеју једноставније текстове у којима се описују догађаји

	недопадања; позив и реаговање на позив.	у прошлости; - размене информације у вези са догађајима у прошлости; - опишу у неколико везаних исказа догађај из прошлости/историјску личност и сл. - разумеју и реагују на једноставније исказе који се односе на изражавање допадања/недопадања; - размене информације које се односе на допадање/недопадање уз образложење; - разумеју предлоге и одговоре на њих; - упуте предлоге и реагују на предлоге, - опишу сличности и разлике у породичном животу у ВБ и код нас.
3.	Доживљај времена – будућност Исказивање предвиђања, нуђења услуге/ одлука и намера у будућности.	- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове који се односе на исказивање предвиђања, понуда/одлука, планова и намера у будућности; - разумеју и размене информације које се односе на предвиђање, нуђење услуге/одлуке, и намере у будућности; - изразе своја и туђа предвиђања, одлуке, и намере у будућности; - понуде/прихвате/одбију услугу на прикладан начин; - уоче и опишу сличности и разлике у прослави рођендана у ВБ и код нас.
4.	Доживљај времена – прошлост Описивање догађаја из прошлости; исказивање допадања/недопадања; позив и реаговање на позив.	- разумеју једноставније текстове у којима се описују догађаји из прошлости; - размене једноставније информације у вези са догађајима у прошлости; - опишу у неколико везаних исказа догађаје из прошлости; - опишу историјске догађаје циљне културе користећи једноставнија језичка средства; - разумеју и реагују на једноставније исказе који се односе на допадање/недопадање; - изразе допадање/недопадање једноставнијим језичким средствима; - израчунају време у ВБ, Аустралији, САД у односу на Србију.
5.	Географске особености, путовања	- препознају и именују појмове који

	<p>Описивање места; исказивање просторних односа и смера кретања; описивање догађаја у прошлости; исказивање предлога и сугестија; изражавање будућих планова/договора.</p>	<p>се односе на тему; - разумеју једноставнији опис места (знаменитости, институције и сл.); - упореде и опишу карактеристике места, користећи једноставнија језичка средства; - опишу места користећи једноставнија језичка средства (знаменитости, занимљивости и сл.); - разумеју појединачне и везане исказе који се односе на просторне односе и смер кретања; - питају и кажу где се нешто налази користећи једноставнија језичка средства; - затраже и у неколико везаних исказа саопште смер кретања; - разумеју и опишу искуство/догађај из прошло-сти користећи једноставнија језичка средства; - разумеју и реагују на предлоге и сугестије уз образложење; - саопште предлоге и сугестије; - разумеју једноставније исказе који се односе на планове за будућност; - у неколико везаних исказа саопште планове/ договоре за будућност; - разумеју и поштују правила учтиве комуникације; - опишу значајније градове циљних култура и њихове знаменитости и занимљивости (Лондон, Њујорк);</p>
6.	<p>Временско искуство, еколошка свест, очување животне средине</p> <p>Описивање искуства у прошлости; исказивање жеља и амбиција; исказивање упозорења;</p>	<p>препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове који се односе на описивање искуства у прошлости; - размене информације у вези са искуствима из прошлости; - опишу у неколико везаних исказа своја и туђа искуства из прошлости користећи једноставнија језичка средства; - разумеју краће и дуже исказе који се односе на жеље и амбиције; - изразе своје и туђе жеље и амбиције једноставнијим језичким средствима; - разумеју једноставније текстове који се односе на упозорења; - саопште упозорења; - разумеју текст о</p>

		значајнијим историјским личностима из ВБ и опишу значајније историјске личности користећи једноставнија језичка средства.
7.	Здравље, превенција болести Исказивање потреба, осета и осећања; изрицање савета, забрана и обавеза; изражавање мишљења (слагања /неслагања).	- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју и реагују на свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима; - изразе основне потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима; - разумеју и реагују на савете, присуство/одсуство обавезе; - размене информације које се односе на савете, забране, присуство/одсуство обавезе; - саопште савете, забране, присуство/одсуство обавезе користећи одговарајућа језичка средства; -разумеју и формулишу исказе којима се тражи мишљење, изражава слагање/неслагање.

Предмет	Енглески језик	
Разред	7. разред	
Трајање школског програма	72 часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
– разуме једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе; – поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи	Поздрављање и представљање себе и других и тражење/ давање основних информација о себи и другима	The Present Simple Tense за изражавање сталних и уобичајених радњи The Past Simple Tense глагола to be и осталих глагола (правилних и неправилних) The Past Continuous Tense The Present Perfect Tense учесталијих глагола (правилних и неправилних) Питања са Who/What/Which/Where/When/Why... Питања са препозиционим глаголима Употреба и изостављање чланова при ближем одређивању лица, у фиксним изразима (go to school/by car/on

<p>једноставнија језичка средства; – размени једноставније информације личне природе; – у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;</p>		<p>foot...), са основним географским појмовима (називима улица, градова, држава...) Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...) Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Past Simple, Future Simple) (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтиве комуникације; имена и надимци; родбина, породични односи и родбинске везе. Већи градови у земљама циљне културе.</p>
<p>-разуме једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; -описе и упореди жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства;</p>	<p>Описивање и представљање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања</p>	<p>The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у садашњости, The Past Simple Tense и The Past Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у прошлости Поређење прилога Придеви са наставцима –ed и –ing Too (adjective) to... / (not) enough (adjective) to... Творба и употреба прилога за начин (beautifully, quickly, happily, well, badly, fast, hard...) Употреба одређеног члана код поређења придева/прилога Употреба/изостављање одређеног члана са основним географским појмовима (називима градова, држава, река...) Релативне заменице who, which, that, whose, where... Неодређене заменице (somebody, something, anybody, anything, nobody, no one, nothing, everything...). Питања са What...like, How, Why... Негативни префикси un-, im-, ir-... Модални глаголи за извођење закључака о садашњости Пасивни облик глагола у простим временима What (a/an) + adjective + noun Question tags (Интер)културни садржаји: особености наше земље и земаља говорног подручја циљног језика</p>
<p>-разуме једноставније предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; -упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; -затражи и пружи додатне информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности;</p>	<p>Изношење предлога и савета, упућивање позива за учешће у заједничкој активности, реаговање на њих</p>	<p>Should за давање савета Изрази: How about...? What about...? Why don't we...? Would you like...? Do you want...? Shall we...? Let's... Модални глаголи за изражавање предлога – can/could/may/might Заповедни начин The Present Continuous Tense за унапред договорене радње Question tags Индиректни предлози и савети Први кондиционал Повратне заменице (Интер)културни садржаји: прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на предлоге, савете и позиве.</p>
<p>-разуме уобичајене молбе и захтеве и реагује на њих, -упути уобичајене молбе и захтеве; -</p>	<p>Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, честитања и захвалности</p>	<p>Модални глаголи за изражавање молбе и захтева can, could, may, will Индиректне молбе Gerund/Infinitive (Интер)културни садржаји: Правила учтиве комуникације, значајни празници и</p>

честита, захвали и извини се користећи мање сложена језичка средства;		догађаји, честитања.
-разуме и следи једноставнија упутства у вези са уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; - пружи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота;	Разумевање и давање упутстава	Први кондиционал Заповедни начин Пасивни облик модалних глагола (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом.
- разуме једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; -разуме једноставније текстове у којима се описују способности и умећа; -размени појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; -опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа;	Описивање радњи у садашњости	The Present Simple Tense за изражавање сталних и уобичајених радњи The Present Continuous Tense за изражавање тренутних и привремених радњи. Разлике у употреби глаголских облика The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense The Present Perfect Simple Tense за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају Нулти кондиционал Питања са препозиционим глаголима Can за изражавање способности у садашњости Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...) Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple) Question tags (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи и у ширем окружењу – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања; традиција и обичаји
-разуме једноставније текстове у којима се описују искуства, догађаји и способности у прошлости; -размени појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способно-стима у прошлости; -опише у неколико краћих, везаних исказа искуства, догађај из прошлости; -опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.	Описивање радњи у прошлости	The Past Simple Tense правилних и неправилних глагола, све употребе The Past Continuous Tense, све употребе Контрастирање употребе и значења глаголских облика The Past Simple Tense и The Past Continuous Tense The Present Perfect Simple Tense за изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости и са ever, never, just, already, yet... Контрастирање употребе и значења глаголских облика The Past Simple Tense и The Present Perfect Simple Tense Used to Could и was/were able to за изражавање способности у прошлости Питања са Who/What/Which/Where/ When/Why... Питања са препозиционим глаголима Пасивни облик глагола у простим временима (Past Simple) Question tags (Интер)културни садржаји: историјски догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости.
-разуме једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагује на	Описивање будућих радњи (планова, намера, предвиђања)	The Present Continuous Tense за изражавање унапред договорених/испланираних радњи The Present Simple Tense за изражавање будућих радњи које су део утврђених распореда/програма The Future Simple Tense за изражавање одлука донетих

<p>њих; - размени једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; -саопшти шта он/она или неко други планира, намерава, предвиђа;</p>		<p>у тренутку говора, обећања и предвиђања на основу знања, искуства и веровања Модални глаголи за изражавање вероватноће: could/may/might Going to за изражавање планова, намера и предвиђања на основу чулних опажања Временске зависне реченице за изражавање будућности и одговарајући везници (when, after, before, as soon as...) Stative verbs (promise, believe, think, hope...) Пасивни облик глагола у простим временима (Future Simple) Question tags Will be able to за изражавање способности у будућности (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом; традиција и обичаји.</p>
<p>-разуме уобичајене изразе у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; -изрази жеље, интересовања, потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима;</p>	<p>Исказивање жеља, интересовања, потреба, осета и осећања</p>	<p>Stative verbs (be, want, need, have, hurt, feel, smell, taste...) Why don't we/you + инфинитивна основа глагола. Would like + именица/инфинитив глагола. Употреба придевско-предлошких израза tired of / sick of / fed up with / bored with / disappointed with/by / happy for/about / angry with / proud of / interested in... The Present Simple / Past Simple / Present Perfect Simple Tense Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...) Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple) Заповедни начин Gerund/Infinitive too (adjective) to/(not) enough (adjective) to (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; интересовања, хоби, забава, разонода, спорт и рекреација</p>
<p>-разуме једноставнија питања која се односе на оријентацију/положај предмета и бића у простору и правац кретања и одговори на њих; - затражи и разуме обавештења о оријентацији/положају предмета и бића у простору и правцу кретања; -опише правац кретања и просторне односе једноставним, везаним исказима;</p>	<p>Исказивање просторних односа и упустава за оријентацију у простору</p>	<p>Предлози за изражавање положаја и просторних односа: in front of, behind, between, opposite, along, above, against... Предлози са глаголима кретања: onto, into... Предлошки изрази са именицама за означавање страна света: north of, south of, to the south, to the west... Придеви изведени од именица за означавање страна света: western, eastern... Компаратив и суперлатив придева Заповедни начин Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple) Употреба/изостављање одређеног члана са основним географским појмовима (називима градова, држава, река, планина, мора, океана...) (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед места; географске карактеристике наше земље и земаља говорног подручја циљног језика; идиоматска/метафоричка употреба предлошких израз</p>
<p>-разуме једноставније забране, правила понашања, обавезе и реагује на њих; -размени</p>	<p>Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза</p>	<p>Заповедни начин Модални глаголи и глаголски облици за изражавање дозволе, забране, правила понашања и присуство/одсуство обавезе: can/ can't,</p>

једноставније информације које се односе на забране и правила понашања код куће, у школи и на јавном месту;		must/mustn't, should/shouldn't, have to/don't/doesn't have to, had to/didn't have to, (not to) be allowed to Модални глаголи за изражавање вероватноће: could/may/might Let/Make + инфинитивна основа глагола -Индиректне наредбе и молбе Пасивни облик глагола у комбинацији са модалним глаголима (Интер)културни садржаји: понашање у кући, школи и на јавним местима; значење знакова и симбола.
-разуме једноставније изразе који се односе на поседовање и припадање; -формулише једноставније исказе који се односе на поседовање и припадање;	Изражавање припадања и поседовања	Саксонски генитив са именицом у једнини и множини (правилна и неправилна множина) – my friend's/ friends'/ children's books Присвојне заменице mine, yours... Питања са Whose Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...) Question tags (Интер)културни садржаји: однос према својој и туђој имовини.
разуме једноставније исказе који се односе на изражавање допадања и недопадања и реагује на њих; -изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење;	Изражавање допадања и недопадања	Придевско-предлошке фразе – interested in, good/bad at, crazy about, keen on... Глаголи like/love/hate/enjoy/prefer/can't stand + глаголска именица Питања са What, Who, Why, Which... Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...) Question tags (Интер)културни садржаји: уметност, књижевност за младе, стрип, музика, филм, спорт.
-разуме једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих; -изражава мишљење, слагање/ неслагање и даје кратко образложење;	Изражавање мишљења	Stative verbs (think, like, agree, believe, mean...) Питања са What, Why, How... Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...) Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Past Simple, Future Simple) Пасивни облик модалних глагола (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.
-разуме једноставније изразе који се односе на количину, димензије и цене; - размени информације у вези са количином, димензијама и ценама.	Изражавање количине, бројева и цена	Основни бројеви преко 1000 Небројиве именице: information, advice, news, homework... Грађење именица за изражавање димензија: highheight, long-length, deep-depth, wide-width... (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; валуте циљних култура; правописне конвенције при раздвајању хиљада, као и целих од децималних бројева; конвенције у изговору децималних бројева; метрички и неметрички систем мерних јединица

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

Циљ учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
У настави се употребљавају савремена наставна средства. Планирано је да сваки наставник одржи по један угледни час у току једног полугодишта према плану стручног већа. Планира се похађање стручних семинара или вебинара у току сваке школске године. На састанцима стручних актива презентују се похађани семинари.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процењивање знања и напретка ученика вреднује се формативно, у току стицања одређених компетенција, и сумативно, на крају наставних целина. Знања и вештине ученика процењују се редовно током реализације процеса учења. У оквиру формативног оцењивања наставник прикупља информације о постигнућима ученика и бележи активности ученика током наставе. Резултати формативног вредновања на крају циклуса исказују се и сумативно, бројчаном оценом. У сваком класификационом периоду присутне су и сумативне писмене и усмене провера знања. Предвиђена су два писмена задатка, по један у сваком полугодишту, и контролни задаци који се раде по завршеним већим целинама градива. Елементи за проверу и оцењивање су: разумевање говора, разумевање краћег писаног текста, усмено изражавање, писмено изражавање, усвојеност лексичких садржаја, усвојеност граматичких структура, правопис, залагање на часу, израда домаћих задатака и пројеката (појединачних, у пару, у групи). Ученик се током целе школске године учи да сам процени свој напредак. Ученици који су у програму индивидуализације оцењују се по посебно прилагођеним критеријумима.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Ученици редовно раде кратке домаће задатке којима развијају различите језичке вештине. Такође, у сваком полугодишту се планира се израда различитих пројеката који се презентују на крају већих тематских целина. Пројекти се раде као индивидуални истраживачки радови, у пару или групи у форми презентација, постера, панфлета итд.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Ако постоји могућност посета културним установама и манифестацијама.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЛИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Лаптоп, пројектор, табла, дигитални уџбеници, панои.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови: – циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери; – говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика; – наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе; – битно је значење језичке поруке; – знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник; – са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем; – наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа; – сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту. Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије: – усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у

1	Школски живот, професионални живот	3										3	3
2.	Доживљај времена - прошлост, Мода и облачење	6	6								4	8	12
3.	Слободно време, забава, разонода		3	7							4	6	10
4.	Здравље, хигијена, превенција болести, лечење			6	4						4	6	10
5.	Традиција, традиционална књижевност				2	4	6				4	8	12
6.	Еколошка свест, очување животне средине						4	5			4	5	9
7.	Слободно време - забава, разонода								5	5	4	6	10
8.	Први писмени задатак			1	2							3	3
9.	Други писмени задатак								3			3	3
Фонд часова 72											24	48	72
ПРЕДМЕТ: Енглески језик		9	9	8	8	6	4	9	6	8	5		

Р.број	ОБЛАСТ / ТЕМА	ИСХОДИ
1.	Школски живот, професионални живот Описивање радњи у садашњости; описивање радњи, стања и збивања; изражавање мишљења; исказивање жеља, интересовања и осећања; описивање будућих радњи (планова, намера, предвиђања); изношење предлога и упућивање позива за учешће у заједничкој активности и реаговање на њих.	По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - разумеју једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; - разумеју једноставније текстове који се односе на опис радњи, стања и збивања; - опишу и упореде радње,

		<p>стања и збивања користећи једноставнија језичка средства; - разумеју једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагују на њих; - изражавају мишљење, слагање/ неслагање и дају кратко образложење; - разумеју једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагују на њих; - размене једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; - разумеју једноставније предлоге и позиве на заједничке активности и одговоре на њих уз одговарајуће образложење; - упуте предлоге и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе;</p>
2.	<p>Животни циклуси; породица и уже животно окружење</p> <p>Тражење и давање информација о другима и давање информација о себи у ширем комуникативном контексту; описивање догађаја у прошлости; изражавање допадања/ недопадања; позив и реаговање на позив.</p>	<p>- препознају и именују појмове који се односе на тему; - поставе и одговоре на једноставнија питања личне природе; - у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима; - разумеју једноставније текстове у којима се описују догађаји у прошлости; - размене информације у вези са догађајима у прошлости; - опишу у неколико везаних исказа догађај из прошлости/историјску личност и сл. - разумеју и реагују на једноставније исказе који се односе на изражавање допадања/недопадања; - размене информације које се односе на допадање/недопадање уз образложење; - разумеју предлоге и одговоре на њих; - упуте предлоге и реагују на предлоге, - опишу сличности и разлике у породичном животу у ВБ и код нас.</p>
3.	<p>Доживљај времена –</p> <p>будућност Исказивање предвиђања, нуђења услуге/ одлука и намера у будућности.</p>	<p>- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове који се односе на исказивање предвиђања, понуда/одлука, планова и намера у будућности; - разумеју и размене информације које се односе на предвиђање, нуђење услуге/одлуке, и намере у будућности; - изразе своја и туђа предвиђања, одлуке, и намере у будућности; - понуде/прихвате/одбију услугу на</p>

		прикладан начин; - уоче и опишу сличности и разлике у прослави рођендана у ВБ и код нас.
4.	<p>Доживљај времена</p> <p>– прошлост Описивање догађаја из прошлости; исказивање допадања/недопадања; позив и реаговање на позив.</p>	- разумеју једноставније текстове у којима се описују догађаји из прошлости; - размене једноставније информације у вези са догађајима у прошлости; - опишу у неколико везаних исказа догађаје из прошлости; - опишу историјске догађаје циљне културе користећи једноставнија језичка средства; - разумеју и реагују на једноставније исказе који се односе на допадање/недопадање; - изразе допадање/недопадање једноставнијим језичким средствима; - израчунају време у ВБ, Аустралији, САД у односу на Србију.
5.	<p>Географске особености, путовања</p> <p>Описивање места; исказивање просторних односа и смера кретања; описивање догађаја у прошлости; исказивање предлога и сугестија; изражавање будућих планова/договора.</p>	- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставнији опис места (знаменитости, институције и сл.); - упореде и опишу карактеристике места, користећи једноставнија језичка средства; - опишу места користећи једноставнија језичка средства (знаменитости, занимљивости и сл.); - разумеју појединачне и везане исказе који се односе на просторне односе и смер кретања; - питају и кажу где се нешто налази користећи једноставнија језичка средства; - затраже и у неколико везаних исказа саопште смер кретања; - разумеју и опишу искуство/догађај из прошло-сти користећи једноставнија језичка средства; - разумеју и реагују на предлоге и сугестије уз образложење; - саопште предлоге и сугестије; - разумеју једноставније исказе који се односе на планове за будућност; - у неколико везаних исказа саопште планове/договоре за будућност; - разумеју и поштују правила учтиве комуникације; - опишу значајније градове циљних култура и њихове знаменитости и занимљивости (Лондон, Њујорк);
6.	<p>Временско искуство, еколошка свест, очување животне средине</p> <p>Описивање искуства у прошлости; исказивање жеља</p>	препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове који се односе на описивање

	и амбиција; исказивање упозорења;	искуства у прошлости; - размене информације у вези са искуствима из прошлости; - опишу у неколико везаних исказа своја и туђа искуства из прошлости користећи једноставнија језичка средства; - разумеју краће и дуже исказе који се односе на жеље и амбиције; - изразе своје и туђе жеље и амбиције једноставнијим језичким средствима; - разумеју једноставније текстове који се односе на упозорења; - саопште упозорења; - разумеју текст о значајнијим историјским личностима из ВБ и опишу значајније историјске личности користећи једноставнија језичка средства.
7.	Здравље, превенција болести Исказивање потреба, осета и осећања; изрицање савета, забрана и обавеза; изражавање мишљења (слагања /неслагања).	- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју и реагују на свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима; - изразе основне потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима; - разумеју и реагују на савете, присуство/одсуство обавезе; - размене информације које се односе на савете, забране, присуство/одсуство обавезе; - саопште савете, забране, присуство/одсуство обавезе користећи одговарајућа језичка средства; -разумеју и формулишу исказе којима се тражи мишљење, изражава слагање/неслагање.

Предмет	Енглески језик	
Разред	8. разред	
Трајање школског програма	68. часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
– разуме општи смисао и главне информације из уобичајених текстова који се односе на представљање и тражење/ давање информација	Поздрављање и представљање себе и других и тражење/ давање основних информација о себи и другима	The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у садашњости The Past Simple Tense и The Past Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у прошлости The Present Perfect Simple Tense за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају Питања са

<p>природе; – тражи, саопшти, пренесе информације личне природе или податке о себи и другима; – у неколико повезаних исказа представи себе, своју ужу/ширу породицу и пријатеље користећи једноставнија језичка средства;</p>		<p>Who/What/Which/Where/When/Why/How... Питања са препозиционим глаголима Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple) Саксонски и нормански генитив Twice/three times.../half as (adjective) as Префикси over-, under-, un-, in-, im-, ir-, il-, dis-... (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтиве комуникације; имена и н адимци; родбина, породични односи и родбинске везе; важније личности из света књижевности, музике, филма и спорта</p>
<p>– разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; – размени информације које се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; – повеже неколико исказа у краћи текст којим се описују и пореде бића, предмети, места, појаве, радње, стања и збивања;</p>	<p>Описивање и представљање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања</p>	<p>The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у садашњости The Present Perfect Simple Tense за изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости и радњи које су почеле у прошлости и још увек трају The Past Simple Tense и The Past Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у прошлости Stative verbs (look, seem, appear, sound, taste, smell...) Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple) Питања са Who...look like, What...look/taste/smell like, How (adjective)... Префикси over-, under-, un-, in-, im-, ir-, il-, dis-... Twice/three times... as (adjective/adverb) as (Интер)културни садржаји: особености наше земље и земаља говорног подручја циљног језика (знаменитости, географске карактеристике, национална обележја и сл.); метафоричка употреба језика/идиоми.</p>
<p>разуме краће низове исказа који се односе на предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; – упуту предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; – затражи и пружи детаљније информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности;</p>	<p>Изношење предлога и савета, упућивање позива за учешће у заједничкој активности, реаговање на њих</p>	<p>Should/Ought to/Had better за давање савета Изрази: How/What about...? Why don't we...? Would you like...? Do you want...? Shall we...? Let's... Stative verbs (think, mean, sound...) Модални глаголи за изражавање предлога и вероватноће - can/could/may/might... Пасивни облик модалних глагола Заповедни начин Gerund/Infinitive Индиректни предлози и савети Први и други кондиционал Негативни префикси un-, im-, ir-, il-... (Интер)културни садржаји: прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на њих; метафоричка употреба језика/идиоми.</p>
<p>– разуме краће низове обавештења, молби и захтева који се односе на потребе и интересовања и</p>	<p>Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, честитања и захвалности</p>	<p>Модални глаголи за изражавање молбе и захтева – can/could/may/will Заповедни начин Први и други кондиционал Индиректне наредбе и молбе Gerund/Infinitive Префикси over-, mis-, over-, re...</p>

<p>реагује на њих; - саопшти краће низове обавештења, молби и захтева који се односе на потребе и интересовања; – разуме и на прикладан начин одговори на честитку, захвалност и извињење; – упуту честитку, захвалност и извињење користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе;</p>		<p>(Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације, значајни празници и догађаји, честитања.</p>
<p>– разуме и следи краће низове упутстава у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; – тражи и пружи неколико везаних једноставнијих упутстава у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота;</p>	<p>Разумевање, давање и тражење упутстава</p>	<p>Заповедни начин Модални глаголи shall/should за тражење упутстава Модални глаголи за изражавање вероватноће: might/may/could Пасивни облик глагола у комбинацији са модалним глаголима Први и други кондиционал Индиректне наредбе и молбе Префикси over-, un-, im-, ir-, il-... (Интер)културни садржаји: понашање у кући, школи и на јавним местима; значење знакова и симбола.</p>
<p>– разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање радњи и ситуација у садашњости; – разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање способности и умећа у садашњости; – размени неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; – опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа;</p>	<p>Описивање радњи у садашњости</p>	<p>The Present Continuous Tense за изражавање тренутних и привремених радњи The Present Simple Tense за изражавање сталних и уобичајених радњи Stative verbs (taste, smell, remind...) The Present Perfect Simple Tense за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају и у изразима This is the first/second/third time... Други кондиционал Can за изражавање способности у садашњости Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must/can't/might/may/could) Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Present Perfect Simple) Индиректне наредбе и молбе Индиректне изјаве и питања са уводним глаголом у садашњем времену Gerund/Infinitive Питања са препозиционим глаголима Get + adjective (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи и у ширем окружењу – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања; традиција и обичаји; метафоричка употреба језика/идиоми.</p>
<p>– разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање искустава, догађаја и способности у прошлости; – размени неколико информација у</p>	<p>Описивање радњи у прошлости</p>	<p>The Past Simple Tense правилних и неправилних глагола, све употребе The Past Continuous Tense, све употребе The Present Perfect Simple Tense за изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости и са ever, never, just, already, yet... Could и was/were able to за изражавање способности у прошлости Пасивни облик глагола у простим</p>

<p>низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости; – опише искуства, догађаје и способности из прошлости повезујући неколико краћих исказа у смислену целину;</p>		<p>временима (Present Perfect Simple, Past Simple) Индиректне наредбе и молбе Питања са Who/What/Which/Where/When/Why... Питања са препозиционим глаголима Герунд/Инфинитив Префикси mis-, over-, re... (Интер)културни садржаји: историјски догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости; метафоричка употреба језика/идиоми.</p>
<p>– разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања убудућности; размени неколико исказа у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима у будућности; – саопшти планове, намере и предвиђања;</p>	<p>Описивање будућих радњи (планова, намера, предвиђања)</p>	<p>The Present Continuous Tense за изражавање унапред договорених/испланираних радњи The Present Simple Tense за изражавање будућих радњи које су део утврђених распореда/програма The Future Simple Tense за изражавање одлука донетих у тренутку говора, обећања и предвиђања на основу знања, искуства и веровања Модални глаголи за изражавање вероватноће: may/might/could Going to за изражавање општих планова и намера, као и предвиђања на основу чулних опажања Временске зависне реченице за изражавање будућности и одговарајући везници (when, after, before, as soon as, by the time...) Stative verbs (promise, believe, think, guess, suppose, hope...) Пасивни облик глагола у простим временима (Future Simple) Први и други кондиционал Will be able to за изражавање способности у будућности (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом; традиција и обичаји</p>
<p>разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на жеље, интересовања, потребе, осете и осећања; – размени неколико повезаних информација у вези са жељама, интересовањима, осетима и осећањима; – исказе и образложи жеље, интересовања, потребе, осете и осећања;</p>	<p>Исказивање жеља, интересовања, потреба, осета и осећања</p>	<p>The Present Simple / Past Simple / Present Perfect Simple Tense Stative verbs (be, want, wish, need, expect, hope, have, hurt, feel, smell, taste...) Need/Needn't Why don't/haven't you... Питања са препозиционим глаголима Придевско-предлошке фразе – interested in, keen on, pleased with, embarrassed by... Глаголско-предлошке фразе - be into... Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple) Индиректне изјаве и питања са уводним глаголом у садашњем времену Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...) Први и други кондиционал Заповедни начин Gerund/Infinitive (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација;</p>
<p>– разуме краће низове исказа који описују просторне односе, оријентацију и правац кретања; – затражи и пружи обавештења о просторним односима, оријентацији и правцу</p>	<p>Исказивање просторних односа и упутстава за оријентацију у простору</p>	<p>Индиректна питања са уводним глаголом у садашњем времену Предлошки изрази за изражавање положаја и просторних односа: halfway between / on the left/right side / at the top/ bottom / in the top/bottom left/right corner... Предлози са глаголима кретања: towards, onto, into, across, along... as + adjective + as: as close/near/far... as twice/three times... + adjective + as: twice/three times...</p>

кретања;		as(far) as (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед места; географске карактеристике наше земље и земаља говорног подручја циљног језика.
– разуме једноставније текстове који се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе и реагује на њих; – размени неколико информација које се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе;	Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза	Модални глаголи и глаголски облици за изражавање дозволе, забране, упозорења, правила понашања и присуства/ одсуства обавезе: can/can't, must/mustn't, need/needn't, should/shouldn't, ought (not) to, have to/don't/doesn't have to, had to/didn't have to, (not to) be allowed to Употреба и изостављање одређеног члана у изразима: the unemployed/homeless/poor/elderly/young... и unemployed/ homeless/poor/elderly/young... people (Интер)културни садржаји: понашање у кући, школи и на јавним местима; значење знакова и симбола
-разуме једноставније изразе који се односе на поседовање и припадање; -формулише једноставније исказе који се односе на поседовање и припадање;	Изражавање припадања и поседовања	Саксонски генитив са именицом у једнини и множини (правилна и неправилна множина) – my friend's/ friends'/ children's books Присвојне заменице mine, yours... Питања са Whose Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...) Question tags (Интер)културни садржаји: однос према својој и туђој имовини.
разуме једноставније исказе који се односе на изражавање допадања и недопадања и реагује на њих; -изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење;	Изражавање допадања и недопадања	Придевско-предлошке фразе – interested in, good/bad at, crazy about, keen on... Глаголи like/love/hate/enjoy/prefer/can't stand + глаголска именица Питања са What, Who, Why, Which... Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...) Question tags (Интер)културни садржаји: уметност, књижевност за младе, стрип, музика, филм, спорт.
-разуме једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих; -изражава мишљење, слагање/ неслагање и даје кратко образложење;	Изражавање мишљења	Stative verbs (think, like, agree, believe, mean...) Питања са What, Why, How... Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...) Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Past Simple, Future Simple) Пасивни облик модалних глагола (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.
-разуме једноставније изразе који се односе на количину, димензије и цене; - размени информације у вези са количином, димензијама и ценама.	Изражавање количине, бројева и цена	Основни бројеви преко 1000 Небројиве именице: information, advice, news, homework... Грађење именица за изражавање димензија: highheight, long-length, deep-depth, wide-width... (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; валуте циљних култура; правописне конвенције при раздвајању хиљада, као и целих од децималних бројева; конвенције у изговору децималних бројева; метрички и неметрички систем мерних јединица

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

Циљ наставе енглеског језика је развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естетских ставова, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији, стицање свести и сазнања о функционисању страног и матерњег језика.

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)

У настави се употребљавају савремена наставна средства. Планирано је да сваки наставник одржи по један угледни час у току једног полугодишта према плану стручног већа. Планира се похађање стручних семинара или вебинара у току сваке школске године. На састанцима стручних актива презентују се похађани семинари.

НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)

Процењивање знања и напретка ученика вреднује се формативно, у току стицања одређених компетенција, и сумативно, на крају наставних целина. Знања и вештине ученика процењују се редовно током реализације процеса учења. У оквиру формативног оцењивања наставник прикупља информације о постигнућима ученика и бележи активности ученика током наставе. Резултати формативног вредновања на крају циклуса исказују се и сумативно, бројчаном оценом. У сваком класификационом периоду присутне су и сумативне писмене и усмене провера знања. Предвиђена су два писмена задатка, по један у сваком полугодишту, и контролни задаци који се раде по завршеним већим целинама градива. Елементи за проверу и оцењивање су: разумевање говора, разумевање краћег писаног текста, усмено изражавање, писмено изражавање, усвојеност лексичких садржаја, усвојеност граматичких структура, правопис, залагање на часу, израда домаћих задатака и пројеката (појединачних, у пару, у групи). Ученик се током целе школске године учи да сам процени свој напредак. Ученици који су у програму индивидуализације оцењују се по посебно прилагођеним критеријумима

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Ученици редовно раде кратке домаће задатке којима развијају различите језичке вештине. Такође, у сваком полугодишту се планира се израда различитих пројеката који се презентују на крају већих тематских целина.

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Ако постоји могућност посета културним установама и манифестацијама.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Лаптоп, пројектор, табла, дигитални уџбеници, панои.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови: – циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери; – говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика; – наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе; – битно је значење језичке поруке; – знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник; – са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и

решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем; – наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа; – сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту. Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије: – усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину; – поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности; – наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја; – ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину; – уџбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала; – учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан; – рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад; – за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Настава енглеског језика је, у мањој или већој мери, повезана са свим наставним областима: природним и друштвеним наукама, уметношћу, информатиком и физичким васпитањем. Постоји изузетно тесна веза са наставом српског и немачког језика. Знања стечена из осталих предмета чине тематски оквир, док су знања стечена у настави српског језика најчешће полазиште у настави енглеског језика

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Грађанско васпитање	Bullies	Корелативни часови; Пројекат	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада
Музичка култура	Pop music	Корелативни часови; Пројекат	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада
Историја	A Bus ride into the history books (Сегрегација)	Корелативни часови; Пројекат	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада
Српски језик	Romeo and Juliet	Корелативни часови	Чек листа, квиз
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
Сарадња; Решавање проблема; Предузимљивост и оријентација ка предузетништву; Одговорно учење у демократском друштву; Комуникација; Компетенција за учење; Дигитална компетенција; Естетичка компетенција; Рад са подацима и информацијама.			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
Уџбеник и радна свеска за 8. Разред – Издавачка кућа Фреска			

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН

		Месец											Фонд часова	
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Обрада		Остали типови часа
1	Школски живот, спорт	4											4	4
2.	Породица и уже друштвено окружење	5	5									4	6	10
3.	Доживљај временабудућност; планови		3	6								4	5	9
4.	Први писмени задатак			1	2								3	
5.	Слободно време, забава, разонода				7	2						3	6	9
6.	Масмедији, интернет					4	3	3				4	6	10
7.	Путовања							6	3			4	5	9
8.	Други писмени задатак								3				3	
9.	Ставови, стереотипи, предрасуде; Толеранција, емпатија								1	7	3	3	8	11

Р.број	ОБЛАСТ / ТЕМА	ИСХОДИ
1.	Школски живот, професионални живот Описивање радњи у садашњости; описивање радњи, стања и збивања; изражавање мишљења; исказивање жеља, интересовања и осећања; описивање будућних радњи (планова, намера, предвиђања); изношење предлога и упућивање позива за учешће у заједничкој активности и реаговање на њих.	По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - разумеју једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; - разумеју једноставније текстове који се односе на опис радњи,

		<p>стања и збивања; - опишу и упореде радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства; - разумеју једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагују на њих; - изражавају мишљење, слагање/ неслагање и дају кратко образложење; - разумеју једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагују на њих; - размене једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; - разумеју једноставније предлоге и позиве на заједничке активности и одговоре на њих уз одговарајуће образложење; - упуте предлоге и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе;</p>
2.	<p>Животни циклуси; породица и уже животно окружење</p> <p>Тражење и давање информација о другима и давање информација о себи у ширем комуникативном контексту; описивање догађаја у прошлости; изражавање допадања/ недопадања; позив и реаговање на позив.</p>	<p>- препознају и именују појмове који се односе на тему; - поставе и одговоре на једноставнија питања личне природе; - у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима; - разумеју једноставније текстове у којима се описују догађаји у прошлости; - размене информације у вези са догађајима у прошлости; - опишу у неколико везаних исказа догађај из прошлости/историјску личност и сл. - разумеју и реагују на једноставније исказе који се односе на изражавање допадања/недопадања; - размене информације које се односе на допадање/недопадање уз образложење; - разумеју предлоге и одговоре на њих; - упуте предлоге и реагују на предлоге, - опишу сличности и разлике у породичном животу у ВБ и код нас.</p>
3.	<p>Доживљај времена –</p> <p>будућност Исказивање предвиђања, нуђења услуге/ одлука и намера у будућности.</p>	<p>- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове који се односе на исказивање предвиђања, понуда/одлука, планова и намера у будућности; - разумеју и размене информације које се односе на предвиђање, нуђење услуге/одлуке, и намере у будућности; - изразе своја и туђа предвиђања, одлуке, и намере у будућности;</p>

		- понуде/прихвате/одбију услугу на прикладан начин; - уоче и опишу сличности и разлике у прослави рођендана у ВБ и код нас.
4.	<p>Доживљај времена</p> <p>– прошлост Описивање догађаја из прошлости; исказивање допадања/недопадања; позив и реаговање на позив.</p>	- разумеју једноставније текстове у којима се описују догађаји из прошлости; - размене једноставније информације у вези са догађајима у прошлости; - опишу у неколико везаних исказа догађаје из прошлости; - опишу историјске догађаје циљне културе користећи једноставнија језичка средства; - разумеју и реагују на једноставније исказе који се односе на допадање/недопадање; - изразе допадање/недопадање једноставнијим језичким средствима; - израчунају време у ВБ, Аустралији, САД у односу на Србију.
5.	<p>Географске особености, путовања</p> <p>Описивање места; исказивање просторних односа и смера кретања; описивање догађаја у прошлости; исказивање предлога и сугестија; изражавање будућних планова/договора.</p>	- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставнији опис места (знаменитости, институције и сл.); - упореде и опишу карактеристике места, користећи једноставнија језичка средства; - опишу места користећи једноставнија језичка средства (знаменитости, занимљивости и сл.); - разумеју појединачне и везане исказе који се односе на просторне односе и смер кретања; - питају и кажу где се нешто налази користећи једноставнија језичка средства; - затраже и у неколико везаних исказа саопште смер кретања; - разумеју и опишу искуство/догађај из прошлости користећи једноставнија језичка средства; - разумеју и реагују на предлоге и сугестије уз образложење; - саопште предлоге и сугестије; - разумеју једноставније исказе који се односе на планове за будућност; - у неколико везаних исказа саопште планове/договоре за будућност; - разумеју и поштују правила учтивости комуникације; - опишу значајније градове циљних култура и њихове знаменитости и занимљивости (Лондон, Њујорк);
6.	<p>Временско искуство, еколошка свест, очување животне средине</p>	препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније

	Описивање искуства у прошлости; исказивање жеља и амбиција; исказивање упозорења;	текстове који се односе на описивање искуства у прошлости; - размене информације у вези са искуствима из прошлости; - опишу у неколико везаних исказа своја и туђа искуства из прошлости користећи једноставнија језичка средства; - разумеју краће и дуже исказе који се односе на жеље и амбиције; - изразе своје и туђе жеље и амбиције једноставнијим језичким средствима; - разумеју једноставније текстове који се односе на упозорења; - саопште упозорења; - разумеју текст о значајнијим историјским личностима из ВБ и опишу значајније историјске личности користећи једноставнија језичка средства.
7.	Здравље, превенција болести Исказивање потреба, осета и осећања; изрицање савета, забрана и обавеза; изражавање мишљења (слагања /неслагања).	- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју и реагују на свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима; - изразе основне потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима; - разумеју и реагују на савете, присуство/одсуство обавезе; - размене информације које се односе на савете, забране, присуство/одсуство обавезе; - саопште савете, забране, присуство/одсуство обавезе користећи одговарајућа језичка средства; -разумеју и формулишу исказе којима се тражи мишљење, изражава слагање/неслагање.

Други страни језик:

Немачки језик Разред: V-VIII

Предмет	Немачки језик	
Разред	5. разред	
Трајање школског програма	2. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ

<p>-представи себе и другог; – поздрави и отпоздрави примењујући најједноставнија језичка средства; – разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих; – тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима; – тражи и пружи основне информације у вези са бројевима; – разуме једноставне исказе о уобичајеним и тренутним активностима; – опише и планира уобичајене и тренутне активности кратким једноставним језичким средствима.</p>	<p>MEIN PROFIL / MODUL 1</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Deutsch oder was? 2. Lektion 1.1. – Wer bist du? Tag, Jan 3. Begrüßungen 4. Entschuldigung... Wie heißt du? 5. Ich wohne in... 6. Zahlen bis 20 7. Meine Grammatik – Präsens 8. Wer ist das? 9. Woher kommst du? 10. Ich buchstabiere 11. Hallo, ich bin Jan 12. Ich mache mein Profil 13. Lektion 2 – Ich mag das 14. Aktivitäten im Jugendklub 15. Fußball oder Karaoke? 16. Was mache ich gern im Jugendklub? 17. Jans E-Mail an Lena 18. Ein Telefongespräch 19. Persönlichkeitstest 20. Lektion 3 – Wir sind der „Globus“ 21. Wie findest du den Jugendklub „Globus“ 22. Was macht ihr? 23. Zahlen 24. Und wie ist deine Handynummer? 25. Länder und Sprachen 26. Welche Sprachen sprechen Jans Online - Freunde? 27. Der Star -Check 28. Das kann ich 29. – 31. Projekt – Mein Jugendklub 1. Die Idee, 2. Die Produktion, 3. Die Präsentation 32. – 35. Prüfungstraining 36. Mein Wortschatz
<p>– опише уобичајене и тренутне активности кратким једноставним језичким средствима; – разуме једноставан опис предмета и места; – опише предмете и места једноставним језичким средствима; – разуме једноставан опис предмета; – опише предмете једноставним језичким средствима; – изрази присуство или одсуство нечега; – разуме једноставан опис живих бића; – опише жива бића; – разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања и</p>	<p>MEINE SCHULE / MODUL 2</p>	<ol style="list-style-type: none"> 37. Lektion 2.1 – Was hast du am Montag? 38. Virtueller Rundgang durch die Goethe –Schule 39. Jans Stundenplan 40. Welche Fächer hat Jan 41. Wann hat Jan was 42. Stundenplan im Forum 43. Wie findest du? 44. Jan, wie ist die Schule? 45. Lektion 2.2 – Was brauchst du heute? 46. Was ist in deiner Schultasche? 47. Was braucht man im Unterricht? 48. Die Fundkiste von Herrn Rütter 49. In der Pause 50. Pausengespräche 51. Nachrichten 52. Lektion 2.3 – Schon wieder ein Eintopf 53. Was magst du (nicht)? 54. Jan möchte ein Schnitzel 55. Ich mag... oder ich möchte

<p>реагује на њих; – тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима. – разуме свакодневне исказе у вези с непосредним потребама, осетима и осећајима и реагује на њих; – изрази основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким средствима; – тражи и пружи основне информације у вези са количинама и бројевима;</p>		<p>56. Ich nehme... 57. Wie schmeckt? 58. Was kosten die Getränke? 59. Der Snack-Check 60. Lecker! Spezialitäten aus Deutschland, Österreich und der Schweiz 61. – 63. Projekt – Ein Quartett basteln Die Idee, die Produktion, die Realisierung 64. Das kann ich 65. – 69. Prüfungstraining 70. Mein Wortschatz 71. 72. Spielen</p>
---	--	---

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

Циљ наставе немачког језика јесте: развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, маоралних и естетских ставова, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавања на отвореност у комуникацији, стицање свести и сазнања о функционисању страног и матерњег језика.

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)

Употреба савремених наставних средстава

НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)

Контролни задаци -Усмена испитивања -Писмени задатак

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

-Домаћи задаци су предвиђени после сваког часа

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Ако постоји могућност посета културним установама и манифестацијама.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Наставна средства су разноврсна техничка средства која су прилагођена потребама наставе. Користе се следећа наставна средства: - Рачунар - Пројектор - Табла - визуелна средства (текст, цртеж, картица, апликације, слике, филомови)

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Све активности у оквиру наставе усмерене су ка оспособљавању ученика да комуницирају и користе циљни језик у свакодневном животу. При томе се води рачуна о томе да се настава одвија у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери, а наставник прилагођава свој говор узрасту и знањима ученика. Настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем. Граматички садржаји уводе се кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту. Између осталог, заступљен је и рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад, самостално стицање нових знања и развијање креативности. Током часа се практикује динамично

смењивање техника/активности које не трају дуже од 15 минута, уз примену разноврсних наставних метода. Технике/активности оријентисане су на вежбе слушања, разумевања писаног језика, писменог изражавања и усменог изражавања, али и различите мануелне активности, заједничко прављење илустрованих и писаних материјала, као и игре примерене узрасту и дидактичком захтеву.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Компетенција за учење

Ученик треба да буде оспособљен и мотивисан да схвати значај учења; изабере одговарајуће методе; прати сопствени напредак током учења и усмерава учење у складу са намерама и циљем који има. Ученик стиче нова знања и вештине, примењујући претходно учење и ваншколско искуство. Развија свест и о стваралачкој природи учења. Истрајан је и превазилази тешкоће у учењу

Комуникација

Прилагођава начин и средства комуникације карактеристикама ситуације. У комуникацији уме да изрази мишљење, осећања и ставове и да представи своје циљеве на позитиван, конструктиван и аргументован начин поштујући и уважавајући другог.

Рад с подацима и информацијама

Ученик разуме значај коришћења поузданих података и информација у процесу учења, њихову примену за рад, доношење одлука и свакодневни живот. Користи знања и вештине из различитих предмета да представи, прочита и протумачи податке користећи текст, бројеве, дијаграме и различите аудио-визуелне форме.

Сарадња

Ученик развија способност да у сарадњи са другима или да се као члан групе ангажује на заједничком решавању проблема или реализацији заједничких пројеката. Учествује у заједничким активностима на конструктиван, одговоран и креативан начин афирмишући дух међусобног поштовања, равноправности, солидарности и сарадње. Активно, аргументовано и конструктивно доприноси раду групе у свим фазама групног рада: формирање групе, формулисање заједничких циљева, усаглашавање

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Уџбеник и радна свеска за 5. разред Ђорђо Мота и Весна Николовски Разред – Издавачка кућа „Klett”, 2018.

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН:

Р. бр. наставне теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ	број часова по теми	број часова за	
			обраду	остале типове часова
1.	Modul 1 / Mein Profil	36	11	25

2.	Modul 2 / Meine Schule	36	11	25
УКУПНО:		72	22	50

Предмет	Немачки језик		
Разред	6. разред		
Трајање школског програма	72. часа (за период 2023-2027)		
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ	
разуме краће текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/ давање информација личне природе; -поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставна језичка средства; -постави и одговори на једноставнија питања личне природе; -у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;	ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА	-Именице у номинативу уз одоварајући члан (одређен, неодређен, присвојни, нулти). - Презент слабих, јаких и модалних глагола. - Упитне реченице. -Личне заменице. -Упитне заменице (wer, was) и упитни прилози (wo, wann, wie, warum; in, aus, an). -Бројеви (основни и редни). (Интер)културни садржаји : Устаљена правила учтивости; титуле уз презимена особа (Frau, Herr, Doktor, Professor); имена,презимена и надимци; начин писања адресе.	
-разуме једноставнији опис особа, биљака, животиња, предмета, појава или места; - упореди и опише карактеристике живих бића, предмета, појава и места, користећи једноставнија језичка средства;	ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА, ПОЈАВА, РАДЊИ, СТАЊА И ЗБИВАЊА	Придевска промена-рецептивно. -Описни придеви. -Поређење придева. -Презент. (Интер)културни садржаји: Особености наше земље и земаља говорног подручја циљног језика (знаменитости, географске карактеристике и сл.)	
-разуме једноставније предлоге и одговори на њих; -упути једноставни предлог; -пружи одговарајући иговор или одговарајуће оправдање;	ИЗНОШЕЊЕ ПРЕДЛОГА И САВЕТА, УПУЋИВАЊЕ ПОЗИВА ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ РЕАГОВАЊА НА ЊИХ	-Питање са негацијом и афирмативан одговор „Doch“. -Императив -Облик „sollst“ за давање савета и препорука. -Презент. -Употреба глагола кретања са акузативом. -Употреба предлога (an, in, auf, für, aus, von). (Интер)културни садржаји: Прикладно упућивање предлога, савета и позива,	

		и реаговање на исте.
-разуме и упуту једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; -разуме честитку и одговори на њу; -упуту пригодну честитку; -затражи и пружи кратко обавештење; -захвали и извине се на једноставан начин; -саопшти кратко поруку (телефонски разговор, дијалог уживо, СМС, писмо, имејл) којом се захваљује;	ИЗРАЖАВАЊЕ МОЛБИ, ЗАХТЕВА, ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА, ЧЕСТИТАЊА И ЗАХВАЛНОСТИ	-Упитне реченице. -Прилози за место. -Предлози за правац. -Основни бројеви. -Употреба модалних глагола у презенту. (Интер)културни садржаји : Правила учтиве комуникације, значајни празници и догађаји, и честитања.
-разуме и следи једноставнија упутства у вези са уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота (правила игре, рецепт за припремање неког јела и сл.) са визуелном подршком и без ње; -да једноставна упутства (нпр. може да опише како се нешто користи и сл.) ;	РАЗУМЕВАЊЕ, ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ УПУТСТАВА	Императив. -Презент. Именице са нултим чланом. Употреба везника и прилога (und, aber, oder ; dann, danach). (Интер)културни садржаји : Правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом
-разуме једноставније текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње и способности; -размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију; -опише сталне , уобичајене и тренутне догађаје / активности и способности користећи неколико везаних исказа;	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У САДАШЊОСТИ	Предлози за време. -Прилози за време. -Презент. -Ред речи у исказној, упитној и узвичној реченици. (Интер)културни садржаји Породични живот; живот у школи – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања
-разуме краће текстове у којима се описују догађаји и способности у прошлости; -размени информације у вези са догађајима и способностима у прошлости; -опише у неколико краћих, везаних исказа догађај у прошлости; -опише неки	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У ПРОШЛОСТИ	-Перфекат. -Претерит помоћних и модалних глагола. -Временске реченице са везником „als/wenn“. -Прилози за време. (Интер)културни садржаји -историјски догађаји и открића; -важније личности из прошлости (историјске личности, писци, књижевници, научници, уметници и сл.) .

историјски догађај, историјску личност и сл.		
-разуме жеље, планове и намере и реагује на њих; -размени једноставне исказе у вези са својим и туђим жељама, плановима и намерама; - саопшти шта он / она или неко други жели, планира или намерава.	ОПИСИВАЊЕ БУДУЋИХ РАДЊИ (ПЛАНОВА, НАМЕРА, ПРЕДВИЂАЊА)	-Презент и футур глагола. -Упитне реченице. (Интер)културни садржаји Свакодневни живот и разонода; Правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом.
-разуме и реагује на свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима; - изрази основне потребе, осете и осећања једноставним језичким средствима;	ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА, ИНТЕРЕСОВА ЊА, ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	-Императив. -Презент. -Личне заменице у номинативу, дативу и акузативу. (Интер)културни садржаји Мимика и гестикација; интересовања, хоби, забава, разонода, спорт и рекреација.
-разуме једноставнија питања и одговори на њих; -разуме обавештења о простору и величинама; -опише специфичније просторне односе и величине једноставним, везаним исказима;	ИСКАЗИВАЊЕ ПРОСТОРНИХ ОДНОСА И УПУТСТАВА ЗА ОРИЈЕНТАЦИЈ У У ПРОСТОРУ	-Употреба датива уз глаголе мировања у простору. -Упитне реченице. -Употреба придева и предлога који описују просторне односе. - Презент. (Интер)културни садржаји Јавни простор; Типичан изглед школског и стамбеног простора, места.
разуме и реагује на једноставније забране, своје и туђе обавезе; - размени једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту (у превозном средству, спортском центру, биоскопу и сл.) као и на своје и туђе обавезе; - представи правила понашања, забране и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства;	ИЗРИЦАЊЕ ДОЗВОЛА, ЗАБРАНА, ПРАВИЛА ПОНАШАЊА И ОБАВЕЗА	потреба модалних глагола са негацијом и без ње. - Упитне реченице. -Употреба императива и суплетивних облика императива. (Интер)културни садржаји: Понашање на јавним местима; Значење знакова и симбола.
-разуме и формулише једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност; -пита и каже шта неко има / нема	ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА	-Употреба присвојних чланова. -Употреба посесивног генитива - рецептивно. - Конструкције за изражавање припадања (ein Freund von mir). (Интер)културни садржаји Породица и пријатељи; Однос према својој и

и чије је нешто;		туђој имовини.
-разуме и реагује на једноставније исказе који се односе на описивање интересовања, хобија и изражавање допадања и недопадања; -описе своја и туђа интересовања и хобије и изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење;	ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА И НЕДОПАДАЊА	-Глаголи mögen, gefallen, etwas finden... - Компарација придева. -Деклинација именица. (Интер)културни садржаји Интересовања, хобији, забава, разонода, спорт и рекреација; Уметност (књижевност за младе, стрип, музика, филм).
-разуме једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих; -изражава мишљење, слагање/ неслагање и даје кратко образложење;	ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА	-Презент. -Предложни глаголи (најфреквентнији за ову комуникативну функцију). -Употреба директног објекта у акузативу. (Интер)културни садржаји -поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.
-разуме једноставније изразе којима се односе на количину нечега; -пита и каже колико нечега има / нема, користећи једноставнија језичка средства;-на једноставан начин затражи артикле у продавници једноставним изразима за количину, наручи јело и / или пиће у ресторану и пита / каже / израчуна колико нешто кошта;	ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ, ДИМЕНЗИЈА И ЦЕНА	-Основни бројеви преко 1000. -Редни бројеви до 100. -Исказивање количине и цене. (Интер)културни садржаји -друштвено окружење; мерне јединице и валуте у земљама немачког говорног подручја.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

Циљ наставе страног језика у основном образовању заснива се на потребама ученика које се остварују овладавањем комуникативних вештина и развијањем способности и метода учења страног језика. Циљ наставе страног језика у основном образовању стога јесте: развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естетских ставова, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији, стицање свести и сазнања о функционисању страног и матерњег језика. Током основног образовања, ученик треба да усвоји основна знања из немачког језика која ће му омогућити да се у једноставној усменој и писаној комуникацији споразумева са људима који говоре немачки језик, усвоји норме вербалне и невербалне комуникације у складу са специфичностима језика, као и да настави, на вишем нивоу образовања и самостално, учење истог или других страних језика на различите начине и у свим околностима које живот створи. Учење другог страног језика, ослањајући се на искуства и знања стечена учењем првог страног језика, поспешује стицање вишјезичке и вишекултурне компетенције и развијање свести о језичком богатству ужег и ширег окружења.

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)

-употреба савремених наставних средстава -по један огледни час у току полугодишта -стручни семинари и online семинари - Презентовање семинара на састанцима стручних актива
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
<p>Оствареност образовних исхода ће се током школске године проверавати усменим пропитивањем и писаним проверама, и то – две писане провере и један писмени задатак по полугодишту, као и израда пројеката на одређене теме. Наставник континуирано прати и вреднује не само постигнућа ученика, процес наставе и учења, већ и сопствени рад како би перманентно унапређивао наставни процес и осигурао квалитет наставе. Процес праћења и вредновања почиње проценом нивоа знања ученика на почетку школске године (путем иницијалног тестирања) како би наставници могли да планирају наставни процес прилагођен индивидуалним потребама и могућностима. Процес праћења и вредновања ученичких постигнућа и напредовања реализује се формативним и сумативним оцењивањем. Док се код формативног оцењивања током године прате постигнућа ученика различитим инструментима (дијагностички тестови, самоевалуација, језички портфолио, пројектни задаци и др.), сумативним оцењивањем (писмени задаци, завршни тестови, тестови језичког нивоа) прецизније се процењује оствареност исхода или стандарда на крају одређеног временског периода (крај полугодишта, године, циклуса образовања). Током наставе ученици се оспособљавају и за објективну самопроцену, као и објективну процену других. Оцењивање и вредновање су саставни део процеса наставе и учења, и њима треба да се обезбеди напредовање ученика у остваривању исхода, као и квалитет и ефикасност наставе. Оцењивање је увек: објективно; релевантно; разноврсно; прилагођено садржајима, критеријумима и ученичким могућностима; инструктивно; јавно; правично; редовно и благовремено; без дискриминације; уважава индивидуалност. Сврха оцењивања је и јачање мотивације за напредовањем код ученика. Елементи који се вреднују су разноврсни и они доприносе стварању свеопште слике о напредовању ученика, јачању њихових комуникативних компетенција, развоју вештина и способности неопходних за даљи рад и образовање. То се постиже оцењивањем различитих елемената као што су језичке вештине (читање, слушање, говор и писање), усвојеност лексичких садржаја и језичких структура, примена правописа, ангажованост и залагање у раду на часу и ван њега, примена социolingвистичких норми. Приликом оцењивања и вредновања ученицима су познати начини провере и оцењивања. Они су усаглашени са техникама, типологијом вежби и врстама активности које су примењиване на редовним часовима, као и начинима на који се вреднују постигнућа.</p> <p>Формативно и сумативно оцењивање ученика биће вршено путем: - посматрања и праћења рада и активности на часу -усмених провера - задатака у радном делу ученика и радној свесци - тестова слушања - ученичких радова/ пројеката, панона и презентација - вођења сопственог речника - домаћих задатака - писмених и контролних задатака</p>
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Ученици редовно раде кратке домаће задатке којима развијају различите језичке вештине. Такође, у сваком полугодишту се планира се израда различитих пројеката који се презентују на крају већих тематских целина. Пројекти се раде као индивидуални истраживачки радови, у пару или групи у форми презентација, постера
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Ако постоји могућност посета културним установама и манифестацијама.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Помоћно-техничка (табла, фломастери), ЦД, Пројектор, наставни листови, интернет – апликације Viber, You-Tube,
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови: – циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним

контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери; – говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика; – наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе; – битно је значење језичке поруке; – знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник; – са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем; – наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа; – сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту. Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије: – усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину; – поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности; – наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја; – ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину; – уџбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала; – учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан; – рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад; – за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто. Технике/активности Током часа се практикује динамично смењивање техника/активности које не трају дуже од 15 минута, уз примену разноврсних наставних метода. Технике/активности оријентисане су на вежбе слушања, разумевања писаног језика, писменог изражавања и усменог изражавања, али и различите мануелне активности, заједничко прављење илустрованих и писаних материјала, као и игре примерене узрасту и дидактичком захтеву.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Настава немачког језика је, у мањој или већој мери, повезана са свим наставним областима: природним и друштвеним наукама, уметношћу, информатиком и физичким васпитањем. Постоји изузетно тесна веза са наставом српског и енглеског језика. Знања стечена из осталих предмета чине тематски оквир, док су знања стечена у настави српског језика најчешће полазиште у настави немачког језика.

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Енглески језик	Mein bester Freund, meine beste Freundin	Корелативни часови	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада
Српски језик и књижевност	Tagesabläufe	Корелативни часови	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада
Физичко васпитање	Sport, Sport, Sport	Корелативни часови	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног

1.	Freizeitaktivitäten	8									5	3	8	
2.	Winterferien / Sommerferien		6								3	3	6	
3.	Alles Gute zum Geburtstag		3	8							4	7	11	
4.	Körperteile / Weihnachten				8						4	4	8	
5.	Gesund leben					7					4	3	7	
6.	Wie war es in der Schule?						4				3	1	4	
7.	Wo ist denn hier ...?							9			3	6	9	
8.	Hast du Lust ins Kino zu gehen?								6	5	5	6	11	
9.	Ordnung muss sein!									3	5	3	5	8
УКУПНО		8	9	8	8	7	4	9	6	8	5	34	38	72

Р.број	ОБЛАСТ / ТЕМА	ИСХОДИ
1.	Школски живот, професионални живот Описивање радњи у садашњости; описивање радњи, стања и збивања; изражавање мишљења; исказивање жеља, интересовања и осећања; описивање будућих радњи (планова, намера, предвиђања); изношење предлога и упућивање позива за учешће у заједничкој активности и реаговање на њих.	По завршетку теме ученици ће бити у стању да: - разумеју једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; - разумеју једноставније текстове који се односе на опис радњи, стања и збивања; - опишу и упореде радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства; - разумеју једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагују на њих; - изражавају мишљење, слагање/ неслагање и дају кратко образложење; -

		<p>разумеју једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагују на њих; - размене једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; - разумеју једноставније предлоге и позиве на заједничке активности и одговоре на њих уз одговарајуће образложење; - упуте предлоге и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе;</p>
2.	<p>Животни циклуси; породица и уже животно окружење</p> <p>Тражење и давање информација о другима и давање информација о себи у ширем комуникативном контексту; описивање догађаја у прошлости; изражавање допадања/недопадања; позив и реаговање на позив.</p>	<p>- препознају и именују појмове који се односе на тему; - поставе и одговоре на једноставнија питања личне природе; - у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима; - разумеју једноставније текстове у којима се описују догађаји у прошлости; - размене информације у вези са догађајима у прошлости; - опишу у неколико везаних исказа догађај из прошлости/историјску личност и сл. - разумеју и реагују на једноставније исказе који се односе на изражавање допадања/недопадања; - размене информације које се односе на допадање/недопадање уз образложење; - разумеју предлоге и одговоре на њих; - упуте предлоге и реагују на предлоге, - опишу сличности и разлике у породичном животу у ВБ и код нас.</p>
3.	<p>Доживљај времена –</p> <p>будућност Исказивање предвиђања, нуђења услуге/одлука и намера у будућности.</p>	<p>- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове који се односе на исказивање предвиђања, понуда/одлука, планова и намера у будућности; - разумеју и размене информације које се односе на предвиђање, нуђење услуге/одлуке, и намере у будућности; - изразе своја и туђа предвиђања, одлуке, и намере у будућности; - понуде/прихвате/одбију услугу на прикладан начин; - уоче и опишу сличности и разлике у прослави рођендана у ВБ и код нас.</p>
4.	<p>Доживљај времена</p>	<p>- разумеју једноставније текстове у којима</p>

	<p>– прошлост Описивање догађаја из прошлости; исказивање допадања/недопадања; позив и реаговање на позив.</p>	<p>се описују догађаји из прошлости; - размене једноставније информације у вези са догађајима у прошлости; - опишу у неколико везаних исказа догађаје из прошлости; - опишу историјске догађаје из циљне културе користећи једноставнија језичка средства; - разумеју и реагују на једноставније исказе који се односе на допадање/недопадање; - изразе допадање/недопадање једноставнијим језичким средствима; - израчунају време у ВБ, Аустралији, САД у односу на Србију.</p>
5.	<p>Географске особености, путовања</p> <p>Описивање места; исказивање просторних односа и смера кретања; описивање догађаја у прошлости; исказивање предлога и сугестија; изражавање будућних планова/договора.</p>	<p>- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставнији опис места (знаменитости, институције и сл.); - упореде и опишу карактеристике места, користећи једноставнија језичка средства; - опишу места користећи једноставнија језичка средства (знаменитости, занимљивости и сл.); - разумеју појединачне и везане исказе који се односе на просторне односе и смер кретања; - питају и кажу где се нешто налази користећи једноставнија језичка средства; - затраже и у неколико везаних исказа саопште смер кретања; - разумеју и опишу искуство/догађај из прошлости користећи једноставнија језичка средства; - разумеју и реагују на предлоге и сугестије уз образложење; - саопште предлоге и сугестије; - разумеју једноставније исказе који се односе на планове за будућност; - у неколико везаних исказа саопште планове/договоре за будућност; - разумеју и поштују правила учтивости комуникације; - опишу значајније градове циљних култура и њихове знаменитости и занимљивости (Лондон, Њујорк);</p>
6.	<p>Временско искуство, еколошка свест, очување животне средине</p> <p>Описивање искуства у прошлости; исказивање жеља и амбиција; исказивање упозорења;</p>	<p>препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове који се односе на описивање искуства у прошлости; - размене информације у вези са искуствима из прошлости; - опишу у неколико везаних исказа своја и туђа искуства из прошлости користећи једноставнија језичка средства; -</p>

		разумеју краће и дуже исказе који се односе на жеље и амбиције; - изразе своје и туђе жеље и амбиције једноставнијим језичким средствима; - разумеју једноставније текстове који се односе на упозорења; - саопште упозорења; - разумеју текст о значајнијим историјским личностима из ВБ и опишу значајније историјске личности користећи једноставнија језичка средства.
7.	Здравље, превенција болести Исказивање потреба, осета и осећања; изрицање савета, забрана и обавеза; изражавање мишљења (слагања /неслагања).	- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју и реагују на свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима; - изразе основне потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима; - разумеју и реагују на савете, присуство/одсуство обавезе; - размене информације које се односе на савете, забране, присуство/одсуство обавезе; - саопште савете, забране, присуство/одсуство обавезе користећи одговарајућа језичка средства; -разумеју и формулишу исказе којима се тражи мишљење, изражава слагање/неслагање.

*****

Предмет	Немачки језик	
Разред	8. разред	
Трајање школског програма	68. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
разуме општи смисао и главне информације из уобичајених текстова који се односе на представљање и тражење/ давање информација личне природе; -тражи, саопшти, пренесе информације личне природе или податке о себи и другима; -у неколико повезаних исказа представи себе,	ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА	Личне заменице Упитне речи (wer, woher, wo, wohin, wie...). Одређени и неодређени члан. Прилози за време, место и начин Правилно и неправилно поређење придева и прилога (gern, gut, viel) Садашње и прошло време (перфект и претерит помоћних и модалних глагола). Најфрекветнији глаголи са предложном допуном Зависно-сложене реченице (wenn, als, dass, ob, w-Wörter?, obwohl) (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтиве комуникације; имена и надимци; родбина, породични односи и родбинске везе. Особености градова и области у земљама немачког говорног подручја.

<p>своју ужу/ширу породицу и пријатеље користећи једноставнија језичка средства;</p>		
<p>разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; – размени информације које се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; - повеже неколико исказа у краћи текст којим се описују и пореде бића, предмети, места, појаве, радње, стања и збивања;</p>	<p>ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА, ПОЈАВА, РАДЊИ, СТАЊА И ЗБИВАЊА</p>	<p>Именице. Личне заменице Упитне речи (wer, woher, wo, wohin, wie, welcher, welche, welches, was für ein...). Одређени и неодређени члан – употреба. Прилози за време, место и начин и појачавање особина (ganz, ziemlich, total, furchtbar, schrecklich...) Правилно и неправилно поређење придева и прилога (gern, gut, viel) Придевска промена са чланом. Садашње и прошло време (перфект и претерит). Релативне реченице уведене релативном заменицом у номинативу, генитиву, дативу и акузативу. (Интер)културни садржаји: особености наше земље и земаља немачког говорног подручја (знаменитости, географске карактеристике и сл.)</p>
<p>– повеже неколико исказа у краћи текст којим се описују и пореде бића, предмети, места, појаве, радње, стања и збивања; - разуме краће низове исказа који се односе на предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; -упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; - затражи и пружи детаљније информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности;</p>	<p>ИЗНОШЕЊЕ ПРЕДЛОГА И САВЕТА, УПУЋИВАЊЕ ПОЗИВА ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ РЕАГОВАЊЕ НА ЊИХ</p>	<p>Sollte за давање савета Модални и помоћни глаголи за изражавање предлога (möcht-, können/ könnt-, wollen, dürfen/dürft-, würd-) Заповедни начин Инфинитив са zu као допуна Прилози (deshalb, darum, deswegen) Везници за изражавање узрока (weil, da, denn) (Интер)културни садржаји: прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на предлоге, савете и позиве.</p>
<p>– разуме краће низове обавештења, молби и захтева који се односе на потребе и интересовања и реагује на њих; – саопшти краће низове обавештења, молби и захтева који се односе на потребе и интересовања;</p>	<p>ИЗРАЖАВАЊЕ МОЛБИ, ЗАХТЕВА, ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА, ЧЕСТИТАЊА И ЗАХВАЛНОСТИ</p>	<p>Kannst du/Könntest du etwas langsamer/leiser sprechen? Ich verstehe dich nicht. Könnten Sie das Fenster aufmachen, es ist zu warm hier? Entschuldigung! Verzeihung! Entschuldige für/die/meine Verspätung! Tut mir leid, aber ich habe den Bus verpasst. Модални глаголи и глагол lassen за изражавање молбе и захтева (облици индикатива и конјуктива) (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације,</p>

<p>– разуме и на прикладан начин одговори на честитку, захвалност и извињење; – упуту честитку, захвалност и извињење користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; – разуме и следи краће низове упутстава у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота;</p>	<p>РАЗУМЕВАЊЕ, ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ УПУТСТАВА</p>	<p>значајни празници и догађаји, честитања Ergänze die Sätze! Antwortet auf die Fragen! Ordne die Texte den Fotos zu. Unterstreiche alle Adjektive. Реалне кондиционалне реченице Заповедни начин. (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом.</p>
<p>– тражи и пружи неколико везаних једноставнијих упутстава у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; – разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање радњи и ситуација у садашњости; – разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање способности и умећа у садашњости; – размени неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости;</p>	<p>ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У САДАШЊОСТИ</p>	<p>Wie lange brauchst du bis zur Schule? Ich brauche eine halbe Stunde zu Fuß. Aber wenn ich mit dem Bus fahre, (dann) brauche nur 10 Minuten. Презент за изражавање сталних и уобичајених радњи Везници (wenn, während) Предлози за изражавање времена (in, an, um, seit, für). (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи и у ширем друштвеном окружењу – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања; традиција и обичаји.</p>
<p>-опису радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа; -разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање искустава, догађаја и способности у прошлости; -размени неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости; -опису искуства, догађаја и способности из прошлости повезујући</p>	<p>ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У ПРОШЛОСТИ</p>	<p>Es war nett von dir, dass du auf meinen Hund aufgepasst hast, während ich beim Arzt war. Wo hast du gewohnt, als du Kind warst? Hast du dieses Buch schon gelesen? – Ja, vor 3 Jahren. Перфект и претерит правилних и неправилних глагола Везници wenn, als, während, bis. Прилози за хронолошко ређање догађаја (zuerst, dann, danach, schließlich) (Интер)културни садржаји: историјски догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости</p>

<p>неколико краћих исказа у смислену целину;</p>		
<p>– опише искуства, догађаје и способности из прошлости повезујући неколико краћих исказа у смислену целину; – разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања у будућности; – размени неколико исказа у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима у будућности; саопшти планове, намере и предвиђања;</p>	<p>ОПИСИВАЊЕ БУДУЋИХ РАДЊИ (ПЛАНОВА, НАМЕРА, ПРЕДВИЂАЊА)</p>	<p>Ich gehe morgen zum Zahnarzt, denn ich habe starke Zahnschmerzen. Unsere Tante Maria kommt in zwei Stunden zu uns. Nach dem Studium wirst du bestimmt bei deinem Vater in der Firma arbeiten. Презент и футур Конјунктив помоћних и модалних глагола Везници (wenn, sobald). (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом; традиција и обичаји.</p>
<p>-разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на жеље, интересовања, потребе, осете и осећања; -размени неколико повезаних информација у вези са жељама, интересовањима, осетима и осећањима; -искаже и образложи жеље, интересовања, потребе, осете и осећања; -разуме краће низове исказа који описују просторне односе, оријентацију и правац кретања; -затражи и пружи обавештења о просторним односима, оријентацији и правцу кретања;</p>	<p>ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА, ИНТЕРЕСОВАЊА ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА</p>	<p>Wofür interessierst du dich? Woran bist du interessiert? - Ich möchte gern Wasserski fahren. Ich würde das gern versuchen. Ich habe keinen Hund, aber ich hätte gern einen. Глаголи са предложним објектом. Конјунктив за изражавање жеље (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; интересовања, хоби, забава, разонода, спорт и рекреација.</p>
<p>-разуме једноставније текстове који се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе и реагује на њих; -размени неколико информација које се односе на дозволе, забране, упозорења,</p>	<p>ИСКАЗИВАЊЕ ПРОСТОРНИХ ОДНОСА И УПУТСТАВА ЗА ОРИЈЕНТАЦИЈУ У ПРОСТОРУ</p>	<p>Können/Könnten Sie mir sagen, wie ich zum Stadion komme? Entschuldigung, wo ist die nächste Bushaltestelle? – Gehen Sie nur geradeaus und dann die zweite Straße links. Wo finde ich den Hauptbahnhof? Предлози за изражавање положаја и просторних односа Прилози за изражавање просторних односа Компаратив и суперлатив придева Заповедни начин. (Интер)културни садржаји: јавни простор;</p>

<p>правила понашања и обавезе; -разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на поседовање и припадање;</p>		<p>типичан изглед места; географске карактеристике наше земље и земаља говорног подручја циљног језика; идиоматска/метафоричка употреба предлошких израза.</p>
<p>- размени неколико краћих, везаних исказа који се односе на поседовање и припадање; - разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на изражавање допадања и недопадања; - размени неколико краћих, везаних исказа који се односе на изражавање допадања и недопадања и даје кратка образложења;</p>	<p>ИЗРИЦАЊЕ ДОЗВОЛА, ЗАБРАНА, ПРАВИЛА ПОНАШАЊА И ОБАВЕЗА</p>	<p>Der Schulleiter hat Handyverbot eingeführt. Wir müssen unsere Handys vor dem Unterricht ausschalten und auf dem Tisch liegen lassen. Meine Eltern haben mir verboten, ins Konzert zu gehen, weil ich morgen einen Mathetest schreibe. Rauchen verboten. In der Bibliothek muss man leise sein. Заповедни начин Модални глаголи за изражавање дозволе, забране, правила понашања и присуство/одсуство обавезе Lassen + инфинитив. (Интер)културни садржаји: понашање у кући, школи и на јавним местима; значење знакова и симбола.</p>
<p>– разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на поседовање и припадање; – размени неколико краћих, везаних исказа који се односе на поседовање и припадање;</p>	<p>ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА</p>	<p>Wessen Schultasche ist das? – Peters, denke ich. Er sitzt hier. Gehört das Auto Marions Vater? Gehört das Auto dem Vater von Marion? Das ist meine Sonnenbrille. Саксонски генитив са именицом у једнини и множини Присвојни детерминативи Генитив Питања са Wessen? (Интер)културни садржаји: однос према својој и туђој имовини.</p>
<p>-разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на изражавање допадања и недопадања; - размени неколико краћих, везаних исказа који се односе на изражавање допадања и недопадања и даје кратка образложења;</p>	<p>ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА И НЕДОПАДАЊА</p>	<p>Was machst du in deiner Freizeit am liebsten? – Skaten. Mir gefällt dieser Song sehr. Der Sänger ist einfach Spitze. Ich finde Schwimmen sehr gesund. Ich mag Skilaufen, ich freue mich immer über die Winterferien, wenn wir in die Berge fahren. Ich liebe Tiere. Deshalb helfe ich oft in einem Tierheim. Придевска промена Поређење придева Питања са Wie? Welcher, welche, welches? Was für ein? (Интер)културни садржаји: уметност, књижевност за младе, стрип, музика, филм, спорт.</p>
<p>– разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на изражавање мишљења; – тражи и саопшти мишљење, слагање/ неслагање и даје кратка образложења;</p>	<p>ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА</p>	<p>Ich denke/meine/glaube/vermute, dass Fast Food der Gesundheit schaden kann. Ich finde, Fast Food kann auch schmecken. Ich teile auch deine Meinung. Meiner Meinung/Ansicht nach gibt es in Deutschland das beste Brot. Везници dass, w.-Wörter?, ob, obwohl (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима</p>
<p>– разуме краће низове</p>	<p>ИЗРАЖАВАЊЕ</p>	<p>Wie viele Einwohner hat Belgrad? Etwa 1,7</p>

<p>исказа који се односе на количину, димензије и цене; – размени информације у вези са количином, димензијама и ценама.</p>	<p>КОЛИЧИНЕ, ДИМЕНЗИЈА И ЦЕНА</p>	<p>Millionen. Der Rhein ist mehr als 1200 m lang. Wie hoch ist das höchste Gebäude der Welt? – 829 Meter. Wie groß bist du? – 1,87. Er wohnt im fünften Stock. Wie weit ist Novi Sad von Belgrad entfernt? – Ich denke, 80km. Wie groß ist deine Wohnung? – Die Grundfläche beträgt 76 Quadratmeter. Основни бројеви преко 1000 Мерне јединице Упитне речи, комбиноване са wie wie groß, wie weit, wie hoch... (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; валуте циљних култура; метрички и неметрички систем мерних јединица.</p>
--	-----------------------------------	---

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

Циљ наставе страног језика у основном образовању заснива се на потребама ученика које се остварују овладавањем комуникативних вештина и развијањем способности и метода учења страног језика. Циљ наставе страног језика у основном образовању стога јесте: развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естетских ставова, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији, стицање свести и сазнања о функционисању страног и матерњег језика. Током основног образовања, ученик треба да усвоји основна знања из немачког језика која ће му омогућити да се у једноставној усменој и писаној комуникацији споразумева са људима који говоре немачки језик, усвоји норме вербалне и невербалне комуникације у складу са специфичностима језика, као и да настави, на вишем нивоу образовања и самостално, учење истог или других страних језика на различите начине и у свим околностима које живот створи. Учење другог страног језика, ослањајући се на искуства и знања стечена учењем првог страног језика, поспешује стицање вишјезичке и вишекултурне компетенције и развијање свести о језичком богатству ужег и ширег окружења

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)

-употреба савремених наставних средстава -по један огледни час у току полугодишта -стручни семинари и online семинари - презентовање семинара на састанцима стручних актива

НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)

Оствареност образовних исхода ће се током школске године проверавати усменим пропитивањем и писаним проверама, и то – две писане провере и један писмени задатак по полугодишту, као и израда пројеката на одређене теме. Наставник континуирано прати и вреднује не само постигнућа ученика, процес наставе и учења, већ и сопствени рад како би перманентно унапређивао наставни процес и осигурао квалитет наставе. Процес праћења и вредновања почиње проценом нивоознања ученика на почетку школске године (путем иницијалног тестирања) како би наставници могли да планирају наставни процес прилагођен индивидуалним потребама и могућностима. Процес праћења и вредновања ученичких постигнућа и напредовања реализује се формативним и сумативним оцењивањем. Док се код формативног оцењивања током године прате постигнућа ученика различитим инструментима (дијагностички тестови, самоевалуација, језички портфолио, пројектни задаци и др.), сумативним оцењивањем (писмени задаци, завршни тестови, тестови језичког нивоа) прецизније се процењује оствареност исхода или стандарда на крају одређеног временског периода (крај полугодишта, године, циклуса образовања). Током наставе ученици се оспособљавају и за објективну самопроцену, као и објективну процену других. Оцењивање и вредновање су саставни део процеса наставе и учења, и њима треба да се обезбеди напредовање ученика у остваривању исхода, као и квалитет и ефикасност наставе. Оцењивање је увек: објективно; релевантно; разноврсно; прилагођено садржајима, критеријумима и ученичким могућностима; инструктивно; јавно; правично; редовно и благовремено; без дискриминације; уважава индивидуалност. Сврха оцењивања је и јачање мотивације за напредовањем код ученика. Елементи који се вреднују су разноврсни и они доприносе стварању свеопште слике о напредовању ученика, јачању њихових комуникативних компетенција, развоју

вештина и способности неопходних за даљи рад и образовање. То се постиже оцењивањем различитих елемената као што су језичке вештине (читање, слушање, говор и писање), усвојеност лексичких садржаја и језичких структура, примена правописа, ангажованост и залагање у раду на часу и ван њега, примена социолингвистичких норми. Приликом оцењивања и вредновања ученицима су познати начини провере и оцењивања. Они су усаглашени са техникама, типологијом вежби и врстама активности које су примењиване на редовним часовима, као и начинима на који се вреднују постигнућа.

Формативно и сумативно оцењивање ученика биће вршено путем: - посматрања и праћења рада и активности на часу - усмених провера - задатака у радном делу уџбеника и радној свесци - тестова слушања - ученичких радова/ пројеката, панона и презентација - вођења сопственог речника - домаћих задатака - писмених и контролних задатака

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Ученици редовно раде кратке домаће задатке којима развијају различите језичке вештине. Такође, у сваком полугодишту се планира се израда различитих пројеката који се презентују на крају већих тематских целина. Пројекти се раде као индивидуални истраживачки радови, у пару или групи

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Ако постоји могућност посета културним установама и манифестацијама.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Помоћно-техничка (табла, фломастери), ЦД, Пројектор, наставни листови, интернет – апликације Viber, You-Tube,

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови: – циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери; – говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика; – наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе; – битно је значење језичке поруке; – знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник; – са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем; – наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа; – сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту. Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије: – усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину; – поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности; – наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја; – ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину; – уџбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала; – учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан; – рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад; – за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто.

Технике/активности Током часа се практикује динамично смењивање техника/активности које не трају дуже од 15 минута, уз примену разноврсних наставних метода. Технике/активности оријентисане су на

вежбе слушања, разумевања писаног језика, писменог изражавања и усменог изражавања, али и различите мануелне активности, заједничко прављење илустрованих и писаних материјала, као и игре примерене узрасту и дидактичком захтеву.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Настава немачког језика је, у мањој или већој мери, повезана са свим наставним областима: природним и друштвеним наукама, уметношћу, информатиком и физичким васпитањем. Постоји изузетно тесна веза са наставом српског и енглеског језика. Знања стечена из осталих предмета чине тематски оквир, док су знања стечена у настави српског језика најчешће полазиште у настави немачког језика.

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Енглески језик	Interkulturelle Erfahrungen	Корелативни часови	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада
Информатика и рачунарство	Medien & Kommunikation	Корелативни часови	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада
Биологија	Unsere Welt	Корелативни часови	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада
Историја	Damals in Österreich	Корелативни часови	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада
Географија	Typisch Schweiz	Корелативни часови	Квиз, чек листа, Провера кроз продукт практичног рада

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Језик као средство споразумевања имплицира стицање комуникативне компетенције као основног циља учења. Осим тога, модерна филолошка и културолошка схватања, као и савремена дидактика, посматрају језик и културу као нераздвојиве елементе и њихово садејство као органско. Учење страног језика јесте кумулативни процес, који захтева постепено савладавање постављених циљева учења и тиме перманентну надоградњу језичке способности и компетенција, уз умерену прогресију прилагођену циљној групи. Учење страних језика доноси и додатна образовно-васпитна преимућства, која се огледају у јачању когнитивних способности, обогаћивању личности, јачању емоционалне сигурности, конструисању и стабилизовању идентитета. Њиме се, надаље, подстиче и потпомаже развој општих компетенција, превасходно оних социјалних (навикавање на тимски рад, прилагођавање групи и позиционирање унутар ње) и комуникационих (познавање и примена законитости вербалног и невербалног општења; усвајање конверзационих конвенција и стратегија учења; прецизније разумевање културних феномена и културног релативизма). Компетенције су дефинисане на различитим нивоима општости, почев од оног највишег, као одређене глобалне компетенције, која се потом разлаже на специфичне предметне компетенције, и то: функционално-прагматичку, лингвистичку и интеркултурну. Функционално-прагматичка компетенција обухвата сегменте разумевања говора,

5.	Zukunftspläne Професионални живот Планови везани за будуће занимање						5	4						9
6.	Damals in Österreich Историја, временско искуство ; Уметност Географскеособеност и							6	4					10
7.	Tyrisch Schweiz Живот у иностранству Обичаји и традиција Географске особености								2	6				8
8.	Zweimal Deutschland Историја, временско искуство									2	3			5
														68

Р.број	ОБЛАСТ / ТЕМА	ИСХОДИ
1.	Interkulturelle Erfahrungen Школа, школски живот, школски систем, образовање и васпитање	-разуме непознат текст и опише одељење на основу података -одговори на имејл -уме да изнесе претпоставке -састави краћи текст
2.	Medien & Kommunikation Медији, масмедији, интернет и друштвене мреже	-реша задатак и одговори на питања у вези са прочитаним текстом - изрази жељу - примени императив -води разговор са партнером
3.	Menschen rund um uns Норме и вредност, Ставови, предрасуде, толеранција; Лични идентитет ; Мода и облачење	-разуме непознат текст реши задатак у вези са прочитаним текстом -опише стилове живота различитих особа -опише шта неко има на себи од одеће и опише каква је одећа
4.	Unsere Welt Живи свет – природа, очување животне средине, еколошка свест	-одговори на питања у вези са текстом - разуме значај заштите и очувања различитих животињских врста и животне средине -каже нешто о алтернативним

		изворима енергије
5.	Zukunftspläne Професионални живот Планови везани за будуће занимање	-опише своје жељено занимање и да води кратак разговор у вези са тим
6.	Damals in Österreich Историја, временско искуство ; Уметност Географске области	-разуме чињенице из Моцартове биографије и разговара на тему омиљене врсте музике - сазна нешто ново о животу на аустријском двору у XIX веку
7.	Typisch Schweiz Живот у иностранству Обичаји и традиција Географске особености	-исприча шта се које године дешавало - разуме текст о томе шта све раде деца у обданишту у Швајцарској упореди свој школски дан са њиховим -разуме текст о швајцарском дијалекту немачког језика - напише имејл
8.	Zweimal Deutschland Историја, временско искуство	-разуме непознате текстове у вези са разједињењем Немачке, изградњом Берлинског зида и животом људи након уједињења Немачке

Предмет – Ликовна култура

Разред: V-VIII

Предмет	Ликовна култура	
Разред	5. разред	
Трајање школског програма	72. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
-препозна и опише значај ликовне умености у свакодневном животу - самостално или у сарадњи са другима - користи одабране материјале и ликовне елементе за компоновање ликовног рада	УВОД У ПРОГРАМ	Значај ликовне културе Руковање материјалом и прибором и држање прибора за цртање Композиција: ликовни елементи
-препозна и опише значај	РИТАМ	Функција ритма у природи, свакодневном

<p>ритма. -гради правилан, неправилан ислободан визуелни ритам, спонтано или са одређеном намером</p>		<p>животу и уметности Врсте ритма Ритам у грађи и текстури облика</p>
<p>- препозна карактеристике праисторије и праисторијског наслеђа у Србији - препозна карактеристике уметности Месопотамије - разматра са другима шта и како је учио и где та знања може да примени. препозна карактеристике Египта - препозна и употреби у свом раду декоративне облике у српској уметности (орнаментика) -препозна карактеристике старе Грчке -препозна карактеристике старог Рима -зна да наведе неколико музеја и археолошких налазишта у Србији -наведе карактеристике неких музеја и археолошка налазишта у Србији</p>	<p>НАСЛЕЂЕ</p>	<p>Уметност праисторије Праисторијско наслеђе у Србији Уметност Месопотамије Уметност старог Египта Облици у српској уметности Уметност старе Грчке Уметност старог Рима Музеји и археолошка налазишта у Србији</p>
<p>-гради линије различитих вредности комбинујући материјал, угао и притисак прибора/материјала -у свом раду користи контурне, текстурне и структурне линије као подстицај за стварање оригиналних цртежа - црта разноврсним прибором и материјалом изражавајући замисли, машту, утиске и памћење опаженог</p>	<p>ЛИНИЈА</p>	<p>Цртачки материјали, прибор, технике и средства Врсте цртежа Врсте и карактер линија Контура и контурна линија Текстура и текстурна линија Грађа облика и структурна линија</p>
<p>пореди облике из природе, окружења и уметничких дела према задатим условима; - наслика реалне облике у</p>	<p>ОБЛИК</p>	<p>Облици у природи и око нас Поза, покрет, кретање, смер Мртва природа Портрет и аутопортрет Вајарски материјали и технике</p>

<p>простору самостално мешајући боје - очу и препозна позу, покрет, кретање и смер у ликовним делима и прикаже га у свом раду - препозна карактеристике мртве природе и представи је у свом раду - препозна портрет и аутопортрет и представи их је у свом раду - препозна и наведе вајарске материјале и технике -користи глиномол и глину за вајање – разматра са другима шта и како је учио и где та знања може да примени - очу и препозна сликарске технике у ликовним делима и прикаже је у свом раду -очу планове у ликовној композицији – очу и препозна груписање облика у ликовној композицији - прикаже груписање облика у свом раду - разуме појам стилизовања облика и орнамента -стилијује облике у свом раду - разматра са другима шта и како је учио и где та знања може да примени</p>		<p>Вајарски материјали и технике Сликарске технике Планови и врсте композиција према распоред Груписање облика Стилизовање облика и орнамент</p>
<p>-препозна вербалну и невербалну комуникацију око себе -разматра са другима шта и како је учио и где та знања м препозна знаке и симболе око себе -смисли идејно решење за симбол или знак и реализује га на свом раду.</p>	<p>СПОРАЗУМЕВАЊЕ</p>	<p>Врсте споразумевања Знак и симбол</p>

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

<p>Циљ предмета је да се ученик развијајући стваралачко и креативно мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и решавање проблема и да изграђује позитиван однос према уметничком наслеђу и културној баштини свог и других народа.</p>
<p>ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)</p>
<p>-употреба савремених наставних средстава -огледни час у току школске године -планирати по два стручна семинара годишње из , узети могућност коришћења и online семинара -на састанцима стручних актива презентовати семинаре</p>
<p>НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)</p>
<p>Наставник у току године прати, процењује и подстиче развијање индивидуалних потенцијала сваког ученика. Могући елементи за процењивање напредовања и оцењивање постигнућа су: - Однос према раду (припремљен је за час; одговорно користи материјал, прибор и алатке; одржава прибор и радни простор; потписује радове; чува радове у мапи...); - Однос према себи (истражује информације; поставља питања; предлаже; истрајан је у раду, труди се; преузима одговорност; поштује себе и своје радове; учи на грешкама; спреман је да испроба своје способности у новим активностима...) - Однос према другима (довршава рад у договореном року; поштује договорена правила понашања; спреман је да помогне и да сарађује; уважава туђу културу, радове, начин размишљања, доживљавања, опажања, изражавања...) - Разумевање (разуме задатак; разуме појмове; разуме процес; разуме концепт; разуме визуелне информације...) - Повезивање (повезује и пореди познате и нове информације, људе, места, догађаје, феномене, идеје, дела...) - Оригиналност (оригиналан је у односу на туђе радове; оригиналан је у односу на своје претходне радове...) - Организација композиције (у складу са својом идејом примењује одговарајуће принципе компоновања, знања о простору, перспективи, пропорцијама, правцу, смеру...) - Вербално изражавање (учтиво комуницира; аргументовано, кратко и јасно образлаже свој рад, идеју, доживљај, опажање, емоције...) Употреба техника и средстава (бира одговарајућу технику у односу на идеју; примењује одговарајући процес; бира одговарајући материјал/подлогу; истражује могућности технике и материјала; користи дигиталну технологију као помоћно средство у раду; обликује рад у одабраном апликативном програму.</p>
<p>ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ</p>
<p>Домаћи задаци нису предвиђени. Могућност израде презентација.</p>
<p>НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)</p>
<p>Ако постоји могућност посета културним установама и манифестацијама.</p>
<p>НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО</p>
<p>Користе се следећа наставна средства: бела табла, компјутер и пројектор, визуелна средства (текст, цртеж, модели , слике,филомови, тв емисије...), прибор за цртање, сликање и вајање</p>
<p>УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА</p>
<p>Имајући у виду специфичност наставног предмета ликовна култура, програм је оријентисан на процес (учења) и на исходе. Под учењем се подразумевају сва дешавања на часу која воде ка стицању функционалних знања и умења и развијању способности, навика и вредносних ставова, а који омогућавају целовит развој ученика и припремају их за живот у савременом свету. Осим у наставном 51 програму, очекивана знања, умења, навике и ставови одређени су и: стандардима постигнућа за крај основног образовања и васпитања; међупредметним компетенцијама; циљевима образовања и васпитања и општим исходима и стандардима образовања и васпитања (Закон о основама система образовања и васпитања). Часови се одржавају у специјализованој учионици (кабинету намењеном настави предмета ликовна култура, информатика и рачунарство, техника и технологија или другог наставног предмета, а у зависности од опреме која је потребна за реализацију часа), учионици опште намене, простору школе, установама културе, локалном окружењу... Место реализације часова одређује се у складу са могућностима и потребама школе и локалне заједнице, као и са планираним начином реализације часа или наставне јединице. Садржаји програма од петог до осмог разреда нису промењени, већ су организовани у четири тематске целине и допуњени. Груписање садржаја у четири тематске целине (по две за свако полугодиште) неопходно је да би</p>

сви ученици, у мањој или већој мери, достигли исходе теме. Четири тематске целине омогућавају и тимско планирање интегрисане тематске наставе. Оваква организација садржаја омогућава и коришћење постојећих уџбеника, без потребе за реорганизацијом или допуном њихових садржаја (кључни садржаји су обрађени у свим одобреним уџбеницима). Садржаји уџбеника не треба да буду водиља за формирање месечног и индивидуалног плана рада наставника, већ неопходно средство и ослонац у раду (имајући у виду и то да су приступачан извор репродукција уметничких дела). Исходи теме су искази о томе за шта је сваки ученик (у мањој или већој мери) оспособљен по завршетку учења теме. Исходе тема не треба изједначавати са исходима задатака, активности или наставне јединице, који се дефинишу прецизније (уобичајено их дефинише наставник како би могао лакше да процењује и прилагођава сопствену праксу). Један исход задатка достиже се по завршетку једног задатка/активности. Један исход теме достиже се по завршетку више разноврсних активности, односно тек по завршетку теме. Приликом планирања активности и задатака пожељно је да сваки води ка достизању више од једног исхода теме. У моделу курикулума који је усмерен на процес, фокус није на садржајима, па су сви садржаји програма препоручени. Програм је осмишљен тако да уважава и образовање, искуство, креативност и интегритет наставника. Наставник, самостално или у тиму, планира наставне јединице и одређује број часова за њихову реализацију, место и начин реализације, односно бира наставне методе, технике и поступке. Приликом планирања наставних јединица, наставник прави избор и редослед садржаја водећи рачуна да се одабрани садржаји постепено и логично надовезују. Фокус је на процесу, односно наставним методама, техникама и поступцима који на најефикаснији начин воде ученике ка развоју индивидуалних способности и достизању исхода. У колони Садржаји нема предложених задатака, активности, материјала, ликовних техника, наставних метода и поступака. Ова колона садржи само предложене теоријске садржаје које наставник може да одабере и објасни. На пример, ако је предложен садржај материјал за рециклажу, не ради се о препорученом материјалу за рад, већ о теми за разговор (коришћење материјала за рециклажу у практичном раду прописано је исходима, а у складу са Националном стратегијом одрживог развоја, тако да није потребно и у садржајима истицати материјал који ученици користе). Наставник може да одлучи да ученицима објасни значај рециклирања у савременом свету или да говори о уметности рециклирања и доприносу уметника одрживом развоју или да говори о безбедности, хигијени и очувању здравља приликом обликовања употребљене амбалаже... Наставник није у обавези да поведе разговор о овој теми, могуће је да зада ученицима да преобликују материјал за рециклажу, без пратећег објашњења. Међутим, треба имати у виду да такав приступ не омогућава смислено учење и развој компетенција. Уколико ученици не знају због чега раде неки задатак, мало је вероватно да ће у овом узрасту сами закључити где све могу да примене стечено знање и искуство. Наставник са положеном лиценцом зна да се теоријски садржаји могу обрадити кроз пар реченица (информативно), кроз дијалог (питања која наводе ученика на размишљање), кроз мотивациони разговор, кроз необавезан разговор током рада на задатку, кроз игру...; уме да испланира време за објашњења тако да се не губи драгоцено време за стваралачки рад и зна да процени важност садржаја. Наставници који немају потребно искуство пролазе кроз менторски рад са искусним колегама и могу да добију помоћ од 52 колега и на обукама. Очекује се и да се наставник самостално усавршава, у установи и ван ње, да чита стручне текстове и литературу и са колегама размењује искуства из праксе. Имајући у виду да садржаји нису прописани, садржаји програмских тема које су се до сада обрађивале допуњени су предлозима који треба да послуже као почетни подстицај, подршка наставнику да самостално обogaђује програм. Предложени садржаји нису организовани као предлог наставних јединица, нити по утврђеној структури (редоследу), јер се водило рачуна о томе да се избегне нуђење готовог решења које би усмерило фокус на садржаје. Овај приступ је проверен у пракси и искуство је показало да је наставницима потребно извесно време да се навикну на већу самосталност у креирању програма. Из тог разлога се наставницима препоручује да приликом планирања наставних јединица по новом програму у почетку не одступају значајно од досадашње праксе и да у наредним годинама постепено уводе само оне измене које су претходно испитали у пракси. Програм садржи и две новине. Једна се односи на употребу савремене технологије, посебно апликативних програма. У петом разреду ова новина није видљива у исходима, јер се водило рачуна о томе да ученици претходно треба да савладају програм новог предмета информатика и рачунарство, али и основе ликовног језика у оквиру наставе предмета ликовна култура. Наставник може да потражи на интернету примере употребе савремене технологије у уметности и да о томе кратко информише ученике, како би ученици постепено развијали

свест о томе да је напредак технологије утицао и на уметност (на пример, 3Д оловка, <https://www.youtube.com/watch?v=AQgI2-h7uUQ>, сликање помоћу Google's Tilt Brush, интерактивне ЛЕД скулптуре, као што је Fish Bellies у кампусу Државног универзитета Тексас и сл.). Затим, може да планира виртуелну посету пећини Ласко (http://www.lascaux.culture.fr/?lng=en#/fr/02_00.xml) или неком музеју.

Уколико жели, наставник може да планира и стваралачки рад (цртање, сликање) на рачунару, а у договору са наставником информатике и рачунарства. Друга новина је да програм не садржи препоручена уметничка дела и споменике културе. Приликом избора дела наставник може да се ослони на претходни програм, на уџбенике и на друге изворе. Свака тематска целина садржи и посебан део, Уметничко наслеђе.

Препоручени садржаји овог дела нису прецизирани, јер се водило рачуна о специфичностима наслеђа свих националних мањина. Садржаје овог дела одређује наставник, односно савети националних мањина.

Исходи тема су дефинисани уопштено како би наставник имао могућност да осмисли разноврсне задатке и активности. Од бројних могућих исхода теме одабрани су они које сваки ученик може да достигне. Уколико наставник жели да приликом планирања наставне јединице, активности или задатка дефинише прецизније исходе може да користи следећу схему: Уводни исказ (по завршетку задатка/наставне јединице ученик ће бити у стању да/умети да) + један глагол (наслика) + објекат (пејзаж) + критеријум (на основу имагинације).

Исход задатка се формулише на основу циљева задатка. У наведеном примеру циљ би био да ученици на основу сопствене имагинације креирају оригиналан ликовни рад. Један задатак по правилу има више циљева и исхода. На пример, наставник може да очекује од ученика и да по завршетку рада вербално опишу свој рад, да упореде радове осталих ученика (на пример, да анализирају композицију према задатим критеријумима). Коначно, треба имати у виду да је програм, укључујући и упутство, само помоћ наставнику у процесу осамостаљивања. Већа количина информација у програму не подразумева и већу оптерећеност ученика и наставника. Напротив, наставник треба да испланира наставне јединице тако да предвиди довољно времена да ученици реализују своје идеје и уживају у раду, као и да рачуна на неочекиване прилике и могућности које се јављају у пракси.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм није организован по предметним областима, јер није пожељно, а често ни могуће, одвојено изучавати садржаје различитих предметних области (ни стандарди постигнућа за крај школовања нису организовани по предметним областима). Из тог разлога је на овом месту само дат опис предмета (без стриктне поделе на предметне области или области учења). Развој ученика Настава ликовне културе је индивидуализована и усмерена на целокупан развој ученика, а пре свега на развијање опажања и памћења, креативности, стваралачког мишљења, еманципације, емпатије, свести о општем и личном добру, толеранције, способности сарадње и разумевања различитости, естетичких критеријума, моторике и индивидуалних способности. Повезаност циља и садржаја наставе ликовне културе огледа се у повезаности опажања креативног изражавања и вредновања. Све почиње опажањем: Креативност се не везује само за уметност и даровите ученике. Сваки ученик има потенцијал који може да развије уколико му се пружи прилика. У складу са тим, све се чешће истиче потреба за учењем креативности и у настави се већ примењују неке технике за развој креативности (на пример, олуја идеја). Настава предмета ликовна култура има огроман потенцијал за развијање креативности сваког ученика (не само ученика који су даровити за уметност). Због тога је важно да ученици постепено стичу свест о томе на који начин су долазили до идеја за рад, шта их је мотивисало, као и да та искуства могу применити и у другим ситуацијама. Основни услов за развој креативности су мотивациони садржаји који подстичу интересовање, одушевљење, имагинацију и позитивну емотивну реакцију, као и настава која ученику (али и наставнику) обезбеђује задовољство у раду. Уобичајени поступак је мотивациони разговор који омогућава да сваки ученик осмисли своју идеју (тему) за рад. Наставник може да испроба у пракси и следеће технике и поступке: постављање ликовног проблема (на пример, кретање облика) и нуђење више тема за рад од којих ученик треба да одабере ону која по његовом мишљењу одговара постављеном проблему (неке од тема треба да буду везане за појмове који нису у вези са кретањем, а може се десити да ученик пронађе неочекивану везу, односно оригинално решење); извлачење цедуља (2–3) на којима су исписани наизглед неспојиви појмови које треба повезати у смислену ликовну целину/ликовну причу; симулација ситуације у којој су ученици „дизајнери“, а наставник је „купац“ који наручује продукт и поставља услове (на пример, тражи комбинацију три боје или једну боју која доминира...); асоцијације (од ученика се тражи оригиналан рад мотивисан једним појмом или сликом, звуком, појавом, поруком, текстом...). Опажање се темељи на знању и осећајима ученика.

Наглашава се ликовно-естетска перцепција, дакле ликовни и тактилни опажаји, спознаја и осећаји у којима ученици проналазе смисао у комуникацији с околином и уметничким ликовним делима. Задаци сваке наставне јединице развијају способност посматрања и уочавања карактеристика ликовних елемената. Треба увек осигурати пуно ликовних примера и подстицати ученике да изразе оно што су истраживали, подједнако речима као и ликовнотехничким средствима. Ликовне технике и материјал Ликовне технике и материјал обрађују се кроз кратко упутство и савете током рада, у оној мери која је неопходна, јер се учење заснива на самосталном (и у сарадњи са другима) истраживању изражајних могућности техника, прибора и материјала. Наставник указује ученицима и на основне карактеристике неког материјала или прибора. На пример, уколико ученик црта и боји фломастерима његов рад ће с временом бледети и нестати, а уколико користи перманентне маркере треба да их користи према инструкцијама, јер су поједини маркери токсични. Ученици могу да буду демотивисани уколико покушају да добију секундарне боје или жељени тон мешајући водене боје које садрже мању количину (неквалитетног) пигмента. Једно од решења је да заједно експериментују позајмљујући једни другима 54 материјал. Употребљена амбалажа, уколико није припремљена (опрана, термички обрађена и сл.) садржи штетне микроорганизме. Теорија обликовања Договорена теорија не постоји, већ се у литератури срећу различите поделе и тумачења. Од наставника се очекује да буде упознат са различитим тумачењима и да их критички процени и одабере. У програму је предвиђено тумачење простора и тумачење композиције (врсте композиција, ликовни елементи и принципи компоновања), међутим, свесно је избегнуто истицање једног од могућих тумачења. Теорија обликовања се може посматрати као отворени дијалог када је реч о уметничкој школи или факултету. Имајући у виду да би овакав приступ само збунио ученике основне школе најбоље је задржати се на једноставним, основним информацијама. Појмови из теорије обликовања објашњавају се на примерима уметничких дела и на примерима из природе и урбаног окружења. Знања из теорије обликовања нису примењива само у ликовном раду и настави других предмета, већ и у свакодневном животу ученика. На пример, распоред ствари према одређеном ритму у соби ученика може да омета или да подстиче концентрацију, одређене боје подстичу агресивност... Теорија обликовања се од петог до осмог разреда постепено учи и примењује, а предвиђено је да ученици буду упознати са могућом применом стечених знања у свакодневном животу, наставку школовања и у различитим занимањима. Медијска писменост и комуникација Као и до сада, садржаји који омогућавају стицање медијске писмености планирају се у корелацији са садржајима предмета српски језик и односе се на читање (разумевање) садржаја слике, текста и мултимедијалних садржаја. Имајући у виду да су ученици све раније изложени различитим садржајима на интернету, као и штетним (негативним) порукама које се провлаче кроз рекламе, игре, музичке спотове, мимове и др. потребно је успоставити и корелацију са садржајима предмета информатика и рачунарство, техника и технологија, грађанско васпитање или веронаука, као и са осталим предметима који предвиђају медијско описмењавање. Медијска писменост подразумева и способност визуелног споразумевања, односно комуницирање медијумима ликовних уметности. Осим слободног и спонтаног изражавања, које је заступљено у највећем проценту, ученици се оспособљавају и да изражавају своје идеје, замисли, поруке, ставове, емоције... различитим медијумима ликовних уметности. Уметничко наслеђе Садржаји уметничког наслеђа обухватају ликовна дела и споменике културе из прошлости и уметничка дела настала у 20. и 21. веку, епохе, стилове, правце, појаве, трендове, уметнике и уметничке групе, значајне споменике културе, манифестације, установе културе, установе за заштиту културне баштине... Приликом обраде ових садржаја фокус није на меморисању података, већ на развијању сензибилитета за доживљавање и разумевање дела, као и на сагледавању развоја уметности кроз историју и међусобног утицаја уметности и друштва. Неизоставни садржаји су најзначајнија дела из светске културне баштине, а посебна пажња се посвећује баштини на тлу Србије.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Историја	Наслеђе Праисторијско наслеђе	Разговор Презентације Ликовно изражавање Изложба радова	-праћење активности ученика -увид у активности на часу - истраживачки радови ученика -креативни допринос ученика
Математика	Линија Врсте и карактер линија	Разговор Презентације Ликовно изражавање Изложба радова	-праћење активности ученика -увид у активности на часу - истраживачки радови ученика -креативни допринос ученика
Биологија	Облици Облици у природи и око нас	Разговор Презентације Ликовно изражавање Изложба радова	-праћење активности ученика -увид у активности на часу - истраживачки радови ученика -креативни допринос ученика

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Естетичка Културна свест и изражавање – подразумева да се цени важност креативног изражавања идеја, искустава и емоција кроз разне медије, укључујући музику, изражавање покретима, књижевност и уметност. Културно знање обухвата свест о локалној, националној и европској културној баштини и њихово место у свету. Она обухвата основна знања од главних културних дела, укључујући и савремену културу. Вештине се односе на апрецепцију и израз: апрецепција и уживање у уметничким делима и перформансу као и само-израз кроз разне медије, користећи личне капацитетете. Вештине укључују и могућност сопственог креативног и експресивног гледишта на мишљења других и идентификација и раумевање друштвене и економске могућности у културној делатности. Културни израз је од суштинског значаја за развој креативних вештина, које се могу применити на разне професионале контексте. Разумевање властите културе и осећај идентитета могу бити основа за отворени став и поштовање различитих култура. Позитиван став обухвата стваралаштво и неговање естетских капацитета кроз уметнички израз и учешће у културном животу. Естетско расуђивање (естетско процењивање) се односи на подизање свести ученика о битним карактеристикама једног дела или интерпретације и на развоју капацитета за критичко расуђивање у процени личног или радова других

Компетенција за учење Мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје. - Користи различите изворе информација и има критички однос према њима. - Примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом. - Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује нова знања; користи могућности ваншколског учења; негује и развија лична интересовања. Рад са подацима и информацијама. Информатичка писменост, ученици ће моћи да процењују информације из различитих извора са разумевањем и креативно. Комуникација

Предмет	Ликовна култура	
Разред	6. разред	
Трајање школског програма	36. (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
	УВОД У ПРОГРАМ	
-користи одабране информације као подстицај за стваралачки рад; користи изражајна својства боја у ликовном раду -познаје различите сликарске материјале и технике -користи изражајна својства комплементарних боја у ликовном раду -разматра сам и са другима шта и како је учио и где та знања може применити	БОЈА	Светлост и опажање боја Пигментне боје: подела и мешање боја Хроматске и ахроматске боје Тон, валер, интензитет Контраст хладних и топлих боја Комплементарни парови Дејство боја на посматрача Боја у сликарству, графици, скулптури, керамици и дизајну
-повезује карактеристичан експонат и одговарајући музеј	НАСЛЕЂЕ	Музеји и експонати Културна добра Музеји у Србији Уметност некад и сад Знаменити уметници и њихова дела Знамените грађевине и паркови у Србији Знаменити споменици у Србији
-разуме садржај визуелних порука и улогу визуелне комуникације у свакодневном животу ликовном техником; разликује врсте визуелних порука и њихове намене. - перцепира поруке које се преносе визуелним путем; кодира и декодира визуелне информације - идентификује теме у одабраним уметничким делима и уочава циљеве једноставних визуелних	КОМУНИКАЦИЈА	Садржај уметничких дела Тумачење садржаја уметничког дела

<p>порука -уочава веб дизајн у окружењу и тумачи - развија перцепцију за поруке које се преносе визуелним путем;</p>		
<p>-уочава и разликује површине и текстуре - описује тактилни доживљај -уочава различите текстуре у делима природе и човека -користи одабране информације као подстицај за стваралачки рад -прави разноврсне текстуре на различитим подлогама или облицима -прави разноврсне текстуре линијама материјалом по избору или у апликативном програму -користи изражајна средства боје у изради текстуре -прави различите текстуре на тродимензионалном облик -користи усвојене информације у стварању ликовног дела -разматра са другима шта је учио и како да представи визуелном поруком</p>	ТЕКСТУРЕ	<p>Врсте текстура Ритам и текстура Текстура у сликарству и вајарству Имагинарна текстура</p>
<p>-идентификује теме у одабраним уметничким делима и разуме значај маште и способности имагинације -изрази своје замисли одабраном ликовном техником -</p>	УОБРАЗИЉА	<p>Машта, снови и митови у уметности Реални облици у нереалним односима Трансформација облика Необична уметничка остварења</p>
<p>описује естетски доживљај простора - обликује простор у коме живи користећи стечена знања из дизајна -постави изложбу радова -користи информације за стваралачки рад</p>	ПРОСТОР	Амбијент

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

<p>Циљ предмета је да се ученик развијајући стваралачко и креативно мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и решавање проблема и да изграђује позитиван однос према уметничком наслеђу и културној баштини свог и других народа.</p>
<p>ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)</p>
<p>-употреба савремених наставних средстава -огледни час у току школске године -планирати по два стручна семинара годишње из , узети могућност коришћења и online семинара -на састанцима стручних актива презентовати семинаре</p>
<p>НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)</p>
<p>Наставник у току године прати, процењује и подстиче развијање индивидуалних потенцијала сваког ученика. Могући елементи за процењивање напредовања и оцењивање постигнућа су: - Однос према раду (припремљен је за час; одговорно користи материјал, прибор и алатке; одржава прибор и радни простор; потписује радове; чува радове у мапи...); - Однос према себи (истражује информације; поставља питања; предлаже; истражан је у раду, труди се; преузима одговорност; поштује себе и своје радове; учи на грешкама; спреман је да испроба своје способности у новим активностима...) - Однос према другима (довршава рад у договореном року; поштује договорена правила понашања; спреман је да помогне и да сарађује; уважава туђу културу, радове, начин размишљања, доживљавања, опажања, изражавања...) - Разумевање (разуме задатак; разуме појмове; разуме процес; разуме концепт; разуме визуелне информације...) - Повезивање (повезује и пореди познате и нове информације, људе, места, догађаје, феномене, идеје, дела...) - Оригиналност (оригиналан је у односу на туђе радове; оригиналан је у односу на своје претходне радове...) - Организација композиције (у складу са својом идејом примењује одговарајуће принципе компоновања, знања о простору, перспективи, пропорцијама, правцу, смеру...) - Вербално изражавање (учтиво комуницира; аргументовано, кратко и јасно образлаже свој рад, идеју, доживљај, опажање, емоције...) Употреба техника и средстава (бира одговарајућу технику у односу на идеју; примењује одговарајући процес; бира одговарајући материјал/подлогу; истражује могућности технике и материјала; користи дигиталну технологију као помоћно средство у раду; обликује рад у одабраном апликативном програму.</p>
<p>ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОВИ</p>
<p>Домаћи задаци нису предвиђени. Могућност израде презентација.</p>
<p>НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)</p>
<p>Ако постоји могућност посета културним установама и манифестацијама.</p>
<p>НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО</p>
<p>Користе се следећа наставна средства: бела табла, компјутер и пројектор, визуелна средства (текст, цртеж, модели , слике,филомови, тв емисије...), прибор за цртање, сликање и вајање</p>
<p>УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА</p>
<p>Концепција програма посебну важност придаје наставнику који методске поступке и облике рада конципира усаглашавајући васпитно-образовне задатке (ликовне проблеме) са побуђеним интересовањем ученика да ове задатке прихвате на нивоу самоиницијативе, односно у складу са властитом израженом потребом. Различитим примереним методама у 10 раду с ученицима треба тумачити садржаје програма како би ученици поступно и спонтано усвајали нова сазнања. У том смислу улога наставника наглашена је у фази избора и дидактичке припреме мотивационог садржаја, а избор теме зависи од суштине ликовног задатка, односно конкретног садржаја којим се ученик мотивише у правцу одређеног ликовног проблема. Проблемски захтеви овог програма имају карактер наставног садржаја, а теме су у служби реализације предвиђених задатака. У процесу припремања за рад, темама треба посветити посебну пажњу како не би преовладале над садржајима. Стога је наставнику дата могућност да у складу са индивидуалним способностима буде слободан у избору дидактичке припреме. Осим садржаја и креативности, у структури програма предвиђени су и медијуми, резервисани за максималну слободу и коришћење свих могућности потенцијалне креативности наставника. У том контексту примерена је различита и непоновљива методичка припрема. Садржаји програма за шести разред базирају се на непосредном опажању ритма светлина, боја,</p>

текстуре и чулне осетљивости и осећајности за визуелно споразумевање и свет уобразиље у ликовним делима. Првом целином Слободно ритмичко изражаваће бојеним мрљама, линијама, светлинама, облицима и волуменима наглашено је поимање правилности у ритмичком кретању елемената, али и могућност да се слободно, без геометријске строгости, тумачи ритам. У овој целини унет је недовољно заступљен појам волумен којим треба равноправно инсистирати на вежбању вајања. Имајући у виду велики значај визуелних комуникација и потребе развијања критичке свести код деце, другом целином Визуелно споразумевање назначена је важност стварања и декодирања визуелне шифре. Треба предочавати деци да је визуелно споразумевање исход непосредног опажања свакодневног окружења и да има образовноваспитни карактер. Читав свет појавних вредности условљен визуелном перцепцијом манифестује се дејством светлости. Осим што видимо предмете услед осветљености, светлина постоји као ликовни проблем. Стога је неопходно систематично обрађивати специфичности сваке тематске јединице. Имајући у виду образовни карактер садржаја предмета, примерено је на сваком часу тематску јединицу илустровати адекватним ликовно-уметничким делом како би се вежбањем одговарајућим средствима квалитетно усвајала знања повезана са практичним радом. Задатак текстуре је да се постигне материјализација облика, њоме се истиче особеност материјала и она учествује као и други елементи у композицији дела. Као чести носилац композиције, текстура је утисак визуелне и тактилне перцепције. Додиром, односно пипањем, може се утврдити да ли је предмет у непосредном окружењу гладак или храпав. Предмете који су сјајни или мат можемо визуелно опажати. Свакако да је најсложенија целина Боја, коју треба тумачити у складу са узрастом деце. Учење по моделу из природе и путем уметничке рецепције као методе у коме нас природа и уметничко дело уводе у облик откривања (опажањем) у овој целини највише може доћи до изражаја. Подела на боје и небоје односно на хроматски скуп (основне и изведене боје) и ахроматски скуп, отвара могућност осталих подела. Сваку тематску јединицу треба систематски обрађивати методом разговора и вежбањем, а тумачењу комплементарних боја, као исходу разумевања овог ликовног елемента, треба посветити посебну пажњу. Имајући у виду образовни карактер садржаја, ову целину треба на сваком часу илустровати адекватним ликовно-уметничким делом да би ученици вежбањем одговарајућим средствима усвајали квалитетна знања повезана са практичним радом. 11 Целину Свет уобразиље у ликовним делима треба методом разговора тумачити уз неопходну илустрацију уметничких дела са фантастичним, религијским, митолошким ликовима. У том контексту, настава мора бити повезана са осталим предметима кроз трагање за заједничким мотивима, због чега треба инсистирати на повезаности са предметима како би се заједнички појмови јасније и спонтаније усвајали. Неопходно је успоставити корелацију са предметима: српски језик, музичка култура, историја. Препоручује се коришћење савремених технологија и трагање за савременим ликовно-техничким средствима. Програмски садржаји подстичу визуелну радозналост, отвореност за нова сазнања на основама претходних. искустава. Истраживањем непосредне околине и уметничког дела, стваралачком прерадом информација, подстичу се сазнајни процеси. Садржаји дају могућност перманентне отворености за оригинално решавање проблема коришћењем савремених ликовно-техничких средстава и савремених медијума. Њима се подстиче развој свих нивоа дивергентног мишљења у области ликовне културе. У циљу процеса апстраховања, издвајања битних и суштинских обележја објекта (феномена) важно је озбиљно појмовно и терминолошко одређење. Имајући у виду образовни карактер садржаја предмета, неопходно је на сваком часу сваку тематску јединицу илустровати адекватним ликовноуметничким делом. Уметничка дела ученике уводе у тајне различитости јер разумевање различитости култура, као и вечитих промена у природи, условљава адекватан однос према свом уметничком наслеђу. Треба, међутим, имати у виду да уметничко дело није у функцији илустрације мотива, него је оно решење или пример илустрације решења проблема. Детету је ликовно-уметничко дело могућност сагледавања тековина и поимања постојећих остварења и могућност ослањања на светско и своје уметничко наслеђе. Поред тога, дело из уметничког наслеђа је могућност сагледавања вертикалне и хоризонталне корелације, којом ученици имају могућност интердисциплинарног приступа. Конкретна демонстрација уметничког дела подстиче визуелни доживљај, објашњава и разлаже ликовни проблем. Различитим приступом ученику се нуди разнолико виђење и доживљај. Поред тога, дело нуди референтан ниво ликовног мишљења омогућујући корелацију са садржајима других наставних предмета и утиче на мотивацију ученика. У том погледу, треба имати у виду да је пожељно да знање треба понављати, али не на исти начин, већ у различитим облицима, другачијим речима, у другачијем контексту, у другачијем жанру и

у другачијем симболичком медијуму од почетне верзије (речју, сликом, графички, шематски). У природи предмета ликовна култура могуће је овај начин често примењивати јер се садржаји прожимају. Таква структурална веза образовно-васпитно условљава разумевање структуре природе и света. Треба, такође, придавати велику важност селективности, којом се инсистира на смислу неке вредности. Методом разговора треба наводити ученика да разуме зашто нешто треба да зна. Код ученика треба инсистирати на питању зашто се учи и који је смисао наставе ликовне културе. Треба, такође, тежити откривању суштине путем селекције и апстраховања. Селекцијом садржаја на принципу егземпларности морају се узети они сегменти модела који најадекватније представљају проблем за потенцијални израз. Наставник наводи ученика да врши селекцију (одваја битно од небитног) како би остварио могућност претпоставке размишљања у правцу решавања задатка. Циљ је одвајање битног од небитног како би се рационално користило време школског часа, које углавном није довољно за велике захтеве. Стога, припрема наставника (писмена, визуелна) мора бити јасна и извесна како би се остварио постављени циљ. У оквиру постојећих наставних садржаја, а у вези са савременом технологијом у контексту визуелних информација у ликовној култури, треба инсистирати код деце на стицању утисака блискости са садржајима који се ослањају на њихова спонтана претходна знања, која се затим трансформишу у будућа знања. Од деце се не очекује да само буду конзументи, већ се ликовном културом и њеном образовно-васпитном функцијом развијају и моторичке способности, естетско мишљење, критичка свест. Перманентан задатак треба да буде афирмација детета као актера ствараоца у складу са његовим преференцијама. Проблемски постављени наставни садржаји ликовне културе вертикално се развијају од првог до осмог разреда и произилазе један из другог. Полазећи од узрасних могућности ученика, водило се рачуна о прилагођености и спиралним круговима садржаја образовног карактера за сваки разред посебно, што је и одређено у оперативним задацима. Такви садржаји као основ имају теорију обликовања, а информативност се стиче у практичном, делимично и теоријском раду путем анализа уметничких дела и ученичких радова. Ниво образованости је у складу са специфичношћу ове наставне области, што подразумева и одговарајуће инструменте за праћење знања ученика по разредима. Из тога произилази да ученицима треба пружити информације на нивоу програма, што подразумева и усвајање знања. Паралелно са тим треба их усмеравати у креативном практичном раду и процесима игара, где понуђене информације нису оквири деловања и дефинитивне вредности. Садржаји наставе ликовне културе у основном васпитању и образовању могу да се подведу под следећу шему информативне структуре: 1. опазити 2. примити 3. разумети 4. поступити. Ниво прве димензије (опажања) подразумева три основна фактора: 1. квалитет опажања у садржајном погледу; 2. брзину и тачност перцепције; 3. тачност опажања појединачних елемената у одређеној ситуацији. Ниво друге димензије обухвата елементе разумевања опажених и примљених ликовно-визуелних квалитета. Ниво треће димензије је разумевање опажене и примљене информације, тј. неопходно је вођење разговора о структурирању одређене информације. Ниво четврте димензије подразумева примену (поступање) у практичном и теоријском раду. Ова структура је оријентација наставницима за вредновање нивоа знања, а односи се на све методске целине у програму од четвртог до осмог разреда. Током реализације задатака у свим методским целинама по разредима, где се наставник појављује у улози преносиоца знања и аниматора дечјег стваралаштва, могуће је проверавати и пратити ниво и квалитет процеса и рада ученика по наведеним стандардима. Затим треба имати у виду чињеницу да се сваки од наведених нивоа (почев од опажања преко примања, разумевања па до поступања) може оцењивати оценом од два до пет. Из тога произилази напомена о комплексности оцене и сугестија за следећи приступ: довољан (2) – усвојеност садржаја на нивоу опажања; добар (3) – усвојеност садржаја на нивоу опажања и примања; врло добар (4) – усвојеност садржаја на нивоу опажања, примања и разумевања; одличан (5) – усвојеност садржаја на нивоу опажања, примања, разумевања и поступања. Приликом оцењивања треба имати у виду да нису сви ученици на истом нивоу опажања, примања, разумевања и поступања. То су чињенице које наставника упућују на будност и реалност полазећи од захтева програма и психофизичких могућности ученика и треба да буду заступљени сви нивои оцењивања са различитим степенима.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик и књижевност	Комуникација Тумачење садржаја уметничког дела	Разговор Презентације Ликовно изражавање Изложба радова	-праћење активности ученика -увид у активности на часу - истраживачки радови ученика -креативни допринос ученика
ТиТ	Текстура Врсте текстура	Разговор Презентације Ликовно изражавање Изложба радова	-праћење активности ученика -увид у активности на часу - истраживачки радови ученика -креативни допринос ученика
Физика	Боја Светлост и опажање боја	Разговор Презентације Ликовно изражавање Изложба радова	-праћење активности ученика -увид у активности на часу - истраживачки радови ученика -креативни допринос ученика

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Естетичка

Културна свест и изражавање – подразумева да се цени важност креативног изражавања идеја, искустава и емоција кроз разне медије, укључујући музику, изражавање покретима, књижевност и уметност. Културно знање обухвата свест о локалној, националној и европској културној баштини и њихово место у свету. Она обухвата основна знања од главних културних дела, укључујући и савремену културу. Вештине се односе на апрецепцију и израз: апрецепција и уживање у уметничким делима и перформансу као и само-израз кроз разне медије, користећи личне капацитете. Вештине укључују и могућност сопственог креативног и експресивног гледишта на мишљења других и идентификација и раумевање друштвене и економске могућности у културној делатности. Културни израз је од суштинског значаја за развој креативних вештина, које се могу применити на разне професионале контексте. Разумевање властите културе и осећај идентитета могу бити основа за отворени став и поштовање различитих култура. Позитиван став обухвата стваралаштво и неговање естетских капацитета кроз уметнички израз и учешће у културном животу. Естетско расуђивање (естетско процењивање) се односи на подизање свести ученика о битним карактеристикама једног дела или интерпретације и на развоју капацитета за критичко расуђивање у процени личног или радова других. Компетенција за учење Мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје. - Користи различите изворе информација и има критички однос према њима. - Примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом. - Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује нова знања; користи могућности ваншколског учења; негује и развија лична интересовања. Рад са подацима и информацијама. Информатичка писменост, ученици ће моћи да процењују информације из различитих извора са разумевањем и креативно. Комуникација Ученици ће комуницирати у различитим контекстима кроз различите уметничке медије, укључујући

<p>технологије, знати да пренесу своје идеје и да се тумаче идеје других. Сарадња Сараднички односи: Често се у настави ликовне културе користи групни рад у којем се негују сарадничке особине. Индивидуалне способности су укључене у групни рад кроз интензивну комуникацију. Решавање проблема Критичко мишљење и решавање проблема, ученици ће користити различите врсте расуђивања да решавају проблеме на уобичајен или иновативан начин. Дигитална компетенција Ученици ће моћи да процењују информације из различитих извора са разумевањем и креативно. Медијска писменост, ученици ће анализирати и користити медије, да разумеју функционисање медија и иформација и тумаче их. ИКТ писменост, ученици ће са разумевањем користити технологију ефикасно за истраживање, приступ, стварање и комуникацију. Употреба дигиталних медија, не може се ограничити само на техничке аспекте у рачунарству и информатици. Обликовање у дигиталним медијима је поље ликовне уметности (веб дизајн, дигитална фотографија). Одговорно учешће у демократском друштву Понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву. - Примењује процедуре демократског друштва у одлучивању и избору; поштује одлуке већине и уважава мишљења мањине. Предузетништво има активну и пасивну компоненту, јер обухвата тенденцију да појединац сам покрене неку промену или способност да упозна, подржи и прилагоди се иновацијама које су изазвали спољни фактори. Предузетништво подразумева преузимање одговорности за поступке, било позитивне или негативне, развој стратешке визије, постављање и испуњавање циљева, и мотивисаност за успех.</p>
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Уџбеник 6. разред – Издавачка кућа Клет

Предмет	Ликовна култура	
Разред	7. разред	
Трајање школског програма	36. (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
описује естетски доживљај простора; обликује простор у коме живи користећи стечена знања из дизајна; користи информације за стваралачки рад; обликује простор у коме борави користећи стечена знања користи сликарска или цртача изражајна својства у ликовном раду.; комбинује облике и линије и да њиховим ритмичним понављањем створи оригиналан орнамент за одређену намену.	КОМПОЗИЦИЈА И ПРОСТОР	Ликовна композиција (појам, значење, организација слике) Развој опажања (Ликовни елементи и принципи, усмеравање пажње, истицање необичног, кретање ока..) Позиционирање елемената у композицији Боје и емоције (боја и потрошач, психолошко дејство боја) Стилизација облика Ритам и уметничко наслеђе Пропорције главе и тела Опажање простора (линеарна, атмосферска и колористичка перспектива
-разуме садржај	КОМУНИКАЦИЈА	Мотиви, теме и поруке у ликовној уметности

визуелних порука и улогу визуелне комуникације у свакодневном животу; - изражава своје замисли и позитивне порука одабраном ликовном техником; - разликује врсте визуелних порука и њихове намене; -очава веб дизајн у окружењу и тумачи; -развија перцепцију за поруке које се преносе визуелним путем; кодирање и декодирање визуелне информације. ----разуме и објасни важност дизајна и да -објасни ко дизајнира одређени производ, као и да разликује кич		Историјска, религијска и митолошка композиција Фотографија Анимација Обједињавање покрета игре и звука
-искажује своје мишљење о томе зашто је уметничко наслеђе важно и зашто људи стварају уметност -разуме и зна да објасни важност уметности -разликује кич од естетске вредност	УМЕТНОСТ И ДРУШТВО	Уметност и нове технологије Уметност око нас

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ предмета је да се ученик развијајући стваралачко и креативно мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и решавање проблема и да изграђује позитиван однос према уметничком наслеђу и културној баштини свог и других народа.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава -огледни час у току школске године -планирати по два стручна семинара годишње из , узети могућност коришћења и online семинара -на састанцима стручних актива презентовати семинаре
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Наставник у току године прати, процењује и подстиче развијање индивидуалних потенцијала сваког ученика. Могући елементи за процењивање напредовања и оцењивање постигнућа су: - Однос према раду (припремљен је за час; одговорно користи материјал, прибор и алатке; одржава прибор и радни простор; потписује радове; чува радове у мапи...); - Однос према себи (истражује информације; поставља питања; предлаже; истражан је у раду, труди се; преузима одговорност; поштује себе и своје радове; учи на

грешкама; спреман је да испроба своје способности у новим активностима...) - Однос према другима (довршава рад у договореном року; поштује договорена правила понашања; спреман је да помогне и да сарађује; уважава туђу културу, радове, начин размишљања, доживљавања, опажања, изражавања...) - Разумевање (разуме задатак; разуме појмове; разуме процес; разуме концепт; разуме визуелне информације...) - Повезивање (повезује и пореди познате и нове информације, људе, места, догађаје, феномене, идеје, дела...) - Оригиналноост (оригиналан је у односу на туђе радове; оригиналан је у односу на своје претходне радове...) - Организација композиције (у складу са својом идејом примењује одговарајуће принципе компоновања, знања о простору, перспективи, пропорцијама, правцу, смеру...) - Вербално изражавање (учтиво комуницира; аргументовано, кратко и јасно образлаже свој рад, идеју, доживљај, опажање, емоције...) Употреба техника и средстава (бира одговарајућу технику у односу на идеју; примењује одговарајући процес; бира одговарајући материјал/подлогу; истражује могућности технике и материјала; користи дигиталну технологију као помоћно средство у раду; обликује рад у одабраном апликативном програму.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Домаћи задаци нису предвиђени. Могућност израде презентација.

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Ако постоји могућност посета културним установама и манифестацијама.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Користе се следећа наставна средства: компјутер и пројектор, визуелна средства (текст, цртеж, модели , слике,филомови, тв емисије...), прибор за цртање, сликање и вајање

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и чине конструкцију, основу за развијање програма. Централни појам је простор, јер се све што видимо и доживљавамо налази у простору. Из овог појма су изведени остали кључни појмови. У седмом разреду их има шест: простор – облик, линија, боја, текстура, светлина. Понављање истих кључних појмова из разреда у разред не подразумева понављање истих садржаја и активности. У сваком разреду кључни појмови се разматрају из другог угла и надограђују новим појмовима и подпојмовима. Централни појам, простор, указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. Сви садржаји везани за визуелну уметност (укључујући и уметничка остварења из ближе и даље прошлости) у блиској су вези са савременим светом и ученици треба постепено, до краја школовања, да истражују и откривају те везе.

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У новом моделу наставе и учења фокус није на садржајима. Наставник креира програм на основу компетенција, предметног циља, исхода и кључних појмова. Једна наставна тема траје најмање четири часа. У оквиру теме се повезују појмови које наставник бира из свих целина. Да би се омогућили услови за напредовање ученика, у настави треба да доминирају сложени задаци који циљају више исхода и међупредметних компетенција. Осим стваралачког рада значајан је и разговор. Наставник планира питања која подстичу ученике на размишљање, истраживање и развијање креативних идеја. Имајући у виду недовољан фонд часова и опремљеност кабинета/учионица у којима се одржава настава Ликовне културе, пожељно је да се настава планира тимски. Поједини задаци/активности могу да се реализују у кабинету за информатику, у интегрисаној настави, у настави других предмета, ван школе (на екскурзији, у музеју...) или као домаћи задатак (индивидуални или тимски пројекти). Композиција Када ученици сликају наставник може да постави ликовни проблем који се односи на повезивање емоција и боја (изражавање сопственог расположења или планско коришћење боја да би се изазвале одређене емоције код посматрача). Ученици, ако желе, могу да одаберу и истраживачке теме везане за пигментну боју (на пример, по чему боје добијају називе, занимљивости о производњи боје током историје, психолошко дејство боје, боје и амбалажа производа, комбиновање боја приликом уређења просторије и утисак који комбинација оставља на посматраче...). Одабрану тему могу да истраже тако што ће истраживати податке код куће и/или кроз

ликовни рад на часу. Када је реч о стилизовању облика, предлог се односи на то да ученици науче како да максимално поједноставе сложени облик, да га кроз фазе, поступно, сведу на знак. Потребно је да уоче по чему је облик препознатљив, да разликују његову битну карактеристику од мање важних детаља. Затим, да испробају неке поступке који ће им помоћи да стилизују облик (брисање детаља сложеног цртежа белом бојом, свођење сложеног облика на геометријске фигуре, опцртавање контуре, цртање контуре, истицање/преувеличавање карактеристичног детаља...). Могу да ураде више нацрта на мањем формату папира. Касније, када буду стварали сложеније радове (на пример, портрет) могу да примењују поступак или поступке који им највише одговарају. Предвиђено је да се о принципима компоновања више учи у осмом разреду. У седмом разреду фокус је на оригиналности. Једнако је важно да, када наставник постави ликовни проблем, ученици плански примене онај принцип или принципе компоновања о којима су учили, као и да искуствено и спонтано откривају оне о којима нису учили. Наставник повезује одабране појмове и ликовне проблеме са другим одабраним садржајима. На пример, композиција боја може да се повеже са колористичком перспективом, бојом и емоцијама, наслеђем, одабраним принципом компоновања на коме ће бити фокус (на пример, равнотежа или доминанта)... Орнамент и арабеска могу да се повежу са ритмом, наслеђем, уметничким занимањима... Цртежи и текстуре се креирају традиционалним техникама, на часу. Мобилни уређаји могу да се користе за истраживање линија тако што ће ученици прво обликовати жичану скулптуру, затим је осветлити мобилним уређајем тако да сенка пада на папир, оловком пратити траг бачене сенке, а затим довршити апстрактни цртеж комбинованом техником... Ако процени да су ученици заинтересовани, наставник може да планира и креирање илузија (оп-арт или друге илузије), у супротном илузије могу да се планирају за осми разред. Пропорције Наставник нуди само основне податке о пропорцијама људске главе и тела, ученици уче кроз практични рад (златни пресек и ергономија могу да се помену у осмом разреду). Ако вајају, било би добро да користе жичану конструкцију и обликују фигуре висине преко десет центиметара. Ако приказују фигуре и предмете у простору, потребно је да обрате пажњу на однос величина више облика (на пример, људска фигура-пас-зграда или бокал-сто-јабука...) и на положај облика. Перспектива Наставник може да покаже графички приказ/приказе тродимензионалног објекта у отвореном простору и да говори о стајалишту, односно месту са кога посматрамо објекат или призор, о линији хоризонта и тачки нестајања/недогледа (прво једној). Ученици могу прво да вежбају приказивање једноставних облика (коцка, квадар, слово) у перспективи, на папиру мањег формата (могу да користе и папир на квадратиће). Међутим, треба имати у виду да се не ради о садржају из нацртне геометрије и пројектовања. Циљ је да ученици развијају визуелно мишљење и да примењују перспективу без мерења, без лењира, без помоћних линија... Најважније је да их наставник научи како да опажају. Наставник показује и очигледне примере перспективе у уметничким делима. Треба водити рачуна о томе да се учење одвија постепено. Перспектива ће се учити и у осмом разреду, па наставник не треба да покаже ученицима све врсте перспектива.

КОМУНИКАЦИЈА

У овој целини су груписани садржаји који се односе на комуникацију – тумачење садржаја и изражавање (визуелно, вербално, писано и невербално). Ученици треба да до краја седмог разреда науче како да кратко, афирмативно и аргументовано говоре о својим радовима, радовима својих вршњака и о наслеђу, а до краја осмог разреда како да на прихватљив начин изразе критику или неслагање. Одабрани појмови/теме се повезују са одговарајућим појмовима других целина. Садржај уметничког дела Ученици су упознали најчешће теме и мотиве (пејзаж, портрет, аутопортрет, мртва природа...). У седмом разреду се, постепено, уводе у разговор о намери уметника (идеје, теме, мотиви...), о значају и утицају уметника и/или уметничких остварења у прошлости и данас. У разговору је неопходно повезати појмове/теме са садашњим временом и искуством ученика. Када ученици обликују ликовне радове фокус је на изражавању емоција, стања или имагинације. Дигитална фотографија О фотографији и филму ће се више учити у осмом разреду, а у седмом разреду је предвиђено да се ученици кроз практични рад и мотив близак њиховом искуству постепено уводе у начин комуницирања фотографијом. Елементарне податке о организацији композиције и основну терминологију потребно је повезати са одговарајућим садржајима прве целине и обезбедити да ученици прво изграде неопходну основу да би могли да се фокусирају на комуникацију – изражавање емоција, стања, порука... и утисак који фотографија оставља на посматрача. Разговор може да почне поређењем аутопортрета урађених традиционалним техникама, процењивањем како је уметник намеравао да се

представи. У практичном раду, предлог је да ученици уче како да ураде занимљив селфи примењујући основна знања о кадрирању, а без обраде у фото едиторима. Важно је и да науче како да направе избор, односно да се фокусирају на то да ли су успешно приказали оно што је договорено, уместо на то да ли су „лепо испали“. Уколико немају сви ученици фото апарате/мобилне уређаје, наставник планира рад у групи и коришћење школског фото апарата. Фотографије могу да се користе на часу за анализу, али се не излажу/објављују без дозволе ученика и родитеља/старатеља. Потребно је упозорити ученике да не фотографишу једни друге, мењају и објављују те фотографије без знања и дозволе. Анимација Предложени садржаји се односе на кратко упознавање ученика са начином креирања анимираних остварења. Довољно је рећи да је креирање анимације сложени посао који подразумева планирање, продукцију и продају. У току продукције (израде) анимације припрема се књига снимања и стори борд (често и аниматик). Наставник кратко објашњава функцију стори борда и истиче да се стори борд битно разликује од стрипа који је целовито остварење (о стрипу ће се више учити у осмом разреду). Ученици могу да скицирају на часу стори борд користећи традиционалну цртачку технику. Овај садржај може да се повеже са садржајима прве целине, дигиталном фотографијом и презентацијом. Сцена Предложени садржај се односи на обједињене уметности. Овај садржај се до сада реализовао различито у пракси. Предлог је да наставник прво покаже одабрана уметничка остварења (мултимедијално позориште, интерактивно позориште, сценски дизајн...), а затим да заједно са ученицима договори активност у којој ће сви ученици учествовати према својим афинитетима и способностима. Презентације Ученици треба да почну да уче како да из текста издвоје најбитније садржаје, највише десет теза (број теза је потребно постепено смањивати). Када раде дигиталну презентацију наставник треба да поставља јасне захтеве. На пример, да презентација нема више од седам слајдова, да су текст и слика у равнотежи, да контраст између боје подлоге и боје слова не замара очи...Затим, да су визуелне информације релевантне. Такође, потребно је разговарати о томе коме је презентација намењена и како држи пажњу публици.

УМЕТНОСТ НЕКАДА И ДАНАС

Будућност уметности До краја седмог разреда ученици треба да упознају сва уметничка занимања за која се могу оспособити у средњим уметничким школама (остала занимања су предвиђена за осми разред). Ученици треба да размотре своја интересовања и могућности и да на време почну са припремањем за пријемни испит, уколико планирају да упишу уметничку школу. Циљ разговора о новој технологији је да се ученици упознају са технологијом која се тренутно користи и да размотре на који начин технологија утиче на рад уметника. Наставник нуди минимум података, само онолико колико је потребно да се објасне основни појмови. На пример, израз „виртуелна реалност“ (VR) се односи на симулације облика и простора које су створене различитим технологијама (израз се не везује за традиционалне ликовне технике). Компјутерски генерисане слике (CGI) се користе у филму, анимираном филму, рекламама, игрицама... Апликативни програми омогућавају вајарима да за краће време обликују скулптуре, које остају као трајни записи, а не морају да се изведу у материјалу... Холограми су слике направљене помоћу ласерске технологије. У овом тренутку, 7D облици су холограми у реалном простору које видимо и без специјалних наочара. Јапански научници су произвели холограм који можемо и да додирнемо. Дигиталном оловком „Phree“ могуће је цртати скоро на свакој површини. Осим за фотографисање, дрoнови могу да се користе и за сликање. 3D штампа омогућава да се за кратко време „одштампа“ било шта: кућа, аутомобил, вештачки органи, скулптуре... Познате дизајнерске куће (Levi's, Nike, Ralph Lauren...) сарађују са великим корпорацијама које производе рачунаре и електронику, као што је Мајкрософт... Неким уметничким дисциплинама нова технологија пружа више могућности, док друге ограничава. Наставник планира како ће подстаћи ученике да развијају ставове. Ми и уметност Предлог се односи на развијање позитивних ставова према себи, другима и друштву у целини, а кроз ангажовање у ликовном раду за хуманитарне активности, у уметничким пројектима, у програмима у музејима, у манифестацијама у свом месту... Уколико нема могућности да се ученицинепосредно укључе у културно уметнички живот заједнице, ученици могу да смишљају и предлажу пројекте. Наставник прави избор садржаја из националног наслеђа. Имајући у виду фонд часова, одабрани садржаји се могу користити као пример за ликовне проблеме који се истражују, као подстицај (мотивација) за стварање, као истраживачке теме (креирање презентација), могу се реализовати у корелацији са другим програмима или у интегрисаној тематској настави...Наставник објашњава и зашто су одабрани примери значајни заразвој културног туризма и на који начин културни туризам може да утиче на

живот ученика. Препорука је да школа у току године најмање једном реализује учење у сарадњи са установом културе, по могућности у самој установи културе. Садржаји који се односе на промоцију наслеђа и на установе за заштиту наслеђа предвиђени су за седми разред.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Математика	Композиција Пропорције главе и тела	Разговор Презентације Ликовно изражавање Изложба радова	-праћење активности ученика -увид у активности на часу - истраживачки радови ученика -креативни допринос ученика
ТиТ	Комуникација Анимација	Разговор Презентације Ликовно изражавање Изложба радова	-праћење активности ученика -увид у активности на часу - истраживачки радови ученика -креативни допринос ученика
Историја	Уметност и друштво Теме и мотиви у уметност и Србије	Разговор Презентације Ликовно изражавање Изложба радова	-праћење активности ученика -увид у активности на часу - истраживачки радови ученика -креативни допринос ученика

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Естетичка

Културна свест и изражавање – подразумева да се цени важност креативног изражавања идеја, искустава и емоција кроз разне медије, укључујући музику, изражавање покретима, књижевност и уметност. Културно знање обухвата свест о локалној, националној и европској културној баштини и њихово место у свету. Она обухвата основна знања од главних културних дела, укључујући и савремену културу. Вештине се односе на апрецепцију и израз: апрецепција и уживање у уметничким делима и перформансу као и само-израз кроз разне медије, користећи личне капацитете. Вештине укључују и могућност сопственог креативног и експресивног гледишта на мишљења других и идентификација и раумевање друштвене и економске могућности у културној делатности. Културни израз је од суштинског значаја за развој креативних вештина, које се могу применити на разне професионале контексте. Разумевање властите културе и осећај идентитета могу бити основа за отворени став и поштовање различитих култура. Позитиван став обухвата стваралаштво и неговање естетских капацитета кроз уметнички израз и учешће у културном животу. Естетско расуђивање (естетско процењивање) се односи на подизање свести ученика о битним карактеристикама једног дела или интерпретације и на развоју капацитета за критичко расуђивање у процени личног или радова других.

Компетенција за учење

Мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје. - Користи различите изворе информација и има критички однос према њима. - Примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом. - Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује нова знања; користи могућности ваншколског учења; негује и развија лична интересовања.

Рад са подацима и информацијама.

Информатичка писменост, ученици ће моћи да процењују информације из различитих извора са разумевањем и креативно.

Комуникација

Ученици ће комуницирати у различитим контекстима кроз различите уметничке медије, укључујући технологије, знати да пренесу своје идеје и да се тумаче идеје других.

Сарадња

Сараднички односи: Често се у настави ликовне културе користи групни рад у којем се негују сарадничке особине. Индивидуалне способности су укључене у групни рад кроз интензивну комуникацију.

Решавање проблема

Критичко мишљење и решавање проблема, ученици ће користити различите врсте расуђивања да решавају проблеме на уобичајен или иновативан начин. Дигитална компетенција Ученици ће моћи да процењују информације из различитих извора са разумевањем и креативно. Медијска писменост, ученици ће анализирати и користити медије, да разумеју функционисање медија и информација и тумаче их. ИКТ писменост, ученици ће са разумевањем користити технологију ефикасно за истраживање, приступ, стварање и комуникацију. Употреба дигиталних медија, не може се ограничити само на техничке аспекте у рачунарству и информатици. Обликовање у дигиталним медијима је поље ликовне уметности (веб дизајн, дигитална фотографија).

Одговорно учешће у демократском друштву

Понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву. - Примењује процедуре демократског друштва у одлучивању и избору; поштује одлуке већине и уважава мишљења мањине.

Предузетништво

има активну и пасивну компоненту, јер обухвата тенденцију да појединац сам покрене неку промену или способност да упозна, подржи и прилагоди се иновацијама које су изазвали спољни фактори.

Предузетништво подразумева преузимање одговорности за поступке, било позитивне или негативне, развој стратешке визије, постављање и испуњавање циљева, и мотивисаност за успех.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Уџбеник 7. разред – Издавачка кућа Клет

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН

		Месец											Фонд часова	
	Теме	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Обрада	Остали типови часа	
1	КОМПОЗИЦИЈА И ПРОСТОР	4	5	4	4		3							20
2.	КОМУНИКАЦИЈА						1	4	3	4				12

3.	УМЕТНОСТ И ДРУШТВО									1	3				4
4.															
5.															
6.															
Фонд часова															
															36

Предмет	Ликовна култура														
Разред	8. разред														
Трајање школског програма	36. (за период 2023-2027)														
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)					САДРЖАЈИ									
-бира одговарајући прибор, материјал, технику, уређај и апликативни програм за изражавање идеја, имагинације, емоција, ставова и порука - примењује знања о елементима и принципима компоновања у стваралачком раду и свакодневном животу - реализује једноставан ликовни пројекат - дискутује аргументовано о својим и радовима других уважавајући различита мишљења - прави презентације усклађујући слику и текст	КОМПОЗИЦИЈА					Примена принципа компоновања. Простор и пропорције (ергономија, перспектива).									
-тумачи садржаје одабраних уметничких дела и визуелну метафорику са којом се	НАСЛЕЂЕ					Културна баштина Србије и одрживи развој (значај, заштита и промоција наслеђа). Најзначајнија уметничка остварења и уметници, локалитети и споменици на територији Србије и									

среће у свакодневном животу -разговара о значају културне баштине за лични развој, развој туризма и очување културног идентитета земље		у свету.
-користи одговарајући прибор, материјал, технику, уређај и апликативни програм за изражавање идеја, имагинације, емоција, ставова и порука - реализује једноставан ликовни пројекат - дискутује аргументовано о својим и радовима других уважавајући различита мишљења - прави презентације усклађујући слику и текст	КОМУНИКАЦИЈА	Декодирање слике (теме, мотиви, поруке, метафора, алегорија). Изражавање и оригиналност (цртеж, слика, скулптура, дигитална фотографија, филм, анимација, игрице, стрип, графити, мурали, инсталације, шминка и боди арт, одевне комбинације и детаљи...).

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ предмета је да се ученик развијајући стваралачко и креативно мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и решавање проблема и да изграђује позитиван однос према уметничком наслеђу и културној баштини свог и других народа.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава -огледни час у току школске године -планирати по два стручна семинара годишње из , узети могућност коришћења и online семинара -на састанцима стручних актива презентовати семинаре
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Наставник у току године прати, процењује и подстиче развијање индивидуалних потенцијала сваког ученика. Могући елементи за процењивање напредовања и оцењивање постигнућа су: - Однос према раду (припремљен је за час; одговорно користи материјал, прибор и алатке; одржава прибор и радни простор; потписује радове; чува радове у мапи...); - Однос према себи (истражује информације; поставља питања; предлаже; истрајан је у раду, труди се; преузима одговорност; поштује себе и своје радове; учи на грешкама; спреман је да испроба своје способности у новим активностима...) - Однос према другима (довршава рад у договореном року; поштује договорена правила понашања; спреман је да помогне и да сарађује; уважава туђу културу, радове, начин размишљања, доживљавања, опажања, изражавања...) - Разумевање (разуме задатак; разуме појмове; разуме процес; разуме концепт; разуме визуелне информације...) - Повезивање (повезује и пореди познате и нове информације, људе, места, догађаје, феномене, идеје, дела...) - Оригиналност (оригиналан је у односу на туђе радове; оригиналан је у односу на своје претходне радове...) - Организација композиције (у складу са својом идејом примењује одговарајуће

принципе компоновања, знања о простору, перспективи, пропорцијама, правцу, смеру...) - Вербално изражавање (учтиво комуницира; аргументовано, кратко и јасно образлаже свој рад, идеју, доживљај, опажање, емоције...) Употреба техника и средстава (бира одговарајућу технику у односу на идеју; примењује одговарајући процес; бира одговарајући материјал/подлогу; истражује могућности технике и материјала; користи дигиталну технологију као помоћно средство у раду; обликује рад у одабраном апликативном програму.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Домаћи задаци нису предвиђени. Могућност израде презентација.

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Ако постоји могућност посета културним установама и манифестацијама.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Користе се следећа наставна средства: компјутер и пројектор, визуелна средства (текст, цртеж, модели , слике,филомови, тв емисије...), прибор за цртање, сликање и вајање

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и чине конструкцију, основу за развијање програма. Централни појам је простор, јер се све што видимо и доживљавамо налази у простору. Из овог појма су изведени остали кључни појмови. Централни појам указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. Кључни појмови који чине конструкцију програма у сваком разреду се надограђују другим појмовима према избору наставника.

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У првој колони табеле дати су исходи који се достижу до краја школске године. Достижни су за сваког ученика, у мањој или већој мери. У другој колони табеле су називи тема а у трећој предложени садржаји.Редослед тема није обавезујући, а садржаји унутар тема могу другачије да се организују и повежу.Наставник креиранаставне теме и наставне јединице на основу компетенција, предметног циља, исхода и кључних појмова. Да би се омогућили услови за напредовање ученика, у настави треба да доминирају сложени задаци који циљају више исхода и међупредметних компетенција. Осим стваралачког рада значајан је и разговор. Наставник планира питања која подстичу ученике на размишљање, истраживање и развијање креативних идеја. Исходе за крај разреда је могуће операционализовати и контекстуализовати у складу са циљем наставне теме или наставне јединице. На пример, исход: разговара о значају културне баштине за лични развој, развој туризма и очување културног идентитета земље може да се конкретизује овако: објасни на који начин би археолошки локалитет Винча могао да постане значајна туристичка дестинација. **ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА КОМПОЗИЦИЈА**

Пожељно је да на почетку године наставник укаже на то где се знања о елементима и принципима компоновања примењују. То су: линија, боја, текстура, светлина, пропорције, простор. Принципи компоновања: ритам, равнотежа, контраст, доминанта, хармонија, јединство градација Ова знања су неопходна ученицима који уписују уметничке школе и одређене профиле у стручним школама: техничар за обликовање графичких производа, фотограф, типограф, архитектонски техничар, техничар за пејзажну архитектуру, техничар за обликовање намештаја и ентеријера, цвећар, златар, електротехничар мултимедија, дизајнер одеће, дизајнер текстила, дизајнер производа од коже, техничар – моделар коже, декоратер зидних површина, аранжер у трговини, посластичар, мушки фризер, женски фризер, сценски маскер и власуљар... Сви ученици осмог разреда могу да примене принципе компоновања приликом креирања презентација, фотографија, видео записа..., реализовања ликовних пројеката, уређења животног и радног простора, смишљања одевне комбинације... На очигледним примерима из свакодневног живота и уметности потребно је објаснити ритам, контраст, доминанту, градацију, равнотежу, јединство и хармонију. Начин остваривања бира наставник. Могуће је кратко објаснити све принципе на једном часу (уз презентацију), па у току године постепено, кроз разговор и разноврсне проблемске задатке, омогућити услове да ученици прошире и продубе знања у складу са својим интересовањима и способностима. Могуће

је и разматрати току године један по један принцип (почев од оних који су ученицима непознати), па на крају школске године сумирати научено... Заинтересованим и напредним ученицима се може указати на то да, осим наведених, постоје и други принципи. На пример, у фотографији је важан принцип трећина (rule of thirds), у графичком дизајну принцип беле позадине (white space)...Ученицима који желе да науче више потребно је дати смернице за истраживање на интернету (адресе или кључне речи) и договорити са сваким учеником пројектни задатак који ће радити самостално, код куће. Када је реч о простору пропорцијама најважније је прво указати на значај ергономије за здравље ученика. Пример је дизајн радног стола и столице, који треба да буде прилагођен пропорцијама људског тела и да омогући правилно држање тела приликом учења и рада на рачунару. Садржај се може допунити и разговором о положају тела приликом коришћења лап-топа или мобилног уређаја и коришћењу предмета за свакодневну употребу (на пример, када ученици бирају обућу да ли размишљају о удобности и здрављу, како носе школске ранчеве/торбе, како подижу предмете...). Затим се може разговарати о дизајну ентеријера и индустријском дизајну (на пример, о дизајну аутомобила), о архитектури, скулптури у пленеру, приказивању простора на дводимензионалној подлози и перспективи...Заинтересованим ученицима се може указати на златни пресек и пропорције у архитектури. Да би се обезбедила мотивација и услови за смислено учење неопходно је објаснити зашто и како се уче одабрани садржаји. На пример, ако наставник тражи од ученика да нацртају простор и објекте у перспективи потребно је да укаже на то да ученици на тај начин развијају визуелно опажање и памћење, што им је неопходно у бројним животним ситуацијама (за процењивање ситуација, доношење одлука, решавање проблема...). Аналитичко посматрање природе, окружења и уметничких дела није довољно, визуелно опажање и памћење се неће довољно развијати без практичног рада (ликовни задаци су уједно и начин да ученик провери у којој мери је развио опажање и памћење и како напредује). Потребно је подсетити ученике и на то да уметничка дела (као и све друге визуелне информације) нешто саопштавају. Понекад је потребно уложити напор да би се разумела слика. На пример, обрнута, вертикална и семантичка перспектива могу збунити савременог посматрача. Данас више него пре комуницирамо сликом, па је потребно подстаћи ученике да размисле о томе како би свет изгледао да се знања о простору и композицији нису развијала (на пример, да ли би волели да играју игрице у којима се простор приказујемо вертикалном перспективом)... Када је реч о пропорцијама главе и тела најбоље је указати на примену знања приликом шминкања и смишљања одевне комбинације. Може се указати на различите облике лица и пропорције, на то како се бојом, линијама и валером неки делови лица могу визуелно смањити или истаћи... Боје и кројеви одеће могу утицати на то да неки делови тела визуелно делују шире или уже, краће или дуже... Такође, простор (димензије, дизајн ентеријера и осветљење) утиче на општи утисак. Ученицима се може указати на однос боје и осветљења и сл. Ученици се додатно могу мотивисати задацима који су њима занимљиви, развијају креативност, а немају примарну функцију развијања опажања и памћења. На пример, трансформација облика (у апликативном програму: morphing), креирање илузија, повезивање реалних облика и нереалних односа/простора...Да би се утврдило које активности мотивишу ученике неопходно је континуирано испитивање праксе, јер оно што мотивише једну генерацију/одељење/ученика не мотивише нужно све ученике.

НАСЛЕЂЕ

Значај репрезентативних дела светске и националне уметности 19. и 20. века за очување културног идентитета важно је обрађивати са више гледишта и на више начина. Методом разговора и увођењем ученика у опажање и посматрање дела кроз ликовне елементе и принципе компоновања (линија, боја, текстура, светлина, пропорције, простор, ритам, равнотежа, контраст, доминанта, хармонија, јединство градација). Уметничко дело и поруке универзалне вредности (рађање, љубав, живот, мир, стварање, путовање, вера, нада, храброст, смрт...) Такође се могу осмислити пројектни задаци у којима ученици обрађују периоде или уметнике уз прецизно задате захтеве за презентацију радова. Захтеви у презентацији самој могу бити: број слајдова и величина слика које се приказују, примена знања о композицији у самом представљању презентацији трајање излагања. Садржаји ликовне културе као захтеви треба да буду: врсте композиција према положају елемената - хоризонтална, вертикална, дијагонална, пирамидална, кружна, радијална, спирална, слободна. Врсте композиција према садржају – историјска, религијска, митолошка, алегорија. Поређење пропорција у уметничким делима треба обрађивати кроз дела: Надреалистичких уметника, у делима Амбијенталне уметности и пропорције предмета за свакодневну употребу у периодима

Арт Децо, Арт нуво и Баухаус ; пропорција у служби стицања свести о различитости између споменика и скулптуре; реални и имагинарни простор, амбијентална уметност, споменици и скулптуре као део културе живљења; поставка споменика у амбијенту у коме се налази. Виртуелна реалност; Измењена функција простора у коме се излаже дело (галерија , музеј, град...) Примери иницијативе појединаца које су допринеле културном идентитету народа који омогућавају стицање свести о општем добру и улози појединца у стварању културног идентитета народа, као и упознавање са постојањем и улогом институција за заштиту културног наслеђа. Дешавања у култури : изложбе, фестивали, радионице, уметнички пројекти, ликовне колоније.

КОМУНИКАЦИЈА

Декодирање слике се односи на тумачење слике у најширем значењу (теме и мотиви у уметничким делима, пропагандне поруке, пиктограми, симболика боје...). Ови садржаји се повезују са одговарајућим садржајима других тема. Такође, ученици треба да до краја осмог разреда уче како да на прихватљив начин изразе критику или неслагање. Потребно је разговарати са ученицима о томе шта подразумева оригиналност, колико је оригиналност значајна, у којој мери можемо да будемо оригинални, у којим случајевима је оригиналност позитивно прихваћена, а у којим не, зашто понекад вредност оригиналних идеја и остварења није схваћена у време када су настали, већ много касније. Такође, потребно је ученицима појаснити значење и појмове: Оригинал и плагијат, оправданости копија, скрнављење, ауторска права. Остали предложени садржаји се односе на предлоге пројеката. Ученицима је потребно понудити мотивационе садржаје и могућност да одаберу пројекте који их занимају. Пројекти могу да се планирају и остварују на различите начине. Један од могућих начина је да ученици самостално, у паровима или тимовима одрже час својим вршњацима. Наставник треба да постави захтев да тај час буде занимљив, да „наставник“ заинтересује вршњаке за тему, да припреми и питања која подстичу на размишљање и разговор, да ученици треба активно да слушају, да изражавају мишљење на прихватљив начин... Налози за ученике не треба да буду презахтевни, али не треба ни да се сведу на забаву. На пример, један тимски пројекат може да обухвати истраживање европске моде у периоду од почетка двадесетог века до Првог светског рата и нацрт свечане одеће (превођење неких карактеристичних елемената у савремену одећу). Истовремено, од ученика се може тражити да креирају кратку презентацију о духу тог времена (начину живота, архитектури, намештају, индустријском дизајну (аутомобили нпр), правцима, познатим уметницима и уметничким делима). Други тимови могу да раде исти пројекат, али да истражују неко друго време или да истражују другу тему и реализују другачији рад (на пример, прилог за школски часопис). Такође, одељење може да се договори да сви заједно раде на једном пројекту. На пример, да сниме документарни филм о свом школском животу у последњем разреду основне школе... Мотивационе садржаје који омогућавају избор пројекта наставник може да припреми сам или да користи уџбеник. Садржаји треба да заинтересују ученике. На пример, текст о историји фотографије или филма може занимати само мањи број ученика. Оно што је за ученике много корисније је разговор о томе како могу да сниме кратки филм/видео запис, да одаберу филм према жанру (јер се на интернет адресама филмови понекад сврставају у погрешан жанр), које карактеристичне грешке треба да избегну приликом снимања фотографија...

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Географија	Наслеђе Културна баштина Србије и одрживи развој (значај,	Разговор Презентације Ликовно изражавање Изложба радова	-праћење активности ученика -увид у активности на часу - истраживачки радови

	заштита и промоција наслеђа).		ученика -креативни допринос ученика
Српски језик и књижевност	Компоновање Слободно компоновање и фантастика	Разговор Презентације Ликовно изражавање Изложба радова	-праћење активности ученика -увид у активности на часу - истраживачки радови ученика -креативни допринос ученика
Историја	Комуникација Хералдика	Разговор Презентације Ликовно изражавање Изложба радова	-праћење активности ученика -увид у активности на часу - истраживачки радови ученика -креативни допринос ученика

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Естетичка

Културна свест и изражавање – подразумева да се цени важност креативног изражавања идеја, искустава и емоција кроз разне медије, укључујући музику, изражавање покретима, књижевност и уметност. Културно знање обухвата свест о локалној, националној и европској културној баштини и њихово место у свету. Она обухвата основна знања од главних културних дела, укључујући и савремену културу. Вештине се односе на апрецепцију и израз: апрецепција и уживање у уметничким делима и перформансу као и само-израз кроз разне медије, користећи личне капацитете. Вештине укључују и могућност сопственог креативног и експресивног гледишта на мишљења других и идентификација и раумевање друштвене и економске могућности у културној делатности. Културни израз је од суштинског значаја за развој креативних вештина, које се могу применити на разне професионале контексте. Разумевање властите културе и осећај идентитета могу бити основа за отворени став и поштовање различитих култура. Позитиван став обухвата стваралаштво и неговање естетских капацитета кроз уметнички израз и учешће у културном животу. Естетско расуђивање (естетско процењивање) се односи на подизање свести ученика о битним карактеристикама једног дела или интерпретације и на развоју капацитета за критичко расуђивање у процени личног или радова других.

Компетенција за учење

Мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје. - Користи различите изворе информација и има критички однос према њима. - Примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом. - Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује нова знања; користи могућности ваншколског учења; негује и развија лична интересовања.

Рад са подацима и информацијама.

Информатичка писменост, ученици ће моћи да процењују информације из различитих извора са разумевањем и креативно.

Комуникација

Ученици ће комуницирати у различитим контекстима кроз различите уметничке медије, укључујући технологије, знати да пренесу своје идеје и да се тумаче идеје других.

Сарадња

Сараднички односи: Често се у настави ликовне културе користи групни рад у којем се негују сарадничке особине. Индивидуалне способности су укључене у групни рад кроз интензивну комуникацију.

Решавање проблема

Предмет: Музичка култура *****

Разред: V-VIII

Предмет	Музичка култура	
Разред	5. разред	
Трајање школског програма	72.часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
наведе начине и средства музичког изражавања у праисторији и античком добу; - објасни како друштвени развој утиче на начине и облике музичког изражавања; - искаже своје мишљење о значају и улози музике у животу човека; - реконструише у сарадњи са другима начин комуникације кроз музику у смислу ритуалног понашања и пантеизма; - идентификује утицај ритуалног понашања у музици савременог доба (музички елементи, наступ	ЧОВЕК И МУЗИКА 4 часа	Човек у праисторији Улога музике у првобитном друштву; Човек и ритуал: улога музике у ритуалу (музичкоантрополошка истраживања); Магијска моћ музике; Елементи музичког тока: покрет, ритам (ритам као основа ритуала), коло/групни плес; Покрет: порекло плеса; Слушање/доживљај ритма телом; Најстарија фолклорна музичка традиција у Србији и светске баштине. Човек Антикe Божанска природа музике: - митолошка свест античког човека; музички атрибути богова; - музика и држава. Музика у храму и музика на двору; Примери различитих инструмената и музичких облика у античким цивилизацијама; Улога и место музике у античким цивилизацијама: Индија, Сумер/Вавилон, Кина, Египат, Грчка, Рим; Појава првих нотација, пентатоника;

<p>и сл.);</p> <p>- класификује инструменте по начину настанка звука; - опише основне карактеристике удараљки; - препозна везу између избора врсте инструмента и догађаја, односно прилике када се музика изводи; - користи могућности ИКТ-а у примени знања о музичким инструментима (коришћење доступних апликација);</p>	<p>МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ 3 часа</p>	<p>Најстарији инструменти: тело, удараљке, дувачки, жичани; Удараљке - настанак, првобитни облик и развој; Ритмичке удараљке као најједноставнија група инструмената; Мелодијске удараљке;</p>
<p>- изражава се покретима за време слушања музике; - вербализује свој доживљај музике; - идентификује ефекте којима различити елементи музичке изражајности (мелодија, ритам, темпо, динамика) утичу на тело и осећања; - анализира слушано дело у односу на извођачки састав и инструменте; - илуструје примере коришћења плесова и музике према намени у свакодневном животу (војна музика, обредна музика, музика за забаву...); - критички просуђује лош утицај прегласне музике на здравље; - понаша се у складу са правилима музичког бонтона; - користи могућности ИКТ-а за слушање музике;</p>	<p>СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ 26 часова</p>	<p>Елементи музичке изражајности - темпо, динамика, тонске боје различитих гласова инструмената; Слушање вокалних, вокалноинструменталних и кратких инструменталних композиција, домаћих и страних композитора; Слушање дела најстарије фолклорне традиције српског и других народа; Слушање народних и уметничких дела инспирисаних фолклором народа и народности, различитог садржаја, облика и расположења, као и музичких прича;</p>
<p>ПЕВАЊЕ И СВИРАЊЕ - пева и свира самостално и у групи; - примењује правилну технику певања (правилно дисање, држање тела, артикулација); - кроз свирање и покрет развија сопствену координацију и моторику; - користи различита средства</p>	<p>ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ 29 часова</p>	<p>ПЕВАЊЕ И СВИРАЊЕ Певање песама по слуху самостално и у групи; Певање песама из нотног текста солмизацијом; Извођење једноставних ритмичких и мелодијских мотива (у стилу) музике старих цивилизација певањем; Певање песама у комбинацији са покретом; Свирање песама и лакших инструменталних дела по слух на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим инструментима; Свирање дечјих, народних и уметничких композиција из нотног текста;</p>

<p>изражајног певања и свирања у зависности од врсте, намене и карактера композиције; - искаже своја осећања у току извођења музике; - примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; - учествује у школским приредбама и манифестацијама; - користи могућности ИКТ-а у извођењу музике (коришћење матрица, караоке програма, аудио снимака...);</p>		<p>Извођење дечијих, народних и уметничких игара; Извођење једноставних ритмичких и мелодијских мотива (у стилу) музике старих цивилизација на инструментима или покретом;</p>
<p>- користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; - изражава своје емоције осмишљавањем мањих музичких целина; - комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; - учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; - користи могућности ИКТ-а за музичко стваралаштво.</p>	<p>МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО 10 часова</p>	<p>Креирање пратње за песме ритмичким и звучним ефектима, користећи притом различите изворе звука; Креирање покрета уз музику коју ученици изводе; Осмишљавање музичких питања и одговора, ритмичка допуњалка, мелодијска допуњалка са потписаним текстом, састављање мелодије од понуђених мотива; Импровизација мелодије на задати текст; Импровизација дијалога на инструментима Орфовог инструментарија и другим инструментима; Израда једноставних музичких инструмената; Реконструкција музичких догађаја у стилу старих цивилизација.</p>

<p>ЦИЉ ПРЕДМЕТА</p>
<p>Циљ наставе и учења музичке културе је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, естетске критеријуме, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа.</p>
<p>ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)</p>
<p>-употреба савремених наставних средстава -огледни час у току школске године -планирати по два стручна семинара годишње из , узети могућност коришћења и online семинара -на састанцима стручних актива презентовати семинаре</p>
<p>НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)</p>
<p>Настава музичке културе подразумева учешће свих ученика, а не само оних који имају музичке предиспозиције. Како је предмет музичка култура синтеза вештина и знања, полазна тачка у процесу оцењивања треба да буду индивидуалне музичке способности и ниво претходног знања сваког ученика.</p>

Битни фактори за праћење музичког развоја и оцењивање сваког ученика су ниво његових постигнућа у односу на дефинисане исходе као и рад, степен ангажованости, кооперативност, интересовање, став, умешност и креативност. Тако се у настави музичке културе за исте васпитно-образовне задатк могу добити различите оцене, као и за различите резултате исте оцене, због тога што се конкретни резултати упоређују са индивидуалним ученичким могућностима. Начин провере и оцена треба да подстичу ученика да напредује и активно учествује у свим видовима музичких активности. Главни критеријум за процес праћења и процењивања је начин ученичке партиципације у музичком догађају, односно да ли је у стању да прати музичко дело при слушању и како односно, да ли и како изводи и ствара музику користећи постојеће знање. У зависности од области и теме, постигнућа ученика се могу оценити усменом провером, краћим писаним проверама (до 15 минута) и проценом практичног рада и уметничког и стваралачког ангажовања. Поред ових традиционалних начина оцењивања, треба користити и друге начине оцењивања као што су: 1. допринос ученика за време групног рада, 2. израда креативних задатака на одређену тему, 3. рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне потребе), 4. специфичне вештине. У процесу вредновања резултата учења наставник треба да буде фокусиран на ученичку мотивацију и ставове у односу на извођење и стваралаштво, способност концентрације, квалитета перцепције и начин размишљања приликом слушања, као и примену тероетског знања у музицирању.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Домаћи задаци нису предвиђени. Могућност израде презентација.

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Посете музејима и излети

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Уџбеник, Јутјуб, он-лине квизови, различити музички медији.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

За редовну наставу музичке културе планирано је по 2 часа недељно, односно 72 часа годишње. Природа саме музике, па и предмета музичка култура указује на стално прожимање и садејство свих области и тема које су предвиђене наставним програмом. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Настава је усмерена на остваривање исхода и даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Планира се примена што различитијих метода у настави ради веће заинтересованости ученика. У оквиру тога биће одржани угледни часови у првом или другом полугођу, планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија. Одржаваће се часови међупредметног повезивања уз примену методе тимске наставе. Обележаваће се значајни датуми одравањем пригодних предавањима и/или радионицама. Учествоваће се у пројектима значајним за музичку културу на школском и ширем нивоу. Кроз задате садржаје применом наведених метода и активности планирано је да се остваре прописани исходи за 5. разред.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА

Српски језик	ЧОВЕК И МУЗИКА МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Подстицање ученика на повезивање са историјским чињеницама	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Ликовна култура	ЧОВЕК И МУЗИКА МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Подстицање ученика на повезивање са историјским чињеницама	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Историја	ЧОВЕК И МУЗИКА МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Подстицање ученика на повезивање са историјским чињеницама	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

На основу музичког искуства у основној школи ученик ужива у музици и отворен је за различите уметничке садржаје. Користи музичко знање и вештине да изрази своја осећања, размишљања, ставове и на креативан и конструктиван начин остварује своје циљеве. Искуство и вештину у слушању и опажању приликом индивидуалног и групног музицирања примењује у комуникацији са другима. Музичка искуства подстичу ученика да разлике сматра предностима што користи у развијању идеја и сарадње. Користи знања о музици у разумевању савремених догађаја, историје, науке, религије, уметности и сопствене културе и идентитета. Развија критички однос према музици. Има одговоран однос према традицији свог народа и других култура. Ученик користи језик музике за изражавање својих осећања и идеја и за комуникацију са другима. Кроз познавање музичког језика и стилова ученик увиђа везу музике са догађањима у друштву и доприноси њиховом обликовању. Ученик истражује везу између музике и изражавања покретом

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Уџбеник 5. разред – Издавачка кућа Логос*****

Предмет	Музичка култура	
Разред	6. разред	
Трајање школског програма	36. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
– повеже различите видове музичког изражавања са друштвеноисторијским амбијентом у коме су настали; – наведе изражајна средстава музичке уметности карактеристична за период средњег века и ренесансе; – уочи основне карактеристике музичког стваралаштва у средњем веку и ренесанси; – опише улогу музике у средњовековној Србији; – уочи разлике између духовних и световних вокалних композиција средњег века и ренесансе; – издвоји начине коришћења изражајних средстава у одабраним музичким примерима;	ЧОВЕК И МУЗИКА 7 часова	Средњи век. Ранохришћанска музика. Византијско певање. Грегоријански корал. Рани облици вишегласја – мотет. Световна музика средњег века: трубадури, трувери минезенгери. Духовна и световна музика у средњовековној Европи и Србији. Музика средњег века као инспирација за уметничку и популарну музику. Ренесанса Развој духовног и световног вишегласја. Мотет, миса, мадригал. Највећи представници ренесансне вокалне музике: Ђ. П. да Палестрина, О. ди Ласо. Инструментална музика ренесансе.
Ученик ће умети да – објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија; технологија записивања, штампања нота; извођачке и техничке могућности инструмената; – одреди врсту музичког инструмента са диркама по изгледу и звуку; – опише разлику у начину добијања звука код инструмената са диркама; – препозна инструмент или групу према врсти композиције у оквиру датог музичког стила;	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ 4 часа	Инструменти са диркама: оргуље, чембало, клавир, хармоника, челеста. Народни инструменти.
Ученик ће умети да –	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	Елементи музичке изражајности: темпо, динамика,

<p>разликује вокално-инструменталне и инструменталне облике средњег века и ренесансе; – коментарише слушано дело у односу на извођачки састав и инструменте; – идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника средњег века и ренесансе; – уочи сличности и разлике између православне и (римо)католичке духовне музике; – идентификује елементе средњовековне музике као инспирацију у музици савременог доба;</p>	<p>16 часова</p>	<p>тонске боје различитих гласова и инструмената. Слушање световне и духовне средњовековне и ренесансне музике. Слушање вокалних, вокалноинструменталних и инструменталних композиција, домаћих и страних композитора. Слушање дела традиционалне народне музике. Слушање дела инспирисаних фолклором.</p>
<p>Ученик ће умети да – изводи музичке примере користећи глас, покрет и традиционалне и/ или електронске инструменте, самостално и у групи; – примењује правилну технику певања; – примењује различита средства изражајног певања и свирања у зависности од врсте, намене и карактера композиције; – развије координацију и моторику кроз свирање и покрет; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању;</p>	<p>ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ 2 часа</p>	<p>Певање песама по слуху самостално и у групи. Певање песама из нотног текста солмизацијом. Извођење (певање или свирање) једноставних ритмичких и мелодијских мотива у стилу музике средњег века и ренесансе. Певање песама у комбинацији са покретом. Свирање по слуху дечјих, народних и уметничких композиција на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим инструментима. Свирање из нотног текста дечјих, народних и уметничких композиција на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим инструментима. Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом</p>
<p>Ученик уме да: користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; – комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; – учествује у креирању школских приредби, догађаја и</p>	<p>МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО 7 часова</p>	<p>Креирање пратње за песме ритмичким и звучним ефектима, користећи притом различите изворе звука. Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. Стварање мелодије на задати текст. Импровизација дијалога на инструментима Орфовог инструментарија и другим инструментима. Реконструкција музичких догађаја у стилу средњег века и ренесансе.</p>

<p>пројеката; – изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама; – критички просуђује лош утицај прегласне музике на здравље; – користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво.</p>		

<p>ЦИЉ ПРЕДМЕТА</p>
<p>Циљ наставе и учења музичке културе је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, естетске критеријуме, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа.</p>
<p>ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)</p>
<p>-употреба савремених наставних средстава -огледни час у току школске године -планирати по два стручна семинара годишње из , узети могућност коришћења и online семинара -на састанцима стручних актива презентовати семинаре</p>
<p>НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)</p>
<p>Настава музичке културе подразумева учешће свих ученика, а не само оних који имају музичке предиспозиције. Како је предмет музичка култура синтеза вештина и знања, полазна тачка у процесу оцењивања треба да буду индивидуалне музичке способности и ниво претходног знања сваког ученика. Битни фактори за праћење музичког развоја и оцењивање сваког ученика су ниво његових постигнућа у односу на дефинисане исходе као и рад, степен ангажованости, кооперативност, интересовање, став, умешност и креативност. Тако се у настави музичке културе за исте васпитно-образовне задатк могу добити различите оцене, као и за различите резултате исте оцене, због тога што се конкретни резултати упоређују са индивидуалним ученичким могућностима. Начин провере и оцена треба да подстичу ученика да напредује и активно учествује у свим видовима музичких активности. Главни критеријум за процес праћења и процењивања је начин ученичке партиципације у музичком догађају, односно да ли је у стању да прати музичко дело при слушању и како односно, да ли и како изводи и ствара музику користећи постојеће знање. У зависности од области и теме, постигнућа ученика се могу оценити усменом провером, краћим писаним проверама (до 15 минута) и проценом практичног рада и уметничког и стваралачког ангажовања. Поред ових традиционалних начина оцењивања, треба користити и друге начине оцењивања као што су: 1. допринос ученика за време групног рада, 2. израда креативних задатака на одређену тему, 3. рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне потребе), 4. специфичне вештине. У процесу вредновања резултата учења наставник треба да буде фокусиран на ученичку мотивацију и ставове у односу на извођење и стваралаштво, способност концентрације, квалитета перцепције и начин размишљања приликом слушања, као и примену тероетског знања у музицирању.</p>

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Домаћи задаци нису предвиђени. Могућност израде презентација.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Посете музејима и излети
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Уџбеник, Јутјуб, он-лине квизови, различити музички медији.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>За редовну наставу музичке културе планирано је по 1 час недељно, односно 36 часа годишње. Природа саме музике, па и предмета музичка култура указује на стално прожимање и садејство свих области и тема које су предвиђене наставним програмом. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Настава је усмерена на остваривање исхода и даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Планира се примена што различитијих метода у настави ради веће заинтересованости ученика. У оквиру тога биће одржани угледни часови у првом или другом полугођу, планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија. Одржаваће се часови међупредметног повезивања уз примену методе тимске наставе. Обележаваће се значајни датуми одравањем пригодних предавањима и/или радионицама. Учествоваће се у пројектима значајним за музичку културу на школском и ширем нивоу. Кроз задате садржаје применом наведених метода и активности планирано је да се остваре прописани исходи за 6. разред.</p>

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик	ЧОВЕК И МУЗИКА МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Подстицање ученика на повезивање са историјским чињеницама	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Ликовна култура	ЧОВЕК И МУЗИКА МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Подстицање ученика на повезивање са историјским чињеницама	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.

Историја	ЧОВЕК И МУЗИКА МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Подстицање ученика на повезивање са историјским чињеницама	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
<p>На основу музичког искуства у основној школи ученик ужива у музици и отворен је за различите уметничке садржаје. Користи музичко знање и вештине да изрази своја осећања, размишљања, ставове и на креативан и конструктиван начин остварује своје циљеве. Искуство и вештину у слушању и опажању приликом индивидуалног и групног музицирања примењује у комуникацији са другима. Музичка искуства подстичу ученика да разлике сматра предностима што користи у развијању идеја и сарадње. Користи знања о музици у разумевању савремених догађаја, историје, науке, религије, уметности и сопствене културе и идентитета. Развија критички однос према музици. Има одговоран однос према традицији свог народа и других култура. Ученик користи језик музике за изражавање својих осећања и идеја и за комуникацију са другима. Кроз познавање музичког језика и стилова ученик увиђа везу музике са догађањима у друштву и доприноси њиховом обликовању. Ученик истражује везу између музике и изражавања покретом.ћћ</p>			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
Уџбеник 6. разред – Издавачка кућа Логос*****			

Предмет	Музичка култура+++++		
Разред	7. разред		
Трајање школског програма	36.часа (за период 2023-2027)		
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ	
– повеже различите видове музичког изражавања са друштвеноисторијским амбијентом у коме су настали; – наведе изражајна средстава музичке уметности карактеристична за период средњег века и ренесансе; –	ЧОВЕК И МУЗИКА 7 часова	Средњи век. Ранохришћанска музика. Византијско певање. Грегоријански корал. Рани облици вишегласја – мотет. Световна музика средњег века: трубадури, трувери минезенгери. Духовна и световна музика у средњовековној Европи и Србији. Музика средњег века као инспирација за уметничку и популарну музику. Ренесанса Развој духовног и световног вишегласја. Мотет, миса, мадригал. Највећи представници ренесансне	

<p>уочи основне карактеристике музичког стваралаштва у средњем веку и ренесанси; – опише улогу музике у средњовековној Србији; – уочи разлике између духовних и световних вокалних композиција средњег века и ренесансе; – издвоји начине коришћења изражајних средстава у одабраним музичким примерима;</p>		<p>вокалне музике: Ђ. П. да Палестрина, О. ди Ласо. Инструментална музика ренесансе.</p>
<p>Ученик ће умети да – објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија; технологија записивања, штампања нота; извођачке и техничке могућности инструмената; – одреди врсту музичког инструмента са диркама по изгледу и звуку; – опише разлику у начину добијања звука код инструмената са диркама; – препозна инструмент или групу према врсти композиције у оквиру датог музичког стила;</p>	<p>МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ 4 часа</p>	<p>Инструменти са диркама: оргуље, чембало, клавир, хармоника, челеста. Народни инструменти.</p>
<p>Ученик ће умети да – разликује вокално-инструменталне и инструменталне облике средњег века и ренесансе; – коментарише слушано дело у односу на извођачки састав и инструменте; – идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника средњег века и ренесансе; – уочи сличности и разлике између православне и (римо)католичке духовне музике; – идентификује елементе средњовековне</p>	<p>СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ 16 часова</p>	<p>Елементи музичке изражајности: темпо, динамика, тонске боје различитих гласова и инструмената. Слушање световне и духовне средњовековне и ренесансне музике. Слушање вокалних, вокалноинструменталних и инструменталних композиција, домаћих и страних композитора. Слушање дела традиционалне народне музике. Слушање дела инспирисаних фолклором.</p>

музике као инспирацију у музици савременог доба;		
Ученик ће умети да – изводи музичке примере користећи глас, покрет и традиционалне и/ или електронске инструменте, самостално и у групи; – примењује правилну технику певања; – примењује различита средства изражајног певања и свирања у зависности од врсте, намене и карактера композиције; – развије координацију и моторику кроз свирање и покрет; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ 2 часа	Певање песама по слуху самостално и у групи. Певање песама из нотног текста солмизацијом. Извођење (певање или свирање) једноставних ритмичких и мелодијских мотива у стилу музике средњег века и ренесансе. Певање песама у комбинацији са покретом. Свирање по слуху дечјих, народних и уметничких композиција на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим инструментима. Свирање из нотног текста дечјих, народних и уметничких композиција на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим инструментима Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом
Ученик уме да: користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; – комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; – учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; – изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама; – критички просуђује лош утицај прегласне музике на здравље; – користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање,	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО 7 часова	Креирање пратње за песме ритмичким и звучним ефектима, користећи притом различите изворе звука. Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. Стварање мелодије на задати текст. Импровизација дијалога на инструментима Орфовог инструментарија и другим инструментима. Реконструкција музичких догађаја у стилу средњег века и ренесансе.

извођење и стваралаштво.		

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе и учења музичке културе је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, естетске критеријуме, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава -огледни час у току школске године -планирати по два стручна семинара годишње из , узети могућност коришћења и online семинара -на састанцима стручних актива презентовати семинаре
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Настава музичке културе подразумева учешће свих ученика, а не само оних који имају музичке предиспозиције. Како је предмет музичка култура синтеза вештина и знања, полазна тачка у процесу оцењивања треба да буду индивидуалне музичке способности и ниво претходног знања сваког ученика. Битни фактори за праћење музичког развоја и оцењивање сваког ученика су ниво његових постигнућа у односу на дефинисане исходе као и рад, степен ангажованости, кооперативност, интересовање, став, умешност и креативност. Тако се у настави музичке културе за исте васпитно-образовне задатк могу добити различите оцене, као и за различите резултате исте оцене, због тога што се конкретни резултати упоређују са индивидуалним ученичким могућностима. Начин провере и оцена треба да подстичу ученика да напредује и активно учествује у свим видовима музичких активности. Главни критеријум за процес праћења и процењивања је начин ученичке партиципације у музичком догађају, односно да ли је у стању да прати музичко дело при слушању и како односно, да ли и како изводи и ствара музику користећи постојеће знање. У зависности од области и теме, постигнућа ученика се могу оценити усменом провером, краћим писаним проверама (до 15 минута) и проценом практичног рада и уметничког и стваралачког ангажовања. Поред ових традиционалних начина оцењивања, треба користити и друге начине оцењивања као што су: 1. допринос ученика за време групног рада, 2. израда креативних задатака на одређену тему, 3. рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне потребе), 4. специфичне вештине. У процесу вредновања резултата учења наставник треба да буде фокусиран на ученичку мотивацију и ставове у односу на извођење и стваралаштво, способност концентрације, квалитета перцепције и начин размишљања приликом слушања, као и примену тероетског знања у музицирању.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Домаћи задаци нису предвиђени. Могућност израде презентација.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Посете музејима и излети
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Уџбеник, Јутјуб, он-лине квизови, различити музички медији.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
За редовну наставу музичке културе планирано је по 1 час недељно, односно 36 часа годишње. Природа саме музике, па и предмета музичка култура указује на стално прожимање и садејство свих области и тема које су предвиђене наставним програмом. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Настава је усмерена на остваривање исхода и даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Планира се примена што различитијих метода

у настави ради веће заинтересованости ученика. У оквиру тога биће одржани угледни часови у првом или другом полугођу, планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија. Одржаваће се часови међупредметног повезивања уз примену методе тимске наставе. Обележаваће се значајни датуми одравањем пригодних предавањима и/или радионицама. Учествоваће се у пројектима значајним за музичку културу на школском и ширем нивоу. Кроз задате садржаје применом наведених метода и активности планирано је да се остваре прописани исходи за 7. разред.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик	ЧОВЕК И МУЗИКА МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Подстицање ученика на повезивање са историјским чињеницама	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Ликовна култура	ЧОВЕК И МУЗИКА МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Подстицање ученика на повезивање са историјским чињеницама	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Историја	ЧОВЕК И МУЗИКА МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Подстицање ученика на повезивање са историјским чињеницама	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
<p>На основу музичког искуства у основној школи ученик ужива у музици и отворен је за различите уметничке садржаје. Користи музичко знање и вештине да изрази своја осећања, размишљања, ставове и на креативан и конструктиван начин остварује своје циљеве. Искуство и вештину у слушању и опажању приликом индивидуалног и групног музицирања примењује у комуникацији са другима. Музичка искуства подстичу ученика да разлике сматра предностима што користи у развијању идеја и</p>			

Предмет	Музичка култура	
Разред	8. разред	
Трајање школског програма	34. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
– повеже различите видове музичког изражавања са друштвеноисторијским амбијентом у коме су настали; – наведе изражајна средстава музичке уметности карактеристична за период средњег века и ренесансе; – уочи основне карактеристике музичког стваралаштва у средњем веку и ренесанси; – опише улогу музике у средњовековној Србији; – уочи разлике између духовних и световних вокалних композиција средњег века и ренесансе; – издвоји начине коришћења изражајних средстава у одабраним музичким примерима;	ЧОВЕК И МУЗИКА 17 часова	Средњи век. Ранохришћанска музика. Византијско певање. Грегоријански корал. Рани облици вишегласја – мотет. Световна музика средњег века: трубадури, трувери минезенгери. Духовна и световна музика у средњовековној Европи и Србији. Музика средњег века као инспирација за уметничку и популарну музику. Ренесанса Развој духовног и световног вишегласја. Мотет, миса, мадригал. Највећи представници ренесансне вокалне музике: Ђ. П. да Палестрина, О. ди Ласо. Инструментална музика ренесансе.
Ученик ће умети да – објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија; технологија записивања, штампања нота; извођачке и техничке могућности инструмената; – одреди врсту музичког инструмента са диркама по изгледу и звуку; – опише разлику у начину добијања звука код инструмената са диркама; – препозна инструмент или групу према врсти композиције у оквиру датог музичког	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ 6 часова	Инструменти са диркама: оргуље, чембало, клавир, хармоника, челеста. Народни инструменти.

<p>стила;</p> <p>Ученик ће умети да – разликује вокално-инструменталне и инструменталне облике средњег века и ренесансе; – коментарише слушано дело у односу на извођачки састав и инструменте ; – идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника средњег века и ренесансе; – уочи сличности и разлике између православне и (римо)католичке духовне музике; – идентификује елементе средњовековне музике као инспирацију у музици савременог доба;</p>	<p>СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ 4 часова</p>	<p>Елементи музичке изражајности: темпо, динамика, тонске боје различитих гласова и инструмената. Слушање световне и духовне средњовековне и ренесансне музике. Слушање вокалних, вокалноинструменталних и инструменталних композиција, домаћих и страних композитора. Слушање дела традиционалне народне музике. Слушање дела инспирисаних фолклором.</p>
<p>Ученик ће умети да – изводи музичке примере користећи глас, покрет и традиционалне и/ или електронске инструменте, самостално и у групи; – примењује правилну технику певања; – примењује различита средства изражајног певања и свирања у зависности од врсте, намене и карактера композиције; – развије координацију и моторику кроз свирање и покрет; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању;</p>	<p>ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ 7 часа</p>	<p>Певање песама по слуху самостално и у групи. Певање песама из нотног текста солмизацијом. Извођење (певање или свирање) једноставних ритмичких и мелодијских мотива у стилу музике средњег века и ренесансе. Певање песама у комбинацији са покретом. Свирање по слуху дечјих, народних и уметничких композиција на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим инструментима. Свирање из нотног текста дечјих, народних и уметничких композиција на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим инструментима Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом</p>
<p>Ученик уме да: користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; – комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; – учествује у</p>	<p>МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО 7 часова</p>	<p>Креирање пратње за песме ритмичким и звучним ефектима, користећи притом различите изворе звука. Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. Стварање мелодије на задати текст. Импровизација дијалога на инструментима Орфовог инструментарија и другим инструментима. Реконструкција музичких догађаја у стилу средњег века и ренесансе.</p>

<p>креирању школских приредби, догађаја и пројеката; – изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама; – критички просуђује лош утицај прегласне музике на здравље; – користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво.</p>		

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

Циљ наставе и учења музичке културе је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, естетске критеријуме, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа.

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)

-употреба савремених наставних средстава -огледни час у току школске године -планирати по два стручна семинара годишње из , узети могућност коришћења и online семинара -на састанцима стручних актива презентовати семинаре

НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)

Настава музичке културе подразумева учешће свих ученика, а не само оних који имају музичке предиспозиције. Како је предмет музичка култура синтеза вештина и знања, полазна тачка у процесу оцењивања треба да буду индивидуалне музичке способности и ниво претходног знања сваког ученика. Битни фактори за праћење музичког развоја и оцењивање сваког ученика су ниво његових постигнућа у односу на дефинисане исходе као и рад, степен ангажованости, кооперативност, интересовање, став, умешност и креативност. Тако се у настави музичке културе за исте васпитно-образовне задатк могу добити различите оцене, као и за различите резултате исте оцене, због тога што се конкретни резултати упоређују са индивидуалним ученичким могућностима. Начин провере и оцена треба да подстичу ученика да напредује и активно учествује у свим видовима музичких активности. Главни критеријум за процес праћења и процењивања је начин ученичке партиципације у музичком догађају, односно да ли је у стању да прати музичко дело при слушању и како односно, да ли и како изводи и ствара музику користећи постојеће знање. У зависности од области и теме, постигнућа ученика се могу оценити усменом провером, краћим писаним проверама (до 15 минута) и проценом практичног рада и уметничког и стваралачког ангажовања. Поред ових традиционалних начина оцењивања, треба користити и друге начине оцењивања као што су: 1. допринос ученика за време групног рада, 2. израда креативних задатака на одређену тему, 3. рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне потребе), 4. специфичне вештине. У процесу вредновања резултата учења наставник треба да буде фокусиран на ученичку мотивацију и ставове у односу

на извођење и стваралаштво, способност концентрације, квалитета перцепције и начин размишљања приликом слушања, као и примену тероетског знања у музицирању.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОВИ
Домаћи задаци нису предвиђени. Могућност израде презентација.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Посете музејима и излети
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Уџбеник, Јутјуб, он-лине квизови, различити музички медији.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
За редовну наставу музичке културе планирано је по 1 час недељно, односно 34 часа годишње. Природа саме музике, па и предмета музичка култура указује на стално прожимање и садејство свих области и тема које су предвиђене наставним програмом. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Настава је усмерена на остваривање исхода и даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Планира се примена што различитијих метода у настави ради веће заинтересованости ученика. У оквиру тога биће одржани угледни часови у првом или другом полугођу, планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија. Одржаваће се часови међупредметног повезивања уз примену методе тимске наставе. Обележаваће се значајни датуми одравањем пригодних предавања и/или радионицама. Учествоваће се у пројектима значајним за музичку културу на школском и ширем нивоу. Кроз задате садржаје применом наведених метода и активности планирано је да се остваре прописани исходи за 8. разред.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик	ЧОВЕК И МУЗИКА МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Подстицање ученика на повезивање са историјским чињеницама	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Ликовна култура	ЧОВЕК И МУЗИКА МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Подстицање ученика на повезивање са историјским чињеницама	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Историја	ЧОВЕК И МУЗИКА МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	Подстицање ученика на повезивање са историјским	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.

Фонд часова												34

Предмет:

Географија

Разред: V-VIII

Предмет	Географија	
Разред	5. разред	
Трајање школског програма	36.часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
- повеже постојећа знања о природи и друштву са географијом као науком; - повеже географска знања о свету са историјским развојем људског друштва и научно-техничким прогресом; - на примерима покаже значај учења географије за свакодневни живот човека; - разликује одговорно од неодговорног понашања човека према природним ресурсима и опстанку живота на планети Земљи;	ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА 2 часа	Ширење географских хоризоната и велика географска открића. Одговорност човека према планети Земљи
- разликује појмове васиона, галаксија, Млечни пут, Сунчев систем, Земља; - објасни и прикаже структуру Сунчевог система и положај Земље у	ВАСИОНА 4 часа	Васиона, галаксија, Млечни пут, звезде, сазвежђа. Сунчев систем: Сунце, планете, сателити, Месец, месечеве мене, астероиди, комете, метеори.

<p>њему; - разликује небеска тела и наводи њихове карактеристике; - одреди положај Месеца у односу на Земљу и именује месечеве мене.</p>		
<p>– помоћу глобуса опише облик Земље и наведе доказе о њеном облику; – помоћу карте опише распоред копна и воде на Земљи и наведе називе континената и океана; – примерима објасни деловање Земљине теже на географски омотач; – разликује и објасни Земљина кретања и њихове последице; – повеже смер ротације са сменом дана и ноћи; – разликује и објасни Земљина кретања и њихове последице; – повеже смер ротације са сменом дана и ноћи; – одређује стране света на основу привидног кретања Сунца; – повеже нагнутост Земљине осе са различитом осветљеношћу површине Земље; – повеже револуцију Земље са сменом годишњих доба на северној и јужној полулопти и појавом топлотних појасева; – разликује и објасни Земљина кретања и њихове последице; – разликује деловање унутрашњих сила (сила Земљине теже, унутрашња топлота Земље); – разликује основне омотаче унутрашње грађе Земље; – помоћу карте и цртежа опише начине и последице кретања литосферних плоче (вулканизам, земљотреси, набирање и раседање); – разликује хипоцентар и епицентар и</p>	<p>ПЛАНЕТА ЗЕМЉА 30 часова</p> <p>-Облик Земље и структура њене површине -Земљина кретања -Унутрашња грађа и рељеф Земље -Ваздушни омотач Земље -Воде на Земљи -Биљни и животињски свет на Земљи</p>	<p>Облик и димензије Земље, распоред копна и воде на Земљи. Сила Земљине теже, глобус, екватор, полови. Ротација Земље и последица ротације: смена обданице и ноћи, привидно кретање Сунца, локално време. Револуција Земље и последице револуције: неједнака дужина обданице и ноћи током године, смена годишњих доба, календар, топлотни појасеви. Постанак и унутрашња грађа Земље, литосферне плоче: кретање плоча, промена положаја континената. Вулканизам и земљотреси: елементи, настанак, зоне појава у свету и Србији, последице и шта радити у случају земљотреса. Стене: магматске, седиментне, метаморфне. Постанак рељефа процесима набирања и раседања, планине, низије, надморска и релативна висина. Обликовање рељефа дејством воде, (радом река, таласа, леда, растварање стена) и ветра. Човек и рељеф (позитивни и негативни утицаји). Атмосфера (састав, структура и значај). Време и клима: климатски елементи и појаве (температура, притисак, влажност ваздуха, падавине, облачност, ветар). Климатски чиниоци, основни типови климе. Човек и клима (атмосферске непогоде, утицај човека на климу). Светско море и његова хоризонтална подела, својства морске воде (сланост, температура, боја, провидност), кретање морске воде (таласи, цунами, плима и осека, морске струје). Воде на копну: подземне воде и извори, реке, језера и ледници. Човек и вода - поплаве и бујице, заштита вода од загађења. Распростирање биљног и животињског света на Земљи. Угроженост и заштита живог света.</p>

наведе трусне зоне у свету и у Србији; – наведе поступке које ће предузети за време земљотреса; – опише процес вулканске ерупције и њене последице; – разликује основне омотаче унутрашње грађе Земље; – помоћу фотографија или узорка стена разликује основне врсте стена; – описује њихов настанак и наводи примере за њихово коришћење; – разликује деловање унутрашњих сила (сила Земљине теже, унутрашња топлота Земље) – наводи спољашње силе Земље (вода и ветар); – помоћу карте, цртежа и мултимедија објашњава настанак планина и низија и разликује надморску и релативну висину; – наведе спољашње силе Земље; – разликује ерозивне и акумулативне процесе; – наведе примере деловања човека на промене у рељефу (броне, насипи, копови); – опише структуру атмосфере; – наведе временске промене које се дешавају у тропосфери (ветрови, падавине, облаци, загревање ваздуха...); – разликује појам времена од појма климе; – користи дневне метеоролошке извештаје из медија и планира своје активности у складу са њима; – графички представи и чита климатске елементе (климадијаграм) користећи ИКТ; – наводи примере утицаја човека на загађење атмосфере и предвиђа последице таквог

<p>понашања; – наводи примере о утицају атмосферских непогода на човека (екстремне температуре и падавине, град, гром, олуја); – помоћу карте прави разлику између речне мреже и речног слива; – наведе и опише елементе реке (извор, ушће, различити падови на речном току); – уочава и разликује на географској карти океане, већа мора, заливе и мореузе; – наведе и опише својства морске воде; – помоћу карте прави разлику између речне мреже и речног слива; – наведе и опише елементе реке (извор, ушће, различити падови на речном току); – разликује типове језерских басена према начину постанка; – помоћу карте повеже климатске услове са распрострањеношћу живог света на Земљи; – помоћу карте наводе природне зоне и карактеристичан живи свет у њима; – опише утицај човека на изумирање одређених биљних и животињских врста; – наведе примере за заштиту живог света на Земљи</p>		
---	--	--

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

Изучавањем географских објеката, појава и процеса у природном и друштвеном окружењу и међусобној повезаности са њима развија се одговоран однос према себи, природи и будућности планете Земље.

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)

-употреба савремених наставних средстава -огледни час у току школске године -планирати по два стручна семинара годишње из , узети могућност коришћења и online семинара -на састанцима стручних актива презентовати семинаре
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су: свакодневна посматрања, усмена одговарања, активност на часу, самосталан рад, рад у групи, рад у пару, рад на пројектним задацима, тестови који помажу да се сагледа постигнуће ученика и оставареност исхода. Критеријум оцењивања писаних радова (контролних, тестова), усмених одговора, активности и ангажовања ученика биће усклађен међу наставницима
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
У оквиру сваке теме ученици треба да имају по један домаћи задатак (прикупљање података...), излагање реферата и презентација на одређену тему и прикупљање материјала за израду тематског паноя.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Посете музејима и излети по могућству.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
панои, карте, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, он – лајн квизови, дигитални алати.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
За редовну наставу географије планирано је по 1 час недељно, односно 36 часова годишње. Планирана је и реализација допунске, додатне наставе. Планира се примена што различитијих метода у настави ради веће заинтересованости ученика како за праћење и учење географије тако и осталих природних и друштвених наука. У оквиру тога биће одржани угледни часови у првом или другом полугођу, планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија. Одржаваће се часови међупредметног повезивања уз примену групног облика рада. Обележаваће се значајни датуми.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик	ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА ВАСИОНА ПЛАНЕТА ЗЕМЉА	рад са текстом; домаћи задаци	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Ликовна култура	ВАСИОНА ПЛАНЕТА ЗЕМЉА	цртежи: Сунчев систем, Земљина кретања, облик Земље, унутрашња грађа Земље, вулкан, земљотрес, облици рељефа	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова

Историја	ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА	велика географска открића	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Математика	ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА ВАСИОНА ПЛАНЕТА ЗЕМЉА	димензије Земље, површина, екватор, полупречник Земље, проценти (вода/копно)	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Биологија	ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА ПЛАНЕТА ЗЕМЉА	биљни и животињски свет	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Информатика и рачунарство	ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА ВАСИОНА ПЛАНЕТА ЗЕМЉА	претражује информације у електронском облику користећи одговарајућа средства ИКТ-а.	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
Изучавањем предмета, ученик има развијене радне навике, поседује основна географска знања и вештине, примењује их у свакодневним ситуацијама; познаје географске везе и законитости, разуме њихову улогу у обликовању света; користи различите изворе информација. Употребљава различите географске изворе и статистичке податке. Употребљава најједноставније мерне инструменте и описује податке које они приказују.			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
Географија 5, уџбеник за пети разред, Марко Јоксимовић „Нови Логос“			

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН

	Теме	Месец											Обрада	Остали типови часа	Фонд часова
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI				
1	ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА	2											1	1	2

2.	ВАСИОНА	2	2									3	1	4
3.	ПЛАНЕТА ЗЕМЉА		3	4	4	3	2	4	4	4	2	19	11	30
Фонд часова														36

Предмет	Географија	
Разред	6. разред	
Трајање школског програма	72. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
– успоставља везе између физичко-географских и друштвено-географских објеката, појава и процеса.	ДРУШТВО И ГЕОГРАФИЈА 3 часа	Друштвена географија, предмет проучавања и подела.
одређује математичко географски положај на Земљи; – анализира, чита и тумачи општегеографске и тематске карте; – оријентише се у простору користећи компас, географску карту и сателитске навигационе системе.	ГЕОГРАФСКА КАРТА 13 часова	Географска/картографска мрежа. Географска ширина и географска дужина, часовне зоне. Појам карте и њен развој кроз историју. Елементи карте (математички, географски и допунски). Картографски знаци и методе за представљање рељефа на карти. Подела карата према садржају и величини размера. Оријентација у простору и оријентација карте, мерење на карти, сателитски навигациони системи.
– доводи у везу размештај светског становништва са природним карактеристикама простора; – анализира компоненте популационе динамике и њихов утицај на формирање укупних демографских потенцијала на примерима Србије, Европе и света; –	СТАНОВНИШТВО 10 часова	Основни појмови о становништву: демографски развитак и извори података о становништву. Број и распоред становништва на Земљи. Природно кретање становништва. Миграције становништва. Структуре становништва: биолошке и друштвено-економске. Савремени демографски процеси у Србији, Европи и свету.

анализира различита обележја светског становништва и развија свест о солидарности између припадника различитих социјалних, етничких и културних група.		
– анализира географски положај насеља; – објашњава континуиране процесе у развоју насеља и даје примере у Србији, Европи и свету; – доводи у везу типове насеља и урбане и руралне процесе са структурама становништва, миграцијама, економским и глобалним појавама и процесима;	НАСЕЉА 7 часова	Појам и настанак првих насеља. Положај и географски размештај насеља. Величина и функције насеља. Типови насеља. Урбанизација. Град – унутрашња структура и односи са околним простором. Село и рурални процеси.
– уз помоћ географске карте анализира утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привредних делатности; – доводи у везу размештај привредних објеката и квалитет животне средине; – вреднује алтернативе за одрживи развој у својој локалној средини, Србији, Европи и свету.	ПРИВРЕДА 12 часова	Привреда, привредне делатности и сектори привреде. Пољопривреда и географски простор. Индустрија и географски простор. Саобраћај, туризам и географски простор. Ванпривредне делатности. Развијени и неразвијени региони и државе и савремени геоекономски односи у свету. Концепт одрживог развоја.
објасни политичкогеографску структуру државе; – представи процесе који су довели до формирања савремене политичкогеографске карте света.	ДРЖАВА И ИНТЕГРАЦИОНИ ПРОЦЕСИ 15 часова	Појам и настанак првих држава. Географски положај државе. Величина и компактност територије државе. Појам и функција државних граница. Главни град. Облик владавине. Политичко-географска карта Европе после Другог светског рата.
– објасни како се издвајају географске регије; – илуструје уз помоћ карте најважније географске објекте, појаве и процесе на простору Европе.	ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ 12 часова	Географске регије и регионална географија. Положај и границе Европе. Природне карактеристике Европе. Становништво Европе. Насеља Европе. Привреда Европе. Географске регије Европе.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења Географије је да ученик појмовно и структурно овлада природно-географским, демографским, насеобинским, политичко-географским, економско-географским, интеграционим и глобалним појавама и процесима у Србији и свету уз неговање вредности мултикултуралности и патриотизма.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава -огледни час у току школске године -планирати по два стручна семинара годишње из , узети могућност коришћења и online семинара -на састанцима стручних актива презентовати семинаре
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су: свакодневна посматрања, усмена одговарања, активност на часу, самосталан рад, рад у групи, рад у пару, рад на пројектним задацима, тестови који помажу да се сагледа постигнуће ученика и оставареност исхода. Критеријум оцењивања писаних радова (контролних, тестова), усмених одговора, активности и ангажовања ученика биће усклађен међу наставницима
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
У оквиру сваке теме ученици треба да имају по један домаћи задатак (прикупљање података...), излагање реферата и презентација на одређену тему и прикупљање материјала за израду тематског паноя.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Посете музејима и излети по могућству.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
панои, карте, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, он – лајн квизови, дигитални алати.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
За редовну наставу географије планирано је по 2 часа недељно, односно 72 часова годишње. Током школске године предвиђена је и реализација допунске и додатне наставе. Планира се примена што различитијих метода у настави ради веће заинтересованости ученика како за праћење и учење географије тако и осталих природних и друштвених наука. У оквиру предмета биће одржани угледни часови у првом или другом полугођу. Планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија. Одржаваће се часови међупредметног повезивања уз примену групног облика рада. Обележаваће се значајни датуми одржавањем пригодних предавањима и/или радионицама. Учествоваће се у пројектима значајним за географију на школском и ширем нивоу. Кроз задате садржаје применом наведених метода и активности планирано је да се остваре прописани исходи за б. разред.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА	ЕВАЛУАЦИЈА
---------	------	----------------------	------------

		КОРЕЛАЦИЈЕ	
Српски језик	СТАНОВНИШТВО ПРИВРЕДА ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ	рад са текстом;	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Верска настава	СТАНОВНИШТВО	- религије света, верска структура	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Историја	ГЕОГРАФСКА КАРТА СТАНОВНИШТВО НАСЕЉА ПРИВРЕДА ДРЖАВА И ИНТЕГРАЦИОНИ ПРОЦЕСИ	- најстарије карте и први картографи, - настанак европских народа, - најстарија људска насеља, први градови, - Прва индустријска револуција, - прве државе - колонијализам и деколонизација	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Математика	ГЕОГРАФСКА КАРТА	- картографија (пројекције, размер), географска ширина и географска дужина, степени	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Енглески језик	ГЕОГРАФСКА КАРТА	- међународне ознаке страна света	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Биологија	ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ	- биљне заједнице, екологија, флора	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Информатика и рачунарство	ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ	претражује информације у електронском облику користећи одговарајућа средства ИКТ-а.	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Изучавањем предмета, ученик има развијене радне навике, поседује основна географска знања и вештине, примењује их у свакодневним ситуацијама; познаје географске везе и законитости, разуме њихову улогу у обликовању света; користи различите изворе информација. Употребљава различите географске изворе и статистичке податке. Употребљава најједноставније мерне инструменте и описује податке које они приказују.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Географија 6, уџбеник за шести разред Дејан Шабић, Рајко Голић, Снежана Вујадиновић „Нови Логос“

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН

		Месец											Фонд часова	
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Обрада		
1.	ДРУШТВО И ГЕОГРАФИЈА	3										2	1	3
2.	ГЕОГРАФСКА КАРТА	5	8									8	5	13
3.	СТАНОВНИШТВО		2	8								7	3	10
4.	НАСЕЉА				7							4	3	7
5.	ПРИВРЕДА				1	6	5					7	5	12
6.	ДРЖАВА И ИНТЕГРАЦИОНИ ПРОЦЕСЕ						1	8	6			9	6	15
7.	ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ										8	4	8	12

											72	
Фонд часова												

Предмет	Географија	
Разред	7. разред	
Трајање школског програма	72.часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
уз помоћ географске карте објашњава специфичности појединих просторних целина и предлаже различите начине издвајања регија.	Регионална географија 2 часа	Регионална географија, принципи регионализације. Хомогеност и хетерогеност географског простора.
- проналази на карти државе проучаване регије и именује их; - приказује на немој карти најважније географске појмове: континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове, туристичке атракције, културноисторијске споменике; - препознаје облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену регију; - анализира утицај географске ширине,	Географске регије Европе 23 часа	Јужна Европа – културноцивилизацијске тековине, етничка хетерогеност, туризам, политичка подела. Државе Јужне Европе: државе бивше СФРЈ, Италија, Шпанија и Грчка – основне географске карактеристике. Средња Европа – културноцивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. Немачка – основне географске карактеристике. Западна Европа – културноцивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. Француска и Уједињено Краљевство – основне географске карактеристике. Северна Европа – природни ресурси и економски развој, народи, политичка подела. Норвешка – основне географске карактеристике. Источна Европа –

рељефа, односа копна и мора, морских струја, вегетације и човека на климу; - проналази податке о бројном стању становништва по континентима, регијама и одабраним државама и издваја просторне целине са највећом концентрацијом становништва у свету; - укаже на узроке и последице кретања броја становника, густине насељености, природног прираштаја, миграција и специфичних структура становништва по континентима, регијама и у одабраним државама; - тумачи и израђује тематске карте становништва по континентима, регијама и одабраним државама; открива узроке и последице процеса урбанизације на различитим континентима, регијама и у одабраним државама; - доведе у везу природне ресурсе са степеном економске развијености појединих регија и одабраних држава; - анализира примере позитивног утицаја човека на животну средину у државама које улажу напоре на очувању природе и упоређује их са сличним примерима у нашој земљи; - истражује утицај Европске уније на демографске, економске и политичке процесе у Европи и свету; - доведе у везу квалитет живота становништва са природним, демографским, економским и политичко-

културноцивизацијске тековине, етничка хетерогеност, природни ресурси и економски развој, политичка подела. Руска Федерација – основне географске карактеристике. Европска унија – пример интеграционих процеса.

географским одликама простора		
<p>- дефинише границе континента и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе; проналази на карти државе проучаване регије и именује их; - приказује на некој карти најважније географске појмове: континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове, туристичке атракције, културноисторијске споменике; - препознаје облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену регију; - анализира утицај географске ширине, рељефа, односа копна и мора, морских струја, вегетације и човека на климу; - објашњава настанак пустиња на територији проучаваног континента; - проналази податке о бројном стању становништва по континентима, регијама и одабраним државама и издваја просторне целине са највећом концентрацијом становништва у свету; - укаже на узроке и последице кретања броја становника, густине насељености, природног прираштаја, миграција и специфичних структура становништва по континентима, регијама и у</p>	<p>Азија 15 часова</p>	<p>Географски положај, границе и величина Азије. Природне одлике Азије. Становништво Азије. Насеља Азије. Привреда Азије. Политичка и регионална подела. Југозападна Азија – природни ресурси и економски развој, културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, урбанизација, политичка подела. Јужна Азија – културноцивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, етничка хетерогеност, урбанизација, политичка подела. Југоисточна Азија – природни ресурси и економски развој, политичка подела. Источна Азија – културноцивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, етничка хетерогеност, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. Централна Азија – природни ресурси, политичка подела, насеља и становништво.</p>

<p>одабраним државама; - тумачи и израђује тематске карте становништва по континентима, регијама и одабраним државама; - открива узроке и последице процеса урбанизације на различитим континентима, регијама и у одабраним државама; - доведе у везу природне ресурсе са степеном економске развијености појединих регија и одабраних држава; - изводи закључак о могућим решењима за коришћење чистих извора енергије у државама чија се привреда заснива највише на експлоатацији нафте и угља; - објашњава узроке и последице глобалних феномена као што су сиромаштво, унутрашње и спољашње миграције, демографска експлозија и пренасељеност, болести и епидемије, политичка нестабилност; - доведе у везу квалитет живота становништва са природним, демографским, економским и политичко-географским одликама простора; - препознаје негативне утицаје човека на животну средину настале услед специфичности развоја пољопривреде, рударства, енергетике, индустрије, саобраћаја и туризма на проучаваним континентима, регијама и у одабраним државама.</p>		
<p>дефинише границе континента и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа</p>	<p>Африка 9 часова</p>	<p>Географски положај, границе и величина Африке. Природне одлике Африке. Становништво Африке. Насеља Африке. Привреда Африке. Политичка и регионална подела. Афрички Медитеран и Сахарска Африка. Подсахарска</p>

<p>острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе; - проналази на карти државе проучаване регије и именује их; приказује на немој карти најважније географске појмове: континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове, туристичке атракције, културно-историјске споменике;</p>		<p>Африка.</p>
<p>дефинише границе континента и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе; - проналази на карти државе проучаване регије и именује их; - приказује на немој карти најважније географске појмове: континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове, туристичке атракције, културноисторијске споменике; - препознаје облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену регију; - анализира утицај географске ширине, рељефа, односа копна и мора, морских струја, вегетације и човека на климу; - објашњава настанак пустиња на територији проучаваног континента; - проналази податке о бројном стању становништва по континентима, регијама и</p>	<p>Северна Америка 9 часова</p>	<p>Географски положај, границе, величина и регионална подела Северне Америке. Природне одлике Северне Америке. Становништво Северне Америке. Насеља Северне Америке. Привреда Северне Америке. Политичка подела.</p>

<p>одабраним државама и издваја просторне целине са највећом концентрацијом становништва у свету;</p>		
<p>дефинише границе континента и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе; - проналази на карти државе проучаване регије и именује их; - приказује на немој карти најважније географске појмове: континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове, туристичке атракције, културноисторијске споменике; - препознаје облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену регију;</p>	<p>Јужна Америка 7 часова</p>	<p>Географски положај, границе и величина Јужне Америке. Природне одлике Јужне Америке. Становништво Јужне Америке. Насеља Јужне Америке. Привреда Јужне Америке. Политичка подела.</p>
<p>- дефинише границе континента и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе; - проналази на карти државе проучаване регије и именује их; - приказује на немој карти најважније географске појмове: континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове, туристичке атракције, културноисторијске споменике; - препознаје облике рељефа, водне објекте и живи свет</p>	<p>Аустралија и Океанија 4 часа</p>	<p>Географски положај, границе и величина Аустралије и Океаније. Природне одлике Аустралије. Колонијални период и становништво Аустралије. Насеља Аустралије. Привреда Аустралије. Океанија – основна географска обележја. Политичка и регионална подела.</p>

<p>карактеристичан за наведену регију; - анализира утицај географске ширине, рељефа, односа копна и мора, морских струја, вегетације и човека на климу; - објашњава настанак пустиња на територији проучаваног континента; - проналази податке о бројном стању становништва по континентима, регијама и одабраним државама и издваја просторне целине са највећом концентрацијом становништва у свету;</p>		
<p>дефинише границе континента и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе; - анализира утицај географске ширине, рељефа, односа копна и мора, морских струја, вегетације и човека на климу; - вреднује улогу међународних организација у свету.</p>	<p>Поларне области 3 часа</p>	<p>Основне географске одлике Антарктика – откриће, назив, географски положај, природне одлике, природни ресурси и научна истраживања. Основне географске одлике Арктика – откриће, назив, географски положај, природне одлике, природни ресурси и савремена научна истраживања.</p>

<p>ЦИЉ ПРЕДМЕТА</p>
<p>Циљ учења Географије је да ученик појмовно и структурно овлада природно-географским, демографским, насеобинским, политичко-географским, економско-географским, интеграционим и глобалним појавама и процесима у Србији и свету уз неговање вредности мултикултуралности и патриотизма.</p>
<p>ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)</p>
<p>-употреба савремених наставних средстава -огледни час у току школске године -планирати по два стручна семинара годишње из , узети могућност коришћења и online семинара -на састанцима стручних актива презентовати семинаре</p>
<p>НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)</p>

Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су: свакодневна посматрања, усмена одговарања, активност на часу, самосталан рад, рад у групи, рад у пару, рад на пројектним задацима, тестови који помажу да се сагледа постигнуће ученика и оставареност исхода. Критеријум оцењивања писаних радова (контролних, тестова), усмених одговора, активности и ангажовања ученика биће усклађен међу наставницима
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
У оквиру сваке теме ученици треба да имају по један домаћи задатак (прикупљање података...), излагање реферата и презентација на одређену тему и прикупљање материјала за израду тематског паноя.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Посете музејима и излети по могућству.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
панои, карте, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, он – лајн квизови, дигитални алати.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
За редовну наставу географије планирано је по 2 часа недељно, односно 72 часова годишње. Током школске године предвиђена је и реализација допунске и додатне наставе. Планира се примена што различитијих метода у настави ради веће заинтересованости ученика како за праћење и учење географије тако и осталих природних и друштвених наука. У оквиру предмета биће одржани угледни часови у првом или другом полугођу. Планира се чешће коришћење информационо-комуникационих технологија. Одржаваће се часови међупредметног повезивања уз примену групног облика рада. Обележаваће се значајни датуми одржавањем пригодних предавањима и/или радионицама. Учествоваће се у пројектима значајним за географију на школском и ширем нивоу

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Ликовна култура	Географске регије Европе Азија Африка Северна Америка Јужна Америка Аустралија и Океанија Поларне области	- неме карте (метод боја)	Продукти ученичких радова
Верска настава	Географске регије Европе Азија Африка Северна Америка Јужна Америка Аустралија и Океанија	- религије света, верска структура	Писане провере, усмено одговарање, производи ученичких радова

Историја	Географске регије Европе Азија Африка Северна Америка Јужна Америка Аустралија и Океанија Поларне области	- настанак првих цивилизација, највећи ратови кроз историју света, познати државници, сеобе народа	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Математика	Географске регије Европе Азија Африка Северна Америка Јужна Америка Аустралија и Океанија Поларне области	- површина територија, проценти	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Енглески језик	Географске регије Европе Азија Африка Северна Америка Јужна Америка Аустралија и Океанија Поларне области	- Уједињено Краљевство Велике Британије и Северне Ирске, Индија, Северна Америка, Аустралија	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Биологија	Географске регије Европе Азија Африка Северна Америка Јужна Америка Аустралија и Океанија Поларне области	-биљне заједнице, екологија, аутохтона флора и фауна	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Изучавањем предмета, ученик има развијене радне навике, поседује основна географска знања и вештине, примењује их у свакодневним ситуацијама; познаје географске везе и законитости, разуме њихову улогу у обликовању света; користи различите изворе информација. Употребљава различите географске изворе и статистичке податке. Употребљава најједноставније мерне инструменте и описује податке које они приказују.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Географија 7, уџбеник за шести разред Дејан Шабић, Рајко Голић, Снежана Вујадиновић „Нови Логос“

Предмет	Географија	
Разред	8. разред	
Трајање школског програма	68. часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
–анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; –одреди географски положај Србије и доведе га у везу са историјско-географским развојем; –анализира карактеристике граница и пограничних крајева Србије.	ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА ТЕРИТОРИЈЕ СРБИЈЕ 5 часова	• Југоисточна Европа, интеграциони и дезинтеграциони процеси. • Географски положај Србије. • Историјско-географски развој Србије. • Символи Србије. • Границе и проблеми пограничних крајева
–анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; –описује узроке и последице геотектонских процеса на територији Србије; –класификује облике рељефа на територији Србије и именује репрезентативне; –анализира утицај климатских фактора и климатских елемената на климу Србије; –класификује и описује својства водних објеката користећи карту Србије; –наводи начине коришћења вода Србије; –препознаје ефекте утицаја физичко-географских процеса на човека и адекватно реагује у случају природних непогода; –доводи у везу распрострањеност биљних и животињских врста и физичко-географске карактеристике простора.	ФИЗИЧКОГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ 22 часа	• Геотектонски процеси на територији Србије. • Сеизмизам Србије. • Тектонски облици рељефа. • Падински процеси и рељеф настао деловањем воде. • Рељеф настао деловањем леда, ветра и човека. • Утицаји ерозивних и акумулативних процеса на човека. • Климатски фактори и елементи. • Климатске области у Србији. • Подземне воде Србије. • Реке Србије. • Језера Србије. • Заштита вода и заштита од вода. • Земљишта Србије. • Распрострањеност биљног и животињског света.
–анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; –објашњава популациону	ДРУШТВЕНОГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	• Кретање броја становника и њихов просторни размештај. • Природно кретање. • Миграциони процеси. Структуре становништва. Демографски

<p>динамику становништва Србије: кретање броја становника, природни прираштај и миграције; –изводи закључке о утицају популационе динамике на структуре становништва у нашој земљи; –изводи закључке о важности предузимања мера популационе политике; –израђује и анализира графичке приказе структура становништва; –објашњава утицај природних и друштвених фактора на настанак, развој и трансформацију насеља у нашој земљи; –уз помоћ карте Србије и других извора информација анализира утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привредних делатности у нашој земљи; –доводи у везу размештај привредних делатности са квалитетом животне средине у нашој земљи; –препознаје ефекте производње и коришћења различитих извора енергије на квалитет животне средине.</p>	<p>22 часа</p>	<p>проблеми и популациона политика. • Прва насеља у Србији. • Село и рурални процеси. • Градови. • Урбанизација и проблеми урбаног развоја. • Београд. • Природни ресурси и привредни развој. • Друштвени услови привредног развоја и промене у структури привреде. • Пољопривреда и географски простор. • Индустрија и географски простор. • Саобраћај и географски простор. • Туризам и трговина. • Делатности кварталног сектора.</p>
<p>–анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; –описује репрезентативне објекте природне и културне баштине и означава их на карти; –процењује важност очувања природне и културне баштине Србије.</p>	<p>ПРИРОДНА И КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ 10 часова</p>	<p>• Природна баштина Србије. • Културна баштина Србије. • Светска баштина под заштитом Унескоа у Србији</p>
<p>–учествује у предлагању и реализацији истраживачког пројекта у локалној средини; –анализира тематске карте и</p>	<p>СРБИ У РЕГИОНУ И ДИЈАСПОРИ 4 часа</p>	<p>• Срби у Црној Гори. • Срби у БиХ – Република Српска. • Срби у Хрватској. • Срби у осталим суседним државама. • Срби у дијаспори.</p>

статистичке податке и графички их приказује. –анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; –објашњава утицај историјских и савремених миграција на размештај Срба у свету.		

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења Географије је да ученик појмовно и структурно овлада природно-географским, демографским, насеобинским, политичко-географским, економско-географским, интеграционим и глобалним појавама и процесима у Србији и свету уз неговање вредности мултикултуралности и патриотизма.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава -огледни час у току школске године -планирати по два стручна семинара годишње из , узети могућност коришћења и online семинара -на састанцима стручних актива презентовати семинаре
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су: свакодневна посматрања, усмена одговарања, активност на часу, самосталан рад, рад у групи, рад у пару, рад на пројектним задацима, тестови који помажу да се сагледа постигнуће ученика и оставареност исхода. Критеријум оцењивања писаних радова (контролних, тестова), усмених одговора, активности и ангажовања ученика биће усклађен међу наставницима
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
У оквиру сваке теме ученици треба да имају по један домаћи задатак (прикупљање података...), излагање реферата и презентација на одређену тему и прикупљање материјала за израду тематског паноя.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Посете музејима и излети по могућству.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
панои, карте, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, он – лајн квизови, дигитални алати.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
За редовну наставу географије планирано је по 2 часа недељно, односно 68 часова годишње. Током школске године предвиђена је и реализација допунске и додатне наставе и припремна настава за полагање завршног испита. Планира се примена што различитијих метода у настави ради веће заинтересованости ученика како за праћење и учење географије тако и осталих природних и друштвених наука. У оквиру предмета биће одржани угледни часови у првом или другом полугођу. Планира се чешће коришћење информационо-комуникационих технологија. Одржаваће се часови међупредметног повезивања уз примену групног облика

рада. Обележаваће се значајни датуми одржавањем пригодних предавањима и/или радионицама. Учествоваће се у пројектима значајним за географију на школском и ширем нивоу.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Ликовна култура	ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА ТЕРИТОРИЈЕ СРБИЈЕ ФИЗИЧКО - ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ ДРУШТВЕНОГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	- неме карте (метод боја)	Продукти ученичких радова
Музичка култура	ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА ТЕРИТОРИЈЕ СРБИЈЕ	- химна Републике Србије	усмено одговарање
Историја	ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА ТЕРИТОРИЈЕ СРБИЈЕ ДРУШТВЕНОГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ СРБИ У РЕГИОНУ И ДИЈАСПОРИ	историјскогеографски развој Србије; миграције	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Математика	ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА ТЕРИТОРИЈЕ СРБИЈЕ ФИЗИЧКО - ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕДРУШТВЕНОГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	површина територије, координате, проценти, промили (природни прираштај)	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Информатика и рачунарство	ПРИРОДНА И КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ ГЕОГРАФИЈА ЗАВИЧАЈА	- претражује информације у електронском облику користећи одговарајућа средства ИКТа.	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Верска настава	ДРУШТВЕНОГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	- верска структура становништва, манастири Србије	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова, усмено одговарање

Хемија	ФИЗИЧКОГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	- крашка ерозија, хемијски састав термоминералних извора	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Српски језик	ГЕОГРАФИЈА ЗАВИЧАЈА ПРИРОДНА И КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ	- есеј о завичају, реферати	Писане провере
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
Изучавањем предмета, ученик има развијене радне навике, поседује основна географска знања и вештине, примењује их у свакодневним ситуацијама; познаје географске везе и законитости, разуме њихову улогу у обликовању света; користи различите изворе информација. Употребљава различите географске изворе и статистичке податке. Употребљава најједноставније мерне инструменте и описује податке које они приказују.			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
Географија 8, уџбеник за шести разред Дејан Шабић, Рајко Голић, Снежана Вујадиновић „Нови Логос“			

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН

		Месец											Обрада	Остали типови часа	Фонд часова
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI				
1	ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА ТЕРИТОРИЈЕ СРБИЈЕ	5										3	2	5	
2.	ФИЗИЧКО - ГЕОГРАФСКЕ	4	8	8	2							18	4	22	

	ОДЛИКЕ СРБИЈЕ													
3.	ДРУШТВЕНО - ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ				7	2	7	6				18	4	22
4.	ПРИРОДНА И КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ							4	6			8	2	10
5.	СРБИ У РЕГИОНУ И ДИЈАСПОРИ										4			4
6.	ГЕОГРАФИЈА ЗАВИЧАЈА											1	1+3*	2+3*
7.														
8.														
Фонд часова														68

Предмет:

Историја

Разред: V-VIII

Предмет	Историја	
Разред	5. разред	
Трајање школског програма	36. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	(Комуникативне функције)	
•разликује основне временске		Појам прошлости и историја као наука

<p>одреднице (годину, деценију, век, миленијум, еру); •лоцира одређену временску одредницу на временској ленти; •разликује начине рачунања времена у прошлости и садашњости; •именује периоде прошлости и историјске периоде и наведе граничне догађаје; •разврста историјске изворе према њиховој основној подели; •повеже врсте историјских извора са установама у којима се чувају (архив, музеј, библиотека).</p>	<p>ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ 6 часова</p>	<p>о прошлости људског друштва. Хронологија-рачунање времена Историјски извори-дефиниција, основна подела и установе у којима се чувају Историјско наслеђе-тековине</p>
<p>•наведе главне проналаске и опише њихов утицај на начин живота људи у праисторији; •разликује основне одлике каменог и металног доба.</p>	<p>ПРАИСТОРИЈА 2 часа</p>	<p>Основне одлике праисторије(начин живота људи, проналасци) Подела праисторије(камено и метално доба) Праисторијски локалитети у Европи и Србији(Алтамира, Лепенски Вир, Винча...)</p>
<p>•лоцира на историјској карти најважније цивилизације и државе Старог истока; •користећи историјску карту, доведе у везу особине рељефа и климе са настанком цивилизација Старог истока; •одреди место припадника друштвене групе на графичком приказу хијерархије заједнице; •пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева на Старом истоку; •наведе најважније одлике државног уређења цивилизација Старог истока; •идентификује основна обележја и значај религије у цивилизацијама Старог истока; •разликује врсте писама цивилизација Старог истока; •илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа народа Старог истока на савремени свет; •користећи дату информацију или ленту времена, смести</p>	<p>СТАРИ ИСТОК 4 часа</p>	<p>Појам Старог истока-географске одлике, најзначајније цивилизације(Месопотамија, Египат, Јудеја, Феникија) Друштвени односи(робовласничко и теократско друштво) и државно уређење(монархија-царства, краљевства) у цивилизацијама Старог истока Основне одлике привреде и свакодневни живот-обичаји, занимања, исхрана, становање Култура и историјско наслеђе народа Старог истока-религија, писмо, књижевност, уметност, наука, цивилизацијске тековине(математика, медицина, закони...)</p>

<p>историјску појаву, догађај и личност у одговарајући миленијум или век; •изложи, у усменом или писаном облику, историјске догађаје исправним хронолошким редоследом; •прикупи и прикаже податке из различитих извора информација везаних за одређену историјску тему; •визуелне и текстуалне информације повеже са одговарајућим историјским периодом или цивилизацијом.</p>		
<p>историјској карти најважније цивилизације и државе античке Грчке; •приказује друштвену структуру и државно уређење грчких полиса на примеру Спарте и Атине; •пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева у античкој Грчкој; •идентификује узроке и последице грчко-персијских ратова и Пелопонеског рата; •истражи основна обележја и значај религије старих Грка; •разликује легенде и митове од историјских чињеница; •наведе значај и последице освајања Александра Великог; •илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа античке Грчке и хеленистичког доба на савремени свет; •користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност из историје античке Грчке и хеленизма у одговарајући миленијум, век или деценију; •израчуна временску удаљеност између појединих догађаја; •користи основне историјске појмове.</p>	<p>АНТИЧКА ГРЧКА 12 часова</p>	<p>Појам античке Грчке-географске одлике. Најстарији период грчке историје(Критска и Микенска цивилизација) Грчки митови(појам, примери) и хомерски епови Колонизација и основне одлике привреде Полиси-Спарта и Атина(појам полиса, структура друштва, државно уређење) Грчко-персијски ратови Пелопонески рат-узроци и последице Култура и свакодневни живот(религија, олимпијске игре, митологија, уметност, наука) Хеленистичко доба и његова култура Историјско наслеђе(институције, позориште, филозофија, демократија, беседништво, олимпијске игре) Грчка митологија Седам светских чуда</p>
<p>• лоцира на историјској карти</p>	<p>АНТИЧКИ РИМ</p>	<p>Појам античког Рима-географске</p>

<p>простор настанка и ширења Римске државе; •наведе основне разлике између античке римске републике и царства; •разликује узроке од последица најзначајнијих догађаја у историји античког Рима; •истражи основна обележја и значај религије античког Рима; •илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа античког Рима на савремени свет; •пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева у античком Риму; •наведе најзначајније последице настанка и ширења хришћанства; •лоцира на карти најважније римске локалитете на територији Србије; •користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност из историје античког Рима у одговарајући миленијум, век или деценију</p>	<p>12 часова</p>	<p>одлике и периодизација Оснивање Рима(легенда о Ромулу и Рему) Структура друштва и уређење римске републике Ширење римске државе(освајања, провинције, привреда) Рим у доба царства- принципат и доминат Култура и свакодневни живот(религија, уметност, наука, обичаји) Хришћанство-појава и ширење Пад Западног римског царства(почетак Велике сеобе народа, подела царства и пад Западног царства Историјско наслеђе(абецеда, календар, медицина, уметност, путеви, водовод, римски бројеви, римско наслеђе на слеђе на територији Србије) Римски градови на територији Србије Гладијаторске борбе</p>
---	------------------	---

<p>ЦИЉ ПРЕДМЕТА</p>
<p>Изучавање историјских догађаја, појава, процеса и личности. Стицање основних историјских знања и хуманистичког. Разумевање историјског простора, времена и процеса. Развијање историјске свести о сопственом и националним идентитету. Формирање ставова и унапређење вештина за живот у савременом друштву.</p>
<p>ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)</p>
<p>-употреба савремених наставних средстава -по један огледни час у току полугодишта -стручни семинари и online семинари - презентовање семинара на састанцима стручних актива</p>
<p>НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)</p>
<p>Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су: усмена одговарања, активност на часу, самосталан рад, рад у групи, рад у пару, рад на пројектима, тестови, презентације, истраживачки рад.</p>
<p>ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ</p>
<p>У оквиру сваке теме ученици треба да имају по један домаћи задатак (прикупљање података...), излагање реферата и презентација на одређену тему и прикупљање материјала за израду тематског паноя.</p>
<p>НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)</p>
<p>Ако постоји могућност посета културним установама и манифестацијама.</p>
<p>НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЛИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО</p>

Помоћно-техничка (табла, фломастери), ЦД, Пројектор, наставни листови, интернет – апликације Viber, You-Tube,

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

За редовну наставу историје планирано је по један час недељно, односно 36 часова годишње. Планирана је и реализација додатне, допунске наставе и додатних часова. Планира се примена што различитијих метода рада у настави ради већезаинтересованости ученика. Планирано је одржавање угледних часова који би омогућили повезивање са садржајима других предмета. Планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија. Обележаваће се значајни датуми предавањима или радионицама. Планира се посета археолошким налазиштима и културно историјским споменицима. Кроз задате садржаје, применом наведених метода и активности, планирано је да се остваре прописани исходи за пети разред.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик и књижевност	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ СТАРИ ИСТОК АНТИЧКА ГРЧКА	Израда панона са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Ликовна култура	СТАРИ ИСТОК АНТИЧКА ГРЧКА	Израда панона са приказаним уметничкоим делима старог истока и античке грчке	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Математика	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	Израда панона са приказаним уметничкоим делима старог истока и античке грчке	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Верска настава	СТАРИ ИСТОК АНТИЧКА ГРЧКА	Израда панона са приказаним уметничкоим делима старог истока и античке грчке	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Географија	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ ПРАИСТОРИЈА СТАРИ ИСТОК АНТИЧКА ГРЧКА АНТИЧКИ РИМ	Израда панона са приказаним уметничкоим делима старог истока и античке грчке	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Биологија	ПРАИСТОРИЈА		

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Основна историјска знања за разумевање улоге историје. Оријентација у историјском времену и простору. Анализирање различитих извора и утврђивање њихове ваљаности. Развијена свест о личном и националном идентитету у духу толеранције. Критички однос према прошлости и садашњости. Разумевање историје као основе за активно учествовање у друштву. Развијање говорне културе.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Уџбеник и радна свеска за 5. Разред – Издавачка кућа Нови Логос

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН

		Месец										Обрада	Остали типови часа	Фонд часова
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI			
1.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	4	2									3	3	6
2.	ПРАИСТОРИЈА		2									1	1	2
3.	СТАРИ ИСТОК			4								2	2	4
4.	АНТИЧКА ГРЧКА			1	4	3	2	2				6	6	12
5.	АНТИЧКИ РИМ							3	3	4	2	6	6	12
6.														
7.														
8.														
укупно:												18	18	36

Р.број	ОБЛАСТ / ТЕМА	ИСХОДИ
1.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	<ul style="list-style-type: none"> • разликује основне временске одреднице (годину, деценију, век, миленијум, еру); • лоцира одређену временску одредницу на временској ленти; • разликује начине рачунања времена у прошлости и садашњости; • именује периоде прошлости и историјске периоде и наведе граничне догађаје;
2.	ПРАИСТОРИЈА	<ul style="list-style-type: none"> • наведе главне проналаске и опише њихов утицај на начин живота људи у праисторији; • разликује основне одлике каменог и металног доба.
3.	СТАРИ ИСТОК	<ul style="list-style-type: none"> • лоцира на историјској карти најважније цивилизације и државе Старог истока; • пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева на Старом истоку; • наведе најважније одлике државног уређења цивилизација Старог истока; • идентификује основна обележја и значај религије у цивилизацијама Старог истока; • разликује врсте писама цивилизација Старог истока; • илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа народа Старог истока на савремени свет;
4.	АНТИЧКА ГРЧКА	<ul style="list-style-type: none"> • историјској карти најважније цивилизације и државе античке Грчке; • приказује друштвену структуру и државно уређење грчких полиса на примеру Спарте и Атине; • пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева у античкој Грчкој; • идентификује узроке и последице грчко - персијских ратова и Пелопонеског рата; • истражи основна обележја и значај религије старих Грка; • разликује легенде и митове од историјских чињеница; • наведе значај и последице освајања Александра Великог;
5.	АНТИЧКИ РИМ	<ul style="list-style-type: none"> • лоцира на историјској карти простор настанка и ширења Римске државе; • наведе основне разлике између античке римске републике и царства; • разликује узроке од последица најзначајнијих догађаја у историји античког Рима; • истражи основна обележја и значај религије античког Рима; • илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа античког Рима на

		савремени свет; •наведе најзначајније последице настанка и ширења хришћанства; •лоцира на карти најважније римске локалитете на територији Србије;
6.		
7.		
8.		

Предмет	Историја	
Разред	6. разред	
Трајање школског програма	72. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
-образложи узроке и последице историјских догађаја на конкретним примерима, -наведе основне одлике средњег и новог века, - пореди историјске појаве, - наведе и тумачи историјске изворе за средњи и нови век	Основи проучавања прошлости 3 часа	*Основне одлике периода средњег и новог века(појмови средњи век, нови век, прединдустријско доба, хронолошки и просторни оквири) *Историјски извори за историју средњег века и раног новог века и њихова сазнајна вредност(писани и материјални)
-наведе најзначајније последице настанка и развоја држава у Европи и Средоземљу у средњем веку, - на основу датих примера, изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском(на плану политике, економских прилика, друштвених и културних појава), -сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту, -на историјској карти лоцира правце миграција и простор насељен Србима и њиховим суседима у средњем веку и раном новом веку, - идентификује разлике између типова државног уређења у	Европа, Средоземље и српске земље у раном средњем веку 20 часова	*Велика сеоба народа и стварање нових држава у Европи(германска и словенска племена;Бугари, Мађари, Викинзи) *Најзначајније државе раног средњег века(Франачка држава, Византија, Арабљани) *Религија у раном средњем веку(христијанизација и хришћанска црква, Велики раскол, ислам) *Феудално друштво(структура, друштвене категорије, вазални односи) *Српске земље и Балканско полуострво(досељавање Срба и Хрвата, односи са староседеоцима и суседима, формирање српских земаља, христијанизација, ширење писмености). *Истакнуте личности:Јустинијан, Карло Велики, кнез Властимир, цар Симеон, Јован Владимир, Василије Други, краљ Михаило, Тирило и Методије.

<p>средњем и раном новом веку, -разликује основна обележја и идентификује најзначајније последице настанка и ширења различитих верских учења, -на понуђеним примерима, разликује легенде и митове од историјских чињеница, - користећи ИКТ самостално или у групи презентује резултате елементарног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе.</p>		
<p>-идентификује разлике између типова државног уређења, - изводи закључак о значају српске средњовековне државности и издваја најистакнутије владарске породице, -пореди положај и начин живота жена и мушкараца различитих животних доби, припадника постојећих друштвених слојева у средњем и раном новом веку, -илуструје примерима значај прожимања различитих цивилизација, - разликује споменике различитих епоха, са посебним освртом на оне у локалној средини, -илуструје примерима важност утицаја политичких, привредних, научних и културних тековина средњег и раног новог века у савременом друштву, - разликује легенде и митове од историјских догађаја, -повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом.</p>	<p>Европа, Средоземље и српске земље у позном средњем веку 29 часова</p>	<p>*Државно уређење(типови европских монархија, република). *Сусрети и прожимања народа и цивилизација(хришћанство, ислам, јудаизам, Крсташки ратови, најзначајнији путописци и њихова путовања(Марко Поло, Ибн Батута...)). *Српске земље и суседи(краљевина и царство, деспотовина, аутокефална црква, односи са Византијом, Бигарском, Угарском, Венецијом, османска освајања у југоисточној Европи). *Свакодневни живот у Европи и српским земљама(двор и дворски живот, живот на селу и у граду-занимања, јереси, куга...) *Опште одлике средњовековне културе(верски карактер културе, витешка култура, културне области, школе, универзитети, проналасци;писана и визуелна култура код Срба, легендесковска, о краљу Артуру...). *Истакнуте личности:Фридрих Барбароса, Ричард Лавље Срце, саладин, Стефан Немања,Стефан Првовенчани, Сава Немањић, краљ Милутин, цар Душан, кнез Лазар и кнегиња Милица, Стефан Лазаревић, деспот Ђурађ, Ђурађ Кастриот Скендербег, Балшићи, Мехмед Други Освајач).</p>
<p>-образлаже најважније последице научно-техничких открића у периоду средњег и раног новог века, - идентификује основне</p>	<p>Европа, свет и српске земље у раном новом веку 20 часова</p>	<p>*Преиндустријско доба(хронолошки оквири, научна и техничка открића, штампа, промене у начину производње, развој градова), *Велика географска открића и колонизација (истакнути</p>

<p>промене у начину производње, -илуструје примерима значај прожимања различитих цивилизација, - наводи основне одлике апсолутистичких монархија, културе, вере и политике у раном новом веку, -повезује узроке и последице догађаја, - учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања</p>		<p>морепловци и њихова путовања, сусрет са ваневропским цивилизацијама). *Опште одлике културе раног новог века(основна обележја хуманизма и ренесансе, књижевност,политичка мисао, обичаји и веровања...). *Реформација и противреформација(узроци и последице, протестантизам). *Појава апсолутистичких монархија(промене у државном уређењу). *Врхунац моћи Османског царства(освајања, држава, ратови). *Живот Срба под османском, хабзбуршком и млетачком влашћу(Пећка патријаршија, мењање верског и културног идентитета, отпори и сеобе, Војна крајина). *Истакнуте личности:Јохан Гутенберг, Колумбо, Магелан, Леонардо да Винчи, Микеланђело, никола Коперник, Мартин Лутер,Карло Пети, Луј 14., Сулејман Величанствени, Мехмед паша Соколовић, Арсеније Трећи Чарнојевић...)</p>
--	--	---

<p>ЦИЉ ПРЕДМЕТА</p>
<p>Изучавање историјских догађаја, појава, процеса и личности, стицање знања и компетенција неопходних за разумевање савременог света, развијање вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи</p>
<p>ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)</p>
<p>-употреба савремених наставних средстава -по један огледни час у току полугодишта -стручни семинари и online семинари - презентовање семинара на састанцима стручних актива</p>
<p>НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)</p>
<p>На почетку школске године, вршиће се процена знања путем иницијалног теста. Процес оцењивања вршиће се на основу прикупљених информација из различитих извора: свакодневна посматрања, усмено одговарање, активност на часу, рад на часу(индивидуално или у групи), тестови и контролне вежбе, учешће у пројектима, радионицама.Критеријум оцењивања тестова усклађен је међу наставницима.</p>
<p>ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ</p>
<p>У оквиру сваке теме ученици треба да имају по један домаћи задатак (прикупљање података...), излагање реферата и презентација на одређену тему и прикупљање материјала за израду тематског панона.</p>
<p>НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЈЕТИ, ПОСЕТЕ)</p>
<p>Ако постоји могућност посета културним установама и манифестацијама.</p>
<p>НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО</p>
<p>Помоћно-техничка (табла, фломастери), ЦД , Пројектор, наставни листови, интернет – апликације Viber, You-Tube,</p>
<p>УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА</p>
<p>За редовну наставу историје планирано је 2 часа недељно, односно 72 часа годишње. Планирана је реализација додатне, допунске наставе, као и посете културно-историјским установама. Планира се примена</p>

различитих метода у настави ради веће заинтересованости ученика. У оквиру тога биће одржани угледни часови, уз употребу ИКТ-а. Одржаће се часови међупредметног повезивања. Обележаваће се значајни датуми из националне и светске историје. Ученици ће се ангажовати на пројектима значајним за историју

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик и књижевност	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Ликовна култура	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ	Израда паноа са приказаним уметничкоим делима ове епохе	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Верска настава	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова

	РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ		
Географија	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
<p>Основна историјска знања за разумевање улоге историје. Оријентација у историјском времену и простору. Анализирање различитих извора и утврђивање њихове ваљаности. Развијена свест о личном и националном идентитету у духу толеранције. Критички однос према прошлости и садашњости. Разумевање историје као основе за активно учествовање у друштву. Развијање говорне културе. Тумачење историјских појава и решавање проблема у свакодневном животу, историјски процеси (повезивање, анализа, тумачење, примена стеченог знања).</p>			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
Уџбеник и радна свеска за 6. Разред – Издавачка кућа Нови Логос			

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН

		Месец											Обрада	Остали типови часа	Фонд часова
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI				
1	Основи проучавања прошлости	3											2	1	3
2.	Европа, Средоземље и српске земље у раном средњем веку	5	10	5									11	9	20
3.	Европа, Средоземље и српске земље у позном средњем веку			3	8	7	4	7					16	13	29
4.	Европа, свет и српске земље у раном новом веку							2	6	8	4		11	9	20
5.															
6.															
7.															
8.															
укупно:													40	32	72

Р.број	ОБЛАСТ / ТЕМА	ИСХОДИ
1.	Основи проучавања прошлости	-образложи узроке и последице историјских догађаја на конкретним примерима, -наведе основне одлике средњег и новог века, -пореди историјске појаве, -наведе и тумачи историјске изворе за средњи и нови

		век
2.	Европа, Средоземље и српске земље у раном средњем веку	-наведе најзначајније последице настанка и развоја држава у Европи и Средоземљу у средњем веку, -на основу датих примера, изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском(на плану политике, економских прилика, друштвених и културних појава), -сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту, -на историјској карти лоцира правце миграција и просторнасељен Србима и њиховим суседима у средњем веку и раном новом веку, - идентификује разлике између типова државног уређења у средњем и раном новом веку, -разликује основна обележја и идентификује најзначајније последице настанка и ширења различитих верских учења,
3.	Европа, Средоземље и српске земље у позном средњем веку	идентификује разлике између типова државног уређења, -изводи закључак о значају српске средњовековне државности и издваја најистакнутије владарске породице, -пореди положај и начин живота жена и мушкараца различитих животних доби, припадника постојећих друштвених слојева у средњем и раном новом веку, -илуструје примерима значај прожимања различитих цивилизација, - разликује споменике различитих епоха, са посебним освртом на оне у локалној средини,
4.	Европа, свет и српске земље у раном новом веку	образлаже најважније последице научно - техничких открића у периоду средњег и раног новог века, - идентификује основне промене у начину производње, -илуструје примерима значај прожимања различитих цивилизација, -наводи основне одлике апсолутистичких монархија, културе, вере и политике у раном новом веку
5.		
6.		
7.		
8.		

Предмет	Историја	
Разред	7. разред	
Трајање школског програма	72. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку; повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности; анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; уочава специфичности у тумачењу одређених историјских догађаја и појава на основу поређења извора различитог порекла; раздваја битно од небитног у историјској наративи; препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ 3 часа	Основне одлике, хронолошки и просторни оквири периода од Индустијске револуције до завршетка Првог светског рата. Историјски извори за изучавање периода од Индустијске револуције до завршетка Првог светског рата и њихова сазнајна вредност (материјални, писани, аудио и визуелни).
доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; изводи закључак о		Индустијска револуција (парна машина и њена примена; промене у друштву – јачање грађанске и појава радничке класе). Политичке револуције

<p>повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу датих примера; уочава везу између развоја српске државности током новог века и савремене српске државе; сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку; анализира процес настанка модерних нација и наводи њихове основне карактеристике; уочава утицај и улогу књижевних и уметничких дела на формирање националног идентитета у прошлости; уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом друштву; препознаје историјску подлогу савремених институција и друштвених појава (грађанска права, анализирајући дате примере, –парламентаризам, уставност); уочава утицај научно - технолошког развоја на промене у друштвеним и привредним односима и пореди положај и начин –природном окружењу; живота припадника различитих друштвених слојева и група у индустријско приказује на историјској –доба; карти динамику различитих историјских појава и промена уочава историјске промене, –у новом веку; поређењем политичке карте савременог света са историјским картама других пореди информације –епоха; приказане на историјској карти са информацијама датим у другим симболичким повеже визуелне и –модалитетима; текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, пореди различите</p>	<p>ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСКОГ ДОБА (до средине XIX века) 24 часа</p>	<p>(узроци, последице и обележја, европске монархије уочи револуција, просветитељске идеје, примери америчке и француске револуције; појмови уставности и поделе власти, Декларација о правима човека и грађанина, укидање феудализма). Наполеоново доба (Наполеонова владавина, ратови, тековине, Бечки конгрес). Свакодневни живот и култура (промене у начину живота). Источно питање и балкански народи (политика великих сила, борба балканских народа за ослобођење). Живот Срба под османском и хабзбуршком влашћу. Српска револуција 1804–1835 (основна обележја, ток Првог и Другог српског устанка, последице и значај). Развој модерне српске државе (аутономија Кнежевине Србије, успостава државе, оснивање образовних и културних установа). Црна Гора у доба владичанства (основна обележја државног и друштвеног уређења). Истакнуте личности: Џејмс Ват, Волтер, Катарина II, Марија Терезија, Робеспјер, Наполеон Бонапарта, вожд Карађорђе, кнез Милош, кнегиња Љубица, Доситеј Обрадовић, Вук Караџић, прота Матеја Ненадовић, Петар I и Петар II Петровић Његош, Сава Текелија, митрополит Стефан Стратимировић</p>
---	--	--

<p>историјске–културни); изворе и класификује их на основу њихове сазнајне анализира и процени ближе–вредности; хронолошко порекло извора на уочава специфичности у основу садржаја; тумачењу одређених историјских догађаја и појава на основу поређења извора уочи пристрасност,–различитог порекла; пропаганду и стереотипе у садржајима историјских употреби податке из–извора; графикона и табела у елементарном истраживању; презентује, самостално или у групи, резултате елементарног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе, користећи ИКТ; упоређује, анализира и уочава разлике између својих и ставова других; раздваја битно од небитног у историјској нарацији; препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва; идентификује историјске споменике у локалној средини и учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања.</p>		
<p>доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу датих примера; уочава везу између развоја српске државности током новог века и савремене српске државе; сагледа значај и улогу– истакнутих личности у датом историјском контексту; наведе специфичности– друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку; уочава утицај и улогу</p>	<p>ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА 31 час</p>	<p>Рађање модерних држава, међународни односи и кризе (револуције 1848/49 – „пролеће народа”, политичке идеје, настанак модерне Италије и Немачке, успон САД и грађански рат, борба за колоније у Африци и Азији, Персија, Индија, Кина, опадање Османског царства). Промене у привреди, друштву и култури (Друга индустријска револуција, људска права и слободе – право гласа, укидање робовласништва, положај деце и жена; култура, наука, образовање, свакодневни живот). Кнежевина и Краљевина Србија и њено окружење (развој државних установа и политичког живота, унутрашња и спољна политика, међународно признање – Берлински конгрес;</p>

<p>књижевних и уметничких дела на формирање националног идентитета у прошлости; уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом друштву; препознаје историјску подлогу савремених институција и друштвених појава (грађанска права, парламентаризам, уставност); приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена у новом веку; пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности; анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; уочава специфичности у тумачењу одређених историјских догађаја и појава на основу поређења извора различитог порекла; очује пристрасност, – пропаганду и стереотипе у садржајима историјских извора; раздваја битно од небитног у историјској наративи; препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва; идентификује историјске споменике у локалној средини и учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања.</p>		<p>културна и просветна политика, свакодневни живот; положај Срба под хабзбуршком и османском влашћу). Истакнуте личности: Ђузепе Гарибалди, Ото фон Бизмарк, Наполеон III, краљица Викторија, Абрахам Линколн, Карл Маркс, браћа Лимијер, Алфред Нобел, кнез Александар Карађорђевић, кнез Михаило, краљ Милан, краљица Наталија и краљ Александар Обреновић, кнез Никола Петровић, Илија Гарашанин, Јован Ристић, Никола Пашић, Стојан Новаковић, патријарх Јосиф Рајачић, Катарина Ивановић, Светозар Милетић, Бењамин Калај, Алекса Шантић.</p>
<p>доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу датих примера; уочава везу између развоја српске државности током новог века и савремене српске државе; сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом наведе специфичности – историјском контексту; друштвених појава, процеса, политичких идеја,</p>	<p>ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ XX ВЕКА 14 часова</p>	<p>Међународни односи и кризе (формирање савеза, сукоби око колонија, Руско-јапански рат, Мароканска криза, Анексиона криза, Либијски рат, балкански ратови). Култура, наука и свакодневни живот (Светска изложба у Паризу, примена научних достигнућа, положај жена). Краљевина Србија и њено окружење (Мајски преврат, политички живот, унутрашња и спољна политика; појава југословенства, наука, култура, свакодневни живот, положај Срба под аустроугар - ском и османском влашћу, Црна Гора – доношење устава, про -</p>

<p>ставова појединаца и група насталих у уочава утицај и улогу новом веку; књижевних и уметничких дела на формирање националног уочава утицај историјских–идентитета у прошлости; догађаја, појава и процеса на прилике у савременом препознаје историјску–друштву; подлогу савремених институција и друштвених појава (грађанска права, приказује на историјској уставности); карти динамичку различитих историјских појава и промена уочава историјске промене,–у новом веку; поређењем политичке карте савременог света са историјским картама других пореди информације–епоха; приказане на историјској карти са информацијама датим у другим симболичким повеже визуелне и–модалитетима; текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, пореди различите историјске–културни); изворе и класификује их на основу њихове сазнајне анализира и процени ближе редности; хронолошко порекло извора на уочава специфичности у основу садржаја; тумачењу одређених историјских догађаја и појава на основу поређења извора различитог порекла; уочи пристрасност, пропаганду и стереотипе у садржајима историјских извора; употреби податке из– графикана и табела у елементарном истраживању; презентује, самостално или у групи, резултате елементарног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе, користећи ИКТ; упоређује, анализира и уочава разлике између својих и ставова</p>		<p>глашење краљевине; учешће Србије и Црне Горе у балканским ратовима). Велики рат (узроци и повод, савезништва и фронтови, Србија и Црна Гора у рату; преломнице, ток и последице рата; аспекти рата – технологија рата, пропаганда, губици и жртве, глад и епи - демије; човек у рату – живот у позадини и на фронту; живот под окупацијом и у избеглиштву; Велики рат у сећању). Истакнуте личности: Алберт Ајнштајн, Пјер и Марија Кири, Сигмунд Фројд, Михајло Пупин, Никола Тесла, Хенри Форд, Вилхелм II, Николај II Романов, Вудро Вилсон, краљ Петар и престолонаследник Александар Карађорђевић, Јован Цвијић, На - дежда Петровић, Арчибалд Рајс, Милунка Савић, Флора Сендс, Радомир Путник, Степа Степановић, Живојин Мишић, Петар Бо - јовић, Јанко Вукотић, Драгутин Димитријевић Апис.</p>
---	--	--

других; раздваја битно од небитног у историјској нарави; препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва; идентификује историјске споменике у локалној средини и учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања.		

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења историје је да ученик, изучавајући историјске догађаје, појаве, процесе и личности, стекне знања и компетенције неопходне за разумевање савременог света, развије вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава -по један огледни час у току полугодишта -стручни семинари и online семинари - презентовање семинара на састанцима стручних актива
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
На почетку школске године, вршиће се процена знања путем иницијалног теста. Процес оцењивања вршиће се на основу прикупљених информација из различитих извора: свакодневна посматрања, усмено одговарање, активност на часу, рад на часу(индивидуално или у групи), тестови и контролне вежбе, учешће у пројектима, радионицама.Критеријум оцењивања тестова усклађен је међу наставницима.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
У оквиру сваке теме ученици треба да имају по један домаћи задатак (прикупљање података...), излагање реферата и презентација на одређену тему и прикупљање материјала за израду тематског панона.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Ако постоји могућност посета културним установама и манифестацијама.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Помоћно-техничка (табла,фломастери), ЦД , Пројектор, наставни листови, интернет – апликације Viber, You-Tube,
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
За редовну наставу историје планирано је 2 часа недељно, односно 72 часа годишње. Планирана је реализација додатне, допунске наставе, као и посете културно-историјским установама. Планира се примена различитих метода у настави ради веће заинтересованости ученика.У оквиру тога биће одржани угледни часови, уз употребу ИКТ-а.Одржаће се часови међупредметног повезивања.Обележаваће се значајни датуми из националне и светске историје. Ученици ће се ангажовати на пројектима значајним за историју.

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА	ЕВАЛУАЦИЈА
---------	------	-------------------	------------

		КОРЕЛАЦИЈЕ	
Српски језик и књижевност	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСКОГ ДОБА (до средине XIX века) ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ XX ВЕКА	Израда панора са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Ликовна култура	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА	Израда панора са приказаним уметничким делима ове епохе	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Верска настава	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСКОГ ДОБА (до средине XIX века) ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ XX ВЕКА	Израда панора са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Географија	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И	Израда панора са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова

	НАРОД НА ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСКОГ ДОБА (до средине XIX века) ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ XX ВЕКА		
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
Основна историјска знања за разумевање улоге историје. Оријентација у историјском времену и простору. Анализирање различитих извора и утврђивање њихове ваљаности. Развијена свест о личном и националном идентитету у духу толеранције. Критички однос према прошлости и садашњости. Разумевање историје као основе за активно учествовање у друштву. Развијање говорне културе. Тумачење историјских појава и решавање проблема у свакодневном животу, историјски процеси (повезивање, анализа, тумачење, примена стеченог знања).			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
Уџбеник и радна свеска за 7. разред – Издавачка кућа Нови Логос			

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН

	Теме	Месец										Обрада	Остали типови часа	Фонд часова
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI			
1	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	3										2	1	3
2.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА	5	9	8	2							12	12	24

	ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСК ОГ ДОБА (до средине XIX века)													
3.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА				6	7	4	9	5			16	15	31
4.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ XX ВЕКА								1	8	5	7	7	14
5.														
6.														
7.														
8.														
	укупно:											37	35	72

Р.број	ОБЛАСТ / ТЕМА	ИСХОДИ
1.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку; повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности; анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; уочава специфичности у тумачењу одређених историјских догађаја и појава на основу поређења извора различитог порекла; раздваја битно од небитног у историјској нарави; препознаје смисао и сврху

		неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва
2.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСК ОГ ДОБА (до средине XIX века)	доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним изводи закључак о примерима; повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу уочава везу између датих примера; развоја српске државности током новог века и савремене српске сагледа значај и улогу државе; истакнутих личности у датом историјском наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом анализира процес веку; настанка модерних нација и наводи њихове основне уочава утицај и улогу карактеристике; књижевних и уметничких дела на формирање националног идентитета у уочава утицај прошлости; историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом препознаје историјску друштву; подлогу савремених институција и друштвених појава (грађанска права, парламентаризам, анализирајући дате уставности); примере, уочава утицај научно -технолошког развоја на промене у друштвеним и привредним односима и природном окружењу;
3.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА	доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним изводи закључак о примерима; повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу уочава везу између датих примера; развоја српске државности током новог века и савремене српске сагледа значај и улогу државе; истакнутих личности у датом историјском наведе специфичности контексту; друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом приказује на веку; историјској карти динамику различитих историјских појава и пореди различите промена у новом веку; историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне анализира и процени вредности; ближе хронолошко порекло извора на основу уочава специфичности у садржаја; тумачењу одређених историјских догађаја и појава на основу поређења извора различитог порекла;
4.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ XX ВЕКА	доводи у везу узроке и– последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним изводи закључак о–примерима; повезаности националне

		историје са регионалном и европском, на основу уочава везу између датих примера; развоја српске државности током новог века и савремене српске сагледа значај и улогу државе; истакнутих личности у датом историјском наведе специфичности контексту; друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку; уочава историјске промене, поређењем политичке карте савременог света са историјским картама других епоха; пореди информације приказане на историјској карти са информацијама датим у другим симболичким модалитетима; повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности; анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; упоређује, анализира и уочава разлике између својих и ставова других; раздваја битно од небитног у историјској наративи; препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва;
5.		
6.		
7.		
8.		

Предмет	Историја	
Разред	8. разред	
Трајање школског програма	68. часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
-смешта кључне догађаје, појаве и процесе из савремене историје на временској ленти; – уочи динамику различитих историјских појава и промена на историјској карти; – пореди различите историјске изворе и рангира их на основу њихове сазнајне вредности;	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ 4 часа	Основне одлике периода од завршетка Првог светског рата до наших дана. Историјски извори за изучавање периода од завршетка Првог светског рата до наших дана и њихова сазнајна вредност (материјални, писани, аудио, визуелни, усмена сведочанства, дигитални).

<p>– анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; – поредећи различите изворе о истој историјској појави или догађају, анализира позицију аутора;</p>		
<p>доведе у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; – наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група у историјском периоду савременог доба; – образложи значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; – уочи елементе континуитета и дисконтинуитета српске државности; – изведе закључак о повезаности националне историје са регионалном и светском, на основу датих примера; – образложи утицај историјских догађаја, појава и процеса на савремено друштво;</p>	<p>ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА 22 часа</p>	<p>Последице Великог рата (демографски и материјални губици, одраз рата у друштвеном и културном животу, Мировна конференција у Паризу – нова карта Европе и света). Револуције у Русији и Европи (узроци, ток и последице). Стварање угословенске државе (југословенска идеја, процес и носиоци уједињења, међународно признање и границе). Политичке и друштвено-економске прилике у Европи и свету (либералне демократије, тоталитарне идеологије, економске кризе; култура, наука и уметност, свакодневни живот). Југословенска краљевина (простор, становништво и друштво; конституисање државе, политички живот; међународни положај; економске прилике; култура, улога двора; национално и верско питање). Истакнуте личности: Николај II Романов, Владимир Иљич Лењин, Роза Луксембург, Александар Флеминг, Пабло Пикасо, Волт Дизни, Чарли Чаплин, Сергеј Ејзенштајн, Бенито Мусолини, Адолф Хитлер, Јосиф Стаљин, Френклин Рузвелт, Александар I, Марија, Петар II и Павле Карађорђевић, Никола Пашић, Стјепан Радић, Милан Стојадиновић, Драгиша Цветковић, Влатко Мачек, Слободан Јовановић, Милутин Миланковић, Исидора Секулић, Ксенија Атанасијевић, Милена Павловић Барили, Иван Мештровић</p>
<p>– образложи утицај историјских догађаја, појава и процеса на савремено друштво; – идентификује основне карактеристике тоталитарних идеологија и наводи њихове последице у историјском и савременом контексту; – препозна, на примерима из савремене историје, важност</p>	<p>ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ – ТОТАЛНИ РАТ 17</p>	<p>Свет у рату – узроци, међународне кризе, сукоби и освајачка политика тоталитарних држава; почетак и ток рата, зараћене стране, савезништва, фронтови, најважније операције, нови начини ратовања; ратна свакодневица; страдање цивила и ратни злочини; крај рата, победа антифашистичке коалиције. Југославија и српски народ у рату – улазак у рат, војни пораз,</p>

<p>поштовања људских права; – наведе примере како су идеје о родној, верској и етничкој равноправности утицале на савремене политичке прилике и развој друштва; – пореди положај и начин живота припадника различитих друштвених група у историјском периоду савременог доба; – илуструје примерима утицај научнотехнолошког развоја на промене у друштву, економији и природном окружењу; – образложи утицај различитих друштвеноекономских система на свакодневни живот људи, анализирајући дате примере; – препозна како су културне интеракције, и сарадња различитих етничких и социјалних група утицали на политички, друштвени и привредни живот; – наведе примере утицаја спортских и уметничких достигнућа на обликовање савременог друштва; – идентификује узроке, елементе и последице историјских сукоба и ратова и дискутује о могућим начинима превенције конфликта; – објасни значење појмова геноцид и Холокауст;</p>		<p>окупација, подела, квислиншке творевине; геноцид и злочини; устанак, антифашистичка борба и грађански рат; војне операције, живот у рату. Последице рата – људски и материјални губици; демографске и друштвене промене, миграције; уништавање културног наслеђа; суђења за ратне злочине; стварање ОУН. Истакнуте личности: Френклин Рузвелт, Винстон Черчил, Јосиф Стаљин, Адолф Хитлер, Бенито Мусолини, цар Хирохито, Франциско Франко, Мао Цедунг, Ана Франк, Петар II Карађорђевић, Драгољуб Михаиловић, Јосип Броз, Милан Недић, Анте Павелић, Диана Будисављевић.</p>
<p>изведе закључке о узроцима, току и последицама ратова условљених распадом СФРЈ користећи изворе различито порекла и сазнајне вредности; – изрази ставове, засноване на историјским аргументима, уважавајући мишљење саговорника; – препозна пропаганду, стереотипе и идеолошку позицију у историјском извору и формулише став који се супротставља манипулацији; – критички се односи према информацијама из медија користећи се историјским знањима и вештинама; – анализира историјске догађаје и појаве на основу доступног аудио-визуелног изворног материјала; – осмисли, спроведе и презентује резултате</p>	<p>СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНС КОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА 17</p>	<p>Свет после Другог светског рата – блоковска подела, трка у наоружању, глобална димензија хладног рата, ратна жаришта и кризе, деколонизација, европске интеграције, покрети еманципације покрети за женска и мањинска права, антиратни и антирасни покрети; научна достигнућа, освајање свемира, медији, популарна култура. Југославија и српски народ после Другог светског рата – изградња новог државног и друштвеног уређења, једнопартијски систем, однос власти према политичким противницима, међународни положај, економске и културне прилике, самоуправљање, несврстаност; свакодневица, популарна култура, нове тенденције у култури. Истакнуте личности: Џон Кенеди, Никита Хрушчов, Махатма Ганди,</p>

<p>истраживања заснованог на одабраним историјским изворима и литератури, користећи ИКТ; – образложи смисао неговања сећања на важне догађаје и личности из историје савременог доба;</p>		<p>Мартин Лутер Кинг, Роза Паркс, Нелсон Мандела, Голда Меир, Енди Ворхол, Јосип Броз, Александар Ранковић, Милован Ђилас, Иво Андрић, Милош Црњански, Александар Петровић, Мира Траиловић, Душан Ковачевић</p>
<p>-истражи меморијалне споменике у локалној средини и учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања; – покаже одговоран однос према културноисторијском наслеђу сопственог и других народа; – уочи одраз историјских догађаја и појава у књижевним и уметничким делима; – препозна историјску димензију политичких, културних и технолошких промена у савременом свету и Републици Србији– препозна пропаганду, стереотипе и идеолошку позицију у историјском извору и формулише став који се супротставља манипулацији; – критички се односи према информацијама из медија користећи се историјским знањима и вештинама;</p>	<p>СВЕТ, ЕВРОПА, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У САВРЕМЕНИМ ПРОЦЕСИМА 8</p>	<p>Свет после хладног рата – пад Берлинског зида; слом комунизма у Европи, распад СССР-а, нова политичка карта Европе, стварање Европске уније, доминација САД, локални конфликти и интервенције великих сила, процеси глобализације, Четврта индустријска револуција (дигитални медији, интернет, друштвене мреже и мобилна телефонија), претња тероризма, миграције, савремени културни покрети. Српски народ на крају 20. и почетком 21. века – криза СФРЈ 80-тих година, међунационалне тензије, увођење вишестраначког политичког система, распад СФРЈ, грађански рат и стварање нових држава, интернационализација сукоба и међународне интервенције, економске прилике и свакодневни живот, ратни злочини, страдање цивилног становништва, разарање културног наслеђа, НАТО агресија на СРЈ, последице ратова, политичке промене 2000. године, Република Србија као самостална држава, питање статуса Косова и Метохије, односи у региону, српски народ у дијаспори и региону, процес придруживања Европској унији, култура и спорт.</p>

<p>ЦИЉ ПРЕДМЕТА</p>
<p>Циљ учења историје је да ученик, изучавајући историјске догађаје, појаве, процесе и личности, стекне знања и компетенције неопходне за разумевање савременог света, развије вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.</p>
<p>ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)</p>
<p>-употреба савремених наставних средстава -по један огледни час у току полугодишта -стручни семинари и online семинари - презентовање семинара на састанцима стручних актива</p>

НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Процес оцењивања се заснива на прикупљању информација из различитих извора као што су: усмена одговарања, активност на часу, самосталан рад, рад у групи или пару, рад на пројектима, тестови, презентације, истраживачки рад
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
У оквиру сваке теме ученици треба да имају по један домаћи задатак (прикупљање података...), излагање реферата и презентација на одређену тему и прикупљање материјала за израду тематског паноя.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Ако постоји могућност посета културним установама и манифестацијама.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Уџбеник, историјски атлас, зидна историјска карта, географска карта, лента времена, мултимедијалне презентације, играни и документарни филмови, писани историјски извори, музеји, галерије, културноисторијски споменици
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
За редовну наставу историје планирано је два часа недељно, односно 68 часова годишње. Планирана је и реализација додатне, допунске наставе и додатних часова. Планира се примена што различитијих метода рада у настави ради веће заинтересованости ученика. Планирано је одржавање угледних часова који би омогућили повезивање са садржајима других предмета. Планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија. Обележаваће се значајни датуми предавањима или радионицама. Планира се посета музејима и културно историјским споменицима. Кроз задате садржаје, применом наведених метода и активности, планирано је да се остваре прописани исходи за осми разред.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик и књижевност	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА	Израда паноя са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Ликовна култура	ЕВРОПА, СВЕТ И	Израда паноя са	Писане провере, усмено

	СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА	приказаним уметничкоим делима ове епохе	одговарање, продукти ученичких радова
Грађанско васпитање	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Верска настава	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
Географија	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ ЕВРОПА, СВЕТ И	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова

	СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА	чињеницама	
Музичка култура	ДРУГИ СВЕТСКИ РАТИзрада паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА	Израда паноа са приказаним најважнијим појмовима и чињеницама	Писане провере, усмено одговарање, продукти ученичких радова
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
Основна историјска знања за разумевање улоге историје. Оријентација у историјском времену и простору. Анализирање различитих извора и утврђивање њихове ваљаности. Развијена свест о личном и националном идентитету у духу толеранције. Критички однос према прошлости и садашњости. Разумевање историје као основе за активно учествовање у друштву. Развијање говорне културе.			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
Историја 8, уџбеник са одабраним историјским изворима за осми разред основне школе, Ратомир Миликић и Ивана петровић, Логос 2020.			

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН

	Теме	Месец											Обрада	Остали типови часа	Фонд часова
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI				
1	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	4											1	3	4

2.	ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА	5	9	7	1						9	13	22
3.	ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ – ТОТАЛНИ РАТ				8	6		3			7	10	17
4.	СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА							9	8				17
5.	СВЕТ, ЕВРОПА, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У САВРЕМЕНИМ ПРОЦЕСИМА							6	2		3	5	8
6.													
7.													
8.													
укупно:											27	41	68

Р.број	ОБЛАСТ / ТЕМА	ИСХОДИ
1.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку; повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности; анализира и процени ближе хронолошко

		<p>порекло извора на основу садржаја; уочава специфичности у тумачењу одређених историјских догађаја и појава на основу поређења извора различитог порекла; раздваја битно од небитног у историјској наративи; препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва</p>
2.	<p>ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА</p>	<p>доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним изводи закључак о примерима; повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу уочава везу између датих примера; развоја српске државности током новог века и савремене српске сагледа значај и улогу државе; истакнутих личности у датом историјском наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом анализира процес веку; настанка модерних нација и наводи њихове основне уочава утицај и улогу карактеристике; књижевних и уметничких дела на формирање националног идентитета у уочава утицај прошлости; историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом препознаје историјску друштву; подлогу савремених институција и друштвених појава (грађанска права, парламентаризам, анализирајући дате уставности); примере, уочава утицај научно -технолошког развоја на промене у друштвеним и привредним односима и природном окружењу;</p>
3.	<p>ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ – ТОТАЛНИ РАТ</p>	<p>доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним изводи закључак о примерима; повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу уочава везу између датих примера; развоја српске државности током новог века и савремене српске сагледа значај и улогу државе; истакнутих личности у датом историјском наведе специфичности контексту; друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом приказује на веку; историјској карти динамику различитих историјских појава и пореди различите промена у новом веку; историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне анализира и процени вредности; ближе хронолошко порекло извора на основу уочава специфичности у садржаја; тумачењу одређених историјских догађаја и појава</p>

		на основу поређења извора различитог порекла;
4.	СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА	<p>доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним изводи закључак опримерима; повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу уочава везу између датих примера; развоја српске државности током новог века и савремене српске сагледа значај и улогу државе; истакнутих личности у датом историјском наведе специфичности контексту; друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку; уочава историјске промене, поређењем политичке карте савременог света са историјским картама других епоха; пореди информације приказане на историјској карти са информацијама датим у другим симболичким модалитетима; повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности; анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; упоређује, анализира и уочава разлике између својих и ставова других; раздваја битно од небитног у историјској нарацији; препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва;</p>
5.	СВЕТ, ЕВРОПА, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У САВРЕМЕНИМ ПРОЦЕСИМА	<p>доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним изводи закључак о примерима; повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу уочава везу између датих примера; развоја српске државности током новог века и савремене српске сагледа значај и улогу државе; истакнутих личности у датом историјском наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом анализира процес веку; настанка модерних нација и наводи њихове основне уочава утицај и улогу карактеристике; књижевних и уметничких дела на формирање националног идентитета у уочава утицај прошлости; историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом препознаје историјску друштву; подлогу савремених институција и друштвених појава (грађанска права, парламентаризам, анализирајући дате уставности);</p>

		примере, уочава утицај научно -технолошког развоја на промене у друштвеним и привредним односима и природном окружењу;
6.		
7.		
8.		

Предмет:

Биологија

Разред: V-VIII

Предмет	Биологија	
Разред	5. разред	
Трајање школског програма	72. часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
– истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада; – групише жива бића према њиховим заједничким особинама; – одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића; – идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење; – једноставним цртежом прикаже биолошке објекте које посматра и истражује и означи кључне детаље; – прикупља податке о варијабилности организама унутар једне врсте, табеларно и графички их представља и изводи једноставне закључке; – разликује	ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА	Жива бића, нежива природа и биологија. Особине живих бића: ћелијска грађа, исхрана, дисање, излучивање, надражљивост, покретљивост, размножавање, раст и развиће. Једноћелијски и вишећелијски организми. Основе класификације: главни (морфолошки) карактери и особине важне за класификацију. Формирање скупова карактера који се уклапају једни у друге (груписање живих бића). Исхрана. Храна као извор енергије и градивних супстанци потребних за обављање свих животних процеса. Дисање као размена гасова у различитим срединама. Излучивање. Надражљивост. Покретљивост – кретање. Размножавање: бесполно и полно. Раст и развиће. Дужина живота. Промене које човек пролази током развића; пубертет и полна зрелост.

<p>наследне особине и особине које су резултат деловања средине, на моделима из свакодневног живота; – поставља једноставне претпоставке, огледом испитује утицај срединских фактора на ненаследне особине живих бића и критички сагледава резултате; – користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; – доведе у везу промене у спољашњој средини (укључујући утицај човека) са губитком разноврсности живих бића на Земљи; – направи разлику између одговорног и неодговорног односа према живим бићима у непосредном окружењу; – предлаже акције бриге о биљкама и животињама у непосредном окружењу, учествује у њима, сарађује са осталим учесницима и решава конфликте на ненасиљан начин;</p>	<p>ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА</p>	<p>Живот у воденој и копненој средини – изглед, прилагођености на начин живота Живот у води – изглед, прилагођености на начин живота. Живот на копну – изглед, прилагођености на начин живота. Живот под земљом – изглед, прилагођености на начин живота.</p>
	<p>НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА</p>	<p>Преношење особина са родитеља на потомке. Разлике родитеља и потомака. Разлике полног и бесполног размножавања у настанку варијабилности. Јединке унутар једне врсте се међусобно разликују (варијабилност) – узроци варијабилности: наслеђивање и утицај средине на развиће сваке јединке. Варијабилност организама унутар врсте је предуслов за еволуцију.</p>
	<p>ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ</p>	<p>Жива бића из непосредног окружења. Позитиван и негативан утицај људи на жива бића и животну средину.. Заштита живих бића и животне средине. Пројекат очувања природе у мом крају. Дивље животиње као кућни љубимци – да или не. Значај врста за човека (самоникло јестиво, лековито, отровно биље; животиње као храна и могући преносиоци болести, отровне животиње).</p>
	<p>ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ</p>	<p>Здрава исхрана и унос воде. Енергетски напаци. Штетност дуванског дима и психоактивних супстанци. Физичка активност и здравље. Промене у пубертету и последице прераног ступања у сексуалне односе.</p>

<p>ЦИЉ ПРЕДМЕТА</p>
<p>Циљ учења биологије је да ученик изучавањем живих бића у интеракцији са животном средином развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем.</p>
<p>ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)</p>
<p>- употреба ИКТ - 1 угледни час годишње - 2 огледна часа у 4. разреду - усавршавање у оквиру установе и ван установе</p>
<p>НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)</p>

Сумативно оцењивање: тестови, писмене вежбе, извештаји, усмено испитивање, есеји. Формативно оцењивање: посматрање, контролне вежбе, дијагностички тестови, дневници рада, самоевалуација, вршњачко оцењивање, практичне вежбе.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
могућност израде презентација и реферата
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Настава ван учионице
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
- визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, модели, слике, филмови) - рачунар и пројектор - уџбеник и дигитални уџбеник
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>Ученици у пети разред улазе са знањем основних биолошких појмова, са одређеним животним искуствима и уобличеним ставовима, по томе се разликују и на томе треба пажљиво градити нова знања, вештине, ставове и вредности. Док се не појаве уџбеници који одговарају овом програму, препоручује се да наставници израђују материјале за учење. Акцент наставе биологије у петом разреду је на разумевању концепта разноврсности живог света и његовог значаја за природу и човека, значаја процеса који карактеришу живот и односа који се успостављају у природи. То би требало да буде добра основа за даље учење биологије и осталих предмета из природне групе и развој научног и критичког приступа биолошким феноменима.</p> <p>Област: Порекло и разноврсност живог света За достизање исхода: истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада, групише жива бића према њиховим заједничким особинама и одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића, у изучавању ћелије, акценат је на томе да је ћелија основна јединица грађе свих живих бића, да има своје основне делове (ћелијску мембрану, цитоплазму са органелама и једро са наследним материјалом, као и да постоје ћелије чији се наследни материјал налази слободан у цитоплазми, као у случају бактерија) и да према броју ћелија разликујемо једноћелијска и вишећелијска жива бића. Није потребно детаљно изучавати грађу ћелије, нити помињати поједине органеле. Процедуре за истраживање и елементе безбедног рада одређује наставник и упознаје ученике. Препорука је да се микроскоп не користи, већ да ђаци током вежбе самостално користе лупу посматрајући крупне ћелије које су им доступне сходно окружењу у коме се школа налази, као нпр. ћелије паренхима поморанце, јаје птице, икра рибе, јаја водоземаца... Изучавање заједничких особина живих бића треба обрадити кроз огледе (потребе за водом, одговарајућом температуром за раст, дисање, развој и размножавање и исхрана се могу пратити на квасцу; дисање, у смислу размене гасова, се може пратити огледом са свећом; кретање се може пратити огледом са кишном глистом на папиру итд). Потребно је заједничке особине обрађивати упоредо, на представницима свих великих група, али би увек требало кренути од човека као бића које је овом узрасту најближе. Особине које се не могу обрадити огледом, могу се обрадити кроз истраживачки рад ученика. Препорука је да ученици овог узраста све задатке обављају у пару, чиме развијају способности сарадње и ненасилне комуникације, а наставник може да оствари много бољи увид у активности ученика. Све што ученици посматрају или истражују би требало да прикажу цртежом и на њему обележе кључне детаље. После истраживања заједничких особина, ученици би требало самостално да изводе груписање организама, према задатом критеријуму. Наставник може самостално одабрати једну или више група (на примеру биљака и животиња) погодних за савладавање научног принципа класификације организама. Треба више пажње посветити карактеристичним особинама (морфологији), а не ономе што жива бића раде (нпр. расту целог живота, могу да пливају...), како изгледају (нпр. имају одређену боју), или зато што а priori знамо припадност групи (нпр. цветнице, бескичмењаци, сисари...). Овакав начин на који се жива бића класификују путем успостављања хијерархије главних „атрибута“ (карактера) које имају и уклапања у поједине скупове (групе), омогућује увођење научног приступа и разумевање биолошке еволуције. Не препоручује се увођење нижих систематских категорија, осим врсте због наслеђивања особина. Слично као и код обраде заједничких</p>

особина живих бића, све што ученици посматрају или истражују би требало да прикажу цртежом и на њему обележе кључне детаље, као и да направе речник основних појмова, при чему на овом узрасту не инсистирати на употреби појмова као што су морфологија, анатомија, хијерархија... Препоручени број часова за реализацију ове области је: 16 за обраду, 8 за утврђивање, 9 за вежбе и 1 час за систематизацију.

Област: Јединство грађе и функције као основа живота За достизање исхода: идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење и једноставним цртежом прикаже биолошке објекте које посматра и истражује и означи кључне детаље, акценат је на ученичком истраживању спољашњих особина живих бића из непосредног окружења и њиховом односу са условима средине у којој живе (нпр. за живот у воденој и копненој средини жаба, комарац, вилин коњиц итд; за живот у води речна шкољка, речни рак, шаран, штука, локвањ, дрезга, нека алга итд; за живот на копну човек, срна, пас, мачка, јазавац, слепи миш, сова ушара, кокошка, шумски мрав, стрижибуба, храст, смрча, дивља ружа, љубичица, хајдучка трава, камилица, ливадарка итд; за живот под земљом кртица, ровац, кишна глиста итд;) због чега у препорученим садржајима нема морских организама. Ако су ученици заинтересовани за њих, јер их срећу у нпр. географији или научнопопуларним емисијама, наставник треба да одговори њиховим образовним потребама. Треба имати у виду да су примери дати у табели само препоручени садржаји, тј. наставник може користити све или само неке од примера, а може увести и нове адекватне примере, сходно окружењу у коме се школа налази, структури одељења и интересовању ученика. Резултате истраживања би требало искористити за генерализацију и увођење новог појма – прилагођеност (адаптација). Часови утврђивања и часови вежбања могу се искористити за радионичарски рад описивања и цртања животних форми на карактеристичним примерима. Препоручени број часова за реализацију ове области је: 5 часова за обраду, 4 за утврђивање, 1 за вежбу и 1 час за систематизацију.

Област: Наслеђивање и еволуција Исходи ове области: прикупља податке о варијабилности организама унутар једне врсте, табеларно и графички их представља и изводи једноставне закључке, разликује наследне особине и особине које су резултат деловања средине, на моделима из свакодневног живота, поставља једноставне претпоставке, огледом испитује утицај срединских фактора на ненаследне особине живих бића и критички сагледава резултате и користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата, доприноси промени концептуалне основе учења биологије јер уводе филогенетско-еволутивни приступ који повезује све области знања у биологији. Такође, савремена сазнања из области наслеђивања и еволуције (генетика, молекуларна биологија, биотехнологија, медицина) су већ део опште (медијске) културе, што ове садржаје чини неопходним у свакодневном животу. У овој области акценат је на преносу особина са родитеља на потомке размножавањем, разликама бесполог и полног размножавања у погледу наслеђивања особина и разликовању наследних и ненаследних утицаја у развићу особина јединки. Потребно је разјаснити да се особине једне јединке развијају под утицајем наследних фактора које је она добила од родитеља и, истовремено, под утицајем животних услова у којима се њено развиће одвија. Требало би нагласити да варијабилност (различитост јединки) унутар једне врсте настаје кроз садејство ових фактора. Наведене феномене би требало обрадити кроз ученичко истраживање варијабилности унутар једне врсте (нпр. разлике између деце у одељењу, у димензијама и боји плодова на пијаци, између говеда у истом домаћинству; уочавање разлика у висини стабла, броју листова и цветова биљака које расту у хладу и оних који расту на сунцу, или биљака које расту у близини саобраћајница и даље од њих) и кроз оглед са пелцерима или листовима афричке љубичице (биљке са истим наследним материјалом различито изгледају када расту под различитим условима). Огледу треба да претходи постављање хипотезе која ће бити огледом испитана (шта очекујем да ће се десити ако резнице исте биљке гајим у различитим условима осветљености и слично). Закључци о наслеђивању, утицају фактора животне средине и индивидуалној варијабилности могу бити генерализовани и повезани са питањима из свакодневног живота. На овај начин се постиже разумевање различитости између људи са акцентом на то да је свака особа јединствена и непоновљива (чиме се доприноси фундаменталној изградњи осећања прихватања и толеранције јер сви смо међусобно различити). Такође, на овај начин намеће се суштинско разумевање разлога због којих животни стил сваког од нас (исхрана, физичка активност, пушење, наркоманија и сл.) утиче на наше особине (нпр. раст и формирање тела током одрастања и касније) и на потенцијална обољевања. Табеларно и графичко приказивање резултата, са обавезним извођењем закључака, би требало практиковати увек када се

прикупљају подаци. Препорука је да се ИКТ опрема користи за прикупљање, обраду података и представљање резултата истраживања или огледа, када се ученици оспособе за њено коришћење на часовима предмета информатика и рачунарство и техника и технологија. У петом разреду, неопходно је увести само појам наследног материјала као узрока уочене различитости и појам врсте због варијабилности. Не препоручује се увођење појмова ген, хроматин, хромозом, Менделових правила наслеђивања и слично. Препоручени број часова за реализацију ове области је: 3 часа за обраду, 1 за утврђивање, 2 за вежбе и 1 за систематизацију.

Област: Живот у екосистему Исходи у овој области: доведе у везу промене у спољашњој средини (укључујући утицај човека) са губитком разноврсности живих бића на Земљи, направи разлику између одговорног и неодговорног односа према живим бићима у непосредном окружењу, предлаже акције бриге о биљкама и животињама у непосредном окружењу, учествује у њима, сарађује са осталим учесницима и решава конфликте на ненасиљан начин и илуструје примерима деловање људи на животну средину и процењује последице таквих дејстава, омогућавају да се жива бића проучавају у амбијенту у којем реално живе и да се код ученика развија осећање одговорности за заштиту природе и биолошке разноврсности, као и свест о властитом положају у природи и потреби одрживог развоја. Препорука је да се часови намењени реализацији исхода из ове области изводе што чешће ван учионице у природном окружењу (школском дворишту или на неком другом терену), где би ђаци самостално или у групама проучавали жива бића, прикупљали податке, осмишљавали и реализовали еколошке пројекте. Пројекте могу да осмисле на почетку школске године, да их реализују током читаве године, а на часовима предвиђеним за ову област да представе резултате. Препоручени број часова за реализацију ове области је: 4 часа за обраду, 3 за утврђивања, 4 за вежбе и 1 за систематизацију.

Област: Човек и здравље За достизање исхода у овој области идентификује елементе здравог начина живота и у односу на њих уме да процени сопствене животне навике и избегава ризична понашања, акценат је на основним чињеницама о здравој исхрани (ужина спремљена код куће), води као најздравијем пићу, штетности енергетских пића и дуванског дима. Промене у и на телу, као последице пубертета, требало би повезати са потребом одржавања личне хигијене и хигијене животног простора и опасностима од ступања у преране сексуалне односе. Препорука је да се за обраду ових појмова повремено доведу стручњаци или одведу ученици у одговарајуће установе. Свакако би требало обраду прераног ступања у сексуалне односе обрадити заједно са школским психологом. Препоручени број часова за реализацију ове области је: 4 часа за обраду, 2 за утврђивање (један је за дебату), 1 за вежбу и 1 за систематизацију. У настави оријентисаној на постизање исхода предност имају групни начин рада и индивидуализована настава. Ови начини организације наставе помажу ученицима да науче како се учи, да напредују у учењу сопственим темпом, да развијају унутрашњу мотивацију (потребу за сазнавањем) и иницијативу, да развијају вештину комуникације, аргументовани дијалог, толерантно понашање и солидарност. Користе се активни начини учења, као што је комбинација програмиране наставе (програмиран материјал многи наставници остављају на друштвеним мрежама или сајтовима школа, па се њихови ученици служе њима и уче темпом који им одговара) и проблемске наставе (на часу ученици, користећи стечена знања, решавају проблем који наставник формулише) или учење путем открића (наставник инструкцијама усмерава ученике који самостално истражују, структуришу чињенице и извлаче закључке; тако сами упознају стратегије учења и методе решавања проблема, што омогућава развој унутрашње мотивације, дивергентног мишљења, које отвара нове идеје и могућа решења проблема). На интернету, коришћењем речи WebQuest, project-based learning, thematic units, могу се наћи примери који се, уз прилагођавање условима рада, могу користити. Да би сви ученици достигли предвиђене исходе, потребно је да наставник упозна специфичности начина учења својих ученика и да према њима планира и прилагођава наставне активности. Проблеми су решиви уз сарадњу са стручним сарадницима и колегама из одељенских већа и стручног већа.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Физичко и здравствено васпитање	Човек и здравље	Анкете	Презентација резултата анкете
Ликовна култура	Жива бића	Прављење панона са сликама	Панои, презентације
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
<p>Наслеђивање и еволуција – компетенција за учење; – комуникација; – дигитална компетенција; – одговоран однос према околини; – одговоран однос према здрављу; – одговорно учешће у демократском друштву; – предузимљивости оријентација ка предузетништву; – рад са подацима и информацијама; – решавање проблема; – сарадња; – естетичка компетенција. Јединство грађе и функције - компетенција за учење; - комуникација; - дигитална компетенција; - одговоран однос према околини; - одговоран однос према здрављу; - одговорно учешће у демократском друштву; - предузимљивост и оријентација ка предузетништву; - рад са подацима и информацијама; - решавање проблема; - сарадња; - естетичка компетенција. Порекло и разноврсност живота - компетенција за учење; - комуникација; - дигитална компетенција; - одговоран однос према околини; - одговоран однос према здрављу; - одговорно учешће у демократском друштву; - предузимљивост и оријентација ка предузетништву; - рад са подацима и информацијама; - решавање проблема; - сарадња - естетичка компетенција. Човек и здравље - компетенција за учење; - комуникација; - дигитална компетенција; - одговоран однос према околини; - одговоран однос према здрављу; - одговорно учешће у демократском друштву; - предузимљивост и оријентација ка предузетништву; - рад са подацима и информацијама; - решавање проблема; - сарадња; - естетичка компетенција. Живот у екосистему – компетенција за учење; – комуникација; – дигитална компетенција; – одговоран однос према околини; – одговоран однос према здрављу; – одговорно учешће у демократском друштву; – предузимљивости оријентација ка предузетништву; – рад са подацима и информацијама; – решавање проблема; – сарадња; – естетичка компетенција</p>			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
Биологија за 5 разред основне школе;БИГЗ			

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН

		Месец											Фонд часова	
	Теме	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Обрада	Остали типови часа	
1	Порекло и разноврсност	5	7	7	4	2	7					17	15	32

	живота													
2.	Јединство грађе и функција као основ живота	3	2	2	4							5	6	11
3.	Наслеђивање и еволуција						2	5				3	4	7
4.	Живот у екосистему							4	6	6		8	8	16
5.	Човек и здравље									2	4	3	3	6
6.														
7.														
8.														
укупно:														

Р.број	ОБЛАСТ / ТЕМА	ИСХОДИ
1.	Порекло и разноврсност живота	истражује особине живих бића по познатој процедури и води рачуна о безбедности током рада
2.	Јединство грађе и функција као основ живота	идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањавање једноставним цртежом прикаже биолошке објекте које посматра и истражује и означи кључне детаље
3.	Наслеђивање и еволуција	прикупља податке о варијабилности организама унутар једне врсте, табеларно и графички их представља и изводи једноставне закључке разликује наследне особине и особине које су резултат деловања средине, на моделима из свакодневног живота поставља једноставне претпоставке, огледом испитује утицај срединских фактора на ненаследне особине живих бића и критички сагледава резултате

		користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању.
4.	Живот у екосистему	доведе у везу промене у спољашњој средини (укључујући утицај човека) са губитком разноврсности живих бића на Земљи направи разлику између одговорног и неодговорног односа према живим бићима у непосредном окружењу
5.	Човек и здравље	идентификује елементе здравог начина живота и у односу на њих уме да процени сопствене животне навике и избегава ризична понашања
6.		
7.		
8.		

Предмет	Биологија	
Разред	6. разред	
Трајање школског програма	72. часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> –упореди грађу животиња, биљака и бактерија на нивоу ћелија и нивоу организма; –повеже грађу и животне процесе на нивоу ћелије и нивоу организма; –одреди положај органа човека и њихову улогу; –цртежом или моделом прикаже основне елементе грађе ћелије једноћелијских и вишећелијских организама; –користи лабораторијски прибор и школски микроскоп за израду и посматрање готових и самостално израђених препарата; –хумано поступа према организмима које истражује; –направи разлику између животне средине, станишта, популације, екосистема и еколошке нише; –размотри односе међу члановима једне популације, као и односе између различитих популација на конкретним примерима; 	ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	Грађа живих бића – спољашња и унутрашња. Грађа људског тела: хијерархијски низ од организма до ћелије. Једноћелијски организми – бактерија, амеба, ћелија квасца. Удруживање ћелија у колоније. Вишећелијски организми – одабрани примери гљива, биљака и животиња. Основне животне функције на нивоу организма: исхрана, дисање, транспорт и елиминација штетних супстанци, размножавање. Разлике у грађи биљака, гљива и животиња и начину функционисања, као и сличности и разлике у обављању основних животних процеса. Откриће ћелије и микроскопа. Основна грађа ћелије (мембрана, цитоплазма, једро, митохондрије, хлоропласти). Разлика између бактеријске, и биљне и животињске ћелије. Ћелијско дисање, стварање енергије, основне чињенице о фотосинтези.

<p>–илуструје примерима међусобни утицај живих бића и узајамни однос са животном средином; –истражи утицај средине на испољавање особина, поштујући принципе научног метода; –идентификује примере природне и вештачке селекције у окружењу и у задатом тексту/илустрацији; –повеже еволутивне промене са наследном варијабилношћу и природном селекцијом; –групише организме према особинама које указују на заједничко порекло живота на Земљи; –одреди положај непознате врсте на „дрвету живота“, на основу познавања општих карактеристика једноћелијских и вишећелијских организама; –прикупи податке о радовима научника који су допринели изучавању људског здравља и изнесе свој став о значају њихових истраживања; –одржава личну хигијену и хигијену животног простора у циљу спречавања инфекција; –доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; –збрине површинске озледе коже, укаже прву помоћ у случају убода инсеката, сунчанице и топлотног удара и затражи лекарску помоћ кад процени да је потребна; –повеже узроке нарушавања животне средине са последицама по животну средину и људско здравље и делује личним примером у циљу заштите животне средине; –користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата. –табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; –разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени.</p>	<p>ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ</p>	<p>Популација, станиште, екосистем, еколошке нише, адаптације, животне форме, трофички односи – ланци исхране. Абиотички и биотички фактори. Значај абиотичких и биотичких фактора. Антропогени фактор и облици загађења. Угрожавање живих бића и њихова заштита.</p>
--	---------------------------	---

<p>идентификује примере природне и вештачке селекције у окружењу и у задатом тексту/илустрацији; - повеже еволутивне промене са наследном варијабилношћу и природном селекцијом; - користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата. - табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; - разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени</p>	<p>НАСЛЕЂИВАЊЕ ЕВОЛУЦИЈА</p>	<p>И</p> <p>Наследни материјал (ДНК, гени). Телесне и полне ћелије. Пренос наследног материјала. Наследне особине (веза између гена и особина, утицај спољашње средине). Индивидуална варијабилност. Природна селекција на одабраним примерима. Вештачка селекција. Значај гајених биљака и припитомљених животиња за човека.</p>
<p>- групише организме према особинама које указују на заједничко порекло живота на Земљи; - одреди положај непознате врсте на „дрвету живота”, на основу познавања општих карактеристика једноћелијских и вишећелијских организама; - користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата. - табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; - разматра, у групи, шта и како је учио и где та знања може да примени.</p>	<p>ПОРЕКЛО РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА</p>	<p>И</p> <p>Постанак живота на Земљи (прве ћелије без једра, постанак ћелија са једром и појава вишећелијности). „Дрво живота“ (заједничко порекло и основни принципи филогеније, сродност и сличност). Организми без једра. Организми са једром. Положај основних група једноћелијских и вишећелијских организама на „дрвету живота”.</p>
<p>прикупи податке о радовима научника који су допринели изучавању људског здравља и изнесе свој став о значају њихових истраживања; - одржава личну хигијену и хигијену животног простора у циљу спречавања инфекција; - доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; - збрине површинске озледе коже, укаже прву помоћ у случају убода инсеката, сунчанице и топлотног удара и затражи лекарску помоћ кад</p>	<p>ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ</p>	<p>Обољења која изазивају, односно преносе бактерије и животиње. Бактерије и антибиотици. Пuteви преношења заразних болести. Повреде и прва помоћ: повреде коже, убоди инсеката и других бескичмењака, тровање храном, сунчаница, топлотни удар. Превенција и понашање у складу</p>

<p>процени да је потребна; - повеже узроке нарушавања животне средине са последицама по животну средину и људско здравље и делује личним примером у циљу заштите животне средине; - користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата. - табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; - разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени</p>		<p>са климатским параметрима. Последице болести зависности – алкохолизам.</p>
---	--	---

--	--	--

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

Циљ учења биологије је да ученик изучавањем живих бића у интеракцији са животном средином развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем.

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)

- употреба ИКТ - 1 угледни час годишње - 2 огледна часа - усавршавање у оквиру установе и ван установе
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Сумативно оцењивање: тестови, писмене вежбе, извештаји, усмено испитивање, есеји. Формативно оцењивање: посматрање, контролне вежбе, дијагностички тестови, дневници рада, самоевалуација, вршњачко оцењивање, практичне вежбе.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
могућност израде презентација и реферата
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Настава ван учионице
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
- визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, модели, слике, филмови) - рачунар и пројектор - уџбеник и дигитални уџбеник
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>У остваривању наставе потребно је подстицати радозналост, аргументовање, креативност, рефлексивност, истрајност, одговорност, аутономно мишљење, сарадњу, једнакост међу половима. Препоручује се максимално коришћење ИКТ решења јер се могу превазићи материјална, просторна и друга ограничења (платформе за групни рад нпр. Pworks, платформа Moodle, сарадња у „облаку“ као Гугл, Офис 365...; за јавне У остваривању наставе потребно је подстицати радозналост, аргументовање, креативност, рефлексивност, истрајност, одговорност, аутономно мишљење, сарадњу, једнакост међу половима. Препоручује се максимално коришћење ИКТ решења јер се могу превазићи материјална, просторна и друга ограничења (платформе за групни рад нпр. Pworks, платформа Moodle, сарадња у „облаку“ као Гугл, Офис 365...; за јавне презентације могу се користити веб решења нпр. креирање сајтова, блогова – Weebly, Wordpress...; рачунарске симулације као нпр. https://phet.colorado.edu/sr/ и апликације за андроид уређаје; домаћи и међународни сајтови и портали, нпр. www.cpn.rs, www.scientix.eu, www.go-lab-project.eu, www.scienceinschool.org, www.science-on-stage.eu и други). Област: Јединство грађе и функције као основа живота За достизање исхода: упореди грађу животиња, биљака и бактерија на нивоу ћелија и нивоу организма; повеже грађу и животне процесе на нивоу ћелије и нивоу организма; одреди положај органа човека и њихову улогу, цртежом или моделом прикаже основне елементе грађе ћелије једноћелијских и вишећелијских организама; користи лабораторијски прибор и школски микроскоп за израду и посматрање готових и самостално израђених препарата; хумано поступа према организмима које истражује, акценат треба ставити на ученичко истраживање основних сличности и разлика спољашње и унутрашње грађе и функционисања различитих живих бића. Препоручује се да се хијерархијски низ сложености обради од нивоа организма ка ћелији, на примеру грађе човека, с обзиром да је грађа људског тела најпогоднија за разумевање на овом узрасту. Ученици треба да разумеју да се наше тело састоји од органа, међусобно повезаних у системе, да системи обављају животне функције, да се органи састоје од група повезаних ткива, а ткива од група ћелија. Дакле, у објашњавањима грађе живих бића требало би се кренути од макронивоа, тј. видљивог (уз опис функције органа), ка саставним деловима (до ћелије). При обради хијерархијског низа не препоручује се обрада типова ћелија и подела ткива на типове. Потребно је само да се разуме хијерархија грађе вишећелијског организма и да ученици схвате разлику између ћелије и ткива, и органа и система органа, и то на блиским примерима (на пример, систем органа за дисање, варење, итд. – код човека). За упоредни преглед спољашње грађе човека и других животиња и биљака, кад год је могуће треба обрађивати примере из непосредног окружења (парк, школско двориште, место становања...). Потребно је водити рачуна да се ученици хумано опходе према живим бићима које истражују. Уколико се ради о животињама, треба поступати у складу са Законом о добробити животиња (Закон о добробити животиња, Службени гласник Републике Србије, члан 44. „Огледи на животињама у образовне сврхе могу се спроводити само ако не проузрокују бол, патњу, страх, стрес, повреду или смрт животиња. У основним и средњим школама дозвољено је обављати вежбе на живим животињама које су опсервативног карактера”). Разлике у грађи и</p>

начину функционисања и сличности и разлике у обављању основних животних функција вишећелијских организама требало би обрадити упоредно на одабраним представницима биљака, гљива и животиња. Приликом обраде биљних органа потребно је посветити пажњу улогама, а грађом и типовима органа (листова, стабала...) не треба се бавити детаљно. Ђаци, кроз вежбе, могу да учевају разлике између тих органа на примерцима биљака различитих врста. Важно је да ученик што више самостално „открива“, на пример успостави везу између грађе и облика зуба са начином исхране, установи путеве тока воде кроз биљку кроз извођење огледа (биљка у обојеној води) итд. Израдом упоредног прегледа грађе различитих организама ученици ће моћи лакше да уоче сличности и разлике спољашње грађе. На сличан начин се могу поредити и основне животне функције биљака, животиња и гљива. Потребно је пажљиво описати вишећелијност, тј. направити разлику између „удруживања ћелија у колоније“ (присутна и код појединих прокаротских ћелија и код неких примарно једноћелијских еукариота) и правих вишећелијских организама код којих постоје ткива (и органи). Најбољи начин да се ова разлика подвуче јесте објашњење да код примарно једноћелијских облика, свака ћелија може самостално да обавља све животне функције, као и да самостално опстане у животној средини, док код вишећелијских организама постоји „подела посла“ међу ћелијама, па стога појединачне ћелије, изван целог организма, не могу опстати. Појавом епитела, спољашњег слоја ћелија, у еволуцији вишећелијности, успоставља се разлика између организма (индивидуе) и колоније, и јасно разграничава унутрашњост тела од околне средине. Препорука је да се уместо термина „колонијални организми“, користити термин „удруживање ћелија у колоније“. За изучавање грађе ћелија и ткива треба користити школски микроскоп. У складу са могућностима, потребно је фаворизовати индивидуални ангажман ученика у изради микроскопских препарата и микроскопирању. Препорука је да се грађа ћелије обрађује путем самостално израђених, као и виртуелних модела ћелије (коришћењем ИКТ-а, разних едукативних платформи на интернету, youtube...). Потребно је нагласити улогу и значај мембрана у ћелији, као и да вакуоле постоје и у биљној и у животињској ћелији. Осим тога, треба обрадити и цитоплазму, једру, митохондрије и хлоропласте. При обради једра, требало би, као наследни материјал, поменути ДНК и гене (без залажења у детаље), да би се у оквиру области Наслеђивање и еволуција довели у везу са наслеђивањем особина током размножавања. При обради хлоропласта, треба поменути зелени пигмент хлорофил и његову основну улогу. Након обраде грађе ћелије треба обрадити основне процесе који се одвијају у ћелији: ћелијско дисање, стварање енергије, основне чињенице о фотосинтези. Фотосинтезу треба обрадити на примеру биљака, док организме, као нпр. алге и модро-зелене бактерије, треба само поменути као фотосинтетичке организме. При обради ћелијског дисања и фотосинтезе треба имати у виду да ученици овог узраста нису још учили хемију, па у том смислу треба прилагодити и ниво обраде ових садржаја. Организми који су задржали једноћелијски облик организације могу се обрадити на примерима: модрозелена бактерија, амеба и ћелија квасца. Достицање исхода је могуће кроз различите вежбе и практичне активности ученика као нпр. израда плаката (људско тело, упоредни преглед спољашње грађе: човек, један кичмењак, један бескичмењак, биљка, гљива), квиз (нпр. Чији су зуби?), мерење пулса при мировању и физичкој активности, испитивање тока воде кроз биљку, дисековање цвета, размножавање биљака семеном и пелцером, микроскопирање ћелија квасца/инфузоријума/самостално направљених препарата, употреба едукативних филмова (нпр. Живот у капи воде) итд. Препоручени број часова за реализацију ове области је: 36 (15 часова за обраду, 9 за вежбе, 12 за утврђивање и систематизацију. Област: Живот у екосистему У достизању исхода у овој области: направи разлику између животне средине, станишта, популације, екосистема и еколошке нише; размотри односе међу члановима једне популације, као и односе између различитих популација на конкретним примерима; илуструје примерима међусобни утицај живих бића и узајамни однос са животном средину, знања и искуства ученика стечена у првом циклусу и претходном разреду, треба проширити и надоградити појмовима: животна средина, популација, екосистем и еколошка ниша. Ученици треба да их јасно разликују. Не препоручује се обрада особина популације (бројност, густина...) и подела екосистема на типове. Обрада може да буде праћена радионичарским, односно групним радом. Ученицима се могу понудити велики цртежи различитих и репрезентативних екосистема попут језера, ливаде и шуме и мале слике карактеристичних врста и њихових адаптација на одређена станишта које су истражили у петом разреду, са задатком да мале слике залепе на велике, како би се дочарале еколошке нише. Простор који те врсте насељавају у екосистему се може обележити и бојама (слично немим картама у географији). На истом

материјалу стрелицама могу да дочарају и ланце исхране. Може се обрадити и спратовност (вертикална и хоризонтална) са узроцима распоређивања по спратовима. Препорука је да се теме обрађују уз више вежби теренског типа (школско двориште, оближњи парк...). На пример: ученици у школском дворишту, на скици површине дворишта, обележавају договореним симболима уочене организме, животне форме и/или адаптације, а на следећем часу раде на приказивању резултата. Сумирањем резултата свих парова/група стичу целовиту слику о значењу еколошких појмова које изучавају. Задаци за ученике/парове/групе типа Истражи и прикажи могу да буду добар показатељ у којој мери су ученици разумели основне еколошке појмове. Истраживање може да подразумева неким ученицима познат терен, научно популарну литературу, интернет. Начин приказа резултата може бити задат или по слободном избору. Важно је да се обезбеди час за презентовање резултата истраживања, као и да ученици сами процене квалитет и добију повратну информацију од наставника. Акцент треба ставити на односе размножавања када су у питању јединке исте популације и трофичке односе када су у питању јединке различитих популација. Приликом обраде абиотичких фактора, не треба инсистирати на груписању у едафске, орографске и климатске, већ пажњу треба усмерити на њихов утицај на раст и развиће. Ученици би могли да гаје биљке под одређеним условима, нпр. засеју зрна пшенице на различите подлоге (песак, црница – земља за цвеће), па једну биљку заливају превише, другу премало, једну изложе расту без светла, друга расте на светлу, итд. Резултати огледа представљају очигледан утицај абиотичких фактора. Значај абиотичких и биотичких фактора се може обрадити и кроз истраживање адаптација животиња, сличних оним који су обрађивани у петом разреду, а кроз примере односа исхране и конкуренције. Антропогени фактор треба обрадити кроз различите облике загађења, без улажења у хемијске процесе јер ученици немају потребна знања из ове области. Као један од биотичких фактора, антропогени фактор може имати негативан и позитиван ефекат. Негативан ефекат би се могао проучити на пшеници израслој у оптималним условима, коју би заливали нпр. сирћетом, раствором детерџента, уљем, посипали лишће песком (или пудером), са задатком да посматрају последице таквог третмана, упоређују са контролом и изведу закључак. Негативан антропогени ефекат би се могао обрадити и у саставу области Човек и здравље кроз оглед „прављење вештачког смога у тегли“. Уз помоћ батеријске лампе лако може да се дочара загађење ваздуха, које се може понекад видети у сумрак испод сијалице бандере, а може се повезати са утицајем на здравље органа за дисање. Позитиван антропогени ефекат се може повезати, између осталог, и са вештачком селекцијом. Требало би укључивати ученике у активности за заштиту животне средине, мотивисати их да предлажу акције и да на своје вршњаке делују личним примером. Препоручени број часова за реализацију ове области је: 16 (8 часова за обраду, 4 за вежбе и 4 за утврђивање и систематизацију). Област: Наслеђивање и еволуција Исходи ове области: истражи утицај средине на испољавање особина, поштујући принципе научног метода; идентификује примере природне и вештачке селекције у окружењу и у задатом тексту/илустрацији; повеже еволутивне промене са наследном варијабилношћу и природном селекцијом, доприноси надограђивању претходно стечених знања о узроцима различитости јединки у једној популацији. Додатно, у шестом разреду ће ова знања бити употребљена за разумевање улоге индивидуалне варијабилности у адаптирању организама на услове животне средине и, последично, еволуцији живог света. Будући да је у петом разреду започета тема о наслеђивању, тј. о томе да потомци личе на своје родитеље, као и да је у шестом разреду планирано да се обрађује грађа ћелија, требало би увести појмове ген и ДНК (у једру или ван једра код прокариота). Осим појмова ДНК, ген и наследна особина, не препоручује се увођење појмова као што су хромозом, нуклеотид, генотип, фенотип. Гени се могу представити као делови ДНК који носе информације о особинама, а деобу ћелија, без било каквих детаља о митози и мејози, као начин преноса и расподеле наследног материјала оличеног у ДНК и генима. Довољно је нагласити да у деобама телесних ћелија настају „ћерке“ ћелије које су идентичне ћелији од које су настале (по садржају наследног материјала) и да је деоба телесних ћелија нужна за развиће вишећелијског организма. С друге стране, ћелијска деоба при којој настају гамети (специјализоване ћелије у вишећелијском организму), подразумева да се количина наследног материјала преполови. Спајањем два гамета, поново се успоставља дупла количина наследног материјала који ће имати телесне ћелије потомачког организма. С обзиром да родитељи имају различите варијанте гена, потомак ће имати нову комбинацију гена и другачије особине. За размножавање једноћелијских организама, у поређењу са вишећелијским, треба поменути само сличност са деобом телесних ћелија вишећелијских организама. Комбиновање различитих гена родитеља у потомству треба повезати са индивидуалном

варијабилношћу, која је обрађена и у петом разреду. У овом контексту поменути да особине јединке зависе и од наслеђених гена и од животне средине (примери су већ дати и у петом разреду, а овде их треба проширити – нпр. већа количина хране коју узима нека јединка доводи до веће телесне масе и димензија, без обзира на наслеђене гене). Индивидуалну варијабилност организама у популацији (појам популације је обрађен у области Живот у екосистему) овде треба повезати са механизмом природне селекције, као еволуционим механизмом који доводи до адаптирања организама на услове животне средине (повезати са темама у области Живот у екосистему). С обзиром да у једној популацији постоје разлике између јединки у бројним особинама, оне јединке са особинама које им омогућавају да у датим условима животне средине боље преживљавају и, самим тим, више се репродукују, више ће својих гена пренети у наредну генерацију (имаће више потомака) у односу на јединке које имају другачије особине. Примери се могу односити на дебљину крзна код организама у хладним пределима (јединке у популацији са дебљим крзном боље преживљавају од оних са танким крзном) или еволуцију мимикрије (јединке са обојеношћу тела која их боље камуфлира у животној средини, биће мање уочљиве за предаторе). Потребно је подстицати ученике да сами пронађу примере о деловању природне селекције. У оквиру обраде вештачке селекције, препорука је да ученици сами истраже које су биљке и животиње људи почели припитомљавати у прошлости и због чега. Овим се ученицима скреће пажња да је вештачка селекција пре свега занимљив биолошки феномен, али да је такође имала и историјски, социолошки и културолошки значај важан за развој људске заједнице. Обрада теме на овај начин допринеће не само повећању знања из биологије, већ и подизању нивоа опште културе и информисаности ученика. При обради ове теме, посебно нагласити користи праксе вештачке селекције за данашње људе и животну средину. Препорука је да природну и вештачку селекцију треба реализовати кроз обраду и табеларно и графичко приказивање неколико различитих примера, са обавезним извођењем закључака. Потребно је ученике подстицати да истражују нове примере индивидуалне варијабилности и резултате прикажу одељењу. Препоручени број часова за реализацију ове области је: 6 (3 часа за обраду, 1 за вежбу и 2 за утврђивање). Област: Порекло и разноврсност живог света У достизању исхода: групише организме према особинама које указују на заједничко порекло живота на Земљи; одреди положај непознате врсте на „дрвету живота“ на основу познавања општих карактеристика једноћелијских и вишећелијских организама, основна идеја коју ученици треба да усвоје је да су сви организми који данас живе на Земљи потомци заједничког претка, који је био једноћелијски организам без формираног једра (нагласити чињеницу да и данас постоје слични организми). Пажљиво би требало описати вишећелијност, јер се она односи на ткива, али и на удруживање појединих прокариотских ћелија (не треба помињати термине биофилмови и плаке) и удруживање еукариотских ћелија у колоније, често са поделом рада међу ћелијама, или у једноставне организме на ћелијском нивоу организације (нпр. сунђери). Потребно је нагласити да се важним догађајем у еволуцији вишећелијности сматра појава епитела, који прави разлику између организма (индивидуе) и колоније. При разврставању и груписању живог света, треба користити филогенетски приступ, односно заједничко порекло, принцип сродности и сличности. Положај основних група једноћелијских и вишећелијских организама на „дрвету живота“ треба да има логички след, који произилази из знања о грађи ћелија. Полазећи од заједничког претка у основи дрвета, треба издвојити грану која води ка данашњим организмима без једра (нпр. бактерије и модрозелене бактерије из домена Bacteria) и грану која представља организме са једром (домен Eucaria). У оквиру организама са једром, треба издвојити гране једноћелијских (са хлорофилом – нпр. алга хлорела и без хлорофила – нпр. амеба), као и вишећелијских организама. Како се вишећелијност у току еволуције појавила у оквиру неколико посебних група, неке групе организама имају хлорофил (биљке, вишећелијске алге), а друге су без хлорофила (гљиве и животиње). Не треба улазити у детаљнија гранања која постоје у оквиру сваке од поменутих главних група на „дрвету живота“. Алге треба третирати као несистематску групу и не представљати их као посебну таксономску категорију. На овај начин, упућивањем да се организми класификују на основу јасно дефинисаних критеријума, одн. биолошких одлика, ученик ће бити у стању да одреди положај било које врсте на „дрвету живота“, на основу познавања општих карактеристика једноћелијских и вишећелијских организама. Не треба улазити у детаљну грађу организама, већ само искористити сличности и разлике (једноћелијски или вишећелијски, имају хлоропласте или не, сличности/разлике у хабитусу...). Само на нивоу информације, може се поменути да постоји и трећа велика група организама (Archaea) слична бактеријама, која ће се обрађивати у старијим разредима. Препоручени број часова за реализацију ове

области је: 6 (3 часа за обраду, 1 за вежбу и 2 часа за утврђивање). Област: Човек и здравље За достизање исхода у овој области прикупе податке о радовима научника који су допринели изучавању људског здравља и изнесе свој став о значају њихових истраживања; одржава личну хигијену и хигијену животног простора у циљу спречавања инфекција; доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; збрине површинске озледе коже, укаже прву помоћ у случају убода инсеката, сунчанице и топлотног удара и затражи лекарску помоћ кад процени да је потребна; повеже узроке нарушавања животне средине са последицама по животну средину и људско здравље и делује личним примером у циљу заштите животне средине, акценат је на превенцији и заштити од, пре свега, бактеријских инфекција. Препоручује се да ученици прикупе податке о радовима истакнутих научника који су се бавили истраживањем здравља човека (како су дошли до идеје, на који начин су радили истраживања и друге занимљивости), како би разумели пут ка великим открићима. Требало би обрадити начине на које се људи могу заразити бактеријама изазивачима болести: директним контактом (додиривањем или коришћењем истог прибора за хигијену и одеће) или индиректно (ваздухом, преко хране или воде, или преко инсеката и других животиња) и које су мере превенције које теба предузети (оштећења коже и ране су улаз за бактерије). Добра лична хигијена, хигијенско спремање хране, коришћење воде из проверених извора, су мере превенције које ученици треба да примењују свакодневно, како би смањили могућност инфекције (редовно прање руку, заштиту хране од контакта са животињама, остављање хране на ниској температури...). Посебно треба обратити пажњу на антибиотике: откриће антибиотика, улога организама у њиховој производњи, зашто их је потребно узимати искључиво уз савет лекара и зашто је потребно довршити комплетну терапију антибиотикима. Ова тема се може повезати са селекцијом и резистенцијом бактерија на антибиотике. Ученици би требало да препознају ситуације када треба да се обрате лекару (односно старијој особи), а када могу и сами да реагују и пруже помоћ (збрину површинску озледу коже и укажу прву помоћ у случају блаже сунчанице и топлотног удара). Не препоручује се увежбавање имобилизације и коришћења завоја. Потребно је да ученик зна да је алкохолизам најчешћа болест зависности, колико алкохол штети организму, функционисању породице и друштву, како да препозна знаке зависности код људи у непосредном окружењу (породици) и коме се обратити за помоћ. Ову тему треба обрадити неутрално и пажљиво. Препоручени број часова за реализацију ове области је: 8(4 часа за обраду, 2 за вежбе и 2 за утврђивање и систематизацију). Током рада, ученици би требало да користе лабораторијски прибор (пинцете, капалке, лабораторијске чаше, сахатно стакло и сл.) у мери у којој је школа опремљена. У случају да прибор не постоји, може се надоместити предметима за свакодневну употребу (пинцете, капалице са флашице од капи за нос...). Табеларно и графичко приказивање резултата са обавезним извођењем закључака би требало практиковати увек када се прикупљају подаци. Препорука је да се ИКТ користи за прикупљање, обраду података и представљање резултата истраживања или огледа, када се ученици оспособе за њено коришћење на часовима предмета информатика и рачунарство и техника и технологија. У настави оријентисаној на постизање исхода, предност имају групни начин рада, рад у пару и индивидуализована настава. Ови начини организације наставе помажу ученицима да науче како се учи, да напредују у учењу сопственим темпом, да развијају унутрашњу мотивацију (потребу за сазнавањем) и иницијативу, да развијају вештину комуникације, аргументовани дијалог, толерантно понашање и солидарност. Користе се активни начини учења, као што је комбинација програмиране наставе (програмиран материјал многи наставници остављају на друштвеним мрежама или сајтовима школа, па се њихови ученици служе њима и уче темпом који им одговара) и проблемске наставе (на часу ученици, користећи стечена знања, решавају проблем који наставник формулише) или учење путем открића (наставник инструкцијама усмерава ученике који самостално истражују, структуришу чињенице и извлаче закључке; тако сами упознају стратегије учења и методе решавања проблема, што омогућава развој унутрашње мотивације, дивергентног мишљења, које отвара нове идеје и могућа решења проблема). На интернету, коришћењем речи WebQuest, project-based learning, thematic units, могу се наћи примери који се, уз прилагођавање условима рада, могу користити

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Географија	Биодиверзитет	Презентације	Радови ученика
Ликовна култура	Жива бића	Прављење панона са сликама	Панои, презентације
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
-компетенција за учење -комуникација - дигитална компетенција - одговоран однос према околини - одговоран однос према здрављу - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - естетичка компетенција - одговорно учешће у демократском друштву - предузимљивост и оријентација према предузетништву			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
Биологија за 6. разред основне школе; Герундијум			

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН

		Месец											Обрада	Остали типови часа	Фонд часова
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI				
1	Порекло и разноврсност живота	5	7	7	4	2	7						16	16	32
2.	Јединство грађе и функција као основ живота	3	2	2	4								6	5	11
3.	Наслеђивање и еволуција					2	5						4	3	7
4.	Живот у екосистему								4	4	6		7	4	14

5.	Човек и здравље									2	4	3	3	6
6.														
7.														
8.														
укупно:														72

Р.број	ОБЛАСТ / ТЕМА	ИСХОДИ
1.	Порекло и разноврсност живота	истражује особине живих бића по познатој процедури и води рачуна о безбедности током рада
2.	Јединство грађе и функција као основ живота	идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење једноставним цртежом прикаже биолошке објекте које посматра и истражује и означи кључне детаље
3.	Наслеђивање и еволуција	прикупља податке о варијабилности организама унутар једне врсте, табеларно и графички их представља и изводи једноставне закључке разликује наследне особине и особине које су резултат деловања средине, на моделима из свакодневног живота поставља једноставне претпоставке, огледом испитује утицај срединских фактора на ненаследне особине живих бића и критички сагледава резултате користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању.
4.	Живот у екосистему	доведе у везу промене у спољашњој средини (укључујући утицај човека) са губитком разноврсности живих бића на Земљи направи разлику између одговорног и неодговорног односа према живим бићима у непосредном окружењу
5.	Човек и здравље	идентификује елементе здравог начина живота и у односу на њих уме да процени сопствене животне навике и избегава ризична понашања
6.		
7.		
8.		

Предмет	Биологија	
Разред	7. разред	
Трајање школског програма	72. часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
прикупи и анализира податке о животним циклусима почевши од оплођења; – упореди бесполно и полно размножавање; – идентификује разлике између митозе и мејозе на основну промене броја хромозома и њихове улоге у развићу и репродукцији; – одреди однос између гена и хромозома и основну улогу генетичког материјала у ћелији; – шематски прикаже наслеђивање пола и других особина према првом Менделовом правилу; – користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; – табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; - разматра, у групи, шта и како је учио и где та знања може да примени.	НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	Улога и значај једра у метаболизму ћелије. Деоба ћелије (хромозоми, настајање телесних и полних ћелија). ДНК и појам гена (алел, генотип, фенотип) Прво Менделово правило, крвне групе, трансфузија и трансплантација. Наслеђивање пола. Наследне болести. Животни циклуси биљака и животиња. Смена генерација. Једнополни и двополни организми. Значај и улога полног размножавања.
– одреди положај организма на дрвету живота на основу прикупљених и анализираних информација о његовој грађи; – упореди организме на различитим позицијама на „дрвету живота“ према начину на који обављају животне процесе; – користи микроскоп за посматрање грађе гљива, биљних и животињских ткива; – упореди грађу животиња, биљака и бактерија на нивоу ћелија и нивоу организма; – повеже грађу и животне процесе на нивоу ћелије и нивоу организма; – одреди положај човекових органа и њихову улогу; – цртежом или моделом прикаже основне елементе грађе ћелије једноћелијских и вишећелијских организама; – користи	ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	Основни принципи организације живих бића. Појам симетрије – типични примери код једноћелијских и вишећелијских организама; биолошки значај. Симетрија, цефализација и сегментација код животиња. Присуство/одсуство биљних органа, (симетрија и сегментација код биљака). Ћелије са специфичном функцијом: мишићне, крвне, нервне, ћелије затварачице... Грађа и улога ткива, органа, органских система и значај за функционисање организма. Компаративни преглед грађе главних група биљака, гљива и животиња – сличности и разлике у обављању основних животних процеса на методски одабраним представницима.

<p>лабораторијски прибор и школски микроскоп за израду и посматрање препарата; хумано поступа према организмима које истражује.</p>		
<p>– одреди положај организма на дрвету живота на основу прикупљених и анализираних информација о његовој грађи; – упореди организме на различитим позицијама на „дрвету живота“ преманачину на који обављају животне процесе; – користи микроскоп за посматрање грађе гљива, биљних и животињских ткива; – разврста организме према задатим критеријумима применом дихотомних кључева; – повеже принципе систематике са филогенијом и еволуцијом на основу данашњих и изумрлих врста – фосила; – користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; – табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; – разматра, у групи, шта и како је учио и где та знања може да примени.</p>	<p>ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА</p>	<p>Основни принципи систематике (Карл Лине, биномна номенклатура). Приказ разноврсности живота кроз основне систематске категорије до нивоа кола и класе. Докази еволуције, фосили и тумачење филогенетских низова (предачке ипотомачке форме, прелазни фосили).</p>
<p>идентификује основне односе у биоценози на задатим примерима; – илуструје примерима однос између еколошких фактора и ефеката природне селекције; – упореди прикупљене податке о изабраној врсти и њеној бројности на различитим стаништима; – повеже утицај абиотичких чинилаца у одређеној животној области – биому са животним формама које га насељавају; – анализира разлику између сличности и сродности организама на примерима конвергенције и дивергенције; – идентификује трофички ниво организма у мрежи исхране; – предложи акције заштите биодиверзитета и учествује у њима; – користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу</p>	<p>ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ</p>	<p>Састав и структура популација. Популациона динамика (природни прираштај и миграције). Абиотички фактори и биотички односи као чиниоци природне селекције (адаптације). Мреже исхране. Животне области. Конвергенција и дивергенција животних форми. Заштита природе. Заштита биодиверзитета. –</p>

<p>резултата; – табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; – разматра, у групи, шта и како је учио и где та знања може да примени</p>		
<p>– анализира задати јеловник са аспекта уравнотежене и разноврсне исхране; – идентификује поремећаје исхране на основу типичних симптома (гојазност, анорексија, булимија); – планира време за рад, одмор и рекреацију; – доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; – аргументује предности вакцинације; – примени поступке збрињавања лакших облика крварења; – расправља о различитости међу људима са аспекта генетичке варијабилности, толеранције и прихватања различитости; – користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке.</p>	<p>ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ</p>	<p>Примери наследних болести. Особине и грађа вируса. Болести изазване вирусима. Имунитет, вакцине. Пулс и крвни притисак. Прва помоћ: повреде крвних судова (практичан рад). Принципи уравнотежене исхране и поремећаји у исхрани. Значај правилног чувања, припреме и хигијене намирница; тровање храном. Промене у адолесценцији. Здрави стилови живота (сан, кондиција, итд). Последице болести зависности – наркоманија.</p>

<p>ЦИЉ ПРЕДМЕТА</p>
<p>Циљ учења биологије је да ученик, изучавањем биолошких процеса и живих бића у интеракцији са животном средином, разуме значај биолошке разноврсности и потребу за одрживим развојем и развије одговоран однос према себи и природи.</p>
<p>ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)</p>
<p>- употреба ИКТ - 1 угледни час годишње - 2 огледна часа - усавршавање у оквиру установе и ван установе</p>
<p>НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)</p>
<p>Сумативно оцењивање: тестови, писмене вежбе, извештаји, усмено испитивање, есеји. Формативно оцењивање: посматрање, контролне вежбе, дијагностички тестови, дневници рада, самоевалуација, вршњачко оцењивање, практичне вежбе.</p>
<p>ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ</p>
<p>могућност израде презентација и реферата</p>
<p>НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)</p>

Настава ван учионице
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
- визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, модели, слике, филмови) - рачунар и пројектор - уџбеник и дигитални уџбеник
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>јентисан је на достизање исхода. Спирални програм подразумева да у сваком разреду из сваке области ученик усваја мању количину информација, до којих долази самостално уз подршку наставника. У сваком наредном разреду количина информација – знања се по мало повећава, при чему се ново знање повезује са знањем и искуством стеченим у претходним разредима и знањем стеченим неформалним образовањем, уз постепено подизање захтева. На тај начин се знања постепено проширују и продубљују, односно граде. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи биологију и друге предмете. Исходи се односе на пет области предмета: наслеђивање и еволуција, јединство грађе и функције као основа живота, порекло и разноврсност живота, живот у екосистему и човек и здравље. (Исходи за шесту област посматрање, мерење и експеримент у биологији су распоређени у претходних пет, сходно планираним активностима.) Достизање исхода води развоју предметних, свих кључних и општих међупредметних компетенција и остваривању образовних стандарда. Исходи не прописују структуру, садржаје и организацију наставе, као ни критеријуме и начин вредновања ученичких постигнућа. За израду исхода коришћена је Блумова таксономија. Исходи су формулисани на нивоу примене као минимуму. Важна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхода је да је настава усмерена на учење у школи. Ученик треба да учи: – смислено: повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из биологије и других предмета; – проблемски: самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација; постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатог проблема; – дивергентно: предлагањем нових решења; смишљањем нових примера; повезивањем садржаја у нове целине; – критички: поређењем важности појединих чињеница и података; смишљањем аргумената; – кооперативно: кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника.</p> <p>I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА</p> <p>Програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује дати програм према потребама конкретног одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика, уџбенике и друге наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи-глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Потребно је да наставник за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, у односу на одабрани исход, дефинише исходе специфичне за дату наставну јединицу. При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство и да он не одређује садржаје предмета. Зато је потребно садржајима датим у уџбенику приступити селективно и у односу на предвиђене исходе које треба достићи. Поред уџбеника, као једног од извора знања, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања као нпр. сајтове релевантних институција, писану научно популарну литературу, мапе, шеме, енциклопедије... Препорука је да наставник планира и припрема наставу самостално и у сарадњи са колегама због успостављања корелација међу предметима (нпр. представљање група организама Веновим дијаграмима, одређивање климатских услова у зависности од географског положаја, писање есеја, тј. приказ података /малих истраживања на матерњем и страном језику који уче, цртање итд.). Да би сви ученици достигли предвиђене исходе, потребно је да наставник упозна специфичности начина учења својих ученика и да према њима планира и прилагођава наставне активности. Област: Наслеђивање и еволуција Требало би дати шему наслеђивања неке особине (светле очи/тамне очи) у једној генерацији и на њој објаснити Менделово правило (Правило растављања и слободног комбиновања на једном генском локусу). За анализу резултата користити знања о пропорцијама из математике. Сличном шемом се може приказати и</p>

наслеђивање пола, кроз комбинацију полних хромозома који се налазе у јајној ћелији и сперматозоиду приликом оплођења. Као примере промена стања организма или наследних болести могу се навести болести које зависе: само од наслеђених гена (срасли прсти, једна врста патуљастог раста), од наслеђених гена и начина живота (дијабетес), оне које су везане за полне хромозоме (хемофилија), болести које су одређене већим бројем гена и такође зависне од начина живота (шизофренија), или су последица промене у броју хромозома (Даунов синдром). Препоручен број часова је 8, по 3 за обраду и утврђивање и 2 за вежбе.

Област: Јединство грађе и функције као основа живота Уз одговарајуће примере упоредне грађе главних група биљака, гљива и животиња треба увести појмове конвергенције и дивергенције, као везу са исходима из области Живот у екосистему. Препоручени број часова за реализацију ове области је 31:13 часова за обраду, 10 за утврђивања, 5 за вежбе и 1 за обраду са вежбама, и 2 за утврђивање са вежбама. Област: Порекло и разноврсност живог света У достизању исхода разврста организме према задатим критеријумима применом дихотомних кључева и повеже принципе систематике са филогенијом и еволуцијом на основу данашњих и изумрлих врста – фосила неопходно је ослањати се на област Јединство грађе и функције, будући да ученици треба да се баве системом класификације живих бића, који је заснован на еволуционом пореклу, односно сличностима и разликама између припадника различитих таксономских група. Увод у систематику би требало засновати на приказу основних принципа систематике, навођењем основних систематских категорија, као и спомињањем биномне номенклатуре (иако деца у овом узрасту не треба да уче латинска имена). На основу биномне номенклатуре може се демонстрирати принцип – врсте унутар једног рода, а затим се по истом принципу може појаснити припадност родова једној фамилији, фамилија реду, итд. Крупну слику разноврсности живота, на нивоу кола и класе, треба представити дрветом живота. Имајући у виду да су ученици са дрветом живота упознати у ранијим разредима, увођење употребе дихотомних кључева може се засновати на ранијим знањима (кроз вежбу). На пример, критеријум „има/нема једро” је прва дихотомија коју могу да уоче на дрвету живота (прокариоти/еукариоти), затим, „једноћелијност/вишећелијност” (код еукариота), „аутотрофија/хетеротрофија” (код еукариота – алге, биљке, гљиве, животиње), „има/нема диференцирана ткива” (код еукариота), „тип симетрије” (код еукариота), итд. Област: Живот у екосистему За достизање исхода ове области акценат је на односима организама у биоценози и популацијама (природни прираштај и миграције) и еколошким факторима као факторима природне селекције. Препоручени број часова је 11:4 часа за обраду, 4 (6) за вежбе и 3 за утврђивање и систематизацију. Као и у другим областима подразумева се да ученици активно уче уз усмеравање (вођење) од стране наставника и да су часови обраде или утврђивања истовремено и вежбе.

Област: Човек и здравље

Потребно је да ученик зна да коришћење психоактивних супстанци доводи до физичке и психичке зависности, у којој мери је то штетно за појединца, породицу и друштво, као и да зна коме се треба обратити за помоћ и лечење од зависности. Могући начини за достизање исхода доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци су емитовање едукативних филмова, позивање бившег наркомана да исприча своје животно искуство или да ученици направе кратке драматизације/скечеве на ову тему.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА	ЕВАЛУАЦИЈА
---------	------	----------------------	------------

8.														
укупно:														

Р.број	ОБЛАСТ / ТЕМА	ИСХОДИ
1.	Порекло и разноврсност живота	одреди положај организма на дрвету живота на основу прикупљених и анализираних информација о његовој грађи;
2.	Јединство грађе и функција као основ живота	– одреди положај организма на дрвету живота на основу прикупљених и анализираних информација о његовој грађи; – повеже грађу и животне процесе на нивоу ћелије и нивоу организма; – одреди положај човекових органа и њихову улогу; – цртежом или моделом прикаже основне елементе грађе ћелије једноћелијских и вишећелијских организама;
3.	Наслеђивање и еволуција	прикупи и анализира податке о животним циклусима почевши од оплођења ; – упореди бесполно и полно размножавање; – идентификује разлике између митозе и мејозе на основну промене броја хромозома и њихове улоге у развићу и репродукцији; – одреди однос између гена и хромозома и основну улогу генетичког материјала у ћелији; – шематски прикаже наслеђивање пола и других особина према првом Менделовом правилу; – користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата;
4.	Живот у екосистему	идентификује основне односе у биоценози на задатим примерима; – илуструје примерима однос између еколошких фактора и ефеката природне селекције; – упореди прикупљене податке о изабраној врсти и њеној бројности на различитим стаништима; – повеже утицај абиотичких чинилаца у одређеној животној области – биому са животним формама које га насељавају; – анализира разлику између сличности и сродности организама на примерима конвергенције и дивергенције; –

		идентификује трофички ниво организма у мрежи исхране; – предложи акције заштите биодиверзитета и учествује у њима; – користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата;
5.	Човек и здравље	анализира задати јеловник са аспекта уравнотежене и разноврсне исхране; – идентификује поремећаје исхране на основу типичних симптома (гојазност, анорексија, булимија); – планира време за рад, одмор и рекреацију; – доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; аргументује предности вакцинације; – примени поступке збрињавања лакших облика крварења;
6.		
7.		
8.		

Предмет	Биологија	
Разред	8. разред	
Трајање школског програма	68. часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– повеже грађу ћелијских органела са њиховом улогом у метаболизму ћелије; – повеже однос површине и запремине ћелије и тела са начином обављања основних животних функција; – идентификује регулаторне механизме у одржавању хомеостазе; – илуструје примерима везу између физиолошких одговора живих бића и промена у спољашњој средини;	ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	Улога и значај појединих ћелијских органела у метаболизму ћелије: једро, ендоплазмични ретикулум, рибозоми, хлоропласти, центриоле, лизозоми. Матичне ћелије – ћелије програмиране за различите функције. Принцип економичности грађе и функције живих бића Улога и значај ензима. Ендокрини систем и хуморална регулација. Регулаторна улога хормона биљака и животиња. Надражљивост, проводљивост, контрактилност. Чулно-нервни систем животиња. Рефлексни лук. Поремећаји функције ендокриног система, нервног система и чула. Неуротрансмитери, нервни импулси, драж, надражај. Хомеостаза – принцип повратне спреге. Фотосинтеза. Ћелијско дисање. Транспирација. Температурна регулација.

<p>– одговорно се односи према свом здрављу; – изрази критички став према медијским садржајима који се баве здравим стиловима живота; – повеже промене настале у пубертету са деловањем хормона; – идентификује поремећаје у раду органа и система органа изазваних нездравим начином живота;</p>	<p>ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ</p>	<p>Резултати стандардних лабораторијских анализа крви и урина. Биолошки смисао адолесценције (родни и полни идентитет у контексту хормонске активности и индивидуалне генетичке варијабилности). Заштита од полно преносивих болести контрацепција. Одговорност за сопствено здравље.</p>
<p>– доведе у везу промене животних услова са еволуцијом живота на планети; – истражи давно нестале екосистеме; – повеже промене које се догађају организму током животног циклуса са активностима гена; повеже промене наследног материјала са настанком нових врста путем природне селекције;</p>	<p>ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА</p>	<p>„Календар живота“, еволуција различитих група организама кроз геолошка доба и велика изумирања. Значај алги (цијанобактерија) и биљака за продукцију O₂ и озонског омотача, као заштита од УВ зрака, и услов за развој осталих живих бића. Строматолити. Излазак из воде на копно.</p>
<p>повеже промене настале у пубертету са деловањем хормона; – повеже промене наследног материјала са настанком нових врста путем природне селекције; – доведе у везу промене животних услова са еволуцијом живота на планети;</p>	<p>НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА</p>	<p>Улуткавање и пресвлачење инсеката. Пубертет и адолесценција човека. Цветање, плоношење и сазревање плодова биљака. Теорија еволуције. Постанак нових врста кроз еволуционе процесе. Еволуција човека.</p>
<p>Еволуција и развој екосистема. Концепт климакса. Циклуси кружења основних супстанци у природи (H₂O, C, N) и њихова повезаност. Азотофиксација, микориза, симбиоза, симбионтски организми (лишајеви). Ограниченост ресурса (капацитет средине) и одрживи развој. Нестанак врста и фактори угрожавања (Н.І.Р.Р.О. концепт). Типични екосистеми Србије. Ретке и угрожене врсте Србије. Интродукције и реинтродукције и инвазивне врсте. Последице глобалних промена.</p>	<p>ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ</p>	<p>Еволуција и развој екосистема. Концепт климакса. Циклуси кружења основних супстанци у природи (H₂O, C, N) и њихова повезаност. Азотофиксација, микориза, симбиоза, симбионтски организми (лишајеви). Ограниченост ресурса (капацитет средине) и одрживи развој. Нестанак врста и фактори угрожавања (Н.І.Р.Р.О. концепт). Типични екосистеми Србије. Ретке и угрожене врсте Србије. Интродукције и реинтродукције и инвазивне врсте. Последице глобалних промена</p>

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

Циљ учења биологије је да ученик, изучавањем биолошких процеса и живих бића у интеракцији са животном средином, разуме значај биолошке разноврсности и потребу за одрживим развојем и развије одговоран однос према себи и природи.

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба ИКТ - 1 угледни час годишње - 2 огледна часа - усавршавање у оквиру установе и ван установе
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Сумативно оцењивање: тестови, писмене вежбе, извештаји, усмено испитивање, есеји. Формативно оцењивање: посматрање, контролне вежбе, дијагностички тестови, дневници рада, самоевалуација, вршњачко оцењивање, практичне вежбе.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
могућност израде презентација и реферата
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Настава ван учионице
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
- визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, модели, слике, филмови) - рачунар и пројектор - уџбеник и дигитални уџбеник
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>Програм Биологије за осми разред је завршни део спиралног програма Биологије за основну школу и оријентисан је на достизање исхода. Основна идеја увођења спиралног курикулума наставе биологије у основним школама је изучавање живота и животних процеса као целине, у складу са потојећим условима и окружењем. У том смислу, све изучаване функције живота треба ставити у реалан контекст и нагласити њихову повезаност. На тај начин ученици на крају другог циклуса образовања заокружују своје знање о целовитости организма и његовом динамичком односу са околином. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи биологију и друге предмете. Исходи се односе на пет области предмета: Наслеђивање и еволуција, Јединство грађе и функције као основа живота, Порекло и разноврсност живота, Живот у екосистему и Човек и здравље. (Исходи за шесту област Посматрање, мерење и експеримент у биологији су распоређени у претходних пет, сходно планираним активностима.)</p> <p>Достизање исхода води развоју предметних, свих кључних и општих међупредметних компетенција и остваривању образовних стандарда. Исходи не прописују структуру, садржаје и организацију наставе, као ни критеријуме и начин вредновања ученичких постигнућа. За израду исхода коришћена је Блумова таксономија. Исходи су формулисани на нивоу примене као минимуму. Важна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхода је да је настава усмерена на учење у школи. Ученик треба да учи: – смислено: повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из биологије и других предмета; – проблемски: самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација; постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатог проблема; – дивергентно: предлагањем нових решења; смишљањем нових примера; повезивањем садржаја у нове целине; – критички: поређењем важности појединих чињеница и података; смишљањем аргумената; – кооперативно: кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника.</p> <p>ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА Програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује дати програм према потребама конкретне одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика, уџбенике и друге наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи – глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Потребно је да наставник за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, у односу на одабрани исход, дефинише исходе специфичне за дату наставну јединицу. При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство и да он не</p>

одређује садржаје предмета. Зато је потребно садржајима датим у уџбенику приступити селективно и у односу на предвиђене исходе које треба достићи. Поред уџбеника, као једног од извора знања, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања као нпр. сајтове релевантних институција, писану научно популарну литературу, мапе, шеме, енциклопедије...

Препорука је да наставник планира и припрема наставу самостално и у сарадњи са колегама због успостављања корелација међу предметима (нпр. представљање група организа- ма Веновим дијаграмима, одређивање климатских услова у зави- сности од географског положаја, писање есеја, тј. приказ података малих истраживања на матерњем и страном језику који уче, цртање итд.).

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У остваривању наставе потребно је подстицати радозналост, аргументовање, креативност, рефлексивност, истрајност, одговор- ност, аутономно мишљење, сарадњу, једнакост међу половима, уважавање и прихватање различитости. Препоручује се макси- мално коришћење ИКТ решења јер се могу превазићи материјал- на, просторна и друга ограничења (платформе за групни рад нпр. Pьworks, платформа Moodle, сарадња у „облаку“ као Гугл, Офис 365...; за јавне презентације могу се користити веб решења нпр. креирање сајтова, блогова – Weebly, Wordpress...; рачунарске си- мулације и апликације за андроид уређаје; домаћи и међународни сајтови и портали. Током рада ученици би требало да користе лабораторијски прибор (пинцете, капаљке, лабораторијске чаше, сахатно стакло и сл.) и опрему за теренски рад у мери у којој је школа опремље- на. У случају да прибор не постоји, може се надоместити пред- метима за свакодневну употребу (пинцете, капалице са флашице за лек...). Табеларно и графичко приказивање резултата, са обавезним извођењем закључака, требало би практиковати увек када се прикупљају подаци.

Препорука је да се ИКТ користи за прикупља- ње, обраду података и представљање резултата истраживања или огледа, када се ученици оспособе за њено коришћење на часовима предмета Информатика и рачунарство и Техника и технологија. У настави оријентисаној на постизање исхода предност имају групни начин рада, рад у пару и индивидуализована настава. Ови начини организације наставе помажу ученицима да науче како се учи, да напредују у учењу сопственим темпом, да развијају уну- трашњу мотивацију (потребу за сазнавањем) и иницијативу, да ра- звијају вештину комуникације, аргументовани дијалог, толерантно понашање и солидарност. Користе се активни начини учења, као што је комбинација програмиране наставе (програмиран материјал многи наставници остављају на друштвеним мрежама или сајто- вима школа, па се њихови ученици служе њима и уче темпом који им одговара) и проблемске наставе (на часу ученици, користећи стечена знања, решавају проблем који наставник формулише) или учење путем открића (наставник инструкцијама усмерава ученике који самостално истражују, структуришу чињенице и извлаче за- кључке; тако сами упознају стратегије учења и методе решавања проблема, што омогућава развој унутрашње мотивације, дивер- гентног мишљења, које отвара нове идеје и могућа решења про- блема). На интернету, коришћењем речи WebQuest, project-based learning, thematic units, могу се наћи примери који се, уз прилаго- љавање условима рада, могу користити. Да би сви ученици достигли предвиђене исходе, потребно је да наставник упозна специфичности начина учења својих ученика и да према њима планира и прилагођава наставне активности.

Област: Јединство грађе и функције као основа живота

У активностима за достизање исхода повеже грађу ћелијских органела са њиховом улогом у метаболизму ћелије, треба нагла- сити да се особине живог налазе у структури – ћелији и да је на Земљи живот успостављен током еволуције ћелија. Кроз обраду улога и значаја појединих ћелијских органела у метаболизму ћелије (једро, ендоплазмични ретикулум, рибозоми, хлоропласти, цен- триоле, лизозоми) треба увести појмове који ће повезати ћелијску грађу и функцију. У том смислу треба поменути да поједине ће- лије имају одређену грађу из које произилази њихова специфична функција (нпр. надражљивост, проводљивост, контрактилност), док друге могу бити програмиране за диференцијацију у више праваца, односно обављање различитих функција (пример матич- них ћелија). Активности за достизање исхода повеже однос површине и запремине ћелије и тела са начином обављања основних жи- вотних функција треба усмерити тако да ученици разумеју да се усложњавањем унутрашње грађе стичу услови за појаву нових карактеристика ћелије (и организма) при чему се повећањем ак- тивне површине преко које се обавља одређена функција, на свим нивоима организације, успоставља принцип економичности – оптимално искоришћавање ограничене запремине ћелије/организма, повећањем унутрашње или спољашње површине. На тај начин се остварује боља енергетска ефикасност, на ћелијском и на нивоу организма, и обезбеђује континуитет (одрживост) животних функција. То се може приказати на различитим примерима:

интрамем брански систем у ћелији, набори мембране унутар митохондрија, цревне ресице, алвеоле у плућима, шкржни листићи, набори (вијуге) мозга итд. Садржаји се могу обрадити кроз истраживачки рад ученика о томе како се долази до матичних ћелија, како се чу- вају, на који начин их користимо у медицини итд, кроз разговор са стручњаком (лекар, генетичар) о матичним ћелијама, посетом Генетичком саветовалишту локалне болнице или другим институцијама које се баве овом темом. Активности за достизање исхода идентификује регулаторне механизме у одржавању хомеостазе и илуструје примерима везу између физиолошких одговора живих бића и промена у спољашњој средини, треба усмерити тако да ученик разуме да ћелија/органи- зам најбоље функционише у одређеним условима и да сви организми поседују механизме који одржавају свој унутрашњи састав у одређеним границама, које омогућавају њихово преживљавање. Посебно је важан принцип примања и преноса информација и ре- аговања на надражаје. Потребно је нагласити да су то повезани и регулисани процеси, односно да процеси који се одвијају у поје- диним деловима тела могу да регулишу активности у другим органима и ткивима и утичу на целокупно функционисање организма. Хомеостаза и повратна спрега као појмови могу се повезати са градивом роботике (Техника и технологија). Ученике на овом узрасту треба што више упућивати да самостално прикупљају, обрађују, представљају и тумаче информације добијене једностав- ним истраживањима. Потребно је повезати физику и биологију (физичке појаве у телу организама, притисак, брзина...) и хемију и биологију (неуротрансмитери, хормони, ензими...). Током оства- ривања наведених исхода, требало би да ученици различитим при- мерима илуструју везу између физиолошких адаптација живих бића и промена у спољашњој средини. Садржаји се могу обрадити кроз низ кратких вежби/демонстрација рефлекса (рефлекси ока, рефлекс хватања лењира, пателарни рефлекс...), варљивост чула (прецизност чула додира, оптичке варке итд.). Препоручени број часова је 26: 14 часова за обраду, 5 за утврђивања, 3 за утврђивања уз вежбу, 3 за вежбе и 1 за систематиза- цију. Област: Човек и здравље У активностима за достизање исхода: одговорно се односи према свом здрављу, важно је указати на путеве преношења боле- сти, превенцију и значај редовних контрола. Ученик треба да ра- звије одговоран однос према сопственом здрављу, здрављу људи из своје околине и да поступа према упутствима лекара. Када зна- ју путеве преношења изазивача болести, требало би да ученици науче и како се треба понашати у присуству оболелих од разли- читих болести, али и да развију толерантан однос према оболелима. На пример, особу оболелу од сиде не треба да игноришу, нити дискриминишу на било који начин, а то ће моћи када науче да ру- ковање, загрљај, разговор нису начини како се ова болест преноси. Процена ставова из домена одговорног односа према здрављу може се радити кроз чек-листу. У оквиру области Човек и здравље треба обрадити и приме- ре различитих утицаја на функције ендокриног система, нервног система и чула изазваних различитим спољашњим и унутрашњим факторима (узроцима), као и могућност враћања организма у уравнотежено стање након одређених поремећаја. Могу се користити примери који су блиски за разумевање ученицима овог узраста, као што је слабљење слуха услед слушања прегласне музике, коришћења слушалица, коришћења мобилних телефона, играња компјутерских игрица итд. Ученике треба мотивисати да изразе критички став у погледу домена и мере штетности појединих ути- цаја. Разумевање резултата стандардних лабораторијских анализа крви и урина се може обрадити кроз вежбу, при чему пажњу треба обратити само на вредности које се односе на еритроците, хемоглобин, гвожђе, леукоците (без леукоцитне формуле), ниво шеће- ра, а код резултата урина на замућеност, присуство бактерија и ћелија крви. Циљ вежбе није тумачење, анализирање и интерпре- тација лабораторијских анализа, јер то раде лекари, већ је потреб- но да ученик уме да прочита табелу и разуме да вредности треба да буду у опсегу референтних. Током вежбе се могу анализирати унапред припремљени (симулирани) подаци од стране наставника, а не реални резултати конкретних особа (ученика или одраслих). Посебну пажњу треба посветити репродуктивном здрављу. Контрацепцију обрадити и у смислу спречавања преране трудноће и полно преносивих болести. Кроз активности за достизање исхода изрази критички став према медијским садржајима који се баве здравим стиловима жи- вота, код ученика треба развијати критички став према садржаји- ма који се могу наћи на интернету и другим изворима информиса- ња (часописима, ТВ емисијама...). У питању су садржаји који се односе нпр. на дијете, биолошки активне супстанце и адитиве, али и друге теме од значаја за здраве стилове живота. Ученици могу да проналазе примере медијских садржаја који ће се анализирати на часу. Анализу је могуће урадити и у виду дебате са темама: постоје ли инстант дијете, „чаробне биљке“ које лече најразноврсније болести, „топе килограме“, продужавају младост

и слично. Кроз истраживачке задатке или пројектну наставу, могу се обрадити лековити и физиолошки активни производи животиња и биљака (као што су мед, прополис, различити екстракти биљака, полен...) који се користе за људску употребу. Ова тема је погодна за корелацију са градивом хемије или за заједничку пројектну наставу са овим предметом (нпр. вежбе екстракције хлорофила, кофеина и биљних уља). Такође, у циљу истраживања о деловању биљних и животињских продуката и екстраката, могу се организовати посете или мини-екскурзије до оближњег постројења за прераду лековитих биљака, узгајивачници медицинских пијавица, произвођачу меда и сл, зависно од подручја и локалних услова у којима се школа налази. За врсте које су интродукцијом унете ради узгајања и добијања екстраката и других продуката, могу се проучити путеви којима су те врсте доспеле на наше подручје, што се може повезати са исходима области Живот у екосистему и са предметом Географија. За достизање исхода повеже промене настале у пубертету са деловањем хормона потребно је ову тему повезати са хормоналном регулацијом, која се обрађује у теми Јединство грађе и функције, и са знањима из претходних разреда у вези са променама у пубертету (менструални циклус, на пример). У обради полног и родног идентитета, поред развијања толеранције и прихватања различитости, ученицима треба пружити ширу перспективу генетичке варијабилности, као природног феномена, која не даје основе за предрасуде, стереотипе, дискриминацију и насиље. Адекватним избором садржаја и начина рада може се успоставити веза са садржајима који се обрађују на предмету Грађанско васпитање, а који се односе на теме пол, род и сексуалности. Активности се могу реализовати као дебате, трибине, представљање резултата истраживачких задатака ученика (нпр. о ставовима ученика у одељењу, анализа текстова – дневни пресек новинских чланака и слично). Активности за достизање исхода: идентификује поремећаје у раду органа и система органа изазваних нездравим начином живота треба да обухвате истраживања видова нездравог начина живота, као што су начин исхране, физичка активност, употреба психоактивних супстанци (укључујући и лекове – таблетоманија). Посебну пажњу треба посветити злоупотреби стероида и других супстанци за повећање мишићне масе и снаге због последица на стање организма и на понашање. Резултате истраживања треба повезивати са деловањем на системе органа и приказивати их јавности (нпр. на нивоу одељења или школе) у различитим облицима (нпр. пано који ће пропагирати здраве стилове живота, или са декларацијама производа које свакодневно користе уз коментарисање улоге и штетности појединих адитива исхрани и слично). Препоручени број часова за реализацију ове области је 9: 4 часа за обраду, 3 за утврђивања и 2 за вежбе. Област: Порекло и разноврсност живог света Активности за достизање исхода доведе у везу промене животних услова са еволуцијом живота на планети треба усмерити на повезивање стечених еколошких знања са историјом планете Земље, тј. начинима којима се она мењала (тектонске промене, промене климе, састав атмосфере, влажност, температура, итд). Податке о геофизичким процесима треба пропатити описом развоја живог света кроз геолошка доба. За именоване геолошких доба треба користити стручне називе прекамбријум, палеозоик, мезозоик и кенозоик. Могу се поменути и краћи периоди који су познати ученицима као што су перм, карбон, тријас, јура, креда, али се не препоручује да ти називи буду део кључних појмова. Стечена знања о постанку живог света треба повезати са продукцијом кисеоника и настанком озонског омотача, као условима за еволуцију већине врста живих бића. Посебну пажњу треба посветити настанку нових група живих бића и повезати их са њиховим положајем на Дрвету живота, што представља и део активности за достизање исхода истражи давно нестале екосистеме. Већину активности за достизање поменутог исхода је могуће реализовати кроз пројектне задатке у којима ће ученици истраживати и представљати (презентацијом, плакатом) нестале шуме карбона, мора камбријума, итд, уз адекватну употребу еколошких појмова попут еколошких фактора и адаптација. Препоручени број часова за реализацију ове области је 7: 3 часова за обраду, 3 за утврђивања и 1 за вежбу. Област: Наслеђивање и еволуција Активности за достизање исхода повеже промене које се догађају организму током животног циклуса са активностима гена, обухватају истраживање и описивање промена током животног циклуса различитих врста биљака и животиња (од зигота, преко деоба ћелија и формирања органа, а затим улазак у репродуктивну фазу, старење и смрт). На пример, могу се истражити и представити животињске врсте са потпуним преображањем (метаморфозом), које пролазе кроз фазе ларве и лутке пре адолтног периода (бројни инсекти), као и они са непотпуним преображањем (одсуство стадијума лутке код инсеката); развиће преко ларвеног стадијума код мекушаца, ракова, риба, водоземаца итд. Такође, треба нагласити да постоје и организми чије развиће нема очигледно препознатљиве фазе кроз промене

целокупне грађе тела, али да и такво развиће подразумева раст, промене у пропорцијама делова тела и физиолошким процесима, као и развиће полних органа (нпр. човек). Мор- фолошке и физиолошке промене током животног циклуса треба повезати са хормонским променама (хормон раста, полни хормони, јувенилни хормон код инсеката, биљни хормони, итд). Развиће човека треба повезати са променама насталим у пубертету услед деловања хормона које се обрађују у области Човек и здравље. Посебну пажњу треба посветити томе да се хормонски индуковане промене активирају укључивањем регулаторних гена у одређеним фазама животног циклуса. Да би се ови процеси довели у везу са основним молекулским процесима у ћелији, неопходно је подсетити ученике на зна- ње о генима и молекулу ДНК (из седмог разреда). Током седмог разреда, ученицима су предочена правила наслеђивања (трансмисије) генетичког материјала од родитеља на потомство. Сада је потребно објаснити другу улогу генетичког материјала – функцију гена у процесу развића особина организама. На овом узрасту не треба говорити о транскрипцији и транслацији, али је важно рећи да су производи гена протеини који остварују различите функције – ензими, структурни протеини (нпр. колаген, антитела, итд), хормони, итд. На примеру хормона може се објаснити улога гена. Током животног циклуса, у одређеним фазама се активирају гени за хормоне, који онда активирају друге гене за раст тела и развиће органа (нпр. јувенилни хормон код инсеката). Активност гена за полне хормоне код људи доводи до активирања гена за развиће полних органа, длакавост код дечака, раст груди код девојчица, итд. Ови садржаји дају ширу перспективу генетичке варијабилности када су у питању особе чије се полне карактеристике и полни идентитет не поклапају. Имајући у виду оваква објашњења улоге гена у развићу фенотипа, као и знања из седмог разреда о алелима и правилима наслеђивања, може се појаснити ученицима присуство различитости између јединки у једној популацији. У циљу остваривања исхода повеже промене наследног материјала са настанком нових врста путем природне селекције, подсетити се појма популација и процеса селекције који су обрађени у претходним разредима. Процес специјације (настанак нових врста) најбоље је објаснити кроз алопатрички модел специјације (ученицима не треба уводити овај термин). Модел: једна велика популација бива подељена на две мање и прекине се могућност укрштања између јединки две популације; свака од популација се прилагођава, деловањем селекције, на услове средина у којима живе; такође, различите мутације се дешавају у свакој популацији (настају неки нови алели); због ових процеса, временом између две популације настају све веће разлике (фенотипске и генетичке); током дужег времена, јединке две популације се толико разликују да више не могу да се међусобно укрштају чак и уколико дођу у физички контакт; тада су то две нове врсте. Ово објашњење еволуције дао је Чарлс Дарвин и данас је потврђено у свим биолошким истраживањима. Ученицима је неопходно дати податке о Дарвиновој теорији еволуције и објашњењима која је он пружио. Објаснити да је он дао концепцију природне селекције и дивергенције популација, што води настанку нових врста. Такође, навести да је Дарвин закључио да је порекло живог света јединствено и да због тога сва жива бића деле заједничке особине – дисање, излучивање, метаболизам итд. Дарвинову концепцију јединства живота повезати са моделом „дрво живота“. Процес еволуције, постанка врста и заједничког претка врста може се објаснити на примеру еволуције човека. Ученици могу на интернету да истражују приказе људских предака, почевши од одвајања наше еволуционе линије од последњег заједничког претка са шимпанзом (пре 7 милиона година). У заједничком раду могу направити еволуционо стабло људских предака. Важно је нагласити да је човек настао на афричком континенту, а да је затим мигрирао на друге континенте. На сваком од континената, људске популације су се прилагођавале другачијим срединским условима и због тога данас имамо различите особине које су карактеристичне за групе људи из различитих региона света (али увек наглашавати да је индивидуална варијабилност унутар људских група огромна). Јако је важно објаснити ученицима да, у биолошком смислу, тј. у контексту генетичких разлика, не постоје расе људи, већ само континуирана варијабилност различитих људских карактеристика. Препоручени број часова за реализацију ове области је 7: 4 часа за обраду, 2 за утврђивања и 1 за вежбу. Област: Живот у екосистему У активностима за достизање исхода повеже губитак врста у екосистему са негативним последицама у преносу супстанце и енергије у мрежама исхране акценат је на томе да у екосистемима постоји тежња ка усаглашавању производње и потрошње органске супстанце и ка производњи што веће количине органске супстанце у датим условима (биомаса, разноврсност). Потребно је увести концепт климакса екосистема у смислу да он представља, у датим околностима, равнотежу у преносу и кружењима енергије и супстанце у екосистему. Истовремено, треба увести и појам природне сукцесије. Уколико се достигнути ступањ

равнотеже (климакс екосистема) поремети, покреће се процес природне сукцесије који доводи до поновног успостављања нарушене равнотеже. Процес природне сукцесије може се пратити кроз серију заједница које се успостављају, од пионирске заједнице до климаксне заједнице еко-система. Процеси кружења и преноса супстанци (вода, угљеника и азота) и енергије у природним екосистемима могу се представити мрежама исхране заједница карактеристичних екосистема за које се предлаже да обавезно садрже произвођаче, потрошаче и разлагаче. Циклуси кружења супстанци на исти начин се могу посматрати и у биосфери. Активностима за достизање исхода критички процени последице људских делатности у односу на расположиве ресурсе на Земљи треба увести концепт одрживог развоја и еколошког отиска. Да би ученици разумели ове концепте, препоручује се обрада појма капацитет средине (бројност – бројност популација – биомаса – диверзитет) који се у датим околностима може одржати у дужем временском периоду. Указати на чињеницу да се неограничен раст не може одржати у ограниченим условима (повезати са Н.И.Р.Р.О концептом). Пожељно је омогућити ученицима да израчунају свој еколошки отисак на неком од калкулатора, који се може наћи на интернету и у одељењу продискутовати добијене резултате, нарочито о томе које животне навике би свако могао да промени, а при томе да смањи свој отисак. Ученицима треба скренути пажњу да коришћење обновљивих извора енергије може имати и извесне негативне последице (ветропаркови, деривационе мини-хидроелектране...). Једна од тема за дебату са ученицима може бити управо ова: добробит и лоше стране употребе обновљивих извора енергије. Пожељно је указати да се непрекидно развијају нови, бољи технолошки процеси који смањују негативне ефекте. Активности за достизање исхода повеже утицај еколошких чинилаца са распоредом карактеристичних врста које насељавају простор Србије треба фокусирати на ретке врсте, угрожене врсте, ендемичне врсте, космополитске врсте. Кроз пројектне задатке ученици могу да истражују везу наведених врста и еколошких чинилаца који условљавају њихово присуство на задатим подручјима. Истраживање се може спровести на терену, ако постоје могућности, или претраживањем литературе, интернета... Предложене врсте: банатски божур, храст лужњак, буква, рамонда, трска, маслчак, белоглави суп, орао белорепан, сова ушара, вук, шакал, врабац, пастрмка, младица, кечига, моруна... у обзир долазе све врсте за које ученици могу да одреде еколошке факторе због којих је врста ретка, угрожена или космополитска. Исход истражи присуство инвазивних врста у својој околини и вероватне путеве насељавања (начини како је врста пренета) може да се реализује кроз истраживање познатих инвазивних врста, попут амброзије, багремца (*Amaranthus fruticosus*), киселог дрвета, папирног дуда (*Broussonetia papyrifera*), сибирског бреста, свиленице (*Asclepias syriaca*), азијске бубамаре, шимшировога мољца (*Cydalima perspectalis*) итд. Ученици могу спровести истраживање на терену, у непосредној околини (ако постоје услови) или претраживањем литературе и интернета. Могу се проучити и алохтонне врсте које су у ранијим периодима инвазијом освојиле наше просторе и постале уобичајне као што су гугутка, бизамски пацов, нутрија, бабушка, багрем... Активности за достизање овог исхода треба повезати са активностима за достизање исхода повеже губитак врста у екосистему са негативним последицама у преносу супстанце и енергије у мрежама исхране. За достизање исхода Истражи разлоге губитка биодиверзитета на локалном подручју може се искористити Н.И.Р.Р.О концепт који на једноставан начин дефинише чиниоце нестанка врста. Назив овог концепта је акроним изведен из следећих речи на енглеском језику: Habitat alteration – измене или промене станишта, Invasive species – инвазивне, алохтоне врсте, Pollution – загађење, Population growth – раст људске популације, Overexploitation – претерана експлоатација (ресурса). Пројектни задатак може бити израда „црвене књиге“ за локалне врсте са IUCN листе по Н.И.Р.Р.О концепту. Наставник предлаже листу врста, а ученици одабирају једну и одређују факторе угрожавања и приказују резултате. Препоручени број часова за реализацију ове области је 19: 9 часова за обраду, 6 за утврђивања, 3 за вежбу и 1 за систематизацију градива.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА У настави оријентисаној ка достизању исхода прате се и вреднују процес наставе и учења, постигнућа ученика (продукти учења) и сопствени рад. Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици партиципирају, како прикупљају податке, како аргументују, евалуирају, документују итд. Да би вредновање било објективно и у функцији учења, потребно је ускладити нивое исхода и начине оцењивања

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Хемија	Биолошки активна једињења	Презентације	Радови ученика
Ликовна култура	Жива бића	Прављење панона са сликама	Панои, презентације
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
-компетенција за учење -комуникација - дигитална компетенција - одговоран однос према околини - одговоран однос према здрављу - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - естетичка компетенција - одговорно учешће у демократском друштву - предузимљивост и оријентација према предузетништву			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
Биологија за 8. разред основне школе;Герундијум			

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН

	Теме	Месец											Обрада	Остали типови часа	Фонд часова
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI				
1	Јединство грађе и функције као основа живота	9	8	8	1								14	12	26
2.	Човек и здравље				8	1							4	5	9
3.	Порекло и разноврсност живота					1	6						3	4	7
4.	Наслеђивање и еволуција						1	6					3	4	7
5.	Живот у екосистему							3	6	8	2		9	10	19

6.															
7.															
8.															
укупно:												34	34	68	

Р.број	ОБЛАСТ / ТЕМА	ИСХОДИ
1.	Јединство грађе и функције као основа живота	– повеже грађу ћелијских органела са њиховом улогом у метаболизму ћелије; – повеже однос површине и запремине ћелије и тела са начином обављања основних животних функција; – идентификује регулаторне механизме у одржавању хомеостазе; – илуструје примерима везу између физиолошких одговора живих бића и промена у спољашњој средини; – цртежом или моделом прикаже основне елементе грађе ћелије једноћелијских и вишећелијских организама;
2.	Човек и здравље	– одговорно се односи према свом здрављу; – изрази критички став према медијским садржајима који се баве здравим стиловима живота; – повеже промене настале у пубертету са деловањем хормона; – идентификује поремећаје у раду органа и система органа изазваних нездравим начином живота; – користи лабораторијски прибор и школски микроскоп за израду и посматрање препарата; – хумано поступа према организмима које истражује; – користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; – табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; разматра, у групи, шта и како је учио и где та знања може да примени.
3.	Порекло и разноврсност живота	- доведе у везу промене животних услова са еволуцијом живота на планети; - истражи давно нестале екосистеме; - повеже промене које се догађају организму током животног циклуса са активностима гена; - повеже промене наследног материјала са настанком нових врста путем природне селекције; - установи узрочно -последичну везу између губитака врста у екосистему и

		негативних последица у преносу супстанце и енергије у мрежама исхране; - користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; - табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; разматра, у групи, шта и како је учио и где та знања може да примени
4.	Наслеђивање и еволуција	– повеже промене које се догађају организму током животног циклуса са активностима гена; – повеже промене наследног материјала са настанком нових врста путем природне селекције; – користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; – табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; – разматра, у групи, шта и како је учио и где та знања може да примени.
5.	Живот у екосистему	критички процени последице људских делатности у односу на расположиве ресурсе на Земљи; – повеже утицај еколошких чинилаца са распоредом карактеристичних врста које насељавају простор Србије; – истражи присуство инвазивних врста у својој околини и вероватне путеве насељавања; – истражи разлоге губитка биодиверзитета на локалном подручју; – користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; – табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; разматра, у групи, шта и како је учио и где та знања може да примени.
6.		
7.		
8.		

Разред: VI-VII

7.															
8.															
укупно:															

Предмет	Физика	
Разред	6. разред	
Трајање школског програма	72. часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
наведе и опише физичке методе проучавања природе,- наведе облике материје и разуме појам физичког тела,- наброји физичке величине Међународног система мера (SI),- разликује основне и изведене физичке величине,- користи ознаке за основне физичке величине и њихове мерне јединице,- разликује тачност и опсег мерног инструмента и процени вредност најмањег подеока на скали часовника, штоперице, метарске траке, мензуре и сл.,- користи мерне јединице за време, дужину, површину и запремину, претвара веће у мање и обрнуто,- разликује појмове временског тренутка и интервала, површи и површине,- на основу измерених димензија израчуна површину и запремину, - повезује масу и инерцију, наведе особине масе као физичке величине,- правилно користи уређаје за мерење масе и чита бројну вредност мерене величине, процени грешку мерења, - решава рачунскопроблемске задатке који се односе на време, дужину,	У В О Д И М Е Р Е Њ Е /16	Физика као природна наука. Физика и математика. Физика и техника. Физика и медицина. Методе истраживања у физици (посматрање, мерење, оглед...). Огледи који илуструју различите физичке појаве (из свакодневног живота). Демонстрациони огледи: – Како савити млаз воде? – Мехури од сапунице имају облик сфере, зашто? – Када настаје електрично пражњење? – Направи дугу. – Опишимо лик предмета у равном и сферном огледалу. Улога мерења у физици и у свакодневном животу (мерење времена, дужине, површине и запремине...). Основне и изведене физичке величине и њихове јединице (префикси микро, мили, кило, мега). Међународни систем мера. Мерила и мерни инструменти (опсег и тачност). Директно и индиректно мерење. Појам средње вредности мерене величине и грешке мерења при директним мерењима. Демонстрациони огледи. – Мерење дужине (метарска трака, лењир), запремине (мензура) и времена (часовник, хронометар). Приказивање неких мерних инструмената (вага, термометри, електрични инструменти).
	КРЕТАЊЕ/15	Кретање у свакодневном животу. Релативност кретања. Појмови и

<p>површину и запремину уз примену стеченог знања из математике - изражава физичке величине у одговарајућим мерним јединицама међународног система (SI) и разликује основне и изведене физичке величине, претвара веће јединице у мање и обрнуто (користи префиксе микро-, мили-, кило- и мега-),- користи правила сабирања, одузимања, множења и дељења физичких величина,- повезује масу и инерцију, наведе особине масе као физичке величине,- процењује тачност мерног инструмента, - правилно запише резултат мерења, процени грешке мерења, одреди средњу вредност мерене величине и користи формулу за апсолутну и релативну грешку, - упореди резултате мерења и препозна квалитетније мерење,- користи математичка правила за заокруживање бројева,- решава рачунскопроблемске задатке који се односе на време, дужину, површину, запремину и масу уз примену стеченог знања из математике,- реализује једноставан експеримент по упутству и поступа по правилима понашања при реализацији лабораторијске вежбе, - табеларно представи резултате мерења, и на основу података из табеле израчуна</p>		<p>величине којима се описује кретање (путања, пут, време, брзина, правац и смер кретања). Векторски карактер брзине. Подела кретања према облику путање и брзини тела. Зависност пређеног пута и брзине од времена код равномерног праволинијског кретања. Променљиво праволинијско кретање. Средња брзина. Демонстрациони огледи: – Кретање куглице по Галилејевом жљебу. – Кретање мехура ваздуха (или куглице) кроз вертикално постављену дугу провидну цев са течномшћу</p>
	СИЛА/20	<p>Узајамно деловање два тела у непосредном додиру и последице таквог деловања: покретање, заустављање и промена брзине тела, деформација тела (истезање, сабијање, савијање), трење при кретању тела по хоризонталној подлози и отпор при кретању тела кроз воду и ваздух. Узајамно деловање два тела која нису у непосредном додиру (гравитационо, електрично, магнетно). Сила као мера узајамног деловања два тела, правац и смер деловања. Векторски карактер силе. Слагање сила истог правца. Процена интензитета силе демонстрационим динамометром. Сила Земљине теже. Тежина тела као последица деловања силе Земљине теже.</p>
	ГУСТИНА/9	<p>Одређивање густине чврстих тела. Одређивање густине течности мерењем њене масе и запремине.</p>

<p>тражену вредност, дефинише механичко кретање, наведе примере овог кретања и објасни релативност кретања на конкретним примерима, - разликује путању и пређени пут као и врсте кретања према облику путање, - дефинише брзину тела и опише векторске карактеристике брзине, - решава рачунске задатке, израчунава брзину кретања и величине које описују кретање, изражава их у одговарајућим мерним јединицама, претвара веће јединице у мање и обрнуто, - наведе врсте кретања према интензитету брзине, дефинише и препозна равномерно кретање у свакодневном животу и опише вектор брзине равн. прав. кретања, - препознаје линеарну зависност пређеног пута од времена - нацрта графике зависности пређеног пута и брзине од времена и на основу њих израчуна тражене вредности, - процењује тачност мерног инструмента, - реализује једноставан експеримент по упутству и поступа по правилима понашања при реализацији лабораторијске вежбе, - опише неравномерно кретање, именује најважније особине неравномерног кретања, напише и примени формулу за средњу брзину. разуме везу између појмова масе и гравитације, наведе од чега и како зависи гравитациона сила између два тела која нису у непосредном додиру и разликује гравитациону силу и силу Земљине теже, - дефинише тежину тела и сопствену тажину, разликује деловање силе Земљине теже и тежину тела, наведе пример кад се тело налази у бестежинском стању и демонстрира слободан пад, - графички представи вектор тежине тела, силе теже која делује на тело, силе којом подлога или уже делује на тело у конкретним</p>	<p>ПРИТИСАК/12</p>	<p>Притисак чврстих тела. Притисак у мирној течности. Хидростатички притисак. Спојени судови. Атмосферски притисак. Торичелијев оглед. Зависност атмосферског притиска од надморске висине. Барометри. Преношење спољњег притиска кроз течности и гасове у затвореним судовима. Паскалов закон и његова примена. Демонстрациони огледи. – Зависност притиска чврстих тела од величине додирне површине и од тежине тела – Сталена цев са покретним дном за демонстрацију хидростатичког притиска. – Преношење притиска кроз течност (сталена цев с мембраном, Херонова боца, спојени судови). – Хидраулична преса (нпр. два медицинска инјекциона шприца различитих попречних пресека спојена силиконским цревом). – Огледи који илуструју разлику притисака ваздуха (како се ваздух може „видети”, како свећа може да гори под водом).</p>
--	--------------------	--

<p>примерима. изражава масу, запремину и густину у одговарајућим мерним јединицама међународног система(SI) и претвара веће јединице у мање и обрнуто,- опише густину као физичку величину, наведе од чега и како зависи и напише формулу за густину, - решава рачунске задатке(израчунава густину, масу и запремину),</p>		

<p>ЦИЉ ПРЕДМЕТА</p>
<p>Циљ учења Физике јесте упознавање ученика са природним појавама и основним законима природе, стицање основе научне писмености, оспособљавање за уочавање и распознавање физичких појава и активно стицање знања о физичким феноменима кроз истраживање, усвајање основа научног метода и усмеравање према примени физичких закона у свакодневном животу и раду.</p>
<p>ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)</p>
<p>- употреба ИКТ - 1 угледни час годишње - 2 огледна часа у 4. разреду - усавршавање у оквиру установе и ван установе</p>
<p>НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)</p>
<p>Ученици од шестог до осмог разреда се из физике оцењују на неколико начина: 1. Писмено (контролне вежбе) 2. Усмено 3. На основу редовног праћења постигнућа ученика и активности на часу 4. На основу домаћих задатака Усмено одговарање Ученици увек треба да буду припремљени за усмени одговор. Могу бити испитивани сваког часа. Оцена се уписује у дневник. Ученици се могу и сами јављати да усмено</p>

<p>одговарају. Контролне вежбе Контролне вежбе изводе се према унапред утврђеном плану који је истакнут на сајту школе. Оцена се уписује у дневник. Редовно праћење постигнућа ученика и активност на часу У активности ученика спадају кратки усмени одговори на часу приликом обнављања или обраде нове лекције, петнаестминутне провере и редовне провере познавања елементарних појмова. Наставник сваки час прати активности ученика и благовремено бележи у своју педагошку евиденцију. На тај начин наставник формативно оцењује ученика. Целокупна активност ученика може бити изражена сумативном оценом у дневнику. Такође. Оцењују се тромесечно.</p>
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
<p>Димензионисани су тако да сви ученици могу да се њима баве у оквиру својих потреба и могућности. Такође представљају показатељ односа према обавезама у настави. Оцењују се тромесечно.</p>
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
<p>Настава ван учионице</p>
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
<p>- визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, модели, слике, филмови) - рачунар и пројектор - уџбеник и дигитални уџбеник</p>
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>Полазна опредељења при дефинисању исхода и конципирању програма физике били су усвојени Стандарди образовних постигнућа ученика у основној школи. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина и ставова које ученик стиче у процесу остваривања наставе у пет области предмета: Сила и кретање, Кретање тела под дејством силе теже. Силе трења, Равнотежа тела, Механички рад и енергија. Снага, Топлотне појаве. Обнављање дела градива из шестог разреда, које се односи на равномерно праволинијско кретање, силу као узрок промене стања тела и инертност тела, треба да послужи као увод и обезбеди континуитет. Ученици седмог разреда треба да наставе са учењем основних појмова и закона физике на основу којих ће разумети појаве у природи и значај физике у образовању и свакодневном животу. Они треба да стекну основу за праћење програма физике у следећим разредима. Полазна опредељења утицала су на избор програмских садржаја и метода логичког закључивања, демонстрационих огледа и лабораторијских вежби, оријентисаних на очекиване исходе. Из физике као научне дисциплине одабрани су они садржаји које на одређеном нивоу, у складу са образовним стандардима и исходима, могу да усвоје сви ученици шестог разреда.</p>
КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА
<p>Математика, биологија, географија, техника и технологија</p>
КОМПЕТЕНЦИЈЕ
<p>Сарадња, рад са подацима и информацијама, предузимљивост и оријентација ка предузетништу, комуникација, компетенција за учење, дигитална компетенција, естетичке компетенције</p>
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
<p>Уџбеник и приручник за физику за 6. разред, Клет, Београд</p>

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН

	Месец	Фонд часова
--	-------	-------------

	Теме	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Обрада	Остали типови часа	
1	УВОД У МЕРЕЊЕ											6	10	16
2.	КРЕТАЊЕ											5	10	15
3.	СИЛА											10	10	20
4.	ГУСТИНА											3	6	9
5.	ПРИТИСАК											4	8	12
6.														

Предмет	Физика	
Разред	7. разред	
Трајање школског програма	72. часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
– По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: - разликује скаларне и векторске физичке величине; – користи и анализира резултате мерења различитих физичких величина и приказује их табеларно и графички; – анализира зависност брзине и пређеног пута од времена код праволинијских кретања са сталним убрзањем; – примени Њутнове законе динамике на кретање тела из окружења; – покаже од чега зависи сила трења и на основу тога процени како може променити њено деловање; – демонстрира појаве: инерције тела, убрзаног кретања, кретање тела под дејством сталне силе, силе трења и сила акције и реакције на примерима из окружења; – самостално изведе експеримент из области кинематике и динамике, прикупи податке мерењем, одреди тражену физичку величину и	СИЛА И КРЕТАЊЕ/25	Сила као узрок промене брзине тела. Појам убрзања. Успостављање везе између силе, масе тела и убрзања. Други Њутнов закон. Динамичко мерење силе. Међусобно деловање два тела – силе акције и реакције. Трећи Њутнов закон. Примери Равномерно променљиво. праволинијско кретање. Интензитет, правац и смер брзине и убрзања. Тренутна и средња брзина тела. Зависност брзине и пута од времена при равномерно променљивом праволинијском кретању. Графичко представљање зависности брзине тела од времена код равномерно променљивог праволинијског кретања. Демонстрациони огледи: – Илустровање инерције тела помоћу папира и тега. – Кретање куглице низ Галилејев жљеб. – Кретање тела под дејством сталне силе. – Мерење силе динамометром. – Илустровање закона акције и реакције помоћу динамометара и колица, колица са опругом и других огледа (реактивно кретање балона и пластичне боце). Лабораторијске вежбе 1. Одређивање сталног убрзања при кретању

<p>објасни резултате експеримента; – покаже врсте и услове равнотеже чврстих тела на примеру из окружења; – наводи примере простих машина које се користе у свакодневном животу; – прикаже како сила потиска утиче на понашање тела потопљених у течност и наведе услове пливања тела на води; – повеже појмове механички рад, енергија и снага и израчуна рад силе теже и рад силе трења; – разликује кинетичку и потенцијалну енергију тела и повеже њихове промене са извршеним радом; – демонстрира важење закона одржања енергије на примерима из окружења; – решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (кинематика и динамика кретања тела, трење, равнотежа полуге, пређеног пута од времена код праволинијских кретања са сталним убрзањем; – примени Њутнове законе динамике на кретање тела из окружења; – покаже од чега зависи сила трења и на основу тога процени како може променити њено деловање; – демонстрира појаве: инерције тела, убрзаног кретања, кретање тела под дејством сталне силе, силе трења и сила акције и реакције на примерима из окружења; – самостално изведе експеримент из области кинематике и динамике, прикупи податке мерењем, одреди тражену физичку величину и објасни резултате експеримента; – покаже врсте и услове равнотеже чврстих тела на примеру из окружења; – наводи примере простих машина које се користе у свакодневном животу; – прикаже како сила потиска утиче на понашање тела потопљених у течност и наведе услове пливања тела на води; – повеже појмове механички рад, енергија и снага и израчуна рад силе теже и рад силе трења; – разликује кинетичку и</p>		<p>куглице низ жљеб. 2. Провера Другог Њутновог закона помоћу покретног тела (колица) или помоћу Атвудове машине.</p>
	<p>КРЕТАЊЕ ТЕЛА ПОД ДЕЈСТВОМ СИЛЕ ТЕЖЕ И СИЛЕ ТРЕЊА/14</p>	<p>Убрзање при кретању тела под дејством силе теже. Галилејев оглед. Слободно падање тела, бестежинско стање. Хитац навише и хитац наниже. Силе трења и силе отпора средине (трење мировања, клизања и котрљања). Утицај ових сила на кретање тела. Демонстрациони огледи: – Слободно падање тела различитих облика и маса (Њутнова цев, слободан пад везаних новчића...). – Падање тела у разним срединама. – Бестежинско стање тела (огледи са динамометром, с два тега и папиром између њих, са пластичном чашом која има отвор на дну и напуњена је водом). – Трење на столу, косој подлози и сл. – Мерење силе трења помоћу динамометра. Лабораторијске вежбе 1. Одређивање убрзања тела које слободно пада. 2. Одређивање коефицијента трења клизања</p>
	<p>РАВНОТЕЖЕ ТЕЛА/4</p>	<p>Деловање две силе на тело, појам резултујуће силе кроз различите примере слагања сила. Разлагање сила. Појам и врсте равнотеже тела. Полуга, момент силе. Равнотежа полуге и њена примена. Сила потиска у течности и гасу. Архимедов закон и његова примена. Пливање и тоњење тела. Демонстрациони огледи: – Врсте равнотеже помоћу лењира или штапа. – Равнотежа полуге. – Услови пливања тела (тегови и стаклена посуда на води, Картезијански гњурац, суво грождје у минералној води, свеже јаје у води и воденом раствору соли, мандарина са кором и без коре у води, пливање коцке леда на води...). Лабораторијске вежбе 1. Одређивање густине чврстог тела применом Архимедовог закона.</p>
<p>МЕХАНИЧКИ РАД И ЕНЕРГИЈА. СНАГА/14</p>	<p>Механички рад. Рад силе. Рад силе теже и силе трења. Квалитативно увођење појма механичке енергије тела. Кинетичка енергија тела. Потенцијална енергија. Гравитациона потенцијална енергија тела. Веза између промене механичке енергије тела и извршеног рада. Закон о одржању механичке енергије. Снага. Коефицијент корисног дејства. Демонстрациони огледи: – Илустровање рада утрошеног на савладавање силе трења при клизању тела по различитим подлогама, уз коришћење динамометра. – Коришћење потенцијалне енергије воде или</p>	

<p>потенцијалну енергију тела и повеже њихове промене са извршеним радом; – демонстрира важење закона одржања енергије на примерима из окружења; – решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (кинематика и динамика кретања тела, трење, равнотежа полуге, сила потиска, закони одржања...); – разликује појмове температуре и количине топлоте и прикаже различите механизме преноса топлоте са једног тела на друго; – анализира промене стања тела (димензија, запремине и агрегатног стања) приликом грејања или хлађења; – наведе методе добијања топлотне енергије и укаже на примере њеног рационалног коришћења.</p>		<p>енергије надуваног балона за вршење механичког рада. – Примери механичке енергије тела. Закон о одржању механичке енергије (Галилејев жљоб; математичко клатно; тег са опругом) Лабораторијске вежбе 1. Одређивање рада силе под чијим дејством се тело креће по различитим подлогама. 2. Провера закона одржања механичке енергије помоћу колица.</p>
	<p>ТОПЛОТНЕ ПОЈАВЕ/14</p>	<p>Честични састав супстанције: молекули и њихово хаотично кретање. Топлотно ширење тела. Појам и мерење температуре. Унутрашња енергија и температура. Количина топлоте. Специфични топлотни капацитет. Топлотна равнотежа. Агрегатна стања супстанције. Демонстрациони огледи: – Дифузија и Брауново кретање. – Ширење чврстих тела, течности и гасова (надувани балон на стакленој посуди – флаши и две посуде са хладном и топлом водом, Гравесандов прстен, издужење жице, капилара...). Лабораторијске вежбе 1. Мерење температуре мешавине топле и хладне воде после успостављања топлотне равнотеже</p>

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

Циљ учења Физике јесте упознавање ученика са природним појавама и основним законима природе, стицање основе научне писмености, оспособљавање за уочавање и распознавање физичких појава и активно стицање знања о физичким феноменима кроз истраживање, усвајање основа научног метода и усмеравање

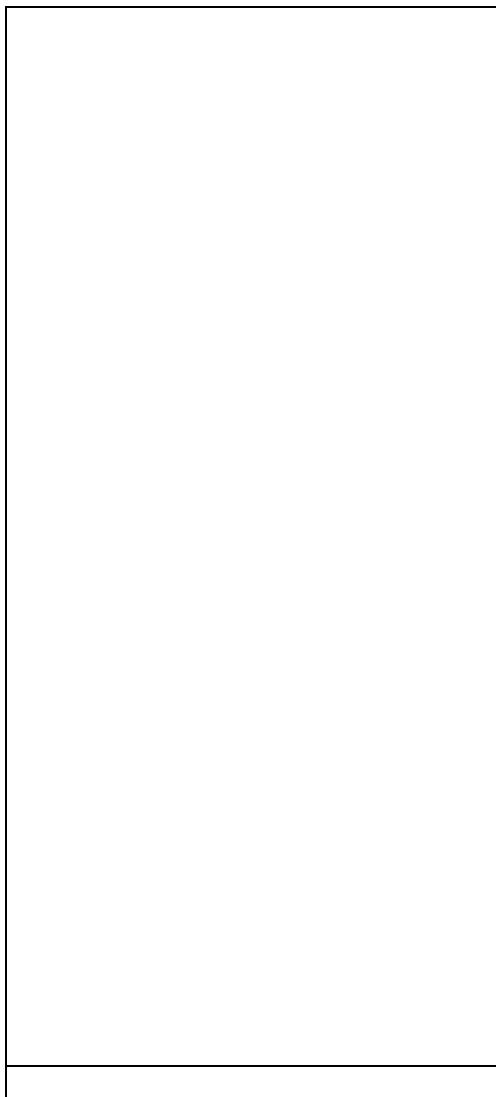
према примени физичких закона у свакодневном животу и раду.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба ИКТ - 1 угледни час годишње - усавршавање у оквиру установе и ван установе
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Ученици од шестог до осмог разреда се из физике оцењују на неколико начина: 1. Писмено (контролне вежбе) 2. Усмено 3. На основу редовног праћења постигнућа ученика и активности на часу 4. На основу домаћих задатака Усмено одговарање Ученици увек треба да буду припремљени за усмени одговор. Могу бити испитивани сваког часа. Оцена се уписује у дневник. Ученици се могу и сами јављати да усмено одговарају. Контролне вежбе Контролне вежбе изводе се према унапред утврђеном плану који је истакнут на сајту школе. Оцена се уписује у дневник. Редовно праћење постигнућа ученика и активност на часу У активности ученика спадају кратки усмени одговори на часу приликом обнављања или обраде нове лекције, петнаестоминутне провере и редовне провере познавања елементарних појмова. Наставник сваки час прати активности ученика и благовремено бележи у своју педагошку евиденцију. На тај начин наставник формативно оцењује ученика. Целокупна активност ученика може бити изражена сумативном оценом у дневнику. Такође. Оцењују се тромесечно.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Димензионисани су тако да сви ученици могу да се њима баве у оквиру својих потреба и могућности. Такође представљају показатељ односа према обавезама у настави. Оцењују се тромесечно.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Настава ван учионице
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
- визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, модели, слике, филмови) - рачунар и пројектор - уџбеник и дигитални уџбеник
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Полазна одређења при дефинисању исхода и конципирању програма физике били су усвојени Стандарди образовних постигнућа ученика у основној школи. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина и ставова које ученик стиче у процесу остваривања наставе у пет области предмета: Сила и кретање, Кретање тела под дејством силе теже. Силе трења, Равнотежа тела, Механички рад и енергија. Снага, Топлотне појаве. Обнављање дела градива из шестог разреда, које се односи на равномерно праволинијско кретање, силу као узрок промене стања тела и инертност тела, треба да послужи као увод и обезбеди континуитет. Ученици седмог разреда треба да наставе са учењем основних појмова и закона физике на основу којих ће разумети појаве у природи и значај физике у образовању и свакодневном животу. Они треба да стекну основу за праћење програма физике у следећим разредима. Полазна одређења утицала су на избор програмских садржаја и метода логичког закључивања, демонстрационих огледа и лабораторијских вежби, оријентисаних на очекиване исходе. Из физике као научне дисциплине одабрани су они садржаји које на одређеном нивоу, у складу са образовним стандардима и исходима, могу да усвоје сви ученици седмог разреда.
КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА
Математика, биологија, географија, техника и технологија
КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Сарадња, рад са подацима и информацијама, предузимљивост и оријентација ка предузетништву, комуникација, компетенција за учење, дигитална компетенција, естетичке компетенције
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ
Уџбеник и приручник за физику за 7. разред, Клет, Београд

Предмет	Физика	
Разред	8. разред	
Трајање школског програма	68. часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА (Комуникативне функције)	САДРЖАЈИ
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: - повезује физичке величине које описују осцилације и таласе; – описује карактеристике звука, ултразвука и инфразвука и наводи примере примене ултразвука; – анализира примере одбијања и преламања светлости, тоталне рефлексације (огледала, сочива) и користи лупу и микроскоп; – демонстрира и објасни: осциловање куглице клатна и тела обешеног о опругу, осциловање жица и ваздушних стубова; – демонстрира и објасни: појаву сенке, функционисање ока и корекцију вида; – примењује превентивне мере заштите од буке и од прекомерног излагања Сунчевом зрачењу; – демонстрира узајамно деловање наелектрисаних тела и објасни од чега оно зависи; – прикаже и опише електрично поље, израчуна силу којом поље делује на наелектрисање и повеже електрични напон и јачину електричног поља; – објасни провођење струје кроз метале, течности и гасове и упореди отпорности металних проводника на основу њихових карактеристика; – наводи и користи различите изворе електричне струје (EMS) и зна да их разврста ради рециклаже; – познаје основне елементе електричног кола и уме да их повеже, изабере одговарајући опсег мерног инструмента и мери јачину струје и напон, одређује вредност отпорности редно и паралелно везаних отпорника и резултате прикаже табеларно и графички; –	ОСЦИЛАТОРНО И ТАЛАСНО КРЕТАЊЕ/8	Осцилаторно кретање (осциловање тела обешеног о опругу, осциловање куглице клатна). Појмови и величине којима се описује осциловање тела (амплитуда, период, фреквенција). Закон о одржању механичке енергије при осциловању тела. Механички таласи. Основни параметри којима се описује таласно кретање (таласна дужина, фреквенција, брзина). Звук. Карактеристике звука и звучна резонанција. Демонстрациони огледи. Осциловање куглице клатна и тела обешеног о опругу (у ваздуху и у течности). Осциловање жица и ваздушних стубова (ксилофон, различите затегнуте жице, једнаке стаклене флаше са различитим нивоима воде). Одакле долази звук (гумено црево са два левка, канап и две пластичне чаше...). Таласи (таласна машина или када). Демонстрација звучне резонанције променом висине ваздушног стуба (дужа стаклена цев са водом) Лабораторијска вежба 1. Мерење периода осциловања клатна или периода осциловања тега на опрузи 2. Одређивање убрзања Земљине теже помоћу математичког клатна
	СВЕТЛОСНЕ ПОЈАВЕ/15	Карактеристике светлости. Праволинијско простирање светлости (сенка и полусенка, помрачење Сунца и Месеца). Закон одбијања светлости. Равна и сферна огледала и конструкција ликова предмета. Брзина светлости у различитим срединама. Индекс преламања и закон преламања светлости. Тотална рефлексација. Преламање светлости кроз призму и сочива. Одређивање положаја ликова код сочива. Оптички инструменти. Лупа и микроскоп. Демонстрациони огледи. Сенке. Хартлијева плоча за илустровање закона о одбијању и преламању светлости. Преламање светлости (штапић делимично урођен у чашу с водом, новчић у чаши са водом и испод ње). Преламање беле

<p>описује ефекте који се испољавају при протицању електричне струје; – описује узајамно деловање два паралелна проводника са струјом, деловање магнетног поља на струјни проводник и принцип рада електромагнета и електромотора; – објасни принцип рада компаса и природу Земљиног магнетног поља; – користи компас и апликације за паметне телефона за оријентацију у природи; – препозна основна својства наизменичне струје, израчуна потрошњу електричне енергије у домаћинству и да се придржава основних правила безбедности при коришћењу електричних уређаја у свакодневном животу; – решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке из сваке наведене области; – објасни структуру атомског језгра и нуклеарне силе; – опише радиоактивност, врсте зрачења, радиоактивне изотопе, познаје њихово дејство, примену и мере заштите; – разликује фисију и фузију и наводи могућности њихове примене.</p>		<p>светлости при пролазу кроз призму. Преламање светлости кроз сочиво, око и корекција вида (оптичка клупа, геометријска оптика на магнетној табли, стаклена флаша са водом као сочиво). Лупа и микроскоп. Лабораторијске вежбе 1. Провера закона одбијања светлости коришћењем равнoг огледала. 2. Одређивање жижне даљине сабирног сочива.</p>
	<p>ЕЛЕКТРИЧНО ПОЉЕ/10</p>	<p>Наелектрисавање тела. Елементарна количина наелектрисања. Закон о одржању количине наелектрисања. Узајамно деловање наелектрисаних тела. Кулонов закон. Електрично поље (линије сила, хомогено и нехомогено поље). Рад силе електричног поља. Напон. Веза напона и јачине хомогеног електричног поља. Електричне појаве у атмосфери. Демонстрациони огледи. Наелектрисавање чврстих изолатора и проводника. Електрофор, електрично клатно и електроскоп. Линије сила електричног поља (перјанице, гриз у ричиновом уљу и јаком електричном пољу). Фарадејев кавез. Антистатичке подлоге. Инфлуентна машина. Мехури сапунице у електричном пољу. Модел громобрана.</p>
	<p>ЕЛЕКТРИЧНА СТРУЈА/18</p>	<p>Електрична струја (једносмерна, наизменична). Услови за настајање електричне струје и извори струје (EMS). Мерење електричне струје и напона. Електрична отпорност проводника. Проводници и изолатори. Омов закон за део струјног кола. Рад и снага електричне струје. Цул-Ленцов закон. Омов закон за цело струјно коло. Везивање отпорника. Електрична струја у течностима и гасовима. Мере заштите од електричне струје (жива бића, објекти и електрични уређаји). Демонстрациони огледи. Демонстрациони амперметар у струјном колу. Регулисање електричне струје у колу реостатом и потенциометром. Графитна мина (оловке) као потенциометар. Мерење електричне отпорности омметром. Загревање проводника при протицању електричне струје. Протицање електричне струје у воденом раствору кухињске соли. Лимун као батерија. Пажњење у Гајслеровим цевима помоћу Теслиног трансформатора. Лабораторијске вежбе 1. Зависност електричне струје од напона на отпорнику (таблични и графички</p>

		приказ зависности). 2. Одређивање електричне отпорности отпорника у колу помоћу амперметра и волтметра. 3. Мерење електричне струје и напона у колу са серијски и паралелно повезаним отпорницима и одређивање еквивалентне отпорности.
	МАГНЕТНО ПОЉЕ/6	Магнетно поље сталних магнета. Магнетно поље Земље. Магнетно поље електричне струје. Дејство магнетног поља на струјни проводник. Допринос Николе Тесле и Михајла Пупина развоју науке о електромагнетним појавама и њиховој примени. Демонстрациони огледи. Линејне сила магнетног поља потковичастог магнета и магнетне шипке. Магнетна игла и школски компас. Ерстедов оглед. Електромагнет. Узајамно деловање два паралелна проводника кроз које протиче струја.
	ЕЛЕМЕНТИ АТОМСКЕ И НУКЛЕАРНЕ ФИЗИКЕ/8	Структура атома (језгро, електронски омотач). Нуклеарне силе. Природна радиоактивност. Радиоактивно зрачење (алфа, бета и гама зраци) и њихово дејство на биљни и животињски свет. Заштита од радиоактивног зрачења. Вештачка радиоактивност. Фисија и фузија. Примена нуклеарне енергије и радиоактивног зрачења. Демонстрациони оглед. Детекција присуства радиоактивног зрачења. (школски ГајгерМилеров бројач)
	ФИЗИКА И САВРЕМЕНИ СВЕТ/3	Значај физике за развој других природних наука Допринос физике развоју савремене медицине (ултразвук, ЕКГ, скенер, магнетна резонанција, Гама нож...) Физика и савремене технологије

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

Циљ учења Физике јесте упознавање ученика са природним појавама и основним законима природе, стицање основе научне писмености, оспособљавање за учење и распознавање физичких појава и активно стицање знања о физичким феноменима кроз истраживање, усвајање основа научног метода и усмеравање према примени физичких закона у свакодневном животу и раду.

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)

- употреба ИКТ - 1 угледни час годишње - усавршавање у оквиру установе и ван установе

НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)

Ученици од шестог до осмог разреда се из физике оцењују на неколико начина: 1. Писмено (контролне вежбе) 2. Усмено 3. На основу редовног праћења постигнућа ученика и активности на часу 4. На основу домаћих задатака Усмено одговарање Ученици увек треба да буду припремљени за усмени одговор. Могу бити испитивани сваког часа. Оцена се уписује у дневник. Ученици се могу и сами јављати да усмено

<p>одговарају. Контролне вежбе Контролне вежбе изводе се према унапред утврђеном плану који је истакнут на сајту школе. Оцена се уписује у дневник. Редовно праћење постигнућа ученика и активност на часу У активности ученика спадају кратки усмени одговори на часу приликом обнављања или обраде нове лекције, петнаестоминутне провере и редовне провере познавања елементарних појмова. Наставник сваки час прати активности ученика и благовремено бележи у своју педагошку евиденцију. На тај начин наставник формативно оцењује ученика. Целокупна активност ученика може бити изражена сумативном оценом у дневнику. Такође. Оцењују се тромесечно.</p>
<p>ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ</p>
<p>Димензионисани су тако да сви ученици могу да се њима баве у оквиру својих потреба и могућности. Такође представљају показатељ односа према обавезама у настави. Оцењују се тромесечно.</p>
<p>НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)</p>
<p>Настава ван учионице</p>
<p>НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО</p>
<p>- визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, модели, слике, филмови) - рачунар и пројектор - уџбеник и дигитални уџбеник</p>
<p>УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА</p>
<p>Полазна опредељења при дефинисању исхода и конципирању програма физике били су усвојени Стандарди образовних постигнућа ученика у основној школи. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина и ставова које ученик стиче у процесу остваривања наставе у пет области предмета: Сила и кретање, Кретање тела под дејством силе теже. Силе трења, Равнотежа тела, Механички рад и енергија. Снага, Топлотне појаве. Обнављање дела градива из шестог разреда, које се односи на равномерно праволинијско кретање, силу као узрок промене стања тела и инертност тела, треба да послужи као увод и обезбеди континуитет. Ученици седмог разреда треба да наставе са учењем основних појмова и закона физике на основу којих ће разумети појаве у природи и значај физике у образовању и свакодневном животу. Они треба да стекну основу за праћење програма физике у следећим разредима. Полазна опредељења утицала су на избор програмских садржаја и метода логичког закључивања, демонстрационих огледа и лабораторијских вежби, оријентисаних на очекиване исходе. Из физике као научне дисциплине одабрани су они садржаји које на одређеном нивоу, у складу са образовним стандардима и исходима, могу да усвоје сви ученици осмог разреда.</p>
<p>КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА</p>
<p>Математика, биологија, географија, техника и технологија, хемија</p>
<p>КОМПЕТЕНЦИЈЕ</p>
<p>Сарадња, рад са подацима и информацијама, предузимљивост и оријентација ка предузетништву, комуникација, компетенција за учење, дигитална компетенција, естетичке компетенције</p>
<p>УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ</p>
<p>Уџбеник и приручник за физику за 8. разред, Клет, Београд</p>

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН

		Месец										Фонд часова		
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI			Обрада
1	Осцилаторно и таласно кретање											6	2	8
2.	Светлосне појаве											13	2	15
3.	Електрично поље											10	0	10
4.	Електрична струја											15	3	18
5.	Магнетно поље											6	0	6
6.	Елементи атомске и нуклеарне физике											8	0	8
7.	Физика и савремени свет											3	0	3
УКУПНО												61	7	68

Предмет:

Техника и технологија

Разред: V-VIII

Предмет	Техника и технологија	
Разред	5. разред	
Трајање школског програма	72. часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ	САДРЖАЈИ

По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ЧАСОВА	
<p>- описује улогу технике, технологије и иновација у развоју заједнице и њихово повезивање - разликује основна подручја човековог рада, производње и пословања у техничком технолошком подручју - наводи занимања у области технике и технологије - процењује сопствена интересовања у области технике и технологије - организује радно окружење у кабинету</p>	<p>ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ</p>	<p>Појам, улога и значај технике и технологије на развој друштва и животног окружења. - Подручја човековог рада и производње, занимања и послови у области технике и технологије. Правила понашања и рада у кабинету. - Организација радног места у кабинету и примена мера заштите на раду. - Коришћење техничких апарата и ИКТ уређаја у животном и радном окружењу.</p>
<p>– процени како би изгледао живот људи без саобраћаја, – класификује врсте саобраћаја и саобраћајних средстава према намени, – наводи професије у подручју рада саобраћаја, – направи везу између савременог саобраћаја и коришћења информационих технологија, – разликује безбедно од небезбедног понашања пешака, возача бицикла и дечијих возила, – правилно се понаша као пешак, возач бицикла и дечијих возила у саобраћају, – користи заштитну опрему за управљање бициклом и дечијим возилима, – аргументује неопходност коришћења сигурносних појасева на предњем и задњем седишту аутомобила и увек их користи као путник, – повеже место седења у аутомобилу са узрастом ученика, – показује поштовање према другим учесницима у саобраћају, – анализира симулирану саобраћајну незгоду на рачунару и идентификује ризично понашање пешака и возача бицикла .</p>	<p>САОБРАЋАЈ</p>	<p>Улога, значај и врсте саобраћаја и саобраћајних средстава према намени - Историјски развој саобраћајаПрофесије у подручју рада саобраћаја - Употреба информационих технологија у саобраћају - Регулација друског саобраћаја: саобраћајна сигнализација, - Саобраћајни полицајац - Пешак у саобраћају - Бициклиста у саобраћају - Правила и прописи кретања пешака, возача бицикла и дечијих возила у саобраћају – рачунарска симулација и саобраћајни полигон - Правила и прописи кретања пешака, возача бицикла и дечијих возила у саобраћају - Рачунарска симулација и саобраћајни полигон - Обавезе и одговорност деце и осталих учесника у саобраћају - Заштитна опрема потребна за безбедно управљање бициклом и дечијим возилима</p>
<p>– самостално црта скицом и техничким цртежом једноставан предмет, – правилно чита технички цртеж, – преноси податке између ИКТ уређаја, – користи текст процесор за креирање докумената, – примењује основне поступке обраде дигиталне слике на рачунару, – користи програм за</p>	<p>ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ</p>	<p>- Техничко цртање као основ графичке комуникације - Прибор за техничко цртање - Врсте линија - Формати папира и цртање скице - Означавање мера на техничком цртежу - Котирање - РазмераПриказивање предмета на техничком цртежу - Пренос података између ИКТ уређаја - Креирање документа у текст процесор - Унос и</p>

обраду текста за креирање документа са графичким елементима, – преузима одговорност, – представи идеје и планове за акције које предузима користећи савремену информационокомуникациону технологију и софтвер, користи интернет сервисе за претрагу и приступање онлајн ресурсима.		обрада дигиталне слике у тексту - Интернет претрага и приступ онлајн ресурсима
направи план управљања отпадом, – повезује својства природних материјала са применом, – објасни технологије прераде и обраде дрвета и коже, производњу папира, текстила и коже, – сече, спаја и врши заштиту папира, текстила, коже и дрвета, – правилно и безбедно користи алате и прибор за ручну механичку обраду (маказе, моделарска тестера, брусни папир, стега) – направи план израде једноставног производа.	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	Природни ресурси на Земљи: материја и енергија Рециклажа и заштита животне средине Појам, врсте и својства материјала Технологија прераде материјала: дрво и папир Технологија прераде материјала: текстил и кожа Правилно коришћење алата за ручну обраду материјала: прибор за мерење, обележавање и контролу; алат за резање и сечење Правилно коришћење алата за ручну обраду материјала: спајање и завршна обрада Заштита материјала Избор материјала и алата и редослед њихове примене Израда модела од лакообрадивих материјала (дрвета, папира, текстила и коже)
– Израда модела од лакообрадивих материјала (дрвета, папира, текстила и коже) – Менаџмент и предузетништво – Моделовање „Од идеје до пласирања производа на тржиште“ – Рад на пројектном задатку	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	Израда модела од лакообрадивих материјала (дрвета, папира, текстила и коже)

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Настава и учење технике и технологије је да ученик развије техничко –технолушку писменост, да развије одговоран однос према радуи проитводњи, животном и радном окружењу, коришћење техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа преузимљиво и иницијативно.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
употреба савремених наставних средстава; огледни час према плану стручног већа; планирати по два стручна семинара годишње из области ТиТ коришћења и online семинара; по могућности, похађати бар један изборни семинар годишње; на састанцима стручних актива презентовати семинаре .
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Стандарди за ТИТ не постоје.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

Домаћи задаци нису предвиђени. Могућност израде реферата, презентација, и модела макете

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

Настава ван учионице

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Наставна средства су разноврсна техничка средства која су прилагођена потребама наставе. Користе се следећа наставна средства: 20 радних места; 1 штампач; 1 табла; визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, модели, макете, колекције тех. елемената и материјала, апликације, слике, филомови, тв емисије, динамички модели, инструменти, апарати...); конструкторски комплети; алати; прибор за цртање

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Наставни предмет техника и технологија намењен је развоју основних техничких компетенција ученика ради његовог оспособљавања за живот и рад у свету који се технички и технолошки брзо мења. Један од најважнијих задатака је да код ученика развија свест о томе да примена стечених знања и вештина у реалном окружењу подразумева стално стручно усавршавање и целоживотно учење, као и да је развијање предузимљивости и оријентације ка предузетништву један од важних предуслова личног и професионалног развоја. Наставни програм за пети разред оријентисан је на остваривање исхода. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет техника и технологија. Главна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхода је настава усмерена на учење у школи. То значи да ученик треба да учи: смислено (повезивањем оног што учи са оним што му је познато из свакодневног живота као и повезивањем знања стечених кроз различите предмете), проблемски (самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација, постављањем релевантних питања себи и другима, развијањем плана решавања задатог проблема), дивергентно (предлагањем нових решења, смишљањем нових примера, повезивањем садржаја у нове целине), критички (поређењем важности појединих чињеница и података) и кооперативно (кроз сарадњу са наставником и другим ученицима, кроз дискусију и размену мишљења, уважавајући аргументе саговорника). С обзиром да је настава теоријско-практичног карактера, часове треба реализовати поделом одељења на 2 (две) групе. Програм се реализује у форми предавања (теоријска настава) и вежби. Повезаност теорије и праксе постиже се кроз јединство теоријских садржаја и вежби које у реализацији треба да се преплићу и допуњују. Настава се реализује преваходно коришћењем метода визуелног и практичног приказа, коришћењем савремених наставних средстава. Програм вежби реализује се у форми заокружених програмских целина (модула) које омогућују ученицима креативну слободу. Овакав приступ омогућује индивидуализацију наставе, према надарености, способностима, мотивима и интересовањима ученика. Предвиђени садржаји захтевају разноврстан методички приступ односно примену поступака. Увести ученике у свет технике и савремене технологије на занимљив и атрактиван начин, чиме се подстиче њихово интересовање за техничко стваралаштво. Омогућити ученицима да исказују властите креативне способности, да траже и налазе сопствена техничка решења и да се доказују у раду. Приликом конкретизације појединих садржаја програма, прилагодити исте специфичностима средине у којој се настава изводи и опремљености кабинета. Посете музејима технике, сајмовима и обиласке производних и техничких објеката треба остваривати увек када за то постоје услови, ради показивања савремених техничких достигнућа, савремених уређаја, технолошких процеса, радних операција и др. Када за то не постоје одговарајући услови, ученицима треба обезбедити мултимедијалне програме у којима је заступљена ова тематика. Животно и радно окружење Упознавање подручја човековог рада и производње, занимања и послова у области технике и технологије треба реализовати уз активну улогу ученика и примену одговарајућих медија. Омогућити ученицима да идентификују одређена занимања којима се људи баве и послове који се обављају у оквиру тих занимања као и техничка средства која се при томе користе. Тако ће упознати основна подручја човековог рада, производње и пословања у техничко-технолошком подручју и развити критички однос који укључује разматрање ширег контекста технике и њеног утицаја на човека и планету Земљу с еколошког, економског, културолошког и социолошког аспекта. Упознати ученике са техником, техничким достигнућима и значајем технике и технологије. Указати на значај наставе технике и технологије у циљу стицања техничке културе, тј. техничке писмености и

неопходност усвајања одређених знања о техничким уређајима који нас окружују, добробитима која доносе, начину рада, могућим опасностима, развијањем вештина које омогућују креативност и иновативност у дизајнирању и изради техничких средстава као и сигурно и правилно њихово коришћење. Тако ученици стичу и одређена сазнања о разним професијама што ће им касније помоћи при професионалном усмеравању и одређивању. С обзиром да се кабинет за технику и технологију и рад у њему разликује од других кабинета у школи, ученици треба да упознају специфичност рада, распоред и организацију радних места као и правила понашања и рада у кабинету. Посебну пажњу треба посветити безбедности на раду приликом коришћења алата и прибора. Указати на ситуације које могу због непоштовања правила понашања или неправилне употребе алата и прибора бити потенцијалне опасности, као и на примену мера заштите на раду. Коришћење техничких апарата и ИКТ уређаја у животном и радном окружењу, ученици углавном упознају скоро свакодневно у својим домовима. Уз активну улогу ученика и примену мултимедија указивати на правилну употребу и евентуалне последице у случају непридржавања упутстава за коришћење и неисправности техничких апарата у домаћинству (усисивач, миксер, разне грејалице и др.). Препоручени број часова је 6. Саобраћај Ова област је изузетно важна јер се ученици петог разреда осамостаљују и шире радијус свог кретања, а статистика говори да у нашој земљи још увек велики број деце страда у саобраћају. По природи њиховог узраста још увек нису довољно пажљиви у саобраћају где могу бити пешаци, путници, возачи бицикла и дечијих возила. Зато је тежиште исхода на безбедном понашању и преузимању личне одговорности ученика за понашање у саобраћају. Употреба заштитне опреме при вожњи бицикла и других дечијих возила, као и коришћење сигурносних појасева у возилу је најважнији исход који треба постићи. Ученици треба да се на интересантан и очигледан начин упознају са правилима и прописима кретања пешака и бициклиста у саобраћају, начинима регулисања саобраћаја и безбедном кретању од школе до куће, да упознају хоризонталну, вертикалну и светлосну сигнализацију. За реализацију ових наставних садржаја треба користити одговарајуће мултимедије, а за практично увежбавање могу се користити полигони у оквиру школе или саобраћајне макете које могу израдити и ученици на редовним часовима или у раду слободних активности, као и коришћењем рачунарске симулације. Ученици имају прилику да упознају разне професије у области регулисања друмског саобраћаја и могућности и процене сопствених потенцијала и интересовања у вези са тим професијама. Препоручени број часова је 14. Техничка и дигитална писменост Циљ наставне теме је да ученици овладају вештинама употребе информационо-комуникационих технологија у техници и схвате њихову природну повезаност. У оквиру препорученог броја часова планирано је да се ученици упознају са техничким цртежом и обрадом дигиталне слике на рачунару. Техничко цртање представља универзални језик и основу техничке писмености у графичким комуникацијама у свим подручјима технике и свакодневном животу. Технички цртеж је средство размене информација у техници, од његовог настанка до производње тј. од идеје до реализације. Ученици развијају вештине читања и израде једноставнијих техничких цртежа и израду техничке документације. Ученике треба научити како се скицом може изразити идеја и како се применом правила (стандарда) израђује технички цртеж. Ученици треба да упознају формате папира и основни прибор за техничко цртање. Инсистирати на правилном коришћењу прибора за техничко цртање увежбавањем приликом геометријског цртања (паралелне линије, нормалне линије, кружнице). Потребно је да сваки ученик самостално нацрта једноставан технички цртеж у одређеној размери користећи одговарајуће врсте линија као и елементе котирања. Планирани исходи у области употребе и примене информационо-комуникационих технологија у техници у петом разреду се првенствено односе на правилно и безбедно коришћење дигиталних уређаја (рачунар, лаптоп, таблет, мобилни телефон, тв, дигитални фотоапарат, веб камера) а потом и на овладавање вештинама обраде дигиталне слике на рачунару у циљу стицања одговарајућих компетенција које се односе на документовање и дизајн. Ово је једна од основних вештина које су неопходне у стицању општих предузетничких компетенција. Препоручује се наставницима да са ученицима у пару вежбају пренос података између рачунара и екстерних уређаја (мобилни телефон, фотоапарат) а да сваки ученик самостално реализује процедуре током рада на рачунару. Такође је препорука да сваки ученик (користећи знања и вештине које је стекао на часовима информатике и рачунарства) реализује једноставну вежбу уметања фотографије у одговарајући програм за обраду текста и уређивање документа. Где год је то могуће, треба користити Интернет претрагу и приступ online ресурсима. Препоручени број часова је 16. Ресурси и производња Ученике треба упознати са појмом природних ресурса на Земљи и са значајем њиховог

очувања. Тежиште ове теме је на енергији и материјалима. Назначити основне изворе енергије као важан ресурс за живот људи, технолошке процесе и производњу без улажења у детаље. Упознати ученике са начином коришћења и претварања у неке корисне облике њима већ познатих извора енергије воде, ветра и Сунца. Други важан ресурс су материјали. Упознати ученике са појмом и поделом материјала (природни, вештачки). Врсте и својства материјала (физичка, хемијска и механичка): дрво, папир, текстил, кожа објаснити на елементарном нивоу. Начин обраде материјала (принципи деловања алата за механичку обраду материјала, испитивање материјала). Припрема за обраду. Приказати правилно коришћење алата за ручну обраду материјала, извођење операција и заштита на раду: обележавање, сечење, завршна обрада (бушење, равнање, брушење). Избор материјала, операција и алата и редоследа њихове примене. Рециклажа материјала и заштита животне средине. Поступно увођење ученика у рад са алатом при извођењу разних операција мења суштински карактер наставе технике и технологије – обрада материјала тако постаје средство креативног изражавања, а не циљ у настави технике и технологије. Програм се реализује у форми предавања (теоретска настава) и вежби. Приликом вежбања са алатима и при обради материјала потребно је да ученици своје идеје исказују самостално. Препорука је да ученици, на крају ове области, направе план израде и самостално израде најмање три једноставна модела. Препоручени број часова је 20.

Конструкторско моделовање У овом делу програма ученици реализују заједничке пројекте примењујући претходно стечена знања и вештине из области обликовања и обраде материјала, употребе ИКТ-а у техници и техничког цртања. Циљ наставне теме је постављање циљева и приоритета, планирање, доношење одлука, тимски рад, комуникацијске вештине, као и развијање упорности, позитивног односа према раду, способностима решавања проблема, самопроцењивања и критичког мишљења. Препорука је да се пројекти реализују у паровима или малим групама. Наставник упознаје ученике са правилима рада у групи, поделом посла и одговорностима, са динамиком и роковима за реализацију пројектних активности. Ученици се сами опредељују за одређену активност у оквиру групе. Пружа им се могућност да реализују своју идеју која је у складу са њиховим интересовањима и способностима при чему се постиже потпуна диференцијација и индивидуализација наставе. Ученици самостално истражују информације за пројектни задатак користећи информационокомуникационе технологије, налазе решење, формирају идеју, израђују техничку документацију, планирају и реализују сопствени производ. Идентификација и избор материјала и алата за реализацију пројекта врше се уз подршку наставника. У том процесу, ученици усвајају и примењују знања, развијају вештине, ставове, одговорност и самосталност. Препорука је да се користе материјали и технологије које су ученици упознали у претходној области. Ученици самостално врше мерење и обележавање. Обрада материјала може се вршити индивидуално али је препорука да ученици раде у пару, чиме развијају способност сарадње и социјалних вештина. По завршетку, ученици самостално представљају производ/модел, усмено образлажући ток реализације, процењујући оствареност резултата и предлог унапређења. Тежиште оваквог рада није на квалитету коначног продукта већ на процесу који има своје кораке и на сарадничким односима у раду у групи. Наставник је ту пажљиви посматрач, помагач када је то потребно, давалац повратне информације и неко ко охрабрује. Ученицима јасно треба указати да се и на неуспелим производима може много научити ако се схвати где су грешке направљене. Дискутовати са ученицима и оцени понуђених решења. Нагласити важност доброг планирања буџета потребног за његову реализацију као и негативних последица лоших прорачуна. На тај начин ученике полако оспособљавати да размишљају предузетнички и развијати им основне компетенције везане за финансијску писменост. Препоручени број часова је 16

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

8.															
УКУПНО											35	37	72		

Предмет	Техника и технологија	
Разред	6. разред	
Трајање школског програма	72. часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
повеже развој грађевинарства и значај урбанизма у побољшању услова живљења; анализира карактеристике савремене културе становања; класификује кућне инсталације на основу њихове намене; класификује врсте саобраћајних објеката према намени; повезује неопходност изградње прописне инфраструктуре са безбедношћу учесника у саобраћају; повезује коришћење информационих технологија у саобраћајним објектима са управљањем и безбедношћу путника, демонстрира правилно и безбедно понашање и кретање пешака и возача бицикла на саобраћајном полигону и/или уз помоћ рачунарске симулације.	ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ САОБРАЋАЈ	Значај и развој грађевинарства. Просторно и урбанистичко планирање Култура становања. Распоред просторија и уређење стамбеног простора Кућне инсталације Саобраћајни системи, саобраћајни објекти Управљање саобраћајном сигнализацијом Правила и прописи кретања пешака и возача бицикла у јавном саобраћају Правила и прописи кретања пешака и возача бицикла у саобраћају Рачунарска симулација и/или саобраћајни полигон
скицира просторни изглед грађевинског објекта; чита и црта грађевински технички цртеж уважавајући фазе изградње грађевинског објекта уз примену одговарајућих правила и симбола; користи рачунарске апликације за техничко цртање, 3D приказ грађевинског објекта и унутрашње уређење стана уважавајући потребе савремене културе становања; самостално креира дигиталну презентацију и представља је.	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	Фазе у изградњи грађевинског објекта. Размера, котирање, симболи и ознаке у грађевинарству Технички цртежи у грађевинарству – перспектива и ортогонална пројекција Технички цртеж у грађевинарству – хоризонтални и вертикални пресек Техничко цртање помоћу рачунара Техничко цртање помоћу рачунара Техничко цртање помоћу рачунара Техничко цртање помоћу рачунара Представљање идеја и решења уз коришћење дигиталних презентација Подела, врсте и карактеристике грађевинских материјала

<p>класификује грађевинске материјале према врсти и својствима и процењује могућности њихове примене; повезује коришћење грађевинских материјала са утицајем на животну средину; повезује алате и машине са врстама грађевинских и пољопривредних радова; реализује активност која указује на важност рециклаже; образложи на примеру коришћење обновљивих извора енергије и начине њиховог претварања у корисне облике енергије; правилно и безбедно користи уређаје за загревање и климатизацију простора; повезује значај извођења топлотне изолације са уштедом енергије; повезује гране пољопривреде са одређеном врстом производње хране; описује занимања у области грађевинарства, пољопривреде, производње и прераде хране; изради модел грађевинске машине или пољопривредне машине уз примену мера заштите на раду.</p>	<p>РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА</p>	<p>Подела, врсте и карактеристике грађевинских материјала Конструктивни елементи. Врсте и начини градње грађевинских објеката Техничка средства у грађевинарству Обновљиви извори енергије. Мере за рационално и безбедно коришћење топлотне енергије Организација рада и техничка средства у пољопривреди Рециклажа материјала у грађевинарству и пољопривреди. Заштита животне средине Моделовање машина и уређаја у грађевинарству, пољопривреди или модела који користи обновљиве изворе енергије Моделовање машина и уређаја у грађевинарству, пољопривреди или модела који користи обновљиве изворе енергије</p>
<p>самостално/тимски врши избор макете/модела грађевинског објекта и образлажи избор; самостално проналази информације о условима, потребама и начину реализације макете/модела користећи ИКТ; креира планску документацију (листу материјала, редослед операција, процену трошкова) користећи програм за обраду текста; припрема и организује радн окружење одређујући одговарајуће алате, машине и опрему у складу са захтевима посла и материјалом који се обрађује; израђује макету/модел поштујући принципе економичног искоришћења материјала и рационалног одабира алата имашина примењујући процедуре у складу са принципима безбедности на раду; учествује у успостављању критеријума за вредновање, процењује свој рад и рад других и предлаже унапређења постојеће</p>	<p>КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ</p>	<p>Рад на пројектном задатку</p>

макете/модела		

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Настава и учење технике и технологије је да ученик развије техничко –технолушку писменост, да развије одговоран однос према радуи проитводњи, животном и радном окружењу, коришћење техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво и иницијативно.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
употреба савремених наставних средстава; огледни час према плану стручног већа; планирати по два стручна семинара годишње из области ТиТ коришћења и online семинара; по могућности, похађати бар један изборни семинар годишње; на састанцима стручних актива презентовати семинаре .
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Стандарди за ТИТ не постоје.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Домаћи задаци нису предвиђени. Могућност израде реферата, презентација, и модела макете
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Настава ван учионице
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Наставна средства су разноврсна техничка средства која су прилагођена потребама наставе. Користе се следећа наставна средстава: 20 радних места; 1 штампач;1 табла; визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, модели, макете,колекције тех. елемената и материјала, апликације, слике,филомови, тв емисије , динамички модели, инструменти, апарати...); конструкторски комплети; алати;прибор за цртање
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Наставни предмет техника и технологија намењен је развоју основних техничких компетенција ученика ради његовог оспособљавања за живот и рад у свету који се технички и технолошки брзо мења. Један од најважнијих задатака је да код ученика развија свест о томе да примена стечених знања и вештина у реалном окружењу подразумева стално стручно усавршавање и целоживотно учење, као и да је развијање преузимаљивости и оријентације ка предузетништву један од важних предуслова личног и професионалног развоја. Наставни програм за пети разред оријентисан је на остваривање исхода. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет техника и технологија. Главна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхода је настава усмерена на учење у школи. То значи да ученик треба да учи: смислено (повезивањем оног што учи са оним што му је познато из свакодневног живота као и повезивањем знања стечених кроз различите предмете), проблемски (самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација, постављањем релевантних питања себи и другима, развијањем плана решавања задатог проблема), дивергентно (предлагањем нових решења, смишљањем нових примера, повезивањем садржаја у нове целине), критички (поређењем важности појединих чињеница и података) и кооперативно (кроз сарадњу са наставником и другим ученицима, кроз дискусију и размену мишљења, уважавајући аргументе саговорника). С обзиром да је настава теоријско-практичног карактера, часове треба реализовати поделом одељења на 2 (две) групе. Програм се реализује у форми предавања (теоријска настава) и вежби. Повезаност теорије и праксе постиже се кроз јединство теоријских садржаја и вежби које у реализацији треба да се преплићу и допуњују. Настава се реализује преваходно коришћењем метода визуелног и практичног приказа, коришћењем савремених наставних средстава. Програм вежби

реализује се у форми заокружених програмских целина (модула) које омогућују ученицима креативну слободу. Овакав приступ омогућује индивидуализацију наставе, према надарености, способностима, мотивима и интересовањима ученика. Предвиђени садржаји захтевају разноврстан методички приступ односно примену поступака. Увести ученике у свет технике и савремене технологије на занимљив и атрактиван начин, чиме се подстиче њихово интересовање за техничко стваралаштво. Омогућити ученицима да исказују властите креативне способности, да траже и налазе сопствена техничка решења и да се доказују у раду. Приликом конкретизације појединих садржаја програма, прилагодити исте специфичностима средине у којој се настава изводи и опремљености кабинета. Посете музејима технике, сајмовима и обиласке производних и техничких објеката треба остваривати увек када за то постоје услови, ради показивања савремених техничких достигнућа, савремених уређаја, технолошких процеса, радних операција и др. Када за то не постоје одговарајући услови, ученицима треба обезбедити мултимедијалне програме у којима је заступљена ова тематика. Животно и радно окружење Упознавање подручја човековог рада и производње, занимања и послова у области технике и технологије треба реализовати уз активну улогу ученика и примену одговарајућих медија. Омогућити ученицима да идентификују одређена занимања којима се људи баве и послове који се обављају у оквиру тих занимања као и техничка средства која се при томе користе. Тако ће упознати основна подручја човековог рада, производње и пословања у техничко-технолошком подручју и развити критички однос који укључује разматрање ширег контекста технике и њеног утицаја на човека и планету Земљу с еколошког, економског, културолошког и социолошког аспекта. Упознати ученике са техником, техничким достигнућима и значајем технике и технологије. Указати на значај наставе технике и технологије у циљу стицања техничке културе, тј. техничке писмености и неопходност усвајања одређених знања о техничким уређајима који нас окружују, добробитима која доносе, начину рада, могућим опасностима, развијањем вештина које омогућују креативност и иновативност у дизајнирању и изради техничких средстава као и сигурно и правилно њихово коришћење. Тако ученици стичу и одређена сазнања о разним професијама што ће им касније помоћи при професионалном усмеравању и опредељивању. С обзиром да се кабинет за технику и технологију и рад у њему разликује од других кабинета у школи, ученици треба да упознају специфичност рада, распоред и организацију радних места као и правила понашања и рада у кабинету. Посебну пажњу треба посветити безбедности на раду приликом коришћења алата и прибора. Указати на ситуације које могу због непоштовања правила понашања или неправилне употребе алата и прибора бити потенцијалне опасности, као и на примену мера заштите на раду. Коришћење техничких апарата и ИКТ уређаја у животном и радном окружењу, ученици углавном упознају скоро свакодневно у својим домовима. Уз активну улогу ученика и примену мултимедија указивати на правилну употребу и евентуалне последице у случају непридржавања упутстава за коришћење и неисправности техничких апарата у домаћинству (усисивач, миксер, разне грејалице и др.). Препоручени број часова је 6. Саобраћај Ова област је изузетно важна јер се ученици петог разреда осамостаљују и шире радијус свог кретања, а статистика говори да у нашој земљи још увек велики број деце страда у саобраћају. По природи њиховог узраста још увек нису довољно пажљиви у саобраћају где могу бити пешаци, путници, возачи бицикла и дечијих возила. Зато је тежиште исхода на безбедном понашању и преузимању личне одговорности ученика за понашање у саобраћају. Употреба заштитне опреме при вожњи бицикла и других дечијих возила, као и коришћење сигурносних појасева у возилу је најважнији исход који треба постићи. Ученици треба да се на интересантан и очигледан начин упознају са правилима и прописима кретања пешака и бициклиста у саобраћају, начинима регулисања саобраћаја и безбедном кретању од школе до куће, да упознају хоризонталну, вертикалну и светлосну сигнализацију. За реализацију ових наставних садржаја треба користити одговарајуће мултимедије, а за практично увежбавање могу се користити полигони у оквиру школе или саобраћајне макете које могу израдити и ученици на редовним часовима или у раду слободних активности, као и коришћењем рачунарске симулације. Ученици имају прилику да упознају разне професије у области регулисања друмског саобраћаја и могућности и процене сопствених потенцијала и интересовања у вези са тим професијама. Препоручени број часова је 14. Техничка и дигитална писменост Циљ наставне теме је да ученици овладају вештинама употребе информационо-комуникационих технологија у техници и схвате њихову природну повезаност. У оквиру препорученог броја часова планирано је да се ученици упознају са техничким цртежом и обрадом дигиталне слике на рачунару. Техничко цртање представља универзални језик и основу техничке писмености у графичким

комуникацијама у свим подручјима технике и свакодневном животу. Технички цртеж је средство размене информација у техници, од његовог настанка до производње тј. од идеје до реализације. Ученици развијају вештине читања и израде једноставнијих техничких цртежа и израду техничке документације. Ученике треба научити како се скицом може изразити идеја и како се применом правила (стандарда) израђује технички цртеж. Ученици треба да упознају формате папира и основни прибор за техничко цртање. Инсистирати на правилном коришћењу прибора за техничко цртање увежбавањем приликом геометријског цртања (паралелне линије, нормалне линије, кружнице). Потребно је да сваки ученик самостално нацрта једноставан технички цртеж у одређеној размери користећи одговарајуће врсте линија као и елементе котирања. Планирани исходи у области употребе и примене информационо-комуникационих технологија у техници у петом разреду се првенствено односе на правилно и безбедно коришћење дигиталних уређаја (рачунар, лаптоп, таблет, мобилни телефон, тв, дигитални фотоапарат, веб камера) а потом и на овладавање вештинама обраде дигиталне слике на рачунару у циљу стицања одговарајућих компетенција које се односе на документовање и дизајн. Ово је једна од основних вештина које су неопходне у стицању општинских предузетничких компетенција. Препоручује се наставницима да са ученицима у пару вежбају пренос података између рачунара и екстерних уређаја (мобилни телефон, фотоапарат) а да сваки ученик самостално реализује процедуре током рада на рачунару. Такође је препорука да сваки ученик (користећи знања и вештине које је стекао на часовима информатике и рачунарства) реализује једноставну вежбу уметања фотографије у одговарајући програм за обраду текста и уређивање документа. Где год је то могуће, треба користити Интернет претрагу и приступ online ресурсима. Препоручени број часова је 16. Ресурси и производња Ученике треба упознати са појмом природних ресурса на Земљи и са значајем њиховог очувања. Тежиште ове теме је на енергији и материјалима. Назначити основне изворе енергије као важан ресурс за живот људи, технолошке процесе и производњу без улажења у детаље. Упознати ученике са начином коришћења и претварања у неке корисне облике њима већ познатих извора енергије воде, ветра и Сунца. Други важан ресурс су материјали. Упознати ученике са појмом и поделом материјала (природни, вештачки). Врсте и својства материјала (физичка, хемијска и механичка): дрво, папир, текстил, кожа објаснити на елементарном нивоу. Начин обраде материјала (принципи деловања алата за механичку обраду материјала, испитивање материјала). Припрема за обраду. Приказати правилно коришћење алата за ручну обраду материјала, извођење операција и заштита на раду: обележавање, сечење, завршна обрада (бушење, равнање, брушење). Избор материјала, операција и алата и редоследа њихове примене. Рециклажа материјала и заштита животне средине. Поступно увођење ученика у рад са алатом при извођењу разних операција мења суштински карактер наставе технике и технологије – обрада материјала тако постаје средство креативног изражавања, а не циљ у настави технике и технологије. Програм се реализује у форми предавања (теоретска настава) и вежби. Приликом вежбања са алатима и при обради материјала потребно је да ученици своје идеје исказују самостално. Препорука је да ученици, на крају ове области, направе план израде и самостално израде најмање три једноставна модела. Препоручени број часова је 20.

Конструкторско моделовање У овом делу програма ученици реализују заједничке пројекте примењујући претходно стечена знања и вештине из области обликовања и обраде материјала, употребе ИКТ-а у техници и техничког цртања. Циљ наставне теме је постављање циљева и приоритета, планирање, доношење одлука, тимски рад, комуникацијске вештине, као и развијање упорности, позитивног односа према раду, способностима решавања проблема, самопроцењивања и критичког мишљења. Препорука је да се пројекти реализују у паровима или малим групама. Наставник упознаје ученике са правилима рада у групи, поделом посла и одговорностима, са динамиком и роковима за реализацију пројектних активности. Ученици се сами опредељују за одређену активност у оквиру групе. Пружа им се могућност да реализују своју идеју која је у складу са њиховим интересовањима и способностима при чему се постиже потпуна диференцијација и индивидуализација наставе. Ученици самостално истражују информације за пројектни задатак користећи информационокомуникационе технологије, налазе решење, формирају идеју, израђују техничку документацију, планирају и реализују сопствени производ. Идентификација и избор материјала и алата за реализацију пројекта врше се уз подршку наставника. У том процесу, ученици усвајају и примењују знања, развијају вештине, ставове, одговорност и самосталност. Препорука је да се користе материјали и технологије које су ученици упознали у претходној области. Ученици самостално врше мерење и обележавање. Обрада материјала може се вршити индивидуално али је препорука да ученици раде у пару,

чиме развијају способност сарадње и социјалних вештина. По завршетку, ученици самостално представљају производ/модел, усмено образлажући ток реализације, процењујући оствареност резултата и предлог унапређења. Тежиште оваквог рада није на квалитету коначног продукта већ на процесу који има своје кораке и на сарадничким односима у раду у групи. Наставник је ту пажљиви посматрач, помагач када је то потребно, давалац повратне информације и неко ко охрабрује. Ученицима јасно треба указати да се и на неуспелим продуктима може много научити ако се схвати где су грешке направљене. Дискутовати са ученицима и о цени понуђених решења. Нагласити важност доброг планирања буџета потребног за његову реализацију као и негативних последица лоших прорачуна. На тај начин ученике полако оспособљавати да размишљају предузетнички и развијати им основне компетенције везане за финансијску писменост. Препоручени број часова је 16

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Информатика и рачунарство	Штампање документа у програму	Начин штампања у програму „Google SketchUp”	
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
-компетенција за учење -комуникација - дигитална компетенција - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - естетичка компетенција - предузимљивост и оријентација према предузетништву			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
Биологија за 6. разред основне школе; БИГЗ			

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН

	Месец	Фонд часова

	Теме	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Обрада	Остали типови часа	
1	ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	6										4	2	6
2.	САОБРАЋАЈ	2	6									3	5	8
3.	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ		4	8	6							7	11	18
4.	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА				2	6	6	6				8	12	20
5.	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ							2	6	8	4	0	20	20
6.														
7.														
8.														
	УКУПНО											22	50	72

Предмет	Техника и технологија	
Разред	7. разред	
Трајање школског програма	72. часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
повеже развој машина и њихов допринос подизању квалитета живота и рада; повеже ергономију са здрављем и комфором људи при употреби техничких средстава; анализира да ли је коришћење одређене познате технике и технологије у складу са очувањем животне средине;	ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	Појам, улога и развој машина и механизма. Професије (занимања) у области производних техника и технологија Потрошња енергије у домаћинству и могућности уштеде. Утицај дизајна и правилне употребе техничких средстава на здравље људи. Зависност очувања животне средине од технологије
разликује врсте транспортних	САОБРАЋАЈ	Машине спољашњег и унутрашњег

<p>машина повеже подсистеме код возила друмског саобраћаја са њиховом улогом провери техничку исправност бицикла; демонстрира поступке одржавања бицикла или мопеда</p>		<p>транспорта. Подсистеми код возила друмског саобраћаја (погонски, преносни, управљачки, кочиони). Исправан бицикл/мопед као битан предуслов безбедног учешћа у саобраћају.</p>
<p>самостално црта и котира машински технички цртеж техничким цртежом прикаже унутрашњост машинског елемента самостално црта скицом и техничким цртежом предмете користећи ортогонално приказивање самостално црта скицом и техничким цртежом предмете користећи просторно приказивање користи CAD технологију за креирање техничке документације објасни улогу основних компоненти рачунара, таблета, паметних телефона и осталих савремених ИКТ уређаја образложи предности употребе 3D штампе у изради тродимензионалних модела и макета управља моделима користећи рачунар</p>	<p>ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ</p>	<p>Врсте и специфичности техничких цртежа у машинству (котирање). Пресеци и упрошћавања на машинским техничким цртежима. Ортогонално приказивање предмета у машинству. Просторно приказивање предмета у машинству. Коришћење функција и алата програма за САД. Коришћење функција и алата програма за САД. Основне компоненте ИКТ уређаја. Употреба 3D штампе у изради тродимензионалних модела и макета. Управљање и контрола коришћењем рачунарске технике и интерфејса. Управљање и контрола коришћењем рачунарске технике и интерфејса. (Коришћење рачунарских симулација)</p>
<p>аргументује значај рационалног коришћења расположивих ресурса на Земљи идентификује материјале који се користе у машинству и на основу њихових својстава процењује могућност примене користи прибор за мерење у машинству водећи рачуна о прецизности мерења правилно одабере и користи алате и машине за обраду материјала у машинству објасни улогу одређених елемената машина и механизма на једноставним примерима образложи значај примене савремених машина у машинској индустрији и предности роботизације производних процеса-објасни основе конструкције робота класификује погонске машине – моторе и повеже их са њиховом применом врши операције обраде материјала који се користе у машинству помоћу одговарајућих</p>	<p>РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА</p>	<p>Рационално коришћење ресурса на Земљи и очување и заштита животне средине. Материјали у машинству (метали, легуре, полимери, композитни и др.) Мерење и контрола - појам и примена мерних средстава (мерила) Технологија обраде материјала у машинству (обрада материјала са и без скидања струготине, савремене технологије обраде). Елементи машина и механизма (елементи за везу, елементи за пренос снаге и кретања, специјални елементи). Производне машине: врсте, принцип рада, појединачна и серијска производња. Појам, врсте, намена и конструкција робота (механика, погон и управљање). Погонске машине – мотори (хидраулични, пнеуматски, топлотни). Моделовање погонских машина и/или школског мини робота. Моделовање погонских машина и/или школског мини робота.</p>

<p>алата, прибора и машина и примени одговарајуће мере заштите на раду врши операције обраде материјала који се користе у машинству помоћу одговарајућих алата, прибора и машина и примени одговарајуће мере заштите на раду</p>		
<p>самостално истражује и проналази информације о условима, потребама и начину реализације израде производа користећи ИКТ самостално/тимски истражи и реши задати проблем у оквиру пројекта самостално изради техничку документацију планираног производа ручно или уз помоћ рачунарских апликација самостално изради техничку документацију планираног производа ручно или уз помоћ рачунарских апликација-припрема и организује радно окружење одређујући одговарајуће алате, машине и опрему у складу са захтевима посла и материјалом који се обрађује изради производ у складу са принципима безбедности на раду активно учествује у раду пара или мале групе у складу са улогом и показује поштовање према сарадницима примењује раније стечена знања на практичним радом- показује иницијативу и јасну оријентацију ка остваривању циљева и постизању успеха одреди реалну вредност израђеног производа укључујући и оквирну процену трошкова; креира рекламу за израђени производ; тимски представи идеју, поступак израде и производ процењује свој рад и рад других на основу постављених критеријума (прецизност, педантност и сл.) и предлаже унапређење производа</p>	<p>КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ</p>	<p>Проналажење информација, стварање идеја и дефинисање задатака. Самостални/тимски рад на пројекту. Израда техничке документације изабраног модела ручно или уз помоћ рачунарских апликација. Реализација пројекта – израда модела коришћењем алата и машина у складу са принципима безбедности на раду. Одређивање оквирне цене трошкова и вредности израђеног производа. Креирање рекламе за израђени производ и продаја производа. Процена сопственог рада и рада других на основу постављених критеријума. Употреба електронске кореспонденције са циљем унапређења производа.</p>

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Настава и учење технике и технологије је да ученик развије техничко –технолушку писменост, да развије одговоран однос према раду и проитводњи, животном и радном окружењу, коришћење техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво и иницијативно.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
употреба савремених наставних средстава; огледни час према плану стручног већа; планирати по два стручна семинара годишње из области ТиТ коришћења и online семинара; по могућности, похађати бар један изборни семинар годишње; на састанцима стручних актива презентовати семинаре .
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Стандарди за ТИТ не постоје.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Домаћи задаци нису предвиђени. Могућност израде реферата, презентација, и модела макете
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Настава ван учионице
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Наставна средства су разноврсна техничка средства која су прилагођена потребама наставе. Користе се следећа наставна средства: 20 радних места; 1 штампач;1 табла; визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, модели, макете,колекције тех. елемената и материјала, апликације, слике,филомови, тв емисије , динамички модели, инструменти, апарати...); конструкторски комплети; алати;прибор за цртање
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Наставни предмет техника и технологија намењен је развоју основних техничких компетенција ученика ради његовог оспособљавања за живот и рад у свету који се технички и технолошки брзо мења. Један од најважнијих задатака је да код ученика развија свест о томе да примена стечених знања и вештина у реалном окружењу подразумева стално стручно усавршавање и целоживотно учење, као и да је развијање предузимљивости један од важних предуслова личног и професионалног развоја. Програм наставе и учења за седми разред оријентисан је на остваривање исхода. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет техника и технологија. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у пет наставних тема: животно и радно окружење, саобраћај, техничка и дигитална писменост, ресурси и производња и конструкторско моделовање. Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи-глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Дефинисани исходи олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. Наставник је у планирању, припреми и остваривању наставе и учења аутономан. За сваки час треба планирати и припремити средства и начине провере остварености пројектованих исхода. Ученици у седмом разред долазе са извесним знањем из области технике и технологије која су стекли у предходним разредима, као и са одређеним животним искуствима у коришћењу различитих уређаја и учествовања у саобраћају. На томе треба градити даље стицање знања, овладавање вештинама водећи рачуна да су изузетно важни исходи овог предмета формирање правилних ставова према техници и технологији где је човек лично одговоран за њихову употребу и злоупотребу, као и за заштиту животне средине. Реализацијом вежби ученици откривају и решавају једноставне техничке и технолошке проблеме, упознају примену природних законитости у пракси, формирају свест о томе како се применом технике и технологије мења свет у коме живе. Програм наставне и учења из технике и технологије захтева разноврстан методички приступ с обзиром на различитост функција и карактера појединих делова програмских садржаја, као и психофизичких могућности ученика. За успешно остваривање програма, односно циља учења, потребно је организовати наставу у складу са следећим захтевима: – уводити ученике у свет технике и савремене технологије на занимљив и атрактиван начин, чиме се подстиче њихово интересовање за техничко стваралаштво; – омогућити ученицима да исказују властите креативне способности, да траже и налазе сопствена техничка решења и да се доказују у раду; –

систематизовано излагати ученике проблемским ситуацијама - расподела комплексних задатака на низ једноставнијих захтева, идентификовање елемента које ученик мора узети у разматрање приликом решавања проблемских ситуација, као и подстицање ученика на коришћење различитих когнитивних процеса као што су индуктивно и дедуктивно закључивање, поређење, класификација, предвиђање резултата, трансфер знања од познатог на непознато; – обезбедити услове да ученици на најефикаснији начин стичу трајна и применљива науднотехнолошка знања и да се навикавају на правилну примену техничких средстава и технолошких поступака; – не инсистирати на запамћивању података, поготову мање значајних чињеница и теоријских садржаја који немају директну примену у свакодневном животу; – ради што успешније корелације одговарајућих садржаја, усклађивања терминологије, научног осмишљавања садржаја и рационалног стицања знања, умења и навика, неопходна је стална сарадња са наставницима информатике и рачунарства, физике, математике, хемије, биологије и ликовне културе, у циљу развоја међупредметних компетенција; – приликом конкретизације појединих садржаја, нарочито упознавања нових и савремених технологија, у обзир узимати специфичности средине и усклађивати их са њеним потребама. С обзиром да је настава технике и технологије теоријско-практичног карактера, часове треба остваривати са одељењем подељеним на групе, односно са највише 20 ученика. Програм наставне и учења треба остваривати на спојеним часовима. Животно и радно окружење Упознавање подручја човековог рада и производње, занимања и послова у области технике и технологије треба реализовати уз активну улогу ученика и примену одговарајућих медија. Омогућити ученицима да идентификују одређена занимања којима се људи баве и послове који се обављају у оквиру тих занимања као и техничка средства која се при томе користе. Тако ће упознати основна подручја човековог рада, производње и пословања у техничко-технолошком подручју и развити критички однос који укључује разматрање ширег контекста технике и њеног утицаја на човека и планету Земљу с еколошког, економског, културолошког и социолошког аспекта. Упознати ученике са техником, техничким достигнућима и значајем технике и технологије. Указати на значај наставе технике и технологије у циљу стицања техничке културе, тј. техничке писмености и неопходност усвајања одређених знања о техничким уређајима који нас окружују, добробитима која доносе, начину рада, могућим опасностима, развијањем вештина које омогућују креативност и иновативност у дизајнирању и изради техничких средстава као и сигурно и правилно њихово коришћење. Тако ученици стичу и одређена сазнања о разним професијама што ће им касније помоћи при професионалном усмеравању и опредељивању. С обзиром да се кабинет за технику и технологију и рад у њему разликује од других кабинета у школи, ученици треба да упознају специфичност рада, распоред и организацију радних места као и правила понашања и рада у кабинету. Посебну пажњу треба посветити безбедности на раду приликом коришћења алата и прибора. Указати на ситуације које могу због непоштовања правила понашања или неправилне употребе алата и прибора бити потенцијалне опасности, као и на примену мера заштите на раду. Коришћење техничких апарата и ИКТ уређаја у животном и радном окружењу, ученици углавном упознају скоро свакодневно у својим домовима. Уз активну улогу ученика и примену мултимедија указивати на правилну употребу и евентуалне последице у случају непридржавања упутстава за коришћење и неисправности техничких апарата у домаћинству (усисивач, миксер, разне грејалице и др.). Препоручени број часова је 6. Саобраћај Ова област је изузетно важна јер се ученици петог разреда осамостаљују и шире радијус свог кретања, а статистика говори да у нашој земљи још увек велики број деце страда у саобраћају. По природи њиховог узраста још увек нису довољно пажљиви у саобраћају где могу бити пешаци, путници, возачи бицикла и дечијих возила. Зато је тежиште исхода на безбедном понашању и преузимању личне одговорности ученика за понашање у саобраћају. Употреба заштитне опреме при вожњи бицикла и других дечијих возила, као и коришћење сигурносних појасева у возилу је најважнији исход који треба постићи. Ученици треба да се на интересантан и очигледан начин упознају са правилима и прописима кретања пешака и бициклиста у саобраћају, начинима регулисања саобраћаја и безбедном кретању од школе до куће, да упознају хоризонталну, вертикалну и светлосну сигнализацију. За реализацију ових наставних садржаја треба користити одговарајуће мултимедије, а за практично увежбавање могу се користити полигони у оквиру школе или саобраћајне макете које могу израдити и ученици на редовним часовима или у раду слободних активности, као и коришћењем рачунарске симулације. Ученици имају прилику да упознају разне професије у области регулисања друског саобраћаја и могућности и процене сопствених потенцијала и интересовања у вези са тим професијама. Препоручени број часова је 14. Техничка и дигитална писменост

Циљ наставне теме је да ученици овладају вештинама употребе информационо-комуникационих технологија у техници и схвате њихову природну повезаност. У оквиру препорученог броја часова планирано је да се ученици упознају са техничким цртежом и обрадом дигиталне слике на рачунару. Техничко цртање представља универзални језик и основу техничке писмености у графичким комуникацијама у свим подручјима технике и свакодневном животу. Технички цртеж је средство размене информација у техници, од његовог настанка до производње тј. од идеје до реализације. Ученици развијају вештине читања и израде једноставнијих техничких цртежа и израду техничке документације. Ученике треба научити како се скицом може изразити идеја и како се применом правила (стандарда) израђује технички цртеж. Ученици треба да упознају формате папира и основни прибор за техничко цртање. Инсистирати на правилном коришћењу прибора за техничко цртање увежбавањем приликом геометријског цртања (паралелне линије, нормалне линије, кружнице). Потребно је да сваки ученик самостално нацрта једноставан технички цртеж у одређеној размери користећи одговарајуће врсте линија као и елементе котирања. Планирани исходи у области употребе и примене информационо-комуникационих технологија у техници у петом разреду се првенствено односе на правилно и безбедно коришћење дигиталних уређаја (рачунар, лаптоп, таблет, мобилни телефон, тв, дигитални фотоапарат, веб камера) а потом и на овладавање вештинама обраде дигиталне слике на рачунару у циљу стицања одговарајућих компетенција које се односе на документовање и дизајн. Ово је једна од основних вештина које су неопходне у стицању општих предузетничких компетенција. Препоручује се наставницима да са ученицима у пару вежбају пренос података између рачунара и екстерних уређаја (мобилни телефон, фотоапарат) а да сваки ученик самостално реализује процедуре током рада на рачунару. Такође је препорука да сваки ученик (користећи знања и вештине које је стекао на часовима информатике и рачунарства) реализује једноставну вежбу уметања фотографије у одговарајући програм за обраду текста и уређивање документа. Где год је то могуће, треба користити Интернет претрагу и приступ online ресурсима. Препоручени број часова је 16. Ресурси и производња Ученике треба упознати са појмом природних ресурса на Земљи и са значајем њиховог очувања. Тежиште ове теме је на енергији и материјалима. Назначити основне изворе енергије као важан ресурс за живот људи, технолошке процесе и производњу без улажења у детаље. Упознати ученике са начином коришћења и претварања у неке корисне облике њима већ познатих извора енергије воде, ветра и Сунца. Други важан ресурс су материјали. Упознати ученике са појмом и поделом материјала (природни, вештачки). Врсте и својства материјала (физичка, хемијска и механичка): дрво, папир, текстил, кожа објаснити на елементарном нивоу. Начин обраде материјала (принципи деловања алата за механичку обраду материјала, испитивање материјала). Припрема за обраду. Приказати правилно коришћење алата за ручну обраду материјала, извођење операција и заштита на раду: обележавање, сечење, завршна обрада (бушење, равнање, брушење). Избор материјала, операција и алата и редоследа њихове примене. Рециклажа материјала и заштита животне средине. Поступно увођење ученика у рад са алатом при извођењу разних операција мења суштински карактер наставе технике и технологије – обрада материјала тако постаје средство креативног изражавања, а не циљ у настави технике и технологије. Програм се реализује у форми предавања (теоретска настава) и вежби. Приликом вежбања са алатима и при обради материјала потребно је да ученици своје идеје исказују самостално. Препорука је да ученици, на крају ове области, направе план израде и самостално израде најмање три једноставна модела. Препоручени број часова је 20.

Конструкторско моделовање У овом делу програма ученици реализују заједничке пројекте примењујући претходно стечена знања и вештине из области обликовања и обраде материјала, употребе ИКТ-а у техници и техничког цртања. Циљ наставне теме је постављање циљева и приоритета, планирање, доношење одлука, тимски рад, комуникацијске вештине, као и развијање упорности, позитивног односа према раду, способностима решавања проблема, самопроцењивања и критичког мишљења. Препорука је да се пројекти реализују у паровима или малим групама. Наставник упознаје ученике са правилима рада у групи, поделом посла и одговорностима, са динамиком и роковима за реализацију пројектних активности. Ученици се сами опредељују за одређену активност у оквиру групе. Пружа им се могућност да реализују своју идеју која је у складу са њиховим интересовањима и способностима при чему се постиже потпуна диференцијација и индивидуализација наставе. Ученици самостално истражују информације за пројектни задатак користећи информационокомуникационе технологије, налазе решење, формирају идеју, израђују техничку документацију, планирају и реализују сопствени производ. Идентификација и избор материјала и алата за

реализацију пројекта врше се уз подршку наставника. У том процесу, ученици усвајају и примењују знања, развијају вештине, ставове, одговорност и самосталност. Препорука је да се користе материјали и технологије које су ученици упознали у претходној области. Ученици самостално врше мерење и обележавање. Обрада материјала може се вршити индивидуално али је препорука да ученици раде у пару, чиме развијају способност сарадње и социјалних вештина. По завршетку, ученици самостално представљају производ/модел, усмено образлажући ток реализације, процењујући оствареност резултата и предлог унапређења. Тежиште оваквог рада није на квалитету коначног продукта већ на процесу који има своје кораке и на сарадничким односима у раду у групи. Наставник је ту пажљиви посматрач, помагач када је то потребно, давалац повратне информације и неко ко охрабрује. Ученицима јасно треба указати да се и на неуспелим продукцима може много научити ако се схвати где су грешке направљене. Дискутовати са ученицима и о цени понуђених решења. Нагласити важност доброг планирања буџета потребног за његову реализацију као и негативних последица лоших прорачуна. На тај начин ученике полако оспособљавати да размишљају предузетнички и развијати им основне компетенције везане за финансијску писменост. Препоручени број часова је 16

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Информатика и рачунарство	Програм за обраду геометријских облика „Auto Cad”	Приказивање 3 Д модела у програму „Auto Cad”	
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
-компетенција за учење -комуникација - дигитална компетенција - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - естетичка компетенција - предузимљивост и оријентација према предузетништву			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
Биологија за 7. разред основне школе; БИГЗ			

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН

	Теме	Месец										Обрада	Остали типови часа	Фонд часова
		I X	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI			
1	ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	6										4	2	6
2.	САОБРАЋАЈ	2	4									4	2	6
3.	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ		6	8	4							7	11	18
4.	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА				4	6	6	4				8	12	20
5.	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ							4	6	8	4	0	22	22
6.														
7.														
8.														
УКУПНО												23	49	72

Предмет	Техника и технологија	
Разред	8. разред	
Трајање школског програма	68. часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	
зна да опише улогу технике, технологије и иновација у развоју заједнице и њихово повезивање, разликује основна подручја човековог рада, производње и пословања у техничкомтехнолошком подручју, наводи занимања у области технике и технологије, процењује сопствена интересовања у области технике и технологије, организује радно окружење у кабинету и правилно и безбедно		

користи техничке апарате и ИКТ уређаје у животном и радном окружењу.		
зна да процени како би изгледао живот људи без саобраћаја, класификује врсте саобраћаја и саобраћајних средстава према намени наводи професије у подручју рада саобраћај, направи везу између савременог саобраћаја и коришћења информационах технологија, разликује безбедно од небезбедног понашања пешака, возача бицикла и дечијих возила, правилно се понаша као пешак, возач бицикла и дечијих возила у саобраћају ,	САОБРАЋАЈ	Саобраћајна средства на електрични погон и хибридна возила Електрични и електронски уређаји у саобраћајним средствима Основи телекомуникација
Класификује ИКТ компоненте уређаја према намени; Процени значај управљања процесима и уређајима помоћу ИКТ Црта електричне шеме правилно користећи симболе; Користи софтвере за симулацију рада електричних кола; Састави електромеханички модел и управља њиме помоћу интерфејса;	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	Основне компоненте ИКТ уређаја Управљање процесима и стварима на даљину помоћу ИКТ Основни симболи у електротехници Основни симболи у електротехници Рачунарски софтвери за симулацију рада електричних кола
Објасни систем производње, трансформације и преноса електричне енергије; Анализира значај коришћења обновљивих извора електричне енергије; Разликује елементе кућне електричне инсталације; Повеже електрично и/или електронско коло према задатој шеми; Користи мултиметар; Анализира карактеристике електричних машина и повезује их са њиховом употребом; Класификује електронске компоненте на основу намене; Аргументује значај рециклаже електронских компоненти.	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	Електроенергетски систем Производња, трансформација и пренос електричне енергије Производња, трансформација и пренос електричне енергије Обновљиви извори електричне енергије Електроинсталациони материјал и прибор Кућне електричне инсталације Састављање електричних кола Састављање електричних кола. Коришћење фазног испитивача и мерење електричних величина мултиметром Електричне машине Електротехнички апарати и уређаји у домаћинству Електротехнички апарати и уређаји у домаћинству Основни електронике. Рециклажа електронских компоненти
Самостално тимски истражује и осмишљава пројекат; Креира документацију, развије и представи план производа; Састави производ према осмишљеном решењу; Састави и управља једноставним школским роботом или	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	Моделовање електричних машина и уређаја Огледи са електропанелима Коришћење интерфејса за управљање помоћу рачунара Израда једноставног школског робота сопствене конструкције или из конструкторског комплета управљаним вештачком

мехатронским моделом; Представи решење готовог		интелигенцијом Рад на пројекту: израда производа/модела Рад на пројекту: израда производа/модела Рад на пројекту: управљање моделом Рад на пројекту: управљање моделом Рад на пројекту: управљање моделом
--	--	---

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Настава и учење технике и технологије је да ученик развије техничко –технолушку писменост, да развије одговоран однос према раду и проитводњи, животном и радном окружењу, коришћење техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво и иницијативно.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
употреба савремених наставних средстава; огледни час према плану стручног већа; планирати по два стручна семинара годишње из области ТиТ коришћења и online семинара; по могућности, похађати бар један изборни семинар годишње; на састанцима стручних актива презентовати семинаре .
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Стандарди за ТИТ не постоје.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Домаћи задаци нису предвиђени. Могућност израде реферата, презентација, и модела макете
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Настава ван учионице
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Наставна средства су разноврсна техничка средства која су прилагођена потребама наставе. Користе се следећа наставна средства: 20 радних места; 1 штампач;1 табла; визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, модели, макете,колекције тех. елемената и материјала, апликације, слике,филомови, тв емисије , динамички модели, инструменти, апарати...); конструкторски комплети; алати;прибор за цртање
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Наставни предмет техника и технологија намењен је развоју основних техничких компетенција ученика ради његовог оспособљавања за живот и рад у свету који се технички и технолошки брзо мења. Један од најважнијих задатака је да код ученика развија свест о томе да примена стечених знања и вештина у реалном окружењу подразумева стално стручно усавршавање и целоживотно учење, као и да је развијање предузимљивости један од важних предуслова личног и професионалног развоја. Програм наставе и учења за седми разред оријентисан је на остваривање исхода. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет техника и технологија. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у пет наставних тема: животно и радно окружење, саобраћај, техничка и дигитална писменост, ресурси и производња и конструкторско моделовање. Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи-глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Дефинисани исходи олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. Наставник је у планирању, припреми и остваривању наставе и учења аутономан. За сваки час треба планирати и припремити средства и начине провере остварености пројектованих исхода. Ученици у седмом разред долазе са извесним знањем из области технике и технологије која су стекли у предходним разредима, као и са одређеним животним искуствима у коришћењу различитих уређаја и учествовања у саобраћају. На томе треба градити даље стицање знања, овладавање вештинама водећи рачуна да су изузетно важни исходи овог предмета формирање правилних ставова према техници и технологији где је човек лично одговоран за њихову употребу и злоупотребу, као и за заштиту животне средине. Реализацијом вежби ученици откривају и решавају једноставне техничке и технолошке проблеме, упознају примену природних законитости у пракси, формирају свест о томе како се применом технике и технологије мења свет у коме живе. Програм наставне и учења из технике и технологије захтева разноврстан методички приступ с обзиром на различитост функција и карактера појединих делова програмских садржаја, као и психофизичких могућности ученика. За успешно остваривање програма, односно циља учења, потребно је организовати наставу у складу са следећим захтевима: – уводити ученике у свет технике и савремене технологије на занимљив и атрактиван начин, чиме се подстиче њихово интересовање за техничко стваралаштво; – омогућити ученицима да исказују властите креативне способности, да траже и налазе сопствена техничка решења и да се доказују у раду; –

систематизовано излагати ученике проблемским ситуацијама - расподела комплексних задатака на низ једноставнијих захтева, идентификовање елемента које ученик мора узети у разматрање приликом решавања проблемских ситуација, као и подстицање ученика на коришћење различитих когнитивних процеса као што су индуктивно и дедуктивно закључивање, поређење, класификација, предвиђање резултата, трансфер знања од познатог на непознато; – обезбедити услове да ученици на најефикаснији начин стичу трајна и применљива науднотехнолошка знања и да се навикавају на правилну примену техничких средстава и технолошких поступака; – не инсистирати на запамћивању података, поготову мање значајних чињеница и теоријских садржаја који немају директну примену у свакодневном животу; – ради што успешније корелације одговарајућих садржаја, усклађивања терминологије, научног осмишљавања садржаја и рационалног стицања знања, умења и навика, неопходна је стална сарадња са наставницима информатике и рачунарства, физике, математике, хемије, биологије и ликовне културе, у циљу развоја међупредметних компетенција; – приликом конкретизације појединих садржаја, нарочито упознавања нових и савремених технологија, у обзир узимати специфичности средине и усклађивати их са њеним потребама. С обзиром да је настава технике и технологије теоријско-практичног карактера, часове треба остваривати са одељењем подељеним на групе, односно са највише 20 ученика. Програм наставне и учења треба остваривати на спојеним часовима. Животно и радно окружење Упознавање подручја човековог рада и производње, занимања и послова у области технике и технологије треба реализовати уз активну улогу ученика и примену одговарајућих медија. Омогућити ученицима да идентификују одређена занимања којима се људи баве и послове који се обављају у оквиру тих занимања као и техничка средства која се при томе користе. Тако ће упознати основна подручја човековог рада, производње и пословања у техничко-технолошком подручју и развити критички однос који укључује разматрање ширег контекста технике и њеног утицаја на човека и планету Земљу с еколошког, економског, културолошког и социолошког аспекта. Упознати ученике са техником, техничким достигнућима и значајем технике и технологије. Указати на значај наставе технике и технологије у циљу стицања техничке културе, тј. техничке писмености и неопходност усвајања одређених знања о техничким уређајима који нас окружују, добробитима која доносе, начину рада, могућим опасностима, развијањем вештина које омогућују креативност и иновативност у дизајнирању и изради техничких средстава као и сигурно и правилно њихово коришћење. Тако ученици стичу и одређена сазнања о разним професијама што ће им касније помоћи при професионалном усмеравању и опредељивању. С обзиром да се кабинет за технику и технологију и рад у њему разликује од других кабинета у школи, ученици треба да упознају специфичност рада, распоред и организацију радних места као и правила понашања и рада у кабинету. Посебну пажњу треба посветити безбедности на раду приликом коришћења алата и прибора. Указати на ситуације које могу због непоштовања правила понашања или неправилне употребе алата и прибора бити потенцијалне опасности, као и на примену мера заштите на раду. Коришћење техничких апарата и ИКТ уређаја у животном и радном окружењу, ученици углавном упознају скоро свакодневно у својим домовима. Уз активну улогу ученика и примену мултимедија указивати на правилну употребу и евентуалне последице у случају непридржавања упутстава за коришћење и неисправности техничких апарата у домаћинству (усисивач, миксер, разне грејалице и др.). Препоручени број часова је 6. Саобраћај Ова област је изузетно важна јер се ученици петог разреда осамостаљују и шире радијус свог кретања, а статистика говори да у нашој земљи још увек велики број деце страда у саобраћају. По природи њиховог узраста још увек нису довољно пажљиви у саобраћају где могу бити пешаци, путници, возачи бицикла и дечијих возила. Зато је тежиште исхода на безбедном понашању и преузимању личне одговорности ученика за понашање у саобраћају. Употреба заштитне опреме при вожњи бицикла и других дечијих возила, као и коришћење сигурносних појасева у возилу је најважнији исход који треба постићи. Ученици треба да се на интересантан и очигледан начин упознају са правилима и прописима кретања пешака и бициклиста у саобраћају, начинима регулисања саобраћаја и безбедном кретању од школе до куће, да упознају хоризонталну, вертикалну и светлосну сигнализацију. За реализацију ових наставних садржаја треба користити одговарајуће мултимедије, а за практично увежбавање могу се користити полигони у оквиру школе или саобраћајне макете које могу израдити и ученици на редовним часовима или у раду слободних активности, као и коришћењем рачунарске симулације. Ученици имају прилику да упознају разне професије у области регулисања друмског саобраћаја и могућности и процене сопствених потенцијала и интересовања у вези са тим професијама. Препоручени број часова је 14. Техничка и дигитална писменост

Циљ наставне теме је да ученици овладају вештинама употребе информационо-комуникационих технологија у техници и схвате њихову природну повезаност. У оквиру препорученог броја часова планирано је да се ученици упознају са техничким цртежом и обрадом дигиталне слике на рачунару. Техничко цртање представља универзални језик и основу техничке писмености у графичким комуникацијама у свим подручјима технике и свакодневном животу. Технички цртеж је средство размене информација у техници, од његовог настанка до производње тј. од идеје до реализације. Ученици развијају вештине читања и израде једноставнијих техничких цртежа и израду техничке документације. Ученике треба научити како се скицом може изразити идеја и како се применом правила (стандарда) израђује технички цртеж. Ученици треба да упознају формате папира и основни прибор за техничко цртање. Инсистирати на правилном коришћењу прибора за техничко цртање увежбавањем приликом геометријског цртања (паралелне линије, нормалне линије, кружнице). Потребно је да сваки ученик самостално нацрта једноставан технички цртеж у одређеној размери користећи одговарајуће врсте линија као и елементе котирања. Планирани исходи у области употребе и примене информационо-комуникационих технологија у техници у петом разреду се првенствено односе на правилно и безбедно коришћење дигиталних уређаја (рачунар, лаптоп, таблет, мобилни телефон, тв, дигитални фотоапарат, веб камера) а потом и на овладавање вештинама обраде дигиталне слике на рачунару у циљу стицања одговарајућих компетенција које се односе на документовање и дизајн. Ово је једна од основних вештина које су неопходне у стицању општих предузетничких компетенција. Препоручује се наставницима да са ученицима у пару вежбају пренос података између рачунара и екстерних уређаја (мобилни телефон, фотоапарат) а да сваки ученик самостално реализује процедуре током рада на рачунару. Такође је препорука да сваки ученик (користећи знања и вештине које је стекао на часовима информатике и рачунарства) реализује једноставну вежбу уметања фотографије у одговарајући програм за обраду текста и уређивање документа. Где год је то могуће, треба користити Интернет претрагу и приступ online ресурсима. Препоручени број часова је 16. Ресурси и производња Ученике треба упознати са појмом природних ресурса на Земљи и са значајем њиховог очувања. Тежиште ове теме је на енергији и материјалима. Назначити основне изворе енергије као важан ресурс за живот људи, технолошке процесе и производњу без улажења у детаље. Упознати ученике са начином коришћења и претварања у неке корисне облике њима већ познатих извора енергије воде, ветра и Сунца. Други важан ресурс су материјали. Упознати ученике са појмом и поделом материјала (природни, вештачки). Врсте и својства материјала (физичка, хемијска и механичка): дрво, папир, текстил, кожа објаснити на елементарном нивоу. Начин обраде материјала (принципи деловања алата за механичку обраду материјала, испитивање материјала). Припрема за обраду. Приказати правилно коришћење алата за ручну обраду материјала, извођење операција и заштита на раду: обележавање, сечење, завршна обрада (бушење, равнање, брушење). Избор материјала, операција и алата и редоследа њихове примене. Рециклажа материјала и заштита животне средине. Поступно увођење ученика у рад са алатом при извођењу разних операција мења суштински карактер наставе технике и технологије – обрада материјала тако постаје средство креативног изражавања, а не циљ у настави технике и технологије. Програм се реализује у форми предавања (теоретска настава) и вежби. Приликом вежбања са алатима и при обради материјала потребно је да ученици своје идеје исказују самостално. Препорука је да ученици, на крају ове области, направе план израде и самостално израде најмање три једноставна модела. Препоручени број часова је 20.

Конструкторско моделовање У овом делу програма ученици реализују заједничке пројекте примењујући претходно стечена знања и вештине из области обликовања и обраде материјала, употребе ИКТ-а у техници и техничког цртања. Циљ наставне теме је постављање циљева и приоритета, планирање, доношење одлука, тимски рад, комуникацијске вештине, као и развијање упорности, позитивног односа према раду, способностима решавања проблема, самопроцењивања и критичког мишљења. Препорука је да се пројекти реализују у паровима или малим групама. Наставник упознаје ученике са правилима рада у групи, поделом посла и одговорностима, са динамиком и роковима за реализацију пројектних активности. Ученици се сами опредељују за одређену активност у оквиру групе. Пружа им се могућност да реализују своју идеју која је у складу са њиховим интересовањима и способностима при чему се постиже потпуна диференцијација и индивидуализација наставе. Ученици самостално истражују информације за пројектни задатак користећи информационокомуникационе технологије, налазе решење, формирају идеју, израђују техничку документацију, планирају и реализују сопствени производ. Идентификација и избор материјала и алата за

реализацију пројекта врше се уз подршку наставника. У том процесу, ученици усвајају и примењују знања, развијају вештине, ставове, одговорност и самосталност. Препорука је да се користе материјали и технологије које су ученици упознали у претходној области. Ученици самостално врше мерење и обележавање. Обрада материјала може се вршити индивидуално али је препорука да ученици раде у пару, чиме развијају способност сарадње и социјалних вештина. По завршетку, ученици самостално представљају производ/модел, усмено образлажући ток реализације, процењујући оствареност резултата и предлог унапређења. Тежиште оваквог рада није на квалитету коначног продукта већ на процесу који има своје кораке и на сарадничким односима у раду у групи. Наставник је ту пажљиви посматрач, помагач када је то потребно, давалац повратне информације и неко ко охрабрује. Ученицима јасно треба указати да се и на неуспелим продукцима може много научити ако се схвати где су грешке направљене. Дискутовати са ученицима и о цени понуђених решења. Нагласити важност доброг планирања буџета потребног за његову реализацију као и негативних последица лоших прорачуна. На тај начин ученике полако оспособљавати да размишљају предузетнички и развијати им основне компетенције везане за финансијску писменост. Препоручени број часова је 16

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Информатика и рачунарство	Програм за обраду геометријских облика „Auto Cad”	Приказивање 3 Д модела у програму „Auto Cad”	
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
-компетенција за учење -комуникација - дигитална компетенција - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - естетичка компетенција - предузимљивост и оријентација према предузетништву			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
Биологија за 8. разред основне школе; БИГЗ			

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН

	Теме	Месец										Обрада	Остали типови часа	Фонд часова
		I X	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI			
1	ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	6										4	2	6
2.	САОБРАЋАЈ	2	4									4	2	6
3.	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ		6	8	4							7	11	18
4.	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА				4	6	6	6				8	12	20
5.	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ							4	6	6	0	0	16	16
6.														
7.														
8.														
УКУПНО												23	45	68

Предмет: Хемија

Разред: V-VIII

Предмет	Хемија	
Разред	7. разред	
Трајање школског програма	72. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
-На конкретним примерима из свакодневног живота наводи примену хемије; -Идентификује и објашњава појмове који повезују	Хемија као експериментална наука и хемија у свету око нас	Предмет изучавања хемије. Везе између хемије и других наука. Примена хемије у различитим делатностима и свакодневном животу. Супстанца. Врсте

<p>хемију с другим наукама, различитим професијама и принципима одрживог развоја; - Објашњава основну разлику између хемијских елемената и хемијских једињења; -Класификује и разликује врсте супстанци на основу степена сложености;</p>		<p>супстанци: хемијски елементи, хемијска једињења и смеше. Демонстрациони огледи: демонстрирање узорака елемената, једињења и смеша.</p>
<p>-На основу датих фаза постављања научне теорије одређује да ли је хипотеза исправна или није; - Разуме и примењује основна правила понашања у хемијској лабораторији; -На основу пиктограма процењује ризике употребе супстанце по здравље и околину; -Одређује физичка и хемијска својства на основу описа; - Изводи потребна мерења и на основу лабораторијске вежбе одређује физичка и хемијска својства супстанци; -На конкретним примерима претвара дате јединице у тражене вредности; -На различитим типовима задатака одређује физичке и хемијске промене супстанци.</p>	<p>Хемија као експериментална наука и хемија у свету око нас</p>	<p>Хемијска лабораторија и експеримент. Лабораторијско посуђе и прибор. Физичка и хемијска својства супстанци. Физичке и хемијске промене супстанци. Демонстрациони огледи: демонстрирање правилног руковања лабораторијским посуђем и прибором, и правилног извођења основних лабораторијских техника рада; испитивање физичких и хемијских својстава и промена супстанци. Лабораторијска вежба I: основне лабораторијске технике рада: мешање, уситњавање и загревање супстанци. Лабораторијска вежба II: физичка својства супстанци, мерење масе, запремине и температурне супстанце. Лабораторијска вежба III: физичке и хемијске промене супстанци.</p>
<p>-Разликује хемијске елементе и хемијска једињења на основу честица – атома; -На основу написаног симбола зна назив елемента, као и да на основу назива елемента пише одговарајући симбол; -Одређује грађу атома: шта чини атомско језгро а шта електронски омотач; -На конкретним примерима одређује број елементарних честица; - Одређује и представља изотопе хемијских елемената; -Правилно попуњава распоред електрона по енергетским нивоима поштујући правила; -На основу места у Периодном систему елемената класификује елемент – метал, неметал, металоид и племенити гас; -На основу валентних електрона објашњава реактивност племенитих гасова и наводи њихову примену у свакодневном животу</p>	<p>Атоми и хемијски елементи</p>	<p>Атоми хемијских елемената. Хемијски симболи. Грађа атома: атомско језгро и електронски омотач. Атомски и масени број, изотопи. Распоред електрона по нивоима у атомима елемената. Периодични систем елемената (ПСЕ), закон периодичности и веза између броја и распореда електрона по нивоима у атомима елемената и положаја елемената у ПСЕ. Племенити гасови. Својства и примена. Демонстрациони огледи: формулисање претпоставке о честичној грађи супстанци, одређивање валентног нивоа и броја валентних електрона</p>
<p>-У конкретним примерима, на</p>	<p>Молекули елемената и</p>	<p>Ковалентна веза: молекули елемената и</p>

<p>основу врсте елемента одређује тип хемијске везе; -Шематски приказује настајање везе у молекулима елемената и једињења; -Користећи Периодни систем елемената Луисовим симболима представља настајање везе у молекулима елемената и једињења; -Описује физичка својства супстанци с атомском, молекулском и јонском кристалном решетком; -Препознаје тип хемијске везе у супстанцама и повезује га са својствима супстанци; -Разликује и објашњава физичка својства супстанци с јонском и ковалентном везом; - Пише, саставља хемијске формуле и даје називе на основу сталне и променљиве валенце; -На основу валентних електрона одређује валенцу.</p>	<p>једињења, јони и јонска једињења</p>	<p>молекули једињења. Атомска и молекулска кристална решетка. Јонска веза и јонска кристална решетка. Валенца. Хемијске формуле и називи. Демонстрациони огледи: својства супстанци са ковалентном и јонском везом. Упоредивање својстава супстанци са јонском и супстанци са ковалентном везом.</p>
<p>-Разликује једињења и смеше – структуру; -На конкретним примерима калсификује хомогене и хетерогене смеше у зависности од агрегатног стања; -На конкретним примерима задатака израчунава масу раствора, масу растворене супстанце и масу растварача; - Класификује растворе на незасићене, засићене и презасићене, на основу количине растворене супстанце; -На основу експерименталног рада одређује растворљивост супстанци с различитим типом хемијске везе у води; -Израчунава масени проценат раствора помоћу пропорције; - Кратко описује поступке за раздвајање састојака смеше и наводи лабораторијско посуђе и прибор за сваки поступак</p>	<p>Хомогене и хетерогене смеше</p>	<p>Смеше: хомогене и хетерогена. Раствори – хомогене смеше. Растварање и растворљивост. Вода и ваздух – хомоген смеше у природи. Масени процентни састав смеша. Раздвајање састојака смеша: декантовање, цеђење и одвајање помоћу магнета. Демонстрациони огледи: састав и својства смеша; раствори и њихова својства; растворљивост; незасићени, засићени и презасићени раствори; раздвајање састојака смеша. Испитивање растворљивости супстанци. Раздвајање састојака смеша: декантовање, цеђење и одвајање помоћу магнета.</p>
<p>-Дефинише хемијску реакцију и повезује је с хемијским променама; -На конкретним примерима одређује реактанте и производе хемијских реакција; -Самостално саставља и изједначава хемијске реакције на основу описа; - Примењује закон о одржању масе и израчунава масу реактанта или</p>	<p>Хемијске реакције и хемијске једначине</p>	<p>Хемијске реакције. Закон о одржању масе. Демонстрациони огледи: мерење и упоређивање укупне масе супстанци пре и после хемијске реакције на отвореном и затвореном реакционом систему. састављање једначина хемијских реакција. Хемијске једначине.</p>

<p>масу производа; -На основу блок коцки пише једначине хемијских реакција и одређује реактанте и производе</p>		
<p>-Објашњава однос између стварне и релативне атомске масе; - Израчунава релативне атомске и релативне молекулске масе атома, молекула и једињења; -Током израчунавања успоставља везу између масе супстанце, количине супстанце и броја честица; -На основу закона сталних односа маса одређује односе масе елемената у различитим једињењима; - Користећи закон сталних односа маса одређује формулу једињење; - Пише једначине хемијских реакција примењујући правила за стехиометријска израчунавања.</p>	<p>Израчунавања у хемији</p>	<p>Релативна атомска и релативна молекулска маса. Количина супстанце и мол. Моларна маса. Закон сталних односа маса. Масени процентни састав једињења. Израчунавања на основу једначина хемијских реакција. мерење масе супстанце и израчунавање моларне масе и количине супстанце.</p>
<p>-Пише и изједначава једначине за лабораторијско добијање водоника и кисеоника; -На конкретним задацима изводи потребна стехиометријска израчунавања, примењујући правила; -На основу сталне и променљиве валенце пише формуле и називе оксида; -Пише једначине дисоцијација киселина, хидроксида и соли; -Пише и изједначава једначине хемијских реакција синтезе киселина и база; - Одређује киселост одговарајућег раствора на основу дате рН вредности; - На основу назива киселина и база пише одговарајуће формуле, реакције неутрализације и изводи стехиометријска израчунавања; -На конкретним формулама соли одређује валенцу метала.</p>	<p>Водоник и кисеоник и њихова једињења. Соли</p>	<p>Водоник. Кисеоник. оксидација, сагоревање и корозија. Оксиди: хемијске формуле, називи и основна својства. Киселине: хемијске формуле, називи и основна својства. Хидроксида (базе): хемијске формуле, називи и основна својства. Мера киселости раствора: рН скала. Неутрализација – хемијска реакција киселина и хидроксида (база). Соли: формуле и називи. Демонстрациони огледи: испитивање кисело-базних својстава раствора помоћу индикатора; реакција неутрализације. испитивање кисело-базних својстава раствора помоћу индикатора</p>

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе хемије је да се осигура да сви ученици стекну базичну језичку и научну писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих Стандарда образовних постигнућа, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава; -сваки наставник мора да одржи два угледна часа и један час корелације у току школске године према плану стручног већа; -по могућности, похађати бар један изборни семинар годишње и на састанцима стручних актива презентовати семинаре ;
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Планирано оцењивање је путем контролних задатака (укупно 4. контролна задатка у току школске године), усменим испитивањем и оцењивање ученичких активности (ангажовање и рад на часу, домаћи задатак, израда реферата, панона, презентација) Оцењивање: -објективност у оцењивању према утврђеним критеријумима; -релевантност оцењивања; -коришћење разноврсних техника и метода оцењивања; -правичност у оцењивању; -редовност и благовременост у оцењивању; -оцењивање без дискриминације и издвајање по било ком основу; - уважавање индивидуалних разлика, потреба, узраста, претходних постигнућа ученика и тренутних услова у којима се оцењивање одвија. -Редовно вођење педагошке документације -кроз формативно оцењивање редовно пратити напредак ученика, начин како учи, степен самосталности у раду, начин остваривања сарадње у процесу учења са другим ученицима, рад на пројектима, експериментални рад, креативност у раду, семинарски, израда панона и други практични радови; - сумативно оцењивање на крају програмске целине или на крају полугодишта кроз усмено, писмено оцењивање и оцењивање практичног рада;
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Предвиђени су домаћи задаци, као и могућност израде реферата, презентација, панона;
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Настава ван учионице
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Наставна средства су разноврсна средства која су прилагођена потребама наставе. Користе се следећа наставна средства: -визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, модели, таблица ПСЕ, видео...) - ИКТ (лап топ, пројектор, дигитални уџбеник)
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Програм наставе и учења Хемије је првенствено оријентисан на процес учења и остваривања исхода. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи хемију. Они омогућавају да се наставе хемије достигне у складу са предметним и међупредметним компетенцијама и стандардима постигнућа. Исходи представљају ученичка постигнућа и као такви су основни водич наставнику који креира наставу и учење. Програм наставе и учења хемије је тематски концепт. За сваку област/тему предложени су садржаји, а ради лакшег планирања наставе предлаже се оријентациони број часова по темама. Главна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхода Хемије је настава усмерена на учење у школи, што значи да ученик треба да учи: – смислено: повезивањем онога што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем онога што учи са оним што је учио из хемије и других предмета; – проблемски: самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација; постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатог проблема; – дивергентно: предлагањем нових решења; смишљањем нових примера; повезивањем садржаја у нове целине; -критички: поређењем важности појединих чињеница и података; смишљањем аргумената; – кооперативно: кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника.
I . ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА Програм наставе и учења оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. При планирању наставе и учења важно је имати у виду да се исходи разликују по потребном времену за њихово постизање. Неки се лакше и брже могу

остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. Потребно је да наставник за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, у односу на одабрани исход, дефинише исходе специфичне за дату наставну јединицу. Препорука је да наставник планира и припрема наставу самостално и у сарадњи са колегама због успостављања корелације са предметима. У фази планирања наставе и учења треба имати у виду да је уџбеник наставно средство и да он не одређује садржаје предмета. Препоручен је број часова за реализацију сваке теме који укључује и предвиђене лабораторијске вежбе, вежбе и демонстрационе огледе. Формирање појмова треба базирати на демонстрационим огледима и лабораторијским вежбама. Ако у школи не постоје супстанце предложене за извођење демонстрационих огледа и лабораторијских вежби, огледи се могу извести са доступним супстанцама.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА Хемија као експериментална наука и хемија у свету око нас Хемија као експериментална наука и хемија у свету око нас је тема у којој ученици идентификују појмове који повезују хемију са другим наукама и различитим професијама, кроз различите примере из савременог живота (на пример, производња и прерада хране, производња лекова, нових врста грађевинских и изолационих материјала, козметичких производа, средстава за хигијену, конзерванаса, боја, лакова). Ученици би требало да уоче да је развијеност хемијске производње значајан показатељ нивоа развијености друштва, да хемијски производи представљају стално окружење савременог човека, свим добрима и ризицима. Хемија као природна наука, заједно са физиком и биологијом, пружа могућност комплексног сагледавања природе и доприноси да ученици формирају позитиван став према њеном очувању У оквиру теме ученици идентификују да је предмет изучавања хемије супстанца. На основу претходног знања разликују супстанцу и физичко тело, класификују супстанце према сложености састава на хемијске елементе и хемијска једињења, и сазнају да се елементи и једињења у природи могу наћи као чисте супстанце и као састојци меша. Зато је важно да у оквиру демонстрације ученици посматрају узорке хемијских елемената, једињења и меша, познатих из свакодневног живота. У овом периоду од њих се не може очекивати да прецизирају разлику у саставу различитих једињења. Препоручени број часова за реализацију ове теме је 3. Хемијска лабораторија У оквиру ове теме ученици уче улогу експеримента у хемији, усвајају основна правила понашања у хемијској лабораторији, мере опреза при руковању супстанцама, лабораторијским посуђем и прибором, мере заштите себе и других, заштите животне и радне средине, и мере прве помоћи у случају повреде при раду. Ученици започињу учење о правилима понашања и мерама опреза у раду, а она се даље разрађују на садржајима наредних тема. Знања и вештине које ученици стичу на овим часовима неопходним су и за задовољавање свакодневних животних потреба. Почев од ове теме, ученици се упознају са основним техникама рада у лабораторији (мешање, уситњавање и загревање супстанци), као и техникама: посматрања, мерења, бележења и уочавања правилности међу прикупљеним подацима, формулисања објашњења, извођења закључака. Ученици експериментално испитују и описују физичка и нека хемијска својства супстанци, на пример, запаљивост, као и физичке и хемијске промене супстанци и повезују их са применом у свакодневном животу и различитим професијама. У демонстрационим огледима ученици уочавају које се лабораторијско посуђе и прибор користи у експерименталном раду, како се правилно њиме рукује, уочавају и разликују физичка и хемијска својства супстанци, и физичке и хемијске промене супстанци. Да би ученици препознали када је дошло до хемијске реакције, могу се демонстрирати огледи: издвајање гаса (реакција између цинка и хлороводоничне киселине, реакција између натријум-хидрогенкарбоната и етанске киселине), издвајање талога (реакција између раствора олова(II)-нитрата и калијум-јодида, бакар(II)-сулфата и натријум-хидроксида), промена боје реактаната (сагоревање хартије и сахарозе, разлагање амонијум-дихромата), појава светлости (сагоревање траке магнезијума). У овом периоду учења хемије важно је да ученици само уче шта указује на хемијску промену (хемијску реакцију). У оквиру ове теме ученици први пут изводе лабораторијске вежбе. Потребно је да они претходно виде како се правилно рукује лабораторијским посуђем, прибором и супстанцама и зато је важно да посматрају демонстрације огледа пре сваке вежбе. То важи и за све остале теме. Препоручени број часова за реализацију ове теме је 7 и три лабораторијске вежбе. Атоми и хемијски елементи Учење шта је атом, о структури атома и субатомским честицама (протони, електрони, неутрони), ученици би требало да започну на примеру атома хелијума (с обзиром на то да атом најзаступљенијег изотопа водоника нема неутрона). Потребно је да ученици упореде наелектрисање и масу протона, неутрона

и електрона, а потом наелектрисање, масу и величину атомског језгра и електронског омотача. Ученици би требало да примењују појмове атомски и масени број у описивању структуре атома. У овом периоду учења хемије ученици би требало да прошире дефиницију хемијског елемента тиме да хемијски елемент изграђује једна врста атома, тј. да сви атоми хемијског елемента имају исти број протона, односно атомски број.

Учећи о структури атома ученици би требало да користе различите моделе атома (слике, тродимензионалне и анимиране моделе атома доступне преко савремених информационих комуникационих технологија, ИКТ). При томе је важно да ученици критички посматрају моделе, уочавају информације о структури атома које модели пружају, као и њихова ограничења. Учећи о изотопима важно је да ученици уче да атоми једне врсте, тј. једног хемијског елемента, могу да се разликују према броју неутрона. Уз то, потребно је да уоче различиту заступљеност изотопа у природи и да познају каква је њихова практична примена. У оквиру ове теме ученици први пут разликују врсте хемијских елемената: метале, неметале, металоид и племените гасове. Они би требало да учи: када је максимално попуњен валентни ниво, распоред електрона у атомима племенитих гасова, да шематски представљају распоред електрона по енергетским нивоима, и да повезују распоред електрона у атому елемената са положајем елемента у Периодном систему елемената. Учећи о племенитим гасовима ученици би требало да повезују структуру атома са својствима елемената, применом, као и са заступљеношћу њихових слободних атома у природи. Демонстрациони огледи: демонстрирање огледа за постављање претпоставке о честичној структури супстанца: растварање калијум-перманганата у води и разблаживање раствора калијум- перманганата. Препоручени број часова за реализацију ове теме је 10 и једна вежба. Молекули елемената и једињења, јони и јонска једињења Током учења садржаја ове теме, ученици би требало да наставе повезивање својстава и структуре супстанци. При томе, важно је да уоче веома малу заступљеност слободних атома у природи, тј. да су само атоми племенитих гасова слободни.

Удруживање атома у стабилне молекуле, односно грађење ковалентне везе, ученици би требало да уче на примерима: водоника, хлора, кисеоника, азота, хлороводоника, воде и амонијака, а о јонској хемијској вези на примерима: натријум-хлорида, натријум-оксида и магнезијум-хлорида. Ученици би требало да пишу формуле и називе супстанци користећи појам валенце. Учећи о хемијској вези могу користити моделе атома, молекула, јона, кристалних решетки доступних преко савремених ИКТ. Посматрањем демонстрационих огледа ученици би требало да уоче разлике својстава супстанци са поларном и неполарном ковалентном везом – скретање млаза поларне супстанце у електричним пољу; поларност воде и етанола. Такође, као и да уоче разлике својстава супстанци са јонском и ковалентном везом: растворљивост, температура топљења, и агрегатно стање при стандардним условима. Препоручени број часова за реализацију ове теме је 9 и једна лабораторијска вежба. Хомогене и хетерогене смеше Током учења садржаја теме ученици формирају појмове: хетерогена и хомогена смеша, раствори и растворљивост, разликују квалитативни и квантитативни састав смеша и представљају квантитативни састав смеша преко масеног процентног састава. Ученици треба да овладају основним техникама раздвајања састојака смеша и да их самостално изводе: декантовање, цеђење и одвајање помоћу магнета. (Могу се информисати и о осталим техникама раздвајања састојака смеша). Требало би да препознају воду за пиће, ваздух, али и речну воду или морску воду, као примере хомогених смеша. Упоређујући различите узорке воде у природи и разматрајући различите природне или деловањем човека изазване промене у њиховом саставу, треба да уоче када вода и ваздух представљају хомогене, а када хетерогене смеше. При томе, важно је да разликују воду као једињење (чиста супстанца), од примера вода у природи које су смеше (изворска, морска, речна, језерска, подземна, минерална вода, атмосферска и отпадна вода). Ученици би требало да се објасни шта се раствара у води, да схвати значај воде за живот, и да је чувају од загађења. Важно је да знају су неке супстанце загађујуће за ваздух, али и да се могу предузети мере у циљу спречавања загађивања ваздуха.

Израчунавања у вези са масеним процентним саставом смеша ученици би требало да у највећој мери повезују са саставом комерцијалних производа (на пример, медицинска средства, прехранбени производи, средства за одржавање хигијене). У демонстрационим огледима ученици би требало да уоче да је састав смеша произвољан, да састојци смеша не мењају својства у смешама и да својства смеша зависе од заступљености састојака у смешама. Они би требало да виде како се припремају раствори, на пример припремање презасићеног раствора натријум-ацетата и кристализацију растворених супстанци. И бих препоручио и демонстрирање огледа којим се показује да у води има раствореног кисеоника, растварање калијум-перманганата и јода у води и неполарним растварачима („хемијски коктел”). Поред наведеног, пре

лабораторијске вежбе намењене раздвајању састојака смеша, потребно је да наставник демонстрационим огледима покаже како се изводе поједини поступци. Препоручени број часова за реализацију ове теме је 11 и две лабораторијске вежбе. Хемијске реакције и хемијске једначине У оквиру теме ученици треба да оцењују квалитативно и квантитативно значење хемијске једначине којом се представља одређена хемијска промена, да примењује значење коефицијента и да разликују коефицијент од индекса. Закон о одржању масе ученици треба да разумеју са становишта честичне структуре супстанце, тј. да је маса супстанци пре и после хемијске реакције иста, јер је број атома пре и после хемијске реакције исти. Ученици би требало да усмене и текстуалне описе хемијских реакција преводe у симболички запис, тј. да записују једначине хемијских реакција, разликују реактанте од производа хемијске реакције и одређују коефицијент у хемијској једначини. Ученици би требало да уоче топлотне ефекте при физичким и хемијским променама супстанци, тј. да се током промена ослобађа или троши топлота на прајмер, при растварању натријум-хидроксида и растварању амонијум-хлорида у води. При писању хемијских формула супстанци и записивању једначина хемијских реакција ученици уче и како се пишу хемијске формуле у програмима за обраду текста и посебним програмима креираним за ту сврху. Велики значај у усвајању нових појмова у овој теми имају демонстрациони огледи: сагоревање свеће, реакција између натријум-хидрогенкарбоната и сирћетне киселине, реакција између натријум-хлорида и сребро-нитрата, и баријум-хлорида и натријум-сулфата. Препоручени број часова за реализацију ове теме је 8 и једна вежба. Израчунавања у хемији У оквиру ове теме ученици формирају појмове: релативна атомска маса, релативна молекулска маса, количина супстанце, мол, моларна маса. Ученици на основу назива или хемијске формуле супстанце израчунавају релативне молекулске масе задатих супстанци користећи таблицу ПСЕ. Лабораторијска вежба предвиђа да ученици на техничкој ваги мере масе одређене супстанце, а затим да израчунају количину супстанце, и обрнуто, да за задату количину супстанцу израчунају масу те супстанцу, а онда и да је измере помоћу ваге. Важно је да током израчунавања ученици успостављају везе између масе супстанце, количине супстанце и броја честица, да изводе израчунавања на основу хемијских формула – израчунавање масеног елементарног процентног састава једињења, израчунавања на основу хемијских једначина, на основу односа количине, масе и броја честица учесника у хемијској реакцији. Препоручени број часова за реализацију ове теме је 12 и једна лабораторијска вежба. Водоник и кисеоник, и њихова једињења. соли У последњој теми у 7. разреду ученици уче о водонику и кисеонику, и класама неорганских једињења (оксиди, киселине, хидроксида/база и соли). У оквиру теме ученици детаљније сазнају својствима и практичној примени ова два елемента, као и о њиховим једињењима учећи у наставак о класама неорганских једињења. Тако ученици сазнају о заступљености водоника у природи, својствима водоника и повезују својства и примену водоника. Примењују Закон о одржању масе приликом писања хемијских једначина добијања водоника електролизом воде и сагоревања водоника. На тим примерима, ученици могу уочити разлику између хемијских реакције анализе и синтезе. Заступљеност кисеоника у природи ученици повезују са значајем кисеоника за живи свет – дисање. Они би требало да знају да су својства O_2 и O_3 различита, и значај озона за заштиту живог света од зрачења из космоса. Ученици треба да формирају појмове оксидације, сагоревања и корозије, и да уоче улогу кисеоника у овим процесима. Ученици треба да уоче да оксидација може бити бурна или тиха, и да се производи оксидације разликују по својим својствима. При томе могу да се користим примери хемијских једначина реакције оксидације из теме ХЕМИЈСКЕ РЕАКЦИЈЕ И ХЕМИЈСКЕ ЈЕДНАЧИНЕ, и формуле оксида (писање на основу валенције кисеоника), из теме МОЛЕКУЛИ, ЈОНИ И ХЕМИЈСКА ЈЕДИЊЕЊА. Потребно је да ученици кроз демонстрационе огледи и лабораторијску везу повежу састав и својства киселина, база и соли, да уоче шта је заједничко у саставу киселине (на пример, HCl , H_2SO_4 , CH_3COOH), и у саставу хидроксида/база ($NaOH$, $Ca(OH)_2$). Промену боје индикатора у растворима различитих киселина и база требало би да повежу с постојањем H^+ , односно OH^- јона у воденим растворима, што одређује и остала хемијска својства ових једињења. Важно је да то знање повеже са примерима из свакодневног живота. Важно је да ученици испитују кисело-базна својства комерцијалних производа (за уклањање каменца, одмашћивање рерни, чишћење сливник) и тако уоче везу између својстава и примене. киселина и хидроксида. Ученици уче о киселости раствора и рН-скали на примерима из свакодневног живота (на пример, средства за одржавање хигијене, козметички препарати, прехранбени производи, телесне течности), што им помаже у разумевању информација о рН вредности на етикетама тих производа. Ученици на крају теме систематизирају знање о киселинама, хидроксидима/базама и солима кроз демонстрациони

оглед, испитивање електропроводљивости дестиловане воде, хлороводоничне киселине, раствора натријум-хидроксида и раствора натријумхлорида, и разматрање зашто неке течности проводе електричну струју, а неке не проводе. Препоручени број часова за реализацију ове теме је 12 и једна лабораторијска вежба. I. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА У настави оријентисаној на достизање исхода вреднује се процес и производи учења. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша учење и резултат. Свака активност је прилика за процену напредовања и давања повратне информације (формативно проверавање), а ученике треба оспособљавати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета. Тако, на буквар, питања у вези с демонстрацијом огледа, ученичка запажања, објашњења и закључци, могу бити један од начина формативног проверавања. Анализа ученичких одговора пружа увид у то како они примају информације из огледа и издвајају битне, анализирају ситуације, повезују хемијске појмове и појмове формиране у настави других предмета у формулисању објашњења и извођењу закључака о својствима и променама супстанци. Таква пракса праћења напредовања ученика поставља их у позицију да повезују и примењују научне појмове у контекстима обухваћеним демонстрираним огледима, доприноси развоју концептуалног разумевања и критичког мишљења, и припрема ученике да на тај начин разматрају својства и промене супстанци с којима су у контакту у свакодневном животу. Праћење напредовања ученика требало би да обухвати све нивое презентовања хемијских садржаја: макроскопски, честични и симболички ниво. Питањима би требало подстицати ученике да Шта ће се десити, да оправдају избор, објасните зашто се нешто десило и како се десило, повежу различите области садржаја, препознају питања постављена на нови начин, извуку корисне податке, али и да процењују шта нису разумели. Ученике би требало охрабривати да презентују, објашњавају и бране стратегије које користе у решавању проблема. Време се они подстичу да реструктурирају и организују садржај на нов начин, издвајају релевантан део садржаја за решавање проблема, цртање дијаграма, анализирање везе између компоненти, објашњавају како су решили проблем или трагају за различитим начинима решавања проблема. Улога наставника је да води питања или сугестија резонување ученика, као и да пружа повратне информације. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења. Оцењивање (сумативно проверавање) је саставни део процеса наставе и учења којим се обезбеђује стално праћење остваривања циља, исхода и стандарда постигнућа. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа, писмене провере и практичног рада. Важно је да активности ученика у процесу наставе и учења буду усаглашени са очекиваним исходима, и да се од ученика не очекују знања и вештине које у настави нису имали прилике да развију. Наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад. Преиспитивање наставе према резултатима које постижу ученици је важна активност наставника и подразумева промену у методама наставе и учења, активностима и задацима ученика, изворима за учење, наставним средствима, тако да се ученицима обезбеди напредовање ка бољим постигнућима.

Напомена: Школа нема лабораторију, али се наставник труди да приближи и изведе огледе и експерименте ученицима.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОТВАРИВАЊА	ЕВАЛУАЦИЈА
---------	------	---------------------	------------

		КОРЕЛАЦИЈЕ	
Биологија (процес варења хране)	Хемија као експериментална наука и хемија у свету око нас	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Физика (закони, материја, а мерење – основне јединице у СИ систему, агрегатна стања материје)	Хемија као природна и експериментална наука и хемијска лабораторија	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Математика (израчунавања – пропорције, проценти)	Смеше: хомогене и хетерогене	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Географија (водоник и кисеоник, извори загађења ваздуха)	Водоник и кисеоник и њихова једињења. Соли.	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Биологија (Хемијска веза – ковалентна поларна и неполарна, јонска растворљивост, температура агрегатно стање)	Молекули елемената и једињења, јони и јонска једињења	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Сарадња (Активно слуша и поставља релевантна питања поштујући чланове групе и чланове других група; Конструктивно и креативно доприноси раду групе и остварењу заједничког циља; Активно и конструктивно учествује у раду групе или пара; Поштује правила рада групе, зна своје место и улогу у групи; Одговорно и свесно извршава заједничке активности стављајући интересе групе изнад сопствених; Критички процењује свој рад и рад чланова групе, доприноси унапређењу рада групе и уме да представ резултате рада.) Рад са подацима и информацијама (Зна да је за разумевање појава и догађаја и доношење компетентних одлука потребно имати релевантне и поуздане податке и разликује податак/ информацију од њиховог тумачења; Користи податке из различитих извора и начине добијања података и на основу тога процењује њихову поузданост и препознаје могуће грешке уз помоћ наставника; Користи информације у различитим симболичким модалитетима (табеларни, графички, текстуални приказ), чита, тумачи и примењује их, повезујући их са претходним знањем из различитих области) Предузимљивост и оријентација ка предузетништву (Прилагођава се друштвеним и економским променама, усмерен је на развој нових вештина, које примењује у практичном раду; Препознаје сопствене предности и своје могућности у односу на будуће образовање и професионалну оријентацију; Спреман је да учествује у самосталним и тимским пројектима; способан је да развије идеју, представи је, образложи и преговара у тиму о њеној реализацији; учествује у активностима са другима у оквиру своје тимске улоге.; Мотивисан је и зна да истакне своје добре особине које су важне за обављање школских и радних задатака; Зна да постави реалне циљеве и на основу датих могућности уме да планира и проналази начине њиховог остваривања. Одговорно учешће у демократском друштву (Има позитиван став према поштовању људских права и слобода; Зна дечја и основна људска права и одговорности, уме да препозна њихово кршење и способан је да их аргументовано брани; Понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву; Примењује процедуре демократског друштва у одлучивању и избору; поштује одлуке већине и уважава мишљења мањине) Комуникација (Изражава своје ставове усмено и писмено на позитиван и аргументован начин, користећи одговарајући језик; Уважава саговорнике реагујући на оно што он говори, а не на његову личност; На одговарајући и креативан начин користи језик и стил комуникације који су специфични за хемијску лабораторију; Уме да саслуша

1	Хемија као експериментална наука и хемија у свету око нас											2	1	3
2.	Хемија као експериментална наука и хемијска лабораторија											6	4	10
3.	Атоми и хемијски елементи											6	5	11
4.	Молекули елемената и једињења, јони и јонска једињења											4	6	10
5.	Хомогене и хетерогене смеше											5	8	13
6.	Хемијске реакције и хемијске једначине											2	3	5
7.	Израчунавања у хемији											4	4	8
8.	Водоник и кисеоник и њихова једињења. Соли											7	5	12
УКУПНО												34	38	72

Предмет	Хемија	
Разред	8. разред	
Трајање школског програма	68. часова (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
- Наведите примену метала и руда у свакодневном животу; -Пише формуле једињења на основу назива; -Опише физичка и хемијска својства метала, оксида и хидроксида и наводи примену у	Метали, оксиди и хидроксида	-Метали у неживој и живој природи. - Општа физичка и хемијска својства метала. -Алкалини и земноалкални метали. -Гвожђе, бакар, алуминијум, олово и цинк, њихове легуре и практична примена. -Оксиди метала и

<p>свакодневном животу; -Пише једначине хемијских реакција сагоревања, растварање метала и оксида метала у води; -Израчуна масу и количину супстанце користећи пропорције</p>		<p>хидроксида, својства и примена. Демонстрациони огледи: реакција Na, K, Mg и Ca са водом; реакција MgO и CaO са водом и испитивање својстава насталог раствора помоћу лакмусхартије; испитивање електропроводљивости раствора натријумхидроксида. Лабораторијска вежба I: испитивање физичких својстава метала; реакција метала са киселинама.</p>
<p>-Наведе примену неметала и његових једињења у свакодневном животу; -На основу закона сталних односа маса и кватитативног састава раствора одреди односе маса елемената у различитим једињењима; -Опише физичка и хемијска својства неметала и повезује их с њиховом практичном применом; -Луисовим симболима представи настајање (не)поларне ковалентне везе у молекулима и једињењима халогених елемената; - Изведе потребна мерења и на основу лабораторијске вежбе одреди физичка и хемијска својства супстанци; -Пише једначине хемијских реакција сагоревања неметала, растварање оксида неметала у води; -Пише формуле, називе киселине и једначине електролитичке дисоцијације неорганских киселина;</p>	<p>Неметали, оксиди и киселине</p>	<p>Неметали у неживој и живој природи. - Општа физичка и хемијска својства неметала. -Халогени елементи, сумпор, азот, фосфор и угљеник. -Оксиди неметала и киселине, својства и примена. Демонстрациони огледи: добијање сумпор(IV) -оксида и испитивање његових својстава; разблаживање концентроване сумпорне киселине; добијање угљеник(IV)-оксида и испитивање његових својстава; испитивање електропроводљивости дестиловане воде и хлороводоничне киселине; доказивање базних својстава воденог раствора амонијака. : испитивање физичких својстава неметала. : доказивање киселости неорганских киселина помоћу лакмус-хартије.</p>
<p>-Именује соли на основу назива и валенце метала и киселинског остатка; -Пише једначине хемијских реакција за добијање соли; -На конкретним задацима изведе стехиометријска израчунавања, примењујући одговарајућа правила; -Користи пропорције и израчунава масу и количину супстанце; -Пише реакције дисоцијације соли и одређује катјоне и ањоне; -Одреди физичка и хемијска својства соли; - На основу експерименталног рада одреди растворљивост соли у води; -Наведе примену одговарајућих соли у свакодневном животу;</p>	<p>Соли</p>	<p>-Добијање соли. -Формуле соли и називи. Дисоцијација соли. -Физичка и хемијска својства соли. -Примена соли. Демонстрациони огледи: реакција неутрализације хлороводоничне киселине и раствора натријум-хидроксида; реакција између метала и киселине; хемијске реакције соли: између калцијум-карбоната и хлороводоничне киселине, раствора гвожђе(III)-хлорида и натријумхидроксида, раствора сребронитрата и натријум-хлорида добијање соли и испитивање растворљивости различитих соли у води; добијање баријумсулфата; доказивање угљеник(IV)-оксида и настајање калцијумкарбоната</p>

<p>-Одреди физичка и хемијска својства органских једињења; - Пише формуле органских једињења у зависности од врсте низа и хемијске везе; -На конкретним задацима одреди број примарних, секундарних, терцијарних и кватернарних С атома ; -Наведе примену органских једињења; - Именује и пише функционалне групе и разуме сличности и разлике у својствима органских једињења; - На конкретним примерима, на основу врсте атома и функционалне групе пише назив класе органских једињења; -Одреди масене проценте свих класа органских једињења;</p>	<p>Органска једињења и њихова општа својства</p>	<p>-Својства атома угљеника и многобројност органских једињења. - Функционалне групе и класе органских једињења. -Општа својства органских једињења. Демонстрациони огледи: упоређивање својстава органских и неорганских једињења; доказивање угљеника у органским супстанцама</p>
<p>-На конкретним примерима класификује угљоводонике на основу назива; -Наведе примену деривата нафте у свакодневном животу; -Пише формуле и називе алкана; -Пише формуле и називе алкил-група; -Примењује правила за давање назива угљоводоника с разгранатим низом; -Пише и именује изомере низа и изомере положаја на основу молекулске формуле; -Одреди физичка својства угљоводоника и упореди физичка својства за различите класе органских једињења; -Пише једначине хемијских реакција адиције, сагоревања, супституције и полимеризације и израчунава масу и количину супстанце;</p>	<p>Угљоводоници</p>	<p>-Подела угљоводоника. Номенклатура. - Изомерија. -Физичка својства угљоводоника. -Хемијска својства угљоводоника. -Полимери. -Нафта и земни гас. Демонстрациони огледи: испитивање растворљивости и сагоревање n-хексана (медицински бензин); разликовање засићених и незасићених ацикличних угљоводоника (реакција са калијум-перманганатом). Вежба : састављање модела молекула угљоводоника, писање структурних формула и именовање угљоводоника.</p>
<p>-Пише молекулске и рационалне структурне формуле алкохола, карбоксилних и масних киселина; - Прими правила за давање назива алкохола, карбоксилних киселина и естара; -Хемијским једначинама прикаже хемијска својства органских једињења с кисеоником; -На конкретним примерима, користи пропорцију и зводи потребна израчунавања; -Наведе примену органских једињења с кисеоником у свакодневном животу, као и последице прекомерне и</p>	<p>Органска једињења с кисеоником</p>	<p>-Алкохоли -номеклатура, својства и примена. -Карбоксилне киселине – номенклатура, својства и примена. Масне киселине. -Естри – номенклатура, својства и примена. Демонстрациони огледи: добијање алкохола алкохолним врењем; доказивање киселости карбоксилних киселина; лабораторијско добијање и испитивање својстава етил-етаноата. : физичка и хемијска својства органских једињења са кисеоником; испитивање растворљивости алкохола и карбоксилних киселина са различитим бројем атома угљеника у молекулу у</p>

<p>недовољне употребе истих; -Пише једначине хемијских реакција естерификације и именује естре поштујући правила;</p>		<p>води и неполарном растварачу; реакција етанске и лимунске киселине са натријум-хидроген-карбонатом.</p>
<p>-Описује физичка и хемијска својства масти, уља, угљених хидрата, витамина, аминокиселина и протеина; -Пише једначине хемијских реакција сапонификације, естерификације и каталитичке хидрогенизације; -Класификује угљене хидрате према степену сложености; -Пише настајање пептидне везе и одређује колико молекула воде настаје; -На конкретним примерима задатака израчунава моларну масу биолошки важног органског једињења, масу или процентни састав; -Наведе заступљеност у природи и улоге масти и уља, угљених хидрата, протеина у живим организмима и доведе их у везу са здрављем и правилном исхраном људи;</p>	<p>Биолошки важна органска једињења</p>	<p>-Масти и уља. -Угљени хидрати у прегледу: моносахариди (глюкоза и фруктоза), дисахариди (сахароза и лактоза), полисахариди (скроб и целулоза). -Аминокиселине. -Протеини. -Витамини. Демонстрациони огледи: сапонификација масти – сапуни.: испитивање растворљивост масти и уља, и угљених хидрата у води; доказивање скроба; денатурација протеина</p>
<p>-Рукује супстанцама с комерцијалним производима у складу с ознакама опасности, упозорења и обавештења на амбалажи, -придржава се правила о начину чувања производа и одлагању отпада; -Критички процени последице људских активности које доводе до загађивања воде, ваздуха и земљишта; -Наведе загађујуће супстанце ваздуха, земљишта и воде и опише њихов утицај на животну средину; -Објасни значај планирања и решавања проблема заштите животне средине;</p>	<p>Заштита животне средине и зелена хемија</p>	<p>-Загађивачи, загађујуће супстанце и последице загађивања. -Рециклажа. -Зелена хемија.</p>

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе хемије је да се осигура да сви ученици стекну базичну језичку и научну писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих Стандарда образовних постигнућа, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
-употреба савремених наставних средстава; -сваки наставник мора да одржи два угледна часа и један час корелације у току школске године према плану стручног већа; -по могућности, похађати бар један изборни семинар годишње и на састанцима стручних актива презентовати семинаре ;
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Планирано оцењивање је путем контролних задатака (укупно 4. контролна задатка у току школске године), усменим испитивањем и оцењивање ученичких активности (ангажовање и рад на часу, домаћи задатак, израда реферата, панона, презентација) Оцењивање: -објективност у оцењивању према утврђеним критеријумима; -релевантност оцењивања; -коришћење разноврсних техника и метода оцењивања; -правичност у оцењивању; -редовност и благовременост у оцењивању; -оцењивање без дискриминације и издвајање по било ком основу; - уважавање индивидуалних разлика, потреба, узраста, претходних постигнућа ученика и тренутних услова у којима се оцењивање одвија. -Редовно вођење педагошке документације -кроз формативно оцењивање редовно пратити напредак ученика, начин како учи, степен самосталности у раду, начин остваривања сарадње у процесу учења са другим ученицима, рад на пројектима, експериментални рад, креативност у раду, семинарски, израда панона и други практични радови; - сумативно оцењивање на крају програмске целине или на крају полугодишта кроз усмено, писмено оцењивање и оцењивање практичног рада;
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Предвиђени су домаћи задаци, као и могућност израде реферата, презентација, панона;
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Настава ван учионице
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Наставна средства су разноврсна средства која су прилагођена потребама наставе. Користе се следећа наставна средства: -визуелна средства (текст, цртеж, графикони, шеме, модели, таблица ПСЕ, видео...) - ИКТ (лап топ, пројектор, дигитални уџбеник)
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Програм наставе и учења Хемије првенствено је оријентисан на процес учења и остваривање исхода. Исходи су искази о томе шта ће ученик бити у стању да: учини, предузме, изведе, обави захваљујући знањима, ставовима и вештинама, које је градио и развијао током школске године учећи хемију. Они омогућавају да се циљ наставе хемије достигне у складу с предметним и међу- предметним компетенцијама и стандардима постигнућа. Исходи представљају ученичка постигнућа и као такви основна водила наставнику који креира наставу и учење. Програм наставе и учења хемије је тематски конципиран. За сваку област/тему предложени су садржаји, а ради лакшег планирања наставе предлаже се оријентациони број часова по темама. Главна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхода Хемије је настава усмерена на учење у школи, што значи да ученик треба да учи: – смислено: повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из хемије и других предмета; – проблемски: самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација; постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатог проблема; – дивергентно: предлагањем нових решења; смишљањем нових примера; повезивањем садржаја у нове целине; – критички: поређењем важности појединих чињеница и по- датака; смишљањем аргумената; – кооперативно: кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника. I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА Програм наставе и учења оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. При

планирању nastave и учења важно је имати у виду да се исходи разликују по потребном времену за њихово постизање. Неки се лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. Потребно је да наставник за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, у односу на одабрани исход, дефинише исходе специфичне за дату наставну јединицу. Препорука је да наставник планира и припрема наставу самостално и у сарадњи са колегама због успостављања корелација са предметима. У фази планирања nastave и учења треба имати у виду да је уџбеник наставно средство намењено ученицима за учење и да он не одређује садржаје лекција. Препоручен је број часова за реализацију сваке теме који укључује и предвиђене лабораторијске вежбе, вежбе и демонстрационе огледе. Формирање појмова треба базирати на демонстрационим огледима и лабораторијским вежбама. Ако у школи не постоје супстанце предложене за извођење демонстрационих огледа лабораторијских вежби, огледи се могу извести са доступним супстанцама.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Метали, оксиди и хидроксиди

На почетку теме ученици разматрају заступљеност метала унеживој и живој природи што доприноси њиховом сагледавању релевантности теме за разумевање природе и шта чини њен састав, зашто је добијање метала из руда значајно за друштво и даје при томе важно предузимање мера за заштиту животне средине. Потребно је подстицати ученике да повезују облике налажења метала у природи (у елементарном облику и у једињењима) са структуром атома, односно реактивношћу метала, као и са положајем метала у Периодном систему елемената. Ученици би требало да сазнају о важности катјона појединих метала за живе организме и повежу та знања са садржајем биологије. Физичка својства металасе уче у прегледу. Хемијска својства типичних метала уче се на примерима натријума и калијума (ученици би требало да то повежу са претходним разматрањима: од алкалних метала два најзаступљенија метала у Земљиној кори, чији су јони Na^+ и K^+ најважнији за људски организам), и магнезијума и калцијума као представника земноалкалних метала (међу металима на петом, односно трећем месту по заступљености у Земљиној кори, при чему је Ca^{2+} најзаступљенији јон метала у људском организму). Ученици треба да уоче да је кисеоник неопходан реактант за реакције оксидације метала, као што су сагоревање и рђање, и да упоређују тежњу различитих метала да подлежу том типу реакције. Они могу посматрати демонстрацију сагоревања магнезијума као пример реакције у којој настаје оксид метала, а демонстрације реакција натријума, калијума, магнезијума и калцијума са водом као примере реакција у којима настају хидроксиди ових метала. Очекује се да на основу посматрања демонстрација упоређују реактивност алкалних и земноалкалних метала, и да је повезују са структуром атома и положајем метала у Периодном систему елемената.

Неметали, оксиди и киселине

На почетку учења друге теме важно је да ученици, кроз разматрање заступљености неметала у неживој и живој природи, сагледају релевантност теме за разумевање природе и шта чини њен састав, али и као ресурса који користи друштво. Ученицима се може рећи да неметали улазе у састав биолошки важних једињења којима ће учити у другом делу године. И у оквиру ове теме је важно да ученици повезују структуру атома неметала са реактивношћу елемената и облицима налажења у природи (у елементарном облику и у једињењима). Ученици могу да сазнају о различитим алотропским модификацијама сумпора, фосфора и угљеника, као и да се подсети градива седмог разреда о алотропским модификацијама кисеоника. Соли

Учење о начинима добијања соли, физичким и хемијским својствима соли требало би да обухвати примену до тада стечених знања (о киселинама и базама, њиховим формулама и називима) приликом писања формула и назива неутралних соли, као и хемијских једначина реакција за добијање неутралних соли. Добијање киселих соли приказати на примеру добијања натријум-хидрогенкарбоната. Ученици могу посматрати демонстрацију реакције неутрализације, написати формуле реактанта и једног производа (вода), а онда разматрати како се саставља формула другог производа, тј. формула соли. И у оквиру ове теме ученици би требало да пишу једначине дисоцијације у води растворних соли и да разликују катјоне од анијона. Ученици могу посматрати демонстрацију огледа у којем се добијају хидроксиди ових метала чији оксиди не реагују са водом (на пример $\text{Fe}(\text{OH})_3$), као и демонстрацију својства киселина да реагују са солима угљене киселине уз издвајање угљеник(IV)-оксида и воде. И у оквиру учења ове теме ученици би требало да сазнају о практичној примени различитих соли, о својствима, добијању и практичној примени кухињске соли (на пример, за припремање физиолошког раствора, као конзерванс). Корелација са наставом географије може се остварити кроз разматрање како својства калцијум-карбоната и калцијум-хидрогенкарбоната утичу на облик кречњачког рељефа. Важно је да ученици повезују

стечено знање о солима са саставом воде за пиће и саставом минералних вода. На крају обраде теме, кроз различите примере (обухватајући и оне обрађене у првој и другој теми), важно је да ученици уоче међусобну повезаност класа неорганичних једињења и тако систематизују знања о својствима оксида, киселина, хидроксида и соли. Органична једињења и њихова општа својства Ова тема уводи ученике у нову област хемије. У оквиру теме ученици, на основу посматрања демонстрационих огледа, упоређују састав и својства органичних једињења, познатих из свакодневног живота, и претходно учених неорганичних једињења. Они сазнају о великом броју органичних једињења и ту чињеницу повезују са својствима атома угљеника и начинима међусобног повезивања. Препознају потребу за класификацијом органичних једињења и да се она може извести на основу функционалне групе у молекулима.

Угљоводоници На почетку теме ученици се могу информисати да су угљоводоници састојци нафте и земног гаса, и према томе, извори енергије, чиме се истиче практични значај ових једињења. Састављање и посматрање модела молекула угљоводоника може помоћи ученицима да пишу молекулске, структурне и рационалне структурне формуле угљоводоника, и то једноставних примера, укључујући и именовање изомера према IUPAC номенклатури. Појам изомера ученици би требало да повежу са садржајем претходне теме о могућим различитим начинима међусобног повезивања атома угљеника. Ученици уче о физичким својствима засићених и незасићених угљоводоника у прегледу. Разлике у реактивности алкана, алкена, алкина и ароматичних угљоводоника требало би да повежу са разликама у структури молекула ових једињења. Упоредивање хемијских реакција засићених и незасићених угљоводоника требало би да обухвати њихове сличности (сагоревање) и разлике (супституција, адиција). Ученици би требало да повежу хемијска својства угљоводоника са практичном применом ових једињења: – сагоревање – употреба угљоводоника као извора енергије (земни и рафинеријски гас, бензин, дизел гориво, мазут); – реакције супституције и адиције – од угљоводоника се могу доћи до различите практичне намене која, поред атома угљеника и водоника, садрже и атоме других елемената (на пример, производња пластичних маса, тефлона, фреона, боја, инсектицида итд.). Ученици треба да познају широку примену угљоводоника, али и мере опреза у њиховом коришћењу, тј. Последице које имају на животну средину и здравље људи. Од ученика се очекује да пишу једноставније једначине хемијских реакција сагоревања угљоводоника, као и реакција адиције водоника, воде и брома на етен, пропен, етин и пропин, и супституције атома водоника у молекулу метана. Такође, могу да препознају и описују хемијске реакције адиције и супституције на основу написаних хемијских једначина ових реакција. Ученици могу учити да се у реакцији полимеризације од реактаната одређених својстава (на пример, гасовито агрегатно стање), добијају супстанце са новим својствима (чврсто агрегатностање).

Органична једињења са кисеоником Ученици уочавају да су својства органичних једињења са истим бројем атома угљеника у молекулу различита у зависности од присутне функционалне групе. Они уче именовање органичних једињења према функционалној групи и повезују одређену функционалну групу у молекулу са својствима једињења. Уз називе једињења према IUPAC номенклатури, ученици уче и тривијалне називе представника органичних једињења са кисеоником. Демонстрација добијања етанола алкохолним врењем и његово одвајање дестилацијом, захтева време за извођење огледа, о чему се мора водити рачуна приликом планирања часа. Ученици уче да су карбонилна једињења производи оксидације одговарајућих алкохола, и о практичном значају метанала (формалдехида) и пропанона (ацетона). Важно је да се ученици информишу о штетном физиолошком деловању алкохола и о проблему алкохолизма. У корелацији са наставом биологије, ученици могу самостално, из различитих извора, да прикупљају информације о утицају алкохола на организам. Током обраде наставних садржаја о карбоксилним киселинама, ученици уочавају сличности и разлике у својствима неорганичних и органичних киселина. Поред примене у свакодневном животу, потребно је да сазнају о важности органичних једињења са кисеоником као индустријских сировина. Биолошки важна органична једињења У оквиру теме ученици сазнају о саставу, структури, својствима и значају масти и уља, угљених хидрата, протеина и витамина. Од ученика се не очекује да пишу структурне формуле триацилглицерола, већ да описују и објашњавају својства ових једињења, и њихових смеша, да наводе биолошки и технички значај масти и уља, и примену ових једињења као сировина или полупроизвода у даљој хемијској преради (на пример, добијање маргарина из уља и производња сапуна). Ученици могу да припреме есеј о енергетској улози масти и уља у живим бићима, значају правилне исхране, и значају незасићених масних киселина у исхрани. На основу хемијске једначине процеса

фотосинтезе, ученици могу да уоче да од једноставних неорганских молекула, угљеник(IV)-оксида и воде, под одређеним условима, настају сложени молекули органског једињења (глукозе). Важно је да познају значење појмова: аминокиселина, α -аминокиселина, протеинска аминокиселина и есенцијалне аминокиселине, као и да познају биолошки значај протеина, њихову градивну и каталитичку функцију у организму. На основу огледа ученици би требало да уоче да под дејством топлоте и киселина долази до денатурације протеина. У оквиру теме треба да науче да се исхраном уноси шест главних врста супстанци неопходних људском организму (протеини, угљени хидрати, масти и уља, витамини, минерали и вода), оважности правилне исхране, као и о поремећајима исхране. Лабораторијска вежба

Заштита животне средине и зелена хемија У оквиру теме ученици сазнају да развој производа и процеса хемијске индустрије, поред доприноса побољшању квалитета живота, може имати и штетно дејство на животну средину и здравље животиња и људи. Требало би да на основу својстава супстанци разматрају њихов утицај на околину и жива бића, идентификују главне неорганске и органске загађујуће супстанце ваздуха, воде и земљишта и начине како оне доспевају у животну средину. Важно је да ученици сагледају значај руковања супстанцама и комерцијалним производима у складу са ознакама на амбалажи, као и правила о начину чувања производа и одлагања отпада. Такође би требало да ученици сагледају проблем нагомилавања отпада и значај рециклаже. У оквиру ове теме ученици сазнају о принципима зелене хемије као одрживе хемије, чији је циљ прилагођавање хемијских производа и процеса очувању животне средине и здравља људи. Требало би да ученици дискутују начине за превенцију загађења животне средине, смањење количине отпада и коришћење обновљивих извора сировина и енергије. Ова тема се може реализовати кроз активности у оквиру различитих мини пројеката, које ће ученици радити у току школске године, и презентовати након реализације сваког пројекта.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА У настави оријентисаној на достизање исхода вреднује се процес и продукти учења. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша учење и резултат. Свака активност је прилика за процену напредовања и давања повратне информације (формативно проверавање), а ученике треба оспособљавати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета. Тако, на пример, питања у вези с демонстрацијом огледа, ученичка запажања, објашњења и закључци, могу бити један од начина формативног проверавања. Анализа ученичких одговора пружа увиду то како они примају информације из огледа и издвајају битне, анализирају ситуације, повезују хемијске појмове и појмове формиране у настави других предмета у формулисању објашњења и извођењу закључака о својствима и променама супстанци. Таква пракса праћења напредовања ученика поставља их у позицију да повезују и примењују научне појмове у контекстима обухваћеним демонстрираним огледима, доприноси развоју концептуалног разумевања и критичког мишљења, и припрема ученике да на тај начин разматрају својства и промене супстанци с којима су у контакт-у у свакодневном животу. Праћење напредовања ученика требало би да обухвати све нивое презентовања хемијских садржаја: макроскопски, честични и симболички ниво. Питањима би требало подстицати ученике да предвиде шта ће се десити, да оправдају избор, објасне зашто се нешто десило и како се десило, повежу различите области садржаја, препознају питања постављена на нови начин, извуку корисне податке, али и да процењују шта нису разумели. Ученике би требало охрабривати да презентују, објашњавају и бране стратегије које користе у решавању проблема. Тиме се они подстичу да реструктурирају и организују садржај на нов начин, издвајају релевантан део садржаја за решавање проблема, цртају дијаграме, анализирају везе између компоненти, објашњавају како су решили проблем или трагају за различитим начинима решавања проблема. Улога наставника је да води питањима или сугестијама резонување ученика, као и да пружа повратне информације. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења. Оцењивање (сумативно проверавање) је саставни део процеса наставе и учења којим се обезбеђује стално праћење остваривања циља, исхода и стандарда постигнућа. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа, писмене провере и практичног рада. Важно је да активности ученика у процесу наставе и учења, формативног и сумативног проверавања буду усаглашене према очекиваним исходима, и да се приликом оцењивања од ученика не очекује испуњавање захтева за које нису имали прилику да током наставе развију потребна знања и вештине. Наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад. Преиспитивање наставе према резултатима које постижу учениције

важна активност наставника и подразумева промену у методама наставе и учења, активностима и задацима ученика, изворима за учење, наставним средствима, тако да се ученицима обезбеди напредовање ка бољим постигнућима.

Напомена: Школа нема лабораторију, али се наставник труди да приближи и изведе огледе и експерименте ученицима.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Биологија боја крви код сисара и мекушаца, фотосинтеза магнезијум, кружење азота, угљеника у природи, ђубрива за исхрану биљака, вода, алкох оли, карбоксилне киселине, естри – мириси, чривлачење и одбијање инсеката,	Метали, оксиди и хидроксиди Неметали, оксиди и киселине Органска једињења са кисеоником	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Техника и технологија (легуре, грађевин ски материјали)	Метали, оксиди и хидроксиди	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Математика (израчунавања – пропорције, проценти)	Метали, оксиди и хидроксиди	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Географија (соли у природи-стене, нафта, састав земљишта, вода	Неметали, оксиди и киселине Соли Угљоводоници	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
Географија (ефекат стаклене баште, биомаса, биогориво, обнов лъиви извори	Заштита животне средине и зелена хемија	Путем пројекта истраживања	Продукт практичног рада
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
Сарадња (Активно слуша и поставља релевантна питања поштујући чланове групе и чланове других			

група; Конструктивно и креативно доприноси раду групе и остварењу заједничког циља; Активно и конструктивно учествује у раду групе или пара; Поштује правила рада групе, зна своје место и улогу у групи; Одговорно и свесно извршава заједничке активности стављајући интересе групе изнад сопствених; Критички процењује свој рад и рад чланова групе, доприноси унапређења рада групе и уме да представ резултате рада.) Рад са подацима и информацијама (Зна да је за разумевање појава и догађаја и доношење компетентних одлука потребно имати релевантне и поуздане податке и разликује податак/ информацију од њиховог тумачења; Користи податке из различитих извора и начине добијања података и на основу тога процењује њихову поузданост и препознаје могуће грешке уз помоћ наставника; Користи информације у различитим симболичким модалитетима (табеларни, графички, текстуални приказ), чита, тумачи и примењује их, повезујући их са претходним знањем из различитих области) Предузимљивост и оријентација ка предузетништву (Прилагођава се друштвеним и економским променама, усмерен је на развој нових вештина, које примењује у практичном раду; Препознаје сопствене предности и своје могућности у односу на будуће образовање и професионалну оријентацију; Спреман је да учествује у самосталним и тимским пројектима; способан је да развије идеју, представи је, образложи и преговара у тиму о њеној реализацији; учествује у активностима са другима у оквиру своје тимске улоге.; Мотивисан је и зна да истакне своје добре особине које су важне за обављање школских и радних задатака; Зна да постави реалне циљеве и на основу датих могућности уме да планира и проналази начине њиховог остваривања. Одговорно учешће у демократском друштву (Има позитиван став према поштовању људских права и слобода; Зна дечја и основна људска права и одговорности, уме да препозна њихово кршење и способан је да их аргументовано брани; Понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву; Примењује процедуре демократског друштва у одлучивању и избору; поштује одлуке већине и уважава мишљења мањине) Комуникација (Изражава своје ставове усмено и писмено на позитиван и аргументован начин, користећи одговарајући језик; Уважава саговорнике реагујући на оно што он говори, а не на његову личност; На одговарајући и креативан начин користи језик и стил комуникације који су специфични за хемијску лабораторију; Уме да саслуша саговорника до краја и без упадица; На одговарајући начин користи термине специфичне за наставну јединицу) Компетенција за учење (Примењују знања у различитим ситуацијама у зависности од карактеристика ситуације и сопствених циљева; Активно конструише знање, уочава структуру градива, повезује знање из предходне наставне јединице; Активно селекује познато од непознатог; Ефикасно користи различите стратегије учења, прилагођава их структури градива; Уме да резимира и еваборира основне идеје наставне јединице; Уме јасно да искаже одређени садржај, усмено и писмено; Разликује битно од небитног; Способан да самостално и у сарадњи са другима истражује, размењује и повезује знање; Користи различите изворе информација и има критички однос према њима; Негује и развија лична интересовања; Има позитиван, одговоран и критички однос према учењу) Дигитална компетенција (Уме да претражује, критички анализира и систематизује информације у електронском облику; Уме да представи, организује и обликује одређене информације; Приликом решавања проблема уме да одабере средство ИКТ-а и да га користи на одговарајући начин; Препознаје предности, ризике и опасности по себе и друге и одговорно поступа при коришћењу ИКТ-а) Естетичке компетенције (Показује позитиван однос према сопственој и култури других заједница, упознаје и разуме њихове вредности; Препознаје и развија сопствене стваралачке способности и креативност у свим уметничким и неуметничким пољима свог деловања; Употребљава основне појмове, схеме и правила који припадају теоријама уметничких грана које постоје у основном образовању; Показује осетљивост за еко-културу и културу свакодневног живљења и има критички однос према употреби и злоупотреби природе) Одговоран однос према околина (Процењују ризике од употребе неких супстанци по здравље људи и одговорно поступа са њима; На основу пиктограма на реагенс боцама, процењује ризике супстанци по околинину и правилно поступа са њима) Одговоран однос према здрављу (Препознаје сигурносне и здравствене ризике у животу и раду, примењује мере заштите, предвиђа и избегава опасне ситуације, познаје начине пружања прве помоћи и својим понашањем промовише здравље и сигурност)

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Уџбеник за 8. разред основне школе, Збирка задатака са лабораторијским вежбама 8 Логос

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН

	Теме	Месец										Обрада	Остали типови часа	Фонд часова
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI			
1.	Метали, оксиди и хидроксиди											5	5	10
2.	Неметали, оксиди и киселине											4	6	10
3.	Соли											3	5	8
4.	Органска једињења и њихова општа својства											2	1	3
5.	Угљоводоници											5	5	10
6.	Органска једињења са кисеоником											5	5	10
7.	Биолошки важна органска једињења											4	6	10
8.	Заштита животне средине и зелена хемија											3	4	7
												68	31	37
УКУПНО														

Предмет:

Информатика и рачунарство

Разред: V-VIII

Предмет	Информатика и рачунарство	
Разред	5. разред	
Трајање школског програма	36. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
... наведе примену информатике и рачунарства у савременом животу ... именује основне врсте и компоненте ИКТ уређаја ... прави разлику између хардвера, софтвера и сервиса ... прилагоди радно окружење кроз основна подешавања ... разликује основне типове датотека, ... организује податке на рачунару ... креира текстуални документ и примени основне акције едитовања и формирања (самостално и сараднички) ... креира дигиталну слику и примени основне акције едитовања и формирања (самостално и сараднички) ... примењује алатке за снимање и репродукцију аудио и видео записа ... правилно користи ИКТ уређаје ... креира мултимедијалну презентацију и примени основне акције едитовања и формирања (самостално и сараднички)	ИКТ	Предмет изучавања информатике и рачунарства. ИКТ уређаји, јединство хардвера и софтвера. Подешавање радног окружења. Организација података. Рад са сликама. Рад са текстом. Рад са мултимедијом. Рад са презентацијама.
...спроводи поступке за заштиту личних података и приватности на интернету ... разуме значај ауторских права ... реагује исправно када дође у потенцијално небезбедну ситуацију у коришћењу ИКТ уређаја ... рационално управља временом које проводи у раду са технологијом и на интернету ... препознаје ризик зависности од технологије и доводи га у везу са својим здрављем ... доводи у везу значај правилног одлагања дигиталног отпада и заштиту животне средине ... приступа интернету, самостално претражује,	Дигитална писменост	Употреба ИКТ уређаја на одговоран и сигуран начин. Правила безбедног рада на Интернету. Претраживање Интернета, одабир резултата и преузимање садржаја. Заштита приватности личних података. Заштита здравља, ризик зависности од технологије и управљање временом.

<p>проналази информације у дигиталном окружењу и преузима их на свој уређај ... информацијама на интернету приступи критички ... разликује безбедно од небезбедног, пожељно од непожељног понашања на интернету</p>		
<p>... користи технологију одговорно и на сигуран начин ... наведе редослед корака у решавању једноставног логичког проблема ... сврсисходно примењује програмске структуре и блокове наредби ... препознаје елементе радног окружења програма Скреч и објасни њихову функцију ... сврсисходно примењује програмске структуре и блокове наредби ... објасни сценарио и алгоритам пројекта ... креира једноставан рачунарски програм у визуелном окружењу ... креира једноставан рачунарски програм у визуелном окружењу ... користи математичке операторе за израчунавање ... анализира и дискутује програм, проналази и отклања грешке у програму ... схвати математичко–логички смисао речи „и”, „или”, „не”, „сваки”, „неки”, израза „ако... онда”</p>	<p>Рачунарство</p>	<p>Увод у логику и скупове: унија, пресек, разлика; - речи „и”, „или”, „не”, „сваки”, „неки”, „ако...онда”; - Увод у алгоритме аритметике: писмено сабирање, множење, дељење с остатком, Еуклидов алгоритам; - Увод у тему програмирања; - Радно окружење изабраног софтвера за визуелно програмирање; - Алати за рад са графичким објектима, текстом, звуком и видеом; - Програм – категорије, блокови наредби, инструкције; - Програмске структуре (линијска, циклична, разграната).</p>
<p>... сарађује са осталим члановима групе у одабиру теме, прикупљању и обради материјала у вези са темом ... одабира технике и алате у складу са фазама реализације пројекта ... сарађује са осталим члановима групе у прикупљању и обради материјала и формулацији закључака у вези са темом ... примењује технике и алате у складу са фазама реализације пројекта ... сарађује са осталим члановима групе у представљању резултата и закључака ... наведе кораке и опише поступак решавања пројектног задатка ... вреднује своју улогу у групи при изради пројектног задатка и активности за које је био задужен ... поставља резултат свог рада на интернет ради дељења са</p>	<p>Пројектна настава</p>	<p>- Фазе пројектног задатка од израде плана до представљања решења. - Израда пројектног задатка у групи у корелацији са другим предметима. - Представљање резултата пројектног задатка.</p>

другима, уз помоћ наставника		

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења Информатике и рачунарства је оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, производњу дигиталних садржаја и креирање рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Угледни часови, семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Практични радови у виду пројекта, усмена испитивања. Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, се може обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). Препоручује се и оцењивање базирано на практичним радовима и вежбањима. Квизове, тестове знања и слично користити за увежбавање и утврђивање појмова и чињеничних знања, као и за формирање коначних оцена
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Рачунар, пројектор, мултимедијалне презентације
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Програм предмета Информатика и рачунарство, у другом циклусу основног образовања и васпитања, организован је по спиралном моделу и оријентисан је на остваривање исхода. Исходи говоре о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи овај предмет. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у три тематске целине: ИКТ, Дигитална писменост и Рачунарство. У настави оријентисаној на постизање исхода потребно је уважити стечене дигиталне вештине ученика. У планирању и припремању наставе, наставник полази од исхода које треба остварити и планира, не само своје, већ, преваходно активности ученика на часу. Наставник треба да буде више оријентисан ка менторској улози, а мање ка предавачкој. Потребно је да наставник програмске исходе, који треба да се достигну до краја петог разреда, разложи на исходе – кораке за сваки час, било да се ради о часовима обраде или утврђивања, а које треба да оствари сваки ученик. Такође, треба да за сваки час планира и припреми средства и начине провере остварености пројектованих исхода. Препорука је да наставник планира и припрема наставу самостално и у сарадњи са колегама из разредног већа због успостављања корелација међу предметима. Потребно је радити на развоју алгоритамског начина мишљења у поступку решавања проблема и задатака, развоју логичког мишљења и изградњи личних стратегија за учење уз примену ИКТ-а. Да би сви ученици достигли предвиђене исходе, потребно је активности осмислити тако да укључују практичан рад, уз примену ИКТ-а, повезивање различитих садржаја из других тема унутар самог предмета, као и са другим предметима. Пожељно је да планиране активности на часу прати сажето и јасно упутство ученику за реализацију задатка, уз демонстрацију поступка. Оставити простор за ученичку иницијативу и креативност, односно да се кроз дискусију са ученицима одаберу најадекватнији алати, концепти и стратегије за реализацију одређених активности. У току реализације планираних активности радити на успостављању и неговању навика и понашања као што су поступност, истрајност, аналитичност, самосталност у раду и спремност на сарадњу. Достижање дефинисаних исхода може се остварити уз одређени степен слободе наставника како у избору метода рада, програмских алата и технологија (рачунар, дигитални уређај...), тако и у редоследу и динамици реализације елемената различитих тематских области. На интернету се могу се наћи примери добре праксе који се, уз прилагођавање условима рада и поштовањем ауторских права, могу користити. С обзиром да је настава овог предмета теоријско-практичног карактера изводи се са половином одељења (одељења која имају до 30, а не мање од 25 ученика се деле на групе). Школе које не поседују просторне и техничке могућности и чији

је број ученика у одељењу мањи од 25, могу да изврше поделу одељења на групе уз сагласност Министарства, односно надлежне Школске управе. Настава се реализује у рачунарском кабинету/дигиталној учионици. Информационо-комуникационе технологије (9) Реализацију ове тематске целине започети навођењем примера примене ИКТ-а. Мотивисати ученике да дискутују о могућности примене ИКТ-а из њихове перспективе, да опишу искуства у коришћењу дигиталних уређаја и наведу оно шта је њима важно код дигиталних уређаја: добар звук, боља фотографија, интернет, игрице, запажања како њихови родитељи користе ИКТ уређаје и слично. Ученике информативно упознати са предметом изучавања информатике и рачунарства и то навођењем примера који би њима били познати. Објаснити појам информационо-комуникационе технологије (ИКТ). Увести појмове хардвер и софтвер. Дигитална писменост (5) При реализацији тематске целине Дигитална писменост појаснити ученицима шта значи коришћење ИКТ уређаја на одговоран и сигуран начин, и нагласити да то није обавеза само ИТ стручњака већ свих корисника. Демонстрирати функције антивирусног програма и заштитног зида. Анализирати са ученицима од каквог су материјала направљени ИКТ уређаји, да ли се такви материјали могу рециклирати и на које све начине се могу одлагати дигитални уређаји који нису у употреби, у циљу заштите животне средине. Проверити са ученицима њихова досадашња искуства у коришћењу веб-прегледача (читача, браузера). Разговарати о сајтовима претраживачима и начинима претраге, увести појмове аутор и ауторска права и навести основне лиценце. Претрагу интернета и одабир релевантних страница из приказаних резултата претраге. (Како проналазимо, бирамо и преузимамо информације? Како стварамо (онлајн апликације)? Како размењујемо информације и сарађујемо на интернету?) Рачунарство (16) Реализација теме може се започети приказивањем мотивационих филмова о програмирању. Увести појмове: програм и програмирање. Демонстрирати готове анимације и рачунарске игре ради развијања свести и побуђивања мотивације да ученици сами могу да креирају своје игрице. Одабрати пример игрице за анализу (на пример са портала www.code.org), као и друге мотивационе материјале из сличних образовних извора) са циљем упознавања ученика са корацима у решавању једноставних проблемских задатака. Увести појам алгорита при решавању најједноставнијег проблема. Искористити искуство које ученици имају као корисници технологије (рачунара, паметних телефона...) да би се направила јасна веза између процеса програмирања и коначног производа, игрица или анимација. Поред тога, истицати да се кроз учење програмирања и алгоритама, развијају стратегије за решавања животних проблема, сваки задатак који себи постављамо у свакодневном животу се решава корак по корак, тј. алгоритамски. Објаснити проблем речима, дефинисати сваку појединачну инструкцију (корак) и поступак ређања блокова, представити дејство наредбе „покрени” и описати какво дејство има на понашање објекта. Напоменути да се једном поређани блокови инструкција могу више пута покренути. Преласком на наредне нивое сложености објаснити зашто је погодније заменити кораке који се понављају одговарајућом блоком наредбом (петља–блок „понављај”) или ако проблемски задатак садржи неки задати услов, објаснити потребу раздвајања (гранчање–блок „ако је”) на наредбе које ће се извршити ако је испуњен услов. Изабрати програмско окружење за визуелно програмирање (Scratch, Stencyl, AppInventor, Alice, ...) које треба да омогући алгоритамско решавање проблема и основе програмирања. Програмско окружење бирати тако да омогућава једноставну анимацију објеката, односно, да алати омогућавају ученицима да се одмах, без много теоријског увода и објашњења сложених програмерских концепата, активно укључе у програмирање. У зависности од изабраног програмског окружења прилагодити сва следећа објашњења специфичностима тог алата. Кроз активну наставу и укљученост у процес креирања програма од првих часова, ученици ће поступно усвојити потребне појмове, знања и вештине. Указати на сличности и разлике са примерима и радним окружењем приказаним на првом часу, као што су ограничења у избору објеката, ограничења у инструкцијама у задатку и навести које могућности нуди изабрано програмско окружење. Погодан пример, приликом упознавања са радним окружењем, је да ученици за конкретан лик и конкретну сцену, поређају блокове наредби тако да се кликом на лик појави нека порука (нпр. „Здраво ја сам...”). Демонстрирати поступке: избор објеката (нагласак на библиотеке), слагање блокова по принципу „превуци–и–пусти” и покретање програма. Указати ученицима на могућност измене појединачних особина објеката који су доступни у библиотекама и галеријама одабраног софтвера у форми 2Д односно 3Д модела. Упознати ученике кроз овај једноставни пример са појмом наредбе и концептом писања програма кроз ређање блок–наредби. Подизати ниво сложености у складу са појмовима који се уводе: пројекат и сценарио и направити везу са појмовима задатак и писање

приче. Довести у везу поступак решавања задатка са писањем програма, и повезати појмове сценарио и алгоритам. Увести појмове: Објекат–лик (библиотека објеката, подешавање особина и својства за избрани објекат), Објекат–позорница (библиотека позорница, подешавање позадине позорнице, координатни систем сцене), алати (умножи, исеци–бриши, увећај, умањи) и датотека програма (најчешће се користи термин – пројекат). За изабрано радно окружење за визуелно програмирање (за рад код куће) пожељно је припремити кратко писано упутство (проналажење, преузимање, инсталирање...), демонстрирати и појаснити (поступак: преузимања, чувања и инсталирања изабраног програмског окружења, напоменути могућност коришћења онлајн апликације, уколико таква могућност постоји). Сваки од објеката ученик може креирати самостално, уместо да користи предефинисане објекте из библиотека. Пројектна настава (6) Наставницима се препоручује да у току петог разреда, ради развијања међупредметних компетенција и остваривања корелације са другим предметима, реализују са ученицима најмање два пројектна задатка. Време реализације пројектних задатака од којих је један из области ИКТ и Дигитална писменост и други из области Рачунарство одређује наставник у договору са ученицима и са наставницима других предмета, који покривају област изабране теме. При избору тема, сходно интересовањима извршити поделу ученика на групе/парове. При реализацији првог пројектног задатка ставити нагласак на разради пројектног задатка – од израде плана до представљања решења. Наставник планира фазе пројектног задатка у складу са временом, сложености теме, расположивим ресурсима (знања, вештине и ставови које су ученици усвојили након тематских целина ИКТ и Дигитална писменост, техничке опремљености школе и других релевантних фактора). Ученици заједно са наставником пролазе кроз све фазе рада на пројектном задатку, при чему наставник наглашава сваки корак, објашњава, иницира дискусију и предлаже решења. При представљању фаза пројекта може послужити следећи пример: Фаза 1: представљање тема, формирање група и одабир теме; Фаза 2: Одабир материјала и средстава, разматрање додатне подршке предметног наставника у зависности од теме; Фаза 3: Планирање времена и избор стратегије за решавање задатка у складу са роком за предају рада; Фаза 4: Прикупљање и проучавање материјала, израда задатка и припрема за излагање; Фаза 5: Представљање резултата пројектног задатка, дискусија и процена/самопроцена урађеног (наставник обезбеђује услове за што успешније излагање, усмерава дискусију и врши евалуацију урађеног са прецизном повратном информацијом). Пројектни задаци се баве реалним темама из школског или свакодневног живота. За предвиђени број часова ове тематске целине и са добро испланираним активностима, може се очекивати да ученици успешно израде и представе решење пројектног задатка. Акцент је на подстицању иницијатива и креативности, успостављању сарадничких и вредносних ставова код ученика. Циљ је развијање и неговање: поступности, повезивања и изградње сопствених стратегија учења, вршњачког учења, вредновања и самовредновања постигнућа. Пројектни задаци подразумевају корелацију и сарадњу са наставницима осталих предмета, која се може остварити на оваквим и сличним примерима: – израда интервју-а или чланака (на теме: занимљивости из света спорта, уметности, науке, ...); – израда упутства или туторијала (типа: „како да подесите”, „како да измените”, „како да решите овај задатак”, „како да користите програм ...”); – израда правилапонашања (на теме: у спортској сали, у кабинету..., за безбеднији рад на интернету, за креирање сигурне лозинке, заштите рачунара од злонамерних програма, заштите здравља...). Додатна мотивација за ученике може бити избор најбољих радова за: школски часопис, сајт школе, огласну таблу (одељење гласа – вредновање, самовредновање) а да остале радове постављају на пано у кабинету информатике и рачунарства... Дobar пример сумирања научених поступака је израда пратеће документације у виду фајлова различитог типа, као што су: текстуални фајлови, слике, видео материјали и сл. Други пројектни задатак се реализује по фазама које су већ описане. За пример могу послужити следеће теме: Направи калкулатор или Креирај програм за израчунавање...(математика), Прича из космоса, Испричај причу о месту у коме живиш или Туристички водич кроз... (географија), Интервјуиши другаре о будућим занимањима (у форми стрипа), Замеси хлеб (од њиве до трпезе)... Ученици такође, могу позајмити већ урађени пројекат, преузети га са интернета и прилагодити свом сценарију. Идеја за пројектни задатак може бити и израда квиза и теста за проверу знања, понављање, утврђивање, систематизацију градива из целог предмета. Ученици пре прикупљања материјала израђују сценарио (причу или алгоритам за конкретан задатак), разрађују кораке и описују поступак решавања пројектног задатка. Део задатка је и чување материјала употребљеног за решавање пројектног задатка. Очекивани продукт пројектног задатка је мултимедијални садржај у форми: стрипа, анимације,

7.															
8.															
УКУПНО															36

Предмет	Информатика и рачунарство	
Разред	6. разред	
Трајање школског програма	36. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
... именује основне компоненте рачунара, наведе примере корисничких програма за одређену намену ... користи програм за управљање документима на рачунару ... разуме поступак дељења докумената преко Google диска ... креира текстуални документ, примењује акције едитовања и форматирања и умеће табеле у документ ... креира, уређује и структурира текстуалне документе који садрже табеле ... креира и обрађује дигиталну слику ... примењује алатке за снимање и обраду аудио-записа ... правилно користи ИКТ уређаје ... примењује алатке за снимање и обраду видео-записа ... креира, уређује и структурира дигиталне садржаје (мултимедијалне презентације) који садрже табеле, видео и аудио записе ... примењује алатке за снимање и репродукцију аудио и видео записа ... правилно користи ИКТ уређаје ... креира мултимедијалну презентацију и примени основне акције едитовања и форматирања (самостално и сараднички) Овлада основним појмовима из подручја	ИКТ	Дигитални уређаји и кориснички програми Делови (компоненте)– дигиталних уређаја Правилно коришћење– дигиталних уређаја Рад са датотекама на различитим уређајима Креирање, чување и– проналажење датотека Копирање и пренос– података са екстерних уређаја и меморија на дигитални уређај Организација датотека и– фасцикли у облаку података Рад са текстом – унос и едитовање текста Унос текста. Дигитални– правопис. Уређивање и обликовање– текстуалног документа Чување текстуалног документа– Обликовање текста и слика Форматирање карактера– Форматирање пасуса– Уметање слике и додавање– текста на слику Исцртавање основних– геометријских објеката Рад са табелама у програму за обраду текста Уметање табеле у– текстуални документ Форматирање табеле– Рад са табелама, обликовање текста и слика презентације Форматирање– презентације помоћу мастер слајда.

<p>програмских језика - Разуме шта је алгоритам - Зна да дефинише различите типове података - Зна да декларише променљиве - Примењује команде за доделу вредности - Може да објасни контролну структуру IF...THEN...ELSE - Може да примени команде уноса и исписа</p>		
<p>... препознаје и објасни функцију основних интернет сервиса ... ефикасно користи интернет сервисе ...одговорно и правилно користи ИКТ уређаје у мрежном окружењу ... приступа интернету, самостално претражује, проналази и процењује информације и преузима их на свој уређај поштујући ауторска права ...објасни поступак заштите дигиталног производа/садржаја одговарајућом СС лиценцом ... чува и организује податке локално и у облаку ... примењује поступке и правила за безбедно понашање и представљање на мрежи ... поставља резултат свог рада на интернет, ради дељења са другима, уз помоћ наставника</p>	<p>Дигитална писменост</p>	<p>Појам рачунарске мреже Рачунарске мреже– Интернет протоколи– Интернет домени– Интернет адресе– Врсте интернет сервиса– Креирање онлајн упитника– Креирање онлајн упитника вежбање Претраживање интернета и ауторска права Сајтови претраживачи– Процена квалитета и– поузданости извора на интернету Поштовање и заштита– ауторских права Дигитално насиље Видови дигиталног– насиља Превенција дигиталног– насиља</p>
<p>... разуме разлику између текстуалних и визуелних програмских језика ... објасни и примени одговарајућу програмску структуру (наредбе доделе, читавања, исписа) ... користи математичке изразе за израчунавања у једноставним програмима ... сврсисходно примењује програмске структуре (уграђене функције) ... креира програм линијске структуре у текстуалном програмском језику ... објасни и примени одговарајућу програмску структуру ... разуме и предвиђа резултате наредби гранања ... примени одговарајућу програмску структуру ... користи у оквиру програма нумеричке, текстуалне и једнодимензионе низовске вредности ... у визуелном окружењу креира једноставан</p>	<p>Рачунарство</p>	<p>- Текстуални програмски језик Пајтон Рачунарски програм– Текстуални програмски– језик Пајтон Корњача графика вежбање Аритметички оператори и променљиве Аритметички оператори– Рачунање у Пајтону– Променљиве– Дељење у Пајтону Типови бројевних– података Реално и целобројно– дељење Аритметички оператори и променљиве, дељење у Пајтону вежбање Гранање у програмима– Наредба if– Оператори поређења– Логички тип податка– Логички оператори– Гранање вежбање Контрола тока програма Одлучивање у програмима– Наредба if...else– Понављање у програмима– Петља for–</p>

<p>рачунарски програм који укључује наредбе понављања ... креира једноставан рачунарски програм који укључује наредбепонављања ... разложи сложени проблем на једноставније функционалне целине (потпрограме)</p>		
<p>... сарађује са осталим члановима групе у одабиру теме, прикупљању и обради материјала у вези са темом ... одабира технике и алате у складу са фазама реализације пројекта ... сарађује са осталим члановима групе у прикупљању и обради материјала и формулацији закључака у вези са темом ... примењује технике и алате у складу са фазама реализације пројекта ... сарађује са осталим члановима групе у представљању резултата и закључака ... наведе кораке и опише поступак решавања пројектног задатка</p>	<p>Пројектна настава</p>	<p>- Фазе пројектног задатка од израде плана до представљања решења. - Израда пројектног задатка у групи у корелацији са другим предметима. - Представљање резултата пројектног задатка Бирање теме пројекта Подела на тимове– Пројектне активности– Представљање резултата– пројекта Процена успешности– пројекта.</p>

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења Информатике и рачунарства је оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, производњу дигиталних садржаја и креирање рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Угледни часови, семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Практични радови у виду пројекта, усмена испитивања. Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, се може обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). Препоручује се и оцењивање базирано на практичним радовима и вежбањима. Квизове, тестове знања и слично користити за увежбавање и утврђивање појмова и чињеничних знања, као и за формирање коначних оцена
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Рачунар, пројектор, мултимедијалне презентације
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Програм наставе и учења информатике и рачунарства, у другом циклусу основног образовања и васпитања, организован је по спиралном моделу и оријентисан је на остваривање исхода. Исходи су јасни и прецизни искази о томе шта ученик зна, да уради и вредносно процени по завршетку процеса учења. Наставни програм предмета информатика и рачунарство се састоји из три тематске целине: Информационо-комуникационе технологије (скр. ИКТ), Дигитална писменост и Рачунарство. Да би сви ученици остварили предвиђене исходе, потребно је да наставник упозна специфичности начина учења својих ученика и према њима планира и прилагођава наставне активности. Наставник треба да осмисли активности тако да укључују практичан рад уз примену ИКТ-а, повезивање различитих садржаја из других тема унутар самог предмета, као и са другим предметима. Пожељно је да планиране активности ученика на часу прати сажето и јасно упутство за реализацију задатка, уз евентуалну претходну демонстрацију поступка од стране наставника. Оставити простор за ученичку иницијативу и креативност – кроз дискусију са ученицима одабирати адекватне алате, концепте и стратегије за реализацију одређених активности. У току реализације планираних активности радити на успостављању и неговању навика и понашања као што су поступност, аналитичност, истрајност, самосталност у раду, али и спремност на сарадњу и одговоран приступ тимском раду. Достижање дефинисаних исхода може се остварити уз одређени степен слободе наставника како у избору метода рада, програмских алата и технологија (рачунар, дигитални уређај...), тако и у редоследу и динамици реализације елемената различитих тематских области. На интернету и у литератури се могу се наћи примери добре праксе које, уз прилагођавање условима рада и поштовање ауторских права, треба користити у настави и учењу. Информационо-комуникационе технологије Поновити и дискутовати са ученицима врсте дигиталних уређаја, као и намену програма које су користили у петом разреду. Ученици би требало да знају да наведу и препознају из којих се компоненти састоји стони и/или преносни рачунар и укратко опишу основну улогу сваке од њих. Оспособити ученике за рад у програму за управљање документима на рачунару (који је део оперативног система рачунара), проналажење, копирање/пренос докумената са екстерних уређаја и меморија. Представити функције стандардних дијалога за читавање, снимање и проналажење датотека. Наставник бира корисничке програме (комерцијалне или слободне) које ће ученици користити. Програми за цртање, обраду текста, израду мултимедијалних презентација, снимање звука и видеозаписа, репродукцију звука и видео материјала могу бити инсталирани локално на рачунару или у“облаку” тј. могу се користити преко интернета. При раду са текстом фокусирати се на креирање и

форматирање докумената из стварног живота који могу бити блиски ученицима овог узраста (нпр. писмо другу или другарици, кратак семинарски рад из биологије, распоред часова, списак ствари које треба понети на екскурзију). Све кораке у раду са програмом за обраду текста реализовати и у инсталираној верзији програма за обраду текста и на некој од бесплатних сарадничких платформи и мотивисати ученике да сарађују током креирања заједничких докумената. Најпре обновити рад са основним алатима за уређивање и обликовање текста (унос текста, додавање, брисање, копирање, селектовање, поравнање, промена фонта, боје, величине слова, уметање слика, ...). Наглашавати потребу одабира одговарајућег писма одабиром тастатурног распореда за наше говорно подручје (ћирилица, латиница...) и инсистирати на примени језичког и дигиталног правописа. Усвојене вештине је неопходно увежбавати са ученицима, да би што ефикасније вршили основне операције са текстом коришћењем само тастатуре (да се крећу кроз текст карактер по карактер, реч по реч, пасус по пасус, да користе тастере Home и End, да селекују текст помоћу тастера Shift и тастера за кретање кроз текст, користе пречице за копирање, исецање, лепљење и сл.). Нагласити да се исте технике за рад са чистим текстом користе у великом броју различитих програма (едиторима текста, текст-процесорима, клијентима електронске поште итд.). Активности ученика усмерити на могућности одабраног текст-процесора, подешавање радног окружења, врсте приказа које су погодније у зависности од тога да ли се уноси текст, исправљају грешке у тексту или врши преглед документа пре штампања и сл. Оспособити ученике да подешавају радно окружење изабраног текст-процесора, подешавају димензије и маргине странице, уносе текст ћириличким и латиничким писмом, сачувају унети текст, отварају постојећи текстуални документ, затварају активни документ, врше основно форматирање текста (својства пасуса, карактера итд.). Објаснити појам логичке структуре документа и приказати како се у документу могу експлицитно означити наслови, поднаслови и пасуси коришћењем уграђених стилова Наслов 1, Наслов 2 и Текст (прилагођавање постојећих и креирање нових стилова је напреднија тема која ће бити обрађивана у старијим разредима). Навести елементе који се могу уметнути у текстуални документ (слике, графички облици, табеле, симболи...). Указати на сврху уметања таквих елемената наводећи једноставне примере и повезати технику уметања ових елемената са уметањем слика које су вршили у петом разреду. Посебну пажњу посветити табелама. Изабрати једноставне примере (распоред часова, календар и сл.) помоћу којих се уводе елементи табеле: ћелија, ред и колона. Представити алате за рад са табелама који су доступни у програму за обраду текста. Вежбати њихово додавање, брисање, селекцију, применити шаблоне за дизајн и сл. Оспособити ученике да уметну табелу у текстуални документ, уносе и уређују садржаје табела, форматирају табелу. Особити ученике да прегледају текстуални документ пре штампања, подесе параметре за штампу и, ако постоје услови, одштапају документ. У оквиру уређивања дигиталне слике/цртежа оспособити ученике да поред основних алата изабраног програма (селектовање, копирање, лепљење, промену величине слике, додавање и брисање облика, одсецање дела слике, чување у жељеној величини и квалитету слике, затварање, проналажење и сл.) користе и напредне алате за припрему слике за уметање у текстуални документ и мултимедијалну презентацију (нпр. алати за зумирање, унос текста, употребу четкице, гумице, додавање сенке, додавање тродимензионалних ефеката). Снимање звука и видео-записа сходно могућностима започети демонстрацијом употребе уређаја: камера, микрофон, звучници, мобилни телефони, односно других расположивих уређаја који обављају предвиђене функције. Поред основних техника у процесу снимања (покрени, заустави, сачувај, обриши) и репродукције (покрени, паузирај, заустави, пусти од почетка, подеси јачину звука) обучити ученике да одговарајућим алатом модификују видео запис (скраћивање). У вежби чувања аудио/видео записа скренути пажњу на различите типове датотека у конкретном програму (нпр. mp3, mp4, avi, midi...). Пре обраде теме израде слајд-презентација подсетити ученике на основна правила визуелизације и презентовања, а при реализацији наставе стално указивати на најчешће грешке (сувише текста, велики број слајдова, различити фонтови и сл.). При изради мултимедијалних презентација демонстрирати примену основних алата за уређивање и обликовање садржаја у изабраном програму. Поред алата за уређивање и обликовање текста и слика, представити алате за рад са уметнутим елементима проширујући примену на рад са табелама, графичким објектима, видео и аудио записима (користити претходно креиране звучне и видео записе, прилагодити тип датотеке изабраном програму – представити ученицима неки од расположивих програма за конверзију формата датотека). Оспособити ученике да подесе радно окружење, бирају одговарајући поглед на презентацију, креирају слајдове, уносе текст и друге објекте (слике, табеле, графиконе) и доследно их форматирају

(користећи мастер слајд). Теме треба да буду смислене и релевантне за ученике, најбоље је да се користе презентације у којима се обрађују теме из наставе, како информатике и рачунарства, тако и других предмета. Ученици неке презентације могу да креирају и у склопу домаћих задатака, а на часу је могуће анализирати презентације направљене код куће. Кроз разговор са ученицима дефинисати појам добре презентације и демонстрирати начине представљања. Нагласити да презентације треба да буду једино у функцији садржаја, избегавати анимације „по сваку цену” које оптерећују презентацију. Препоручени број часова је 10. Дигитална писменост Представити појам и врсте рачунарских мрежа и увести основне појмове и терминологију из ове области (сервер, клијент, локалне мреже, мреже широког распона, глобална мрежа – Интернет). Подсетити ученике на правила коришћења ИКТ уређаја на одговоран и сигуран начин, сада у мрежном окружењу. Представити ученицима основне интернет сервисе: сервис електронске поште, www као јавни информациони сервис, дискусионе групе и сервисе за претраживање интернета. Објаснити чему ти сервиси служе, упознати их са планом коришћења ових сервиса. Представити веб као најпознатији интернет сервис. Објаснити да веб функционише тако што су корисницима потребне услуге и њима их пружају уређаји специјализовани за то (сервери). У свакој комуникацији морају да постоје правила, односно протоколи (HTTP и HTTPS) као и правилно навођење и коришћење адреса (домена и УРЛ са једне и IP и MAC адреса са друге стране). Објаснити структуру УРЛ адресе и значење појединих домена edu.rs, gov.rs, .com... Упутити ученике на веб сајт (нпр. <http://www.mojaipadresa.info/>) путем кога могу да пронађу информације о IP-адреси сајта, као и уређаја који је употребљен за претрагу. Нагласити значај дигиталног трага који посетилац оставља приликом посете неком сајту. Напредне технике претраге у изабраном претраживачу представити на унапред припремљеном скупу веб-страница (претрага према веб адреси сајта), кроз дискусију и практичан рад на вредновању интернет извора (публика којој је сајт намењен, аутор, тачност/прецизност, објективност, актуелност и интернет адреса) подстицати развој критичког мишљења ученика. Код преузимања било ког садржаја са интернета важно је подсетити ученике на поступке преузимања и чувања на жељеној локацији, као и на етичка и правна питања приступа садржајима (лиценце), заштите од нежељених програма, као и на правила понашања на интернету (енг. netiquette). Подсетити ученике на значај поштовања ауторских права и сврху CC (Creative Commons) лиценци. Представити начин лиценцирања сопственог ауторског дела комбинацијом расположивих симбола, на адреси <https://creativecommons.org/share-your-work/>. Нагласити да се приликом посете сајтовима, као и приликом преузимања садржаја, дигитални уређај који користимо је изложен процедурама којима се прикупљају подаци за које корисник не зна у коју ће сврху бити употребљени (IP адреса, локација), а уређај може бити изложен дејству нежељених програма (вируси, шпијунски програми). У ту сврху је потребно применити расположиве мере заштите. Посебну пажњу посветити питањима дигиталног насиља (приликом обраде или кроз пројектни задатак пожељно је спровести са ученицима истраживање на тему дигиталног насиља, применом онлајн упитника, радионица или квиза, какви се могу наћи, на пример, на адреси <http://www.mpn.gov.rs/grupaza-prevenciju-nasilja/>, у приручнику Дигитално насиље – превенција и реаговање). Набројати и описати најчешће видове дигиталног насиља (како се дигитални уређаји и сервиси користе као оруђа дигиталног насиља: социјалне мреже, СМС и телефонски позиви, сликовне поруке и видео материјали и др.), како препознати облике дигиталног насиља, посебно вршњачког насиља. Дискутовати ситуације када се неко насиље врши у стварном свету и преноси у дигитални свет, који су најчешћи примери, како исправно реаговати у конкретним ситуацијама, коме се обратити, које поступке је могуће примењивати и која правила понашања установити за безбедно представљање на мрежи. Упознати ученике са неким од начина за препознавање и пријаву дигиталног насиља: СОС телефон и онлајн форма за пријаву насиља, као и сајтови који су посвећени пројектима владе у борби против дигиталног насиља. Представити предности употребе веб сервиса на примеру алата за креирање онлајн упитника, који не би садржао више од три питања различитог типа. Нагласити значај онлајн упитника као корисног алата за прикупљање података у истраживањима, анкетама, квизовима или тестовима. Наставник креира онлајн упитник на свом налогу на диску, објављује га на школском сајту и ученицима поставља као задатак да на својим радним јединицама попуне упитник. Показати ученицима како изгледа табела са свим њиховим одговорима. Преузети табелу и без удубљивања у њену структуру показати како за свако питање изгледа колона са њиховим одговорима. Урадити поуну упитника два пута, први пут допустити ученицима да се представе са својим измишљеним именима и други пут, нагласити ученицима да попуне своја права имена.

Упоредити, заједно са ученицима, одговоре за иста питања у једном и другом случају. За утврђивање и појашњавање ове теме организовати квизове или радионице (на теме безбеднонебезбедно, пожељно-непожељно понашање на интернету) као и симулације небезбедних ситуација са акцентом на то како је пожељно реаговати у датим ситуацијама (кроз играње улога и сл.). Једна од активности за ученике, ради повезивања знања, може бити израда текстуалних докумената или мултимедијалних презентација на тему: Моја правила понашања на интернету, Пет најважнијих правила за безбедан интернет, Како да интернет постане сигурнији за децу, и сл. Кроз креирање ових докумената увежбавати сараднички рад и коришћење бесплатних онлајн платформи. Препоручени број часова је 4. Пројектни задатак из области ИКТ и Дигитална писменост При реализацији тематске целине нагласак је на разради пројектног задатка – од израде плана до представљања решења. Наставник планира фазе пројектног задатка у складу са временом, сложености теме, расположивим ресурсима (знања, вештине и ставови које су ученици усвојили након тематских целина ИКТ и Дигитална писменост, техничке опремљености школе и других релевантних фактора). Ученици заједно са наставником пролазе кроз све фазе рада на пројектном задатку, при чему наставник наглашава сваки корак, објашњава, иницира дискусију и предлаже решења. При представљању фаза пројекта може послужити следећи пример: Фаза 1: представљање тема, формирање група и одабир теме; Фаза 2: Одабир материјала и средстава, разматрање додатне подршке предметног наставника у зависности од теме; Фаза 3: Планирање времена и избор стратегије за решавање задатка у складу са роком за предају рада; Фаза 4: Прикупљање и проучавање материјала, израда задатка и припрема за излагање; Фаза 5: Представљање резултата пројектног задатка, дискусија и процена/самопроцена урађеног (наставник модерира, обезбеђује услове за што успешније излагање, усмерава дискусију и врши евалуацију урађеног са јасном повратном информацијом). Пројектни задаци се баве реалним темама из школског или свакодневног живота. За предвиђени број часова ове тематске целине и са добро испланираним активностима може се очекивати да ученици успешно израде и представе решење пројектног задатка. Акцент је на подстицању иницијативе и креативности, успостављању сарадничких и вредносних ставова код ученика. Циљ је развијање и неговање: поступности, повезивања и изградње сопствених стратегија учења, вршњачког учења, вредновања и самовредновања постигнућа. Пројектни задаци подразумевају корелацију и сарадњу са наставницима осталих предмета, која се може остварити на оваквим и сличним примерима: – израда упутства или туторијала са табеларним представљањем података – израда упитника на тему дигиталног насиља Спровести са ученицима истраживање на тему дигиталног насиља, а резултате спроведеног истраживања користити приликом представљања пројектног задатка (пожељно је да наставник користи онлајн упитник приликом прикупљања података, за које би ученици приредили питања). Ученици се могу поделити у групе сходно фази истраживања: група која осмишљава питања, група која анализира прикупљене податке, представља резултате истраживања и група која израђује упутства заштите од дигиталног насиља. Додатна мотивација за ученике може бити избор најбољих радова за: школски часопис, сајт школе, огласну таблу (одељење гласа – вредновање, самовредновање) а да остале радове постављају на пано у кабинету информатике и рачунарства... пример сумирања научених поступака је израда пратеће документације у виду фајлова различитог типа, као што су текстуални фајлови, слике, видео материјали и сл. Препоручени број часова је 4. Рачунарство Представити концепт текстуалних програмских језика, укратко, потом изабраног програмског језика, као и неке основне сличности и разлике у односу на визуелни програмски језик који су ученици користили у петом разреду. Укратко представити едитор изабраног текстуалног програмског језика и значај поштовања основних правила приликом писања наредби. Направити везу између наредби које записујемо текстом и очекиваног дејства те наредбе, на једноставном примеру, као и везу између корака алгорита и одговарајуће наредбе. Реализацију теме започети приказом израде задатака израчунавањем, применом операција: сабирања, одузимања, множења и (реалног) дељења. Пожељно је бирати задатке који имају реалну примену у стварном животу из области блиских ученицима (спорт, мода), било у другим наставним предметима (математика, физика, биологија, историја, географија и слично). Увести појам израза у програмском језику и његових саставних елемената (бројевних константи, променљивих и аритметичких оператора, уз пратећи појам типа). Увести променљиве као појам за именовање улазних података и међурезултата израчунавања као и механизам за читавање вредности улазних података и испис резултата. Променљиве у почетку третирају на исти начин као у математици и не мењати вредности једном додељеним променљивима (императивна додела, попут $i=i+1$, је нов концепт на

koji je potrebno ponovo se vratiti tokom obrade iterativnih postupaka). Ako je prilikom unosa podataka neophodna konverzija ucitanog teksta u broj ukратko je opisati, a detaljno pojashenje dati kada se bude obrađivala tema rada sa tekstom. Obratiti paznju na to da se zadaci koji su u matematici obično rađeni nad konkretnim vrednostima ulaznih podataka sada resavaju nad simboličkim vrednostima (u opštim brojevima) i dati dovoljno vremena ucenicima da savladaју tu promenu. Uvesti posebno operacije određivanja celobrojnog koличnika i ostatka i pokazati moguće primene: konverzije metrichkih jedinica (npr. konverzija centimetara u metre i centimetre, konverzija vremena iz minuta u sate i minute, konverzija uglova iz sekundi u stepene, minute i sekunde, određivanje cifara dvoцифреног броја и слично). Obratiti paznju na to da se na часовима математике не уведу функције за određivanje koличника и остатка тако да од ученика не треба очекивати предзнање у овом домену. Поред израчунавања, још један незаобилазан елемент програмирања чине наредбе и контрола тока програма. Осим секвенцијалног ређања наредби једне иза друге, основу контроле тока чине гранање и понављање. Вежбање контроле тока програма може се веома лепо постићи цртањем уз помоћ покретања објекта који током кретања оставља траг на екрану и робота који у лавиринту има задатак да дође на одређено место, заобилазећи при том препреке и премештајући предмете. Ова два приступа су често део уводних курсева програмирања заснованих на блоковском програмирању (нпр. на code.org), а за њих постоји и директна подршка у неким програмским језицима и окружењима. Ученицима искорак у рачунарску графику обично бива занимљивији од писања програма који раде у чистом текстуалном режиму и стога има смисла током обраде теме контроле тока програма користити овакве библиотеке. У склопу обраде гранања потребно је приказати релацијске операторе (једнако, различито, мање, веће, мање-једнако, веће-једнако) и писање релацијских израза који се јављају као услови у наредби гранања. Показати непотпуни (тзв. if-then) и потпуни (тзв. if-then-else) облик наредбе гранања. Приказати и логичке операторе (и, или, не) који се користе за изражавање сложенијих услова. На основном нивоу сасвим је довољно да ученици савладају гранање на основу елементарног услова (нпр. да у зависности од унете спољне температуре одреде да ли је довољно топло за купање) и евентуално да повежу два услова на одговарајући начин (нпр. да одреде да ли број припада неком интервалу поређењем са доњом и горњом границом интервала). Понављање започети најједноставнијим обликом у којем се тражи да се неки блок наредби понови одређени број пута (нпр. помери робота десет корака напред, десет пута испиши неки текст, четири пута помери корњачу напред и окрени је за 90 степени). Иако визуелни програмски језици често имају посебну наредбу за ово, у текстуалним програмским језицима се она обично реализује општијим наредбама (класичном петљом for). Кроз низ задатака ученицима скренути пажњу на измену вредности бројачке променљиве током трајања петље. Претходно, веома пажљиво, скренути пажњу ученицима на то да се вредности променљивих током трајања програма могу мењати (нпр. цена пре и после поскупљења се може чувати у једној променљивој), за разлику од математичког контекста на који су ученици навикли у којем су променљиве само имена вредности и не постоји могућност измене вредности једном уведене променљиве. Описати намену и начин употребе коментара као поруке прilikом задавања улазних и излазних вредности за променљиве. Поред рада са бројевима у реалним програмима најчешћи је рад са текстуалним подацима. У већини савремених језика постоји посебан тип података за то (ниске тј. стрингови), опремљен великим бројем корисних библиотечких функција. Ученицима приказати како се формирају променљиве текстуалног типа, како се одређује дужина текста, како се врши конverzija између текста (који садржи низ цифара) и бројева, како се врши провера да ли текст садржи карактер, како се издваја део текста на датим позицијама и слично. Ако је директно подржан програмским језиком, илустровати и поредак између ниски (лексикографски, као у речнику). Представити концепт декомпоновања сложенијих проблема на једноставније потпроблеме у домену израчунавања кроз дефинисање и употребу помоћних функција. Одабрати пригодне, једноставне задатке, којима се илуструје употреба неких елементарних библиотечких функција (нпр. растојање између два броја се може увести као апсолутна вредност њихове разлике, минимум и максимум више задатих вредности или других пригодних које се могу пронаћи у библиотечким функцијама). Ученицима приказати и могућност дефинисања помоћних функција, али инсистирати само на изразито једноставним примерима (нпр. функција која израчунава обим правоугаоника). Од ученика, на овом нивоу, није могуће очекивати креирање сложенијих програма, па сходно томе, задатке прилагодити тако да горња граница дужине текста програма буде десетак линија. У првој фази ученици треба да разумеју како раде готови

програми које наставник пише (да могу да предвиде резултат њиховог рада без извршавања програма), затим у наредној фази могу да допуњавају програме чији је основни костур дат и тек онда да самостално пишу програме од почетка до краја. Метода откривања и отклањања грешака у готовим програмима може се користити у свим поменутиим фазама (на основном нивоу, то су једноставне синтаксичке грешке, а на напредном су озбиљнији семантички пропусти). У склопу додатне наставе и рада са заинтересованим ученицима препоручује се израда задатака донекле комплексније алгоритамске структуре и упознавање ученика са мало ширим фрагментом библиотеке одабраног програмског језика. Кроз задатке могуће је упознати ученике са сложенијим и угњежденим гранањем (на пример, одређивање агрегатног стања воде на основу температуре или оцене ученика на основу броја поена, упоређивање два датума на основу поређења година, затим месеца и на крају дана и слично). У склопу обраде петљи могуће је обрадити имплементације неколико основних алгоритама: одређивање збира, производа, броја елемената, минимума и максимума серије елемената, пресликавање и филтрирање серије (на пример, штампање таблице квадрата и корена, издавање свих дана у којима је дневна температура била испод нуле), линеарна претрага серије елемената (провера да ли серија садржи елемент који задовољава одређено својство) и њихове комбинације. Да би ученици боље разумели ове алгоритме, могуће их је прво имплементирати на кратким серијама, без коришћења петље (на пример, имплементирати прво одређивање максимума пет бројева, па тек онда прећи на максимум n бројева). Ученицима је могуће приказати и алгоритме одређивања цифара у позиционом запису броја и формирања броја на основу датих цифара. У циљу једноставнијег решавања задатака, ученицима је могуће приказати напредније структуре података које савремени програмски језици подржавају: уређене парови и n -торке (на пример, пар географских координата), мапе тј. речнике (на пример, пресликавање имена ученика у број освојених поена, пресликавање имена града у пар његових географских координата) и слично. Такође, могуће је проширити скуп библиотечких функција које ученици могу да користе. Све појмове увести искључиво кроз примере употребе у смисленим задацима и избегавати приступ у коме се нови појмови уводе без јасне мотивације. Препоручени број часова је 15. Пројектни задатак из области Рачунарство Пројектна настава је комплексан приступ настави и учењу који најчешће користи методе као што су проблемска настава и учење засновано на истрази (питањима). Проблемска настава поставља пред ученике стварни проблем из живота који треба истражити и за који треба предложити могућа решења. Све врсте реалних животних проблема могу бити повод за проблемску наставу. Пронађена решења се могу тестирати и о њима се може расправљати. Истраживање можемо да дефинишемо као „потрагу за истином, информацијама или знањем”. Учење засновано на истраживању почиње постављањем питања, наставља са истраживањем и завршава се проналажењем решења, доношењем разумних закључака, одговарајућих одлука, или применом нових знања или вештина. Обе наставне методе се фокусирају на развијање вештина за решавања проблема, критичко мишљење и обраду информација. Оне дају најбоље резултате када су почетна питања/проблеми довољно отворени (одговор није могуће наћи једноставним укуцавањем у претраживач) и када ученици раде у малим тимовима или групама. Ове две методе су уско повезане и често се преклапају. Изузетно је важно имати на уму да у оба приступа нема нужно тачних и нетачних одговора. Свако решење може имати мане и врлине, а ученици морају да их анализирају и процењују. Наставни пројекат подразумева програмирање у текстуалном програмском језику или адаптацију унапред датог програма у циљу решавања пројектног задатка. Могуће теме наставног пројекта: – како да убедимо тинејдере да се здраво хране? (израда програма који нпр. нуди намирнице различитих група и, на основу одабраних, рачуна калоријску вредност...); – како би могао да изгледа најјефикаснији бицикл на свету? (израда програма који прорачунава перформансе бицикла на основу нпр. различите величине точкова...); – шта можемо да учинимо са школским отпадом? (израда програма који прорачунава нпр. зараду од продаје секундарних сировина...) – како би могли да редизајнирамо учионицу па да услови за учење буду бољи? (израда програма који прорачунава нпр. цене кречења различитим врстама материјала или цене различитог школског мобилијара...); како да производимо здраву ужину за дефинисани буџет? (израда програма који прорачунава нпр. укупну цену успостављања пластеника са различитим биљним културама). Сви елементи пројектног задатка морају бити реални. Ученици треба да потраже цене одређених производа и/или услуга, дизајнирају једно или више решења и предвиде трошкове за свако од њих. Напомена: На првом часу, заједно са ученицима, формирати листу критеријума на основу којих ће се процењивати квалитет решења проблемских задатака. На овај начин,

ученицима ће бити потпуно јасно шта квалитетно решење подразумева. Листа мора бити свеобухватна – не сме да се односи само на квалитет креираних програма, већ и на квалитет представљања и образлагања предложених решења (коришћењем научених техника рада у програмима за обраду текста, звучних и видео записа, програмима за израду презентација). Препоручени број часова је 3.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Математика	Петље 1. If/else 2. while	Презентацијама, пројектима	Усмено, рад у групним пројекат
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
<p>Ученик стиче нова знања и вештине, примењујући претходно учење и ваншколско искуство. Развија свест и о стваралачкој природи учења. Истрајан је и превазилази тешкоће у учењу. • Има позитиван и одговоран однос према учењу. • Мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје. • Користи различите изворе информација и има критички однос према њима. • Примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом. • Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује нова знања; користи могућности ваншколског учења; негује и развија лична интересовања. Ученик упознаје себе, развија своје друштвене улоге и јача свој идентитет, лични интегритет, самосталност, самопоуздање и позитиван однос према другима. Поштује равноправност различитих заједница, њихову традицију и културни идентитет. Одговоран је за изборе и одлуке које чини и понаша се хумано и с уважавањем према другима. Аргументовано заступа ставове и мишљења уважавајући супротна гледишта, као и усвојене процедуре доношења одлука. • Има позитиван став према поштовању људских права и слобода. • Зна дечја и основна људска права и одговорности, уме да препозна њихово кршење и способан је да их аргументовано брани. • Понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву</p>			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
Уџбеник за 6.разред основне школе,КЛЕТ			

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН

		Месец											Фонд часова		
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Обрада			Остали типови часа
1	ИКТ	4	5	4	1										14
2.	Дигитална писменост								2	2					4
3.	Рачунарство				3	2	4	4	1						14
4.	Пројектна настава									2	2				
5.															
6.															
7.															
8.															
УКУПНО															36

Предмет	Информатика и рачунарство	
Разред	7. разред	
Трајање школског програма	36. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– разликује визуелну презентацију и логичку структуру текста; – користи алате за стилско обликовање документа и креирање прегледа садржаја у програму за обраду текста; – објасни принципе растерске и векторске графике и модела приказа боја; – креира растерску слику у изабраном програму; – креира векторску слику	ИКТ	Рад са текстом Визуелна презентација– текста Логичка структура текста– Стилски– Преглед садржаја– текстуалног документа Рад са текстом вежбање Рачунарска графика RGB модел приказа боја– СМУК модел приказа– боја Рад са сликама Слојеви– Додавање и брисање– слојева Приказивање и– сакривање слоја

<p>у изабраном програму; – користи алате за уређивање и трансформацију слике; – креира гиф анимацију; – креира видео-запис коришћењем алата за снимање екрана;</p>		<p>Подешавање– непровидности, закључавање и стапање слојева Растеризација слојева– Рад са сликама Креирање векторске графике Цртање правоугаоних и– овалних облика Цртање правилних– многоуглова, звезда и спирала Цртање линија– Креирање текста– Операције над објектима– Векторска графика вежбање Анимирани слике Појам анимације– Традиционална и рачунарска– анимација Креирање анимирани слике– Уграђивање анимирани слике– у мултимедијалну презентацију Снимање видео записа Подешавање параметара– видео-записа Покретање и заустављање– снимања</p>
<p>– разликује појмове URL, DNS, IP адреса; – објасни појмове хипервеза и хипертекст; – креира, форматира и шаље електронску пошту; – обавља електронску комуникацију на сигуран, етички одговоран и безбедан начин водећи рачуна о приватности; – препозна непримерени садржај, нежељене контакте и адекватно се заштити; – сараднички креира и делидокументе у облаку водећи рачуна о одговарајућим нивоима приступа; – подешава хипервезе према делу садржаја, другом документу или веб локацији</p>	<p>Дигитална писменост</p>	<p>Интернет адреса и домен Хипервеза и хипертекст– Електронска пошта Креирање налога електронске поште Пријем електронске поште, писање порука и прослеђивање порукаОрганизација поштанског сандучета Правила електронске комуникације Рад са дељеним документима Рачунарство у облаку– Рад са текстуалним–документима и презентацијама Електронска пошта, рад са дељеним документима</p>
<p>– уз помоћ програмске библиотеке текстуалног програмског језика исцртава елементе 2Д графике; – употребљава петље и генератор насумичних бројева за исцртавање сложенијих облика; – планира, опише и имплементира решење једноставног проблема; – проналази и отклања грешке у програму</p>	<p>Рачунарство</p>	<p>Додела вредности променљивој Приказивање вредности променљиве Гранање у програмима– Наредбе if..else– Наредбе if..elif..else– Корњача графика– Понављање у програмима– Петља for– Условна понављања– Петља while– Дефинисање функције обнављање Библиотека Пајгејм Инсталација и покретање библиотеке Пајгејм Пајгејм прозор Координатни систем Пајгејм прозора Функција pygame. Color () RGB вредности боја Цртање дужи Цртање дужи одређене боје, са одређеним почетком од једне до друге тачке Задаци, цртање дужи задате боје Исцртавање правоугаоника обрада Дефинисање координата правоугаоника</p>

		<p>Цртање правоугаоника одређене боје, ширине и дужине Исцртавање круга Дефинисање центра круга– Цртање кружнице одређене– боје, полупречника и дебљине Исцртавање многоугла Дефинисање темена– Исцртавање многоугла– одређене боје и координата Исцртавање правоугаоника, круга и многоугла Исписивање текста Креирање променљиве font– Исписивање текста– Учитавање слика Учитавање слике– Дефинисање положаја слике– Приказ слике– Задаци исписивање текста и учитавање слике вежбање Репродукција звука и музике Звучни формати– Ефекти и позадинска музика– Креирање једноставне анимације</p>
<p>сарађује са осталим члановима групе у свим фазама пројектног задатка; – креира, уређује и структурира дигиталне садржаје који комбинују текст, слике, линкове, табеле и анимације; – креира рачунарске програме који доприносе решавању пројектног задатка; – поставља резултат свог рада на Интернет ради дељења са другима уз помоћ наставника; – вреднује своју улогу у групи при изради пројектног задатка и активности за које је био задужен.</p>	<p>Пројектна настава</p>	<p>- Фазе пројектног задатка од израде плана до представљања решења. - Израда пројектног задатка у групи у корелацији са другим предметима. - Представљање резултата пројектног задатка Бирање теме пројекта Подела на тимове– Пројектне активности– Представљање резултата– пројектата Процена успешности– пројектата.</p>

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења Информатике и рачунарства је оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, производњу дигиталних садржаја и креирање рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Угледни часови, семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Практични радови у виду пројекта, усмена испитивања. Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, се може обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). Препоручује се и оцењивање базирано на практичним радовима и вежбањима. Квизове, тестове знања и слично користити за увежбавање и утврђивање појмова и чињеничних знања, као и за формирање коначних оцена
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Рачунар, пројектор, мултимедијалне презентације
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Програм наставе и учења информатике и рачунарства, у другом циклусу основног образовања и васпитања, организован је по спиралном моделу и оријентисан је на остваривање исхода. Исходи су јасни и прецизни искази о томе шта ученик зна да уради и вредносно процени по завршетку процеса учења. Наставни програм предмета информатика и рачунарство се састоји из три тематске целине: Информационо-комуникационе технологије (скр. ИКТ), Дигитална писменост и Рачунарство. Да би сви ученици остварили предвиђене исходе, потребно је да наставник упозна специфичности начина учења својих ученика и према њима планира и прилагођава наставне активности. Наставник треба да осмисли активности тако да укључују практичан рад уз примену ИКТ-а, повезивање различитих садржаја из других тема унутар самог предмета, као и других предмета. Пожељно је да планиране активности ученика на часу прати сажето и јасно упутство за реализацију задатка, уз евентуалну претходну демонстрацију поступка од стране наставника. Оставити простор за ученичку иницијативу и креативност – кроз дискусију са ученицима одабирати адекватне алате, концепте и стратегије за реализацију одређених активности. У току реализације планираних активности радити на успостављању и неговању навика и понашања као што су поступност, аналитичност, истрајност, самосталност у раду, али и спремност на сарадњу и одговоран приступ тимском раду. Достижање дефинисаних исхода може се остварити уз одређени степен слободе наставника како у избору метода рада, програмских алата и технологија (рачунар, дигитални уређај...), тако и у редоследу и динамици реализације елемената различитих тематских области. На интернету и у литератури се могу се наћи примери добре праксе које, уз прилагођавање условима рада и поштовање ауторских права, треба користити у настави и учењу. С обзиром на то да је настава овог предмета теоријско-практичног карактера часове треба остваривати са одељењем подељеним на групе. Подсетити ученике на значај поштовања правила која важе у кабинету и у раду са рачунарима и опремом, кроз демонстрацију и личну активност ученика (правилно укључивање, пријављивање, коришћење, одјављивање и искључивање рачунара). Наставницима се препоручује да у току седмог разреда, ради развијања међупредметних компетенција и остваривања корелације са другим предметима, реализују са ученицима најмање два пројектна задатка који обухватају теме и из других предмета. Време реализације пројектних задатака (једног из области ИКТ и Дигитална писменост и другог из области Рачунарство) одређује наставник у договору са ученицима и са наставницима других предмета, који обухватају област изабране теме. При избору тема, понудити неколико пројектних тема и омогућити тимовима ученика да одаберу ону која највише одговара њиховим

интересовањима. Предлог за реализацију програма Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама (укупан број часова за тему, број часова за обраду новог градива, плус број часова за утврђивање и систематизацију градива). Информационо-комуникационе технологије (10) Дигитална писменост (4) Рачунарство (14) Пројектни задатак за теме ИКТ и Дигитална писменост (4) Пројектни задатак за теме Рачунарство (4) Приликом израде оперативних планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова (обрада новоградива, утврђивање и увежбавање, понављање, проверавање и систематизација знања), водећи рачуна о циљу предмета и исходима.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА Наставни програм усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима, односно да планира како да оствари исходе, које методе и технике да примени, као и које активности ће за то одабрати. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична знања и вештине која су ученику потребна за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, исходе предвиђене програмом треба разложити на мање који одговарају активностима планираним за конкретан час. Треба имати у виду да се исходи у програму разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за друге потребно више времена, више различитих активности и рад на различитим садржајима. Исходе треба посматрати као циљ коме се тежи током једне школске године. Наставу у том смислу треба усмерити на развијање компетенција, и не треба је усмерити само на остваривање појединачних исхода. При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати, где год је то могуће, да ученици самостално изводе закључке. Основна улога наставника је да буде организатор наставног процеса, да подстиче, организује и усмерава активност ученика. Ученике треба упућивати да, осим уџбеника, користе и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену у решавању разноврсних задатака. На часовима треба комбиновати различите методе и облике рада, што доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Избор метода и облика рада зависи од наставних садржаја које треба реализовати на часу и предвиђених исхода, али и од специфичности одређеног одељења и индивидуалних карактеристика ученика.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА Информационо-комуникационе технологије Наставну тему Информационо-комуникационе технологије започети радом на документу који представља својеврсну рекапитулацију онога што су ученици учили у претходна два разреда. Наставник припрема текстуални документ, даје инструкције о даљем раду и локацији на којој је документ постављен (Припремљени документ треба да се састоји од насловне и највише још 5 страница текста са сликама и табелама и треба да садржи најважније појмове и технике изучаване у претходна два разреда.). Ученици треба да пронађу и отворе овај документ у изабраном текст процесору, да прочитају текст и логички га уреде, доделе му одговарајуће стилове, идеално до 3 нивоа дубине (нпр. Heading 1, Heading 2, Heading 3). Наставник треба да представи технику израде прегледа садржаја текстуалног документа, а ученици да је примене на документу који су логички структурирали. На овај начин, ученици се осврћу на раније научно смислено користећи нову технику израде прегледа садржаја текстуалног документа. У сегменту креирања и обраде дигиталне слике, ученицима треба објаснити карактеристике векторског и растерског представљања слике на рачунару. Представити RGB и CMYK палете боја, указати на везу избора палете у односу на намену: RGB – за приказивање на дигиталном уређају или на интернету, односно CMYK палете боја за припрему за штампање. На овом месту погодно је увести и питање одговарајуће резолуције (квалитета) графичке датотеке у контексту конкретне потребе – штампање или коришћење на дигиталном уређају, односно постављање на интернет. Код помињања резолуције слике, још једном подсетити ученике на појам пиксел, те однос квалитета слике и резолуције. Коментарисати количину меморијског простора који заузима иста дигитална слика припремљена за штампу и припремљена за приказивање на вебу или слање електронском поштом. Повезати са претрагом слика у оквиру интернет прегледача (претрага по „величини“ слике). Објаснити појам битмапе и најчешће технике компресије података (компресија редуковањем величине, компресија без губитка података и компресија са губитком квалитета слике), без уласка у техничке детаље самих алгоритама компресије. Наставити рад на креирању растерске графике у програму који су ученици користили у претходним разредима. Увести појам и сврху слојева. Приказати слику која садржи више слојева, од којих је један текст. Објаснити да је у неким програмима за растерску графику текст векторски слој у растерској слици. Демонстрирати увећавање слова док је слој векторски.

Трансформисати слој са текстом у растер и увећати га. Тражити од ученика да уоче разлике. Показати технике: додавања и брисања слоја, видљивости и сакривања слоја, подешавања провидности, закључавања слоја за измену и стапања слојева... Представити алате за селекцију и основне корекције дигиталних слика и фотографија као што су промена нивоа осветљености, контраста и обојености. Увести могућност примене Филтера. Издвојити филтере попут Blur (замућеност) и Sharpen (оштрина) и позвати ученике да осмисле ситуације у којима је пожељно користити један, односно други филтер (нпр. поштовање права приватности особа које сликамо...). Показати основне геометријске трансформације над сликом (опсецање, ротирање, смицање и превртање слике у целини...). Ученици могу на својим фотографијама да увежбавају технике основних корекција и обраде фотографије. Приказати могућности аутоматске обраде већег броја дигиталних слика (нпр. аутоматско смањење величине свих слика преузетих са дигиталног фото-апарата). Упознати ученике са карактеристикама радног окружења одабраног програма (инсталираног локално на рачунару или у „облаку“) за креирање и обраду векторске графика. Посебну пажњу посветити: алатима за селекцију, пројектовању цртежа (подели на нивое, уочавању симетрије, објеката који се добијају померањем, ротацијом, трансформацијом или модификацијом и комбиновањем других објеката...), као и припреми за цртање (избор величине и оријентације папира, постављање јединица мере, размере, помоћних линија и мреже...). Код цртања основних графичких елемената (дуж, изломљена линија, правоугаоник, квадрат, круг, елипса) објаснити принцип коришћења основних алата (означавање, брисање, копирање, груписање и разлагање, премештање, ротирање, симетрично пресликавање, поравнање...). Поновити поступак векторизације, применити га на изабрану растерску слику. У договору са наставником ликовне културе, креирати текстуалне задатке који ће навести ученике да трагају за уметником, пронађу описано дело и векторизују га. Разговарати са ученицима о појму „покретна слика“. Нагласити да покрет заиста не постоји. Објаснити да је филмска уметност настала захваљујући недостатку „спорости људског ока“. Увести појам „фрејм“ и дефинисати потребан број фрејмова који се смењују у једној секунди за стварање илузије непрекидног кретања. Разговарати са ученицима о видео камери – да ли камера снима покрет или је у питању изузето брз фото-апарат. Упоредити традиционалан начин креирања анимираних слика са рачунарском анимацијом. У одабраном програму, демонстрирати поступак израде 2Д анимације. Представити карактеристике формата слике gif. Објаснити поступак чувања и приказа анимација (није их могуће прегледати у традиционалним програмима за преглед слика). Демонстрирати њихово уграђивање у мултимедијалну презентацију. У одабраном алату за израду 2Д анимација, на већ припремљеној групи слика сачуваној у gif формату, омогућити ученицима да направе анимирану слику. Разговарати са ученицима о изворима информација које користе док уче. Поред уџбеника, охрабрити их да испричају лична искуства везана за интернет као извор информација, видео-туторијале, разговоре са одраслим особама... Утврдити каква су искуства ученика када је учење коришћењем видео-туторијала у питању (формално и неформално). Коришћењем одабраног програма за снимање екрана демонстрирати снимање кратког видео-туторијала, приказати резултат ове активности и задати смернице за израду кратког видео-туторијала, који ученици треба самостално да сниме и сачувају (на пример: приказати поступак уметања прегледа садржаја у текстуални документ или креирања растерске или векторске слике). Уколико услови у учионици (шум, бука, слаба чујност) утичу на квалитет снимљеног звука, могуће је уз помоћ програма за обраду звука отклонити недостатке (на пример, преузети програм Audacity и приказати технике уклањања недостатака) или организовати снимање звука у бољим условима. Нагласити ученицима да звук може бити додат у видео-туторијал накнадно или чак замењен одговарајућим титлом. Дигитална писменост Подсетити ученике на значење појмова који су у претходним разредима представљени скраћеницама URL и IP адреса, затим појмова клијент и сервер у мрежном окружењу, као и на значење појмова: домен, назив интернет домена, веб-адреса и њихову узајамну везу. Укратко представити значење појмова: DNS сервис (на пример DNS -Domain Name System – као базни интернет сервис, који омогућава превођење текстуалних у нумеричке ознаке и обратно) и DNS сервер (на пример DNS Server – уређај који омогућава да се за тражене услуге на одређеном интернет домену добију одговарајуће IP адресе неопходне за комуникацију и размену података у мрежи) и објаснити њихову улогу у комуникацији између клијента и сервера у мрежном окружењу (на пример у ком су односу DNS сервис, URL и IP адреса у оквиру веб сервиса (World Wide Web). Објаснити појам хипервезе (hyperlink) и хипертекста (hypertext). Приказати хипертекст и хиперлинк у интернет прегледачу, а затим, у програмима за обраду текста и израду мултимедијалних презентација

демонстрирати додавање и подешавање хипервезе према делу текста у документу, другом документу или према неком садржају на инернету. Представити интернет сервис електронска пошта (е-маил). Објаснити значење појма адреса електронске поште, описати и по потреби демонстрирати поступак креирања налога за електронску пошту. Представити поступак креирања и форматирања електронске поште, поступак уметања прилога и хипервеза. Нагласити важност форме саме поруке, проверу правописа и садржаја поруке пре слања. Објаснити одељке који се односе на: наслов поруке, адресе примаоца (коме, копија, скривена копија). Објаснити значење функција: проследи, одговори и одговори свима на већ примљену поруку, нагласити дејство сваке од њих. Представити организацију и начин складиштења порука за изабрани сервис у виду фасцикли (ако се ради о Gmail-у, напоменути да нема фасцикле, него ознаке – лателе) у којима се чувају примљене поруке, послате поруке, недовршене, нежељена пошта, отпад, као и могућности изабраног сервиса за електронску пошту за архивирање, означавање порука по важности и сл. Посебну пажњу посветити правилима која важе у писаној електронској комуникацији а која подстичу стицање добрих навика код ученика, као што су: правилна примена традиционалног и дигиталног правописа и форми које важе у писаној комуникацији, подсетити на правила нетикеције у писаној електронској комуникацији (на пример да не треба писати све великим словима, да не треба прослеђивати примљену поруку без дозволе аутора, да треба водити рачуна о величини и броју прилога које шаљемо и сл.), на важност заштите личних података и контаката, питања безбедности, начинима заштите од нежељене поште и уобичајених поступака које треба применити у те сврхе. Подсетити ученике на примере дељења садржаја који су описани и примењивани у претходним разредима и представити могућности које нуди рачунарство у облаку (Cloud Computing) путем дељеног диска за чување података, употребу апликација и алата доступних уз изабрани е-маил налог. Представити концепт рада изабраног дељеног диска (на пример: OneDrive, Google Drive...) за организацију података, демонстрирати рад у апликацијама и направити аналогију са офлајн апликацијама исте намене (процесор текста, програм за рад са слајд-презентацијама...). Представити поступак дељења и подешавање опција дељења садржаја (на пример, путем линка на конкретне мејл адресе). Описати и демонстрирати рад на дељеном тексту, презентацији или упитнику кроз активности на конкретном садржају. Указати на бројне предности и могуће недостатке сарадничког рада. Описати и приказати поступке рада на документу, преузимање и чување у одговарајућим форматима намењеним за даљи рад, штампање или друге потребе. Објаснити поступак креирања, додавања (отпремања са уређаја на дељени диск) и преузимања садржаја (са дељеног дика на уређај). Приликом представљања концепта приступа дељеним садржајима по нивоима (уређивање, преглед и коментарисање) указати на важност поштовања правила безбедности, заштите података и ауторских права, која чланови групе треба да усвоје током рада на заједничком документу. Ученицима задати да испробају креирање, дељење и сараднички рад на смисленим документима – текстовима, графици, презентацијама, упитницима. Иницирати дискусију о сличностима и разликама, предностима и недостацима у раду са апликацијама у офлајн у односу на онлајн варијанту (дискусија о овим питањима може се водити и у односу на организацију података и њихову безбедност на дељеном, преносивом и чврстом диску. Пројектни задатак за теме ИКТ и Дигитална писменост При реализацији првог пројектног задатка, наставник планира фазе пројектног задатка у складу са временом, сложеносту теме, расположивим ресурсима (знања, вештине и ставови које су ученици усвојили након тематских целина ИКТ и Дигитална писменост, техничке опремљености школе и других релевантних фактора). Ученици заједно са наставником пролазе кроз све фазе рада на пројектном задатку, при чему наставник наглашава сваки корак, објашњава, иницира дискусију и предлаже решења. Посебну пажњу посветити развоју међупредметних компетенција, подстицању иницијативе и креативности, успостављању сарадничких и вредносних ставова код ученика. При представљању фаза пројекта (на начин већ описан у претходним разредима) понудити ученицима пројектне задатке који се баве реалним темама из школског или свакодневног живота. Циљ пројектног задатка је развијање и неговање: поступности, повезивања и изградње сопствених стратегија учења, вршњачког учења, вредновања и самовредновања постигнућа. Пројектни задаци подразумевају корелацију и сарадњу са наставницима осталих предмета, која се може остварити на оваквим и сличним примерима: – Објаснићу ти (Истраживање потреба вршњака када је вршњачко учење у питању (онлајн упитник) и анализа резултата; У складу са резултатима истраживања, израда видео-упутстава којима се демонстрира решавање задатака (математика, физика, хемија), објашњавају научни принципи, представљају уметнички правци (књижевност, музика, сликарство, дизајн)

демонстрира правилно извођење вежби (колут, шпага, трокорак...), појашњава програмирање у текстуалном програмском језику, описују поступци рада у изабраним апликацијама...; Постављање креираних видео-упутстава на youtube канал школе, обезбеђивање видљивости на школском сајту и промоција урађеног као аутентичног дидактичког средства намењеног свим ученицима школе); – Школа је наша (Истраживање потреба вршњака када је школски живот у питању – шта нам недостаје: ученички клуб за вршњачко учење, секција, интерно такмичење... (онлајн упитник) и анализа резултата; У складу са резултатима истраживања, сараднички рад на дефинисању циља недостајуће школске активности, дефинисање годишњег програма рада, као и месечних активности, креирање логоа, избор потенцијалног простора у оквиру школе за реализацију предвиђеног програма, мапирање наставника– сарадника; Представљање идејног решења Ученичком парламенту и управи школе); – Музеј који недостаје (Школа је део шире друштвене заједнице и као таква може да допринесе њеној научно-културној сцени. Сараднички рад на дефинисању циља пројекта; Испитивање потреба ученика и мештана (онлајн анкета објављена на сајту школе и сајту локалне самоуправе; Анализа резултата анкете; Дефинисање годишњег програма рада, као и месечних активности (ученици описују активности детаљно - ако је тема хемија наводе научнике, научне концепте...), креирање логоа, избор потенцијалног простора у оквиру школе за реализацију предвиђеног програма, мапирање наставника-сарадника; Израда графичког рекламног материјала; Представљање идејног решења Ученичком парламенту и управи школе; Комуникација са локалном заједницом у циљу заједничке промоције школе као научнокултурног чворишта); – Зато што смо одговорни (Истраживање о ставовима вршњака када је квалитет живота у локалној средини у питању (онлајн упитник о еколошким, културним, образовним потребама), анализа резултата и одабир проблема који вршњаци начешће наводе; Сараднички рад на изради предлога решења одабраног проблема, дефинисање плана акције; Представљање плана акције на нивоу школа (израђена мултимедијална презентација, постер и лого) и одабир особа (ученика и наставника) које ће бити задужене за његово спровођење; Представљање плана акције на нивоу локалне заједнице (комуникација путем електронске поште са јединицом локалне самоуправе, домом културе...); Спровођење акције. Дobar пример сумирања научених поступака је израда пратеће документације у виду фајлова различитог типа, као што су: текстуални фајлови, слике, видео материјали и сл. који су настали сарадничким радом у облаку. У сарадњи са администратором школског сајта, идеје и продукте радове пројектних активности промовисати на сајту школе. Размотрити могућност учешћа на националним и међународним конкурсима. Рачунарство Креирање програма који користе графику обрађивати у истом програмском језику и окружењу које је коришћено за учење програмирања током 6. разреда. Пре преласка на обраду нових тема обновити технике програмирања у текстуалном програмском језику у 6. разреду (бар 4 школска часа). Укратко упознати ученике са библиотеком за 2Д графику која ће бити коришћена у настави и, ако је то потребно, са начином њене инсталације. Подцртати везу између програмирања графичких апликација и програма за векторску графику (сваки цртеж се састоји од скупа геометријских облика описаних својим нумеричким параметрима). Описати основну структуру графичког програма и потрудити се да се током наставе та структура што мање варира. Уколико графичка библиотека захтева нетривијалан програмски код за иницијализацију и деиницијализацију, ученицима понудити готову мустру од које могу да крену програмирање својих апликација, са што мање когнитивног оптерећења у вези са техничким детаљима одабране графичке библиотеке и са централним фокусом на технике заједничке већини графичких библиотека. Увести појам координатног система прозора, описати сличности и разлике у односу на традиционални координатни систем који се користи у математици. Увести начине задавања боја (именоване боје, боје задате помоћу три броја у RGB систему). Објаснити и демонстрирати исцртавање следећих основних примитива: - дуж, - испуњен и уоквирен правоугаоник, - круг и кружница. Описати и демонстрирати поступак цртања сложенијих облика састављених од ових примитива (нпр. кућица, глава робота, чича Глиша, сладолед, ...). Објаснити појмове апсолутне и релативне вредности координата. Описати и приказати поступак цртања помоћу задавања апсолутних вредности координата, али и помоћу задавања релативних координата у односу на неку истакнуту тачку и величине одређене у размери према некој датој мери (на пример нацртати чича Глишу, ако ми се центар главе налази у тачки чије су координате (x, y) и полупречник јој је r, при чему се величина и положај тела одређују у пропорцији са датим величинама). У корелацији са наставом математике цртати облике са интересантним математичким својствима (нпр. једнакостранични и једнакокраки троугао, средња линија троугла, тежиште троугла,

описана кружница око троугла, кругови који се додирују споља и изнутра, концентричне кружнице, цветови од шест кругова, итд.). Уколико их одабрана графичка библиотека подржава, приказати и следеће, мало компликованије примитиве: - испуњена и уоквирена елипса, - кружни лук, - испуњени и уоквирени многоугао (полигон). Описати и демонстрирати поступак примене ових облика у цртању мало сложенијих цртежа, као и технику исписа текста на екрану, на датој позицији и са одабраним словним ликом (фонтом). Приказати технике читавања и приказа слика, ако их одабрана графичка библиотека подржава и илустровати их кроз низ примера (слике могу да буду унапред припремљене од стране наставника, а ученицима се може задати да са интернета преузму одговарајуће слике, обраде их у програму за обраду слика и онда их увезу у своју апликацију). Могуће је ученицима приказати и увоз и пуштање звука коришћењем одабране библиотеке. Оставити ученицима дозу креативне слободе приликом избора цртежа који се програмски генерише. У циљу вежбања итерације и алгоритамског начина размишљања приказати ученицима низ задатака у којима се цртају правилни облици уз помоћ петљи (низ подједнако размакнутих концентричних кружница, низ подједнако размакнутих паралелних линија, низ кружница истог пречника које се додирују, градијент боја, итд.). Подцртати корелацију са појмом линеарне функције који се обрађује у математици. Приказати генерисање насумичних бројева и употребу насумично генерисаних бројева на цртање насумично распоређених облика и насумични избор боја. Ако наставник процени да је могуће са одређеним ученицима урадити амбициозније пројекте (попут програмирања анимација и једноставних рачунарских игара), то може урадити било током додатне, пројектне наставе или редовне наставе тако да ти талентовани ученици раде групно или самостално по прилагођеном програму. Приказати ученицима могућност употребе референтних приручника, туторијала, видео-туторијала и интернет форума у циљу налажења потребних информација о примени библиотечких функција, алгоритама и релевантних делова програмског кода. Пројектни задатак из области Рачунарство Пројектна настава у области Рачунарства је комплексан приступ настави и учењу који најчешће користи методе као што су проблемска настава и учење засновано на истрази (питањима). Проблемска настава поставља пред ученике стварни проблем из живота који треба истражити и за који треба предложити могућа решења. Све врсте реалних животних проблема могу бити повод за проблемску наставу. Пронађена решења се могу тестирати и о њима се може расправљати. Истрагу можемо да дефинишемо као „потрагу за истином, информацијама или знањем“. Учење засновано на истрази почиње постављањем питања, наставља са истраживањем и завршава се проналажењем решења, доношењем разумних закључака, одговарајућих одлука, или применом нових знања или вештина. Обе наставне методе се фокусирају на развијање вештина за решавања проблема, критичко мишљење и обраду информација. Оне дају најбоље резултате када су почетна питања/проблеми довољно отворени (одговор није могуће наћи једноставним укуцавањем у претраживач) и када ученици раде у малим тимовима или групама. Ове две методе су уско повезане и често се преклапају. Изузетно је важно имати на уму да у оба приступа нема нужно тачних и нетачних одговора. Свако решење може имати мане и врлине, а ученици морају да их анализирају и процењују. Наставни пројекат подразумева програмирање у текстуалном програмском језику или адаптацију унапред датог програма у циљу решавања пројектног задатка. За реализацију наставног пројекта могуће је користити рачунар или други програмабилни физички уређај. Теме наставног пројекта треба осмислити тако да подржавају функционализацију знања ученика стечених учењем различитих предмета. Могуће теме наставног пројекта: Да ли живим здраво? (Истраживање концепта „здрав начин живота“, утврђивање у којој мери лични– начин живота ученика одговара овом концепту на основу података добијених програмирањем физичког уређаја да врши функцију бројача корака, креирањем програма за израчунавање индекса телесне масе...) Дигитална башта (Истраживање услова за узгој зачинског биља у затвореном простору, креирање– дигитализоване баште – програмирање физичког уређаја да мери влажност земљишта и сигнализира да ли је заливање потребно или програмирање физичког уређаја да, на основу очитане влажности покреће мотор који омогућава аутоматско заливање; програмирање физичког уређаја да мери ниво осветљености места на коме се башта налази и сигнализира да башту треба поставити на друго место...) Бицикл са сигнализацијом (Истраживање концепта „безбедност у саобраћају“ у контексту визуелне– сигнализације, програмирање физичког уређаја да симулира рад мигаваца и других визуелних обележја бицикла) Интерактивни албум (израда програма у виду албума са: делима познатог уметника, архитектуре– једне епохе, седам чуда Античког света... које се након клика увеличавају, неко време остају увећане а затим смањују на своје почетне димензије); Ово је

кретање (креирање анимираних модела који приказују промене физичких величина, као на– пример: брзина, убрзање, потенцијална и кинетичка енергија, а при задатом кретању објекта – вертикални хитац, кретање тела низ стрму раван). Сви елементи пројектног задатка морају бити реални. Напомена: На првом часу, заједно са ученицима, формирати листу критеријума на основу којих ће се процењивати квалитет решења проблемских задатака. На овај начин, ученицима ће бити потпуно јасно шта квалитетно решење подразумева. Листа мора бити свеобухватна – не сме да се односи само на квалитет креираних програма, већ и на квалитет представљања и образлагања предложених решења.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У процесу вредновања потребно је континуирано пратити рад ученика. У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се и процес и продукти учења. Будући да предмет информатика и рачунарство у седмом разреду треба, првенствено да развије вештине, навике, вредносне ставове и стилове понашања, требало би и вредновање више усмерити ка праћењу и вредновању практичних радова и вежбања, а мање ка тестовима знања. Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, се може обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). Препоручује се да наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења. У процесу оцењивања добро је користити портфолио (електронска збирка докумената и евиденција о процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика. Предности коришћења портфолија су вишеструке: омогућава континуирано и систематично праћење напредовања, подстиче развој ученика, представља увид у праћење различитих аспеката учења и развоја, представља, подршку у оспособљавању ученика за самопроцену, пружа прецизнији увид у различите области постигнућа (јаке и слабе стране) ученика. Употребу портфолија отежавају недостатак критеријума за одабир продуката учења, материјално-физички проблеми, време, финансијска средства и велики број ученика. Већи број ометајућих фактора, у прикупљању прилога и успостављању критеријума оцењивања, је решив успостављањем сарадње наставника са стручним сарадником, уз коришћење Блумове таксономије. Препоручује се и оцењивање базирано на практичним радовима и вежбањима. Квизове, тестове знања и слично користити првенствено за увежбавање и утврђивање појмова и чињеничних знања, а мање за формирање коначних оцена. Креирање таквих инструмената за утврђивање градива, кад год је могуће, препустити самим ученицима, чиме се постиже вишеструки ефекат на усвајање знања и вештина. Препоручено је комбиновање различитих начина оцењивања да би се сагледале слабе и јаке стране сваког свог ученика. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Потребно је да наставник резултате вредновања постигнућа својих ученика континуирано анализира и користи тако да промени део своје наставне праксе. Када је промени, потребно је да прикупи нове податке да би могао да види колико су те промене ефикасне. У оквиру плана рада наставника, у делу ваннаставних активности, поред додатне и допунске наставе, планирати секцију и време за менторски рад са ученицима који учествују на такмичењима из овог предмета. Препоручује се да се избор тема за рад на секцији изврши у сарадњи са другим наставницима, а да се почетна иницијатива препусти ученицима и њиховим интересовањима. Теме као што су израда и одржавање школског сајта, блога или неке друге школске веб странице, креирање и израда школског електронског часописа или летописа школе могу бити добре почетне идеје које ће повезати знања и вештине стечене у овом предмету са другим знањима, уз активно учешће у животу школе.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

1	ИКТ	4	5	2										11
2.	Дигитална писменост			1	4									5
3.	Рачунарство					1	4	4	4	4	1			18
4.	Пројектна настава										2			2
5.														
6.														
7.														
8.														
УКУПНО														36

Предмет	Информатика и рачунарство	
Разред	8. разред	
Трајање школског програма	34. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– унесе и мења податке у табели; – разликује типове података у ћелијама табеле; – сортира и филтрира податке по задатом критеријуму; – користи формуле за израчунавање статистика; – представи визуелно податке на одговарајући начин; – примени основне функције формирања табеле, сачува је у пдф формату и одштампа; – приступи дељеном документу, коментарише и врши измене унутар дељеног документа;	ИКТ	Радно окружење програма за табеларне прорачуне Прикупљање, обрада и анализа– података Радно окружење програма за– табеларне прорачуне Радна свеска, радни лист и радна– табела Ћелија (поље), ред (врста), колона– и опсег (распон) ћелија Креирање радне табеле и унос података Унос података у ћелије радне табеле– Формати података у ћелијама– Руковање радним листовима– (промена назива, брисање радног листа) Чување радне свеске и отварање– постојеће Форматирање табеле Опсег или распон ћелија– Промена ширине колоне и висине– реда Преламање текста у ћелији– Форматирање података и ћелија– Уметање и уклањање редова и– колона из радне табеле Замрзавање редова и колона– Премештање и копирање редова,– колона и ћелија

		<p>Форматирање табеле вежбање Сортирање и филтрирање података Сортирање података– Филтрирање података– Условно форматирање– Елементарне статистике, формуле, обрада/вежбање функције Уграђене функције– Употреба основних функција– Условна статистика– Употреба формула, адресе ћелија у– формулама Сортирање и филтрирање, елементарне статистике вежбање Визуелизација података Израда графика– Уређивање графика– Штампање документа Област за штампу– Маргине– Формат папира– Извоз документа у друге формате– CSV и други формати– Визуелизација података</p>
<p>– разуме на које све начине делимо личне податке приликом коришћења интернета; – разуме потенцијалне ризике дељења личних података путем интернета, поготову личних података деце; – разуме везу између ризика на интернету и кршења права; – објасни појам „отворени подаци”; – успостави везу између отварања података и стварања услова за развој иновација и привредних грана за које су доступни отворени подаци;</p>	<p>Дигитална писменост</p>	<p>Табеле у облаку Рачунарство у облаку– Онлајн складиште– Сараднички рад– Инфографик– Отворени подаци Веб портали– Отворени подаци– Заштита личних података Услови коришћења– Дигитални трагови– Безбедност деце у дигиталном добу– Конвенција о правима детета– Појам и примена вештачке интелигенције Садашњост и будућност вештачке интелигенције – етичка питања</p>
<p>унесе серију (низ) података; – изврши једноставне анализе низа података (израчуна збир, просек, проценте, ...); – графички представи низове података (у облику линијског, стубичастиг или секторског дијаграма); – унесе табеларне податке или их учита из локалних датотека и сними их; – изврши основне анализе и обраде табеларних података (по врстама и по колонама, сортирање, филтрирање, ...); – изврши анализе које укључују статистике по групама;</p>	<p>Рачунарство</p>	<p>Анализа података у Пајтону Jupyter Notebook– Радно окружење– Радна свеска Креирање радне свеске– Затварање и отварање свезака– Унос кода у ћелије и кретање кроз– свеску Серије података, листе у Jupyter-у Основне статистичке функције– Сортирање– Филтрирање– Пресликавање серије– Фреквенцијска анализа– Задачи са листама Табеларни подаци у Jupyter-у Угњежђене листе– Data Frame– Учитавање табеле из докумената с– рачунара Сортирање и филтрирање табеле Сортирање– Филтрирање– Задачи са табеларним подацима Статистичке анализе табеларних података Основне</p>

		<p>статистичке функције– Фреквенцијска анализа– Визуелизација података Библиотека matplotlib– Уређивање графикана– Визуелизација података Израда графикана од табеларних– података Визуелизација података Визуелна презентација свеске Унос и форматирање текста– Уметање слика– Форматирање табеле– Визуелна презентација свескекоордината правоугаоника Цртање правоугаоника одређене боје, ширине и дужине</p>
<p>сарађује са осталим члановима групе у свим фазама пројектног задатка; – креира, уређује и структурира дигиталне садржаје који комбинују текст, слике, линкове, табеле и анимације; – креира рачунарске програме који доприносе решавању пројектног задатка; – поставља резултат свог рада на Интернет ради дељења са другима уз помоћ наставника; – вреднује своју улогу у групи при изради пројектног задатка и активности за које је био задужен. – сараднички осмисли и спроведе фазе пројектног задатка; – самовреднује своју улогу у оквиру пројектног задатка/тима;</p>	<p>Пројектна настава</p>	<p>Бирање теме пројекта Подела на тимове– Дефинисање истраживачког– задатка Подела улога и дужности унутар– сваког тима Пројектне активности– Упознавање са тренутним– Дискусија и процена успешности– пројекта Објава најуспешнијег пројекта</p>

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења Информатике и рачунарства је оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, производњу дигиталних садржаја и креирање рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Угледни часови, семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Практични радови у виду пројекта, усмена испитивања. Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, се може обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). Препоручује се и оцењивање базирано на практичним радовима и вежбањима. Квизове, тестове знања и слично користити за увежбавање и утврђивање појмова и чињеничних знања, као и за формирање коначних оцена
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Рачунар, пројектор, мултимедијалне презентације
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Програм наставе и учења информатике и рачунарства, у другом циклусу основног образовања и васпитања, организован је по спиралном моделу и оријентисан је на остваривање исхода. Исходи су јасни и прецизни искази о томе шта ученик зна да уради и вредносно процени по завршетку процеса учења. Наставни програм предмета информатика и рачунарство се састоји из три тематске целине: Информационо-комуникационе технологије (скр. ИКТ), Дигитална писменост и Рачунарство. Да би сви ученици остварили предвиђене исходе, потребно је да наставник упозна специфичности начина учења својих ученика и према њима планира и прилагођава наставне активности. Наставник треба да осмисли активности тако да укључују практичан рад уз примену ИКТ-а, повезивање различитих садржаја из других тема унутар самог предмета, као и са другим предметима. Пожељно је да планиране активности ученика на часу прати сажето и јасно упутство за реализацију задатка, уз евентуалну претходну демонстрацију поступка од стране наставника. Оставити простор за ученичку иницијативу и креативност – кроз дискусију са ученицима одабирати адекватне алате, концепте и стратегије за реализацију одређених активности. У току реализације планираних активности радити на успостављању и неговању навика и понашања као што су поступност, аналитичност, истрајност, самосталност у раду, али и спремност на сарадњу и одговоран приступ тимском раду. Достижање дефинисаних исхода може се остварити уз одређени степен слободе наставника како у избору метода рада, програмских алата и технологија (рачунар, дигитални уређај...), тако и у редоследу и динамици реализације елемената различитих тематских области. На интернету и у литератури се могу наћи примери добре праксе које, уз прилагођавање условима рада и поштовање ауторских права, треба користити у настави и учењу. С обзиром на то да је настава овог предмета теоријско-практичног карактера часове треба остваривати са одељењем подељеним на групе. Програм наставе и учења може се остваривати на самосталним или спојеним часовима у складу са могућностима школе. Подсетити ученике на значај поштовања правила која важе у кабинету и у раду са рачунарима и опремом, кроз демонстрацију и личну активност ученика (правилно укључивање, пријављивање, коришћење, одјављивање и искључивање рачунара). Наставницима се препоручује да у току осмог разреда, ради развијања међупредметних компетенција и остваривања корелације са другим предметима, реализују са ученицима најмање два пројектна задатка који обухватају теме и из других предмета. Време реализације пројектних задатака (једног из области ИКТ и Дигитална писменост и другог из области Рачунарство) одређује наставник у договору са ученицима и са наставницима других предмета, који обухватају област изабране теме. При

избору тема, понудити неколико пројектних тема и омогућити тимовима ученика да одаберу ону која највише одговара њиховим интересовањима. Предлог за реализацију програма Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама (укупан број часова за тему, број часова за обраду новог градива + број часова за утврђивање и систематизацију градива). Информационо-комуникационе технологије (11) Дигитална писменост (5) Рачунарство (14) Пројектни задаци (3) Приликом израде оперативних планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова (обрада новог градива, утврђивање и увежбавање, понављање, проверавање и систематизација знања), водећи рачуна о циљу предмета и исходима.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставни програм усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима, односно да планира како да оствари исходе, које методе и технике да примени, као и које активности ће за то одабрати. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична знања и вештине која су ученику потребна за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, исходе предвиђене програмом треба разложити на мање који одговарају активностима планираним за конкретан час. Треба имати у виду да се исходи у програму разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за друге потребно више времена, више различитих активности и рад на различитим садржајима. Исходе треба посматрати као циљ коме се тежи током једне школске године. Наставу у том смислу треба усмерити на развијање компетенција, и не треба је усмерити само на остваривање појединачних исхода. При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати, где год је то могуће, да ученици самостално изводе закључке. Основна улога наставника је да буде организатор наставног процеса, да подстиче, организује и усмерава активност ученика. Ученике треба упућивати да, осим уџбеника, користе и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену у решавању разноврсних задатака. На часовима треба комбиновати различите методе и облике рада, што доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Избор метода и облика рада зависи од наставних садржаја које треба реализовати на часу и предвиђених исхода, али и од специфичности одређеног одељења и индивидуалних карактеристика ученика.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Анализа података
Анализа података и доношење закључака и одлука на основу података представља једну од најзначајнијих вештина у савременом друштву. Стога је ова тема у фокусу током читавог осмог разреда, и подаци и њихова анализа се обрађују кроз све три тематске целине. У оквиру теме ИКТ, подаци се обрађују и анализирају коришћењем програма за табеларне прорачуне, у оквиру теме Дигитална писменост прича се о поузданости података и значају заштите података и приватности, док се у оквиру теме Рачунарство приказује обрада података применом специјализованих програмских језика и окружења. Подаци су у рачунарима обично организовани табеларно. На пример, информациони системи предузећа дају могућност извоза разних извештаја у облику табела. У последње време је све чешћа пракса да уместо традиционалних извештаја које можемо одштапати и презентовати на папиру информациони систем извештај даје у форми Excel табеле у којој можемо сами да сортирамо, филтрирамо, групишемо и сумирамо податке, правимо дијаграме, а ако умемо, радимо и напредније анализе. Поред података извезених из разних информационих система (на пример, електронских дневника школе), на располагању је све више отворених података који могу да се користе. Када се на вебу нуди преглед неких података, све се чешће очекује да постоји могућност преузимања комплетних података, тако да свако може да их анализира како жели. Наравно, то је повезано и са политиком до које мере неко жели да отвори своје податке, али у случајевима када подаци треба да су јавно доступни очекује се да и у техничком смислу буду отворени. У оквиру едукативних материјала за Информатику и рачунарство за 8. разред треба да постоји неколико скупова података пажљиво припремљених за потребе наставе и учења. Као основа се могу користити отворени подаци или подаци из нечијег информационог система (уз одобрење власника података) које евентуално можемо додатно припремити да би били згоднији за наставу. Подаци треба да буду из домена који су блиски ученицима. Један такав пример чини електронска дневничка евиденција ученика једног одељења или школе. Уз имена ученика, у једној табели се обично налазе њихове закључне оцене из различитих предмета, а у другој њихови изостанци. Слично, може се посматрати табела резултата неког такмичења у којој су уз имена ученика доступни и називи школа одакле долазе, окрузи и поени ученика на појединачним задацима. Поред домена везаних за школу и наставу, интересантан домен могу представљати спортски

резултати и статистике појединих играча, затим подаци о музици и филмовима и слично. Поред отворених, унапред припремљених података, препоручује се коришћење података који ученици сами креирају на основу примера из реалних животних ситуација: планирање и приказ кућног буџета, пригодан пример за пословање продавнице са одређеним бројем артикала, трошковник за летовање и слично. Веома је значајно значајно да ученици разумеју смисао различитих анализа података и да умеју да изведу закључке на основу добијених резултата. Кроз мноштво примера обучити ученике да самостално могу да одреде анализе (статистике, графиконе) које ће им омогућити да на основу података дају одговоре на постављена питања, уоче правилности међу подацима, корелације и евентуалне узрочно-последичне зависности.

Информационо-комуникационе технологије Пре преласка на опис програма за табеларна израчунавања поновити укратко са ученицима значење појмова: податак, информација и информатика (са нагласком на примени и значају података и информација у савременом друштву, не инсистирајући на прецизним дефиницијама). Дискутовати о могућим начинима прикупљања података (из постојеће документације, анкетирањем, прикупљањем отворених података...), обраде прикупљених података, представљања података (подсећањем на раније уведене примене табела у склопу текстуалних докумената и презентација са табелама) и преношења информација уз помоћ дигиталних уређаја у савременом друштву. Описати значење појма аутоматске обраде података и укратко описати различите могућности аутоматске обраде података.

Радно окружење изабраног програма за табеларне прорачуне Представити изабрани програм за табеларне прорачуне и његову примену у различитим областима (нпр. креирање спискова, евиденција, израчунавање трошкова, прихода, расхода...). Навести примере из реалних животних ситуација у којима познавање рада у овим програмима олакшава обављање конкретних задатака (на пример, обрада резултата контролног задатка, израчунавање успеха ученика одељења, вођење месечног буџета домаћинства. Поменути занимања која имају потребу да користе овакве програме за разне прорачуне и вођење евиденције: економисти, рачуновође, инжињери...). Дигитална писменост Отворити наставну тему разговором са ученицима чији је циљ да осигура њихово разумевање природе личних података и начина на које се они деле и злоупотребљавају у дигиталном окружењу. Право на заштиту личних података и приватности јесте једно од основних људских права које је, наглим развојем дигиталне технологије и интернета, озбиљно доведено у питање. У ери великих података, лични подаци третирају се као „нова нафта“. Наставник треба да упозна ученике како се користе подаци које о корисницима интернета, њиховим активностима и понашању, прикупљају претраживачи интернет страница, саме интернет странице и друштвене мреже. Посебну пажњу треба посветити креирању личног профила ученика на интернету, било да је у питању играње видео-игара, друштвене мреже или веб-сајтови за учење. Наставник треба да упозна ученике и са правима детета прописаним Конвенцијом о правима детета и појасни да се она односе и на дигитално окружење. Уместо питања да ли права детета важе и у дигиталном свету, стручњаци су покренули друго питање: како осигурати пуно поштовање права детета у дигиталном свету Рачунарство Осим у програмима за табеларна израчунавања анализу података могуће је вршити и у специјализованим програмским језицима и окружењима. У данашње време најпопуларнија окружења тог типа су Jupyter/Python, R studio и Matlab тј. Octave. Овај приступ анализи података често не одмењује него допуњује програме за табеларна израчунавања. Подаци се из информационих система и репозиторијума отворених података често могу добити у форматима програма за табеларна израчунавања. Програми за табеларна израчунавања су веома погодни за преглед тих података и могу се веома једноставно користити за унос, измену и једноставније обраде података. Са друге стране, обрада података из програмских језика доноси одређене предности и нове квалитете. Пројектни задаци Десет часова током године предвиђено је за израду и евалуацију пројектних задатака. Наставник може да одабере како ће тих 10 часова распоредити током школске године (на пример, могуће је свих 10 часова реализовати на самом крају школске године, а могуће је 6 часа реализовати на крају првог, а 4 часа на крају другог полугодишта). Наставник дефинише неколико тема пројектних задатака које погодују развијању међупредметних компетенција, подстичу иницијативу и креативност, функционализују раније стечена знања, као и формирање вредносних ставова ученика. И у овом разреду, пројектни задаци подразумевају корелацију и сарадњу са наставницима осталих предмета. Теме треба да буду што ближе реалном животу и релевантне за ученике. Приликом дефинисања тема пројектних задатака, наставник може да се ослони и на пројекте који су реализовани претходне школске године и пројектне теме повеже са утврђивањем и евалуацијом њихових резултата. У наставку су предлози пројектних задатака за

тему анализе података која је заступљена у осмом разреду кроз све три области (ИКТ, Дигитална писменост и Рачунарство). Поред ове, наставник може ученицима понудити одређени број пројектних задатака на тему Управљање дигиталним уређајима. При дефинисању теме пројеката наставник може да се ослони на предлоге дате у наставку или да у складу са њима предложи нове теме.

1. Пројектни задатак на тему прикупљања и анализе података У складу са основним концептом предмета у 8. разреду, овај пројекат би било пожељно урадити тако што би се прикупили подаци (на пример, помоћу онлајн упитника), једноставно обрадили у програмима за табеларна израчунавања, а затим детаљније анализирали из специјализованог програмског окружења и програмског језика.

2. Пројектни задатак за тему Управљање дигиталним уређајима (програмирање уређаја) У зависности од инфраструктуре школе (поседовања Андроид уређаја, ЛЕГО EV3 робота, Micro:bit или Arduino уређаја) и претходног искуства ученика у овој области, један од пројектних задатака може бити посвећен управљању дигиталним уређајима. Захваљујући употреби паметних телефона у свакодневном животу, телефоне можемо користити за контролу различитих уређаја и робота. На пример, робот може да зна где се налази и где у зависности од информација које је добио од ГПС сензора паметног телефона; такође, може остварити своје кретање кроз сензор оријентације телефона; Штавише, уз помоћ телефона, тачније екрана осетљивог на додир, корисник може лако да прикупи различите информације о понашању робота или физичким и дигиталним уређајима; Коначно, робот може искористити камеру на телефону као „очи“ за кретање и детектовање предмета у простору. Све ове функције могу се имплементирати са Андроид уређајима и ЛЕГО EV3 роботима, Micro:bit или Arduino. Користећи графичко окружење App Inventor могуће је да ученици на основу претходних знања из програмирања креирају апликацију за паметни телефон. Кроз овај модул се ученици подучавају о креирању апликација за покретање уређаја/робота повезујући своја знања са знањима која стичу из предмета Техника и технологија. Такође, кроз овај модул ученици се упознају са основама Интернет ствари (IoT) тако што ће ученици креирати апликације које се могу повезати са физичким и дигиталним уређајима свуда око нас. Ученици могу да направе апликације које контролишу светла, дугмад, зујалице, моторе, роботе, електричне уређаје и све већи спектар дигиталних уређаја. Могу се користити сензори за снимање података, и то температуре, звука, интензитета светлости, боје, влаге, покрета, додира, број откуцаја срца и још много тога. За креирање IoT апликација потребни су уређаји као што су Ардуино или Мисро:bit који се могу повезати с различитим уређајима (моторима, сензорима) са којима може да се комуникаира преко паметног телефона.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА У процесу вредновања потребно је континуирано пратити рад ученика. У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се и процес и продукти учења. Требало би и вредновање више усмерити ка праћењу и вредновању практичних радова и вежбања, а мање ка тестовима знања. Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, се може обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). Препоручује се да наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења. У процесу оцењивања добро је користити портфолио (електронска збирка докумената и евиденција о процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика. Предности коришћења портфолија су вишеструке: омогућава континуирано и систематично праћење напредовања, подстиче развој ученика, представља увид у праћење различитих аспеката учења и развоја, представља, подршку у оспособљавању ученика за самопроцену, пружа прецизнији увид у различите области постигнућа (јаке и слабе стране) ученика. Употребу портфолија отежавају недостатак критеријума за одабир продуката учења, материјално-физички проблеми, време, финансијска средства и велики број ученика. Већи број ометајућих фактора, у прикупљању прилога и успостављању критеријума оцењивања, је решив успостављањем сарадње наставника са стручним сарадником, уз коришћење Блумове таксономије. Препоручује се и оцењивање базирано на практичним радовима и вежбањима. Квизове, тестове знања и слично користити првенствено за увежбавање и утврђивање појмова и чињеничних знања, а мање за формирање коначних оцена. Креирање таквих инструмената за утврђивање градива, кад год је могуће, препустити самим ученицима, чиме се постиже вишеструки ефекат на усвајање знања и вештина. Препоручено је комбиновање различитих начина

оцењивања да би се сагледале слабе и јаке стране сваког свог ученика. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Потребно је да наставник резултате вредновања постигнућа својих ученика континуирано анализира и користи тако да промени део своје наставне праксе. Када је промени, потребно је да прикупи нове податке да би могао да види колико су те промене ефикасне. У оквиру плана рада наставника, у делу ваннаставних активности, поред додатне и допунске наставе, планирати секцију и време за менторски рад са ученицима који учествују на такмичењима из овог предмета. Препоручује се да се избор тема за рад на секцији изврши у сарадњи са другим наставницима, а да се почетна иницијатива препусти ученицима и њиховим интересовањима

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Математика	Рад са листама	Презентацијама, пројектима	Усмено, рад у групним пројекат
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
<p>Ученик стиче нова знања и вештине, примењујући претходно учење и ваншколско искуство. Развија свест и о стваралачкој природи учења. Истрајан је и превазилази тешкоће у учењу. • Има позитиван и одговоран однос према учењу. • Мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје. • Користи различите изворе информација и има критички однос према њима. • Примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом. • Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује нова знања; користи могућности ваншколског учења; негује и развија лична интересовања. Ученик упознаје себе, развија своје друштвене улоге и јача свој идентитет, лични интегритет, самосталност, самопоуздање и позитиван однос према другима. Поштује равноправност различитих заједница, њихову традицију и културни идентитет. Одговоран је за изборе и одлуке које чини и понаша се хумано и с уважавањем према другима. Аргументовано заступа ставове и мишљења уважавајући супротна гледишта, као и усвојене процедуре доношења одлука. • Има позитиван став према поштовању људских права и слобода. • Зна дечја и основна људска права и одговорности, уме да препозна њихово кршење и способан је да их аргументовано брани. • Понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву</p>			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
Уџбеник за 8.разред основне школе,КЛЕТ			

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН

		Месец											Фонд часова	
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Обрада		
1	ИКТ	4	5	2								4	7	11
2.	Дигитална писменост			1	4							3	2	5
3.	Рачунарство					1	3	4	4	3		10	5	15
4.	Пројектна настава									1	2	3		3
5.														
6.														
7.														
8.														
УКУПНО												17	17	34

ПРОГРАМ РАДА ПРОДУЖЕНОГ БОРАВКА

Начин извођења програма Продужени боравак је облик организованог рада са ученицима од првог до четвртог разреда и представља могућност да ученици, поред редовне наставе, буду у школи још један део дана. Рад у продуженом боравку усклађен је са васпитно-образовним задацима у редовној настави. Похађање продуженог боравка ученицима омогућава да прошире, продубе и утврде постојећа знања и вештине, развијају нова знања и навике, оспособљавају се за самостално учење, развијају интересовања за спортске и уметничке активности, развијају социјалне вештине и навике, осећај индивидуалне и групне одговорности, као и развијање адекватних навика у смењивању активности учења, игре и одмора. Садржаји рада реализују се кроз две целине: самосталан рад ученика и активности у слободном времену. Самосталан рад ученика свакодневно

траје по један или два школска часа, у зависности од потреба ученика. Тада су активности усмерене на учење и израду домаћих задатака, који се анализирају и вреднују, али не и оцењују. Посебна пажња посвећена је језичким и комуникацијским вештинама као и основама математичке писмености. Активности се организују индивидуално и /или групно. Са ученицима који имају потешкоће у савлађивању школског градива учитељи раде индивидуално. За напредније ученике, организују се додатни задаци у складу са њиховим личним афинитетима. Активности у слободном времену реализују се свакодневно. У зависности од интересовања и избора ученика, оне су индивидуалне или групне, организују се у учионици, осталим доступним просторима школе или у локалном окружењу. Како би се задовољиле различите потребе ученика, активности у слободном времену усмерене су на спорт и рекреацију (тенис, кошарка, јога, шах), културне и социјалне активности, као и на креативни радионичарски рад из различитих домена: ликовних, музичких, литерарних, сценских, еколошких и сл, полазећи од личних интересовања и способности ученика. Стваралачки потенцијали ученика активирају се и кроз заједничко уређење учионице. У уређење и опремање учионице укључују се и заинтересовани родитељи (доношење омиљене књига, папира, бојица, лепка, израда костима и сл.). Дидактичко-методички оквир рада у продуженом боравку чине интердисциплинарни и тематски приступ садржајима активности, интегрисано учење и подучавање, индивидуализација рада у односу на садржај, обим и тежину, искуствено учење, учење путем открића, учење кроз игру, тимски рад и кооперативно учење. Стална смена облика и начина рада омогућава сваком детету да увежба и утврди програмом предвиђене садржаје редовне наставе, да слободно време проведе на креативан и опуштен начин, а све у складу са личним стилем учења и актуелним потребама. Услови и опис рада у продуженом боравку Програм рада у продуженом боравку реализује се у свим расположивим просторијама укључујући и спортску салу као и школско двориште. Наставни процес одвија се у предвиђеним учионицама. Простори у којима деца проводе већи део дана су светле, довољно велике, опремљене аудио и визуелном техником, дидактичким помагалима и рачунарима. За разноврсне активности осигуран је материјал (папири, папири у боји, бојице...). Усвајање хигијенских навика захтева и довољну количину сапуна и папира као и умиваоник за прање руку, који поседује свака учионица. За набавку сапуна, папира и осталих потребних ствари за хигијену укључени су и родитељи. За родитеље и децу постоји огласна табла на којој су увек окачене актуелне новости као обавештења. Праћење и вредновање напредовања ученика

Учитељ у продуженом боравку поред рада са децом, води и Дневник рада (евиденција долазака деце, дневних активности, података о деци и белешке којима се прати њихов рад и напредовање), контактира са родитељима (индивидуално и кроз родитељске састанке) и учитељима који су у непосредном контакту са ученицима у настави. Самосталан рад ученика свакодневно траје по један или два школска часа, у зависности од потреба ученика. Током тих часова, активности су усмерене на учење и израду домаћих задатака, који се анализирају и вреднују, али не и оцењују. Правила која су обавезна за све групе ученика у продуженом боравку су: Забрана коришћења мобилних телефона – мобилни телефони су строго забрањени у првом и другом разреду

Сатница остваривања плана и програма у продуженом боравку*

Време	Активности
-------	------------

11:15/12.05 - 13.00	Прихватање ученика и слободне активности
13.00 - 14.00	Израда домаћих задатака и провера истих
14.00 - 14.30	Организоване активности

*Сатницу је могуће кориговати у складу са временским приликама, припремама за разне приредбе као и продуженим временом за израду домаћих задатака, у зависности од обимности истих.

*Ученици долазе у продужени боравак након редовне наставе, после 4. или 5. часа у складу са распоредом, дакле учитељи их преузимају у 11:15 или у 12:05.

Организоване активности

У организоване активности се убрајају следеће ставке:

- Сређивање панона;
- Обележавање значајних датума кроз дијалог, литерарну секцију и ликовно стваралаштво;
- Учествовање и организовање школских приредби;
- Културне и уметничке активности;
- Спортске игре;
- Организовање групних посета позоришта, музеја уз обавезну сагласност родитеља и одељенских старешина;
- Језичко-комуникацијске активности и математичко-логичке активности.

Циљеви реализације садржаја у продуженом боравку су у складу са општим циљевима основног образовања, а то су:

1. Омогућити детету квалитетан програм и открити његове пуне потенцијале као јединствене особе;
2. Омогућити детету његов развој као социјалном бићу кроз живот и сарадњу са осталима како би допринео добро друштву;
3. Припремити дете за даље образовање и целоживотно учење.

Кључна подручја развоја су: хармоничан развој тела и душе, лакоћа процеса социјализације и комуникације, утемељење основне језичке комуникације, утемељење основа математичке, логичке и научно-технолошке писмености, културно-уметничко подручје развоја као и игре, спорт и рекреација.

Задаци

Задаци које се наставници труде да остваре су следећи:

- Утврђивање знања током израде домаћих задатака;
- Стицање знања кроз едукативне друштвене игре;
- Стицање радних навика кроз израду домаћих задатака и кроз организоване активности;
- Развијање одговорности према очувању школске имовине;
- Развијање зрелости кроз едукативне радионице и разговоре;
- Развијање вербалних и стваралачких способности ученика;
- Развијање начина размишљања и способности изражавања;
- Развијање способности за концентрацију;
- Развијање способности за јавне наступе (кроз приредбе и друге школске манифестације);
- Развијање хигијенских навика кроз друштвено-корисни рад (сређивањеклупе, сређивање ормарића, помагање другим ученицима у обављањуистих).

Исходи

Исходи у продуженом боравку за сва четири разреда основне школе су следећи:

- Свакодневна комуникација са одељенским старешином;
- Свакодневна комуникација са родитељима;
- Информисање родитеља преко телефона;
- Стално праћење рада у продуженом боравку од стране стручног сарадника и директора школе;
- Прилагођавање активности према потребама ученика;
- Израда домаћих задатака;
- Развијање зрелости;
- Неговање културе понашања у учионици;
- Неговање културе понашања у трпезарији;
- Неговање културе понашања у школском дворишту;
- Спортско- рекреативне активности у сарадњи са родитељима и одељенским старешином;
- Неговање спортског духа
- Неговање музичких, ликовних и литерарних склоности ученика.

* Циљеви, исходи и садржаји рада у продуженом боравку проистичу из наставног плана и програма за први циклус основног образовања, додатно осмишљени и подржани школским програмом, развојним планом школе и годишњим планом рада школе.

Компетенције

Сарадња

Учитељ у продуженом боравку има задатак да развија сарадњу као врло битну компетенцију. Личним примером учитеља, осмишљеним активностима и радионицама ученици се оспособљавају да активно и конструктивно учествују у раду групе или у пару. Ученици изнова уче да поштују правила заједничког рада и препознају своје место и улогу у групи. Сарадња се развија и тако што се ученици оспособљавају да разумеју разлике у мишљењу и ставовима других ученика, поштујући друге као равноправне чланове тима или групе. Кроз разне активности ученици се оспособљавају да схвате шта значи стављати интерес групе испред сопствених интереса. Код ове компетенције врло је битно континуирано оспособљавати ученике да критички процењују свој рад и рад чланова групе, да знају да представе резултате рада као и да буду свесни да управо критичко процењивање доприноси унапређивању рада групе.

Рад са подацима и информацијама

Жеља за новим сазнањем и интересовањем за свет који их окружује је природна потреба сваког детета. Ученике треба усмеравати да исправно користе податке и информације. Учитељ у продуженом боравку има задатак да оспособљава ученике да користе и самостално проналазе различите изворе информација и податаке, (библиотеке, медије, интернет, институције, личну комуникацију) али и да критички разматрају њихову поузданост.

Предузимљивост и оријентација ка предузетништу

Ученике треба усмеравати да развијају нове вештине, које ће примењивати у практичном раду. Потребно је оспособљавати ученике да препознавају сопствене предности и своје могућности у односу на будуће образовање и професионалну оријентацију. Преузимаљивост и оријентација као компетенција развија се и тако што се ученици оспособљавају да учествују у самосталним и тимским пројектима, да буду мотивисани тако што ће истаћи своје добре особине које су важне за обављање школских и радних задатака. Треба дати допринос у развијању свести ученика да знају да поставе реалне циљеве и да на основу датих могућности умеју да планирају и проналазе начине њиховог остваривања.

Одговорно учешће у демократском друштву

Ученике треба оспособљавати да упознају себе, развијају своје друштвене улоге и јачају свој идентитет, лични интегритет, самосталност, самопоуздање и позитиван однос према другима. Треба континуирано давати допринос у развијању одговорног, хуманог и толерантног понашања ученика у друштву. Учитељ у продуженом боравку треба да својим примером, радионицама и другим активностима развија свест ученика о томе зашто је битно примењивање процедура демократског друштва у одлучивању и избору, као и поштовање одлука већине и уважавање мишљења мањине.

Комуникација

Треба оспособљавати ученике да у комуникацији знају да изразе мишљење, осећања и ставове. Треба их подстицати да представе своје циљеве на позитиван, конструктиван и аргументован начин поштујући и уважавајући друге. Потребно је употребљавати различите облике комуникације и примењивати њихове одлике. Ученике треба оспособљавати да уважавају саговорника, реаговајући на оно што говори, а не на његову личност. Ученици треба да буду способни да науче како да саслушају саговорника до краја без упадица. Треба давати допринос у развијању комуникације која негује културу и чува језички иденти

Компетенција за учење

Развијати компетенцију за учење значи подстицати ученике да буде способани да самостално и у сарадњи са другима истражују, откривају и повезују нова знања; Поред школског учења, ученике треба оспособљавати да користе и могућности ваншколског учења, као и да негују и развијају лична интересовања. Кроз активности, израду домаћих задатака, истраживачк рад треба утицати да ученици имају позитиван и одговоран однос према учењу.

Дигитална компетенција

Убрзана дигитализација значи да дигиталне компетенције треба стално усвршавати, учитељ у продуженом боравку мора бити обучен да стално оспособљава ученике у складу са убрзаним дигиталним развојем, Потребно је оспособљавати ученике да науче како да одаберу одговарајуће ИКТ средство и да га користи на одговоран и креативан начин у свакодневним активностима (учење и креативан рад, сарадња, комуникација, решавање проблема, организација, обрада, размена и презентација информација).

Естетичке компетенције

Развијати естетичке компетенције значи подстицати ученике да препознају естетичке елементе у различитим контекстима као што су: уметничко стваралаштво, национална и светска природна и културна баштина, језичка култура у уметничком и у неуметничком домену; научно мишљење, друштвени односи, друштво и појаве у друштву. Потребно је дати допринос да ученици показују позитиван однос према сопственој и култури других заједница, упознају и разумеју њихове вредности, повезују културну и природну баштину са историјским и географским контекстом и доприносе очувању природних и културних добара. Развијање естетичких компетенција значи оспособљавање ученика да препознају и развијају сопствене стваралачке способности и креативност у свим уметничким и неуметничким пољима свог деловања. Ученике треба оспособљавати да употребљавају основне појмове, схеме и правила која припадају теоријама уметничких грана које постоје у основном образовању.

Изборни предмети

План и програм изборних програма, изборних предмета и слободних наставних активности по разредима се реализује по правилницима (Службени Гласник РС - Просветни Гласник) наведеним у тачки 2 школског програма.

Ученици првог и четвртог разреда се анкетом опредељују за изборне програме верска настава и грађанско васпитање. Изборне предмете у другом и слободне наставне активности у четвртог разреду, ученици бирају анкетом.

У анкети се нуди листа изборних предмета и слободних активности датих у табели 2.

Обавезни изборни програми	Разред
Грађанско васпитање	1-8
Верска настава	
Слободне наставне активности	
Вежбањем до здравља	5-6
Музиком кроз живот	5-6
Сачувајмо нашу планету	5-6
Моја животна средина	7-8
Уметност	7-8
Филозофија са децом	7-8

Табела 2. Изборни предмети

ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТ – ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

Предмет: Грађанско васпитање

Разред I-IV

Предмет	Грађанско васпитање	
Разред	1. разред	
Трајање школског програма	36. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ

<p>– наведе у чему је успешан и у чему жели да напредује; – уочава међусобне разлике и сличности са другим ученицима у одељењу; – понаша се на начин који не угрожава потребе, права и осећања других; – препозна код себе и других основна осећања; – препознаје примере поштовања и кршења права детета у свом окружењу, причама, филмовима; – преиспитује своје поступке и прихвата да не мора увек да буде у праву; – тражи помоћ у ситуацијама кршења својих и туђих права; – разликује добру и лошу комуникацију у сопственом искуству, ближем окружењу, књижевним делима, филмовима; – комуницира слушајући саговорника и тражи објашњење онога што не разуме; – слободно износи мишљење, образлаже идеје, даје предлоге и прихвата да други могу имати другачије мишљење; – сарађује и преузима различите улоге у групи/тиму; – договара се и одлучује у доношењу одељењских правила и да се понаша у складу са њима; – својим речима образложи неопходност правила која регулишу живот у заједници; – препозна добре стране свог одељења и оно што би требало променити/побољшати; – заједно са вршњацима и наставником учествује у решавању проблема у одељењу; учествује у изради плана једноставне акције; са другим ученицима изводи и документује једноставну акцију доприноси промоцији акције; на једноставан начин вреднује изведену акцију.</p>	<p>Идентитет 14 часова</p> <p>Потребе и права 8 часова</p> <p>Функционисање заједнице 4 часа</p> <p>Комуникација и сарадња 10 часова</p>	<p>Идентитет Ко сам ја? Наше јаке стране, у чему смо успешни, у чему бисмо волели да напредујемо.</p> <p>Таленти и интересовања која поседујемо. Наше сличности и разлике. Основна осећања (радост, страх, туга, бес) и како се препознају. Потребе и права Разлике између жеља и основних животних потреба. Права детета Кршење и заштита права Препознавање кршења права детета. Ко ме се обратити у ситуацијама кршења права детета. Одговорност према себи и другима. Функционисање заједнице Одељење/група као заједница. Вредности одељења/групе – равноправност, одговорност, солидарност, поштовање и брига за друге, толерантност, праведност, поштење. Уважавање различитости. Правила у одељењу/групи и њихова функција. Одлучивање у одељењу/групи. Одговорност деце и одраслих за функционисање заједнице. Комуникација Слушање/неслушање. Кад разговарамо држимо се теме. Изношење мишљења. Уважавање саговорника. Сарадња Групни рад, договарање и сарадња са вршњацима и одраслима. Планирање и извођење једноставне акције у одељењу/групи Кораци у планирању и извођењу акције. Чиме се поносимо и чиме нисмо задовољни у одељењу. Избор теме/проблема/активности којом ћемо се бавити. Одређивање циља и израда плана акције – подела улога, договор о роковима, начину реализације. Извођење и документовање акције – видео, фотографије, текстови и сл. Промоција акције на нивоу школе – приказивање другим одељењима, родитељима и сл., прављење постера или панона, објављивање прилога у школском листу Вредновање акције – чиме смо задовољни, шта је могло бити боље.</p>
---	--	--

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења програма грађанско васпитање је подстицање развоја личности која је одговорна према својим правима и правима других, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује у животу школске заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба савремених реквизита - један угледни / огледни час - семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
За реализацију предмета и остваривање дефинисаних исхода врло је важна улога наставника. Он је модел који својим понашањем доприноси стварању демократске атмосфере која је погодна за размену и аргументовање идеја и мишљења међу ученицима, он је тај који даје повратну информацију и подстиче ученике на разумевање односа у групи. Он подржава ученике када им је тешко да се изразе, помаже им у избору правих речи. Подстицајним питањима може да наведе ученике да сагледају ситуацију из друге перспективе што је озбиљан захтев за ученике првог разреда који су још увек у великој мери фокусирани на сопствене потребе, мисли, осећања. Конструктивна комуникација и демократске процедуре нису само циљ већ и начин да се остваре жељени исходи. Наставник треба да обезбеди да се на часу сваки ученик осећа уважено, прихваћено и добродошло у својој различитости уз обавезу поштовања и уважавања других и другачијих погледа и мишљења. Оцењивање ученика у грађанском васпитању је усаглашено са Правилником о оцењивању у основној школи и ученицима блиско јер се описно оцењују из свих предмета
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Прилагођавање домаћих задатака индивидуалним способностима ученика.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организација излета и наставе у природи
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, дигитални алати, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, музички инструменти.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Програм грађанског васпитања, у првом циклусу основног образовања и васпитања, организован је по моделу спирале што значи да су садржаји у сва четири разреда дати у областима Људска права, Демократско друштво, Процеси у савременом свету и Грађански активизам. Тематске области се спирално развијају, односно садржаји се из разреда у разред проширују и продубљују, а многи исходи се надограђују или се, ако је у питању вештина, даље развијају. Типичан пример таквог исхода су они који се односе на комуникацију која ће се доследно развијати у свим разредима и кроз све садржаје. Слично је и са јачањем осетљивости за потребе и права других, препознавање дискриминације и другим исходима који се не могу брзо и лако остварити обрадом само једног програмског садржаја. Све четири области су једнако важне, а наставник их, у непосредном раду са ученицима, интегрише јер између њих постоји природна веза. Остваривање исхода захтева примену различитих интерактивних облика рада као и одабир и коришћење одговарајућих метода и техника. Наставници су у прилици да бирају: радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дискусије, мини истраживања, једноставне акције као и да сами осмисле неке друге активности. Имајући у виду да ученици првог разреда долазе са искуством из припремног предшколског програма где је доминантно сазнавање кроз игру и овде треба методску окосницу предмета да чине интерактивне радионице, структуриране игровне активности обједињене око главне теме. Радионице треба да започињу причом која је блиска искуству ученика, а садржи неку врсту заплета (моралну дилему или сукоб потреба и/или вредности) као повод за дискусију у пару или у мањој групи, а завршава разменом у целој групи. Циљ је да се пружи могућност сваком ученику да преиспита своје мишљење и деловање због појаве конфликта између његове тачке гледишта и тачке гледишта која је различита од његове. Зато се може рећи да активности на часу треба тако да теку да обезбеде искуствено учење, тј. уобличавање и поимање личних, аутентичних доживљаја и ставова ученика кроз размену у групи, а не преношење готових знања, туђих увида или готових предлога. Наставник треба да нагласи да нема пожељних, очекиваних или тачних одговора, да је нагласак на процесу откривања и сазнавања о себи и другима кроз размену. Осим тога,

важно је да постоји игровни контекст који помаже ученицима да се опусте и ослободе, да пробају различите видове изражавања и симболизације унутрашњих искустава, и да кроз игру истражују разноврсна, дивергентна решења за проблеме са којима се суочавају. С обзиром на узраст ученика добро је у току часа комбиновати различите активности и осмислити такву динамику рада којом се одржава њихова пажња и мотивација за учествовањем. За овај предмет важно је обезбедити такав начин седења ученика који омогућава свим учесницима да виде једни друге, окренути лицем у лице

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Српски језик	Индетитет Потребе и права	Подстицати развијање говорне културе.	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
Српски језик, Свет око нас, Грађанско васпитање	Функционисање заједнице Комуникација и сарадња	Ученике подстицати на уредност и орјентацију у раду. - Поштовање правила учтивог понашањапажљиво слушање саговорника	квиз, тест, провере кроз продукте практичног рада.
КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
Зна своје особености и различитости у односу на друге, препознаје особености и различитости других и уважава их, разуме и прихвата међусобне разлике, разуме појам пријатељства, зна права која има као дете, разуме појмове: право, правда, неправда, насиље, разуме појам одговорности, схвата разлике између одговорности према себи, другим људима, заједници, зна важност поштовања правила у учионици, школи, заједници, да препозна и разуме сопствена осећања и потребе, штити своје потребе на начин који не угрожава друге, комуницира, размењује мишљење са другима, износи своја осећања, потребе, мишљење и слуша, разуме и уважава туђе мишљење, сарађује са вршњацима; договара се у групи, конструктивно разрешава сукобе са вршњацима и одраслима, самостално доноси одлуке и изводи закључке, учествује у доношењу одлука у групи, разреду, понаша се у складу са правилима и дужностима у одељењу и школи, реагује у ситуацијама неправде, кршења својих и туђих права на начин који није угрожавајући за друге, учествује у раду тима, поштујући договорена правила. Свест о себи као појединцу/појединки и свест о припадности групи.			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
Уџбеник за 1.разред основне школе,			

	Теме	Месец											Обрада	Остали типови часа	Фонд часова
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI				
1	Индетитет												10	4	14
2.	Потребе и права												4	4	8
3.	Функционисање заједнице												2	2	4
4.	Комуникација и сарадња												3	6	9
5.															
6.															
7.															
8.															
	УКУПНО												19	17	36

Предмет	Грађанско васпитање	
Разред	2. разред	
Трајање школског програма	36. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– разликује понашања појединаца која доприносе или ометају функционисање и напредовање групе; – успоставља, гради и чува успешне односе са члановима групе којој припада; – искаже своја осећања и потребе на начин који не угрожава друге; – препозна и уважи осећања и потребе других; – наведе и својим речима објасни основна права детета садржана у Конвенцији о дечјим правима; – прихвата и образлаже на	Људска права Ја и други у различитим групама (13 часова)	Ко смо ми – сличности и разлике? Групе којима припадамо (породица, одељење, школа, спорте клуб, музичка школа...). Од чега зависи функционисање и напредак групе: комуникација, сарадња, узајамно подржавање, блискост. Понашања појединаца која ојачавају или ометају односе у групи. Осећања Изражавање сопствених осећања. Осећања других, како их препознајемо и уважавамо. Веза осећања са мислима и понашањима. Потребе и права Моје потребе и потребе других. Осећања, потребе, вредности и начин њиховог

<p>примерима из живота да свако дете има иста права без обзира на различитости; – препозна ситуације кршења својих и туђих права и показује спремност да тражи помоћ; – се договара и одлучује у доношењу правила групе и да се понаша у складу са њима; – наводи примере међусобне повезаности права и одговорности; – разликује ненасилну од насилне комуникације међу члановима групе на примерима из свакодневног живота, из књижевних дела које чита и филмова које гледа; – саслуша излагање саговорника без упадица и са уважавањем; – даје и прихвата предлоге водећи рачуна о интересу свих страна у сукобу;</p>		<p>остваривања. Веза са правима. Права детета Конвенција о дечјим правима. Различити смо, али су нам права иста. Људска права важе свуда и за сваког. Кршење и заштита права Нисам посматрач, реагујем на ситуације кршења права деце у одељењу и школи. Знам како и коме да се обратим за помоћ.</p>
<p>– представи шта садржи и чему служи Правилник о безбедности ученика његове школе; – се понаша у складу са Правилником о безбедности ученика; – наводи примере одговорности одраслих и ученика за безбедност у школи;</p>	<p>Демократско друштво Школа као заједница (8 часова)</p>	<p>Безбедност ученика у школи Ученици имају право на заштиту и безбедност. Правилник школе о безбедности ученика. Безбедност ученика у школи и школском дворишту, на путу између куће и школе, ван школе – на излету Безбедност ученика је одговорност свих – запослених у школи, ученика, родитеља, институција ван школе. Безбедно и небезбедно понашање на интернету. Одговорна употреба мобилног телефона.</p>
<p>– препознаје предности, ризике и опасности по себе и друге и одговорно поступа при коришћењу мобилног телефона и интернета; – сарађује и преузима различите улоге на основу договора у групи; – износи мишљење, образлаже идеје, даје предлоге који могу унапредити безбедност ученика у школи;</p>	<p>Грађански активизам Школа као безбедно место за све (10 часова)</p>	<p>Како учинити школу безбедним местом за све – планирање и извођење једноставне акције. Кораци у планирању и извођењу акције. Избор теме/проблема/активности којом ћемо се бавити. Одређивање циља и израда плана акције – подела улога, договор о роковима, начину реализације. Извођење и документовање акције – видео-снимци фотографије, текстови и сл. Промоција акције на нивоу школе – приказивање другим одељењима, родитељима и сл., прављење постера или паноа, објављивање прилога у школском листу. Вредновање акције – чиме смо задовољни, шта је могло бити боље.</p>

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења програма грађанско васпитање је подстицање развоја личности која је одговорна према својим правима и правима других, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује у животу школске заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба савремених реквизита - један угледни / огледни час - семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Ученици самостално излажу и на тај начин се вреднује њихово знање и напредак.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Прилагођавање домаћих задатака индивидуалним способностима ученика.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организација излета и наставе у природи
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, дигитални алати, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, музички инструменти.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Изборни програм Грађанско васпитање организован је по моделу спираленшто значи да су садржаји дати у 4 области : Људска права, Демократско друштво, Процеси у савременом свету и Грађански активизам. Ови садржаји се, наравно, проширују, продубљују и даље развијају. Остваривање овог програма се најчешће своди на ниво примене, што значи да се знање и разумевање подразумевају. Такав приступ одговара концепту Грађанског васпитања јер код ученика развија когнитивну, вољну компоненту која се највише може приказати у понашању самог ученика. Редослед исхода не показује њихову важност јер су сви подједнако важни за постизање општег циља предмета и развоја међупредметних компетенција. Између исхода постоји повезаност, а остваривање једног исхода доприноси остваривању других.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Свет око нас, српски језик, ликовна култура	Људска права Ја и други у различитим групама	Ученици самостално праве паное повезивајући садржаје о правима.	Усмено излагање, квиз, израда радова
Дигитални свет, српски језик, свет око нас, ликовна култура	Процеси у савременом свету Школа као безбедно место	Упорешивање начина живљења. Коришћење дигиталних уређаја како у свакодневном животу тако и у сврху образовања. Израда паноя.	Израда радова, усмено излагање, креирање дигиталних садржаја

КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
Зна своје особености и различитости у односу на друге, препознаје особености и различитости других и уважава их, разуме и прихвата међусобне разлик, разуме појам пријатељства, зна права која има као дете, разуме појмове: право, правда, неправда, насиље, разуме појам одговорности, схвата разлике између одговорности према себи, другим људима, заједници, зна важност поштовања правила у учионици, школи, заједници, да препозна и разуме сопствена осећања и потребе, штити своје потребе на начин који не угрожава друге, комуницира, размењује мишљење са другима, износи своја осећања, потребе, мишљење и слуша, разуме и уважава туђе мишљење, сарађује са вршњацима; договара се у групи, конструктивно разрешава сукобе са вршњацима и одраслима, самостално доноси одлуке и изводи закључке, учествује у доношењу одлука у групи, разреду, понаша се у складу са правилима и дужностима у одељењу и школи, реагује у ситуацијама неправде, кршења својих и туђих права на начин који није угрожавајући за друге, учествује у раду тима, поштујући договорена правила. Свест о себи као појединцу/појединки и свест о припадности групи.			
УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ			
Уџбеник за 2.разред основне школе,			

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН

	Теме	Месец											Обрада	Остали типови часа	Фонд часова
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI				
1	Људска права Ја и други у различитим групама														13
2.	Демократско друштво Школа као заједница														8
3.	Процеси у савременом свету Школа као безбедно место														5
4.	Грађански активизам Школа као безбедно место за све														10
5.															
6.															

7.															
8.															
УКУПНО														36	
Предмет				Грађанско васпитање											
Разред				3. разред											
Трајање школског програма				36. часа (за период 2023-2027)											
ИСХОДИ				ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА						САДРЖАЈИ					
По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:				Људска права (13 часова)						Сви различити, а сви равноправни - Различитост -Живот у заједници у којој би сви људи били исти (по полу, узрасту, вери, националности, образовању, интересовању). -Различитост као богатство једне друштвене заједнице. -Отвореност и затвореност за различитости. -Различитости у нашој локалној заједници. Равноправност мушкараца и жена -Уважавање разлика уз једнака права, одговорности и могућности. -Дечасти и девојчице – сличности и разлике, иста права и могућности. Осетљиве друштвене групе Групе којима је услед специфичних разлика потребна додатна подршка како би имале исте шансе и могле равноправно да се укључе у живот заједнице и остваре своје потребе и права. Стереотипи и предрасуде -Упрошћено, поједностављено, генерализовано и најчешће нетачно приказивање некога (сви дечасти су, све девојчице су, сви Роми су). - Негативно мишљење појединаца о некоме ко се не познаје довољно. - Стереотипи и предрасуде као основ за дискриминацију. Дискриминација -Неједнако поступање према особи или некој групи на основу неког њиховог личног својства (пол, узраст, вера, националност, образовање, инвалидитет), што за последицу има нарушавање њихових права и достојанства. - Једнако поступање према неједнакима као вид дискриминације. -Етикетирање, ружни надимци као вид дискриминације.					
- својим понашањем показује да прихвата различитост других - препознаје у свом окружењу примере неједнаког поступања према некој особи или групи на основу неког њиховог личног својства; - укаже вршњацима на особе или групе у свом окружењу којима је потребна помоћ и подршка; - објасни разлику између саосећања, солидарности и сажаљења на датом примеру; - укаже на упрошћено, поједностављено, генерализовано и најчешће нетачно приказивање некога на приказаним примерима;															
-наведе неколико институција у свом окружењу које брину о потребама и правима грађана, посебно деце; -наведе шта би волео				Демократско друштво (10 часова)						Локална заједница - Место где грађани задовољавају највећи број својих потреба и остварују највећи број својих права. - Потребе и права које деца задовољавају у					

<p>да има усвојој локалној заједници што сада недостаје; - тражи помоћ у ситуацијама кршења својих или туђих права; - наведе једно удружење грађана у свом окружењу и опише чиме се бави; - опише на које све начине деца његових/њених година могу да брину о својој локалној заједници;</p>		<p>локалној заједници – за образовањем, здравственом заштитом, одмором, игром, учествовањем у спортским, културним и уметничким активностима. Комуналне услуге -Услуге од општег интереса за све грађане локалне заједнице – вода, превоз, путеви, паркинг, отпад, осветљење, паркови, пијаце, димничари. -Институције и организације Локалне заједнице у области образовања, културе, здравља, спорта и рекреације, очувања околине, безбедности, верске организације. - Активности и допринос удружења грађана у локалној заједници. Наша локална заједница -Брига наше локалне заједнице о потребама и правима својих грађана. -Брига наше локалне заједнице о деци различитих својстава (пол, узраст, сиромаштво, здравље). Брига деце о својој локалној заједници – о отпаду, биљкама и животињама, споменицима културе, уметничким делима, потрошњи воде, пружање помоћи онима којима је то потребно. -Удружење грађана у нашем окружењу некад и сад.</p>
<p>-испољава заинтересованост за сарадњу и учешће у групном раду; - заједно са осталим ученицима учествује у проналажењу особа којима је потребна помоћ, у изради плана и групиреализацији акције, њеној промоцији и вредновању</p>	<p>Грађански активизам (4 часа)</p>	<p>Акција солидарности у локалној заједници Планирање и извођење акције солидарности у локалној заједници - Утврђивање коме је у заједници потребна помоћ. -Одређивање циља акције. Припрема плана акције – подела улога, договор о роковима, начину реализације.</p>
<p>- се понаша на начин који уважава сопствене и туђе потребе, права и осећања у свакодневни м ситуацијама; -препознаје примере солидарности у свом окружењу, причама, филмовима;</p>	<p>Процеси у савременом свету 9 часова</p>	<p>Солидарност -Потреба узајамне бриге и одговорности међу људима. -Лажна солидарност. -Разлика између саосећања, сажалења и солидарности. -Примери акција солидарности у нашој локалној заједници (мобе, добровољно давање крви и хуманитарне акције за лечење болесних, СМС акције прикупљања новца). Волонтирање - Добровољно ангажовање појединаца и група у пружању помоћи људима, животињама, биљкама. -Мотиви волонтера – веровање у снагу узајамне помоћи, човекољубље и хуманост. - Волонтерске акције ученика/ученица школе у локалној заједници (чишћење јавних површина, сађење биљака, помоћ старим људима, удомљавање напуштених кућних љубимаца). - Активности волонтера Црвеног крста у нашој локалној заједници.</p>

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења програма грађанско васпитање је подстицање развоја личности која је одговорна према својим правима и правима других, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује у животу школске заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба савремених реквизита - један угледни / огледни час - семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Начин провере остварености исхода оцењује се описном оценом: истиче се, добар, задовољава Поступак праћења и оцењивања -Иницијална процена нивоа на коме се ученици налазе -вођење прописане педагошке документације у којима су видне белешке о редовност у похађању наставе, заинтересованост и активно укључивање у процес рада групе, напредовање и развој, као и самосталности у раду ученика -заједничко вредновање ученика и наставника - самопроцена оцене од стране ученика -тимски рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика) - рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика) Инструменти за праћење напредовања -Системтско посматрање -Евиденција : белешке о елементима за процењивање и оцењивање -Чек-листе са скалом процене -Протоколи посматрања -Упитници (за групни и рад у пару) -Скала по нивоима (самосталност у извршавању задатака) -Листе: сарадња у групи (сви чланови су укључени, доприносе заједничком циљу...) -Квалитативно и квантитативно процењивање резултата (пано, табела...) Период оцењивања -Белешке са часова током године -Пресек стања након завршетка пројекта - Пресек стања по тромесечјима -Процена о раду и напретку на крају школске године
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОВИ
Прилагођавање домаћих задатака индивидуалним способностима ученика.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организација излета и наставе у природи
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
-панови, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, дигитални алати, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, музички инструменти.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
- За остваривање програма планиран је 1 час недељно тј. 36 часова годишње. Начин реализације тема: примена различитих интерактивних облика рада - одабир и коришћење одговарајућих метода и техника: радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дискусије, мини истраживања, једноставне акције - примена искуственог учења, изношење доживљаја и ставова ученика кроз размену у групи -постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације;

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Природа и друштво/ Ликовна култура	ЉУДСКА ПРАВА	Групе људи: становници и народи	Системтско посматрање - Евиденција : белешке о

		краја (права и обавезе; обичаји; суживот).	елементима за процењивање и оцењивање
Српски језик Музичка култура	Сви различити, а сви равноправни	Превођење једноставних појмова и информација у ликовни рад;	-Чек-листе са скалом процене -Протоколи посматрања -Упитници (за групни и рад у пару)
ЧОС	Ја и други у локалној заједници	Цртање на различитим подлогама и форматима папира; Језичка култура / Обликовање усмене поруке одговарајућим речима;	-Скала по нивоима (самосталност у извршавању задатака)
Физичко и здравствено васпитање	Снага узајамне помоћи	Култура вежбања и играња/поштује правила игре; фер навијање; прихватити сопствену победу и пораз;	-Квалитативно и квантитативно процењивање резултата (пано, табела...)

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Компетенција сарадња Изражава своје ставове, мишљења, осећања, на позитиван, конструктивни, аргументовани начин. Уважава саговорника реагујући на оно што говори, а не на његову личност. Компетенција одговорно учешће у демократском друштву Негује своју националну, културну баштину и активно учествује у интеркултуралном дијалогу. Компетенција решавање проблема Формулише објашњења и закључке на основу резултата до којих је дошао у раду, презентује их и дискутује са другим особама и преиспитује их у светлу добијених коментара. Стечена нова сазнања и вештине повезује у јединствену целину са претходним. Проверава применљивост решења у пракси и користи стечена знања и вештине у новим ситуацијама. Естетичка компетенција Препознаје и развија сопствене стваралачке способности и креативност у свим уметничким и неуметничким пољима свог деловања. Рад са подацима и информацијама Користи информације у различитим симболичким модалитетима (табеларни, графички, текстуални приказ), чита, тумачи и примењује их, повезујући их са претходним знањем из различитих области; селекује, обрађује наводећи извор и аутора, чува и презентује податке у различитим форматима, укључујући и ИКТ; користи податке из различитих извора, начине добијања података и на основу тога процењује њихову поузданост и препознаје могуће грешке уз помоћ наставника. Предузимљивост и оријентација ка предузетништву Способан је да развије идеју, представи је, образложи и преговара у тиму о њеној реализацији; учествује у активностима са другима у оквиру своје тимске улоге; препознаје сопствене предности и своје могућности у односу на будуће образовање и професионалну оријентацију; спреман је да учествује у самосталним и тимским пројектима; способан је да прихвати и развије нове вештине, које ће применити у практичном раду; зна да истакне своје добре особине које су важне за обављање школских и радних задатака; зна да постави реалне циљеве и на основу датих могућности уме да планира и проналази начине њиховог остваривања Компетенција за учење Има позитиван и одговоран однос према учењу; мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје; користи различите изворе информација и има критички однос према њима; примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом.

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН

	Теме	Месец											Обрада	Остали типови часа	Фонд часова
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI				
1.	Људска права Сви различити, а сви равноправни.Стереот и пи и предрасуде												12	1	13
2.	Демократско друштво Ја и други у локалној заједници												9	1	10
3.	Процеси у савременом свету Волонтирање												7	2	9
4.	Грађански активизам Акција солидарности у локалној заједници												2	2	4
5.															
6.															
7.															
8.															
УКУПНО													30	6	36

Предмет	Грађанско васпитање	
Разред	4. разред	
Трајање школског програма	36. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
разликује примере одговорног и		Планета Земља припада свима који на њој

<p>неодговорног понашања људи према животној средини; се понаша у свакодневним ситуацијама на начин који уважава животну средину и рационалну потрошњу ресурса; образложи важност информисања о стању животне средине и начинима њене заштите;</p>	<p>Људска права Ја и други на планети Земљи</p>	<p>живе Узајамни утицај природе и човека. Потребe појединца и опште добро – задовољавање људских потреба без угрожавања будућих генерација. Одговоран однос према свету у коме живимо – Мисли глобално делуј локално. Право на здраву животну средину Трећа генерација људских права. Вредности на којима почива – право на живот у здравој животној средини; право на одржив економски развој; право на рационално коришћење природних и енергетских ресурса; право на спречавање свих облика загађивања животне средине; право на доступност информација о стању животне средине.</p>
<p>аргументује добити од заједничког живота људи припадника различитих култура; наведе елементе традиције и културе свог народа и покаже интересовање и поштовање за друге културе и традиције; образложи значај подршке избеглицама и мигрантима да у новој средини сачувају свој језик, традицију, културу; наведе примере из свакодневног живота којима се илуструје сусретање различитих култура;</p>	<p>Демократско друштво Култура и традиција</p>	<p>Култура и традиција Материјално и нематеријално наслеђе једне заједнице настало под утицајем свих народа који су ту живели и сада живе. Културни идентитет Неговање традиције и културе сопственог народа и поштовање традиције и културе других. Мултикултуралност и интеркултуралност Живот поред људи других култура или заједнички живот са њима. Избеглице и мигранти Неволно кретање људи из једне у другу културну заједницу. Непознавање других култура као основ за развој стереотипа, предрасуда и дискриминације. Уклопити се у нову средину, а сачувати свој културни идентитет. Сусретање култура Сусретање и прожимање различитих култура без губљења културног идентитета</p>
<p>– испољи заинтересованост за сарадњу и учешће у групном раду; – учествује у изради плана и реализацији акције, њеној промоцији и вредновању</p>	<p>Грађански активизам</p>	<p>Планирање и извођење еколошке акције Одређивање циља и израда плана акције. Извођење и документовање акције. Промоција акције на нивоу школе. Вредновање акције.</p>
<p>препознаје примере прекомерне потрошње; препознаје у медијима поруке које подстичу прекомерну потрошњу, посебно деце и младих; критички разматра појаву бацања хране и расипања воде; процењује важне чињенице о производима које купује читајући декларацију и води рачуна о односу цене и квалитета;</p>	<p>Процеси у савременом свету Прекомерна потрошња</p>	<p>Потрошачко друштво Стварне потребе и прекомерна потрошња. Неравнотежа – гладни и жедни у свету у којем се храна баца а вода расипа. Амбалажа важнија од садржаја – гомилање отпада. Притисак произвођача – нови модели новог модела. Деца – омиљена циљна група произвођача. Медији и потрошачка култура Поруке медија у подстицању потрошње. Деца у рекламама. Права потрошача Информације од значаја за потрошаче. Однос цене и квалитета производа. Права и одговорност потрошача. Заштита потрошачких права.</p>

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења програма грађанско васпитање је подстицање развоја личности која је одговорна према својим правима и правима других, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује у животу школске заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба савремених реквизита - један угледни / огледни час - семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
купља податке, како аргументује, евалуира, документује. Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретације, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни; наставник пружа подршку ученицима да и сами процењују сопствено напредовање и напредовање групе. Поред стандардних начина евалуације квалитета испланираног и оствареног на часу/часовима, овај сегмент ће детаљно бити евалуиран и дневним припремама, након реализације часа/часова, а у смислу процене квалитета рада оствареног на часу, на основу припремом детерминисаних активности. Одељењске старешине план ће прилагодити наставној ситуацији у свом одељењу.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Прилагођавање домаћих задатака индивидуалним способностима ученика.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организација излета и наставе у природи
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, дигитални алати, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, музички инструменти.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
- За остваривање програма планиран је 1 час недељно тј. 36 часова годишње. Начин реализације тема: примена различитих интерактивних облика рада - одабир и коришћење одговарајућих метода и техника: радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дискусије, мини истраживања, једноставне акције - примена искуственог учење, изношење доживљаја и ставова ученика кроз размену у групи - постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације;

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Природа и друштво/ Ликовна култура	ЉУДСКА ПРАВА	Групе људи: становници и народи краја (права и	Системтско посматрање - Евиденција : белешке о елементима за

<p>значају правила у функционисању заједнице; - понаша се у складу са правилима и дужностима у школи; - наводи начине демократског одлучивања; - препозна одговорност одраслих у заштити права деце; - објасни улогу појединца и група у заштити дечијих права; - реално процени сопствену одговорност у ситуацији кршења нечијих права и зна коме да се обрати за помоћ;</p>		<p>заједници Одговорност деце. Одговорности одраслих (родитеља, наставника). Кршење и заштита права Шта могу и коме да се обратим у ситуацијама насиља.</p>
<p>- препознаје примере грађанског активизма у својој школи и исказује позитиван став према томе; - идентификује проблеме у својој школи; - прикупља податке о проблему користећи различите изворе и технике; - осмишљава акције, процењује њихову изводљивост и предвиђа могуће ефекте; - активно учествује у тиму, поштујући правила тимског рада (у групној дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на неугрожавајући начин);</p>	<p>Грађански активизам</p>	<p>Планирање и извођење акција у школи у корист права детета Учешће ученика у школи. Избор проблема. Тражење решења проблема. Израда плана акције. Анализа могућих ефеката акције. Планирање и извођење акције. Завршна анализа акције и вредновање ефеката. Приказ и анализа групних радова</p>
	<p>Процеси у савременом свету Прекомерна потрошња</p>	<p>Наши идентитети Наше сличности и разлике (раса, пол, национална припадност, друштвено порекло, вероисповест, политичка или друга уверења, имовно стање, култура, језик, старост и инвалидитет). Стереотипи и предрасуде. Дискриминација. Толеранција. Сукоби и насиље Сукоби и начини решавања сукоба. Предности конструктивног решавања сукоба. Врсте насиља: физичко, активно и пасивно, емоционално, социјално, сексуално, дигитално. Реаговање на насиље. Начини заштите од насиља</p>

Предмет	Грађанско васпитање	
Разред	6. разред	
Трајање школског програма	36. часа (за период 2023-2027)	
<p>ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:</p>	<p>ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА</p>	<p>САДРЖАЈИ</p>
<p>-својим речима и на примеру образложи везу права и</p>		<p>Права и одговорности Моја и твоја права – наша су права. Права и одговорности.</p>

<p>одговорности; - наведе примере за групу права, слобода да и заштита од; -аргументује значај инклузивног образовања, права и потребе за образовањем свих ученика ; штити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права; - препозна ситуације кршења права детета у свакодневном животу, примерима из прошлости, литературе; - на правилан начин користи кључне појмове савременог демократског друштва: демократија, грађанин, власт, подел а власти - својим речима на примеру образложи улогу грађана у друштвеном систему и систему власти</p>	<p>Људска права</p>	<p>Посебна група права: слобода да и припадајуће одговорности. Посебна група права: заштита од и припадајуће одговорности. Право на очување личног, породичног, националног, културног и верског идентитета и припадајуће одговорности. Право на квалитетно образовање и једнаке могућности за све и припадајуће одговорности. Инклузивно образовање -квалитетно образовање за све.</p>
<p>препозна стварну партиципацију ученика у одељењу и школи; • наведе примере позитивног коришћења интернета и мобилног телефона; • образложи могући утицај друштвених мрежа на мишљење и деловање појединца; • разликује безбедно од небезбедног понашања на друштвеним мрежама; • примењује 7 златних правила за сигурно четовање и коришћење СМС порука; • препознаје ситуације интернет насиља и зна како да реагује и коме да се обрати за помоћ; • учествује у избору теме, узорка и инструмента истраживања; • учествује у спровођењу истраживања, прикупљању и обради добијених података и извођењу закључака;</p>	<p>Демократско друштво</p>	<p>Демократско друштво и партиципација грађана Демократско друштво – појам, карактеристике. Грађанин. Дете као грађанин. Процедуре којима се регулише живот у заједници: ко је овлашћен да доноси колективне одлуке и на основу којих процедура. Власт. Нивои и гране власти. Лествица партиципације ученика у школи: манипулација, декоративна употреба, симболичка употреба, стварна партиципација. Партиципација ученика на нивоу одељења и школе.</p>
<p>- препознаје примере грађанског активизма у својој школи и исказује позитиван став према томе; - идентификује проблеме у својој школи; - прикупља податке о проблему користећи различите изворе и технике; - осмишљава акције, процењује њихову изводљивост и предвиђа могуће ефекте; - активно учествује у тиму, поштујући правила тимског рада (у групној дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став</p>	<p>Грађански активизам</p>	<p>Планирање и извођење истраживања ставова и/или понашања ученика у школи о употреби/злоупотреби интернета и мобилних телефона. Шта су ставови, на чему се заснивају и каква је њихова веза са понашањем. Избор теме, узорка и инструмента истраживања. Спровођење истраживања. Обрада података. Тумачење резултата. Припрема и презентација добијених резултата. Евалуација истраживања.</p>

заснован на аргументима, комуницира на неугрожавајући начин);		
<ul style="list-style-type: none"> • презентује спроведено истраживање и добијене резултате; • процењује ефекте спроведеног истраживања и идентификује пропусте и грешке; • у дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на неугрожавајући начин; • учествује у доношењу правила групе и поштује их Проналази, критички разматра и користи информације из различитих извора	Процеси у савременом свету	Употреба и злоупотреба интернета и мобилних телефона Позитивно коришћење интернета и мобилног телефона. Шта је дозвољено, а шта није на интернету. Утицај друштвених мрежа на мишљење и деловање појединца. Опасности у коришћењу интернета и мобилног телефона. Интернет насиље и веза са Конвенцијом о правима детета. Карактеристике и последице интернет насиља. Седам златних правила за сигурно четовање ипорука. Реаговање у ситуацијама интернет насиља. Одговорности ученика и школе.

Предмет	Грађанско васпитање	
Разред	7. разред	
Трајање школског програма	36. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:		
наведе и опише основне карактеристике људских права; <ul style="list-style-type: none"> • својим речима опише везу између права појединца и општег добра; • дискутује о односу права и правде и о сукобу права; • образложи личну одговорност у заштити свог здравља; • штити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права; • образложи сврху постојања политичких странака; • аргументује потребу ограничења и контролу власти; • наведе кораке од предлагања до усвајања закона 	Људска права	Карактеристике људских права – урођеност, универзалност, неутуђивост, недељивост. Опште добро. Права појединца и опште добро. Сукоб појединачних права и општег добра. Права и правда. Социјална правда.
образложи на примеру могућност утицаја грађана на одлуке Народне скупштине;	Демократско друштво	Политичке странке у вишепартијском систему – владајуће и опозиционе. Народна скупштина – сврха и надлежности. Народни посланици, посланичке групе. Процедуре у раду Народне скупштине. Скупштинске дебате. Предлагање и доношење закона
<ul style="list-style-type: none"> • учествује у организацији, реализацији и евалуацији симулације Народне скупштине; • у дискусији показује вештину 	Грађански активизам	Симулација Народне скупштине Одређивање улога и процедура у скупштини. Формирање посланичких група. Избор председника скупштине.

активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на конструктиван начин; • проналази, критички разматра и користи информације из различитих извора.		Формулисање предлога закона. Скупштинска дебата. Гласање. Евалуација симулације.
• препозна и одупре се различитим облицима вршњачког притиска; • препозна опасност када се нађе у великој групи људи и заштити се;	Процеси у савременом свету	Симулација Народне скупштине Одређивање улога и процедура у скупштини. Формирање посланичких група. Избор председника скупштине. Формулисање предлога закона. Скупштинска дебата. Гласање. Евалуација симулације.

Предмет	Грађанско васпитање	
Разред	8. разред	
Трајање школског програма	34. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
-изрази осећај љубави и поноса према својој домовини на начин који никога не угрожава; -образи зашто су понашања која се могу описати као ксенофобија, расизам, антисемитизам, антициганизам облици дискриминације и кршења људских права; -наведе примере повезаности различитих култура у једној заједници и образложи потребу интеркултуралног дијалога за квалитетан живот свих чланова те заједнице; -покаже интересовање за упознавање различитих култура; - разликује појмове пол и род и препознаје родне стереотипе; - уочава у рекламама, филмовима, књигама, изрекама, стриповима и другим продукцима културе на који начин се преносе родни образци;	Људска права	Припадност држави и нацији Патриотизам – осећај љубави и поноса према домовини и свимљеним припадницима. Начини изражавања патриотизма. Обесправљивање и угрожавање слободе људи. Ксенофобија, расизам, антисемитизам, антициганизам. Заједница различитих културних група Културна разноликост у форми мултикултуралности и интеркултуралности. Интеркултурни дијалог као средство развоја поштовања различитих култура и заједничког живота. Припадници националних мањина у Србији – заштита права и слобода припадника националних мањина.
-указује на примере родне равноправности и неравноправности у ситуацијама из свакодневног живота; -дискутује о значају уважавања родне перспективе	Демократско друштво	Пол и род Биолошке разлике (анатомске и физиолошке), на супрот разликама које друштво ствара (очекивања друштва од мушкараца и жена). Преношење родних образаца. Стереотипи и предрасуде о роду.

<p>приликом доношења одлука значајних за једну заједницу; - наведе неколико привремених позитивних мера за постизање родне равноправности и аргументе за њихову примену; -наведе могуће начине реаговања у ситуацији сусрета са насилником;</p>		<p>Родна перспектива Укључивање родне перспективе приликом доношења одлукаважних за једну заједницу (образовање, здравље, породица, запошљавање, спорт...). Родна равноправност Родна равноправност и једнаке могућности за све ради развојдруштва. Препреке родној равноправности. Одговорност државе, организација цивилног друштва и појединца у постизању роднеравноправности. Привремене позитивне мере за постизањеродне равноправности (квоте уписа на факултет, субвенције за запошљавање...). Родно засновано насиље Родне разлике као основа неравнотеже моћи. Злоупотреба моћинасилника. Карактеристике особе која врши насиље, која јеизложена насиљу или која му сведочи. Мере заштите од роднозаснованог насиља.</p>
<p>-у дискусији показује вештину активног слушања, износи својстав заснован на аргументима, комуницира на конструктиванначин;</p>	<p>Грађански активизам</p>	<p>Снимање кратког филма о вредностимаграђанског друштва Избор теме и формулисање идеје. Писање сценарија. Подела задатака. Снимање. Монтажа. Презентација. Евалуација.</p>
<p>-наведе основне функције медија и образложи зашто је важно дапостоје кодекс новинара и кодекс деца и медији; -у медијима проналази примере предрасуда, стереотипа, дискриминације, нетолеранције по различитим основама икритички их анализира; - препозна механизме манипулације медија и утицај медија насопствено мишљење и деловање; -проналази и користи информације из различитих извора, -препозна пример злоупотребе деце у медијима;</p>	<p>Процеси у савременом свету</p>	<p>Медији Врсте и функције медија. Слобода медија и њихов допринос развоју демократије. Медији као извор информација и дезинформација. Манипулације путем медија (одлагање информације, скретање пажње, побуђивање емоција, стварање осећаја кривице, неговањенекултуре...). Медијска писменост Способност разумевања, критичког и аналитичког усвајањамедијских садржаја. Кодекс у медијима Кодекс деца и медији. Кодекс новинара. Притисци на новинаре</p>

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ наставе и учења грађанског васпитања је да ученик изучавањем основних принципа, вредности и процедура грађанског друштва постане свестан својих права и одговорности, осетљив за потребе појединаца и заједнице и спреман да активно делује у заједници уважавајући демократске вредности
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
- употреба савремених реквизита - један угледни / огледни час - семинари
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз: - усмено испитивање; - писмено испитивање; - посматрање понашања ученика; - вођење евиденције од стране наставника о јављању на часовима
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Прилагођавање домаћих задатака индивидуалним способностима ученика.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организација излета и наставе у природи
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
-панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, дигитални алати, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, музички инструменти.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
По концепцији програма Грађанског васпитања од 5. до 8. разреда су спирални јер се исте четири широке области (Људска права, Демократско друштво, Процеси у савременом свету и Грађански активизам) из разреда у разред развијају и то не само у смислу нових садржаја, већ и сложенијих захтева. Општи циљ програма је оспособљавање ученика за активно учешће у животу школе, локалне заједнице и државе, проширивање практичних знања о демократији, грађанским правима, слободама, обавезама и моралу, као и да ученици постану одговорни грађани европске Србије. Ученици треба да се упознају са могућностима и начинима како да учествују у демократским процесима. Програм активно ангажује ученике и учи их како да прате и утичу на одлуке власти и на тај начин подстичу грађанску свест међу њима, њиховим родитељима и осталим члановима заједнице. Стицање сазнања, формирање ставова, развијање вештина и усвајање вредности које су претпоставка за компетентан , одговоран и ангажован живот у демократском друштву. Садржаји и начини рада треба код ученика да подстакну спремност за активно учешће у свакодневном животу и то: - дајући им знања и нужне вештине за активно учествовање у школском, друштвеном и политичком животу - дајући им практична искуства којима се стиче осећај способности и делотворности - развијајући код њих свест о значају активног учествовања у школском, друштвеном и политичком животу. Наставни програм је орјентисан на остваривање исхода и развој компетенција. Исходи су искази који показују шта ученик уме након неког процеса учења, у овом случају на крају разреда. Они су тако дати да одговарају узрасту ученика и да су мерљиви, проверљиви, односно да наставник може, пратећи активност ученика , лако да утврди да ли их они достижу и у којој мери. Редослед наведених исхода не исказује њихову важност јер су сви од значаја за постизање општег циља предмета и развоја међупредметних компетенција. Многи исходи су процесни и представљају резултат кумулативног дејства образовно-васпитног рада. Компетенције се односе на способност комбиновања знања, вештина као и ставова и вредности релевантних за реалне контексте у којима се они функционално примењују и којима ученици треба да овладају након неког периода учења. По својој природи грађанско васпитање највећи утицај има на развој компетенција за Одговорно учешће у демократском друштву, али оно доприноси развоју и других међупредметних компетенција. Програм се реализује кроз различите облике интерактивног рада (рад у пару, малој или већој групи и захтева неки вид сарадње). Технике рада могу бити: радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дискусије, мини истраживања, једноставне акције, итд. Активности треба да обезбеде, у што већој мери, искуствено учење, уобличавање, и поимање личних, аутентичних доживљаја и ставова ученика кроз размену у групи, а не преношење готових знања, туђих увида или готових предлога. Током рада је обезбеђен игровни контекст који помаже ученицима да се опусте и ослободе, да испробају различите видове изражавања и симболизације унутрашњих искустава и да кроз игру истражују разноврсна, дивергентна решења за проблеме са којима се суочавају. Независно од начина рада са ученицима, наставник у процесу планирања

часа, припрема листу питања. На овај начин се подстиче критичко мишљење код ученика јер се оно у великој мери остварује кроз добро изабрана питања. Поред добро изабраних питања, важна је повратна информација коју даје наставник током дискусије или кроз резиме на крају часа, али такође подстиче ученике да једни другима дају повратне информације. Током планирања часа важан је одабир подстицаја јер имају важну улогу у увођењу ученика у област и у представљање садржаја. Уколико је подстицај добро изабран, он ће мотивисати ученике да учествују у раду. Подстицај треба да буде примерен узрасту ученика и да има елементе провакативности, тј. да има капацитет да изазове реакцију код ученика.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

ПРЕДМЕТ	ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА КОРЕЛАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Историја	Конвенција о правима детета	Корелативни часови, пројекат	Квиз, есеј, продукт практичног рада
Историја Географија Биологија	Наше сличности и разлике (раса, пол, национална припадност, друштвено порекло, вероисповест, политичка или друга уверења, имовно стање, култура, језик, старост и инвалидитет).	Корелативни часови, пројекат	Квиз, есеј, продукт практичног рада
Информатика и рачунарство	Дигитално насиље	Корелативни часови, пројекат	Квиз, есеј, продукт практичног рада

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

По својој природи грађанско васпитање највећи утицај има на развој компетенције за Одговорно учешће у демократском друштву, али оно доприноси развоју других међупредметних компетенција: компетенција за целоживотно учење, сарадња, решавање проблема, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, комуникација, одговоран однос према околини, одговоран однос према здрављу

УЏБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ

Уџбеник за 8.разред основне школе, За предмет грађанско васпитање није предвиђен уџбеник, већ наставник припрема час и користи материјале из бројних приручника који су доступни на интернету: <https://mpn.gov.rs/vesti/prirucnici-za-gradjansko-vaspitanje/> http://most.org.rs/sr_RS/ucionica-dobre-volje-udv-prirucnici/ <http://skolabukum.nasaskola.rs/files/fajlovi/>

	Теме	Месец											Обрада	Остали типови часа	Фонд часова
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI				
1	ЉУДСКА ПРАВА												5	5	10
2.	Демократско друштво												5	7	12
3.	Процеси у савременом свету												2	6	8
4.	Грађански активизам												2	2	4
5.															
6.															
7.															
8.															
	УКУПНО												14	20	34

ВЕРСКА НАСТАВА 1-8 РАЗРЕД

Предмет	ВЕРСКА НАСТАВА	
Разред	1. разред	
Трајање школског програма	36. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
-се опусти и са радошћу долази на часове верске наставе -објасни значење појма заједнице и личности као члана породичне заједнице, уочи да постоје деца без родитеља и покаже саосећање и жељу за помоћи и одговорности -препозна да је свако од нас члан многих заједница; прихвата друге личности (другаре	Имам своје име и своје место (човек – биће заједнице)	1. објасни значење појма личност и заједница; 2. препозна да не можемо једни без других; 3. уочи да је љубав основ сваке заједнице; 4. препозна да нас је Бог створио из љубави; 5. објасни ко је Христос; 6. објасни ко је свети Сава; 7. препозна да је Црква заједница свега створеног са Богом;

из школе) и њихове различите особине, у свакодневном животу примењује хришћанске вредности: праштање, смирење, љубав -спозна да смо сви међусобно повезани кроз своје службе и да не можемо једни без других; објасни зашто су нам потребни други; ради у групи (заједнички договара, планира, остварује, буде одговоран као члан групе); развија преданост и доследност у раду (сваки завршени посао доноси заслужени)		8. уочи да је Литургија наша захвалност Богу, а Причешће је сједињење са Богом
Предмет	ВЕРСКА НАСТАВА	
Разред	2. разред	
Трајање школског програма	36. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
- се опусти и са радошћу долази на часове верске наставе - разуме значење појма заједнице и личности као дела литургијске заједнице; препозна да је литургијска заједница потпуно другачија од свих - разликује значења појмова Црква и храм; објасни да појам Црква означава заједницу свега са Богом. -објасни зашто се подижу храмови; уочи да је унутрашњост храмова подређена служењу литургије; наброји делове храма. - препозна да смо сви као једно у заједници са богом, иако учествујемо у литургијама у различитим храмовима; објасни значење појма јединство.	Моје место је у Цркви	1. уочи да је литургијска заједница потпуно другачија од свих и препозна разлику између појмова храм и Црква; 2. уочи да нас је бог створио из слободне љубави; 3. препозна разлику између слободне љубави и одсуства љубави; 4. препозна да смо сви различити, али нераздељени већ јединствени; 5. препозна разлику између лошег и доброг понашања, да негује и примењује добро; 6. објасни ко је пресвета богородица марија 7. препозна да су светитељи следили христов пример и уочи да ми можемо бити као и они. 8. објасни значај литургије и причешћа за наш живот

Предмет	ВЕРСКА НАСТАВА	
Разред	3. разред	
Трајање школског програма	36. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ

<p>–сагледа градиво којим смо се бавили током претходне школске године –уочи да је свет сачињен од многобројних делова који не могу постојати сами за себе, односно да је постојање сваког појединачног дела створеног света условљено постојањем света као целине, – схвати да делови од којих је сачињен свет не само да не могу да постоје без међусобног односа већ не могу да постоје ни без односа са богом који је њихов творац, – уочи разлику између створеног света и нествореног бога, – схвати да је Црква заједница бога и створеног света. –уочи ко су све чланови Цркве, – схвати да без свих чланова Црква не може да постоји. –сагледа и утврди градиво којим смо се бавили током претходне наставне целине</p>	<p>Црква – велика породица</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. уочи да литургија није обичан догађај; 2. уочи да се на литургији пројављује бог као заједница личности: оца, сина и светог духа; 3. упозна структуру литургије; 4. разликује радње на литургији; 5. уочи да је исус христос, иако физички одсутан, присутан на литургији као плод наше љубави према њему.
--	--------------------------------	---

Предмет	ВЕРСКА НАСТАВА	
Разред	4. разред	
Трајање школског програма	36. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
<p>– сагледа градиво којим смо се бавили током претходне школске године – уочи важност постојања заједнице, – уочи разлику између Цркве и сваке друге људске заједнице, – поистовети љубав са заједницом, – спозна да је Црква слободна заједница у којој учествују само они који то жели. – уочи да није свака верска заједница Црква, – Цркву разликује од сваке друге заједнице на основу вере у бога као свете тројице, – откривање бога као свете тројице повеже са личношћу исуса Христа и догађајем који се одиграо након његовог крштења, – даље продубљује своје сазнање о богу као вечној заједници три личности, – схвати да су хришћани они који су изабрали да буду у</p>	<p>Црква је циљ стварања човека и света</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. спозна да је бог из љубави створио свет за вечност; 2. уочи да је бог створио свет као скуп конкретних врста; 3. запази да је бог на крају света створио човека као личност; 4. уочи разлику између природе и личности као човека; 5. уочи да се структура створеног света огледа у литургији; 6. запази да у Цркви нико не може да постоји сам за себе, без заједнице са свима; 7. препозна да су извор сваког греха егоизам и индивидуализам.

заједницу са богом оцем који се открио свету преко свога сина, исуса христа, те да се њихова заједница назива Црква.		

Предмет	ВЕРСКА НАСТАВА	
Разред	5. разред	
Трајање школског програма	36. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
-се опусти и са радошћу долази на часове верске наставе; разуме сврху стицања знања. -разуме појам теологија – да га преведе на српски језик; схвати разлику између научног приступа у другим предметима и богословља као речи о богу, као и да зна да на часовима в. наставе учи теологију. -објасни ко је извор теологије; разуме ко нам преноси теологију, како је теологија повезана са животом и зашто је неопходно да је познајемо. -разуме да учење (теологија) Цркве није још једна теорија о смислу живота, већ плод искуства; да објасни како је предање Цркве засновано на реалности Царства божијег (где је христос ту је Царство божије); да разуме да црквено предање није засновано само на традицији већ и на ишчекивању долазећег Царства божијег у којем се остварује циљ постојања свега створеног.	Увод у предмет	<ol style="list-style-type: none"> 1. разуме чиме се бави предмет који похађа (богословље), препозна његове изворе и наведе основне претпоставке на којима се заснива теолошко искуство; 2. препозна културолошке и религијске одреднице старог света, разуме одређене појмове који дефинишу религијско искуство; 3. разуме смисао хришћанских празника на примерима божића, васкрса и крсне славе; 4. објасни шта је св. писмо (осн. подела), начин и време настанка старог завета; 5. разуме у чему је основна разлика између бога откривења и божанстава политеистичких религија; 6. одреди појам историје спасења, препозна најважније епизоде којима се бавимо (аврам, савез, обећање, египатско ропство, излазак и пасха, закон, свети град, храм, пророци, месијанска нада).

Предмет	ВЕРСКА НАСТАВА	
Разред	6. разред	
Трајање школског програма	36. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
разуме шта је н. завет; објасни његов основни садржај; објасни околности у којима су настајали новозаветни текстови; разуме ко је	Нови Завет	<ol style="list-style-type: none"> 1. разуме смисао стицања искуства кроз континуирани процес; 2. објасни шта је нови завет (начин и време настанка), влада основним садржајем и

<p>писао новозаветне списе (Црква). - објасни да су новозаветни списи плод искуства Цркве; објасни шта је основна порука новозаветних текстова; разуме да је евхаристија од самог почетка једини критеријум за разумевање односа Бога и људи - објасни како је аутентичност новозаветних списа потврђена литургијским искуством Цркве; разуме да Библија има превасходно литургијску намену; објасни како једино Црква уме да тумачи списе из у правом контексту. - схвати да је саставни део сваког радног процеса и одмор.</p>		<p>поруком новозаветних текстова (нов однос између бога и људи, пре свега заснован на личности сина Божијег);</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. разуме околности у којима је Христос проповедао, као и разлоге зашто многи нису прихватили Месију; 4. разуме да је Исус Христос спаситељ света; 5. објасни смисао, тј. значај оваплоћења сина Божијег; 6. разуме појам слободе у оквиру проблема људске ограничености природним законима; 7. објасни ко су Хришћани; 8. разуме значај верске толеранције и уважавања различитих мишљења и ставова; 9. разуме да Хришћански подвиг има за циљ одустајање од себичности зарад истинског сусрета са другим, тј. ради љубави и заједнице, и стекне увид у богатство монашког израза; 10. разуме главне токове у историји Цркве као заједнице којом се остварује спасење и која своје учење (богословље) дефинише на основу свог литургијског искуства, а у контексту изазова са којима се сусреће (погрешна учења, расколи, политичке и културне околности); 11. на основном нивоу разуме узроке великог раскола, као и разлике између православља и римокатолицизма (целибатно свештенство, папство, промењена тријадологија); 12. разуме улогу Цркве у развоју српског националног и културног идентитета, стекне увид у богатство српске средњовековне црквене уметности.
Предмет	ВЕРСКА НАСТАВА	
Разред	7. разред	
Трајање школског програма	36. часа (за период 2023-2027)	
<p>ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:</p>	<p>ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА</p>	<p>САДРЖАЈИ</p>
<p>-разуме улогу знања и важност учења у сопственом животу, али и у оквирима шире заједнице, па и човечанства; схвати да је у школи знање компромитовано обавезношћу, тј. да се ми бунимо због тога што нас терају на знање, и униформношћу (исто градиво се</p>		<ol style="list-style-type: none"> 1. објасни шта је знање, начин на који се стиче, какви типови знања, односно каква све искуства и доживљаји знања постоје; 2. разуме да човек није само биолошко биће већ првенствено боголико биће, схвати динамику развоја људског бића кроз слободан однос са другим (бог, човек, заједница);

<p>предаје свима без обзира да ли све ђаке баш тад баш то занима); другим речима – школа је изазов нашој слободи. - учешћем у огледу доживи радост и изазовност сазнавања, искаже основне етапе у процесу сазнавања додиром (шта нам додир открива, шта ипак не можемо да сазнамо на тај начин). на по ме на: за овај час је потребно унапред спремити одређени број (од пет до десет) релативно малих предмета (нпр. штипаљка, шраф, аутић, шишарка) и један цакчић или непровидну кесу - доживи и наведе пример за ограниченост нашег језика (нису могли да опишу шта доживљавају), који не покрива чак ни наша свакодневна искуства; разуме улогу искуства у процесу сазнавања (потребно је да се неки предмет барем двапут опазе, да бисмо знали о чему је реч); искаже доживљај ограничен на једно чуло речима које упућују на неко друго чуло (нпр. оштар или слadak мирис; не говоре о мирису већ о додиру и укусу!); на по ме на: за овај час је потребно унапред спремити бочице са различитим мирисима и/ или миришљаве предмете (тамјан, маркер, лепак, борова смола, лук, разни зачини) - наведе учеснике у процесу сазнавања; објасни улогу сваког од њих; разуме поделу на објективно и субјективно знање; објасни какво је знање о личности коју волимо. - анализира посебност личносног приступа животу и другим личностима; разуме да једино ако некога волимо, тај за нас постаје непоновљиво и бескрајно важно биће; повезује личносно познање са нашим познањем бога, према христовим речима из јовановог јеванђеља - објасни зашто бога не спознајемо ни објективно ни субјективно, већ личносно (јер бог не жели да нам се открије другачије, него као личност која нас воли); разуме да однос бога према свету</p>	<p>Знање</p>	<p>3. разуме да су св. тројица један бог, заједница личности које имају једну исту природу, да објасни однос природе и личности у св. тројици и да у потпуности овлада текстом Символ вере (уме да га изговори напамет и разуме његов садржај); 4. вербално артикулише веру Цркве у св. тројицу (на основу Символа вере и појмова личности, природе и заједнице), као и да се у одређеној мери бави антрополошким последницама тријадологије (ако смо боголики, а бог је љубавна заједница, тада и наше постојање треба да утемељимо на љубави); 5. разуме да човек своју слободу изражава кроз изборе, објасни да је грех промашај у остваривању људске слободе, насупрот љубави, којом се у потпуности афирмише људска слобода; 6. разуме утицај Цркве на стварање европске и српске културе и идентитета, као и важност хришћанског погледа на свет за развој науке и уметности (за ово последње треба аргументовано противречити општеприхваћеном гледишту по коме је Црква узрок „мрачњаштва“, и дати јасне смернице за другачије сагледавање улоге Цркве у историји цивилизације: појам стваралаштва по слици бога која је у нама, људско достојанство личности, етика љубави итд); 7. разуме еколошке проблеме и утилитарну етику повезану са империјализмом, који су у односу узрока и последице, а представљају одустајање од евхаристијског етоса.</p>
---	--------------	--

(тј. начин на који бог познаје свет, како га види) зависи од односа бога према христу; а пошто бог христа бескрајно воли, онда ту љубав има и према свету. - осети вредност уложеног напора; у неоптерећујућој атмосфери сагледа резултате заједничког рада; искаже своја запажања; повеже часове верске наставе са радошћу и слободом. - разликује метод богопознања какав постоји у светом писму од богопознања у осталим религијама и философији; објасни шта сазнајемо о богу на основу сопственог мишљења, а шта на основу његовог откривења. -разуме да је тек са доласком христа бог показао на који начин постоји, тј. да он није усамљено биће (ма колико величанствено), већ љубавна заједница три личности. - разуме да је рецепција новозаветних текстова у Цркви био критеријум њихове истинитости – они који су читали записе раздвајали су оно што је одговарало њиховом знању о христу од лажних учења; разликује нивое вероватноће истинитости текста (колико је вероватно да се десило нешто о чему говори песма из читанке/ уџбеник из историје), самостално промишља на основу којих критеријума се изриче такав суд; критички промишља о сопственом сусретању са сличним ситуацијама (препознаје и разликује веродостојно причање о неком догађају од оговарања и трачева) - разуме да је тек са доласком христа, бог показао на који начин постоји, тј. да он није усамљено биће (ма колико величанствено), већ љубавна заједница три личности; објасни однос испуњавања божијих заповести и упознавања бога као оца. - повеже љубав и знање у личносном сазнавању; понуди пример из сопственог искуства (пријатељ, неко из породице); објасни зашто бога не спознајемо ни

<p>објективно ни субјективно, већ личносно (јер бог не жели да нам се открије другачије, него као личност која нас воли) - уочи динамику узвратног давања која конституише евхаристијску заједницу као размену љубавних дарова између бога и људи, при чему у оба случаја дарови представљају свет (прво смо га ми добили од бога, а затим смо га смешаног у хлеб и претвореног у вино понудили њему). - разуме да је дар потврда љубави, установљавање наше личности изван границе себичности. - с радошћу проведе завршни час у првом полугодишту; сагледа протекли период и извуче закључке, искаже своје мишљење о заједничком раду; планира своје учешће у божићним богослужењима.</p>		
---	--	--

Предмет	БЕРСКА НАСТАВА	
Разред	8. разред	
Трајање школског програма	36. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
<p>-разуме појам идентитета; разуме комплексност одређивања идентитета и важност контекста за идентификацију; објасни на чему се заснива идентитет; објасни разлику између колективног и личног идентитета; објасни да се хришћански идентитет заснива на евхаристијској заједници. - објасни неопходност другог у сопственом животу; разуме да је други важан у истој мери као и свако од нас. - објасни шта је конфликт; разуме шта узрокује унутрашњи и спољашњи конфликт; објасни да једино кроз љубав човек може да превазиђе конфликт.</p>	<p>Човек – биће заједнице</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. објасни како човек стиче идентитет, разуме зашто је човеку неопходан други и зашто је човек растрзан унутрашњим и спољашњим конфликтом, разуме да је љубав једини начин за превазилажење сопствених недостатака и проблема који настају у односу са другима; 2. разуме да је свет створен с циљем да буде Царство божије и објасни какав начин постојања подразумева живот у Царству божијем; 3. објасни догађај Цркве, разуме како се конституише црквено сабрање, разуме каква је структура литургијског сабрања, објасни шта је хришћанска црквена молитва и разуме динамику богослужбеног живота; 4. разуме да црквена уметност има првенствено литургијску намену; 5. објасни појам светости, разуме да је бог

		извор светости, објасни како је настао.
ЦИЉ ПРЕДМЕТА		
<p>Циљ наставе православног катихизиса (веронауке) у основном и средњем образовању и васпитању јесте да пружи целовит православно поглед на свет и живот, уважавајући две димензије: есхатолошки (будући) живот, тј. будуће Царство божје (димензију идеалног), и историјски хришћански живот.</p>		
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА		
<p>Наш посао на разради, усавршавању и конкретизацији наставног плана и програма православног катихизиса почео је именовањем људи са терена – вероучитеља, који уживају поверење колега и којима су позната сва ограничења образовног система србије (сведеност из методичких разлога тј. методичка редукција садржаја), као и стање у којем се исти налази (материјални и људски ресурси). учесници овог процеса унели су њега много ентузијазма, своја искуства из праксе¹ и сами себе чиме су очевидно надоместили недостатак формалног педагошког образовања. у овом послу кренули смо од постојећих програма православног катихизиса (оног актуелног и оног ревидираног). највећи квалитет постојећег програма јесте његова теолошка утемељеност у литургијском и подвижничком искуству Цркве са једне стране и слобода у раду вероучитеља са друге стране. на пример, исту наставну јединицу можемо обрађивати и предавати на више различитих начина што је прилика да вероучитељи искажу своју креативност и особеност. услед овог, са друге стране јавља се разноликост рада вероучитеља што је супротно савременим настојањима система образовања и васпитања да се стандардизује рад наставника. да би превазишли ове проблеме, односно да би пронашли средњи пут између потребе за стандардизацијом рада са једне стране и особености садржаја православног катихизиса са друге стране одлучили смо се за модел разраде и усавршавања постојећег плана и програма. постојећи наставни план и програм православног катихизиса, као и предлог измена истог који је сачињен у епархији браничевској, уважавамо у идејним, начелним цртама, уз одговарајућу креативну аутономију вероучитеља омогућену законским решењима. тиме постижемо више ефеката: разрађујемо и конкретизујемо наставни план и програм, развијамо начелну структуру новог програма православног катихизиса заснованог на тековинама катихизације, проширујемо опсег тема, подижемо квалитет верске наставе и стандардизујемо и олакшавамо рад вероучитеља. ово је у садашњем тренутку преко потребно када је почетни ентузијазам наставника верске наставе, услед многобројних тешкоћа и препрека, ишчилио, те му је потребно дати нови замах. са друге стране, стандардизација рада наставника православног катихизиса отвара нам врата да представимо целовит систем верског (православног) образовања и васпитања и тиме ојачавамо положај православног катихизиса у општедруштвеном смислу. такође ћемо на овај начин одговорити на оптужбе о недовољној компетентности вероучитеља и сувишности верске наставе у образовноваспитном систему србије. морамо истаћи да стандардизација нипошто не значи унификацију рада колега. због овог смо одабрали да акценат ставимо на исходе циклуса, разреда, наставних целина и часова. ово су контролне тачке кроз који сваки наставник треба да прође, а начин на који ће то урадити изабраће он сам и на тако ће изразити своју особеност и креативност. данас се у савременој педагогији пажња све мање посвећује наставном плану и програму, а много више курикулумима који су усмерени на ученике, исходима, личним плановима наставника, педагошким стандардима, наставничким компетенцијама и тако даље. имајући ово у виду, инсистирали смо управо на исходима на којима се темеље лични планови наставника и на основу којих се врши стандардизација рада. нешто што такође превазилази оквире нашег садашњег (представљеног) рада јесу компетенције наставника које омогућавају наставнику да се снађе у различитим непредвиђеним ситуацијама и одговори на њих, а које није могуће предвидети ниједним наставним планом и програмом, чак ни оним „најсавршенијим“. треба нагласити да се у савременој педагогији и методици све више инсистира на улогама наставника, који поред традиционалних улога предавача и стручњака за своју дисциплину треба да буде и организатор наставног процеса и партнер у педагошко-психолошкој комуникацији. потребно је рећи и да смо у раду били вођени захтевима пет битних чинилаца верске наставе: Цркве – која кроз верску наставу остварује своју тренутно најобимнију унутрашњу мисију; школског система – који има своје схоластичко-рационалистичке и организационо-педагошке захтеве, јер је то амбијент у коме се одвија наставни процес верске наставе; ученика – са њиховим узрасним карактеристикама, 2 најбољи пример за ово су планови за инклузивно образовање који се раде на основу исхода за сваког појединачног ученика посебно у складу са његовим компетенцијама. предзнањима, компетенцијама и интересовањима;³ шире друштвене заједнице (тј. транзиционог друштва србије) – која поставља захтеве за</p>		

друштвени ангажман верске nastave и од чијег става (тј. јавног мњења) у многоме зависи одзив ученика за исту⁴ и на крају⁵ родитеља – који захтевају од целог образовно-васпитног система да преузме удео у васпитавању њихове деце, а нарочито да исти ради на превенцији девијантног понашања деце и омладине. ових пет актера чине петогола верске nastave односно простор у коме она постоји и пребива. при свему овоме трудили смо се да се држимо основне идеје да православни катихизис увек изражава учење Цркве што представља његову осовину и темељ. ово конкретно значи да смо на сва питања, проблеме и савремене изазове покушали одговорити кроз призму црквеног искуства и учења. битно је нагласити да садржаји верске nastave увек треба да задрже догматску обојеност и да кроз ту призму излажемо садржаје доводећи их у вези са практичним примерима из живота и искуства ученика. ово је посебно важно данас када се у образовном систему инсистира на примењивости и употребљивости (тј. функционалности) научених и усвојених знања и вештина. све горе поменуто налази се у потпуној сагласности са општим циљем православног катихизиса: да се доктринарне поставке (односно са богом, са светом, са другим људима и са самим собом) спроведу у свим сегментима живота. исто је потврђено и у упутству о начину остваривања програма где стоји да „нагласак треба ставити више на доживљајно, а мање на сазнајно, више на формативно, а мање на информативно“. језик изражавања требао би бити налик библијском односно животан, сликовит и упечатљив, налик стилу старозаветних архетипских прича или христових парабла. проблематизација, дебате, хеуристички и радионичарски приступи погодни су за више разреде средњих школа када ученици претходно усвоје „алате за размишљање“. тада они претходно научено могу применити за размишљање о савременим животним проблемима и изазовима и за решавање истих, тј. за животну богословствовање. ово би била круна нашег приступа, јер ми као наставници не можемо одговорити на сва животна питања ученика, али можемо покушати да их научимо да на правилан (црквен) начин прилазе животним проблемима и изазовима. на овај начин ћемо развијати критичко мишљење код ученика које се по многим критичарима верске nastave налази у супротности са самом природом предмета (тј. са догматичношћу) коју исти виде као препреку слободоумности и критичком расуђивању. у овом раду определили смо се за историјско-икономијски приступ излагања садржаја по принципу од Откривења до Царства Божијег. избором ове методе излагања по благослову преосвећеног епископа хвостанског атанасија, постигли смо три циља: императив систематичног излагања садржаја, могућност корелације са другим друштвенохуманистичким предметима који примењују истоветни принцип историјског сукцесивног излагања и наглашавање есхатолошке димензије Цркве која је видљива кроз њено историјско бивствовање. поред свега треба истаћи да је оваквим приступом сачувана неокрњеност догматског учења Цркве и да је исто примењено на животне околности и проблеме Цркве кроз историју што је видљиво из приложених исхода. у ову основну нит излагања интегрисали смо и друге садржаје: литургијске, еортолошке, религиолошке, 8 проблемско-етичке, аскетске, идентитетске, социјалнодруштвене, садржаје који подстичу верску толеранцију⁹ и друге. изабрали смо да то не буде на нивоу наставних целина¹⁰ или јединица, већ да ови садржаји буду присутни у оквирима исхода сваке наставне целине колико то допушта главна нит излагања. један недостатак постојећег наставног плана и програма јесте то што дефинисано у општим циљевима и задацима верске nastave и православног катихизиса није пресликовано у наставном плану и програму. ово дидактички није правилно јер се „организација nastave сваког наставног предмета темељи се на формулисаним наставним циљевима. Циљеви служе да усмере наставника, да му укажу на то који су приоритети у његовом раду, и да му помогну да формулише који резултат жели да постигне на крају школске године односно целокупног образовног циклуса“. да се подсетимо, општи циљеви верске nastave су: • сведочење садржаја вере и духовног искуства традиционалне Цркве или верске заједнице којој ученик припада; • пружање целовитог религијског погледа на свет и живот; • омогућавање слободног усвајања духовних и животних вредности традиционалне Цркве или верске заједнице којој ученик припада; • чување и неговање сопственог верског и културног идентитета; • вођење отвореног и толерантног дијалога. • општи циљеви nastave православног катихизиса исходе из поменутих и гласе: • пружање целовитог православног погледа на свет и живот; • систематско упознавање са православном вером у њеној доктринарној, литургијској, социјалној и мисионарској димензији. управо смо ово хтели исправити у разради и усавршавању постојећег наставног плана и програма проширујући опсег тема.¹¹ тако смо увели литургијско-еортолошке, религиолошке, проблемско-етичке, аскетске, идентитетске, социјалнодруштвене и садржаје који подстичу верску толеранцију чиме смо одговорили захтевима општих циљева верске nastave и општих циљева nastave православног катихизиса тј. да општи циљеви предмета буду пресликани у садржајима истих.¹² са друге стране, праћењем основне историјско-икономијске нити испуњавамо захтев за „систематским упознавањем са православном вером“. приликом разраде плана и програма

посебну пажњу посветили смо усклађивању са годишњим богослужбеним циклусом Цркве (литургијском годином). овим смо испунили став из општих напомена о начину остваривања програма: „у току сваке године... пре свих наилазећих великих празника... ученике треба упознати са историјом настанка празника и садржином догађаја који се слави“. Схема еортолошких јединица и садржаја мора да има два модалитета – за покретне и непокретне празнике – које би вероучитељи уклапали у актуелни школски календар, а који би се вертикално и хоризонтално повезали (корелирали и интегрисали) са основном нити излагања. конкретну реализацију овога остављамо самим вероучитељима у зависности од захтева школског и црквеног календара, као и других околности.¹³ на тај начин ће верска настава уважити ритам црквеног живота и на тај начин се ојачава веза верске наставе са Црквом. посебну пажњу у свом раду посветили смо обезбеђивању простора за што већи степен корелације и интеграције садржаја верске наставе са другим предметима у школском систему. на тај начин ће верска настава уважити градиво и садржаје других школских предмета и тако ћемо битно ојачати и утврдити њен положај као интегралног дела образовног система, тј. показаћемо се као битан, користан и сврсисходан део система. битно је нагласити да холистичкокултуролошки приступ који се остварује кроз корелацију и интеграцију наставних садржаја православног катихизиса не сме бити пут ка дезинтеграцији, већ ка афирмацији верске наставе.¹⁴ на овакав холистички (целосни) приступ смо обавезни, јер је повезаност свега створеног и виђење света (творевине) као неподељене целине и стварности један од теолошких аксиома. овим путем испуњавамо општи циљ наставе православног катихизиса: пружање целовитог православног погледа на свет и живот. допунску пажњу посветили смо васпитно-превентивним и друштвено-социјалним садржајима, чиме показујемо социјалну одговорност верске наставе у грађанском друштву и ојачавамо њен положај у опшtedруштвеном смислу. овим испуњавамо васпитну улогу православног катихизиса, коју од нас, као што је већ раније речено, захтевају родитељи. не треба сметнути са ума да је превенција насиља и осталих облика девијантног понашања младих стављена на листу приоритетних области стручног усавршавања наставника министарства просвете србије што говори великој друштвеној потреби за оваквим превентивним садржајима. наглашавамо да учествовање ученика као основни циљ православног катихизиса¹⁵ остаје наш приоритет у раду. како је он по својој природи наднаставни циљ ми га не можемо у целости остварити у склопу наставних активности. стога је потребно деловати на три плана: најпре ка организовању ваннаставних активности као што су заједничко причешћивање, присуствовање литургијама, саборно-литургијска крштења, учешће у јавним богослужењима, поклоничка путовања и друго. управо је верска настава препознатљива у образовноваспитном систему по организовању и учешћу у разноликим ваннаставним активностима. други план је обрада литургијско-еортолошких садржаја чија обрада треба да ученицима приближи црквена богослужења и тиме олакша њихово учешће у њима уз откривање литургијске функције сваког ђака и истовремено мотивишући их на активно учешће у њима.¹⁶ оваква елементарна литургијска писменост и упућеност помоћи ће ученицима да се лакше уклопе у литургијски живот Цркве разумевајући садржаје богослужења и учествујући у њима. ово можемо прихватити као један од битних видова учествовања.¹⁷ трећи план јесте сарадња школске и парохијске веронауке и проналажење начина њиховог органског сапостојања и сарадње. на крају је потребно рећи да оно што ученике највише привлачи према или одбија од верске наставе јесте личност вероучитеља. примерни вероучитељи (а таквих је већина) су они који су укорењени у литургијском доживљају православља, који лично сведоче доживљено саборно искуство, који поштују личност сваког ученика и осећају њихов сензибилитет, који се несебично дају на послу, који стварају и подстичу позитивне емоције код ученика везане за предмет, који имају емпатију према проблемима ученика, али и колега, активно учествују у животу школе, организују и реализују ваннаставне активности итд. најкраће речено, успешан катихета је онај који сведочи собом и од његове личности зависи успех предмета.

Слободне наставне активности

Разред: V-VIII

Предмет	Вежбањем до здравља
---------	---------------------

Разред	5. и 6. разред	
Трајање школског програма	36. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– дефинише појам здравља, разликује физичко, ментално и социјално здравље и образлаже утицај вежбања на здравље; – упореди специфичности вежбања у спорту и ван спорта; – разликује правилно од неправилног вежбања и планира сопствене физичке активности у складу са потребама, могућностима и интересовањима; – има увид у сопствене разлоге вежбања и истрајава у вежбању; – препозна ситуације у којима не сме да вежба; – препозна утицај различитих вежбања на физички изглед и здравље; – повеже позитиван и негативан утицај вежбања на имунитет; – поштује еколошка правила у средини где вежба; – правилно поступа у пружању прве помоћи при повредама у вежбању; – критички вреднује идеале физичког изгледа који се намећу као и начине за њихово достизање; – користи поуздане изворе информација о утицају исхране и вежбања на здравље и физички изглед; – разликује добро од лошег држања тела и коригује сопствено држање тела; – препозна ризике гојазности и мршавости; – наведе принципе правилне исхране и примењује их у свом свакодневном животу; – критички се односи према рекламираним производима животних намирница; – аргументовано дискутује о физичким активностима и начину исхране и ризицима неодговарајућих дијета; – доведе у везу вежбање са правима детета; – аргументује значај вежбања после болести и неких повреда; – поштује потребе и могућности различитих учесника у вежбању и наведе	ВЕЖБАЊЕ, ЗДРАВЉЕ И ЖИВОТНА СРЕДИНА (9 часова) ИСХРАНА И ВЕЖБАЊЕ (9 часова) ВЕЖБАЊЕ И ФИЗИЧКИ ИЗГЛЕД (9 часова) У ВЕЖБАЊУ ЈЕДНАКИ (9 часова)	Појам и врсте здравља, начини његовог праћења и чувања. Утицај вежбања на здравље, раст и развој. Људско тело и вежбање – кости, зглобови, мишићи. Специфичности вежбања у и ван спорта. Правилно и неправилно вежбање. Мотивација за вежбање и фактори који утичу на одустајање. Када не треба вежбати. Вежбање и имунитет. Значај вежбања на чистом ваздуху. Вежбање и очување животне средине. Повреде при вежбању и прва помоћ. Исхрана као извор енергије. Карактеристике основних животних намирница важних за вежбање. Гојазност и мршавост – ризици и компликације. Како и где се информишемо о здравом начину исхране. Производи који се рекламирају, а треба их избегавати. Различите врсте дијета и њихови позитивни и негативни ефекти. Правилна исхрана пре и после вежбања. Идеал физичког изгледа некад и сад. Правилно држање тела и физички изглед. Претерана употреба дигиталних технологија и последице на здравље и физички изглед. Утицај вежбања и здравих начина живота на физички изглед. Остваривање права детета на раст, развој, здравље, игру и дружење кроз вежбање прилагођено могућностима и потребама. Доступност опреме и простора за вежбање. Родна (не)равноправност у вежбању и спорту. Вежбање после болести и повреда. Значај вежбања за особе са сметњама у развоју и инвалидитетом и спортови прилагођени њиховим могућностима.

примере равноправности и неравноправности у спорту; – преферира физичке активности на свежем ваздуху са другом децом у односу на седење код куће за компјутером.		

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења слободне наставне активности Вежбањем до здравља је да ученик овлада знањима, развије вештине и формира ставове и вредности од значаја за одговоран однос према сопственом здрављу, физичком вежбању и здравим животним навикама.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Сваки наставник током школске године реализује један огледни/угледни час. На нивоу Стручног већа годишње се планирају по два стручна семинара из области ФЗВ којима ће наставници присуствовати. Уколико на семинару присуствује један наставник, он на састанку Већа презентује нова знања и информације. Обавезно ће се посетити семинар који је у вези са новом СНА. У настави се користе савремена наставна средства са циљем приближавања моделу хибридне наставе, где се ученицима путем Гугл учионице достављају материјали чија је сврха да се додатно објасне појмови са практичне наставе, направи осврт на пређену област, да ученици провере своје знање и да се посебно заинтересовани ученици додатно ангажују.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Наставници прате и вреднују начин на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како аргумендују, које ставове изражавају. Поуздани показатељи напретка су квалитет постављених питања, способност да се промени мишљење у контакту са аргументима, разликовање чињеница од интерпретације, способност да се изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице. Оцењивање је описно (истиче се, добар, задовољава), а оцена не улази у општи успех.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Ученици имају домаће задатке у виду припреме за одређену тему – да прочитају неки текст, погледају снимак, сами пронађу податак на интернету и сл. Самостално и групно израђују паное и припремају делове пројектног задатка код куће.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Током школске године организују се посете просторима за вежбање, спортским и рекреативним дешавањима.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Програм се природно надовезује на садржај програма предмета Физичко и здравствено васпитање и не захтева посебан простор и опрему. Фокус програма је на вежбању као вредности, па ће се највећи део програма реализовати у учионици, учионици на отвореном и кроз посете различитим објектима и манифестацијама.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

	Теме	Месец											Обрада	Остали типови часа	Фонд часова
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI				
1	Вежбање, здравље и животна средина												3	6	9
2.	Исхрана и вежбање												4	5	9
3.	Вежбање и физички изглед												4	5	9
4.	У вежбању једнаки												3	6	9
5.															
6.															
7.															
8.															
УКУПНО													14	22	36

Предмет	Музиком кроз живот	
Разред	5. и 6. разред	
Трајање школског програма	36. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– примењује динамичко нијансирање при извођењу музичких дела; – препознаје елементе динамике у свакодневном животу; – анализира врсте такта и ритам у уметничким делима;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Проширивање знања о музичким елементима.Изражајна својства динамике. Врста, карактер и примена темпа.Тон: боја и текстура Ритам: дводелни, троделни, четвороделни имшовити. Повезивање звука и ритма. Примена динамике, темпа и ритма у свакодневном животу
– контролише покрете користећи концентрацију; – сарађује са члановима групе којој припада, поштујући различитости; – процени сопствене могућности у примени телесних перкусија; – самостално	ТЕЛО КАО МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТ	Синхронизација различитих менталних и физичких капацитета. Координација различитих менталних и физичких капацитета Правилно дисање. Концентрација. Говор тела. Јачање одређених делова тела. Рефлекс. Пажња.

1	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ											14	10	24
2.	ТЕЛО КАО МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТ											4	4	8
3.	КРИТИЧКО МИШЉЕЊЕ КРОЗ МУЗИКУ											2	2	4
4.														
5.														
6.														
7.														
8.														
УКУПНО												20	16	36

Предмет	Сачувајмо нашу планету	
Разред	5. и 6. разред	
Трајање школског програма	36. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– наведе основне појмове о животној средини; – наведе примере утицаја човека на животну средину; – уочи узрочно-последичне везе и односе на релацији човек и животна средина; – препозна проблеме у локалној средини на основу концепта одрживог развоја; – активно и одговорно управља и решава интегративне пројектне задатке; – повезује хоризонтално и вертикално знања о одрживом коришћењу ресурса и користи холистички приступ у решавању проблема одрживог развоја; – развија ставове и вредности о очувању животне средине кроз решавање проблема на локалитету; – емоционално реагује на проблеме	Положај и улога човека у природи Природна богатства (ресурси) и одрживо коришћење	Основни појмови из области животне средине. Утицај човека на животну средину. Концепт одрживог развоја. Спровођење акција у заштити и очувању животне средине (мали пројекти). Природни ресурси (богатства) – дефиниција, подела и значај. Обновљиви и необновљиви природни ресурси. Жива бића као природни ресурс (мали пројекти). Одрживо коришћење ресурса.

<p>локалног окружења; – схвати и разуме поделу и значај природних ресурса – разликује обновљиве од необновљивих природних ресурса; – препозна и наводи примере обновљивих и необновљивих природних ресурса; – критички се односи према нерационалном коришћењу необновљивих природних ресурса;</p>		
<p>– наведе изворе и последице загађења природне средине – разликује изворе и врсте загађења; – анализира из различитих углова утицај загађења на живи свет; – разврстава изворе загађења; – истражи изворе загађења у локалној средини; – наведе примере последица стварања озонских рупа и других глобалних проблема на животну средину; – уочава узрочно последичне везе између глобалних и локалних проблема загађења и очувања природне средине; – уочи повезаност природних, социјалних и економских фактора у очувању животне средине; – креира решења за смањење загађења од отпада у оквиру пројеката; – користи методе и алате истраживања на терену; – прикупља податке из различитих извора уз критичко сагледавање и доношење закључка; – разликује биодиверзитет од геодиверзитета; – идентификује и објашњава факторе који доводе до угрожавања биодиверзитета и геодиверзитета; – процењује негативан утицај појединих фактора на биодиверзитет и геодиверзитет у локалној средини; – наводи примере заштите биодиверзитета и геодиверзитета; – креира истраживачке задатке; – користи ИКТ приликом прикупљања информација и представљања резултата истраживања о геодиверзитету и биодиверзитету; – ради у тиму, размењује мишљење и учествује у акцијама очувања животне средине; – објашњава</p>	<p>Извори и последице загађивања животне средине</p> <p>Биодиверзитет и геодиверзитет</p>	<p>Појам, извори и врсте загађивања. Глобалне промене и глобалне последице. Озонске рупе и последице на животну средину. Смањење загађења од отпада.</p> <p>Дефиниција биодиверзитета и геодиверзитета. Угрожавање биодиверзитета и геодиверзитета. Заштита биодиверзитета и геодиверзитета.</p>

результате истраживања повезаности геодиверзитета и биодиверзитета		

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

Циљ учења слободне наставне активности Сачувајмо нашу планету јесте развијање функционалне писмености из области заштите животне средине, разумевање односа човек – природа са циљем бољег схватања света који га окружује, лакше сналажење у природном и социјалном окружењу и формирање одговорног и активног појединца у циљу разумевања и примене концепта одрживог развоја

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)

.употреба савремених наставних средстава -огледни час у току школске године

НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа се темељи на целовитом (холистичком) приступу и подстицању индивидуалног развоја и развијање свих потенцијала ученика (когнитивни, афективни и психомоторички домен). Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како предвиђају последице, како критички промишљају, чиме се руководе у процесу доношења одлука, како комуницирају. Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању, а успех се изражава описно (истиче се, добар и задовољава). Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Ученик је активни субјект у процесу учења, вредновања и самовредновања сопствених постигнућа. Сама природа и концепција предмета и потенцирање на активном, пројектном и истраживачком приступу у стицању ученичких компетенција наглашава формативно оцењивање. Оно се исказује кроз: опис постигнућа ученика, опис ангажовања ученика у настави и препоруке за даље напредовање.

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ

- презентације ученика - тематски панои

НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)

- Ботаничка башта - Зоолошки врт посета приликом извођења екскурзије.

НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО

Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ се ученици подстичу да користе што различитије изворе информација и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да развијају своје компетенције у раду са подацима.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Предмет	МЕДИЈСКА ПИСМЕНОСТ	
Разред	5. и 6. разред	
Трајање школског програма	36. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ

<p>– идентификује/процени комуникацијски процес у односу медији – публика (корисници); – разликује традиционалне и нове медије поредећи начине пласирања порука; – упореди основне особености различитих медија и изводи закључке о функцијама медија; – опише и анализира своје медијске навике;</p>	<p>ПОЈАМ И ФУНКЦИЈЕ МЕДИЈА</p>	<p>Медији и публика (корисници). Традиционални медији (штампа, радио, телевизија, филм) и нови медији (интернет). Улога и место медија у савременом друштву. Медијске навике (Мој медијски дан).</p>
<p>– разликује медијске садржаје од стварности, идентификујући их као конструкте стварности; – деконструише једноставније примере медијских порука; – одговорно креира једноставније медијске садржаје</p>	<p>ДЕКОНСТРУКЦИЈА И КОНСТРУКЦИЈА МЕДИЈСКЕ ПОРУКЕ</p>	<p>Медијски садржаји као конструкти стварности. Деконструкција и конструкција медијских порука.</p>
<p>критички вреднује оглашавање у различитим медијским садржајима и препознаје профит као основни циљ; – наводи примере манипулације у медијским садржајима којима се подстичу куповина и потрошња, одређена осећања, вредности и ставови потрошача.</p>	<p>ОГЛАШАВАЊЕ</p>	<p>Комерцијални медијски садржаји у различитим медијима (рекламе, скривене поруке намењене пласирању одређених идеја, садржаја и животних стилова). Профит као циљ оглашавања. Утицај медијских садржаја на осећања, вредности и понашање публике</p>
<p>разликује функције и могућности мобилних дигиталних платформи; – идентификује недостатке и предности мобилног телефона као уређаја за комуницирање, информисање и забаву; – препознаје сврху и начин функционисања претраживача „на мрежи” и агрегатора садржаја; – вреднује и разврстава једноставније примере информација са интернета према изворима из којег потичу, делећи их на поуздане и непоуздане; – препознаје ризично понашање на друштвеним мрежама.</p>	<p>МЕДИЈСКИ САДРЖАЈИ НА МОБИЛНИМ ДИГИТАЛНИМ ПЛАТФОРМАМА И ПРЕТРАЖИВАЊЕ НА ИНТЕРНЕТУ</p>	<p>Комуникација у дигиталном окружењу. Поузданост и веродостојност информација на интернету. Претраживачи „на мрежи” и агрегатори садржаја. Вредновање и селекција доступних информација. Персонализована претрага на Гуглу. Анализа апликација на мобилном телефону. Зависност од мобилних телефона.</p>

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења слободне наставне активности Медијска писменост је да подстакне развој медијске културе ученика и допринесе јачању способности разумевања, деконструкције и креирања медијских садржаја, које ће ученику помоћи за даљи когнитивни, емоционални и социјални развој у савременом медијацентричном окружењу.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
.употреба савремених наставних средстава -огледни час у току школске године
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
- презентације ученика - тематски панои
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Лаптоп, пројектор, мобилни телефони...
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

ГЛОБАЛНИ ГОДИШЊИ ПЛАН

	Теме	Месец										Обрада	Остали типови часа	Фонд часова
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI			
1	ПОЈАМ И ФУНКЦИЈЕ МЕДИЈА											3	7	10
2.	ДЕКОНСТРУКЦИЈА И КОНСТРУКЦИЈА МЕДИЈСКЕ ПОРУКЕ											2	8	10
3.	ОГЛАШАВАЊЕ											3	7	10
4.	МЕДИЈСКИ САДРЖАЈИ НА МОБИЛНИМ ДИГИТАЛНИМ ПЛАТФОРМАМА И ПРЕТРАЖИВАЊЕ											1	5	6

	НА ИНТЕРНЕТУ													
5.														
6.														
7.														
8.														
УКУПНО											9	27	36	

Предмет	Моја животна средина	
Разред	7. и 8. разред	
Трајање школског програма	36. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
-образложи избор теме/истраживања из области одрживог развоја, циљ и план рада користећи вештину јавног говора; - формулише истраживачки задатак; - планира ресурсе и управља њима, усмерен на достизање реалног циља; -прикупи, одабере и обради информације релевантне за истраживање, користећи поуздане изворе информација, наводећи извор и аутора; -прикаже и образложи резултате истраживања са аспеката очувања животне средине, биодиверзитета и здравља, усмено, писано, графички или одабраном уметничком техником; - користи ИКТ за комуникацију, прикупљање и обраду података и представљање резултата истраживања; -вреднује утицај својих навика у потрошњи ресурса и одлагању отпада;	ЕКОЛОШКИ ОТИСАК И ОПСТАНАК УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ	Еколошки отисак. Биокапацитет. Еколошки дуг. Одрживи развој. Еколошко право. Врсте отпада. Управљање отпадом. Комунални отпад. Депонија
-учествује у акцијама које су усмерене ка заштити, обнови и унапређењу животне средине и одрживом развоју; -повеже значај очувања животне средине са бригом о сопственом и колективном	РЕЦИКЛАЖА, РЕМЕДИЈАЦИЈА И ПОНОВНА УПОТРЕБА ДОБАРА И СИРОВИНА	Секундарне сировине: папир, уља у исхрани, текстил, пластика. Предности и недостаци поновне употребе добара и сировина. ЗР правила.

<p>здрављу; -одговорно се односи према себи, сарадницима, животној средини и културном наслеђу; - користи језик и стил комуникације који су специфични за поједине научне и техничке дисциплине и чува језички идентитет; -сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и интересима, дајући лични допринос постизању договора и афирмишући толеранцију и равноправност у дијалогу; -критички процени сопствени рад и рад сарадника у групи.</p>	<p>ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ</p>	<p>Извори енергије. Енергетска ефикасност. Обновљиви извори енергије. Предности и недостаци обновљивих извора енергије.</p>

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења слободне наставне активности Моја животна средина је да допринесе развоју компетенција потребних за одговорну улогу у друштву у погледу очувања животне средине, биодиверзитета и одрживог развоја.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ се ученици подстичу да користе што различитије изворе информација и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да се ослањају на сопствене снаге, да развијају осећај компетентности у раду са подацима. Иако се очекује да ће се ученици у великој мери ослањати на интернет као брз и лако доступан извор информација, треба их охрабривати да користе и друге изворе као што су књиге, старе фотографије и разговор са људима.
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Наставник континуирано прати активности ученика и њихов напредак у достизању исхода и развоју компетенција. Ученици треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Наставници могу да припреме материјале које ће користити за процењивање знања, вештина, ставова, пре и након обраде неке тематске целине ради објективности и утврђивања ученичког напретка.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
- презентације ученика - тематски панои, продукти њиховог рада, писање есеја или резултата на тематским квизовима.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организовање наставе кроз посете установама и институцијама које су од значаја за остваривање програма.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, он – лајн квизови, дигитални алати.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Сврха програма слободне наставне активности Моја животна средина је да се ученици оспособе за мултидисциплинарно изучавање проблема из домена очувања животне средине и одрживог развоја, остваривање својих идеја кроз различите пројекте и даљи професионални развој. Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све СНА, као и ово које изражава специфичности програма Моја животна средина. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА Програм је тако конципиран да фаворизује активности ученика, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, учење путем решавања проблема, сарадњу и тимски рад, као и употребу савремених технологија у образовне сврхе. Потенцира се самосталност ученика у активном начину учења, а улога наставника је превасходно да уведу ученике у тему, представе кључне појмове садржаја и ЦИЉ ПРЕДМЕТА Циљ учења слободне наставне активности Моја животна средина је да допринесе развоју компетенција потребних за одговорну улогу у друштву у погледу очувања животне средине, биодиверзитета и одрживог развоја. ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА) Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ се ученици подстичу да користе што различитије изворе информација и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да се ослањају на сопствене снаге, да развијају осећај компетентности у раду са подацима. Иако се очекује да ће се ученици у великој мери ослањати на интернет као брз и лако доступан извор информација, треба их охрабривати да користе и друге изворе као што су књиге, старе фотографије и разговор са људима. НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА) Наставник континуирано прати активности ученика и њихов напредак у достизању исхода и развоју компетенција. Ученици треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Наставници могу да припреме материјале које ће користити за процењивање знања, вештина, ставова, пре и након обраде неке тематске целине ради објективности и утврђивања ученичког напретка. ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ Могу се користити и презентације ученика, продукти њиховог рада, писање есеја или резултата на тематским квизовима. НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ) Организовање наставе кроз посете установама и институцијама које су од значаја за остваривање програма. НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО Панои, шеме, слике, фотографије,

	ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ														
5.															
6.															
7.															
8.															
УКУПНО															36/34

Предмет	Уметност	
Разред	7. и 8. разред	
Трајање школског програма	36. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
-образложи значај традиционалне визуелне уметности за идентитет народа и појединца; – повеже карактеристичан артефакт са континентом и културом којој припада; – обликује ликовне радове са препознатљивим елементима одабране културе; – опише одабрани продукт визуелних уметности и процес његове израде; – пореди основне одлике традиционалне визуелне уметности два или више народа; – објасни значај и улогу културног наслеђа; – објасни главне карактеристике традиционалне музике на простору Балкана и Србије и њихов међусобни утицај;	ТРАДИЦИОНАЛНА ВИЗУЕЛНА УМЕТНОСТ ШИРОМ СВЕТА Визуелна уметност народа Аустралије и Новог Зеланда	сликарство аустралијских Аборицина, традиционална тетоважа Маора
-образложи значај традиционалне визуелне уметности за идентитет народа и појединца; – повеже карактеристичан артефакт са континентом и културом којој припада; – обликује ликовне радове са препознатљивим елементима одабране културе; – опише одабрани продукт визуелних	Уметност америчких народа	тотеми, керамика, ћилими, корпе

<p>уметности и процес његове израде; – пореди основне одлике традиционалне визуелне уметности два или више народа; – објасни значај и улогу културног наслеђа; – објасни главне карактеристике традиционалне музике на простору Балкана и Србије и њихов међусобни утицај;</p>		
<p>-образложи значај традиционалне визуелне уметности за идентитет народа и појединца; повеже карактеристичан артефакт са континентом и културом којој припада; – обликује ликовне радове са препознатљивим елементима одабране културе; – опише одабрани продукт визуелних уметности и процес његове израде; – пореди основне одлике традиционалне визуелне уметности два или више народа; – објасни значај и улогу културног наслеђа; – објасни главне карактеристике традиционалне музике на простору Балкана и Србије и њихов међусобни утицај;</p>	<p>Култура древне Индије, Кине и Јапана</p>	<p>градови, храмови, одећа, писмо</p>
<p>-образложи значај традиционалне визуелне уметности за идентитет народа и појединца; – повеже карактеристичан артефакт са континентом и културом којој припада; – обликује ликовне радове са препознатљивим елементима одабране културе; – опише одабрани продукт визуелних уметности и процес његове израде; – пореди основне одлике традиционалне визуелне уметности два или више народа; – објасни значај и улогу културног наслеђа; – објасни главне карактеристике традиционалне музике на простору Балкана и Србије и њихов међусобни утицај;</p>	<p>Уметност народа Африке</p>	<p>маске и штитови</p>
<p>-образложи значај традиционалне визуелне уметности за идентитет народа и појединца; – повеже карактеристичан артефакт са континентом и културом којој припада; – обликује ликовне радове</p>		

<p>са препознатљивим елементима одабране културе; – опише одабрани продукт визуелних уметности и процес његове израде; – пореди основне одлике традиционалне визуелне уметности два или више народа; – објасни значај и улогу културног наслеђа; – објасни главне карактеристике традиционалне музике на простору Балкана и Србије и њихов међусобни утицај;</p>	<p>Словенска традиција митологија, симболика и орнаментика</p>	<p>митологија, симболика и орнаментика</p>
--	--	--

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења слободне наставне активности Уметност је да ученик развија вештине комуникације и сарадње, критичко и стваралачко мишљење, осетљивост за естетику, радозналост, мотивацију за истраживање и изражавање у различитим медијима као и одговоран однос према очувању уметничког наслеђа и културе свога и других народа.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
употреба савремених наставних средстава -огледни час у току школске године -планирати по два стручна семинара годишње из , узети могућност коришћења и online семинара -на састанцима стручних актива презентовати семинаре
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Наставник у току године прати, процењује и подстиче развијање индивидуалних потенцијала сваког ученика. Могући елементи за процењивање напредовања и оцењивање постигнућа су: - Однос према раду (припремљен је за час; одговорно користи материјал, прибор и алатке; одржава прибор и радни простор; потписује радове; чува радове у мапи...); - Однос према себи (истражује информације; поставља питања; предлаже; истрајан је у раду, труди се; преузима одговорност; поштује себе и своје радове; учи на грешкама; спреман је да испроба своје способности у новим активностима...) - Однос према другима (довршава рад у договореном року; поштује договорена правила понашања; спреман је да помогне и да сарађује; уважава туђу културу, радове, начин размишљања, доживљавања, опажања, изражавања...) - Разумевање (разуме задатак; разуме појмове; разуме процес; разуме концепт; разуме визуелне информације...) - Повезивање (повезује и пореди познате и нове информације, људе, места, догађаје, феномене, идеје, дела...) - Оригиналноост (оригиналан је у односу на туђе радове; оригиналан је у односу на своје претходне радове...) - Организација композиције (у складу са својом идејом примењује одговарајуће принципе компоновања, знања о простору, перспективи, пропорцијама, правцу, смеру...) - Вербално изражавање (учтиво комуницира; аргументовано, кратко и јасно образлаже свој рад, идеју, доживљај, опажање, емоције...) Употреба техника и средстава (бира одговарајућу технику у односу на идеју; примењује одговарајући процес; бира одговарајући материјал/подлогу; истражује могућности технике и материјала; користи дигиталну технологију као помоћно средство у раду; обликује рад у одабраном апликативном програму
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
Домаћи задаци нису предвиђени. Могућност израде реферата, презентација,
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организовање наставе кроз посете установама и институцијама које су од значаја за остваривање програма.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, он – лајн квизови, дигитални алати.
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Програм слободне наставне активности Уметност интегриса садржаје из културе, различитих уметности и више уметничких дисциплина. Он омогућава ученицима: да упознају културу и уметност народа свих континената, њихове сличности, разлике и међусобне утицаје; да открију како се прожимају различите врсте уметности; да уче како да користе разноврсне, релевантне и поуздане податке и информације за истраживачки и стваралачки рад; да ефикасно сарађују и комуницирају; да развијају критичко мишљење, конструктивно размењују мишљења и формирају позитивне вредносне судове са циљем очувања културе и идентитета, развијања самопоуздања и самопоштовања, поштовања и заштите људских права; да развијају радозналост, мотивацију, као и афинитет према култури и уметности; да се изражавају у одабраним уметничким дисциплинама и медијима. Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све СНА, као и ово које изражава специфичности програма Уметност.
Естетичка Културна свест и изражавање – подразумева да се цени важност креативног изражавања идеја, искустава и емоција кроз разне медије, укључујући музику, изражавање покретима, књижевност и уметност. Културно знање обухвата свест о локалној, националној и европској културној баштини и њихово место у свету. Она обухвата основна знања од главних културних дела, укључујући и савремену културу. Вештине се односе на

	ШИРОМ СВЕТА																		
2.																			
3.																			
4.																			
5.																			
6.																			
7.																			
8.																			
	УКУПНО																		36/34

Предмет	ФИЛОЗОФИЈА СА ДЕЦОМ	
Разред	7. и 8. разред	
Трајање школског програма	36. часа (за период 2023-2027)	
ИСХОДИ По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
– критички промишља и анализира питања и проблеме свог окружења – са пажњом слуша саговорника и комуницира са другима на конструктиван начин – јасно изрази сопствене мисли и осећања – практикује интелектуалну отвореност и радозналост – уважава релевантне аргументе – практикује толеранцију и разлике у мишљењу – искаже објективност и непристрасност у процени властитих и туђих становишта, поступака и постигнућа – сарађује са члановима групе којој припада и одупре се притиску групе на асертиван начин – препозна проблеме у свом непосредном окружењу и дискутује о могућностима њиховог решавања – развије осетљивост за социјални и културни контекст – учествује у	Компетенција за целоживотно учење Сарадња Решавање проблема Одговорно учешће у демократском друштву Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Комуникација Одговоран однос према околини Естетичка компетенција	Појам добра/зла Појам уметности Појам правде Појам слободе Појам среће Појам толеранције Појам вршњачког насиља Појам истине/лажи Појам живота Појам времена и простора Појам пријатељства Појам храбрости

расправи која доприноси атмосфери отворености и узајамног уважавања – преузме одговорност за сопствене поступке, однос према природном и друштвеном окружењу, – усвоји интелектуалне врлине истинољубивости

Појам Бога

Појам човека

Појам мудрости и знања

Појам света

Појам природе

Појам једнакости и различитости

Појам љубави

ЦИЉ ПРЕДМЕТА
Циљ учења слободне наставне активности Филозофија са децом је да ученик овлада знањима, развије вештине и формира ставове који ће подстаћи и убрзати његов интелектуални развој и унапредити вештине размишљања, закључивања, самосталног, критичког и креативног мишљења.
ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ (УГЛЕДНИ, ОГЛЕДНИ ЧАСОВИ, СЕМИНАРИ, ПРЕДАВАЊА)
употреба савремених наставних средстава -огледни час у току школске године -планирати по два стручна семинара годишње из , узети могућност коришћења и online семинара -на састанцима стручних актива презентовати семинаре
НАЧИН ЕВАЛУАЦИЈЕ (ПИСМЕНИ, КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, УСМЕНА ИСПИТИВАЊА)
Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како дају креативна решења, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице итд. Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, како решавају задатке који садрже аспекте истраживачког рада. За неке садржаје прикладни су и други начини провере напредовања као што су нпр. квизови или улазни и излазни тестови како би се утврдили ефекти рада на нивоу знања, вештина, ставова. Евалуатори овог програма не морају бити само наставници који изводе наставу. Допринос процесу евалуације могу дати сама деца (само-евалуација), родитељи заинтересовани за резултате рада са њиховом децом, али и колеге и стручни сарадници који могу даље користити резултате евалуације за планирање својих активности. Евалуациони упитници, најчешће направљени у виду евалуационих листова могу процењивати резултате когнитивног плана и односе у истраживачкој групи, затим метакогнитивне процесе, тј. критичко промишљање о сопственим мисаоним процесима и вештинама мишљења, као и промишљање о процесима и вештинама мишљења других чланова групе, потом мишљење о томе у којој се мери група понашала као заједница истраживача и шта ученици мисле о сопственом доприносу у остварењу циља часа, мишљење о сопственим и туђим идејама и предлозима за дискусију.
ДОМАЋИ ЗАДАЦИ, РЕФЕРАТИ, ПАНОИ
У оквиру сваке теме ученици треба да имају по један домаћи задатак (прикупљање података...), излагање реферата и презентација на одређену тему и прикупљање материјала за израду тематског паноя.
НАСТАВА ВАН УЧИОНИЦЕ (ИЗЛЕТИ, ПОСЕТЕ)
Организовање наставе кроз посете установама и институцијама које су од значаја за остваривање програма.
НАСТАВНА СРЕДСТВА КОЈИМ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПЛАНИРАНО
Панои, шеме, слике, фотографије, прибор за цртање и бојење, ПП презентације, интернет стране, књиге и часописи, адекватни дидактички материјали, он – лајн квизови, дигитални алати.

Програм додатне и допунске наставе

Циљ допунске наставе у млађим разредима из наставних предмета српски језик и математика је пружање додатне подршке ученицима у учењу и савладавању наставних садржаја.

Наставни програм за рад у оквиру додатне наставе у нижим разредима одређује учитељ.

Први циклус образовања

Допунска настава – наставни предмет српски језик

Предмет	Допунска настава – српски језик
Разред	Први разред
Циљ допунске наставе	Оспособљавање ученика да правилно користи српски језик у говору и писању тако што ће овладати основним правописним и граматичким правилима српског језика; да чита и тумачи књижевна дела кроз основне теме, мотиве, анализу ликова, облике приповедања и стилска изражајна средства; да негује љубав према српском језику и књижевности који су важни чиниоци за изградњу националне културе и идентитета
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Часови допунске наставе реализоваће се у првом разреду једном у две недеље, што је укупно 18 часова годишње, а по потреби и више. У допунски рад током целе школске године могу се укључити и ученици који из било ког разлога нису разумели обрађено градиво, а посебно ученици који раде по ИОП-у 1 или 2. Допунски рад траје док ученик не савлада одређено градиво. Допунска настава прати план редовне наставе уз одређена одступања и у зависности од потреба ученика.
Облици и методе рада	дијалогска, монолошка, текстовна фронтални, индивидуални, рад у пару

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
-------	---	---------------------

1.	ПОЧЕТНО ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ - Упознавање са писаним и штампаним словима - Правилан изговор свих гласова - Увежбавање графички правилног и естетски ваљаног писања	12
2.	КЊИЖЕВНОСТ - После усвајања основне писмености наставља се увежбавање и усавршавање читања и писања. Уз обраду текстова и осталих предметних подручја: граматика, правопис, лектира, језичка култура. Текстови из школске и домаће лектире.	3
3.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА - Стихови обрађених народних песама и стихови песника за децу. Питања о сопственом искуству, бићима, предметима, појавама, сликама, о књижевном и некњижевном тексту. Реченице/кратак текст погодан за диктирање.	3
	Укупан број часова на годишњем нивоу	18

Предмет	Српски језик (допунска настава)	
Разред	2.	
ИСХОДИ: По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
разликује књижевне врсте: песму, причу, басну, бајку, драмски текст; – одреди главни догађај, време и место дешавања у прочитаном тексту; – одреди редослед догађаја у тексту; – уочи главне и споредне ликове и разликује њихове позитивне и негативне особине; – разликује стих и строфу; – уочи стихове који се римују; – објасни значење пословице и поуке коју уочава у басни; – наведе једноставне примере	КЊИЖЕВНОСТ ЈЕЗИК Граматика, правопис и ортоепија	Књижевни појмови: – стих, строфа, рима; народна успаванка; басна; бајка; тема, место и време збивања, редослед догађаја; главни и споредни лик (изглед, основне особине и поступци); лица у драмском тексту за децу. Глас и слог; самогласници и сугласници. Врсте речи:

<p>поређења из текстова и свакодневног живота; чита текст поштујући интонацију реченице/стиха; – изражајно рецитије песму; – изводи драмске текстове; – износи своје мишљење о тексту; – разликује глас и слог и препозна самогласнике и сугласнике; – разликује врсте речи у типичним случајевима; – одређује основне граматичке категорије именица и глагола; – разликује реченице по облику и значењу; – поштује и примењује основна правописна правила; – влада основном техником читања и писања латиничког текста; – пронађе експлицитно исказане информације у једноставном тексту (линеарном и нелинеарном); – користи различите облике усменог и писменог изражавања: препричавање, причање, описивање; – правилно састави дужу и потпуну реченицу и споји више реченица у краћу целину; – учествује у разговору и пажљиво слуша саговорника; – разликује основне делове текста (наслов, пасус, име аутора, садржај); – изражајно чита ћирилички текст.</p>	<p>ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА</p>	<p>именице (властите и заједничке); род и број именица; глаголи; глаголска времена: прошло, садашње, будуће време; потврдни и одрични глаголски облици; придеви (описни); бројеви(основни и редни). Реченице: обавештајне, упитне, заповедне и узвичне. Потврдне и одричне реченице. Велико слово: писање назива држава, градова и села (једночланих и вишечланих) и једночланих географских назива. Спојено и одвојено писање речи: писање речце ли и речце не уз глаголе. Интерпункција: тачка (на крају реченице и иза редног броја); две тачке и запета у набрајању; писање датума арапским и римским цифрама. Писање скраћеница: (мерне јединице и опште скраћенице ОШ, бр., итд., стр. и нпр.).</p> <p>Друго писмо (латиница): штампана и писана слова. Разумевање прочитаног кроз одговоре на питања. Правописне вежбе: преписивање, диктат и самостално писање. Језичке вежбе: загонетке, ребуси, укрштене речи, осмосмерке, асоцијације, састављање реченица, проширивање задатих реченица. Лексичко-семантичке вежбе: допуњавање реченица, опис бића и предмета.</p>

Предмет	Допунска настава – српски језик
Разред	Трећи разред
Циљ допунске наставе	Циљ допунске наставе је пружање додатне подршке ученицима који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање, са циљем разумевања, препознавања, отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања, умења и вештина из наставног градива.
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Идентификација ученика за допунску наставу реализује се у септембру месецу и током године на основу запажања наставника као и мишљења самих ученика. У допунски рад могу током године да се укључе и ученици који из различитих разлога нису успели да савладају делове градива. Допунски рад за поједине ученике траје док ученик не савлада одређено градиво. Допунска настава је планирана да се реализује као један час сваке друге недеље (по потреби и више), тј. осамнаест часова годишње. Допунска настава ће садржином пратити редовну наставу уз одређен степен одступања у зависности од потреба ученика који је похађају. Неговаће се сараднички однос и вршњачка едукација.
Облици и методе рада	дијалогска, монолошка, текстовна фронтални, индивидуални, рад у пару

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	Језичка култура Правописне вежбе: вежбе допуњавања и избора правилног облика речи; диктат, аутодиктат. Језичке вежбе: проширивање и допуњавање реченица различитим врстама речи, промена реда речи у реченици, промена дужине реченице.	4
2.	Језик -Врсте речи:именице (градивне, збирне);придеви (присвојни, градивни); род и број придева;заменице (личне заменице);глаголи; лице и број глагола. -Управни говор (први и други модел). Неуправни говор. -Велико слово: писање имена народа,вишечланих географских назива (планина, река, језера, мора и сл.), празника, наслова књига и часописа; -Скраћенице (мерне јединице за масу, дужину,време и запремину течности)	9
3.	Књижевност Увежбавање и усавршавање читања са разумевањем прочитаног.	5
	Укупан број часова на годишњем нивоу	18

Предмет	Допунска настава – српски језик
Разред	Четврти разред
Циљ допунске наставе	-Средство педагошке интервенције у ситуацијама у којима се поступцима редовне наставе не могу постићи задовољавајући резултати једног дела ученика. -Организије се уз редовну наставу за ученике који у редовној настави теже савладавају делове прописаног програма, па им је потребна допунска помоћ ради нормалног напредовања у редовној настави. Циљ је надокнадити губитке у знању или вештинама, те тако оспособити ученика за успешно учење .
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Препознавање ученика који у току редовне наставе: - не могу постићи задовољавајући резултат -пропуштено градиво због дужег изостајања -због пада мотивације за учење - неадекватних услова за учење код куће
Облици и методе рада	дијалогска, монолошка, писаних радова ,текстовна, фронтални, индивидуални, рад у пару,

Допунска настава – наставни предмет математика

Предмет	Допунска настава – математика
Разред	Први разред
Циљ допунске наставе	Да ученик напредује ка остваривању одговарајућих исхода,да стекне или употпуни базичну језичку и математичку писменост,да овлада вештинама потребним за даље школовање и да усвоји или употпуни основна математичка знања која су потребна за схватање појава у животу и друштву
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Идентификација ученика за допунску наставу рализује се у септембру месецу и током године на основу запажања наставника као и мишљења самих ученика. У допунски рад могу током године да се укључе и ученици који из различитих разлога нису успели да савладају делове градива. Допунски рад за поједине ученике траје док ученик не савлада одређено градиво. Допунска настава је планирана да се реализује као један час сваке друге недеље (по потреби и више), тј. осамнаест часова годишње. Допунска настава ће

	садржином пратити редовну наставу уз одређен степен одступања у зависности од потреба ученика који је похађају. Неговаће се сараднички однос и вршњачка едукација.
Облици и методе рада	Демонстративна, графичка, дијалогска, монолошка Фронтални, индивидуални, рад у пару

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	ПОЛОЖАЈ, ВЕЛИЧИНА И ОБЛИК ПРЕДМЕТА Релације међу предметима: већи, мањи, лево, десно, испред-иза, горе-доле, предмети облика лопте, ваљка, купе, квадрата.	2
2.	ЛИНИЈЕ Линија, врста линије тачка, дуж.	1
3.	БРОЈЕВИ Скупови, Цифре – писање и читање бројева, Приказивање бројева помоћу тачака на бројевној правој, Знаци +, -, =, Сабирање и одузимање	
4.	МЕРЕ И МЕРЕЊЕ Мерење дужине нестандартним јединицама мере.	1
Укупан број часова на годишњем нивоу		18

Предмет	Математика (допунска настава)	
Разред	2.	
ИСХОДИ: По завршетку садржаја, ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ
Ученик зна да сабира и одузима до 100 - Правилно користи математичке знаке и симболе - Уочава везе између сабирања и одузимања - Познаје таблице множења и дељења - Самостално решава задатке са једном и две операције - Уочава везе множења и дељења	Бројеви 15 часова	Сабирање и одузимање са преласком. Замена места и здруживање сабирака. Веза сабирања и одузимања. Једначине са једном операцијом (сабирање или одузимање). Римске цифре Множење и дељење (таблично) Нула и јединица као чиниоци; нула као дељеник. Замена места и здруживање чинилаца. Редослед рачунских операција. Множење и дељење збира и разлике бројем. Веза множења и

		дељења. Једначине са једном операцијом (множење или дељење).
Разликује и именује једноставне геометријске фигуре и њихове елементе - Уме да се служи прибором за цртање - Препознаје осно симетричне фигуре и подударност у свакодневним ситуацијама - Решава једноставне проблем ситуације	Геометрија 2 часа	Дуж, права и полуправа. Тачка и права. Отворена и затворена изломљена линија. Дужина изломљене линије. Обим геометријских фигура без употребе формула. Цртање правоугаоника, квадрата и троугла на квадратној мрежи, на тачкастој мрежи.
Ученик зна да пореди, процени и измери дужину - Зна да користи математичке термине и скраћенице - Схвата појам времена - Уочава односе између јединица упознатих мера	Мерење и мере 3 часа	Јединице мере за дужину - Процењивање и мерење дужина - Седмица, дан, месец, час, минут - Час, минут - Однос између јединица упознатих мера - Мерење и мере

Предмет	Допунска настава – математика
Разред	Трећи разред
Циљ допунске наставе	Да ученик напредује ка остваривању одговарајућих исхода, да стекне или употпуни базичну језичку и математичку писменост, да овлада вештинама потребним за даље школовање и да усвоји или употпуни основна математичка знања која су потребна за схватање појава у животу и друштву
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Идентификација ученика за допунску наставу рализује се у септембру месецу и током године на основу запажања наставника као и мишљења самих ученика. У допунски рад могу током године да се укључе и ученици који из различитих разлога нису успели да савладају делове градива. Допунски рад за поједине ученике траје док ученик не савлада одређено градиво. Допунска настава је планирана да се реализује као један час сваке друге недеље (по потреби и више), тј. осамнаест часова годишње. Допунска настава ће

	садржином пратити редовну наставу уз одређен степен одступања у зависности од потреба ученика који је похађају. Неговаће се сараднички однос и вршњачка едукација.
Облици и методе рада	Демонстративна, графичка, дијалогска, монолошка Фронтални, индивидуални, рад у пару

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	Блок бројева до 1000 -Бројеви прве хиљаде -Писање бројева римским цифрама -Сабирање и одузимање(писменим и усменим поступком у блоку бројева до 1000) -Множење и дељење(писменим и усменим поступком у блоку бројева до 1000) -Једначин и неједначине -Разломци и упоређивање разломака, децималан запис	12
2.	Геометријске фигуре и њихови међусобни односи -Цртање паралелних и нормалних прави, различитих углова, правоугаоника и квадрата, троугла и круга; - Обим правоугаоника, квадрата и троугла, применом обрасца; - Пресликавање геометријских фигура у квадратној или тачкастој мрежи на основу задатог упутства;	3
3.	Мерење и мере -Јединице за мерење дужине, масе, запремине течности и времена;	3
4.		
	Укупан број часова на годишњем нивоу	18

Додатна настава и допунска настава

Предмет	Допунска настава и додатна– математика
Разред	Четврти разред
Циљ допунске наставе	-оспособити ученике за примену усвојених математичких знања у решавању разноврсних задатака, да науче начин и приступ решавања проблемских задатака, да правилно поставе математички израз са више операција и израчунају његову вредност
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	-препознавање ученика који су мотивисани за стицање ширих знања из математике -ученици који имају способност логичког закључивања, самостално на основу већ учиеног долажењем до решења проблемских ситуација
Облици и методе рада	Демонстративна, графичка, дијалогска, монолошка, сазнајна, Фронтални, индивидуални, рад у пару, групни

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	Природни бројеви -рачунске операције, нумерација, дешифровање, магичне шеме, разломци, логичкокомбинаторни задаци	23
2.	Мерење и мере -јединице мере за површину, време, масу и запремину	4
3.	Површина -површина правоугаоника и квадрата	9
4.		
	Укупан број часова на годишњем нивоу	36

Други циклус образовања

Предмет	Допунска настава – српски језик
Разред	5,6,7 и 8. разред
Циљ допунске наставе	Боље разумевање појмова, усвајање основних знања, препознавање, разумевање наставникових инструкција, повезивање градива, примена наученог знања.
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Допунски рад се организује за ученике који, из објективних разлога, у редовној настави не постижу задовољавајуће резултате у неком од програмско-тематских подручја, за ученике који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова, као и за оне који желе да утврде своје знање, са циљем разумевања, препознавања и отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања и вештина из наставног градива. Зависно од утврђених недостатака у знању ученика, као и узрока заостајања, наставник формира одговарајуће групе са којима организује допунски рад. Такође, бира активности, методе које ће најпре довести до напретка. Одређује се садржај из редовног наставног плана код кога постоји потреба за допунским радом.
Облици и методе рада	фронтални и индивидуални рад; метода демонстрације, метода читања и рада на тексту, метода самосталних вежби;
Временски оквир	од септембра до јуна током трајања школске године

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	Језик – граматика и лексика	15
2.	Књижевност - књижевно-теоријски појмови; књижевна дела и писци	10
3.	Писано изражавање	6
4.	Вештина читања и разумевања прочитаног	5
	Укупан број часова на годишњем нивоу	36

Предмет	Допунска настава – математика
Разред	5,6,7 и 8. разред
Циљ допунске наставе	Допунска настава из математике организује се за ученике који спорије усвајају знања, ученике који нису били присутни на појединим часовима, ученике који желе да утврде стечено знање или уклоне евентуалне нејасноће, што доприноси бољем усвајању знања и вештина везаних за наставно градиво. Од петог разреда планирано је 36 часова допунске наставе који се одржавају почевши од месеца септембра. Допунски рад из математике организује се за поједине ученике или групе ученика који повремено или стално имају одређене тешкоће у учењу и не постижу задовољавајући успех. На тим часовима ће се обрађивати наставни садржаји у којима ученици заостају у раду.
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Ученици који не могу да савладају основни ниво самостално. - ученику је тешко да учествује у раду на часу јер није савладао основе из области која се обрађује; - ученик није савладао раније рађене области што му онемогућава да прати текуће градиво.
Облици и методе рада	Фронтална, групни рад
Временски оквир	од септембра до јуна током трајања школске године

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	Природни бројеви и дељивост- Сличност	7
2.	Основни геометријски појмови	8

3.	Угао	7
4.	Разломци- Системи линеарних једначина с две непознате, Линеарна функција, Линеарне једначине с једном непознатом	8
5.	Осна симетрија	6
Укупан број часова на годишњем нивоу		36/ 34

Предмет	Допунска настава – историја
Разред	5. разред
Циљ допунске наставе	Изучавање историјских догађаја, појава, процеса и личности, стицање знања и компетенција неопходних за разумевање савременог света, развијање вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Рад са ученицима који имају потешкоћа у савладавању градива, биће организовани часови допунске наставе. У случају да дете има потешкоће у савладавању градива, урадиће се одговарајући поступак у индивидуализацији.
Облици и методе рада	Планира се примена што различитијих метода рада у настави. Планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија. Обележаваће се значајни датуми предавањима или радионицама. Кроз задате садржаје, применом наведених метода и активности, планирано је да се остваре прописани исходи за 5. разред.
Временски оквир	од септембра до јуна током трајања школске године

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ Појам прошлости и историја као наука о прошлости људског друштва. Хронологија-рачунање времена. Историјски извори-дефиниција, основна подела и установе у којима се чувају Историјско наслеђе-тековине.	1
2.	ПРАИСТОРИЈА Основне одлике праисторије(начин живота људи, проналасци) Подела праисторије(камено и метално доба) Праисторијски локалитети у Европи и Србији(Алтамира, Лепенски Вир, Винча...)	1

3.	Појам Старог истока-географске одлике, најзначајније цивилизације (Месопотамија, Египат, Јудеја, Феникија) Друштвени односи(робовласничко и теократско друштво) и државно уређење (монархија-царства, краљевства) у цивилизацијама Старог истока Основне одлике привреде и свакодневни живот-обичаји, занимања, исхрана, становање Култура и историјско наслеђе народа Старог истока-религија, писмо, књижевност, уметност, наука, цивилизацијске тековине(математика, медицина, закони...)	3
4.	Појам античке Грчке-географске одлике. Најстарији период грчке историје(Критска и Микенска цивилизација) Грчки митови(појам, примери) и хомерски епови Колонизација и основне одлике привреде Полиси-Спарта и Атина(појам полиса, структура друштва, државно уређење) Грчко-персијски ратови Пелопонески рат-узроци и последице Култура и свакодневни живот(религија, олимпијске игре, митологија, уметност, наука) Хеленистичко доба и његова култура Историјско наслеђе(институције, позориште, филозофија, демократија, беседништво, олимпијске игре) Грчка митологија Седам светских чуда	6
5.	АНТИЧКИ РИМ Појам античког Рима-географске одлике и периодизација Оснивање Рима(легенда о Ромулу и Рему) Структура друштва и уређење римске републике Ширење римске државе(освајања, провинције, привреда) 12 Рим у доба царства-принципат и доминат Култура и свакодневни живот(религија, уметност, наука, обичаји) Хришћанство-појава и ширење Пад Западног римског царства(почетак Велике сеобе народа, подела царства и пад Западног царства Историјско наслеђе(абцеда, календар, медицина, уметност, путеви, водовод, римски бројеви, римско наслеђе на слеђе на територији Србије) Римски градови на територији Србије Гладијаторске борбе	4
	Укупан број часова на годишњем нивоу	15

Предмет	Допунска настава – историја
Разред	6. разред
Циљ допунске наставе	Изучавање историјских догађаја, појава, процеса и личности, стицање знања и компетенција неопходних за разумевање савременог света, развијање вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска	Рад са ученицима који имају потешкоћа у савладавању градива, биће организовани часови допунске наставе. У случају да дете има потешкоће у савладавању градива,

настава	урадиће се одговарајући поступак у индивидуализацији.
Облици и методе рада	Планира се примена што различитијих метода рада у настави. Планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија. Обележаваће се значајни датуми предавањима или радионицама. Кроз задате садржаје, применом наведених метода и активности, планирано је да се остваре прописани исходи за шести разред.
Временски оквир	од септембра до јуна током трајања школске године

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	Основи проучавања прошлости *Основне одлике периода средњег и новог века(појмови средњи век, нови век, преиндустријско доба, хронолошки и просторни оквири) *Историјски извори за историју средњег века и раног новог века и њихова сазнајна вредност(писани и материјални)	1
2.	Европа, Средоземље и српске земље у раном средњем веку *Велика сеоба народа и стварање нових држава у Европи(германска и словенска племена;Бугари, Мађари, Викинзи) *Најзначајније државе раног средњег века(Франачка држава, Византија, Арабљани) *Религија у раном средњем веку(христијанизација и хришћанска црква, Велики раскол, ислам) *Феудално друштво(структура, друштвене категорије, вазални односи) *Српске земље и Балканско полуострво(досељавање Срба и Хрвата, односи са староседеоцима и суседима, формирање српских земаља, христијанизација, ширење писмености). *Истакнуте личности:Јустинијан, Карло Велики, кнез Властимир, цар Симеон, Јован Владимир, Василије Други, краљ Михаило, Ћирило и Методије.	5
3.	Европа, Средоземље и српске земље у позном средњем веку *Државно уређење(типови европских монархија, република). *Сусрети и прожимања народа и цивилизација(хришћанство, ислам, јудаизам, Крсташки ратови, најзначајнији путописци и њихова путовања(Марко Поло, Ибн Батута...)). *Српске земље и суседи(краљевина и царство, деспотовина, аутокефална црква, односи са Византијом, Бигарском, Угарском, Венецијом, османска освајања у југоисточној Европи). *Свакодневни живот у Европи и српским земљама(двор и дворски живот, живот на селу и у граду-занимања, јереси, куга...) *Опште одлике средњовековне културе(верски карактер културе, витешка култура, културне области, школе, универзитети, проналасци;писана и визуелна култура код Срба, легенде- косовска, о краљу Артуру...).	4

	*Истакнуте личности:Фридрих Барбароса, Ричард Лавље Срце, саладин, Стефан Немања,Стефан Првовенчани, Сава Немањић, краљ Милутин, цар Душан, кнез Лазар и кнегиња Милица, Стефан Лазаревић, деспот Ђурађ, Ђурађ Кастриот Скендербег, Балшићи, Мехмед Други Освајач).	
4.	Европа, свет и српске земље у раном новом веку *Прединдустријско доба(хронолошки оквири, научна и техничка открића, штампа, промене у начину производње, развој градова), *Велика географска открића и колонизација (истакнути морепловци и њихова путовања, сусрет са ваневропским цивилизацијама). *Опште одлике културе раног новог века(основна обележја хуманизма и ренесансе, књижевност,политичка мисао, обичаји и веровања...). *Реформација и противреформација(узроци и последице, протестантизам). *Појава апсолутистичких монархија(промене у државном уређењу). *Врхунац моћи Османског царства(освајања, држава, ратови). *Живот Срба под османском, хабзбуршком и млетачком влашћу(Пећка патријаршија, мењање верског и културног идентитета, отпори и сеобе, Војна крајина). *Истакнуте личности:Јохан Гутенберг, Колумбо, Магелан, Леонардо да Винчи, Микеланђело, никола Коперник, Мартин Лутер,Карло Пети, Луј 14., Сулејман Величанствени, Мехмед паша Соколовић, Арсеније Трећи Чарнојевић...)	6
5.		
	Укупан број часова на годишњем нивоу	16

Предмет	Допунска настава – историја
Разред	7. разред
Циљ допунске наставе	Изучавање историјских догађаја, појава, процеса и личности, стицање знања и компетенција неопходних за разумевање савременог света, развијање вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Рад са ученицима који имају потешкоћа у савладавању градива, биће организовани часови допунске наставе. У случају да дете има потешкоће у савладавању градива, урадиће се одговарајући поступак у индивидуализацији.
Облици и методе рада	Планира се примена што различитијих метода рада у настави. Планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија. Обележаваће се значајни датуми предавањима или радионицама. Кроз задате садржаје,

	применом наведених метода и активности, планирано је да се остваре прописани исходи за седми разред.
Временски оквир	од септембра до јуна током трајања школске године

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ Основне одлике, хронолошки и просторни оквири периода од Индустијске револуције до завршетка Првог светског рата. Историјски извори за изучавање периода од Индустијске револуције до завршетка Првог светског рата и њихова сазнајна вредност (материјални, писани, аудио и визуелни).	1
2.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСКОГ ДОБА (до средине XIX века) Индустијска револуција (парна машина и њена примена; промене у друштву – јачање грађанске и појава радничке класе). Политичке револуције (узроци, последице и обележја, европске монархије уочи револуција, просветитељске идеје, примери америчке и француске револуције; појмови уставности и поделе власти, Декларација о правима човека и грађанина, укидање феудализма). Наполеоново доба (Наполеонова владавина, ратови, тековине, Бечки конгрес). Свакодневни живот и култура (промене у начину живота). Источно питање и балкански народи (политика великих сила, борба балканских народа за ослобођење). Живот Срба под османском и хабзбуршком влашћу. Српска револуција 1804–1835 (основна обележја, ток Првог и Другог српског устанка, последице и значај). Развој модерне српске државе (аутономија Кнежевине Србије, успостава државе, оснивање образовних и културних установа). Црна Гора у доба владичанства (основна обележја државног и друштвеног уређења). Истакнуте личности: Џејмс Ват, Волтер, Катарина II, Марија Терезија, Робеспјер, Наполеон Бонапарта, вожд Карађорђе, кнез Милош, кнегиња Љубица, Доситеј Обрадовић, Вук Караџић, прота Матеја Ненадовић, Петар I и Петар II Петровић Његош, Сава Текелија, митрополит Стефан Стратимировић.	5
3.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА II Рађање модерних држава, међународни односи и кризе (револуције 1848/49 – „пролеће народа”, политичке идеје, настанак модерне Италије и Немачке, успон САД и грађански рат, борба за колоније у Африци и Азији, Персија, Индија, Кина, опадање Османског царства). Промене у привреди, друштву и култури (Друга индустијска револуција, људска права	4

	и слободe – право гласа, укидање робовласништва, положај деце и жена; култура, наука, образовање, свакодневни живот). Кнежевина и Краљевина Србија и њено окружење (развој државних установа и политичког живота, унутрашња и спољна политика, међународно признање – Берлински конгрес; културна и просветна политика, свакодневни живот; положај Срба под хабзбуршком и османском влашћу). Истакнуте личности: Ђузепе Гарибалди, Ото фон Бизмарк, Наполеон III, краљица Викторија, Абрахам Линколн, Карл Маркс, браћа Лимијер, Алфред Нобел, кнез Александар Карађорђевић, кнез Михаило, краљ Милан, краљица Наталија и краљ Александар Обреновић, књаз Никола Петровић, Илија Гарашанин, Јован Ристић, Никола Пашић, Стојан Новаковић, патријарх Јосиф Рајачић, Катарина Ивановић, Светозар Милетић, Бењамин Калај, Алекса Шантић.	
4.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ ХХ ВЕКА Међународни односи и кризе (формирање савеза, сукоби око колонија, Рускојапански рат, Мароканска криза, Анексиона криза, Либијски рат, балкански ратови). Култура, наука и свакодневни живот (Светска изложба у Паризу, примена научних достигнућа, положај жена). Краљевина Србија и њено окружење (Мајски преврат, политички живот, унутрашња и спољна политика; појава југословенства, наука, култура, свакодневни живот, положај Срба под аустроугарском и османском влашћу, Црна Гора – доношење устава, проглашење краљевине; учешће Србије и Црне Горе у балканским ратовима). Велики рат (узроци и повод, савезништва и фронтови, Србија и Црна Гора у рату; преломнице, ток и последице рата; аспекти рата – технологија рата, пропаганда, губици и жртве, глад и епидемије; човек у рату – живот у позадини и на фронту; живот под окупацијом и у избеглиштву; Велики рат у сећању). Истакнуте личности: Алберт Ајнштајн, Пјер и Марија Кири, Сигмунд Фројд, Михајло Пупин, Никола Тесла, Хенри Форд, Вилхелм II, Николај II Романов, Вудро Вилсон, краљ Петар и престолонаследник Александар Карађорђевић, Јован Цвијић, Надежда Петровић, Арчибалд Рајс, Милунка Савић, Флора Сендс, Радомир Путник, Степа Степановић, Живојин Мишић, Петар Бојовић, Јанко Вукотић, Драгутин Димитријевић Апис	6
5.		
	Укупан број часова на годишњем нивоу	16

Предмет	Допунска настава – историја
Разред	8. разред
Циљ допунске наставе	Изучавање историјских догађаја, појава, процеса и личности,

	стицање знања и компетенција неопходних за разумевање савременог света, развијање вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Рад са ученицима који имају потешкоћа у савладавању градива, биће организовани часови допунске наставе. У случају да дете има потешкоће у савладавању градива, урадиће се одговарајући поступак у индивидуализацији.
Облици и методе рада	Планира се примена што различитијих метода рада у настави. Планира се чешће коришћење информационо комуникационих технологија. Обележаваће се значајни датуми предавањима или радионицама. Кроз задате садржаје, применом наведених метода и активности, планирано је да се остваре прописани исходи за осми разред.
Временски оквир	од септембра до јуна током трајања школске године

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	Основне одлике периода од завршетка Првог светског рата до наших дана. Историјски извори за изучавање периода од завршетка Првог светског рата до наших дана и њихова сазнајна вредност (материјални, писани, аудио, визуелни, усмена сведочанства, дигитални).	1
2.	ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА Последице Великог рата (демографски и материјални губици, одраз рата у друштвеном и културном животу, Мирвна конференција у Паризу – нова карта Европе и света). Револуције у Русији и Европи (узроци, ток и последице). Стварање угословенске државе (југословенска идеја, процес и носиоци уједињења, међународно признање и границе). Политичке и друштвено-економске прилике у Европи и свету (либералне демократије, тоталитарне идеологије, економске кризе; култура, наука и уметност, свакодневни живот). Југословенска краљевина (простор, становништво и друштво; конституисање државе, политички живот; међународни положај; економске прилике; култура, улога двора; национално и верско питање). Истакнуте личности: Николај II Романов, Владимир Иљич Лењин, Роза Луксембург, Александар Флеминг, Пабло Пикасо, Волт Дизни, Чарли Чаплин, Сергеј Ејзенштајн, Бенито Мусолини, Адолф Хитлер, Јосиф Стаљин, Френклин Рузвелт, Александар I, Марија, Петар II и Павле Карађорђевић, Никола Пашић, Стјепан Радић, Милан Стојадиновић, Драгиша Цветковић, Влатко Мачек,	4

	Слободан Јовановић, Милутин Миланковић, Исидора Секулић, Ксенија Атанасијевић, Милена Павловић Барили, Иван Мештровић.	
3.	ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ – ТОТАЛНИ РАТ Свет у рату – узроци, међународне кризе, сукоби и освајачка политика тоталитарних држава; почетак и ток рата, зараћене стране, савезништва, фронтони, најважније операције, нови начини ратовања; ратна свакодневица; страдање цивила и ратни злочини; крај рата, победа антифашистичке коалиције. Југославија и српски народ у рату – улазак у рат, војни пораз, окупација, подела, квислиншке творевине; геноцид и злочини; устанак, антифашистичка борба и грађански рат; војне операције, живот у рату. Последице рата – људски и материјални губици; демографске и друштвене промене, миграције; уништавање културног наслеђа; суђења за ратне злочине; стварање ОУН. Истакнуте личности: Френклин Рузвелт, Винстон Черчил, Јосиф Стаљин, Адолф Хитлер, Бенито Мусолини, цар Хирохито, Франциско Франко, Мао Цедунг, Ана Франк, Петар II Карађорђевић, Драгољуб Михаиловић Јосип Броз, Милан Недић, Анте Павелић, Диана Будисављевић.	4
4.	СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА Свет после Другог светског рата – блоковска подела, трка у наоружању, глобална димензија хладног рата, ратна жаришта и кризе, деколонизација, европске интеграције, покрети еманципације – покрети за женска и мањинска права, антиратни и антирасни покрети; научна достигнућа, освајање свемира, медији, популарна култура. Југославија и српски народ после Другог светског рата – изградња новог државног и друштвеног уређења, једнопартијски систем, однос власти према политичким противницима, међународни положај, економске и културне прилике, самоуправљање, несврстаност; свакодневица, популарна култура, нове тенденције у култури. Истакнуте личности: Џон Кенеди, Никита Хрушчов, Махатма Ганди, Мартин Лутер Кинг, Роза Паркс, Нелсон Мандела, Голда Меир, Енди Ворхол, Јосип Броз, Александар Ранковић, Милован Ђилас, Иво Андрић, Милош Црњански, Александар Петровић, Мира Траиловић, Душан Ковачевић.	5
5.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ Свет после хладног рата – пад Берлинског зида; слом комунизма у Европи, распад СССР-а, нова политичка карта Европе, стварање Европске уније, доминација САД, локални конфликти и интервенције великих сила, процеси глобализације, Четврта индустријска револуција (дигитални медији, интернет, друштвене мреже и мобилна телефонија), претња тероризма, миграције, савремени културни покрети. Српски народ на крају 20. и почетком 21. века – криза СФРЈ 80-тих година, међунационалне тензије, увођење	

	<p>вишестраначког политичког система, распад СФРЈ, грађански рат и стварање нових држава, интернационализација сукоба и међународне интервенције, економске прилике и свакодневни живот, ратни злочини, страдање цивилног становништва, разарање културног наслеђа, НАТО агресија на СРЈ, последице ратова, политичке промене 2000. године, Република Србија као самостална држава, питање статуса Косова и Метохије, односи у региону, српски народ у дијаспори и региону, процес придруживања Европској унији, култура и спорт. Истакнуте личности: Роналд Реган, Михаил Горбачов, Маргарет Тачер, Бил Гејтс, Владимир Путин, Ангела Меркел, Слободан Милошевић, Фрањо Туђман, Алија Изетбеговић, Зоран Ђинђић, Војислав Коштуница</p>	
	Укупан број часова на годишњем нивоу	14

Укупан број часова додатне наставе зависи од процета радног времена наставника. Унашој школи наставник историје има 35% радног времена.

Предмет	Допунска настава – географија
Разред	5. разред
Циљ допунске наставе	<p>Да ученици стекну језичку и научну писменост, усвоје знања о природногеографским објектима, појавама и процесима, да се оспособе за коришћење и разумевање стечених знања и вештина.</p>
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	<p>Рад са ученицима који имају потешкоћа у савладавању градива, биће организовани часови допунске наставе. У случају да дете има потешкоће у савладавању градива, урадиће се одговарајући поступак у индивидуализацији. Планира се примена различитих метода, ради бољег усвајања и превазилажења потешкоћа у савладавању наставног градива. Укључивање ученика у разноврсне школске пројекте, утицаће на њихову мотивисаност и боље резултате у учењу.</p>
Облици и методе рада	<p>Монолошка, дијалогска, текстуална, илустративно-демонстративна, графичка, индивидуална. Фронтални, индивидуални, рад у пару, рад у групи.</p>
Временски оквир	од септембра до јуна током трајања школске године

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА Ширење географских хоризоната и велика географска открића. Одговорност човека према планети Земљи	1
2.	ВАСИОНА Васиона, галаксија, Млечни пут, звезде, сазвежђа. Сунчев систем: Сунце, планете, сателити, Месец, месечеве мене, астероиди, комете, метеори	5
3.	ПЛАНЕТА ЗЕМЉА Облик и димензије Земље, распоред копна и воде на Земљи. Сила Земљине теже, глобус, екватор, полови. Ротација Земље и последица ротације: смена обданице и ноћи, привидно кретање Сунца, локално време. Револуција Земље и последице револуције: неједнака дужина обданице и ноћи током године, смена годишњих доба, календар, топлотни појасеви. Постанак и унутрашња грађа Земље, литосферне плоче: кретање плоча, промена положаја континената. Вулканизам и земљотреси: елементи, настанак, зоне појава у свету и Србији, последице и шта радити у случају земљотреса. Стене: магматске, седиментне, метаморфне. Постанак рељефа процесима набирања и раседања, планине, низије, надморска и релативна висина. Обликовање рељефа дејством воде, (радом река, таласа, леда, растварање стена) и ветра. Човек и рељеф (позитивни и негативни утицаји). Атмосфера (састав, структура и значај). Време и клима: климатски елементи и појаве (температура, притисак, влажност ваздуха, падавине, облачност, ветар). Климатски чиниоци, основни типови климе. Човек и клима (атмосферске непогоде, утицај човека на климу). Светско море и његова хоризонтална подела, својства морске воде (сланост, температура, боја, провидност), кретање морске воде (таласи, цунами, плима и осека, морске струје). Воде на копну: подземне воде и извори, реке, језера и ледници. Човек и вода - поплаве и бујице, заштита вода од загађења. Распростирање биљног и животињског света на Земљи. Угроженост и заштита живог света.	4
4.		
5.		
	Укупан број часова на годишњем нивоу	10

Предмет	Допунска настава – географија
Разред	6. разред

Циљ допунске наставе	Да ученици стекну језичку и научну писменост, усвоје знања о природногеографским објектима, појавама и процесима, да се оспособе за коришћење и разумевање стечених знања и вештина.
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Рад са ученицима који имају потешкоћа у савладавању градива, биће организовани часови допунске наставе. У случају да дете има потешкоће у савладавању градива, урадиће се одговарајући поступак у индивидуализацији. Планира се примена различитих метода, ради бољег усвајања и превазилажења потешкоћа у савладавању наставног градива. Укључивање ученика у разноврсне школске пројекте, утицаће на њихову мотивисаност и боље резултате у учењу.
Облици и методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, илустративно-демонстративна, графичка, индивидуална. Фронтални, индивидуални, рад у пару, рад у групи.
Временски оквир	од септембра до јуна током трајања школске године

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	ДРУШТВО И ГЕОГРАФИЈА Друштвена географија, предмет проучавања и подела.	1
2.	ГЕОГРАФСКА КАРТА Географска/картографска мрежа. Географска ширина и географска дужина, часовне зоне. Појам карте и њен развој кроз историју. Елементи карте (математички, географски и допунски). Картографски знаци и методе за представљање рељефа на карти. Подела карата према садржају и величини размера. Оријентација у простору и оријентација карте, мерење на карти, сателитски навигациони системи.	4
3.	СТАНОВНИШТВО Основни појмови о становништву: демографски развитак и извори података о становништву. Број и распоред становништва на Земљи. Природно кретање становништва. Миграције становништва. Структуре становништва: биолошке и друштвено-економске. Савремени демографски процеси у Србији, Европи и свету.	3
4.	НАСЕЉА Појам и настанак првих насеља. Положај и географски размештај насеља. Величина и функције насеља. Типови насеља. Урбанизација. Град – унутрашња структура и односи са околним простором. Село и рурални процеси.	1

5.	ПРИВРЕДА Привреда, привредне делатности и сектори привреде. Пољопривреда и географски простор. Индустрија и географски простор. Саобраћај, туризам и географски простор. Ванпривредне делатности. Развијени и неразвијени региони и државе и савремени геоекономски односи у свету. Концепт одрживог развоја.	2
6.	ДРЖАВА И ИНТЕГРАЦИОНИ ПРОЦЕСИ Појам и настанак првих држава. Географски положај државе. Величина и компактност територије државе. Појам и функција државних граница. Главни град. Облик владавине. Политичко-географска карта Европе после Другог светског рата.	1
7.	ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ Географске регије и регионална географија. Положај и границе Европе. Природне карактеристике Европе. Становништво Европе. Насеља Европе. Привреда Европе. Географске регије Европе.	4
	Укупан број часова на годишњем нивоу	16

Предмет	Допунска настава – географија
Разред	7. разред
Циљ допунске наставе	Да ученици стекну језичку и научну писменост, усвоје знања о природногеографским објектима, појавама и процесима, да се оспособе за коришћење и разумевање стечених знања и вештина.
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Рад са ученицима који имају потешкоћа у савладавању градива, биће организовани часови допунске наставе. У случају да дете има потешкоће у савладавању градива, урадиће се одговарајући поступак у индивидуализацији. Планира се примена различитих метода, ради бољег усвајања и превазилажења потешкоћа у савладавању наставног градива. Укључивање ученика у разноврсне школске пројекте, утицаће на њихову мотивисаност и боље резултате у учењу.
Облици и методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, илустративно-демонстративна, графичка, индивидуална. Фронтални, индивидуални, рад у пару, рад у групи.
Временски оквир	од септембра до јуна током трајања школске године

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	Регионална географија, принципи регионализације. Хомогеност и хетерогеност географског простора.	1
2.	Јужна Европа – културно-цивилизацијске тековине, етничка хетерогеност, туризам, политичка подела. Државе Јужне Европе: државе бивше СФРЈ, Италија, Шпанија и Грчка – основне географске карактеристике. Средња Европа – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. Немачка – основне географске карактеристике. Западна Европа – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. Француска и Уједињено Краљевство – основне географске карактеристике. Северна Европа – природни ресурси и економски развој, народи, политичка подела. Норвешка – основне географске карактеристике. Источна Европа – културно-цивилизацијске тековине, етничка хетерогеност, природни ресурси и економски развој, политичка подела. Руска Федерација – основне географске карактеристике. Европска унија – пример интеграционих процеса.	3
3.	Азија Географски положај, границе и величина Азије. Природне одлике Азије. Становништво Азије. Насеља Азије. Привреда Азије. Политичка и регионална подела. Југозападна Азија – природни ресурси и економски развој, културно - цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, урбанизација, политичка подела. Јужна Азија – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, етничка хетерогеност, урбанизација, политичка подела. Југоисточна Азија – природни ресурси и економски развој, политичка подела. Источна Азија – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, етничка хетерогеност, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. Централна Азија – природни ресурси, политичка подела, насеља и становништво.	3
4.	Африка Географски положај, границе и величина Африке. Природне одлике Африке. Становништво Африке. Насеља Африке. Привреда Африке. Политичка и регионална подела. Афрички Медитеран и Сахарска Африка. Подсахарска Африка.	1
5.	Северна Америка Географски положај, границе, величина и регионална подела Северне Америке. Природне одлике Северне Америке. Становништво Северне Америке. Насеља Северне Америке. Привреда Северне Америке. Политичка подела.	2
6.	Јужна Америка Географски положај, границе и величина Јужне Америке. Природне одлике Јужне Америке. Становништво Јужне	1

	Америке. Насеља Јужне Америке. Привреда Јужне Америке. Политичка подела.	
7.	Аустралија и Океанија Географски положај, границе и величина Аустралије и Океаније. Природне одлике Аустралије. Колонијални период и становништво Аустралије. Насеља Аустралије. Привреда Аустралије. Океанија – основна географска обележја.	3
8.	Поларне области Основне географске одлике Антарктика – откриће, назив, географски положај, природне одлике, природни ресурси и научна истраживања. Основне географске одлике Арктика – откриће, назив, географски положај, природне одлике, природни ресурси и савремена научна истраживања.	2
	Укупан број часова на годишњем нивоу	16

Предмет	Допунска настава – географија
Разред	8. разред
Циљ допунске наставе	Да ученици стекну језичку и научну писменост, усвоје знања о природногеографским објектима, појавама и процесима, да се оспособе за коришћење и разумевање стечених знања и вештина.
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Рад са ученицима који имају потешкоћа у савладавању градива, биће организовани часови допунске наставе. У случају да дете има потешкоће у савладавању градива, урадиће се одговарајући поступак у индивидуализацији. Планира се примена различитих метода, ради бољег усвајања и превазилажења потешкоћа у савладавању наставног градива. Укључивање ученика у разноврсне школске пројекте, утицаће на њихову мотивисаност и боље резултате у учењу.
Облици и методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, илустративно-демонстративна, графичка, индивидуална. Фронтални, индивидуални, рад у пару, рад у групи.
Временски оквир	од септембра до јуна током трајања школске године

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
-------	---	---------------------

1.	ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА ТЕРИТОРИЈЕ СРБИЈЕ • Југоисточна Европа, интеграциони и дезинтеграциони процеси. • Географски положај Србије. • Историјско-географски развој Србије. • Символи Србије. • Границе и проблеми пограничних крајева	1
2.	ФИЗИЧКО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ • Геотектонски процеси на територији Србије. • Сеизмизам Србије. • Тектонски облици рељефа. • Падински процеси и рељеф настао деловањем воде. • Рељеф настао деловањем леда, ветра и човека. • Утицаји ерозивних и акумулативних процесана човека. • Климатски фактори и елементи. • Климатске области у Србији. • Подземне воде Србије. • Реке Србије. • Језера Србије. • Заштита вода и заштита од вода. • Земљишта Србије. • Распрострањеност биљног и животињског света.	3
3.	ДРУШТВЕНО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ • Кретање броја становника и њихов просторни размештај. • Природно кретање. • Миграциони процеси. Структурестановништва. Демографски проблеми и популациона политика. • Прва насеља у Србији. • Село и рурални процеси. • Градови. • Урбанизација и проблеми урбаног развоја. • Београд. • Природни ресурси и привредни развој. • Друштвени услови привредног развоја и промене у структури привреде. • Пољопривреда и географски простор. • Индустрија и географски простор. • Саобраћај и географски простор. • Туризам и трговина. • Делатности кварталног сектора.	3
4.	ПРИРОДНА И КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ • Природна баштина Србије. • Културна баштина Србије. • Светска баштина под заштитом Унескоа у Србији	1
5.	ГЕОГРАФИЈА ЗАВИЧАЈА • Појам и географски положај завичаја. • Природне карактеристике. • Друштвене карактеристике	2
6.	СРБИ У РЕГИОНУ И ДИЈАСПОРИ • Срби у Црној Гори. • Срби у БиХ – Република Српска. • Срби у Хрватској. • Срби у осталим суседним државама. • Срби у дијаспори	1
	Укупан број часова на годишњем нивоу	11

Укупан број часова додатне наставе зависи од процета радног времена наставника. Унашој школи наставник географије има 35% радног времена.

НАПОМЕНА: План и програм допунске наставе су саставни део глобалних и оперативних планова наставника и налазе се у есдневнику и код самих наставника.

ДРУГИ ЦИКЛУС - ДОДАТНА НАСТАВА

Предмет	СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ
Разред	5, 6. 7. и 8
Циљ допунске наставе	Проширивање и продубљивање садржаја редовне наставе ради бржег и темељнијег увођења даровитих ученика у свет науке.
Кораци у препознавању деце којима је потребна допунска настава	Уочавање ученика који брже напредују, организација додатног рада (избор садржаја за одређени разред или за одређеног ученика), извођење додатне наставе, праћење ученика.
Облици и методе рада	Диференцијација задатака Фронтални и индивидуални рад, рад у пару, рад у групи
Временски оквир	од септембра до јуна током трајања школске године

р.бр.	Теме и кључни појмови садржаја програма	Број часова за тему
1.	Језик – граматика и лексика	
2.	Писано изражавање	
3.	Вештина читања и разумевања прочитаног	
4.	Књижевност - књижевно-теоријски појмови; књижевна дела и писци	
5.		
6.		
	Укупан број часова на годишњем нивоу	18

НАПОМЕНА: План и програм додатне наставе су саставни део глобалних и оперативних планова наставника и налазе се у есдневнику и код самих наставника.

ПРОГРАМ ВАННАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ

Назив секције	ДРАМСКА СЕКЦИЈА
Име и презиме наставника	Јасмина Анђелковић
Разред	пети, шести, седми и осми разред
Наставница води и рецитаторску и литерарну секцију. Планови су саставни део глобалних и оперативних планова наставнице.	

р.бр.	Теме	Број часова за тему	Компетенције које ће се развијати
1.	Језичка вежбања		Комуникација, Дигитална компетенција Сарадња, Естетичка компетенција
2.	Драмски текст – тема, сукоб, карактерне особине ликова		Рад са подацима, Дигитална компетенција Решавање проблема, Сарадња, Комуникација
3.	Читалачке пробе и рад на сцени – покрет, гест, мимика		Естетичка компетенција, Комуникација Дигитална компетенција, Одговорно учешће у демократском друштву
4.	Рад на представама поводом школске славе Свети Сава и Дан школе		Комуникација, Дигитална компетенција Сарадња, Естетичка компетенција
Укупан број часова на годишњем нивоу			

Назив секције	ЛИТЕРАРНА СЕКЦИЈА
Име и презиме наставника	Јасмина Анђелковић
Разред	пети, шести, седми и осми разред

Наставница води и рецитаторску и драмску секцију. Планови су саставни део глобалних и оперативних планова наставнице.

р.бр.	Теме	Број часова за тему	Компетенције које ће се развијати
1.	Креативно писање		Комуникација, Дигитална компетенција
2.	Етапе писања есеја		Рад са подацима, Дигитална компетенција Решавање проблема, Комуникација
3.	Школски летопис – писање вести и извештаја		Естетичка компетенција, Комуникација Дигитална компетенција, Рад са подацима
4.	Презентовање прочитаних књига кроз рад на презентацијама за остале ученике		Комуникација, Дигитална компетенција Естетичка компетенција
Укупан број часова на годишњем нивоу			

ПРОГРАМ СПОРТСКИХ АКТИВНОСТИ

Недеља школског спорта се организује са циљем промовисања здравог начина живота.

Све активности које се реализују на манифестацији носе поруку о важности физичке активности за очување и унапређење здравља, о улози правилне исхране за вођење квалитетног живота, а све то у пријатној атмосфери дружења и фер плеја.

Недеља школског спорта обухвата: - такмичења у спортским дисциплинама - ликовне и литерарне конкурсе на тему здравог стила живота - ђачке радионице о рекреацији, исхрани, историји физичке културе,...

План и програм сачињава Стручно веће физичког и здравственог васпитања у сарадњи са наставницима српског језика, ликовне културе, биологије, историје.

Позивају се родитељи да се укључе као учесници у спортским такмичењима, судије или предавачи на радионицама.

Недеља школског спорта се реализује у другом полугодишту, у пролећном делу године (април/мај). Спортска такмичења се одржавају на теренима у школском дворишту и сали, радионице у учионици и дворишту, а најуспешнији радови се излажу у холу школе.

ПРОГРАМ КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ ++++++

ПРОГРАМ РАДА ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ

Улога школске библиотеке у подучавању намењеном свима, запосленима и ученицима. Школска библиотека је саставни део образовног процеса, пружа информације неопходне за успешно учествовање у савременом друштву. Њена улога је да омогући ученицима овладавање вештинама целоживотног учења, развијање креативности и маште, оспособи их за улогу одговорног члана друштва. Библиотека нуди помоћ у прикупљању материјала, информација, извора, помоћ у учењу за све учеснике у образовном процесу. Она омогућава развијање критичког мишљења и умеће делотворног коришћења информација у свим облицима и на свим медијима. Улога школске библиотеке постаје све значајнија, јер представља огледало школе и њених вредности у моралним, друштвеним и образовним питањима и циљевима.

ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА

Школски библиотекар као стручни сарадник својим ангажовањем доприноси остваривању и унапређивању образовно-васпитног рада установе. Програм рада школског библиотекара обухвата задатке и послове из области образовања и васпитања, као и библиотечко - информативне послове, као и из домена културе и уметности. Циљеви који су неопходни за унапређивање писмености, подучавања учења, подизање културног нивоа су следећи: - Подршка образовним циљевима наведеним у наставном плану и програму - Развијање и неговање навика читања и уживања у читању код деце, као и коришћења библиотеке током читавог живота - Пружање прилике за коришћење информација у циљу стицања знања, развијања маште - Подстицање ученика да користе вештине вредновања и коришћења информација - Обезбеђивање приступа локалним, регионалним, националним и глобалним изворима, што ученике доводи у додир са различитим идејама, искуствима и ставовима - Организовање активности које јачају друштвену и културну свест - Сарадња са наставницима, ученицима, родитељима, управом у циљу остваривања циљева школе - Заступање начела слободе мишљења и приступа информацијама као неопходан предуслов за одговорно учешће у демократском друштву - Промоција читања и услуга школске библиотеке у школској и друштвеној заједници. Како би се ови циљеви остварили, школска библиотека побољшава своје услуге континуирано.

ЗАДАЦИ ПРОГРАМА

Школска библиотека нуди књиге и друге изворе свим учесницима образовног процеса. Нуди помоћ при учењу. Помаже у развијању критичког мишљења, а сарадњом са наставницима и

заједничким утицајем на ученике доприноси већем нивоу писмености, бољем овладавању вештинама читања, учења, решавања проблема. Библиотекар доприноси унапређивању свих области и подручја рада. Учествује у пословима планирања, организовања, унапређивања и праћења рада школе. Библиотекар, као члан школских тимова има задатке: -Развијање и неговање читалачких навика и коришћења библиотеке код ученика и наставника, као и правилне употребе свих облика извора информација - Стварање услова за интердисциплинарни приступ настави и електронском учењу - Мотивисање за учење и самостално целоживотно учење - Сарадња са наставницима, ученицима, родитељима - Подстицање и праћење развоја индивидуалних способности ученика и њиховом професионалном развоју - Пружање помоћи надареним ученицима при избору литературе , као и ученицима који имају тешкоће у учењу , као и оним ученицима који живе у тежим социјалним условима - Стварање услова за једноставан приступ библиотечком фонду - Обезбеђивање приступа програмима који раде на развијању информатичке писмености - Припремање и реализовање библиотечког програма намењеног ученицима са посебним потребама и посебним способностима - Вођење аутоматизованог библиотечког пословања – инвентарисање и сигнирање,каталогизација, класификација библиотечке грађе и друго - Заштита и чување библиотечке грађе

АКТИВНОСТИ

Компетенција: Сарадња, рад са подацима и информацијама , одговорно учешће у демократском друштву, компетенције за учење, комуникација, дигитална компетенција Сајт школе и школске библиотеке може бити користан алат у промовисању информационе писмености. Сврха сајта школске библиотеке јесте да пружа релевантне изворе информација ученицима, наставницима, родитељима Ученици сарађују , износе своје идеје у уређивању сајта, као и наставници. Упознавање ученика са радом школске библиотеке и библиотекама у окружењу Компетенције: Сарадња, предузимљивост оријентација ка предузетништву, одговорно учешће у демократском друштву , одговоран однос према околини, компетенције за учење, комуникација На часу у библиотеци, кроз презентацију, ученици се упознају са радом библиотеке, правилима која у њој важе, другим библиотекама у окружењу. Ученици првог разреда се уписују у библиотеку, постају њени чланови. Промоција библиотеке и читања Компетенције : Сарадња, компетенција за учење, комуникација Промоција се врши преко школског сајта, ту се промовишу услуге , актуелни литерарни, ликовни конкурси на којима се може учествовати . Културне активности и радионице школске библиотеке Израда обележивача за књиге , гостовање песника и уметника, изложбе, Дан књиге и стрипа, литерарна радионица, новинарска секција , библиотечка секција одржаваће се у школској библиотеци уз стручно вођење библиотекара. Наставници и библиотекар сарађују да би: - Да би унапређивали, усмеравали и вредновали учење ученика - Унапређивали наставне планове - Припремали и изводили посебне пројекте - Мотивисали ученике за читање Рад са ученицима - За ученике библиотека треба да буде место окупљања, отворено, слободно окружење за учење и креативно изражавање. Радиће самостално и у групи: - домаће задатке -пројектне задатке - презентације -прикупљати информације и материјал за самостално учење Рад са родитељима Сарадња се може остварити у следећим областима: - Заједничко реализовање програма - Посета одељења јавној библиотеци - Заједничко читање и промоција писмености - Заједнички маркетинг библиотечких услуга Сарадња са Библиотекарским друштвом Србије - Вођење документације, стручно усавршавање - Вредновање рада библиотеке - Стручно усавршавање.

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ

ДЕЦЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА, ЗАНЕМАРИВАЊА И ТРГОВИНЕ ЉУДИМА

Циљ: Остваривање и развој безбедног и подстицајног окружења у образовноваспитним установама чиме се остварује право сваког детета да буде заштићено од свих облика насиља и дискриминације. У школи ће се примењивати документи Посебан протокол за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања и Примена посебног протокола за заштиту деце од насиља. Облици активности; планиране активности у школи; носиоци активности:

Превентивне активности:

1. Анализа стања безбедности у школи. – анкета за родитеље, ученике и наставнике. - Повезати са резултатима самовредновања у оквиру области Подршка ученицима и Брига о ученицима, Етос***** - Носиоци активности: Тим за самовредновање
2. Акције за превентивно деловање у школи – реализација- ученици – вршњачки тим: - Кутија поверења. - Страна на сајту школе. - Дан толеранције. - Израда панона у школи посвећено теми ненасиља, толеранције, пријатељству, разумевању, лепим речима... - Маркирање ризичних датума и дефинисање превентивних мера. - Спортска такмичења и турнири као превентивне активности. - Организовање радионица . - Ученичке прославе и организовање саморегулације дисциплине - Активирање деце у припреми и извођењу позоришних представа које ће се изводити на школском и локалном нивоу. - Обележавање Дана школе и школске славе. - Посете позоришним представама . - Учешће ученика на изложбама ликовних радова, литералним и музичким манифестацијама и конкурсима. – платформа Чувам те
3. Акције за превентивно деловање у школи- реализација родитељи и наставници.. - Израда материјала, постера, цртежа у којима се пропагира ненасилно понашање деце осмишљавају, одрасли организују штампу. - Организације дебате са темом ненасиља. - Организовање хуманитарних акција - Награђивање актера добре праксе.
4. Психо-педагошко образовање ученика, наставника и родитеља, разговори са педагогом у вези са ненасилним техникама комуникације: вођени дијалог, позитивна дисциплина, ресторативна дисциплина.
5. Обавештавање свих актера у школи са документима, плановима рада и резултатима: усмено, извештаји, огласна табла у зборници и у холу школе – Наставничко веће, Школски одбор, Савет родитеља, ОЗ, Ђачки парламент, Вршњачки тим, ненаставно особље.

6. Поступање у складу са акционим планом за превенцију насиља у школи и имплементирати пројекат Школа без насиља.

Активности предложене Акционим планом треба да обезбеде стварање атмосфере сигурности, поверења и поштовања дечијих права кроз јединствено деловање школе (образовно васпитне установе), институција локалне заједнице и Министарства просвете и науке. При спровођењу програма за заштиту деце од насиља и реализације Акционог плана за превенцију насиља у школи неопходна је сарадња и координисање активности са институцијама: Министарство просвете, Министарство унутрашњих послова, Министарство спорта, Министарство рада и социјалне политике, Министарство културе, Министарство за државну управу и локалну самоуправу, Завод за унапређивање образовања и васпитања, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Центар за социјални рад.

Интервентне активности:

1. Евидентирање насилног понашања – посебни обрасци – разредне старешине, педагог, директор, дежурни наставници.
2. Укључивање других институција за превентивно и хитно деловање – спољашња заштитна мрежа: Центар за социјални рад, Министарство унутрашњих послова, Дом здравља Врачар и друге.
3. Похваљивање позитивних промена у понашању и награђивање. Наставничко веће, оглашавање похваљених ученика.
4. Сазивање састанака Тима за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања по потреби, доношење конкретних мера и поступање на основу донетих мера. Вођење записника

ПРОГРАМ РАДА ТИМА ЗА ДОДАТНУ ОБРАЗОВНУ ПОДРШКУ

ИНКЛУЗИЈА је укључивање сваког детета у образовно-васпитни процес уз прилагођавање специфичним особеностима детета и пружање подршке у учењу и развоју. У школи се прилагођавају облици, методе рада, темпо учења или садржаји рада по потребама детета или по мишљењу интересорне комисије.

ИОП 1 - ИНДИВИДУАЛНИ ОБРАЗОВНИ ПЛАН – индивидуализација наставе се ради за ученике којима је потребна подршка у учењу и социјализацији прилагођавањем метода и облика рада, и за ученике са специфичним способностима. Наставници израђују оперативне планове индивидуализоване наставе. По потреби се ангажује лични пратилац детета или особе за подршку. ИОП 2 - ИНДИВИДУАЛНИ ОБРАЗОВНИ ПЛАН – индивидуализација наставе се ради за ученике којима је потребна специфична помоћ и подршка у савлађивању школског програма и социјализацији и за ученике са специфичним способностима, подразумева мењање и прилагођавање садржаја школског програма и стандарда знања специфичностима детета, уз обавезан пристанак родитеља и при прибављеном мишљењу интересорне комисије. ИОП2 разматра тим за инклузију, а усваја педагошки колегијум. По потреби се ангажује лични пратилац детета или особе за подршку.

ИОП 3 – ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЈА НАСТАВЕ И ИНДИВИДУАЛНИ ОБРАЗОВНИ ПЛАН за даровите ученике. У школи се одржавају састанци тимова за инклузију по плану који садржи Годишњи план рада школе. Индивидуални образовни планови свих ученика који се образују по индивидуалном образовном плану чине прилог школског програма и садрже:

1. Начин прилагођавања рада и услова у којима се изводи образовно-васпитни рад.
2. Начин прилагођавања циљева и исход, као и садржаја образовно-васпитног рада.
3. Начин остваривања додатне подршке за ученике школе.

ТИМ ЗА ИЗРАДУ ИНДИВИДУАЛНОГ ОБРАЗОВНОГ ПЛАНА

за сваког појединачног ученика • Наставник разредне наставе, одељенски старешина • Предметни наставници • Педагог • Родитељ • Лични пратилац детета или особа за подршку

АКТИВНОСТ	УЧЕСНИЦИ	РЕАЛИЗУЈЕ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ	ИНСТРУМЕНТИ ПРАЋЕЊА
Формирање стручног тима за инклузивно образовање на нивоу школе	Чланови Стручног тима за инклузију	Директор	Август, 2023	Записник НВ Записник са састанка ТИО
Усвајање плана и програма рада ТИО , подела активности,	ТИО	Чланови ТИО	Август, 2023	План рада ТИО, Записник
Посматрање и упознавање ученика код којих су уочене сметње у развоју, сарадња и разговори са родитељима.	Наставници разредне наставе Наставници предметне наставе Разредне старешине	Наставници Педагог	Септембар Октобар Новембар	Записник са састанка ТИО
Прибављање сагласности родитеља за ИОП	Наставник разредне наставе Разредни старешина Родитељи	Разредни старешина Педагог	Када се утврди потреба за писањем ИОП-а	Упитници, педагошка и медицинска документација
Прикупљање потребних информација и документације о детету и излагање потребе за ИОП – опис ситуације детета	Наставник разредне наставе, Разредни старешина	Интересорна комисија Тим за инклузију		Упитници, педагошка и медицинска документација

Едукација наставника (израда педагошког профила, и ИОП-а...)	Састанци тим ова за ИОП	ТИО	Август , током године	Записници
Израда педагошког профила детета на основу налаза и свих сакупљених података о детету. Поступци прикупљања података о ученику: Разговор, посматрање, тестови, преглед постојећих докумената о ученику и степен аобразовног постигнућа.	Информације се прикупљају од родитеља и других чланова породице, наставника који познају дете или наставника кога препоручи родитељ, педагога из школе и стручних сарадника ван школе који добро познају дете, детета за које се прави профил, вршњака који добро познају дете за који се прави профил	Тим за ИОП Педагог Родитељи Наставници	Септембар, током године	Записник, извештај
Вођење евиденције у електронској и папирној форми	Руководилац ТИО, директор Руководилац ТИО,	Састанци тим ова за ИО	Август, септембар, током године	Одговарајући обрасци
Доношење индивидуалног образовног плана (ИОП) за сваког ученика посебно.	Тим за ИОП за свако дете прави индивидуални план	Педагошки колегијум на предлог Стручног тима за инклузију	Септембар, Октобар, новембар	Педагошка документација, непосредни увид, посета часовима
Реализација ИОПа	Наставници разредне наставе Наставници предметне наставе Родитељи Наставник сарадник	Наставници Родитељи	Септембар - током године	Записник, Педагошка документација
Потребна врста подршке ученицима за полагање Завршног испита	Тим за ИОП, директор родитељ	Састанци тимова за ИОП	април, јун 2024.	записници
Вредновање постигнућа ученика,	Наставници разредне наставе Наставници предметне наставе	Наставници Стручни сарадник -	У првој години тромесечно, даље на крају	Педагошка документација

који раде по ИОП-у	Родитељи Наставник Сарадник	педагог	сваког полугодишта.	
Информисање школских органа о реализацији ИОП-а	Руководилац ТИО Директор	Састанак ТИО	Јун 2024.	Извештај

ПРОГРАМ И ПЛАН ПРАЋЕЊА И АДАПТАЦИЈЕ УЧЕНИКА ПРВОГ РАЗРЕДА И НОВОУПИСАНИХ УЧЕНИКА ОД ДРУГОГ ДО ОСМОГ РАЗРЕДА

Упис ученика првог разреда дефинисан је Законом о основама система образовања и васпитања и предвиђа проверу спремности ученика за школу, као и остале процедуре. Ова процедура подразумева разговор са родитељима, односно законским старатељима, како би се добило што више релевантних података о детету и на тај начин извршио правилан одабир учитеља и формирање одељења. Процедура уписа ученика у друге разреде предвиђа разговор стручних сарадника са учеником и родитељима како би ученик био распоређен у адекватно одељење. Разговор са новоуписаним ученицима обавља и директор школе. Родитељи попуњавају упитник у коме се налазе релевантни подаци о новоуписаном ученику ученику.

НАПОМЕНА: Наша школа има само по једно одељење у свим разредима, тако да не пружа могућност одабир учитеља или одељења.

РАЗРЕД	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ	НОСИОЦИ	АКТИВНОСТИ
Први	октобар-новембар	Педагог, директор	Посета часовима у првом разреду, праћење адаптације ученика, прихватање правила понашања у школи, укључивање у вршњачку групу, почетно писање...
Први	новембар	Педагог	Консултације са учитељем, праћење адаптације ученика, нарочито оних који испољавају развојне специфичности .
Други /осми	током школске године	Педагог, директор	Разговори са стрешинама, родитељима, новим ученицима, у циљу што боље адаптације на школску средину и обавезе. Индивидуални разговори деце са педагогом. Вођење педагошке документације.

ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ

Правилно и успешно одвијање образовно-васпитног рада захтева сарадњу и укључивање родитеља у образовни процес. Школа је обавезна да програмира и спроводи сарадњу са родитељима, да их обавештава свим питањима која се тичу школовања, о напредовању ученика,

проблемима са којима се сусрећу током реализације образовно-васпитног рада. Родитељи се укључују у образовно-васпитни рад кроз сарадњу са одељенским старешином, предметним наставницима, стручним сарадницима и директором школе. Школа информисе родитеље о реализацији Годишњег плана рада школе и Школског програма путем школског сајта.

САВЕТ РОДИТЕЉА чине родитељи представници сваког одељења. Они су веома важан и делотворан актер у информисању родитеља о свим важним темама и активностима. Редовни састанци Савета родитеља, вајбер комуникација и мејлинг члановима савета родитеља су доступни сви школски извештаји са класификационих периода, одлуке наставничког већа и текуће актуелности школе на google учионици Савета родитеља.

ИНДИВИДУАЛНИ КОНТАКТ СА РОДИТЕЉИМА остварује одељенски старешина који родитељима, по потреби, заказује састанак са предметним наставником, ван отворених врата. Остварује се и писани, као и телефонски контакт са родитељима ради благовременог информисања, уколико родитељ није у могућности да посети школу. Сваки одељенски старешина одређује термин у ком прима родитеље. Родитељи такође, могу да закажу састанке и са директором и стручном службом. Мејлови директора, педагога и психолога школе се налазе на школском сајту, тако да могу и електронским путем да остваре комуникацију. **ОТВОРЕНА ВРАТА** одвијају се четири пута годишње, одређују се , на огласну таблу и сајт, стављају термини великих отворених врата. У сваком полугодишту има по два термина за посету свим наставницима, како би се омогућило родитељима да се информису о напредовању свог детета код свих наставника у истом термину. На тај начин стичу увид у рад, понашање, напредовање и постигнућа свог детета. Предметни наставник, том приликом, а на основу своје евиденције , сумативног и формативног оцењивања , даје смернице родитељу како да утиче и подстиче напредовање детета. Поред заједничких отворених врата, родитељ се може информисати и у терминима које сваки предметни наставник одреди као своја отворена врата.

РОДИТЕЉСКИ САСТАНЦИ представљају обавезан и сталан вид комуникације родитеља, разредног старешине и међу самим родитељима.

САДРЖАЈИ који се реализују у оквиру родитељских састанака:

Септембар - Правила понашања у установи (ученици, наставници, родитељи); Упознавање са школским документима; Информације о терминима допунске, додатне, секција; Школски календар - Избор представника Савета родитеља.

Новембар - Реализација образовно-васпитног рада; Успех на крају првог класификационог периода, дисциплина, изостанци ученика; Предлог мера за побољшање успеха; Разматрање извештаја о изведеним путовањима

Децембар - Реализација образовно-васпитног процеса – Успех на крају првог полугодишта дисциплина, изостанци ученика - Предлог мера за побољшање успеха - Евалуација програма сарадње са породицом

Март - Реализација образовно-васпитног процеса; Успех на крају трећег класификационог периода, дисциплина, изостанци; Разматрање извештаја са систематских прегледа ученика - Организација припремне наставе за ученике осмог разреда

Јун - Реализација образовно-васпитног рада; Успех на крају другог полугодишта, дисциплина, изостанци; Извештај са припремне наставе ученика и информације о даљем току припремне наставе; Разматрање програма путовања за ученике за наредну годину; Учесће родитеља у школским тимовима (сваки тим има и представника родитеља). Школа је направила план укључивања родитеља, односно другог законског заступника у рад школе. План ће се реализовати кроз: - Отворена врата –појединачни термини (једном недељно) - Велика отворена врата (четири пута годишње) – наставници свих предмета - Родитељски састанци (пет пута годишње)-разредни старешина - Радионица превенције насиља – води Тим за заштиту од насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације; - Пројекат „Професионална оријентација,, – трибина за родитеље коју воде разредни старешина и психолог школе - Презентација о завршном испиту - Директор - Родитељи посматрачи часа – предметни наставници и родитељи - Родитељи предавачи – родитељ бира наставну јединицу и сарађује са предметним наставником или разредним наставником - Учесће родитеља у ваннаставним активностима, манифестацијама - креативне радионице за продајни новогодишњи и ускршњи сајам ученичких рукотворина, учешће у Спортском дану...

ПРОГРАМ УКЉУЧИВАЊА РОДИТЕЉА, ОДНОСНО ДРУГОГ ЗАКОНСКОГ ЗАСТУПНИКА У РАД ШКОЛЕ

Циљ: Побољшавање сарадње са родитељима и породицом ученика.

Област сарадње	Садржај сарадње	Облик сарадње	Реализатори
Редовна настава, ваннаставне и ваншколске активности	Праћење и анализа образовних постигнућа и понашања ученика на квалификационим периодима	Дан отворених врата родитељски састанак индивидуални разговори	Одељењске старешине, предметни наставници, стручни сарадници, родитељи
Законска ингеренција родитеља (тимови, комисије, органи школе)	Информисање и доношење одлука око безбедносних, организационих, финансијских питања	Састанци: Савета родитеља Школског одбора Стручних актива за ШРП Тима за самовредновање	Представници: Савета родитеља Школског одбора Стручног актива за ШРП Тима за самовредновање Наставничко веће
Безбедност ученика	Информисање о законској регулативи: Плану заштите деце од насиља, Правилнику о протоколима нивоа насиља и евиденција насиља	Састанци Савета родитеља Родитељски састанци	Директор, педагог, одељењске старешине, родитељи
Професионална	Саветодавни рад сародитељима и	Индивидуални разговори	Педагог, родитељи

оријентација	повратна информација о психолошком испитивању за потребе ПО		
Тематски разговори према развојним потребама узраста ученика	Интерактивни разговори на теме: Ваше дете је пошло у школу Пубертет и адолесценција Ментална хигијена Куда после ОШ Дисциплиновање детета уз поштовање правила Правилне методе учења	Родитељски састанци Предавања Радионице Електронска комуникација	Педагог, стручна лица, одељењске старешине
Друштвене, културне, спортске, хуманитарне акције	Дефинисање и реализација разноврсних облика ваннаставних активности Клуба родитеља	Пројекти, концерт музичке школе, представе, приредбе, изложбе, хуманитарне акције	Родитељи, наставници, ученици, стручни сарадник

ПРОГРАМ ПРОФЕСИОНАЛНЕ ОРЈЕНТАЦИЈЕ УЧЕНИКА

Координатор професионалне оријентације за нашу школу: Јасмина Анђелковић, Дејан Митић

АКТИВНОСТ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ	НАЧИН РЕАЛИЗАЦИЈЕ	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ
Континуирано праћење развоја ученика и благовремено уочавање евентуалних проблема.	септембар, октобар	Систематски прегледи	Лекари, учитељи, одељењске старешине
ЗА УЧЕНИКЕ 1, 2, 3. и 4. РАЗРЕДА			
Упознавање индивидуалних карактеристика, посебности, интересовања и склоности ученика.	током године	часови одељењског старешине, радионице	учитељи
Представљам Вам мог	новембар	час одељењског	учитељи, родитељи

тату, маму... Занимања мојих родитеља;		старешине, родитељи представљају своја занимања;	
Изградња и неговање позитивних ставова према раду.	током године	сви облици и подручја васпитнообразовног рада	учитељи
Имитација основних радњи у појединим занимањима и употреба средстава рада везаних за њих.	током године	сви облици и подручја рада	учитељи, педагог
Креативна обрада тема: Моје жеље и снови Волео бих да постанем	децембар	ликовна радионица	учитељ
„У здравом телу, здрав дух“ – формирање навика за бављењем физичким активностима	током године	спортске активности	учитељи
Израда, сакупљање и изложба литерарних и ликовних радова везаних за професионалну оријентацију.	током године	слободне, литерарне и ликовне активности	учитељи
ЗА УЧЕНИКЕ 5. и 6. РАЗРЕДА			
Идентификовање деце са посебно израженим склоностима – уметност, друштвене науке, природне науке.	током године	сви облици и подручја васпитнообразовног рада	наставници, педагог
Утицање на даље формирање навика за бављење спортским и физичким активностима.	током године	часови физичког васпитања, спортови, секције	наставник физичког
Помоћ ученицима који имају тешкоће у развоју и развијању интересовања у складу	током године	индивидуални или групни рад	наставници, педагог

са њиховим способностима.			
Стицање потпунијих знања о занимањима кроз различите наставне предмете.	током године	сви облици и подручја васпитнообразовног рада	наставници, стручни сарадник
„Којим пословима се баве људи око мене – занимања родитеља“	током године	часови одељењског старешине	одељењске старешине, родитељи
„Мој будући позив“	током године	литерарни и ликовни радови	носиоци секција
Пружање помоћи родитељима у подстицању и усмеравању професионалног развоја деце.	током године	родитељски састанци	наставници, педагог
ЗА УЧЕНИКЕ 7. И 8. РАЗРЕДА			
Професионално информисање и саветовање у установи. Праћење и процена професионалног развоја ученика.		часови одељењског старешине	одељењске старешине и педагог
Помоћ ученицима у стицању увида у сопствене потенцијале и способности.		час одељењског старешине	одељењске старешине и педагог
Информисање и упознавање ученика са појмом и значајем професионалне оријентације.	током првог полугодишта	час одељењског старешине	Координатор професионалне оријентације
Испитивање професионалних интересовања, опредељења и способности ученика.	јануар, фебруар	часови одељењског старешине	Стручна служба
Организовање присуства Дану	април, мај	посета наведеним	Представници средњих школа,

отворених врата, посета средњих школа		догађајима	одељењске старешине 8. разреда.
Упућивање ученика у коришћење различитих извора информација у процесу избора занимања и самостално тражење информација путем интернета, сајтова средњих школа.	март, април, мај	часови одељењског старешине	одељењске старешине, стручни сарадник
Сарадња са средњим школама	април, мај	Гостовања представника средњих школа и организован одлазак наших ученика у поједине средње школе.	одељењски старешина координатор пројекта за школу
Сусрети и сарадња са родитељима на плану професионалне оријентације.	друго полугодиште	Индивидуални и групни разговори	педагог, координатор пројекта
Информисање ученика о Календару уписа у средње школе, процедури и начину полагања завршних испита и њиховим обавезама.	мај	информисање	одељењске старешине, педагог

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЗДРАВЉА

ПРОГРАМ ЗДРАВСТВЕНОГ ПРОСВЕЋИВАЊА У ШКОЛИ ЈЕ УСМЕРЕН НА:

- Унапређивањем знања и развијањем вештина активним укључивањем ученика и учењем заснованом на искуству. Спроводи се континуирано у основној школи.

ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ ПРОГРАМА ЗДРАВСТВЕНЕ ПРЕВЕНЦИЈЕ И ПРОСВЕЋИВАЊА У ШКОЛИ

Циљ здравственог васпитања јесте да ученици овладају основним знањима, вештинама, ставовима и вредностима из области здравственог васпитања кроз учење засновано на искуству. Учење садржаја здравственог васпитања подразумева превођење онога што знамо о здрављу у жељени начин понашања уз препознавање правих животних вредности и подстицање оптималног развоја личности.

Задаци здравственог васпитања:

СТИЦАЊЕ ЗНАЊА О ЗДРАВСТВЕНО ПРОСВЕЋИВАЊЕ УЧЕНИКА И ПРЕВЕНЦИЈА.

Циљ наставе здравственог васпитања јесте да ученици овладају основним знањима, вештинама, ставовима и вредностима из области здравственог васпитања, кроз учење засновано на искуству. Учење садржаја здравственог васпитања подразумева превођење онога што знамо о здрављу у жељени начин понашања, уз препознавање правих животних вредности и подстицање оптималног развоја личности - Формирање ставова и понашање ученика у вези са здрављем и здравим начином живота и развојем хуманизације односа; - Унапређење хигијенских и радних услова у школи и елиминисање утицаја који штетно делују на здравље; - Остваривање активног односа и узајамне сарадње школе, породица и заједнице на развоју, заштити и унапређењу здравља ученика. Здравствена заштита ученика се организује уз сарадњу са педијатријском службом Дома здравља Грделица, ради очувања здравља ученика, обухвата и вршење редовних вакцинација и систематских прегледа.

ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Циљ и задаци: Циљ наставе здравственог васпитања јесте да ученици овладају основним знањима, вештинама, ставовима и вредностима из области здравственог васпитања, кроз учење засновано на искуству. Учење садржаја здравственог васпитања подразумева превођење онога што знамо о здрављу у жељени начин понашања, уз препознавање правих животних вредности и подстицање оптималног развоја личности. Задаци наставе здравственог васпитања су: - развијање психички и физички здраве личности, одговорне према сопственом здрављу; - стварање позитивног односа и мотивације за здрав начин живљења; - васпитавање ученика за рад и живот у здравој средини; - стицање знања, умења, ставова и вредности у циљу очувања и унапређивања здравља; - промовисање позитивних социјалних интеракција у циљу очувања здравља, - подстицање сазнања о себи, свом телу и сопственим способностима; - развијање психичких и моторних способности у складу са индивидуалним карактеристикама; - мотивисање и оспособљавање ученика да буду активни учесници у очувању свог здравља; - развијање навика код ученика за очување и неговање своје околине; - развијање истраживачких способности, критичког мишљења и креативности; - проширивање знања о јединству и свеопштој повезаности процеса у природи; - развијање одговорног односа према себи и другима; - укључивање породице на плану промовисања здравља и усвајања здравог начина живота; - развијање међусобног поштовања, поверења, искрености, уважавања личности, једнакости и отворене комуникације; - усвајање и прихватање позитивних и сузбијање негативних облика понашања значајних за очување здравља; - упознавање са

најосновнијим елементима здравог начина живота; - упознавање са протективним факторима за здравље, као што су: физичка активност и боравак у природи.

ПРВИ РАЗРЕД (флексибилно прилагодити постављеним циљевима образовања и условима рада у школи) Оперативни задаци: - усвајање основних информација о здрављу; формирање у ученику жеље да упозна своје тело; усвајање основних знања о улози и значају физичке активности; упознавање са потребом усклађивања времена за игру, рад и одмор; упознавање са најчешћим ситуацијама у којима дете може да се повреди; - стицање знања и вештина из области одржавања личне и колективне хигијене; упознавање са основним појмовима правилне исхране; упознавање са штетним ефектима појединих супстанци, са акцентом на штетне ефекте дувана и алкохола; прихватање оних које се од мене разликују; стицање основних појмова о начину самозаштите и заштите.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА:

I Тема - Ово сам ја (8 часова)

1. Упознај своје тело - дијалогском методом пружити могућност свим ученицима да именују и покажу делове свога тела. Коришћењем слика човечјег тела, учитељ ће показати све делове тела у зависности од њиховог интересовања. Ангажовати ученике и подстаћи их да кроз покрет покажу шта све могу својим телом, како би схватили моторичку активност и еластичност организма. Нагласити значај физичке активности и физичког васпитања као предмета.

2. И ја растем - кроз причу о биљкама и животињама подстаћи ученике да размишљају и износе своје интерпретације на тему растем и развијам се. Кроз различите активности упознати их са факторима од којих зависе раст и развој (наслеђе, исхрана, хигијена, физичка активност).

3. Видим, чујем, осећам - обрадити чула на нивоу информисаности ученика. - Око - обрадити кроз вежбу посматрања и запажања значајних појединости на одређеним предметима. Читањем текста указати ученицима на потребу да се текст удаљи од очију и да природна и вештачка светлост треба да долазе са леве стране. Нагласити неопходност ношења наочара у ситуацији када је то потребно. - Ухо - може се реализовати на више начина: слушањем музике, шума, разликовањем звукова и различитих тонова. Подстаћи ученике да пажљиво слушају саговорника. - Осећам - кроз истраживачке активности, експериментисање и игру са предметима и биљкама упознати ученике са основним информацијама о чулу мириса, укуса и додира. Подстицати ученике да своја знања практично примене (процена исправности намирница). Наставу учинити занимљивом кроз осмишљене разноврсне активности и стваралачке идеје ученика (мирис - цвеће, сапун; укус - чоколада, лимун; додир - меко, тврдо, топло, хладно).

4. Како сам дошао на свет - За реализацију ових садржаја из здравственог васпитања укључити родитеље. Осмишљено кроз разговор са ученицима направити поређење са кућним љубимцима и домаћим животињама. Поступно, у складу са узрастом ученика, појединачно и групно испричати основне појмове о рађању, полу и полним разликама.

II Тема - Шта знам о здрављу (8 часова)

1. Моје здравље - да би разумели појам "здравље", ученике треба подстаћи да размишљају и причају о свом виђењу на тему - Шта значи бити здрав, када се осећају "здро", шта све могу када су здрави, а шта не могу кад нису здрави.

2. Ко све брине о мом здрављу - Сагледавање ко све и на који начин брине о њиховом здрављу (родитељи, старатељи, бака, дека, доктор, зубар, учитељ...).

3. Шта се ради у дому здравља и болници - дијалогском методом и игром "доктора" приближити ученицима важност и значај: - систематских прегледа (мерење телесне тежине и висине, држање тела, кичма, стопала, праћење развоја)

Област рада	Активности	Реализатори
Праћење здравственог стања ученичких прегледа	Реализација планираних систематских прегледа. Сарадња са лекарима специјалистима –логопед, стоматолог, очни лекар; Информисање родитеља о добијеним резултатима специјалистичких прегледа.	Дечји диспанзер, Дома здравља Грделица, здравствени радници, одељењске старешине
Хигијенски услови	Контрола општег хигијенског стања ученика Стална контрола хигијенских услова у школским просторијама и школском дворишту; Рад на спречавању настанка и ширења заразних болести.	Сви запослени, ученици
Едукација	Организовање трибина, радионица и саветовалишта о различитим темама везаним за здравље (разноврсна исхрана, хигијена, заразне болести, болести везане за неправилну исхрану гојазност, булимија, анорексија, репродуктивно здравље, болести зависности, психоактивне супстанце, интернет).	Дечји диспанзер, родитељи, здравствени радници, Институт за јавно здравље, Тим за превенцију, одељењске старешине, ученици
Средства за прву помоћ	Набавка	Директор

ПРОГРАМ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

Циљ програма социјалне заштите је брига и заштита ученика из осетљивих друштвених група и превентивно или интервентно деловање у сарадњи са надлежним институцијама.

Област рада	Реализатори	Активности
Материјална подршка	ПП служба, одељењске старешине, директор, општина, град Лесковац	Сарадња са надлежним установама социјалне заштите у циљу превенције или интервенције за ученике из осетљивих друштвених група
Подршка у учењу	Педагог, одељењске старешине, предметни наставници, другови	Праћење ученика у напредовању у учењу
Подршка у заштити од занемаривања, злостављања и насиља	Стручна служба, одељењске старешине, предметни наставници, другови, директор, Центар за социјални рад	Сарадња са надлежним установама социјалне заштите у циљу превенције или интервенције за ученике из осетљивих друштвених група; Сарадња са надлежним институцијама у случајевима насиља у породици; Праћење прихватања ученика у вршњачкој групи и његова социјализација

ПРОГРАМ ЕКОЛОГИЈЕ И ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Заштита животне средине обухвата активности усмерене на развој еколошке свести, као и очување природних ресурса. Школа доприноси заштити животне средине остваривањем програма заштите животне средине – локалним еколошким акцијама, заједничким активностима школе, родитеља и јединице локалне самоуправе у анализи стања животне средине и акција за заштиту животне средине. Основно начело екообразовања и васпитања изражено је у захтеву да еколошко образовање не буде само информисање и да знања која ученици стичу не буду само на нивоу обавештености, већ да читав живот у образовним установама буде у сагласности са еколошким захтевима. Наставни програм у млађим разредима основне школе предвиђа посебне садржаје из области заштите и унапређивања животне средине у више предмета. Ипак, највише су заступљени у наставним предметима Свет око нас у првом и другом разреду и Природа и друштво у трећем и четвртном разреду основног образовања. Еколошки садржаји у старијим разредима основног образовања (од 5. до 8. разреда) су заступљени кроз наставне предмете природних наука: биологије, географије, хемије и физике. Осим тога, у свим разредима кроз часове одељенског старешине и Ученичког парламента, разматраће се теме и спроводити акције које за циљ имају очување животне средине.

Неке активности: Еко акције, Еколошке радионице, обележавање значајних датума.

Активности	Начин реализације	Носиоци активности	Време реализације
Реализација тема на часовима одељењског старешине: „Дан животиња— „Природа се воли и чува“ „Уређујемо учионицу“, „Наши трагови по клупама, зидовима“ „Еколошки бонтон“	Часови одељењског старешине	Одељењске старешине	Током школске године
Реализација хуманитарне акције „Чепом до осмеха—	Сакупљање пластичних чепова у школи	Наставница биологије	Током школске године
Дан без дуванског дима	Прављење едукативних паноа, предавања на тему, презентације ученика 7. разреда	Наставници биологије и хемије	31. јануар
Обележавање Светског дана воде	Прављење едукативних паноа, предавања на тему, презентације ученика	Наставници биологије, хемије и географије	22. март
Обележавање Дана планете Земље	Прављење едукативних паноа, предавања на тему, презентације ученика	Одељењске старешине, ученици, наставници разредне и предметне наставе, ученички парламент	21. април
Међународни дан биолошке разноврсности	Прављење едукативних паноа, предавања на тему, презентације ученика 8. разреда	Одељењске старешине, ученици, наставници разредне и предметне наставе	22. мај
Обележавање Светског дана заштите животне средине	Прављење едукативних паноа, предавања на тему, презентације ученика	Одељењске старешине, ученици, наставници разредне и предметне наставе	5. јун

ПРОГРАМ ИЗЛЕТА, ЕКСКУРЗИЈА И НАСТАВЕ У ПРИРОДИ

Циљ реализације екскурзија, наставе у природи и излета је усвајање дела наставног програма, непосредним упознавањем културно-историјског наслеђа и природних лепота. На тај начин се подстичемо развиј позитивног односа према националним, културним и естетским вредностима.

Оснажују се и учвршћују позитивни социјални односи међу ученицима, и између ученика и наставника. На основу Правилника о извођењу излета, екскурзија и наставе у природи израђује се план и програм реализације по разредима, који се налази у Годишњем плану рада школе.

Школа, сваке године, расписује јавну набавку по процедури која се налази у Закону о јавним набавкама („Службени гласник РС“ бр. 124/2012, 14/15 и 68/15). Сви излети подразумевају: - Превоз аутобусом који испуњава одредбе Закона о безбедности у саобраћају и друге прописе о превозу деце на релацији по програму путовања.

- Путно осигурање ученика.

- Лекара - пратилац групе.

- Извршиоци – учитељи у својим одељењима.

ПРОГРАМ БЕЗБЕДНОСТИ И ЗДРАВЉА НА РАДУ

Ред. број	Активности	Обавезе послодавца	Време/реализатори
1.	Усклађивање акта о процени ризика са законском регулативом	Благовремено пратити прописе и приступити измени и допуни постојеће документације	Током школаке године Служба општих и правних послова
2.	Планирање, избор, коришћење и одржавање средстава за рад, опасних материја и средстава и опреме за личну заштиту на раду	Обезбедити благовремени увид у постојеће стање и планирање потребе	Током школске године, Служба одржавања, предметници наставници (хемија, ТИО)
3.	Опремање и уређивање радних места (набавка нових средстава за рад)	Обезбедити благовремени увид у постојеће стање и планирање потребе	Током школске године, Служба одржавања, предметници наставници (хемија, ТИО)
4.			Током школске године, Служба одржавања, предметници наставници (хемија, ТИО)
5.	Превентивни и периодични прегледи и испитивања	Да омогући реализацију истих на захтев Лица за	Током школске године, Служба одржавања,

	опреме за рад	безбедност и здравље на раду	предметници наставници (хемија, ТИО)
6.	Мере за побољшање услова рада (унапређење начина комуникације са ученицима, запосленима и родитељима). Упознавање Савета родитеља са спроведеним и планираним мерама безбедности и здравља на раду	Да омогући реализацију истих на захтев Лица за безбедност и здравље на раду	Током школске године Служба одржавања, овлашћене установе за пројектовање и извођење радова
7.	Оспособљавање запослених за безбедан и здрав рад	Благовремено обавештавање лица за безбедност и здравље на раду пре ступања на рад запосленог	Током школске године Лице за безбедност и здравље на раду
8.	Доношење упутстава за безбедан рад и контрола њихове примене	Израда упутстава за њихово истицање	Током школске године Лице за безбедност и здравље на раду
9.	Забрана рада на радном месту или употреба средстава за рад	Да омогући реализацију истих на захтев Лица за безбедност и здравље на раду	Током школске године Лице за безбедност и здравље на раду
10.	Евиденција у области безбедности и здравља на раду код послодавца	Да омогући реализацију истих на захтев Лица за БЗНР	Током школске године Служба општих и правних послова, Лице за БЗНР
11.	Провере исправности и присутности ПП опреме, ознаке путева евакуације	Да омогући периодично одржавање истих, да обезбеди услове за унапређење система заштите од пожара	Током школске године Лице за БЗНР Овлашћене установе
12.	Обуке запослених за ПП заштиту	Да омогући реализацију истих на захтев Лица за БЗНР	Током школске године Лице за БЗНР Овлашћене установе
13.	Реализација вежбе евакуације запослених и ученика у ванредним ситуацијама (пожар, природне катастрофе...)	Да омогући реализацију истих на захтев Лица за БЗНР	Током школске године Лице за БЗНР Овлашћене установе
14.	Набавка и опремање сандучића за средства прве помоћ	Да омогући реализацију истих на захтев Лица за БЗНР	Током школске године Лице за БЗНР

15.	Обезбеђење равних, сувих и неклизацијских површина у школском простору	Да обезбеди непрестано одржавање и поправку истих	Током школске године Служба одржавања
16.	Обезбеђење довољне проветрености, температуре и осветљености свих просторија школе	Да омогући реализацију истих на захтев Лица за БЗНР и запослених	Током школске године Служба одржавања
17.	Набавка нових средстава личне заштите на раду за све запослене као и замене постојећих у случају када су оштећени	Да омогући реализацију истих на захтев Лица за БЗНР и запослених	Током школске године Лице за БЗНР
18.	Планирање, пројектовање и контрола реализације нових инсталација	Да омогући присуство лица за БЗНР у свим фазама реализације инвестиционог и интервентног одржавања	Током школске године Запослени, Лице за БЗНР, Овлашћене установе
19.	Редован, свакодневни обилазак објекта школе	Да омогући реализацију истих на захтев Лица за БЗНР и запослених	Током школске године Лице за БЗНР
20.	Процена ризика од повређивања(Подови, столице, тоалети, леденице,рукохвати, степениште, осветљење, штекери...	Да омогући реализацију истих на захтев Лица за БЗНР и запослених	Током школске године Лице за БЗНР

Напомена: Све побројане активности представљају скуп активности Лица за безбедност и заштиту на раду и послодавца који се реализују често и као интервентне у складу са новонасталим ситуацијама те их није могуће рашчланити као месечне или кварталне активности.

ОШ „Аца Синадиновић“
Предејане
Дел. број: 433
Датум: 07.07.2023. год.

На основу члана 119. Закона о основама система образовања и васпитања („Сл. гласник РС“, бр. 88/2017, 27/2018 – др. закон, 10/2019, 27/2018 – др. закон, 6/20 и 129/2021) и члана 51. Статута, Школски одбор ОШ „Аца Синадиновић“ Предејане је на седници одржаној 07.07.2023. године донео

О Д Л У К У

1. Усваја се Школски програм за први и други циклус Основне школе за период од 2023/2024 до 2027/2028 године.
2. Ова одлука је донета једногласно.

Председник Школског одбора

Ненад Вучковић
(Ненад Вучковић)

АНЕКСИ

АНЕКС

1

Табеларни приказ активности које ће се у школи реализовати у школској 2023/2024. години по смерницама Министарства просвете

1. Предмет и примена Смерница за организацију и реализацију образовноваспитног рада у основној школи у школској 2023/2024. години

Смерницама за организацију и реализацију образовно-васпитног рада у основној школи (у даљем тексту: школи) у школској 2023/2024. години (у даљем тексту: Смернице), ближе се уређују начин планирања, организовања и остваривања образовноваспитног рада школе, са нагласком на остале облике образовно-васпитног рада и унапређивање васпитног рада са ученицима. Услед последица мајских трагедија, првенствено ради обезбеђивања добробити и подршке целовитом развоју детета/ученика, настава у другом полугодишту школске 2022/2023. године за ученике основне школе завршена је раније. Између осталог, Смернице треба да помогну школи да успостави континуитет у даљем образовно-васпитном раду, да достигне законом прописане циљеве образовања и васпитања и да се што успешније носи са могућим изазовима у новој школској години.

Правни основ Смерница јесте Закон о основама система образовања и васпитања „Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19, 6/20 и 129/21), Закон о основном образовању и васпитању („Службени гласник РС”, бр. 55/13, 101/17, 27/18 – др. закон, 10/19 и 129/21), прописи којима се уређују планови и програми наставе и учења и прописи којима се ближе уређују специфични аспекти рада школе.

2. Циљеви Смерница

Заједнички циљ Смерница је организација активности чијом ће се реализацијом и активним укључивањем ученика допринети првенствено развоју позитивних људских вредности код ученика, као и унапређивању односа заснованих на међусобном поштовању, сарадњи и солидарности уз уважавање различитости. Директор, наставници, стручни сарадници и родитељи, односно други законски заступници (у даљем тексту: родитељи) одговорни су за остваривање ових циљева, којима се обезбеђују безбедно и подстицајно окружење за учење и развој свих чланова школске заједнице.

3. Образовно-васпитни рад у школској 2023/2024. години

У планирању и реализацији образовно-васпитног рада у школској 2023/2024. години неопходно је осим законских и програмских основа уважити и сугестије и захтеве које произилазе из Смерница. Приликом разматрања начина на који ће се Смернице применити у школи, упућујемо на коришћење додатних извора који су наведени у прилогу и чине њихов саставни део. У наставку је представљен резиме Смерница у виду корака које је неопходно предузети, након чега је дат табеларни приказ активности које школа треба да реализује у школској 2023/2024. години: Први наставни дан школске 2023/2024. године потребно је организовати кроз

- разговор са ученицима и упознавање ученика са планом рада у првим недељама нове школске године;

Настава у недељи од 04. до 08. септембра 2023. године се организује кроз тематску наставу, у оквиру које се могу реализовати радионице и друге активности усмерене ка неговању вредности међусобног поштовања, сарадње и солидарности, уз уважавање различитости;

У недељи од 11. до 15. септембра 2023. године се спроводи иницијалнопроцењивање у оквиру предмета програма наставе и учења одређеног разреда и на основу резултата иницијалног процењивања се планира реализација образовно-васпитног рада у складу са постигнућима ученика;

Годишњим планом рада школе предвидети самовредновање рада у областима квалитета – Подршка ученицима и Етос. Самовредновање рада се реализује у првом полугодишту школске 2023/2024. године;

Реализацију акционог плана унапређивања Подршке ученицима и Етоса

- реализовати почетком и током другог полугодишта;

Организовати и реализовати иницијално процењивање адаптације ученика петог разреда на нову средину и планирати мере подршке са наставницима и ученицима; Ученике упознати са програмима слободних наставних активности (СНА), истаћи значај реализације свих, а нарочито реализацију две нове слободне наставне активности – Врлине и вредности као животни компас I, II ; До краја првог полугодишта јасно истаћи визију развоја школе и на основу ње у партиципативном процесу дефинисати мото (идентитет) школе. Мото је један од важних симбола школе који је познат и општеприхваћен.

Активност	Период реализације	Носиоци активности	Резултат
Заједнички разговори свих актера школског живота	Од 01. септембра 2023. године и у континуитету током наставне године	Сви запослени у школи	Ревидиран Развојни план школе и израђен план активности; Могући су нови приоритетни циљеви развоја
Тематска настава	04-08. септембар 2023.	Наставници	Оперативни планови; Продукти тематске наставе
Избор слободних наставних активности (две нове – Врлине и вредности као животни компас)	Септембар 2023.	Одељењске старешине и Ана Митић наставница која је задужена за активности	Оперативни план реализације СНА; Продукти СНА
Иницијално процењивање	11-15. септембар 2023.	Наставници и стручни сарадник	Различите технике и инструменти за формативно праћење напредовања ученика; Оперативни планови (укључујући и планове додатне подршке)
Процењивање адаптације ученика петог разреда	Септембар-децембар 2023.	Наставници и стручни сарадник	Анализа и интерпретација резултата истраживања; Дефинисани кораци и план подршке ученицима и наставницима
Самовредновање рада школе –	Октобар-децембар 2023.	Тим за самовредновање	Анализа и интерпретација

Подршка ученицима и Етос			результата самовредновања; Ревидиран Развојни план школе и приоритетни циљеви
Дефинисати мото (идентитет) школе	Септембардецембар 2023.	Тим за развојно планирање и одељењске старешине Ученички парламент	Дефинисан мото (идентитет) школе, доступан свима и промовисан идентитет школе; Промоција визије школе

На основу закона о изменама и допунама Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 88/2017, 27/2018 – др.закон, 10/2019, 27/2018 – др.закон, 6/2020 и 129/2021 и 92/2023)

1. Владање ученика првог разреда основног образовања и васпитања оцењује се у току и на крају првог и другог полугодишта описном оценом која не утиче на општи успех ученика
2. Владање ученика од другог разреда основног образовања и васпитања и владање ученика свих разреда оцењује се бројчано у току и на крају првог и другог полугодишта и утиче на општи успех.
3. Ученик се оцењује најмање два пута у полугодишту из владања.

Донешен на Школском одбору (дел. бр. 820) 13.12. 2023.г.

АНЕКС

1

Табеларни приказ активности које ће се у школи реализовати у школској 2023/2024. години по смерницама Министарства просвете

1. Предмет и примена Смерница за организацију и реализацију образовно-васпитног рада у основној школи у школској 2023/2024. години

Смерницама за организацију и реализацију образовно-васпитног рада у основној школи (у даљем тексту: школи) у школској 2023/2024. години (у даљем тексту: Смернице), ближе се уређују начин планирања, организовања и остваривања образовно-васпитног рада школе, са нагласком на остале облике образовно-васпитног рада и унапређивање васпитног рада са ученицима. Услед последица мајских трагедија, првенствено ради обезбеђивања добробити и подршке целовитом развоју детета/ученика, настава у другом полугодишту школске 2022/2023. године за ученике основне школе завршена је раније. Између осталог, Смернице треба да помогну школи да успостави континуитет у даљем образовно-васпитном раду, да достигне законом прописане циљеве образовања и васпитања и да се што успешније носи са могућим изазовима у новој школској години.

Правни основ Смерница јесте Закон о основама система образовања и васпитања „Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19, 6/20 и 129/21), Закон о основном образовању и васпитању („Службени гласник РС”, бр. 55/13, 101/17, 27/18 – др. закон, 10/19 и 129/21), прописи којима се уређују планови и програми наставе и учења и прописи којима се ближе уређују специфични аспекти рада школе.

2. Циљеви Смерница

Заједнички циљ Смерница је организација активности чијом ће се реализацијом и активним укључивањем ученика допринети првенствено развоју позитивних људских вредности код ученика, као и унапређивању односа заснованих на међусобном поштовању, сарадњи и солидарности уз уважавање различитости. Директор, наставници, стручни сарадници и родитељи, односно други законски заступници (у даљем тексту: родитељи) одговорни су за остваривање ових циљева, којима се обезбеђују безбедно и подстицајно окружење за учење и развој свих чланова школске заједнице.

3. Образовно-васпитни рад у школској 2023/2024. години

АНЕКС 2 ШКОЛСКОМ ПРОГРАМУ

1. ОДЛУКОМ МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ ДАТА ЈЕ САГЛАСНОТ ЗА РАСПИСИВАЊА КОНКУРСА НА НЕОДРЕЂЕНО РАДНО ВРЕМЕ ЗА УЧИТЕЉА У ИЗДВОЈЕНОМ ОДЕЉЕЊУ У ГРАОВУ И СЕКРЕТАРА ШКОЛЕ У МАТИЧНОЈ ШКОЛИ.

На конкурс су изабране: Горица Стаменковић за учитеља у Граову на неодређено радно време почевши од 9.4.2024.

За секретара школе изабрана је Татјана Цветковић, почевши од 10.4.2024.

Радна места су стручно заступљена.

У школском програму уместо:

1. Наставник разредне наставе на одређено, мења се од дана 9.4. 2024. и сада је Наставник разредне наставе на недоређено време – Горица Стаменковић
  2. Секретар школе на одређено време Благица Стојановић, мења се од дана 10.4.2024 . и сада је секретар школе на неодређено време - Татјана Цветковић
2. Одласком наставника немачког језика Небојше Алексића на боловање до 60 дана, почевши од 11.03.2024. Као његова замена примљен је Саша Стевановић, професор француског језика (нестручна замена) са 44,44% ангажовања.
-16.04.2024. Анексом уговора о раду, смањује се проценат ангажовања са 44,44% на 22, 22% Стаменковић Саша
-17.04.2024. са Живковић Драганом закључен је Уговор о извођењу наставе са 22,22.% процентом ангажовања.

У међувремену је школа расписала конкурс за радно место наставника Немачког језика на одређено радно време преко 60 дана, до повратка запосленог са боловања Небојше Алексића.